

UNIVERZA V MARIBORU

PRAVNA FAKULTETA

Magistrska naloga

PRAVICA DO PITNE VODE

Junij 2016

Maja LUKIĆ

UNIVERZA V MARIBORU

PRAVNA FAKULTETA

Magistrska naloga

PRAVICA DO PITNE VODE

Avtor: **Maja LUKIĆ, univ. dipl. prav.**

Junij 2016

Mentor: **Prof. dr. Rajko KNEZ, univ. dipl. prav.**

Vsebina

POVZETEK	5
ABSTARCT	6
1. UVOD	8
2. POMEN PITNE VODE.....	13
2.1. Pomen in vsebina pravice do pitne vode	15
2.2. Ključni vidiki pravice do pitne vode	17
3. NAMEN MAGISTRSKE NALOGE.....	18
3.1. Hipoteze	20
4. MEDNARODNI PRAVNI VIRI	21
4.1. Splošna deklaracija o človekovih pravicah	22
4.2. Mednarodne pogodbe.....	23
4.2.1. Mednarodni pakt o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah	23
4.2.1.1. Splošni komentar št. 15 k Mednarodnemu paktu o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah	24
4.2.2. Mednarodni pakt o državljanskih in političnih pravicah	26
4.2.3. Deklaracije o pravici do razvoja	27
4.2.4. Protokol o vodi in zdravju h Konvenciji o varstvu in uporabi čezmejnih vodnih tokov in mednarodnih jezer	27
4.2.5. Druge mednarodne pogodbe	28
4.3. Stockholmska deklaracija	29
4.4. Milenijski razvojni cilji.....	30
4.5. Dublinska izjava o vodi in trajnostnem razvoju.....	31
4.6. Agenda 21.....	33
4.7. Resolucija generalne skupščine OZN o pravici do vode in sanitarij	36
4.8. Resolucija sveta za človekove pravice o varstvu človekovih pravic in dostopu do varne pitne vode in sanitarij	36
5. EVROPSKI PRAVNI VIRI	37
5.1. Pravni viri Sveta Evrope.....	37
5.1.1. Evropska konvencija o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin	37
5.1.2. Evropska socialna listina	38
5.1.3. Evropska listina o vodnih virih.....	39
5.1.4. Resolucija št. 1693/2009	39
5.2. Pravni viri Evropske Unije	40

5.2.1. Pogodba o delovanju Evropske unije – Lizbonska pogodba.....	41
5.2.2. Listina Evropske unije o temeljnih pravicah	41
5.2.3. Okvirna direktiva o vodah	42
5.2.4. Direktiva o pitni vodi	42
5.2.5. Direktiva o podeljevanju koncesijskih pogodb.....	43
6. PRAVNA UREDITEV V REPUBLIKI SLOVENIJI	44
6.1. Ustava republike Slovenije	45
6.2. Zakon o varstvu okolja.....	50
6.3. Zakon o vodah	51
6.4. Zakon o gospodarskih javnih službah	52
6.5. Zakon o javno-zasebnem partnerstvu	53
6.6. Uredba o oskrbi s pitno vodo	54
6.7. Pravilnik o pitni vodi	55
7. PRAVNI VIDIKI PRAVICE DO PITNE VODE IN PRIMERJALNI ASPEKTI DRUGIH DRŽAV	56
7.1. Kratek kronološki pregled razvoja pravice do pitne vode	56
7.2. Pitna voda kot človekova pravica	59
7.2.1. Pravica do pitne vode skozi primerjalni aspekt drugih držav	59
7.2.1.1. Urugvaj	60
7.2.1.2. Južna Afrika.....	62
7.2.1.3. Indija	71
7.2.1.4. Izrael	77
7.2.1.5. Evropska unija	84
7.2.1.5.1. Slovaška	84
7.2.1.5.2. Belgija	87
7.2.1.5.3. Francija	91
7.2.1.5.4. Nizozemska.....	94
7.2.1.5.5. Nemčija.....	97
7.2.1.5.6. Združeno kraljestvo	101
7.2.1.6. Ugotovitveni primerjalni sklep	105
7.2.2. Posledice vpisa pravice do pitne vode v ustavo	107
7.2.3. Evropska državljanska pobuda »pravica do vode«.....	115
7.2.4. Uvrstitev pravice do pitne vode v Ustavo RS.....	118
7.2.4.1. Predstavitev pobude za vpis pravice do pitne vode v Ustavo RS	120
7.2.4.2. Predlog besedila pravice do pitne vode v Ustavi RS.....	123

7.2.4.2.1. Potreba po spremembi zakonodaje in podzakonskih aktov	128
7.2.5. Pomen varstva in odgovornosti države zagotavljati pravico do pitne vode.....	132
7.3. Omejitve pri zagotavljanju pravice do pitne vode.....	136
7.3.1. Pogoji za pridobitev pitne vode – priklop na vodovodno omrežje	139
7.3.2. Vprašanje dostopnosti do pitne vode skozi sodno prakso drugih držav.....	140
7.3.2.1. Primerjalni ugotovitveni sklep.....	151
7.3.2.2. Posamezni ukrepi za izboljšanje dostopnosti do pitne vode.....	153
7.3.2.3. Problematika romskih skupnosti pri dostopu do pitne vode v Sloveniji.....	157
7.3.3. Kvaliteta pitne vode – zagotavljanje varne in čiste pitne vode.....	160
8. PRIVATIZACIJA IN KOMERCIALIZACIJA PITNE VODE	162
8.1. Upravljanje z vodami	164
8.2. Pitna voda kot javna dobrina ali tržna dejavnost - primerjalni pregled po načinih upravljanja drugih držav.....	167
8.3. Pasti in nevarnosti privatizacije in komercializacije pitne vode ter razlika med njima	177
8.2.1. Negativni učinki privatizacije – pregled skozi posamezne primere iz prakse različnih držav	187
8.3. Zagotavljanje oskrbe s pitno vodo preko javno-zasebnih partnerstev	194
8.4. Ureditev izvajanja obvezne gospodarske javne službe oskrbe s pitno vodo v RS.....	199
8.4.1. Odgovornost upravljavcev - Problemi in predlogi za izboljšave.....	202
8.4.2. Vloga občin in vpliv na zagotavljanje komunalnih storitev	205
8.4.3. Potreba po zagotovitvi sredstev za obnovo vodovodne infrastrukture – odgovornost države in občin	209
8.4.4. Problematika zaradi nenamenskosti sredstev s strani Občine – primer Mariborskega vodovoda, javno podjetje, d.d.....	213
8.4.5. Nenamenska raba zbranih sredstev vodnega povračila in okoljskih dajatev.....	217
8.4.6. Problematika določanja cene oskrbe s pitno vodo	218
8.4.7. Pravne možnosti upravljavcev zaradi neaktivnosti občin	220
8.5. Učinkovita oskrba s pitno vodo - analiza prednosti in slabosti različnih sistemov urejanja	222
9. UGOTOVITVENI SKLEPI IN POTRDITEV HIPOTEZ.....	227
10. ZAKLJUČEK.....	235
11. VIRI IN LITERATURA	242

KAZALO TABEL

Tabela 1: Primerjava med državami	110
Tabela 2: Struktura cevovodov v MOM na dan 31.12.2014.....	214
Tabela 3: Primerjava vrednosti investicij in stroška amortizacije	214
Tabela 4: Primerjava realizacije investij v strošku amortizacije	214
Tabela 5: Investicije v vodovodno infrastrukturo v MOM.....	215
Tabela 6: Primerjava obnov omrežja, števila prelomov in intervencij ter vodnih izgub.....	215

KAZALO SLIK

Slika 1: Kristali vode (razlog za različnost je v stopnji onesnaženja vodovodnih virov).	17
Slika 2: Beduinski deček čaka ob cisterni z vodo v nepripoznani vasi Adba v regiji Negev v Izraelu. ...	80
Slika 3: Beduinski deček pije iz vodne cisterne v nepripoznavni vasi Al Arakib	81
Slika 4: Beduini pridobivajo vodo iz vodnih cistern v vasi Khirbet A-Duqaiqah, s 300 prebivalci, ki niso povezani z vodoovodno napeljavo.	81
Slika 5: Vodna cev, ki poteka vse do neprepoznavne vasi v Al-Makimenu.	83
Slika 6: Prikaz deleža gospodinjstev s dostopom do vode, sanitarij in telefona v razmerju med leti 1994, 2001 in 2010.	112
Slika 7: Deček z zajeto vodo v Ugandi prehodi tudi več kilometrov na dan.....	113
Slika 8: Zajemanje vode namenjene za pitje v Ugandi.	113
Slika 9: Ženske in otroci v Keniji vsak dan prehodijo več kilometrov, da napolnijo kanistre z vodo... ..	113
Slika 10: »Povezane vasi« - dostop do vode v bližini nepriznane vasi Khasham Zaneh.	151
Slika 11: »Nepriznane vasi« - transport vode v nepriznani vas Sawawin, ki je zelo drag in sanitarno sporen.....	151
Slika 12: Šolarji zbirajo vodo v Ugandi.....	153
Slika 13: »Neomejen« dostop do vode - Dobruška vas	157
Slika 14: Povečanje stopnja za plačilo vode v primerjavi z nepriznanimi vasm.	176

KAZALO GRAFOV

Graf 1: Primerjava investicij v vodno infrastrukturo in vodnimi izgubami.....	215
Graf 2: Primerjava prelomov z vodnimi izgubami in investicijami v vodno infrastrukturo.....	216

POVZETEK

Ta naloga obravnava vsebino pravice do pitne vode in dostop do vode kot temeljno pravico, potrebno za življenje in zdravje ljudi, ki se osredotoča na vprašanje, ali in kako se ta pravica lahko izvrši. Voda je naravna dobrina in predmet posebnega pravnega režima, ki je izvzeta iz koncepta privatne lastnine. Pritisk za opredelitev vode kot tržne dobrine in ne kot javnega dobra raste, kar bi posledično lahko pripeljalo do posledice, da čista pitna voda ne bi bila na voljo številnim prebivalcem. Interesi multinacionalnih podjetij za nakup/trgovanje s pitno vodo naraščajo, zato je še toliko bolj pomembneje, da se uredi pravno varstvo posameznika in ugotovi odgovornost države za zagotavljanje dostopa do čiste pitne vode, na najvišji možni ravni, kar je v Ustavi vsake države. Generalna skupščina je sprejela Resolucijo o človekovi pravici do vode in sanitarij, kjer je pravica do varne in čiste pitne vode in sanitarij priznana kot človekova pravica, ki je bistvenega pomena za polno uživanje življenja in vseh človekovih pravic. Resolucija poziva države in mednarodne organizacije na zagotovitev finančnih virov, krepitev zmogljivosti in tehnologije, da bi zagotovili varno, čisto in cenovno dostopno pitno vodo za vsakogar. Ker EU prepušča odločitev o tem, kako organizirati oskrbo pitne vode vsaki posamezni državi članici, je ta v Sloveniji skoraj v celoti urejena z podzakonskimi predpisi. Zato bi morala Ustava urediti, ne samo, da je voda javno dobro, temveč tudi, da se oskrba prebivalstva s pitno vodo lahko izvaja le v okviru neprofitne javne službe. Pomembno je, da si država prizadeva za izredno spoštovanje teh pravic z vzpostavitvijo ustreznih pravnih in tehničnih mehanizmov za zagotavljanje dostopa do vode, varstva vodnih virov ter naložbe v tehnologije, ki bi olajšala oskrbo z vodo ter, da si prizadevajo za izboljšanje razmer, tako da lahko postane spoštovanje teh pravic vsem omogočeno. Glede na to, je del te naloge tudi vprašanje privatizacije in komercializacije pitne vode. Vsako delovanje zasebnikov, je z namenom pridobivanja dobička, ne glede na to, ali so tudi lastniki vodnih virov. Trk med zasebnim interesom in javnim dobrim, je manj verjeten, če je oskrba javna. Del magistrskega dela je tudi celovita analiza trenutnega stanja s prednostmi in slabostmi različnih načinov urejanja pravice do pitne vode, z ustavo ali z zakonom, s primerjavo med različnimi načini upravljanja v naslednjih državah: Slovaški, Belgiji, Nemčiji, Franciji, Nizozemski, Urugvaju, Indiji, Izraelu, Južni Afriki in Združenem kraljestvu Velike Britanije in Severne Irske. Naloga vsebuje tudi praktične izkušnje in težave, ki nastanejo zaradi pomanjkanja investicij v komunalni infrastrukturi, kar vpliva tudi na samo kakovost pitne vode. Primerjava učinkov priznanja človekove pravice do vode v ustavah posameznih držav kaže, da pravica do vode ni izboljšala dostopa do vode. Glavni razlog za to je, da oskrba z vodo zahteva funkcionalno vlado. Učinkovita ureditev torej ne pomeni samo vpisa pravice do vode v ustavo, ampak tudi spremembo drugih zakonskih predpisov ter celotnega režima upravljanja voda. Pomembno je zavedanje, da v kolikor govorimo o človekovi pravici do vode, zapisano v ustavi, mora odgovornost za to biti na državi in ne na posamezni občini. Ta naloga vsebuje tudi nov predlog slovenske ustavne opredelitve pravice do pitne vode, saj je glede na to, da je voda vir življenja, pomembno, da se ukrepa ustrezno, ter na družbeno odgovoren način, tudi še za vse naše zanamce.

ABSTARCT

This thesis discusses the content of the right to drinking water and the access to water as the fundamental to human life and health, focusing on the question if and how the right can be enforced. Water is a natural resource and is a subject of a special legal regime, which is exempt from the concept of private ownership. The pressure for defining water as a marketable good and no longer as a public good is growing, which would consequently lead to clean drinking water not being accessible for many residents. The interests of multinationals sources to buy drinking water are growing, so it is all even more important, to regulate the legal protection of the individual and establish state responsibility to provide access to clean drinking water on the highest possible level, which is in the Constitution of each country. The General Assembly adopted the resolution on the human right to water and sanitation, where they recognized the right to safe and clean drinking water as a human right that is essential for the full enjoyment of life and all human rights. The resolution also calls upon States and international organizations to provide financial resources, capacity-building and technology transfer in order to provide safe, clean, accessible and affordable drinking water for all. Since the EU leaves the decision on how to organize the drinking water supplies to the individual member states, in Slovenia it is almost entirely regulated by implementing acts. Therefore, the Constitution should moreover regulate not only that the water is a public good, but also, that to supply the population with drinking water can be carried out only through a non-profit public service. It is important for the State to strive for the utmost respect of these rights through the establishment of appropriate legal and technical mechanisms to ensure access to water, protection of water resources, and investing in technology that would facilitate the supply of water, in particular, seek to improve the situation, so that the respect of those rights can become possible to everyone. According to this, a part of this thesis is also the issue of privatization and commercialization of drinking water. Any operation of private investor is in fact acting to make a profit, regardless if they are also the owners of water resources. A collision between private interest and public good is less likely to occur, if the supply is public. Part of the thesis is also a comprehensive analysis of the current situation with the advantages and disadvantages of each mode of regulation of the right to drinking water, either by the Constitution or by the law, through the comparison of the organization in the following countries: Slovakia, Belgium, Germany, France, the Netherlands, Uruguay, India, Israel, South Africa and the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland. The thesis contains also practical experiences and problems by the lack of investment in urban infrastructure, which effects the quality of drinking water. Comperison of the impact of the constitution regulation in the countries that recognised the human right to water shows, that a right to water didn't produce better access to water. The main reason of that is, that the water supply requires a functional government. The change has to be made not only by writing a right to water in the Constitution, but also on statutes and regulations of the whole water regime. The most important is to realize that the responsibility to supply drinking water shall be on the State

level and not on the municipality level. The thesis contains also a new proposal of the slovenian constitutional definition of the right to drinking water. Since the water is fundamental to sustain life, it is important to act properly and in a socially responsible way also for all of our posterity.

1. UVOD

Voda je vir življenja, potrebna vsem živim bitjem in kot taka najpomembnejši naravni vir. Zaradi same pomembnosti vode za preživetje,¹ je pomembno, kako je opredeljen dostop do vode. Ker je že nekaj časa očitno, da je količina pitne vode omejena, je voda postala cenjena ekonomska dobrina, v obdobju prevladujoče neoliberalne ekonomske misli pa si številni prizadevajo, da bi vodo iz javne prekvalificirali v tržno dobrino. Države si prizadevajo zagotoviti zadostne količine vode za potrebe svojega prebivalstva, gospodarske družbe si želijo zagotoviti zadostno količino vode za proizvodnjo po čim nižji ceni, nekatere velike korporacije pa vidijo priložnost za zaslužek v trgovini z vodo.² Voda kot dragocen naravni vir tako odpira številna vprašanja, poleg okoljskih tudi politična, ekonomska in pravna, ki sem jih raziskala v magistrski nalogi.

Voda je naravno bogastvo, za katero velja poseben pravni režim, ki je izvzet iz zasebnolastniškega pojmovanja. Že dalj časa se ob obravnavi vprašanja o pravici do pitne vode postavlja vprašanje ali naj pravo sploh zagotavlja dostop do pitne vode in če, na kakšen način. Vedno večji so namreč pritiski po opredelitvi vode za tržno in ne več javno dobrino, kar bi številnim prebivalcem lahko onemogočilo dostop do čiste pitne vode.³ Ob tem velja poudariti, da kljub temu, da je danes v Sloveniji pokritost z javnim vodovodom približno 92-odstotna in je pitne vode v izobilju ne pomeni, da težav pri zagotavljanju dostopa do čiste pitne vode ni oziroma, da se ne bodo morda pojavile. V prihodnosti smo lahko izpostavljeni interesom multinacionalk, ki vire pitne vode že kupujejo, zato je toliko bolj pomembno, da smo pripravljene že v naprej,⁴ da se uredi pravno varstvo posameznika in vzpostavi odgovornost države zagotavljati dostop do čiste pitne vode.

Voda je konkurenčna prednost Slovenije. Preskok v glavah, da se mora strankarska in ideološka ozkosrčnost umakniti nujnemu poenotenju o projektih, ki so razvojna ustava prihodnosti države in osnova za drugačno kakovost življenja, je nujen, če želimo presekat

---

¹ Na Nacionalnem inštitutu za javno zdravje – Center za zdravstveno ekologijo navajajo, da voda predstavlja cca. 60 - 70 % telesne teže človeka. Voda ima veliko vlogo pri uravnavanju telesne temperature, preko krvi oskrbuje celice s hranili in kisikom, odplavlja odpadne snovi, nahaja se v prebavnih, sklepnih in drugih telesnih tekočinah, varuje organe in vezivna tkiva. Večja dehidracija oz. pomanjkanje vode v telesu lahko vodi v smrt, zaradi česar opozarjajo, da je potrebno za osnovne fiziološke potrebe (preživetje) popiti povprečno 2-3 l, za otroke do 10 kg pa naj bi bila ta količina 1 l na dan. (povzeto iz: Človeško telo in voda: Strokovna skupina za vodo, NIJZ-Center za zdravstveno ekologijo, 2015 (http://www.nijz.si/sites/www.nijz.si/files/datoteke/clovesko_telo_in_voda_30112015.pdf), (januar 2016).

² Ahačič J., Bregač M., Gril M., Košir T., Zupančič S.: Odgovornost države zagotavljati pravico do čiste pitne vode, Pravna klinika za varstvo okolja 2014/2015, elektronska knjiga, Ljubljana: Pravna fakulteta, 2015, str. 3, (<http://www.pf.uni-lj.si/media/odgovornost.drzave.zagotavljati.pravico.do.ciste.pitne.vode.pdf>), (januar 2016).

³ Ahačič J., Bregač M., Gril M., Košir T., Zupančič S.: Odgovornost države zagotavljati pravico do čiste pitne vode, Pravna klinika za varstvo okolja 2014/2015, elektronska knjiga, Ljubljana: Pravna fakulteta, 2015, str. 5, (<http://www.pf.uni-lj.si/media/odgovornost.drzave.zagotavljati.pravico.do.ciste.pitne.vode.pdf>), (januar 2016).

⁴ Republika Slovenija, Državni svet, Komisija za državno ureditev, 2014 (http://www.ds-rs.si/sites/default/files/dokumenti/653-48mpredlog_za_zacetek_postopka_za_spremembo_ustavepa_1861-vi.pdf), (januar 2016).

kvadraturu kroga v katerem se je znašla Slovenija. Vode v Sloveniji so razvojni, okoljski, socialni, ekonomski, tehnološki in upravljavski izziv. Pri tem pa je bistveno vprašanje, ali povsod po Sloveniji prebivalci sploh lahko odpirajo vodovodne pipe s kakovostno vodo. Slovenija je med vodno najbogatejšimi državami v Evropi in glede na skupno količino vode na prebivalca, za štirikrat presega evropsko povprečje, zaradi česar voda predstavlja poseben ekološki in ekonomski potencial. To zahteva strokovno organizirano in premišljeno upravljanje z vodami.⁵

Pomembno vlogo pri razvoju človekove pravice dostopa do čiste pitne vode je odigral Odbor za ekonomske, socialne in kulturne pravice, ki je potrdil, da brez dostopa do čiste pitne vode ni mogoče govoriti o spoštovanju splošno priznanih človekovih pravic do življenja, osebnega dostojanstva in zdravja. Za razvoj človekove pravice do čiste pitne vode je pomembno vlogo odigrala tudi v letu 2010 sprejeta *Resolucija Generalne skupščine ZN o človekovi pravici do vode in sanitarij*.⁶ Sama resolucija pa še ne pomeni rešitve, kako narediti vodo dejansko dostopno vsem, ki jo potrebujejo. Potrebna je implementacija v zakonodaji posameznih držav ter tudi njena dejanska uresničitev.

V letu 2013 se je znotraj EU združila civilna družba, ki je v okviru Evropske državljanske pobude »Pravica do vode« (*Right2Water*), Evropsko Komisijo pozvala, naj predlaga zakonodajo, ki bo izvrševala človekovo pravico do vode in komunalne ureditve, kot jo priznavajo Združeni narodi, ter bo spodbujala zagotavljanje vode in komunalne ureditve kot osnovne javne storitve za vse.⁷ Ker je voda nujno potrebna za preživetje logično izhaja interes vsakega, da ima dostop do pitne vode. Voda je tako postala cenjeno tržno blago, ekonomski interesi pa velikokrat stojijo nasproti interesu zagotavljanja dostopa do čiste pitne vode. Zato je še toliko pomembnejše, da je to področje pravno urejeno in sicer na najvišjem možnem nivoju, kar je vsekakor Ustava posamezne države, medtem ko je v Sloveniji sistem oskrbe s pitno vodo skoraj v celoti urejen v podzakonskih aktih.

Prva država, ki je pravico do pitne vode uvrstila v Ustavo je Urugvaj, kjer so z referendumom v letu 2004 dosegli spremembo Ustave, ki v 47. členu določa, da je dostop do pitne vode in sanitarij temeljna človekova pravica.⁸ V Evropi se je temu najbolj približala Belgija, kjer je bil na podlagi sprejete *Resolucije o vodi*, vložen predlog za spremembo Ustave, vendar je predvidena sprememba Ustave še vedno v parlamentarnem postopku. Kot edina članica EU,

---

⁵ Volfand Jože: Voda je strateški vir in konkurenčna prednost Slovenije, Upravljanje voda v Sloveniji /Water management in Slovenia, Fit Media, Celje 2011, str. 4.

⁶ Resolucija 64/292 Generalne skupščine ZN: The human right to water and sanitation, 28.7.2010, A/RES/64/292, (<http://www.un.org/es/comun/docs/?symbol=A/RES/64/292&lang=E>), (januar 2016).

⁷ Evropska komisija: Sporočilo komisije o evropski državljanski pobudi »Voda in komunalna ureditev sta človekova pravica! Voda je javna dobrina in ne blago!« (http://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:9bf48961-b030-11e3-86f9-01aa75ed71a1.0013.04/DOC_2&format=PDF), (februar 2016).

⁸ Ustava Urugvaja (<http://www.refworld.org/docid/3ae6b5600.html>), (januar 2016).

ki je področje vode uredila na ustavnem nivoju, je Slovaška, ki je v letu 2014 dopolnila Ustavo,⁹ pa vendar v ustavo ni zapisala pravice do pitne vode kot človekove pravice.¹⁰

Odgovor na vprašanje, katere poti vodijo k učinkoviti vodovarstveni politiki v državi, je povezan z ekonomsko ceno vode, na kar upravljavci že dalj časa opozarjajo. Cene storitve oskrbe s pitno vodo, odvajanja in čiščenja komunalne odpadne vode ne omogočajo povračila nastalih stroškov pri upravljanju z vodo (finančnih stroškov, okoljskih stroškov, stroškov vira). Tudi ta ugotovitev, ki še zdaleč ni edina, opozarja na pomen medresorske odgovornosti pri upravljanju voda. Razvojni izzivi pri upravljanju z vodami so tako zahtevni, da procesi in sistemi odločanja ne morejo biti prepuščeni moči ali poziciji posameznikov ali posameznih sektorjev.¹¹ Pomembna je namreč dolžnost države, da si prizadeva za čim bolj dosledno spoštovanje te pravice preko vzpostavitve ustreznih pravnih in tehničnih mehanizmov za zagotovitev dostopa do vode, varstvo vodnih virov, vlaganje v tehnologijo, ki bi olajšalo oskrbo z vodo, predvsem pa si prizadevati izboljšati razmere, tako, da bi nekoč spoštovanje te pravice postalo vsem omogočeno.¹²

Pri obravnavi človekove pravice do vode se velikokrat pojavi problem jasne in natančne definicije vsebine te pravice. V EU je odločitev, kako organizirati oskrbo s pitno vodo, v pristojnosti posameznih držav članic. Zagotavljanje pitne vode je tako praviloma v pristojnosti lokalnih oblasti. V Republiki Sloveniji je sistem oskrbe s pitno vodo skoraj v celoti urejen v podzakonskih aktih, zato je urejanje številnih pomembnih vprašanj prepuščeno občinam, saj oskrba s pitno vodo sodi v njihovo pristojnost. Država tako nima ustreznega nadzora nad izvajanjem oskrbe v posamezni občini, prav tako pa tudi ni učinkovitih mehanizmov ob ugotovljenih kršitvah. Ob tem pa občine popolnoma nenamensko koristijo sredstva namenjena vzdrževanju infrastrukture. Ob prenosu infrastrukture v poslovne knjige občin, le-te namensko zbrana sredstva iz naslova najemnin uporabljajo za krpanje proračunskih lukenj. Posledice opustitve dolžnosti občine, da investicijska sredstva vlagajo v vodovodni sistem pa so zaskrbljujoče, saj vplivajo na samo kvaliteto pitne vode, ki se slabša, na posledice pa, dokler je vode pri nas dovolj, ne misli nihče.

V povezavi z navedenim sem v magistrski nalogi raziskala tudi vprašanje privatizacije in komercializacije pitne vode, analizirala razlike ter argumente za in proti, ob tem pa predstavila pomanjkljivosti obstoječega sistema tako s teoretičnega kot tudi s praktičnega vidika. Vsaka dejavnost oskrbe s pitno vodo, ki se prepusti zasebniku, namreč ni nujno privatizacija. Tudi če zasebnik nima lastninske pravice nad izviro pitne vode, ima pa pravico ta vir izkoriščati, formalne lastninske pravice niti ne potrebuje. Zasebniki delujejo s ciljem

⁹ 4. člen Ustave Slovaške (<http://www.slovakia.org/sk-constitution.htm>), (januar 2016).

¹⁰ Zobavnik Igor: Pitna voda, Primerjalni pregled (PP), Državni zbor, Raziskovalno-dokumentacijski sektor, Ljubljana 2015.

¹¹ Volfand Jože: Voda je strateški vir in konkurenčna prednost Slovenije, Upravljanje voda v Sloveniji /Water management in Slovenia, Fit Media, Celje 2011, str. 5.

¹² Ahačič J., Bregač M., Gril M., Košir T., Zupančič S.: Odgovornost države zagotavljati pravico do čiste pitne vode, Pravna klinika za varstvo okolja 2014/2015, elektronska knjiga, Ljubljana: Pravna fakulteta, 2015, str. 7, (<http://www.pf.uni-lj.si/media/odgovornost.drzave.zagotavljati.pravico.do.ciste.pitne.vode.pdf>), (januar 2016).

ustvariti dobiček, kar se bo vedno poznalo tudi na končni ceni, ustvarjen dobiček pa se običajno ne bo vrnil v zadevno dejavnost oz. vsaj ne v želenem obsegu.¹³ Vsaka koncesija na naravni dobrini pomeni zasledovanje zasebnega interesa, čeprav je bistvo javne dobrine zasledovanje javnega interesa. Ta trk dveh interesov je lahko nevaren, zato bi temeljno vodilo vendarle moralo biti, da se oskrba s pitno vodo opravlja v okviru javnih služb.¹⁴ Kako naj torej za zavarovanje svojih najpomembnejših vodnih virov poskrbi država, ali je problem v zakonodaji ali samo v ustrežnejšem nadzoru in sankcioniranju, so nekatera od vprašanj, ki jih bom raziskala v svoji nalogi. V bistvu namreč niti ni najpomembnejše, kdo izvaja oskrbo z vodo, temveč kako jo izvaja, a vendar je pri javni oskrbi manj možnosti, da pride do trka zasebnega interesa na javni dobrini.

Glede privatizacije oskrbe s pitno vodo v EU obstajajo različne rešitve, predvsem mešani modeli, kjer pitno vodo zagotavljajo javni kot tudi zasebni ponudniki. Zgolj na Nizozemskem obstaja zakonska obveznost, da so podjetja za oskrbo s pitno vodo v javni lasti in je torej uzakonjena prepoved privatizacije. V Belgiji, Franciji in Nemčiji zagotavljata oskrbo s pitno vodo tako zasebni kot javni sektor, medtem ko je v Angliji in Walesu bila izvedena popolna privatizacija sektorja za oskrbo s pitno vodo.¹⁵

Težave zaradi zagotovitve dostopnosti in dejanske uresničitve človekove pravice do pitne vode, se kažejo tako v nerazvitih kot v razvitih državah. Primer Južne Afrike nam kaže kako pomembno je, da se pravica do pitne vode celovito uredi. Kljub temu, da Ustava Južne Afrike¹⁶ izrecno priznava pravico do dostopa do zadostnih količin hrane in vode, ne prepoveduje privatizacije. Problemi, ki nastajajo zaradi vprašanja dostopa do vode, pa se velikokrat rešujejo na sodišču, kjer so v Južni Afriki razvili obsežno sodno prakso.¹⁷ Sodna praksa Južne Afrike nam lahko pri vključevanju pravice do pitne vode v Ustavo služi kot dober primer, saj kljub temu, da so pravico do pitne vode vključili v svojo Ustavo, primer *Manqele* in ostali kažejo, kako pomembno je kakšna je pravna podlaga in v kakšnem besedilu je pravica implementirana.¹⁸

V magistrski nalogi sem s pomočjo mednarodnih in evropskih pravnih virov poskušala odgovoriti na vprašanje, kdaj lahko sploh govorimo o obstoju človekove pravice do pitne

¹³ Medtem ko javni izvajalci dejavnosti ne izvajajo primarno zaradi dobička oz. ustvarjen dobiček načeloma vložijo nazaj v sistem.

¹⁴ Aleš Ferčič, Rajko Knez: Organizational Challenges of the (Local) Water Supply, in: Lex localis – Journal of Local Self-Government Vol 13, No 3 (2015), pp: 765-787.

¹⁵ Prasad Naren, Privatisation of water: A historical perspective, 3/2 Law, Environment and Development Journal, Geneva 2007, (<http://www.lead-journal.org/content/07217.pdf>), (februar 2016).

¹⁶ Ustava Južnoafriške republike (<http://www.gov.za/sites/www.gov.za/files/images/a108-96.pdf>), (januar 2016).

¹⁷ Primeri: Residents of Bon Vista Mansions v. Southern Metropolitan Local Council, High Court of South Africa, Case No. 01/12312 (Winkler, 'Judicial Enforcement of the Human Right to Water – Case Law from South Africa, Argentina and India', 2008 Law, Social Justice & Global Development Journal (LGD), Düsseldorf 2008.); Mazibuko et al. vs. Coj et al., CCT 39/09 (<http://www2.ohchr.org/english/issues/water/lexpert/docs/StateActors/SouthAfrica.pdf>), (januar 2016).

¹⁸ Winkler, 'Judicial Enforcement of the Human Right to Water – Case Law from South Africa, Argentina and India', 2008 Law, Social Justice & Global Development Journal (LGD), Düsseldorf 2008.

vode, kakšna je pri tem odgovornost javnih podjetij, občine in države. Ali bi to pomenilo, da je vodo treba zagotoviti brezplačno in kdo naj krije stroške. V skladu s tem pa se poraja vprašanje, kdo bi bil zadolžen za izvršitev te pravice. Kakšno zavezo bi torej z uvrstitvijo pravice do pitne vode v Ustavo sprejela država? *Salman*, akademski raziskovalec in svetovalec na področju prava in politike vode in sodelavec na Mednarodnem združenju za vodne vire je ugotavljal zakaj je toliko držav proti uvrstitvi dostopa do pitne vode kot človekove pravice. Ustanovitev mednarodne pravice do česar koli namreč sproža številna zapletena vprašanja glede narave te pravice, kako bi se izvrševala ta pravica, in katere stranke bi nosile odgovornost za zagotavljanje teh pravic. V večji meri gre za znanstvena vprašanja in vprašanja procesne razprave kot pa, da bi problematika pravice do pitne vode bila samo nacionalno materialnega pomena.¹⁹

Teoretična izhodišča sem podkrepila tudi s praktičnimi primeri, predstavila prednosti in slabosti obstoječega sistema ter oblikovala predloge izboljšav za najbolj optimalno dostopnost vsega prebivalstva do čiste pitne vode. Predstavila sem tudi kakšna je pri tem odgovornost javnega podjetja in kakšne so njegove pristojnosti in možnosti za sprejemanje odločitev z namenom zagotovitve najboljšega varstva vodnih virov in kvalitetne pitne vode za uporabnike ter kakšna je pri tem vloga občine in države.

Prikazala sem značilnosti obstoječe slovenske zakonodaje, potrebo po večjem varstvu vodnih virov ter argumente za celovito ureditev pravice do pitne vode na ravni Ustave, pri tem pa sem analizirala ali je lahko pravica kot taka določena na splošno brez kakršnihkoli omejitev in pogojevanj. Ali lahko ob pogojevanju dostopa do pitne vode še vedno govorimo o človekovi pravici vseh prebivalcev do pitne vode in kako bi se torej moral glasiti predlog besedila v Ustavi RS. Menim, da ni dovolj, da se v Ustavo vpiše pravica do pitne vode kot taka, ampak, da je potrebno v Ustavo zapisati tudi prepoved privatizacije in komercializacije.²⁰ V nalogi sem tako oblikovala nov predlog besedila pravice do pitne vode za vpis v Ustavo Republike Slovenije.

Danes bi ob vseh znanih nevarnostih za zagotovitev zadostnih količin pitne vode interes države vsekakor moral biti, narediti čisto vse, kar je v njeni moči za zagotovitev pitne vode čim večjemu številu prebivalstva povsod, kjer je to mogoče, pri tem pa čim bolj zaščititi pravico do pitne vode pred vsemi tržnimi interesi in željami po zaslužku.²¹ Gospodarjenje z

---

¹⁹ International water law project blog (<http://www.internationalwaterlaw.org/blog/category/human-rights/>), (januar 2016).

²⁰ Kot primer komercializacije in podreditve družbene dejavnosti trgovini, je ustekleničena voda. Bolj kot se ljudem zdi samoumevno, da vodo kupujejo in za njo plačajo tudi do tisočkrat višjo ceno, bolj se jim zdi sprejemljiva privatizacija vodnega sistema.

²¹ V praksi se tukaj kaže vrsta pomanjkljivosti, kot je na problemski konferenci komunalnega gospodarstva poudaril tudi *Butina*, kjer je poudaril da izkušnje kažejo, da lastništvo nad komunalno infrastrukturo ne določa učinkovitosti izvajanja, ob tem pa imajo konkuriranja za koncesijo in pogodbeno izvajanje storitev tudi vrsto pomanjkljivosti, saj zasebni konkurenti v želji po sklenitvi pogodbe pogosto nastopijo z nizko ponudbo, slabo sestavljene pogodbe pa jim omogočajo, da razliko nadomestijo med izvajanjem storitev. (povzeto iz: Butina Dušan: Analiza stanja na področju komunalnega gospodarstva z vidika zagotavljanja gospodarskih javnih služb,

vodo mora namreč vedno biti usmerjeno v prihodnost, da se zagotovi splošen interes, da se vsakomur zagotovi njena raba, kar mora vedno biti tudi osrednji cilj pravnega urejanja. Zato želim v magistrski nalogi prikazati potrebo po celoviti ureditvi pravice do pitne vode v Ustavi, kjer je treba le to zavarovati pred možnostjo privatizacije in komercializacije. Menim, da Sloveniji bolj preteči nevarnost komercializacije²² kot same privatizacije, zato bom poskušala prikazati tudi razlike med njima. O nevarnostih komercializacije je avstrijski ekonomist *Polanyja* pisal že leta 1944, ko je zapisal: »Dovoliti trgu, da postane edini upravitelj in razsodnik usode človeških bitij in njihovega naravnega okolja, vodi k uničenju družbe«. ²³ Zato je pomembno, kaj se zapiše v Ustavo Republike Slovenije, sedaj ko še imamo čas, da ukrepamo pravilno in družbeno odgovorno tudi za vse naše zanamce.

2. POMEN PITNE VODE

Pitna voda je naše najpomembnejše živilo, brez katere se ne da živeti. Kako pomembna je pitna voda je znano že iz zgodnje zgodovine visokih kultur, med katerimi so npr. Sumerci gradili svetišča in templje v bližini vodnjakov.²⁴ Ne glede na to, da sta kar dve tretjini zemeljske krogle prekrite z oceani, je človeku na razpolago le manjši del, približno ena petina od skupno 3 % sladke vode.²⁵ Več kot 1,2 milijarde Zemljanov nima dostopa do virov pitne vode, nujno potrebne za življenje in preživetje. V zavedanju prebivalstva je potrebno izpostaviti pomembnost zavedanja o pomenu vode, ne le z vidika fizioloških potreb človeškega organizma in celotne žive narave, ampak tudi s količinskega vidika, torej z vidika ohranjanja okolja tudi za prihodnje generacije.²⁶

Včasih je veljalo prepričanje, da je človek nadrejen naravi, ki je predvsem vir človekovega blagostanja, medtem ko človek živi potrošniško življenje. S predpostavko, da so naravni viri in s tem tudi voda, neomejeni, samočistilne sposobnosti Zemlje pa neskončne, je prevladal vzorec množične proizvodnje in potrošnje. Ob tem pa je ekološki odtis človeštva že v letu 2005 za 30 odstotkov presegal biološko zmogljivost Zemlje. A dveh planetov nimamo.²⁷ V okviru svoje naloge, se tako tudi v skladu z navedenim sprašujem, kaj lahko storimo, da

---

Zbornik problemske konference komunalnega gospodarstva, GZS Zbornica komunalnega gospodarstva, Ljubljana 2011.

²² Problem Slovenije je tudi različna dostopnost do pitne vode. Tako državljani v različnih predelih plačujejo različno ceno oskrbe z vodo (primer Mariborskega vodovoda, d.d., kjer se voda iz črpališča Vrbanski plato črpa vse do Gornje Radgone, občani vsake Občine pa plačujejo različno ceno vode).

²³ Polanyja Karl: Velika preobrazba: politični in ekonomski viri našega časa, Založba Cf Ljubljana, 2009.

²⁴ Pomen vode za samo preživetje in vlogo, ki jo je le-ta imela pri nastanku civilizacije, se odraža tudi v številnih razmišljanjih mislecev, znanstvenikov, verskih in filozofskih prepričanjih. Že v antičnih časih se pojavljajo številni zapisi, ki se nanašajo na pravico posameznika do vode in na njegovo pravico dostopati do vodnega vira in ga uporabljati.

²⁵ V Sloveniji se večina vode iz sistemov javne oskrbe s pitno vodo načrpa iz podzemnih virov (97 %).

²⁶ Lapajne Venčeslav: Kakovost pitne vode v Sloveniji sedaj in trendi, Upravljanje voda v Sloveniji /Water management in Slovenia, Fit Media, Celje 2011, str: 156-159.

²⁷ Cerkenik Stanka: Trajnostni razvoj – vsečni slogan ali nova družbena paradigma?, Zbornik 4. problemske konference komunalnega gospodarstva, GZS Zbornica komunalnega gospodarstva, Ljubljana 2014, str. 11-12.

zaščitimo vodne vire, prekomerno izkoriščanje in trženje z vodo, da se bo lahko zagotovila še veliko generacijam v prihodnje.

Odvisnost od vode je v mnogočem zaznamovala odnos do tega naravnega vira, kakor tudi sam način življenja in organizacijo družbe.²⁸ Eden najpomembnejših mejnikov v človeški zgodovini je bil predvsem pojav organiziranega namakanja polj in s tem izkoriščanja vodnih virov za pridelavo hrane. Za delovanje namakalnega sistema je bila potrebna organiziranost, kar je s seboj prineslo delitev dela, specializacijo, pojav uradništva in s tem razslojevanje družbe. Ti pojavi predstavljajo ključne značilnosti civilizacije v primerjavi s predcivilizacijsko družbo.²⁹ V sodobni družbi voda dobiva vse večji gospodarski, socialni in ekološki pomen. Voda je strateški vir 21. stoletja. Cena zdrave pitne vode narašča in je že dolgo primerljiva s ceno bencina. Slovenija je z vodo bogata, saj ima izjemno hidrogeografsko lego, ugodne vodne režime ter kakovostno vodno okolje.³⁰

Sancin zanimivo predstavi pomen vode, tako, da pomanjkanje le-te primerja z mučenjem. Na pravico do vode lahko gledamo torej tudi kot na zanimiv preplet elementov državljskih, političnih, ekonomskih in socialnih pravic. Odrekanje dostopa do vode je tako lahko oblika mučenja oziroma nečlovečnega ravnanja, v nekaterih delih sveta pa se omejevanje dostopa do pitne vode uporablja kot oblika političnega pritiska.³¹ Pitna voda mora biti dostopna vsem, v zadostnih količinah, vedno, povsod, ter varna (to pomeni skladna s predpisanimi zahtevami za mikrobiološke, fizikalne in kemijske parametre) in zdravstveno ustrezna.³² Po slovenskih predpisih je pitna voda živo. Definirana je glede na namen uporabe, to je voda, ki se uporablja za pitje, kuhanje, pripravo hrane, druge gospodinjske namene ter proizvodnjo in promet živil.³³

Živimo v času, ko se svet ne le spopada z recesijo, temveč v ospredje vse bolj stopajo ekološki problemi, predvsem podnebne spremembe. Z naravnimi viri ravnamo nepazljivo. Začeli so se časi, ko pomanjkanja vode in pojava suše ne moremo obravnavati več samo lokalno. Do leta 2025 bosta dve tretjini prebivalcev Zemlje živeli v razmerah pod stresom suše. Voda odloča o zdravju in produktivnosti ekosistemov, ki jih v mnogih predelih sveta

---

²⁸ Zaradi odvisnosti od dostopa do vode so tudi prve velike civilizacije nastale prav na z vodo bogatih območjih: Mezopotamska ob rekah Evfrat in Tigris, Egipčanska ob reki Nil, Indijska ob reki Ind... Ljudje so vodo častili in z različnimi pojavnimi oblikami vode (rekami, jezeri, dežjem, ipd.), povezovali številna božanstva in druge nadnaravne sile.

²⁹ Bleicken J., Sluga M., Boeing G., Gradišnik J., Zupan R., et. al.: Svetovna zgodovina od začetkov do danes, Cankarjeva založba, Ljubljana 1981, str. 37-41.

³⁰ Bricelj Mitja: Voda kot razvojni izziv Slovenije, Upravljanje voda v Sloveniji /Water management in Slovenia, Fit Media, Celje 2011, str. 211.

³¹ Sancin Vasilka: Pravica do pitne vode, Pravna praksa, št. 48, str. 29, GV Založba, d.o.o., Ljubljana 2013.

³² Pitna voda je zdravstveno ustrezna, kadar ne vsebuje mikroorganizmov in parazitov v številu ter snovi v koncentracijah, ki same ali skupaj z drugimi snovmi lahko predstavljajo nevarnost za zdravje ljudi, in kadar je skladna s predpisanimi zahtevami. Skladnost se ocenjuje glede na mejne vrednosti parametrov Pravilnika o pitni vodi. Tako mora v primeru ugotovljene neskladnosti upravljavec nemudoma raziskati vzroke neskladnosti in izvesti ukrepe za njihovo odpravo.

³³ Gale Ivanka, Petrovič Aleš: Dostopnost do pitne vode v Sloveniji in njena kakovost v obdobju 2004 – 2010, Upravljanje voda v Sloveniji /Water management in Slovenia, Fit Media, Celje 2011, str. 21.

ogrožajo zniževanja vodnih tokov in standardov glede kakovosti vode.³⁴ Slovenija je sicer z vodnimi viri bogata, zlasti zaradi velike količine padavin, kar je v preteklosti sprožalo dvome o dejanski ogroženosti Slovenije zaradi suše. Vendar podatki kažejo, da zaradi pomanjkanja padavin in njihove neugodne časovne razporeditve suša predstavlja tveganje tudi v Sloveniji.³⁵

Celinske vode na našem planetu so vplivale in določale razvoj civilizacij. Z naseljevanjem ob jezerih in rekah se je začelo spreminjati naravno stanje vodnih ekosistemov, že zelo zgodaj v zgodovini pa beležimo tudi zakone, ki so določali, kaj in koliko se lahko odlaga ali spušča v vode, od katerih so bili prebivalci odvisni. Tako je bilo že v mezopotamski kulturi, enako v starem Egiptu ob Nilu, Rimu, ipd. Srednji vek je nato prinesel zelo mačehovski odnos do vode, kar se je hitro pokazalo na zdravju prebivalstva. Vendar spoznanja, da se kakovost voda zmanjšuje zaradi dejavnosti človeštva, so stara le dobrih 100 let.³⁶

2.1. Pomen in vsebina pravice do pitne vode

Najstarejše pojmovanje človekovih pravic je temeljilo na religiji, ki jih ni bilo mogoče človeku odreči, zato ker mu jih je podelil Bog. Podobno je to opredeljevala tudi naravnopravna šola, po kateri vsakemu človeku pripadajo določene pravice že zato, ker je človek. Gre za naravne pravice, ki jih nobenemu človeškemu bitju ni mogoče odreči. V 20. stoletju pa so začele prevladovati teorije o človekovih pravicah kot tistih pravicah, ki jim posebno kvaliteto podelijo ljudje, kar pomeni, da niso dane vnaprej.³⁷

Pomembno vlogo pri razvoju človekove pravice dostopa do čiste pitne vode je odigral Odbor za ekonomske, socialne in kulturne pravice, ki je potrdil, da brez dostopa do čiste pitne vode ni mogoče govoriti o spoštovanju splošno priznanih človekovih pravic do življenja, osebnega dostojanstva in zdravja. Za razvoj človekove pravice do čiste pitne vode je pomembno vlogo odigrala tudi v letu 2010 sprejeta *Resolucija Generalne skupščine ZN o človekovi pravici do vode in sanitarij*.³⁸ Sama resolucija pa še ne pomeni rešitve, kako narediti vodo dejansko dostopno vsem, ki jo potrebujejo. Potrebna je implementacija v zakonodaji posameznih držav ter tudi njena dejanska uresničitev.

---

³⁴ Kajfež Bogataj Lučka: Podnebne spremembe in sušna tveganja, Upravljanje voda v Sloveniji /Water management in Slovenia, Fit Media, Celje 2011, str. 69.

³⁵ Kajfež Bogataj L., Bergant K.: Podnebne spremembe v Sloveniji in suša, Ujma, 19, 2004, str.: 37-41.

³⁶ Toman M. J.: Je vodno bogastvo Slovenije zares kakovostno in kaj se skriva v kozarcu čiste pitne vode? Zbornik 5. problemske konference komunalnega gospodarstva, GZS Zbornica komunalnega gospodarstva, Ljubljana 2015, str. 136.

³⁷ Thielbörger Pierre: The Right(s) to Water: The Multi-Level Governance of a Unique Human Right, Springer 2014, str. 106-107.

³⁸ Resolucija 64/292 Generalne skupščine ZN: The human right to water and sanitation, 28.7.2010, A/RES/64/292, (<http://www.un.org/es/comun/docs/?symbol=A/RES/64/292&lang=E>), (januar 2016).

UN Water je januarja 2014 izdal publikacijo *A Post-2015 Global Goal for Water*,³⁹ v katerem je postavljen skupni cilj trajnostnega razvoja »Zagotavljanje vode za vse«, ki vključuje zdravje ljudi, blaginjo, pravično družbo, zaščitene ekosisteme, ipd., vendar, kako razumeti »Zagotavljanje vode za vse«?⁴⁰ S tega stališča imajo nekateri avtorji pomisleke glede opredelitve dostopa do pitne vode kot pravice, saj naj bi bilo nemogoče vsem zagotoviti zadostno količino vode in je zato takšno pravico nemogoče izvrševati, prav tako je vsebina pravice nedoločena, ob pomanjkanju institucionalnega varstva pa tudi ni iztožljiva, zato pojmovno meni, da ne more iti za pravico.⁴¹ O tem se je opredelil tudi Varuh človekovih pravic RS, ki pa nasprotno poudarja, da pravica do vode, je človekova pravica, čeprav je nobena listina pravic ne omenja izrecno. Meni, da je pravica do vode tako temeljna in nepogrešljiva, da brez nje ni mogoče zagotoviti vrste drugih temeljnih pravic, od človekovega dostojanstva in nedotakljivosti njegovega življenja, pravice do zdravega življenjskega okolja in drugih temeljnih pravic.⁴²

Pri obravnavi človekove pravice do vode je problem velikokrat jasna in natančna definicija vsebine te pravice. Ker je voda nujno potrebna za preživetje logično izhaja interes vsakega, da ima dostop do pitne vode. Voda je tako postala cenjeno tržno blago, ekonomski interesi pa velikokrat stojijo nasproti interesu zagotavljanja dostopa do čiste pitne vode.⁴³ Zato je še toliko pomembnejše, da je to področje pravno urejeno in sicer na najvišjem možnem nivoju, kar je vsekakor Ustava posamezne države, medtem ko je v Sloveniji sistem oskrbe s pitno vodo skoraj v celoti urejen v podzakonskih aktih. To poudarja tudi nekdanji ustavni sodnik *Ude*, ki meni, da bi bilo smiselno vodo kot javno dobro še bolj zavarovati pred interesi kapitala, kar pa bi lahko storili s spremembo slovenske ustave.⁴⁴ Po njegovem namreč ustvarjanje profita s posredovanjem vode uporabnikom ni legitimno početje, zato bi morali v ustavo poleg tega, da je voda javno dobro, zapisati določeneje, da se oskrba prebivalstva s pitno vodo lahko vrši samo preko neprofitne javne službe.⁴⁵ Pomembna je namreč dolžnost države, da si prizadeva za čim bolj dosledno spoštovanje te pravice preko vzpostavitve ustreznih pravnih in tehničnih mehanizmov za zagotovitev dostopa do vode, varstvo vodnih

---

³⁹ UN Water: *A Post-2015 Global Goal for Water, Synthesis of key findings and recommendations from UN-Water*, IISD, New York, 2014.

⁴⁰ Zupan Martina: Cilji trajnostnega razvoja na področju voda, Zbornik 4. problemske konference komunalnega gospodarstva, GZS Zbornica komunalnega gospodarstva, Ljubljana 2014, str. 107.

⁴¹ Thielbörger Pierre: *The Right(s) to Water: The Multi-Level Governance of a Unique Human Right*, Springer 2014, 99-104.

⁴² Adamič Gašper: *Pravica do vode*, Pravna praksa, št. 16-17, str. 22, GV Založba, d.o.o., Ljubljana 2012.

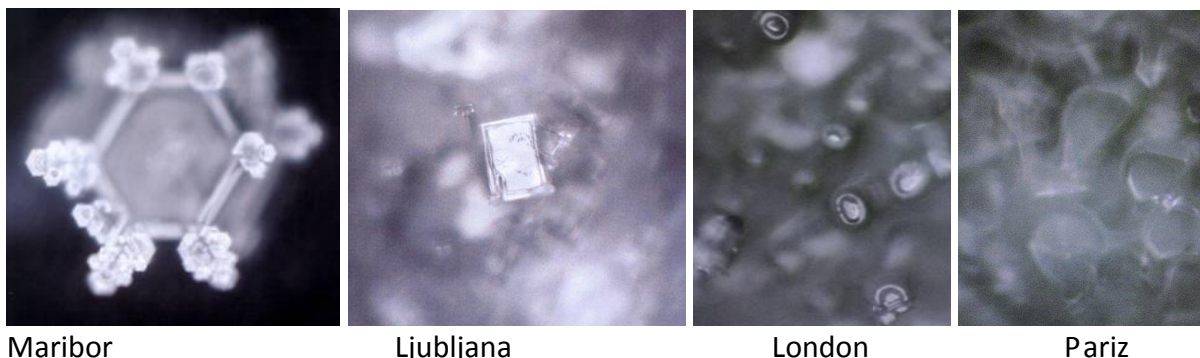
⁴³ Ahačič J., Bregač M., Gril M., Košir T., Zupančič S.: *Odgovornost države zagotavljati pravico do čiste pitne vode*, Pravna klinika za varstvo okolja 2014/2015, elektronska knjiga, Ljubljana: Pravna fakulteta, 2015, str. 5 in 9, (<http://www.pf.uni-lj.si/media/odgovornost.drzave.zagotavljati.pravico.do.ciste.pitne.vode.pdf>), (januar 2016).

⁴⁴ *Kako ustrežneje zagotoviti in zavarovati pravico do (pitne) vode*, 2013 (<http://www.ds-rs.si/?q=novice/kako-ustrezneje-zagotoviti-zavarovati-pravico-do-pitne-vode>), (januar 2016).

⁴⁵ RS, Državni zbor, Ustavna komisija, *Javna predstavitev mnenj o predlogu za začetek postopka za spremembo Ustave RS z osnutkom ustavnega zakona*, 2014 (<http://www.dz-rs.si/wps/portal/Home/deloDZ/seje/evidenca?mandat=VI&type=pmagdt&uid=279AF50EDE93ABE4C1257D090035004F>), (februar 2016).

virov, vlaganje v tehnologijo, ki bi olajšalo oskrbo z vodo, predvsem pa si prizadevati izboljšati razmere, tako, da bi nekoč spoštovanje te pravice postalo vsem omogočeno.⁴⁶

Zakaj je pomembno, da ukrepamo pravočasno?

Slika 1: Kristali vode (razlog za različnost je v stopnji onesnaženja vodovodnih virov).⁴⁷

Ekipa japonskih strokovnjakov je delala in raziskovala tudi na Mariborskem vodovodu. Emoto, doktor alternativne medicine, ki je raziskoval vodne kristale po vsem svetu, je ugotovil, da v primerjavi s kristali drugih mest, kristal Maribora sodi v kategorijo najlepših, kar pomeni, da je voda čistejša kot tam, kjer je kristal manj izrazito oblikovan. Takšne analize bi državo morale spodbuditi, da bi ravnala še bolj odgovorno in to naravno danost sedaj, ko je še čas, čim bolj zaščitila, pred vsemi tržnimi interesi, ki bodo glede na odlično kvaliteto pitne vode v Sloveniji, sigurno vedno večji.

Ob pravici do pitne vode bi morali razmišljati tudi o dolžnost države, ki si mora prizadevati, da bi se pravica do pitne vode čim bolj spoštovala.⁴⁸ Tudi če je to težko izvedljivo ali celo nemogoče, takšna pravica vzpostavlja dolžnost za državo, da si prizadeva razmere izboljšati. Vprašanje je ali najprej ustanoviti pravico in nato poskrbeti za ustrezno varstvo ali najprej poskrbeti za ustrezno institucionalno varstvo in šele nato ustanoviti pravico. Ne glede na vrstni red, pa ni nikakršnega argumenta, da bi lahko splošno trdili, da opredelitev vode kot človekove pravice ni primerna.⁴⁹

2.2. Ključni vidiki pravice do pitne vode

- **Pravica do vode vsebuje svoboščine.** Te svoboščine vključujejo zaščito pred samovoljnim in nezakonitim odklopom vode; prepoved nezakonitega onesnaževanja

⁴⁶ Ahačič J., Bregač M., Gril M., Košir T., Zupančič S.: Odgovornost države zagotavljati pravico do čiste pitne vode, Pravna klinika za varstvo okolja 2014/2015, elektronska knjiga, Ljubljana: Pravna fakulteta, 2015, str. 7, (<http://www.pf.uni-lj.si/media/odgovornost.drzave.zagotavljati.pravico.do.ciste.pitne.vode.pdf>), (januar 2016).

⁴⁷ Masaru Emoto: Sporočilo vode, Založba Sanje, Ljubljana 2004.

⁴⁸ Vzpostaviti mora ustrezne pravne in tehnične mehanizme za zagotovitev dostopa do vode, zagotoviti varstvo vodnih virov, vlagati v tehnologijo, itd.

⁴⁹ Thielbörger Pierre: The Right(s) to Water: The Multi-Level Governance of a Unique Human Right, Springer 2014, 101-104.

vodnih virov; nediskriminacijo pri dostopu do varne pitne vode in sanitarij in zagotovitev, da pri dostopu do vode zunaj doma, ni ogrožena osebna varnost posameznika.

- **Pravica do vode vsebuje upravičenja.** Ta vključujejo dostop do minimalnih količin varne pitne vode za ohranitev življenja in zdravja in dostop do varne pitne vode in sanitarij v priporu.
- **Oskrba z vodo mora biti na voljo za vsakogar v zadostnih količinah in neprekinjeno, da pokrije osebno in domačo potrebo.** To zajema vodo za pitje, za umivanje, za pripravo hrane ter za osebno higijeno in higijeno doma.
- **Voda za osebno in domačo uporabo mora biti varna in dostopna.** V skladu s *Splošnim komentarjem št. 15* mora biti voda brez mikroorganizmov, parazitov in kemijskih substanc, ki predstavljajo nevarnost za zdravje ljudi. Voda mora prav tako biti ustrezne barve, vonja in okusa.
- **Voda in sanitarije morajo biti fizično dostopne in na varnem dosegu za vse skupine posameznikov (tudi ženske, starejše in otroke).** Medtem ko pravica do vode ne pomeni, da morajo vsi imeti dostop do vode in sanitarij na svojem domu, pa zahteva, da morajo biti v primerni razdalji od vsakega doma.⁵⁰ V skladu s priporočili WHO, da je dnevno potreben dostop do vsaj 20 litrov vode, morajo biti vodni viri v razdalji največ 1.000 metrov od doma. Kadar vodna napeljava poteka do doma posameznika, mu je s tem zagotovljen optimalen dostop do vode in s tem je vsaj 100 litrov vode na posameznika na dan, lažje zagotoviti, ženske in otroci pa ne rabijo prehoditi dolgih kilometrov, da pridejo do pitne vode.
- **Oskrba z vodo mora biti cenovno dostopna za vse.** Nobenemu posamezniku ali skupini ljudi se ne sme odvzeti dostopa do varne pitne vode iz razloga, ker si ne more privoščiti plačila za vodo.⁵¹

3. NAMEN MAGISTRSKE NALOGE

Namen magistrske naloge je, na podlagi teoretičnih izsledkov in prakse posameznih držav, proučiti in predstaviti pomen ureditve pravice do pitne vode kot človekove pravice, ki mora biti dostopna vsem, v Ustavi Republike Slovenije. Ob tem sem analizirala tudi sam pomen pravice do pitne vode, ki med drugim pomeni tudi, da mora biti na voljo v zadostnih količinah. Pri analizi sem se osredotočila na trenutno pravno ureditev tega področja v Republiki Sloveniji ter podala predloge za spremembe, ob tem pa sem analizirala tudi potrebo po varstvu vodnih virov pred privatizacijo oz. komercializacijo in nujnosti, da se tudi

---

⁵⁰ Glavni problem so so podeželska območja. Tako v Afriki in Aziji, ženske in otroci, povprečno prehodijo 6 kilometrov, da pridejo do vode.

⁵¹ The world health organization: The right to water, UN Human Rights, Fact sheet no. 35, 2003, str. 7-11, (<http://www.ohchr.org/Documents/Publications/FactSheet35en.pdf>), (marec 2016).

to vpiše v Ustavo. To sem podkrepila na podlagi večinoma negativnih izkušenj drugih držav (Južne Afrike, Anglije, Nemčije, Francije, Indije) kjer so upravljanje nad javnimi vodovodnimi sistemi prevzela različna zasebna podjetja ter Nizozemske, kjer pa nasprotno, obstaja prepoved privatizacije oskrbe z vodo. Pitna voda je preveč pomembna za preživetje vsakega posameznika, da bi lahko njeno upravljanje in oskrbo s pitno vodo prepuščali trgu. Zato je to področje potrebno urediti v najvišjem pravnem aktu, kar je vsekakor Ustava Republike Slovenije. Ob tem sem teoretična izhodišča podkrepila s primerjalnimi analizami in izkušnjami držav, ki so pravico do pitne vode že uredile v Ustavi ali pa se temu najbolj približale (Urugvaj, Južna Afrika, Indija, Izrael, Belgija, Slovaška ter Francija).

Z nalogo sem želela izpostaviti čimveč različnih izkušenj držav, ki imajo pravico do pitne vode že urejeno, bodisi eksplicitno ali implicitno, zato sem prvotno podan primerjalni predlog držav razširila z vključitvijo Izraela, Indije in Južne Afrike. Gre namreč za države, ki so razvile obsežno sodno prakso na področju priznavanja pravice do pitne vode, predvsem glede dostopa do pitne vode, kjer so pomembno vlogo odigrali sodniki, ki so v posameznih primerih ustvarjali temelje za priznanje pravice do pitne vode kot človekove pravice in lahko služijo kot usmeritev za sodišča v drugih državah. Pri tem je za države, ki vsebujejo izrecno določbo o pravici do vode v svoji Ustavi lahko vodilo zlasti Južna Afrika, praksa iz Indije in Izraela pa služi kot primer, da lahko sodišča razlagajo pravico do življenja ali pravico do dostojanstva razširjeno, tako, da se ta nanaša tudi na pravico do vode. Na podlagi navedenega je analiza navedenih držav pomembna za predstavitev vseh izhodišč obravnavane tematike, zato sem tudi te države vključila v nalogo.

Na primeru javnega podjetja Mariborskega vodovoda, d.d., sem ob izsledkih teorije podala tudi kritično analizo stanja trenutne ureditve vodooskrbnega sistema s praktičnega stališča ter kaj nam to prinaša v prihodnje na področju pravice do pitne vode. Med drugim sem analizirala probleme, ki se pojavljajo v praksi zaradi odsotnosti investiranja občin v komunalno infrastrukturo, zaradi česar se kvaliteta pitne vode slabša, medtem ko pa za samo kvaliteto pitne vode ne odgovarjajo občine, ampak sama komunalna podjetja, ki pa vpliva na investicijska vlaganja občin nimajo. Kaj lahko pri tem naredi država, da zaščiti vodne vire in ali se lahko večja varnost zagotovi z uvrstitvijo pravice do pitne vode kot človekove pravice v Ustavo? Vse preveč še vedno prevladuje miselnost, da imamo vode dovolj in nam ne grozi nikakršna kriza na tem področju, vendar podatki, izmerjeni v zadnjih 20 letih, nedvoumno kažejo drugačno sliko.

Izhajajoč iz tega so cilji magistrske naloge naslednji:

- Predstaviti pomen pitne vode ter pomembnost opredelitve pitne vode kot človekove pravice;
- Podati celostno analizo trenutnega stanja ter opisati prednosti in slabosti posameznega načina ureditve pravice do pitne vode, v Ustavi ali v zakonu, s primerjavo posamičnih izhodišč z državo Slovaške, Belgije, Nemčije, Francije,

Nizozemske, Urugvaja, Južne Afrike, Indije, Izraela in Združenega kraljestva Velike Britanije in Severne Irske;

- Opredeliti možnosti za zaščito pravice do pitne vode ter opozoriti na morebitne pasti in pomanjkljivosti veljavne zakonodaje;
- Prikazati prednosti in slabosti ureditve pitne vode ali kot tržne ali kot javne dobrine ter podati praktične izkušnje in probleme na primeru javnega podjetja Mariborskega vodovoda, d.d.;
- Prikazati pomen in razliko med privatizacijo in komercializacijo vodnih virov, kaj je največja nevarnost, ki preti Sloveniji in zakaj je pomembno, da se oskrba z vodo izvaja v obliki neprofitne javne službe;
- Ugotoviti ali je pravica do pitne vode pravica, ki bi jo bilo potrebno urediti v Ustavi in na kakšen način – ali kot samostojno pravico ali kot del druge pravice;
- Oblikovati predlog besedila ustavne opredelitve pravice do pitne vode;
- Analizirati ali se pravica do pitne vode lahko prizna na splošno na podlagi vpisa v ustavo ali so potrebne posamezne omejitve in podrobnejše opredelitve v podzakonskih aktih;
- Preveriti učinkovitost trenutne ureditve in predlagati preventivne ukrepe za zavarovanje same pravice, kakor tudi vodnih virov ter predlagati morebitne izboljšave na tem področju podprte preko praktičnih izkušenj predstavljenih na primeru javnega podjetja Mariborskega vodovoda, d.d.

Področje voda je v Sloveniji pravno urejeno z *Zakonom o vodah*, skupaj s številnimi podzakonskimi in izvršilnimi predpisi ter drugimi zakoni, ki se dotikajo tega področja. Po *Pravilniku o oskrbi s pitno vodo* ima oskrba prebivalstva s pitno vodo prednost pred rabo vode za druge namene, zahteve, ki jih mora izpolnjevati pitna voda, pa so določene s *Pravilnikom o pitni vodi*. Obravnavana tema torej sodi na področje prava varstva okolja, gre pa tudi za področje Ustavnega prava, saj je tesno povezana s pravom človekovih pravic, pa tudi pravom gospodarskih družb in lokalnih skupnosti, zaradi česar sem problem prikazala tudi v luči navedenih področij.

3.1. Hipoteze

Hipoteze, ki jih bom preverjala v nalogi so oblikovane na podlagi izsledkov pregledane literature, ugotovitve raziskav posameznih avtorjev, kakor tudi praktičnih izkušenj in znanj. V magistrski nalogi bom poskušala dokazati naslednje hipoteze:

H1: Z vidika odgovornosti države za zagotavljanje dostopa do čiste pitne vode, je pomembno, da se ta uredi v Ustavi kot samostojna pravica in ne kot sestavni del drugih človekovih pravic, kjer je varovana le posredno.

H2: Za učinkovito varstvo pitne vode kot človekove pravice je pomembno, da se v Ustavo vpiše tudi prepoved privatizacije vodnih virov, saj gre za naravno dobrino, ki ne sme postati predmet trgovanja, opravljanje vodooskrbe v okviru javne službe pa ustvarja manj možnosti, da pride do trka zasebnega interesa na javni dobrini.

H3: Ureditev pravice do pitne vode v Ustavi, kljub temu, da pomeni pravico do pitne vode vsakogar, zaradi tehničnih omejitev, problemov razpršene poselitve in s tem nemožnosti za zagotavljanje varne vode za pitje, ni mogoče omogočiti brez določenih omejitev, urejenih v zakonih in brez ustreznih mehanizmov s strani države.

H4: Rezultat privatizacije in komercializacije pitne vode je dražja voda ter slabša skrb za kakovost in vzdrževanje vodovodnega sistema, zato mora voda ostati javna dobrina, dostopna vsem, kar se lahko najbolje zavaruje, če se uredi v Ustavi RS.

H5: V primeru uvrstitve pravice do pitne vode v Ustavo RS se mora spremeniti tudi sama organizacija upravljanja voda.

H6: Za zagotovitev pravice do pitne vode in boljšega dostopa do vode je bistvena kakovost ter fizična in cenovna dostopnost.

H7: Za zagotavljanje zadostnih kakovostnih vodnih virov in varne oskrbe s pitno vodo je odgovorna država, ki mora s pomočjo zaščitnih Uredb, sanacijskih programov in ustrezno strategijo upravljanja z vodnimi viri, zagotoviti ustrezno zaščito ter zagotoviti ustrezno organizacijo urejanja javnih vodovodnih sistemov in se ne more sklicevati samo na pristojnosti občine.

4. MEDNARODNI PRAVNI VIRI

Ker je voda temeljnega pomena za človeštvo in so zaradi vode že od nekdaj potekali spori, je bila tudi predmet mednarodnega pravnega urejanja. Temeljni pojmi, ki tvorijo mednarodno pravo morja in rek, so se oblikovali že v 19. stoletju, v 20. stoletju pa so se, zlasti v okviru Društva narodov, pojavili prvi poskusi kodifikacije nekaterih temeljnih pravil in sprejemanja mednarodnih sporazumov. Države so pričele urejati tudi druga vprašanja, predvsem glede uporabe vode, varstva okolja, gradnje različnih naprav, ipd.⁵²

Ko je postalo jasno, da vodni viri niso neomejeni in se je razširila zavest o tem, da številni ljudje nimajo dostopa do minimalne, za življenje potrebne, količine pitne vode,⁵³ se je odprlo tudi vprašanje glede dostopa do pitne vode.⁵⁴ Proces vzpostavljanja pravice do varne pitne

---

⁵² Türk D.: Temelji mednarodnega prava, 2. Pregledana in dopolnjena izdaja, GV Založba, Ljubljana 2015, str. 330-334.

⁵³ Zaradi podnebnih sprememb in naraščanja števila prebivalstva, tudi potrebe po vodi nenehno naraščajo.

⁵⁴ Voda postaja ekonomsko vse bolj cenjena dobrina, kar je v povezavi z močnimi težnjami po liberalizaciji in deregulaciji trga z vodo, še bolj otežilo dostop do vode šibkejšim in revnejšim skupinam prebivalcev. Hkrati s

vode kot človekove pravice v veliki meri poteka znotraj OZN.⁵⁵ Sama pravica do pitne vode v zavezujočih mednarodnih dokumentih zaenkrat še ni bila izrecno opredeljena kot človekova pravica, jo je pa mogoče izpeljati iz drugih temeljnih človekovih pravic.⁵⁶ Prav tako pa pomemben korak k priznanju pravice do pitne vode kot človekove pravice predstavlja tudi *Resolucija Generalne skupščine ZN o človekovi pravici do vode in sanitarij*.⁵⁷ Gre za nezavezujoč dokument, ki pa kaže na močno zavest o pomenu vode in nujnosti zagotavljanja dostopa do varne pitne vode vsakomur.⁵⁸

4.1. Splošna deklaracija o človekovih pravicah

Leta 1948 je Generalna skupščina sprejela besedilo *Splošne deklaracije o človekovih pravicah* (SDČP)⁵⁹, katero ni zavezujoče, vendar se veliko njenih določb šteje za del mednarodnega običajnega prava.⁶⁰ SDČP pravice do vode izrecno ne omenja, vendar velja za pomemben dokument, ki je podlaga številnim drugim mednarodnim pogodbam, ki posredno ali neposredno urejajo pravico do pitne vode. Vsebuje 30 členov, kjer so opredeljene državljanske, politične, ekonomske, kulturne in socialne pravice.⁶¹

V SDČP je mogoče pravico do vode izpeljati iz nekaterih drugih pravic, kot je pravica do življenja, do ustreznega življenjskega standarda, zdravja, stanovanja, hrane.⁶² Prav tako SDČP priznava dostojanstvo in enake pravice vseh ljudi, na kar so se sklicevali pri priznavanju dostopa do pitne vode tudi v nekaterih znanih sodnih primerih predvsem v Indiji.⁶³ Voda je namreč ena izmed osnovnih človekovih potreb, ki je bistvenega pomena za zagotavljanje

---

tem se tako vse bolj krepi spoznanje, da je potrebno dostop posameznika do čiste pitne vode zavarovati tudi v okviru prava človekovih pravic.

⁵⁵ Konvencija o odpravi vseh oblik diskriminacije žensk iz leta 1979 je bila prvi zavezujoč mednarodni dokument, ki je izrecno omenjal pravico do varne pitne vode.

⁵⁶ Podrobneje o tem pri razlagi Splošnega komentarja št. 15 k MPESKP.

⁵⁷ Podrobneje o tem pri razlagi Resolucije ZN o pravici do vode in sanitarij.

⁵⁸ Ahačič J., Bregač M., Gril M., Košir T., Zupančič S.: *Odgovornost države zagotavljati pravico do čiste pitne vode*, Pravna klinika za varstvo okolja 2014/2015, elektronska knjiga, Ljubljana: Pravna fakulteta, 2015, str. 13-14, (http://www.pf.uni-lj.si/media/odgovornost.drzave.zagotavljati.pravico.do_ciste.pitne.vode.pdf), (januar 2016).

⁵⁹ Splošna deklaracija o človekovih pravicah, sprejeta v Generalni skupščini ZN v Parizu leta 1948, z resolucijo št. 217 A(III), velja od 16.12.1949.

⁶⁰ Scanlon J., Cassar A., Nemes N.: *Water as a human right?*, IUCN, Environmental Law Programme, IUCN environmental policy and law paper; no.051, 2004, str. 4, (<https://portals.iucn.org/library/efiles/edocs/EPLP-051.pdf>), (marec 2016).

⁶¹ Ahačič J., Bregač M., Gril M., Košir T., Zupančič S.: *Odgovornost države zagotavljati pravico do čiste pitne vode*, Pravna klinika za varstvo okolja 2014/2015, elektronska knjiga, Ljubljana: Pravna fakulteta, 2015, str. 15, (http://www.pf.uni-lj.si/media/odgovornost.drzave.zagotavljati.pravico.do_ciste.pitne.vode.pdf), (januar 2016).

⁶² 25. člen SDČP določa, da ima vsakdo pravico do takšne življenjske ravni, ki zagotavlja njemu in njegovi družini zdravje in blagostanje, vključno s hrano, obleko, stanovanjem, zdravniško oskrbo in potrebnimi socialnimi storitvami.

⁶³ Podrobnejša obrazložitev indijskega sistema in sodnih primerov, ki pravico do pitne vode in dostop do vode povezujejo s pravico do dostojanstva, v poglavju 8.

dostojnega življenja.⁶⁴ Na podlagi tega lahko razumemo, da je voda implicitno vključena v besedilo 25. člena SDČP, ki torej ne tvori zaključenega seznama, ampak je pokazatelj nekaterih bistvenih dejavnikov nujnih za ustrezen življenjski standard. Namreč tudi ostalih standardov, ki so navedeni v SDČP ni mogoče doseči brez vode v zadostni količini in kakovosti, za ohranitev zdravja in dobrega počutja.⁶⁵

4.2. Mednarodne pogodbe

V skladu z *Dunajsko konvencijo o pravu mednarodnih pogodb* (DKPP)⁶⁶, lahko mednarodno pogodbo opredelimo kot »mednarodni sporazum, ki ga države sklenejo pisno in ga ureja mednarodno pravo, sestavljeno v obliki ene same listine ali dveh ali več povezanih listin, ne glede na njegovo posebno poimenovanje«.⁶⁷ Takšna mednarodna pogodba zavezuje vse države, ki so na ustrezen način izrazile svojo privolitev.⁶⁸

Kot izhaja že iz slovenske Ustave⁶⁹ morajo biti zakoni v skladu z mednarodnimi pogodbami, ki jih je ratificiral Državni zbor, podzakonski predpisi in drugi splošni akti pa tudi v skladu z drugimi ratificiranimi mednarodnimi pogodbami, torej mora pogodbo odobriti in ratificirati ustrezen državni organ, preden država pogodbo dokončno sprejme in prevzame z njo določene obveznosti.⁷⁰

4.2.1. Mednarodni pakt o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah

*Mednarodni pakt o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah*⁷¹ (MPESKP) velja za enega najpomembnejših zavezujočih mednarodnopravnih dokumentov na področju dokazovanja človekove pravice do vode, vsebuje namreč pravice (podobno kot SDČP), ki jih brez dostopa do čiste pitne vode sploh ni mogoče zagotavljati. Ob tem je predvsem *Splošni komentar št.*

---

⁶⁴ WHO: Water, health and human rights, Introduction, (http://www.who.int/water_sanitation_health/humanrights/en/), (marec 2016).

⁶⁵ Scanlon J., Cassar A., Nemes N.: Water as a human right?, IUCN, Environmental Law Programme, IUCN environmental policy and law paper; no.051, 2004, str. 4, (<https://portals.iucn.org/library/efiles/edocs/EPLP-051.pdf>), (marec 2016).

⁶⁶ Dunajska konvencija o pravu mednarodnih pogodb (DKPP), sestavljena na Dunaju 23. maja 1969, začela veljati 27. januarja 1980, (dostopno na: http://www.mzz.gov.si/fileadmin/pageuploads/Zakonodaja_in_dokumenti/knjiznica/DKPMP.pdf), (marec 2016).

⁶⁷ 2. člen DKPP.

⁶⁸ 11. člen DKPP.

⁶⁹ 153. člen Ustave RS.

⁷⁰ Postopek ratifikacije – podrobneje urejen v 75. členu Zakona o zunanjih zadevah (ZZZ-1), Ur. l. RS, št. 113/3, 20/06-ZNOMCMO, 76/08, 108/09, 80/10-ZUTD, 31/15).

⁷¹ Mednarodni pakt o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah, sprejet na Generalni skupščini ZN 16.12.1966, št. 2200 A (XXI), Ur. l. SFRJ – Mednarodne pogodbe, št. 7/71, Akt o notifikaciji nasledstva glede konvencij Organizacije združenih narodov in konvencij, sprejetih v mednarodni agenciji za atomsko energijo objavljen v Ur.l.RS – Mednarodne pogodbe št. 9/92.

15⁷² najbolj pripomogel k temu, da je v okviru MPESKP podrobno opredeljena ravno povezava med zagotavljanjem dostopa do pitne vode in spoštovanjem posameznih temeljnih človekovih pravic. MPESKP države pogodbenice zavezuje, da so dolžne v njem zapisane pravice varovati, spoštovati in izpolnjevati ter določa, da morajo v ta namen izkoristiti vse vire in sredstva s katerimi razpolagajo, kar pomeni tudi sprejemanje ustreznih zakonodajnih ukrepov.⁷³

V zvezi s pravico do pitne vode je pomemben 11. člen MPESKP, ki priznava vsakomur pravico do ustreznega življenjskega standarda (kar je potrjeno tudi v *Splošnem komentarju št. 15*), ki zadostuje zanj in za njegovo družino, všteti ustrezno hrano, obleko, stanovanje in pravico do stalnega izboljševanja njegovih življenjskih razmer. Pravica do ustreznega življenjskega standarda mora nujno vključevati tudi pravico do vode in sanitarij, kar je potrdila tudi Slovenija v uradnem odgovoru Odboru.⁷⁴

Prav tako je mogoče pravico do vode izpeljati tudi iz 12. členu MPESKP, ki določa, da si morajo države pogodbenice prizadevati, da priznajo vsakomur pravico do najvišjega dosegljivega standarda fizičnega in mentalnega zdravja in določa tudi ukrepe za uresničitev te pravice.⁷⁵

Odbor za ekonomske, socialne in kulturne pravice (CESCR)⁷⁶ je glede uresničevanja pravic zapisanih v MPESKP poudaril, da uresničevanje teh pravic (s tem tudi pravice do dostopa do čiste pitne vode), ne sme biti pogojeno ali določeno s trenutnim ali prejšnjim prebivališčem posameznika (npr. če posameznik živi ali je prijavljen v mestnem ali podeželskem okolju, urejenem ali formalno neurejenem okolju ali če živi na nomadski način).⁷⁷

4.2.1.1. Splošni komentar št. 15 k Mednarodnemu paktu o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah

Splošni komentarji niso pravno zavezujoči (predstavljajo t.i. mehko pravo), vendar so pomemben vir za razlago mednarodnih pogodb. V primeru komentarja št. 15 gre za

---

⁷² Podrobneje predstavljen v naslednjem podpoglavju.

⁷³ 1. In 2. člen MPESKP.

⁷⁴ Special Rapporteur on the human right to safe drinking water and sanitation, 2011, (http://www.mzz.gov.si/fileadmin/pageuploads/foto/1109/Izjava_RS_Albuquerque.pdf), (marec 2016).

⁷⁵ 12. člen MPESKP.

⁷⁶ CESCR je pogodbeno ustanovljeno telo, ki ga sestavlja 18 neodvisnih strokovnjakov. Ustanovljen je bil maja 1985, na podlagi ECOSOC Resolucije 1985/17. Njegova naloga je, da nadzira izvrševanje MPESKP s strani držav pogodbenic, ki so mu dolžne redno poročati, kako izvršujejo pravice. Poročila pregleda, se do njih opredeli in poda tudi priporočila ali pomisleke v obliki sklepnih poročil. Izdaja tudi Slošne komentarje, kjer razlaga pomen določb MPESKP, med katerimi je najpomembnejši Splošni komentar št. 15. (Committee on Economic, Social and Cultural Rights; <http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/CESCR/Pages/CESCRIntro.aspx>, februar 2016).

⁷⁷ Odbor za ekonomske, socialne in kulturne pravice, Splošni komentar št. 20: Nediskriminacija pri ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah, dokument ZN E/C.12/GC/20, 10. Junij 2009, 34. odstavek.

pomemben vir za razlago pravic iz 11. in 12. člena MPESKP, vendar je od vsake države odvisno ali in na kakšen način bo upoštevala vsebino splošnih komentarjev.⁷⁸

Splošni komentar št. 15 o pravici do vode,⁷⁹ ki ga je sprejel Odbor Združenih narodov o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah (CESCR)⁸⁰ novembra 2002 določa tri osnovne obveznosti države, ne glede na okoliščine:

1. Razpoložljivost vode - voda mora biti omogočena v takšni količini, da omogoča ustrezne življenjske pogoje v skladu s smernicami Svetovne zdravstvene organizacije (WHO).
2. Kakovost vode - dobavljena voda mora biti varna ter brez mikroorganizmov in kemikalij, ki ogrožajo zdravje ljudi.
3. Dostopnost vode - povezava z vodo in vodnimi storitvami mora biti nediskriminatorna, fizično razpoložljiva in cenovno dostopnih vsakomur:
  - a. fizična dostopnost - voda in oskrba z vodo morata biti nameščeni na primerni razdalji od posameznikovega kraja bivanja.
  - b. cenovna dostopnost - voda mora biti omogočena po ceni, ki je dostopna za vse.
  - c. nediskriminacija - članice so pravno obvezane za zagotavljanje vode za celotno prebivalstvo, vključno z najbolj ranljivimi deli družbe.⁸¹

Komentar glede 1. odstavka 11. člena MPESKP pojasnjuje katere pravice so nujno potrebne za uresničevanje pravice do ustreznega življenjskega standarda, kamor CESCR uvršča tudi pravico do vode, saj je voda nujno potrebna za preživetje.⁸² CESCR ob tem poudarja, da morajo države pogodbenice MPESKP posebno pozornost nameniti tistim skupinam, ki se že tradicionalno srečujejo s težavami pri dostopu do pravice do vode. Tako bi države morale sprejeti ukrepe, s katerimi bi tistim na ogroženih območjih in neformalnih naseljih, zagotavljale dostop do ustrezne vodovodne infrastrukture. Tako določa, da nobenemu gospodinjstvu ni dovoljeno preprečiti dostopa do vode zaradi statusa bivališča oz. zemljišča,⁸³ ter nalaga državam dolžnost zagotoviti pravico do vode vsem posameznikom in skupinam, ki si je sami (iz razlogov na katere nimajo vpliva), ne morejo zagotoviti.⁸⁴ Prav tako pa se morajo

---

⁷⁸ Ahačič J., Bregač M., Gril M., Košir T., Zupančič S.: *Odgovornost države zagotavljati pravico do čiste pitne vode*, Pravna klinika za varstvo okolja 2014/2015, elektronska knjiga, Ljubljana: Pravna fakulteta, 2015, str. 19, (<http://www.pf.uni-lj.si/media/odgovornost.drzave.zagotavljati.pravico.do.ciste.pitne.vode.pdf>), (januar 2016).

⁷⁹ UN Committee on Economic, Social and Cultural Rights (CESCR), General Comment No. 15: The Right to Water (Arts. 11 and 12 of the Covenant), 20 January 2003, E/C.12/2002/11, (<http://www.refworld.org/docid/4538838d11.html>), (februar 2016).

⁸⁰ Substantive issues arising in the implementation of the international covenant on economic, social and cultural rights, General Comment No. 15 (2002), Economic and social council, Geneva 2002, (http://www2.ohchr.org/english/issues/water/docs/CESCR_GC_15.pdf), (februar 2016).

⁸¹ Talaburus O.: *Thirsty for (the Right to) Water*, The policy of not supplying water to the unrecognized Arab-Bedouin villages in the Negov, Negev Coexistence Forum for Civil Equality, 2014, str. 15, (dostopno na: <http://www.dukium.org/wp-content/uploads/2014/07/water-2014-eng.pdf>), (marec 2016).

⁸² 3. odstavek *Splošnega komentarja št. 15*.

⁸³ 16. odstavek *Splošnega komentarja št. 15*.

⁸⁴ 25. odstavek *Splošnega komentarja št. 15*.

države pogodbenice vzdržati vsakega razlikovanja, katerega posledica bi bilo izničenje ali poslabšanje enakopravnega uživanja in uresničevanja pravice do pitne vode.⁸⁵

V zvezi s 12. členom MPESKP, ki določa pravico do najvišjega dosegljivega standarda fizičnega in mentalnega zdravja, CESCR v *Komentarju št. 14*⁸⁶ poudarja, da je zdravje temeljna človekova pravica in je nujno potrebna za uresničevanje drugih človekovih pravic. Najvišji dosegljiv standard zdravja, do katerega je upravičen vsak posameznik, pa omogoča dostojno življenje, kar pa je nemogoče brez zagotovljenega dostopa do varne pitne vode.⁸⁷

Splošni komentar št. 15 poziva mednarodno skupnost, naj zagotovi ustrezno upoštevanje pravice do vode v bodočih mednarodnih sporazumih.⁸⁸

4.2.2. Mednarodni pakt o državljanskih in političnih pravicah

Mednarodni pakt o državljanskih in političnih pravicah (MPDPP)⁸⁹ je mednarodna pogodba, ki države pogodbenice zavezuje, da vsem ljudem na njihovem ozemlju ali pod njihovo jurisdikcijo, brez diskriminacije zagotovijo v njem priznane pravice⁹⁰ (kot npr. pravico do življenja, pravico do dostojanstva).⁹¹

Čeprav pravica do vode in sanitarij v MPDPP ni izrecno opredeljena, pa ta opredeljuje pravico do življenja, ki je prav tako ni mogoče zagotoviti brez priznanja pravice do pitne vode in sanitarij. Zdrava pitna voda je izjemnega pomena pri varovanju zdravja, saj sta zdravstveno oporečna voda in pomanjkanje vode za zagotavljanje osnovne higiene, vzrok za številne okužbe in nalezljive bolezni ter predstavljata največji vzrok smrtnosti na svetu.⁹²

---

⁸⁵ 13. odstavek *Splošnega komentarja št. 15*.

⁸⁶ *Splošni komentar št. 14*: Pravica do najvišjega dosegljivega standarda zdravja, (dokument ZN E/C.12/2000/4, avgust 2000, dosegljivo na: http://www.nesri.org/sites/default/files/Right_to_health_Comment_14.pdf), (marec 2016).

⁸⁷ 4. odstavek *Splošnega komentarja št. 14*.

⁸⁸ The right to water and sanitation: International timeline, (<http://www.righttowater.info/progress-so-far/international-timeline/>), (marec 2016).

⁸⁹ Mednarodni pakt o državljanskih in političnih pravicah, sprejet na Generalni skupščini ZN 16.12.1966 z resolucijo št. 2200 A (XXI), (http://www.mzz.gov.si/fileadmin/pageuploads/Zunanja_politika/Mednarodnipakt_drzavljanskih_politicnih_pravicah.pdf), (marec 2016).

⁹⁰ Nadzor nad izvrševanjem MPDPP opravljajo neodvisni strokovnjaki (Odbor za človekove pravice - CCPR). Vse države pogodbenice so dolžne redno poročati o izvrševanju pravic, ccpr pa poročilo pregleda, se do njih opredeli ter poda tudi kakšna priporočila ali pomisleke v obliki sklepnih poročil. To poročilo ni pravno zavezujoče, ampak je le priporočilne narave. (The Human Rights Committee; <http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/CCPR/Pages/CCPRIntro.aspx>, marec 2016).

⁹¹ 2. člen MPDPP.

⁹² The right to water and sanitation: International timeline, (<http://www.righttowater.info/progress-so-far/international-timeline/>), (marec 2016).

4.2.3. Deklaracije o pravici do razvoja

Več mednarodnih dokumentov, med njimi tudi *Dunajska deklaracija* navaja, da je pravica do razvoja "univerzalna in neodtujljiva pravica in sestavni del temeljnih človekovih pravic".⁹³ *Deklaracija o pravici do razvoja* pa določa, da morajo države na nacionalni ravni sprejeti vse potrebne ukrepe za realizacijo pravice do razvoja in med drugim zagotoviti, enake možnosti za vse, do dostopa do osnovnih sredstev.⁹⁴ Pri razlagi tega člena je Generalna skupščina razjasnila in potrdila, da so pravica do hrane in čiste vode temeljne človekove pravice in njihovo spodbujanje predstavlja moralni imperativ, tako za nacionalne vlade in mednarodne skupnostion.⁹⁵

4.2.4. Protokol o vodi in zdravju h Konvenciji o varstvu in uporabi čezmejnih vodnih tokov in mednarodnih jezer

Danes večina Evropejcev jemlje čisto pitno vodo kot nekaj samoumevnega. Vendar že v sami vseevropski regiji je približno 19 milijonov ljudi, ki še vedno nimajo dostopa do ustreznih vodnih virov in 67 milijonov ljudi, ki nimajo dostopa do ustreznih sanitarij.⁹⁶ Čistejša voda in boljše sanitarije lahko preprečijo do 30 milijonov primerov z vodo povezanih bolezni. Z vsem tem v mislih, je bil v letu 1999 podpisan *Protokol o vodi in zdravju*.⁹⁷

*Protokol o vodi in zdravju*⁹⁸ h *Konvenciji o varstvu in uporabi čezmejnih vodnih tokov in mednarodnih jezer*,⁹⁹ je tako izrecno potrdil pravico do vode, ter v 5. členu navedel, da je pravičen dostop do primerne vode (po kakovosti in količini), potrebno zagotoviti vsem ljudem.¹⁰⁰

---

⁹³ 1. poglavje, 10. člen *Dunajske deklaracije in akcijskega programa* z dne 25. junija 1993, sprejeta na svetovni konferenci o človekovih pravicah (A/CONF. 157/23), (<http://www.unesco.org/education/information/nfsunesco/pdf/VIENNA.PDF>), (marec 2016).

⁹⁴ 8(1). člen *Deklaracije o pravici do razvoja: Declaration on the Right to Development*, A/RES/41/128, UN General Assembly, 4 December 1986, (<http://www.un.org/documents/ga/res/41/a41r128.htm>), (marec 2016).

⁹⁵ Scanlon J., Cassar A., Nemes N.: *Water as a human right?*, IUCN, Environmental Law Programme, IUCN environmental policy and law paper; no.051, 2004, str. 5, (<https://portals.iucn.org/library/efiles/edocs/EPLP-051.pdf>), (marec 2016).

⁹⁶ Približno 100 milijonov ljudi nima dostopa do sanitarij doma, zaradi česar so izpostavljeni z vodo povezanimi boleznimi, kot so kolera, coli okužbe, virusni hepatitis A in tifus.

⁹⁷ UNECE: *About the protocol on water and health*, (<http://www.unece.org/?id=2975>), (marec 2016).

⁹⁸ Protokol je bil sprejet leta 1998, podpisan junija 1999 v Londonu, velja pa od avgusta 2005, ko ga je ratificiralo 16 držav; (dosegljiv na: <http://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/documents/2000/wat/mp.wat.2000.1.e.pdf>), (marec 2016).

⁹⁹ Konvencija je bila sprejeta leta 1992 v Helsinkih in ratificirana z dokumentom 5(20)/99.

¹⁰⁰ *The right to water and sanitation: International timeline*, (<http://www.righttowater.info/progress-so-far/international-timeline/>), (marec 2016).

Slovenija je *Protokol o vodi in zdravju* podpisala, vendar ga še ni ratificirala.¹⁰¹ Gre za pravno zavezujoč mednarodni dokument na področju bolezni, povezanih z vodo, govori o zagotavljanju varne pitne vode in zaščiti vodnih virov, državam pogodbenicam pa naj bi pomagal lažje doseči razvojne cilje tisočletja. Njegov namen je krepiti nacionalne ukrepe za zaščito in ekološko učinkovito upravljanje z vodnimi viri.¹⁰² Protokol je prvi mednarodni sporazum te vrste, ki je bil sprejet z namenom doseganja zadostne količine varne pitne vode in primernih higienskih razmer za vsakogar, in za učinkovito zaščito vodnih virov. Ta protokol uvaja socialne komponente pri odločanju o upravljanju voda. Izboljšanje oskrbe z vodo in sanitarijami je prav tako bistvenega pomena pri prekinutvi začaranega kroga revščine.¹⁰³

4.2.5. Druge mednarodne pogodbe

Nekaterim skupinam in posameznikom je pri dostopu do vode potrebno nameniti še posebno pozornost. Med njimi so tudi otroci, zato *Konvencija o otrokovih pravicah*¹⁰⁴ priznava otroku pravico do najvišje dosegljive ravni zdravja in do storitev ustanov za zdravljenje bolezni in zdravstveno rehabilitacijo. Države pogodbenice si morajo prizadevati zagotoviti, da noben otrok ne bo prikrajšan za pravico do takega zdravstvenega varstva. Za uresničitev teh pravic pa bodo države sprejele še dodatne ukrepe za zagotovitev teh pravic med drugim tudi dovolj hranljivih živil in čiste pitne vode.¹⁰⁵ Odbor o otrokovih pravicah je ob tem pojasnil, da je dostop do varne pitne vode in sanitarij vsebovan tudi v 27. členu v okviru pravice do ustreznega življenjskega standarda.¹⁰⁶

Kot bom podrobneje opisala v nadaljevanju, v analizi posameznih držav, predvsem v državah v razvoju, številni nimajo neposrednega dostopa do pitne vode. V državah Afrike so znani primeri izkoriščanja žensk in otrok, ki hodijo več ur do prvega zajetja pitne vode. Predvsem ženske so tukaj veliko bolj izpostavljene, zaradi česar tudi *Konvencija o odpravi vseh oblik diskriminacije žensk*¹⁰⁷ izrecno navaja pravico do varne pitne vode. Ta določa, da bodo države

---

¹⁰¹ ARSO: Vključevanje v EU in mednarodno sodelovanje, (http://www.arso.gov.si/varstvo%20okolja/poro%C4%8Dila/poro%C4%8Dila%20o%20stanju%20okolja%20v%20Sloveniji/mednarodno_sodelovanje.pdf), (marec 2016).

¹⁰² The right to water and sanitation: International timeline, (<http://www.righttowater.info/progress-so-far/international-timeline/>), (marec 2016).

¹⁰³ UNECE: About the protocol on water and health, (<http://www.unece.org/?id=2975>), (marec 2016).

¹⁰⁴ *Konvencija o otrokovih pravicah* (OZN), sprejela jo je Generalna skupščina Združenih narodov z resolucijo št. 44/25 z dne 20. novembra 1989, veljati je začela 2. septembra 1990, (dostopna na: <http://www.varuh-rs.si/pravni-okvir-in-pristojnosti/mednarodni-pravni-akti-s-podrocja-clovekovih-pravic/organizacija-zdruzenih-narodov/konvencija-o-otrokovi-pravicah-ozn/>), (marec 2016).

¹⁰⁵ 24. člen *Konvencije o otrokovih pravicah*.

¹⁰⁶ The right to water and sanitation: International timeline, (<http://www.righttowater.info/progress-so-far/international-timeline/>), (marec 2016).

¹⁰⁷ *Konvencija o odpravi vseh oblik diskriminacije žensk*, sprejeta na Generalni skupščini Združenih narodov 18. decembra 1979 z resolucijo št. 34/180, objavljena v Uradnem listu SFRJ – Mednarodne pogodbe št. 11/81, (http://www.mzz.gov.si/fileadmin/pageuploads/Zunanja_politika/CP/Zbornik/I._CEDAW_-_Konvencija_o_odpravi_vseh_oblik_diskriminacije_zensk.pdf), (marec 2016).

pogodbenice sprejele vse primerne ukrepe za odpravo diskriminacije kmečkih žensk, da bi jim na temelju enakosti moških in žensk zagotovile sodelovanje pri razvoju podeželja, zlasti pa, da bi jim (med drugim) zagotovile tudi pravico do ustreznih življenjskih razmer, zlasti glede stanovanja, higienskih razmer, električne energije, preskrbe z vodo, prometa in zvez.¹⁰⁸

Dostop do varne pitne vode in sanitarij je ključnega pomena tudi za invalide in osebe s posebnimi potrebami. Na podlagi *Konvencije o pravicah invalidov*¹⁰⁹ države pogodbenice priznavajo invalidom in njihovim družinam pravico do ustrezne življenjske ravni, kar vključuje ustrezno prehrano, oblačila in stanovanje, in do nenehnega izboljševanja življenjskih razmer. Prav tako se jim priznava pravica do socialnega varstva in uživanja te pravice brez diskriminacije zaradi invalidnosti, države pogodbenice pa sprejmejo tudi ustrezne ukrepe s katerimi (med drugim) zagotavljajo invalidom tudi oskrbo s čisto vodo.¹¹⁰

Dostop do pitne vode mora biti zagotovljen tako v času miru, kot ob oboroženih spopadih (vojakom, vojnim ujetnikom in civilistom). To zagotavljajo *ženevske konvencije*,¹¹¹ ki se nanašajo na oborožene spopade skupaj s protokoli in so zavezujoče za vse države. Njihov glavni cilj je ohranitev posameznikovega dostojanstva med spopadi, za kar pa nujno potrebuje neprekinjeno dobavo osnovnih življenjskih potreb, vključno z vodo.¹¹²

4.3. Stockholmska deklaracija

*Stockholmska deklaracija*¹¹³ je bila sprejeta leta 1972, na konferenci Združenih narodov o človekovem okolju. Je eden od prvih okoljskih instrumentov, ki priznava temeljno pravico do okolja takšne kakovosti, da omogoča dostojanstveno življenje in dobrobitje.¹¹⁴ Prav tako določa, da je potrebno naravne vire, vključno z vodo, zavarovati v korist sedanjih in vseh prihodnjih generacij.¹¹⁵

---

¹⁰⁸ 2. odstavek 14. člena *Konvencije o odpravi vseh oblik diskriminacije žensk*.

¹⁰⁹ *Konvencija o pravicah invalidov*, sprejeta 13. decembra 2006 v New Yorku, veljati je začela 3. maja 2008, (http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti___pdf/konvencija_o_pravicah_invalidov.pdf), (marec 2016).

¹¹⁰ 1. in 2. odstavek 28. člena *Konvencije o pravicah invalidov*.

¹¹¹ Tako 89. člen IV. *Ženevske konvencije o zaščiti civilnih oseb v času vojne* (zbirka mednarodnih dokumentov II. del, Društvo za Združene narode za RS, Ljubljana 1996) in 20. ter 26. člen III. *Ženevske konvencije o ravnanju z vojnimi ujetniki* (Zbirka mednarodnih dokumentov II. del, Društvo za Združene narode za RS, Ljubljana 1996) določajo, da morajo vojni ujetniki imeti zadostno količino pitne vode.

¹¹² The right to water and sanitation: International timeline, (<http://www.righttowater.info/progress-so-far/international-timeline/>), (marec 2016).

¹¹³ *Stockholmska deklaracija*, sprejeta na konferenci Združenih narodov o človekovem okolju leta 1972, (<http://www.unep.org/documents.multilingual/default.asp?documentid=97&articleid=1503>), (marec 2016).

¹¹⁴ 1. načelo *Stockholmske deklaracije*.

¹¹⁵ 2. načelo *Stockholmske deklaracije*.

4.4. Milenijski razvojni cilji

Na vrhu tisočletja v New Yorku so svetovni voditelji septembra 2000 sprejeli Deklaracijo tisočletja - *Milenijsko deklaracijo*,¹¹⁶ s katero so se zavezali k partnerstvu za zmanjšanje skrajne revščine in določili niz časovno omejenih ciljev, ki jih je potrebno doseči do leta 2015. Ti cilji so postali znani kot razvojni cilji tisočletja oziroma milenijski razvojni cilji.¹¹⁷ Opredelimo jih lahko tudi kot temeljne človekove pravice; pravice vsakega posameznika do zdravja, izobraževanja, bivališča in varnosti.¹¹⁸ Za doseg te ciljev je potrebno zmanjšati posledice gospodarske krize, povečati pomoč v obliki hrane, izboljšati infrastrukturo (oskrbo z vodo, ceste, šole) v najbolj ranljivih regijah, izboljšati izobraževanje in zdravstvo ter se boriti proti podnebnim spremembam, ki lahko z vedno bolj pogostimi poplavami in sušami negativno vplivajo na preskrbo s hrano in s tem tudi na pitno vodo.¹¹⁹

V okviru 7. razvojnega cilja, ki govori o okoljski trajnosti, je eden izmed ciljev tudi, da se do leta 2015 zmanjša število ljudi brez dostopa do pitne vode in osnovnih sanitarij.¹²⁰ Tako je bil pri izboljšanju dostopa do vode narejen velik napredek. Med letom 1990 in 2015 je 2,6 bilijonov ljudi pridobilo izboljšan dostop do pitne vode.¹²¹ Razširjenost dostopa na svetovni ravni je tako iz 77 odstotkov v letu 1990 narasla na 89 odstotkov v letu 2010. Cilj je bil najprej dosežen na območju latinske Amerike in Karibskega otočja ter Vzhodne in Jugovzhodne Azije.¹²²

Poročilo o razvojnih ciljih tisočletja 2015 navaja, da so cilji spodbudili najbolj uspešno gibanje za odpravo revščine v zgodovini. Po svetu je tako tudi okrog 2,1 milijarde ljudi pridobilo dostop do ustreznih sanitarij. Delež ljudi, ki opravljajo potrebo na prostem, je od leta 1990 upadel za polovico.¹²³ Vendar so sanitarije še vedno problematične in njihovo reševanje

---

¹¹⁶ *Milenijska deklaracija*, sprejeta v Generalni skupščini v New Yorku, 8. septembra 2000 z aktom ZN A/55/L.2., (<http://www.unmillenniumproject.org/goals/>), (marec 2016).

¹¹⁷ Ti cilji pokrivajo dohodkovno revščino, lakoto, bolezni, pomanjkanje ustreznih bivališč in izključenost, hkrati pa spodbujajo enakopravnost med spoloma, izobraževanje in okoljsko trajnost.

¹¹⁸ United nations information service: Razvojni cilji tisočletja, (<http://www.unis.unvienna.org/unis/sl/topics/2013/mdg.html>), (marec 2016).

¹¹⁹ Sloga: Razvojni cilji tisočletja, Platforma NVO za razvojno sodelovanje in humanitarno pomoč, Ljubljana, str. 3-4, (publikacije dostopne na: http://www.milenijski-cilji.org/gradiva-razvojni-cilji/cat_view/39-slogine-publikacije.html), (marec 2016).

¹²⁰ Soršak A.: Milenijski razvojni cilji Združenih narodov in njihovo uresničevanje, Študija primera domorodnih ljudstev Mehike, 2007, str.32, (http://www.unaslovenia.org/sites/default/files/file/sorsak-milenijski_razvojni.pdf), (marec 2016).

¹²¹ UN Millennium Development Goals, Goal 7: ensure environmental sustainability, (<http://www.un.org/millenniumgoals/enviro.shtml>), (marec 2016).

¹²² Ford L.: Millennium development goal on safe drinking water reaches target early, The Guardian, 2012, (dostopno na: <http://www.theguardian.com/global-development/2012/mar/06/water-millennium-development-goals>), (marec 2016).

¹²³ United nations information service: Razvojni cilji tisočletja, (<http://www.unis.unvienna.org/unis/sl/topics/2013/mdg.html>), (marec 2016).

poteka počasi. V kolikor se bo takšen tempo nadaljeval bo končni cilj, ki je bil zastavljen za leto 2015, dosežen šele do leta 2026.¹²⁴

4.5. Dublinska izjava o vodi in trajnostnem razvoju

Petsto udeležencev, vključno s strokovnjaki imenovanimi s strani vlade pogodbenic iz stotih držav in predstavniki osemdesetih mednarodnih, medvladnih in nevladnih organizacij so se udeležili mednarodne konference o vodi in okolju (ICWE) v Dublinu na Irskem, od 26.-31. januarja 1992. Na zadnji seji konference so sprejeli *Dublinsko izjavo o vodi in trajnostnem razvoju (Dublinska načela)*,¹²⁵ kjer so izpostavili težave, ki vplivajo na človeštvo ter zaključili,¹²⁶ da preživetje več milijonov ljudi v prihodnosti zahteva takojšnje in učinkovite ukrepe.¹²⁷

Sprejeta načela so potrebna za celostno upravljanje, ki je odzivno na posebne značilnosti vodnih virov, prav tako pa vključujejo tudi tehnično ustrezno gospodarjenje z vodami (površinsko vodo in podtalnico, kakovost in količina, voda in tla, ipd.). Upoštevajo tudi družbene potrebe, gospodarsko trdnost in okoljske zahteve. Končni cilj je trajnostna raba in razvoj vodnih virov.¹²⁸

Poročilo konference določa priporočila za ukrepanje na lokalni, nacionalni in mednarodni ravni, ki temelji na štirih vodilnih načelih:

- Načelo št. 1: določa, da je pitna voda omejen in ranljiv vir, bistvenega pomena za ohranitev življenja, razvoja in okolja. Ker je voda nujna za ohranitev življenja, učinkovito upravljanje z vodnimi viri zahteva celostni pristop, povezovanje družbenega in gospodarskega razvoja z varstvom naravnih ekosistemov.
- Načelo št. 2: določa, da razvoj in upravljanje z vodo mora temeljiti na participativnem pristopu, ki vključuje uporabnike, načrtovalce in oblikovalce politike na vseh ravneh.

---

¹²⁴ Ford L.: Millennium development goal on safe drinking water reaches target early, *The Guardian*, 2012, (dostopno na: <http://www.theguardian.com/global-development/2012/mar/06/water-millennium-development-goals>), (marec 2016).

¹²⁵ Dublinska izjava o vodi in trajnostnem razvoju, Mednarodna konferenca v Dublinu, 1992, (<http://ftp.fi.netbsd.org/pub/doc/world/UnitedNations/EnvironConf/PreConfDocs/pcl56>) (marec 2016).

¹²⁶ Udeleženci konference so pozvali k novim temeljnim pristopom k oceni, razvoju in upravljanju sladkovodnih virov. Zavezali so se podpreti znatne in takojšnje naložbe, kampanje za ozaveščanje, zakonodajne in institucionalne spremembe, tehnološki razvoj in programe za krepitev zmogljivosti.

¹²⁷ *The Dublin statement on water and sustainable development*, (Dostopno na: <http://www.gdrc.org/uem/water/dublin-statement.html>), (marec 2016).

¹²⁸ Solanes B., Gonzales-Villarreal F.: *The Dublin Principles for Water as Reflected in a Comparative Assessment of Institutional and Legal Arrangements for Integrated Water Resources Management*, Namibia Meeting (November 1996) of the Technical Advisory Committee of the Global Water Partnership, Global Water Partnership/Sida, Sweden 1999, str. 6, ([http://www.gwp.org/Global/ToolBox/Publications/Background%20papers/03%20The%20Dublin%20Principles%20for%20Water%20as%20reflected%20in%20a%20Comparative%20Assessment%20of%20Institutional%20and%20Legal%20Arrangements%20for%20IWRM%20\(1999\).pdf](http://www.gwp.org/Global/ToolBox/Publications/Background%20papers/03%20The%20Dublin%20Principles%20for%20Water%20as%20reflected%20in%20a%20Comparative%20Assessment%20of%20Institutional%20and%20Legal%20Arrangements%20for%20IWRM%20(1999).pdf)), (marec 2016).

Participativni pristop vključuje ozaveščanje o pomenu vode med oblikovalci politike in splošne javnosti. To pomeni, da se odločitve sprejemajo na najnižji ustrezni ravni, s skupnim posvetovanjem in sodelovanjem uporabnikov pri načrtovanju in izvajanju projektov povezanih z vodo.

- Načelo št. 3: določa, da ženske igrajo glavno vlogo pri zagotavljanju, upravljanju in varovanju voda. Ta osrednja vloga žensk kot ponudnikov in uporabnikov vode in varuhov življenjskega okolja, se redko odraža v institucionalnih ureditvah za razvoj in upravljanje z vodnimi viri. Sprejetje in izvajanje tega načela zahteva pozitivne ukrepe za omogočanje posebnih potreb žensk in krepitev vloge žensk pri sodelovanju na vseh ravneh v programih o vodnih virih, pri odločanju in vpeljevanju dogovorov.
- Načelo št. 4: določa, da ima voda ekonomsko vrednost v vseh njenih oblikah in mora biti priznana kot gospodarska dobrina. V okviru tega načela, je pomembno najprej spoznati osnovno pravico vseh ljudi do dostopa do čiste vode in sanitarij po dostopni ceni. Zadnji neuspehi pri priznavanju ekonomske vrednosti vode, so pripeljali do potratnega in okolju škodljivega načina uporabe vode. Upravljanje vode kot ekonomske dobrine je pomemben način za njegovo učinkovito in pravično uporabo in za spodbujanje pri ohranjanju in varstvu vodnih virov.¹²⁹

V zahodni, rimski zakonodaji, so bili ekonomski vidiki vodnih virov tako pomembni, da so bili vključeni ali v javno ali v zasebno last. Sistemi pravic do pitne vode izhajajo že iz rimskih časov. Vendar popolna "ekonomizacija" vodnih virov je lahko zapletena naloga v državah z muslimanskimi, hindujskimi ali tradicionalnimi kitajskimi koreninami. Danes večina zakonodaj priznava in varuje premoženjski vidik pravice do uporabe vode, ki je izraz načina, kako pravo reagira na gospodarski koncept pomanjkanja.¹³⁰

Dublinska načela so priznala osnovno pravico do čiste vode in sanitarij, poudarila pa so tudi povezavo med ustrezno ceno vode in okoljsko trajnostno rabo vode. Osnovna ideja je bila, da če ljudje morajo plačati za vodo, jo bodo tudi uporabljali bolj previdno.¹³¹ Ideja v dublinskih načelih glede upravljanja vode kot gospodarske dobrine je bila sporna. Za mnoge je obravnava vode kot gospodarske dobrine utrla pot za večje popredmetenje in privatizacijo

---

¹²⁹ *The Dublin statement on water and sustainable development*, (Dostopno na: <http://www.gdrc.org/uem/water/dublin-statement.html>), (marec 2016).

¹³⁰ Solanes B., Gonzales-Villarreal F.: *The Dublin Principles for Water as Reflected in a Comparative Assessment of Institutional and Legal Arrangements for Integrated Water Resources Management*, Namibia Meeting (November 1996) of the Technical Advisory Committee of the Global Water Partnership, Global Water Partnership/Sida, Sweden 1999, str. 8, ([http://www.gwp.org/Global/ToolBox/Publications/Background%20papers/03%20The%20Dublin%20Principles%20for%20Water%20as%20reflected%20in%20a%20Comparative%20Assessment%20of%20Institutional%20and%20legal%20arrangements%20for%20iwrms%20\(1999\).pdf](http://www.gwp.org/Global/ToolBox/Publications/Background%20papers/03%20The%20Dublin%20Principles%20for%20Water%20as%20reflected%20in%20a%20Comparative%20Assessment%20of%20Institutional%20and%20legal%20arrangements%20for%20iwrms%20(1999).pdf)), (marec 2016).

¹³¹ Rogers P., Leal S.: *Running out of water: the looming crisis and solutions to conserve our most precious resource*, Palgrave Macmillan, 2010, str. 124.

ter dajanje nadzora nad najpomembnejšim naravnim virom v roke nekoga, ki bi ga prodajal za ceno.¹³²

Na podlagi teh štirih načel so udeleženci kongresa razvili priporočila, ki državam omogočajo reševanje njihovih različnih problemov z vodnimi viri. Glavne koristi, ki izhajajo iz dublinskih priporočil so med drugim za zmanjšanje revščine in bolezni, varstvo pred naravnimi nesrečami, varovanje vodnih ekosistemov, reševanje sporov povezanih z vodo, varovanje vode in njena ponovna uporaba. V nadaljevanju te *Dublinske izjave*, so se svetovni voditelji sestali na konferenci Združenih narodov o okolju in razvoju (UNCED) v Riu de Janeiru junija 1992, kjer so pozvali vse vlade, naj skrbno proučijo, posebne dejavnosti in sredstva za implementacijo predlaganega v poročilo konference in, da prenesejo ta priporočila v nujne programe za vodo in trajnostni razvoj.¹³³

4.6. Agenda 21

Junija 1992 je v Riu de Janeiru potekala prva konferenca Združenih narodov o okolju in razvoju (UNCED), ki se ga je udeležilo 172 predstavnikov držav.¹³⁴ na kateri je bil sprejet program za okolje in razvoj v 21. stoletju »*Agenda 21: akcijski program za trajnostni razvoj*«¹³⁵ in *Deklaracija o okolju in razvoju iz Ria*. V tej deklaraciji (natančneje v njenem 8. načelu) se je prvič v zgodovini obravnaval način življenja sedanje civilizacije. Voditelji držav so izrecno in splošno priznali nujnost korenite spremembe potrošniških in proizvodnih vzorcev. V *Agendi 21* je bilo tudi ponovno potrjeno, da trajnostni razvoj zajema povezovanje gospodarskih, socialnih in okoljskih stebrov. Leta 1993 je konferenca UNCED ustanovila Odbor za trajnostni razvoj za spremljanje izvajanja *Agende 21*.¹³⁶

Agenda 21 v svojem 18. poglavju govori o varstvu kakovosti vode in zagotavljanju dostopa do nje, ob tem pa poudarja uporabo integriranih pristopov pri razvoju, upravljanju in rabi vodnih virov. Za področje vodnega sektorja so bili predlagani naslednji programi:

---

¹³² Barlow M., Clarke T.: *Blue gold: The fight to stop the corporate theft of the world's water*, The new press, New York, 2002, xii.

¹³³ *The Dublin statement on water and sustainable development*, (Dostopno na: <http://www.gdrc.org/uem/water/dublin-statement.html>), (marec 2016).

¹³⁴ Poročilo konference o okolju in razvoju v Riu de Janeiru, junij 1992, objavljen v dokumentu ZN A/CONF.151/26/Rev.1, (dostopno na: <http://www.un.org/documents/ga/conf151/aconf15126-4.htm>), (marec 2016).

¹³⁵ UN, *Agenda 21*. Proc. of United Nations Conference on Environment & Development, Brazil, Rio De Janeiro. UN, 1992, (dostopno na: <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/Agenda21.pdf>), (marec 2016).

¹³⁶ Priprave na vrh Rio+20, Delovni dokument, Odbor za okolje, varnost hrane in javno zdravje, 2012, str. 2, (http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/envi/dt/893/893910/893910sl.pdf), (marec 2016).

a. razvoj in integrirano upravljanje vodnih virov: Splošni cilj je zadovoljiti potrebe po sveži vodi vseh držav in zagotoviti njihov trajnostni razvoj.¹³⁷ Poudarili so, da je pri razvoju in uporabi vodnih virov prednost treba dati osnovnim potrebam in varovanju ekosistemov. Prav tako so določili ukrepe, ki naj jih države sprejmejo za izboljšanje učinkovitega upravljanja z vodami.

b. Ocena vodnih virov: Ocenitev vodnih virov, vključno z identifikacijo potencialnih virov oskrbe z vodo, obsega stalno določanje virov, obseg, zanesljivost in kakovost vodnih virov ter človekovega delovanja, ki vpliva na te vire.¹³⁸

c. zaščita vodnih virov, kakovost vode in vodnih ekosistemov: določa, da je voda enoten vir, zato dolgoročni razvoj sladke vode sveta zahteva celostno upravljanje vodnih virov. Še vedno obstajajo določene regije na svetu, ki se soočajo s problemi zaradi pomanjkanja virov sladke vode, kakovostjo vode in onesnaževanjem virov površinske in podzemne vode. Veliko je tudi težav zaradi vprašljive kvalitete vode v rekah in jezerih.¹³⁹ Države so se zavezale uresničiti te cilje z vsemi razpoložljivimi sredstvi, s pomočjo medsebojnega sodelovanja in tudi s pomočjo različnih mednarodnih organizacij.

d. oskrba s pitno vodo in sanitarijami: varna oskrba z vodo in sanitarijami je bistvenega pomena za varovanje okolja, izboljšanje zdravja in zmanjševanje revščine.¹⁴⁰ V prizadevanjih, ki so se odvijala skozi leta je bil skupen cilj omogočiti, da bi vsi narodi, ne glede na njihov stadij razvoja in njihove socialne in gospodarske pogoje, imeli pravico do dostopa do pitne vode v količini in kakovosti, ki jo potrebujejo za njihove osnovne potrebe. Tretjina ljudi v državah v razvoju še vedno nima zagotovljenih teh najbolj osnovnih potreb za zdravje in dostojanstvo.

e. voda in trajnostni razvoj: Število hitro rastočega mestnega prebivalstva in industrializacija postavljata hude obrmenitve na vodne vire in na varstvo okolja. Posebno pozornost je treba

---

¹³⁷ Integrirano upravljanje vodnih virov temelji na dojemanju vode kot sestavnega dela ekosistema, naravnega vira ter družbenega in gospodarskega dobra, katerih količino in kakovost določi narava skozi njeno uporabo. V ta namen morajo vodni viri biti zaščiteni, da se bodo lahko izpolnjevale in usklajevale potrebe po vodi.

¹³⁸ Na podlagi akcijskega načrta za Mar del Plata, je to programsko območje bilo razširjeno v 1990-a s splošnim ciljem zagotoviti ocenitev količine in kakovosti vodnih virov, da bi se lahko ocenila trenutna razpoložljiva količina vodnih virov in oskrba v prihodnosti, ugotoviti trenutno stanje kakovosti vodnih virov in napovedati morebitne kolizije med ponudbo in povpraševanjem in zagotoviti racionalno izkoriščanje vodnih virov.

¹³⁹ V ta namen je bilo določeno pet posebnih ciljev:

- a. da bo v vseh državah na voljo ustrezna vodna tehnologija, ki ustreza njihovim potrebam, ne glede na njihovo stopnjo razvoja, vključno z metodami za oceno vpliva podnebnih sprememb na sladke vode;
- b. da vse države, glede na njihova finančna sredstva, vključijo ocenitev vodnih virov v njihova finančna sredstva za gospodarske in socialne potrebe po vodi;
- c. zagotovitev, da so informacije v celoti vpeljane v razvoj politike upravljanja z vodami;
- d. da imajo vse države vzpostavljeno institucionalno ureditev, potrebno za zagotavljanje učinkovitega zbiranja, predelave, shranjevanja, pridobivanja in širjenja informacij uporabnikom, o kakovosti in količini razpoložljivih vodnih virov;
- e. da imajo zaposleno zadostno število ustrezno usposobljenih ljudi, katerim se zagotovijo tudi ustrezna usposabljanja, da bodo lahko uspešno izpolnjevali svoje obveznosti.

¹⁴⁰ Varna voda je tudi ključnega pomena za številne tradicionalne in kulturne dejavnosti. Ocenjeno je, da 80 odstotkov vseh bolezni ter več kot tretjina smrti v državah v razvoju, je posledica uživanja onesnažene vode. Usklajena prizadevanja v 80.ih letih so prinesla vodo in sanitarne storitve do stotin milijonov najrevnejših ljudi na svetu.

nameniti rastočim vplivom urbanizacije na zahteve po vodi in njeno uporabo ter na ključne vloge lokalnih in občinskih organov pri upravljanju, dobavi, uporabi in celoviti obravnavi vode, zlasti držav v razvoju.

f. voda za trajnostne proizvodnje hrane in razvoj podeželja: doseganje varnosti preskrbe s hrano je prednostna naloga v mnogih državah, in kmetijstvo mora ne le zagotavljati hrano za naraščanje prebivalstva, ampak tudi shranjevati vodo za druge namene.¹⁴¹ Podeželjskemu prebivalstvu je potrebno omogočiti boljši dostop do oskrbe z vodo in sanitarne storitve. Vodo je treba obravnavati kot omejen vir, ki ima ekonomsko vrednost z znatnim socialnimi in gospodarskimi posledicami, ki kažejo na pomembnost osnovnih potreb.

g. vplivi podnebnih sprememb na vodne vire: višje temperature in zmanjšanje padavin povzročata tudi znatno zmanjšanje zaloge vode in poveča potrebo po vodi. Državam tako predlaga ukrepe, s katerimi bi lahko med drugimi zavarovale tudi vodne vire pred vplivi klimatskih sprememb.¹⁴²

*Agenda 21*¹⁴³ je torej načrt za uveljavljanje družbenega, gospodarskega in okoljskega trajnostnega razvoja. Gre za vodnik za oblikovanje vladne in poslovne politike ter nenazadnje tudi za vodnik, ki usmerja sprejemanje odločitev posameznikov. Prav delovanje vsakega posameznika je namreč pomembno, da se *Agenda 21* dejansko tudi uresničuje.¹⁴⁴ Slovenija se uvršča med 30-40 najbolj razvitih držav na svetu. Kar zadeva prizadevanja za izboljšanje stanja in varstva okolja pa v Sloveniji ne sodimo v elitno družbo razvitih, postindustrijskih držav.¹⁴⁵ Vodilni mednarodni strokovnjaki so 20 let kasneje, v letu 2013, ugotovili le neznamen napredek pri uresničevanju ciljev določenih z *Agendo 21*.¹⁴⁶ Kot najbolj pereč problem so opredelili pomanjkanje vode, podnebne spremembe, revščino in spremembo biotske raznovrstnosti.¹⁴⁷

---

¹⁴¹ Izziv je razviti tehnologije za varčevanje z vodo in metode za upravljanje, omogočiti skupnosti, da uvede institucije in spodbude za podeželsko prebivalstvo, da sprejme nove pristope.

¹⁴² UN, *Agenda 21*. Proc. of United Nations Conference on Environment & Development, Brazil, Rio De Janeiro. UN, 1992, (dostopno na: <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/Agenda21.pdf>), (marec 2016).

¹⁴³ Številka 21 se nanaša na 21. stoletje, ki predstavlja obdobje, v katerem moramo začeti skrbeti za okolje in čim bolj zmanjšati vplive na okolje.

¹⁴⁴ V Slovenski fundaciji za trajnostni razvoj Umanotera, ki je nevladna organizacija, so opazili, da se Slovenija ni približevala modelu trajnosti, temveč se je od njega vse bolj oddaljevala. Kot odgovor na situacijo je v njihovi organizaciji nastal projekt *Agenda 21 za Slovenijo*.

¹⁴⁵ Nove biologije: *Agenda 21 za Slovenijo*, (Dostopno na: http://novebiologije.wikia.com/wiki/Agenda_21_za_Slovenijo), (marec 2016).

¹⁴⁶ S skromno povprečno oceno 2,2 so na lestvici od 1 do 5 ocenili globalni napredek pri doseganju ključnih trajnostnih ciljev zadnjih dvajsetih let, le za 0,2 točki bolje kot v letu 1994.

¹⁴⁷ Cerkvenc Stanka: *Trajnostni razvoj – všečni slogan ali nova družbena paradigma?*, Zbornik 4. problemske konference komunalnega gospodarstva, GZS Zbornica komunalnega gospodarstva, Ljubljana 2014, str. 18-19.

4.7. Resolucija generalne skupščine OZN o pravici do vode in sanitarij

Generalna Skupščina ZN je v letu 2010 z *Resolucijo o pravici do pitne vode in sanitarij*¹⁴⁸ izrecno prepoznala pravico do vode in sanitarij kot človekovo pravico. Generalna skupščina je pravico do vode in sanitarij uradno priznala 28. julija 2010, na podlagi podpore Resoluciji, katere pobudnica je bila Bolivija. *Resolucija 64/292* priznava, da sta čista pitna voda in sanitarije, sestavni del uresničevanja vseh človekovih pravic. Resolucija tudi pozdravlja pomembno delo, ki ga opravljajo neodvisni strokovnjaki za vprašanja človekovih pravic glede obveznosti povezanih z dostopom do varne pitne vode in sanitarij. Resolucija tudi poziva države in mednarodne organizacije za zagotavljanje finančnih virov, pomoč pri izgradnji infrastrukture v drugih državah za zagotovitev varne, čiste, razpoložljive in cenovno dostopne pitne vode in sanitarij za vse. Čeprav ta resolucija ni zavezujoča¹⁴⁹ in je daleč od pogodbe na pravici do vode in sanitarij, še vedno predstavlja pomemben korak v pravo smer.¹⁵⁰

4.8. Resolucija sveta za človekove pravice o varstvu človekovih pravic in dostopu do varne pitne vode in sanitarij

Resolucija o varstvu človekovih pravic in dostopu do varne pitne vode in sanitarij,¹⁵¹ ki jo je v septembru 2010 sprejel Svet za človekove pravice,¹⁵² potrjuje, da sta pravica do pitne vode in do sanitarij del obstoječega mednarodnega prava. Svet je tako soglasno potrdil, da je zagotavljanje teh pravic v obveznosti držav pogodbenic MPECKP, ki ne morejo več zanikati svoje odgovornosti za zagotavljanje varne pitne vode in sanitarij za vse posameznike.¹⁵³

Nekdanja neodvisna strokovnjakinja¹⁵⁴ za človekove pravice v zvezi z varno pitno vodo in sanitarijami, *Catarina de Albuquerque*,¹⁵⁵ je pozdravila sprejetje takšne resolucije in dejala,

---

¹⁴⁸ The UN General Assembly resolution – The human right to water and sanitation 2010, julij 2010, (<http://www.ielrc.org/content/e1008.pdf>), (marec 2016).

¹⁴⁹ Za resolucijo je glasovalo 122 držav članic OZN, med katerimi je bila tudi Slovenija, 41 držav se je vzdržalo glasovanja (npr. tudi ZDA, Kanada, Velika Britanija, Avstralija, ki so jih skrbeli previsoki stroški, ki bi jih povzročila obveznost finančne pomoči manj razvitim državam).

¹⁵⁰ The right to water and sanitation: International timeline, (<http://www.righttowater.info/progress-so-far/international-timeline/>), (marec 2016).

¹⁵¹ Human Rights Council Resolution - Human Rights and Access to Safe Drinking Water and Sanitation, 2010, (<http://www.ielrc.org/content/e1010.pdf>), (marec 2016).

¹⁵² Svet ZN za človekove pravice deluje kot pomožni organ Generalne skupščine OZN, ki ga je ustanovila marca 2006 z Resolucijo 60/251 in je odgovoren za spodbujanje ozaveščanja in varovanja človekovih pravic po svetu. Sestavljen je iz 47 držav članic ZN. Na podlagi primerov o kršitvi človekovih pravic, ki jih obravnava, nato izdela priporočila. Od septembra 2010 pa je Svet sprejel že tri resolucije. (United Nations Human Rights Council; <http://www.ohchr.org/en/hrbodies/hrc/pages/hrcindex.aspx>), (marec 2016).

¹⁵³ The right to water and sanitation: International timeline, (<http://www.righttowater.info/progress-so-far/international-timeline/>), (marec 2016).

¹⁵⁴ Institut posebnega poročevalca ZN predstavlja neodvisne strokovnjake s področja človekovih pravic, ki spremljajo stanje na področju človekovih pravic v praksi, bodisi na določenem vsebinskem področju ali na območju posamezne države. Zbirajo informacije o domnevnih kršitvah in nepravilnostih, komunicirajo z

da je pravica do varne pitne vode in sanitarij pravno zavezujoča ter, da gre za človekovo pravico, ki je izenačena z drugimi človekovimi pravicami (pomeni, da se lahko sodno obravnava). V poročilu neodvisnih strokovnjakov so določili človekove pravice, obveznosti držav in odgovornosti nedržavnih akterjev v okviru njihove vključenosti v storitev.¹⁵⁶

5. EVROPSKI PRAVNI VIRI

V okviru evropskega pravnega prostora sta s stališča sprejetih pravnih aktov pomembni dve organizaciji: Svet Evrope¹⁵⁷ in Evropska Unija¹⁵⁸.

5.1. Pravni viri Sveta Evrope

5.1.1. Evropska konvencija o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin

---

državami ter o nepravilnostih države opozarjajo in svetujejo kako te odpraviti, lahko pa jo tudi obišejo. O svojem delu letno poročajo Svetu ZN za človekove pravice, večina pa jih poroča tudi Generalni skupščini ZN. (Special procedures of the Human Rights Council; <http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/SP/Pages/Welcompage.aspx>), (marec 2016).

¹⁵⁵ Mandat posebnega poročevalca ZN za človekove pravice do varne pitne vode in sanitarij je bil prvič podeljen v letu 2008 pod nazivom neodvisni strokovnjak za področje človekovih pravic, povezanih s dostopom do varne pitne vode in sanitarij. Na to funkcijo je bila takrat imenovana Catarina de Albuquerque, ki je svoj 6 letni mandat zaključila leta 2014. Nasledil jo je brazilc Léo Heller. (UN Human Rights, Ms. Catarina de Albuquerque, Special Rapporteur on the human right to safe drinking water and sanitation; <http://www.ohchr.org/EN/Issues/WaterAndSanitation/SRWater/Pages/CatarinaDeAlbuquerque.aspx>), (marec 2016).

¹⁵⁶ Human rights council, Report of the independent expert on the issue of human rights obligations related to access to safe drinking water and sanitation, Catarina de Albuquerque, 2010, (<http://www.ielrc.org/content/e1009.pdf>), (marec 2016).

¹⁵⁷ Svet Evrope je regionalna mednarodna organizacija s 47 državami članicami, ki so se zavezale k spoštovanju človekovih pravic, demokracije in pravne države. Ustanovljen je bil maja 1949, Slovenija pa je bila vanj sprejeta leta 1993. Vse države članice so hkrati tudi pogodbenice konvencije EKČP, saj je ratifikacija pogoj za članstvo v Svetu Evrope. Deluje neodvisno od EU, vendar z njo intenzivno sodeluje. Glavno telo Sveta Evrope sta Parlamentarna skupščina in Odbor ministrov, ki delujeta kot Varuha temeljnih vrednot Sveta Evrope, ki nenehno nadzoruje, da države članice ravnajo v skladu s prevzetimi obveznostmi. Na podlagi EKČP, z dodatnim protokolom št. 11, je bilo ustanovljeno tudi Evropsko sodišče za človekove pravice, kot organ Sveta Evrope. (Svet Evrope, Ministrstvo za zunanje zadeve; http://www.mzz.gov.si/si/zunanja_politika_in_mednarodno_pravo/svet_evrope/), (marec 2016).

¹⁵⁸ Evropska unija je edinstvena gospodarska in politična povezava 28 evropskih držav, ki skupaj obsegajo večino celine. Ustanovljena je bila po drugi svetovni vojni. Tako je leta 1958 nastala Evropska gospodarska skupnost (EGS), sprva gospodarska povezava šestih držav: Belgije, Francije, Nemčije, Italije, Luksemburga in Nizozemske. Sčasoma je prerasla v ogromen enotni trg, ki se še vedno razvija. Eden glavnih ciljev EU je uveljavljanje človekovih pravic, in sicer v državah članicah in drugod po svetu. Človeško dostojanstvo, svoboda, demokracija, enakost, pravna država in spoštovanje človekovih pravic so temeljne vrednote EU. Zakonodajno funkcijo opravljata Svet EU in Evropski parlament. Izvršilno funkcijo opravlja Evropska komisija, sodno vejo oblasti pa predstavlja Sodišče EU, ki sodi izključno na podlagi prava EU (ne more presojsati nacionalnih sodb, ki temeljijo na nacionalnem pravu); (Evropska Unija: Na kratko o EU; http://europa.eu/about-eu/basic-information/about/index_sl.htm), (marec 2016):

Vlade podpisnice te Konvencije, članice Sveta Evrope, so se, upoštevajoč SDČP, ki jo je razglasila Generalna Skupščina Združenih narodov dne 10. decembra 1948 in si prizadeva zagotoviti splošno in učinkovito priznavanje in spoštovanje v njej razglašeni pravi, 1950 leta v Rimu, dogovorile o sprejetju *Evropske konvencije o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin*.¹⁵⁹ Slovenija jo je ratificirala leta 1994.¹⁶⁰

EKČP je sestavljen iz treh delov in številnih protokolov. Prvi del navaja pravice in svoboščine, med katerimi je na prvem mestu pravica do življenja.¹⁶¹ Kot je bilo že večkrat poudarjeno, brez vode ni življenja, zato lahko iz pravice do življenja izpeljemo tudi pravico do vode. V drugem delu EKČP je predpisano delovanje Evropskega sodišča za človekove pravice (ESČP), ki je pristojno za razlago konvencije. ESČP se je do zdaj le redko srečalo z vprašanjem pravice do čiste pitne vode, če že, pa je to bilo v povezavi s prepovedjo mučenja in nehumanega ravnanja,¹⁶² kjer je sodišče ugotovilo, da je odrekanje zadostnih količin pitne vode zadovoljive kakovosti zapornikom, nehumano ravnanje (primeri: *Elci in ostali proti Turčiji*,¹⁶³ *Ostrovar proti Moldaviji*¹⁶⁴).¹⁶⁵ V primeru *Zander proti Švedski*¹⁶⁶ pa se je ESČP ukvarjalo s vprašanjem onesnaženja podtalnice kot zasebne lastnine, v okviru kršitve pravice do pravičnega sojenja. ESČP je potrdilo, da je onesnaženje podtalnice lahko poseg v lastninsko pravico. Čeprav ESČP v danem primeru pravico do onemogočanja lastne oskrbe s pitno vodo presoja z vidika lastninske pravice, ne gre za njegov splošen odnos do vprašanja možnosti zasebnega lastništva vode, ampak je tako presojo mogoče pripisati specifikam primera.¹⁶⁷

5.1.2. Evropska socialna listina

Evropska socialna listina (ESL)¹⁶⁸ iz leta 1961 (revidirana leta 1996) in njen dodatni protokol iz leta 1988 jamčita vrsto temeljnih pravic, ki bi jih lahko razdelili v dve skupini: na tiste, ki se nanašajo na pogoje za zaposlovanje, in na tiste, ki obravnavajo socialno usklajenost. Med pravicami socialnega varstva sta pravica do zdravstvenega varstva in pravica do socialne

---

¹⁵⁹ *Evropska konvencija o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin*, (http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_SLV.pdf), (marec 2016).

¹⁶⁰ *Zakon o ratifikaciji Konvencije o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin*, spremenjene s protokoli št. 3, 5 in 8 ter dopolnjene s protokolom št. 2, ter njenih protokolov št. 1, 4, 6, 7, 9, 10 in 11 (Uradni list RS – Mednarodne pogodbe, št. 7/94)

¹⁶¹ 2. člen EKČP.

¹⁶² 3. člen EKČP.

¹⁶³ ECHR, *Case of Elci and others v. Turkey*, application no. 23145/93 in 25091/94, judgment of 13.november 2003.

¹⁶⁴ ECHR, *Case of Ostrovar v. Moldova*, application no. 35207/03, judgment of 13.9.2005.

¹⁶⁵ Thielbörger P.: *The right(s) to water, The Multi-Level Governance of a Unique Human Right*, Springer, Berlin Heidelberg, 2014, str. 36.

¹⁶⁶ ECHR, *Zander v. Sweden*, application no. 14282/88, judgment of 25.11.1993.

¹⁶⁷ Thielbörger P.: *The right(s) to water, The Multi-Level Governance of a Unique Human Right*, Springer, Berlin Heidelberg, 2014, str. 37.

¹⁶⁸ *Zakon o ratifikaciji Evropske socialne listine* (spremenjene) (Uradni list RS – Mednarodne pogodbe, št. 7/99).

varnosti.¹⁶⁹ Kot poudarja Svetovna zdravstvena organizacija, obstajajo nekatere osnovne potrebe, ki so bistvenega pomena za dostojno življenje in za življenje samo. Voda je eden od teh osnovnih človeških potreb,¹⁷⁰ zato država, ki svojim prebivalcem ne zagotavlja dostopa do zadostnih količin primerne vode, krši svojo obveznost tudi po 11. členu ESL.¹⁷¹

5.1.3. Evropska listina o vodnih virih

Evropsko listino o vodnih virih je leta 2001 sprejel Odbor ministrov. Sprejeta je v obliki priporočil in ni zavezujoča. V njej je določeno, da je potrebno sveže vodne vire uporabljati v skladu s cilji trajnostnega razvoja, ob ustreznem upoštevanju potreb sedanjih in prihodnjih generacij. Voda se mora pravično in razumno uporabljati v javnem interesu. Pri ugotavljanju kaj je pravično in razumno, je treba upoštevati več dejavnikov: geografske, hidrografske, hidrološke, podnebne in ekološke; gospodarske in socialne potrebe populacije; izkoriščanje vodnih virov ipd. Vsakdo ima pravico do zadostne količine vode za svoje osnovne potrebe. Mednarodni instrumenti človekovih pravic priznavajo temeljno pravico vseh ljudi pred lakoto in za ustrezen življenjski standard zase in za svoje družine. Iz tega je povsem jasno, da te dve zahtevi vključujeta pravico do minimalne količine vode zadovoljive kakovosti z vidika zdravja in higijene.¹⁷²

5.1.4. Resolucija št. 1693/2009

Resolucijo št. 1693/2009 je sprejela Parlamentarna skupščina Sveta Evrope v letu 2009. Gre za nezavezujoč dokument, ki je bil sprejet kot odgovor na pomanjkanje vode v Sredozemlju. Skupščina je v 2. točki poudarila, da mora biti dostop do vode prepoznan kot temeljna človekova pravica, saj brez nje ni življenja.¹⁷³

---

¹⁶⁹ Evropska socialna listina, Svet Evrope, (http://www.svetevrope.si/sl/dejavnosti/clovekove_pravice/evropska_socialna_listina/), (marec 2016).

¹⁷⁰ WHO: Water, health and human rights, Introduction, (http://www.who.int/water_sanitation_health/humanrights/en/), (marec 2016).

¹⁷¹ Ahačič J., Bregač M., Gril M., Košir T., Zupančič S.: Odgovornost države zagotavljati pravico do čiste pitne vode, Pravna klinika za varstvo okolja 2014/2015, elektronska knjiga, Ljubljana: Pravna fakulteta, 2015, str. 48, (<http://www.pf.uni-lj.si/media/odgovornost.drzave.zagotavljati.pravico.do.ciste.pitne.vode.pdf>), (januar 2016).

¹⁷² Priporočilo Odbora ministrov državam članicam o Evropski listini o vodnih virih, (<https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=231615>), (april 2016).

¹⁷³ Resolution 1693/2009, Water: a strategic challenge for the Mediterranean Basin, (<http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-EN.asp?fileid=17786&lang=en>), (april 2016).

5.2. Pravni viri Evropske Unije

Pravila Evropske unije ne urejajo načinov oskrbe z vodo in zanjo ne vzpostavljajo posebnega režima, razen glede njene kakovosti in drugih standardov, ki se tičejo voda,¹⁷⁴ ne urejajo pa načinov storitev dobave vode, kar pomeni, da je to vprašanje v pristojnosti držav članic. Prav tako pravila Evropske unije ne morejo določiti temeljnega vprašanja, ali je pitna voda lahko v lastništvu določene osebe ali države¹⁷⁵ in prav tako ne, ali naj bo neka dejavnost javna služba ali ne.¹⁷⁶ Državam članicam je torej na voljo, da se samostojno odločijo, ali je voda naravna dobrina, ali je lahko v lasti fizičnih oseb ali države ali je t.i. skupno dobro, ki ni v lasti nikogar in je pod enakimi pogoji dostopno vsem, itd. Državam članicam je tako prepuščena tudi odločitev, ali bodo oskrbo s pitno vodo prepustile trgu ali pa bo ta organizirana kot javna služba. Vendar v kolikor bi se odločile za prenos izvajanja oskrbe s pitno vodo na zasebni sektor, je potrebno upoštevati pravila javnega naročanja, pravila podeljevanja koncesij, pravila o konkurenčnosti in transparentnosti postopkov ter pravila o konkurenci.¹⁷⁷ V vsakem primeru za države in občine ostaja precej manevrskega prostora za odločanje o lastništvu vodne infrastrukture in virih ter vodooskrbnih podjetjih, o neposrednem in posrednem izvajanju vodooskrbnih storitev in nasploh o modelu organizacije,¹⁷⁸ podelitvi pristojnosti, kar pa ne pomeni, da lahko prosto oddajajo javna naročila in koncesije, subvencije, ipd.¹⁷⁹

V okviru pomislekov, izraženih v okviru državljanske pobude,¹⁸⁰ naj oskrba z vodo in upravljanje vodnih virov ne bosta predmet pravil o notranjem trgu in, da morajo biti storitve za rabo vode izključene iz liberalizacije, je Evropska komisija potrdila, da zakonodaja o javnih naročilih ne velja, če se javni organi odločijo, da bodo storitve zagotavljali sami, preko skupnega ali povezanega podjetja. EU zagotavlja, da so spoštovana temeljna načela Pogodbe o delovanju EU, kot sta preglednost in enaka obravnava, hkrati pa ta pravila od EU zahtevajo, da mora ostati nevtralna glede nacionalnih odločitev, ki urejajo lastništvo podjetij za oskrbo z vodo.¹⁸¹

---

¹⁷⁴ Pravila EU ne določajo obvezne organizacije vodnega sektorja oziroma lastninskih vprašanj in strukture, čeprav pravila o notranjem trgu, vključno s pravili o tržni konkurenci, dejansko posredno vplivajo na vodni sektor.

¹⁷⁵ 345. člen PDEU.

¹⁷⁶ Javno službo oz. službo splošnega gospodarskega pomena samostojno definirajo države članice, jo pa morajo načeloma izvajati v skladu s pravili Evropske unije (106. člen PDEU).

¹⁷⁷ 56. člen PDEU, ki ureja prosto upravljanje storitev na notranjem trgu. V kolikor bi se določena pravica iz javnega sektorja podelila v upravljanje zasebniku brez možnosti poprejšnje konkurence, odprtosti postopka, transparentnosti, se šteje, da potencialni ponudniki (tudi iz drugih držav), niso imeli sploh možnosti, biti o tem obveščeni in se je s tem onemogočil mednarodni/evropski element.

¹⁷⁸ PEU in PDEU z ničemer ne posegata v lastninskopravne ureditve v državah članicah.

¹⁷⁹ Aleš Ferčič, Rajko Knez: Organizational Challenges of the (Local) Water Supply, in: Lex localis – Journal of Local Self-Government Vol 13, No 3 (2015), pp: 765-787.

¹⁸⁰ Podrobnejša predstavitev evropske državljanske pobude v poglavju 8.

¹⁸¹ Evropska komisija: Sporočilo komisije o evropski državljanski pobudi »Voda in komunalna ureditev sta človekova pravica! Voda je javna dobrina in ne blago!«, str. 5, (http://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:9bf48961-b030-11e3-86f9-01aa75ed71a1.0013.04/DOC_2&format=PDF), (februar 2016).

5.2.1. Pogodba o delovanju Evropske unije – Lizbonska pogodba

Lizbonska pogodba,¹⁸² je bila podpisana 13. decembra 2007 v Lizboni, v veljavo pa je stopila 1. decembra 2009, potem ko so jo ratificirale vse države članice EU. Spremenila je *Pogodbo o Evropski uniji* in *Pogodbo o ustanovitvi Evropske skupnosti* (slednja se je preimenovala v *Pogodbo o delovanju Evropske unije* - PDEU). Pogodbo dejansko sestavljata dve pogodbi ter vrsta priloženih protokolov in izjav. V delovanje EU je prinesla številne novosti, med njimi večjo demokratičnost procesov odločanja v Uniji, številne institucionalne spremembe in zagotovljene višje standarde varstva človekovih pravic.¹⁸³

5.2.2. Listina Evropske unije o temeljnih pravicah

Listina EU o temeljnih pravicah priznava vrsto osebnih, državljskih, političnih, ekonomskih in socialnih pravic državljanov in rezidentov EU in jih vključuje v pravo EU. Listino je sestavila konvencija, ki jo sestavljajo predstavniki iz vsake države EU in Evropske komisije ter poslanci Evropskega parlamenta in nacionalnih parlamentov. Uradno so jo decembra 2000 v Nici razglasili Evropski parlament, Svet in Komisija. Decembra 2009 je z začetkom veljavnosti *Lizbonske pogodbe* postala pravno zavezujoča, tako kot pogodbe. Listina je bila nato spremenjena in ponovno razglašena decembra 2007. *Listina o temeljnih pravicah* vsebuje preambulo in 54 členov, ki so združeni v sedem naslovov: dostojanstvo, svoboščine, enakost, solidarnost, pravice državljanov, sodno varstvo in splošne določbe. V okviru dostojanstva, pod prvim naslovom, je urejeno: človekovo dostojanstvo, pravica do življenja, pravica do osebne celovitosti, prepoved mučenja in nečloveškega ali ponižujočega ravnanja ali kaznovanja, prepoved suženjstva in prisilnega dela.¹⁸⁴

Sama listina nikjer izrecno ne omenja pravice do pitne vode, vendar jo lahko, tako kot v drugih aktih, izvedemo iz obveznosti spoštovanja in varovanja človekovega dostojanstva.¹⁸⁵ Brez dostopa do vode, tudi dostojanstva posameznika ni možno zagotoviti. Prav tako pa Listina ureja pravico do življenja,¹⁸⁶ katera prav tako ni mogoča brez dostopa do vode.

---

¹⁸² *Treaty of Lisbon amending the Treaty on European Union and the Treaty establishing the European Community*, signed at Lisbon, 13 December 2007, EUR-Lex, (<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=OJ:C:2007:306:TOC>), (marec 2016).

¹⁸³ Lizbonska pogodba – Vpliv Lizbonske pogodbe na področje notranjih zadev v EU; (http://www.mnz.gov.si/si/o_ministrstvu/svoboda_varnost_in_pravicnost/lizbonska_pogodba/); (april 2016).

¹⁸⁴ *Listina o temeljnih pravicah*, EUR-Lex, (<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/?uri=URISERV:I33501>), (april 2016).

¹⁸⁵ 1. člen *Listine EU o temeljnih pravicah*.

¹⁸⁶ 2. člen *Listine EU o temeljnih pravicah*.

5.2.3. Okvirna direktiva o vodah

Da bi bile politike in zakonodaja bolj usklajene, je EU leta 2000 sprejela *Okvirno direktivo o vodah*,¹⁸⁷ s katero je uvedla globalen in enoten pristop k zakonodaji o vodah. *Okvirna direktiva* določa pravni okvir za varovanje in ohranjanje čistih voda po vsej Evropi in zagotavljanje njihove dolgoročne in trajnostne rabe.¹⁸⁸ Države članice morajo v skladu z *Okvirno direktivo* zagotoviti, da se v cenah, ki se zaračunajo porabnikom vode za storitve, kot so dobava sveže vode ter zbiranje in čiščenje odpadne vode, odražajo vsi stroški odvzema, čiščenja in dobave vode porabnikom. Vendar so v *Okvirni direktivi* dopuščena tudi nekatera odstopanja za območja z omejenimi možnostmi ali za zagotovitev dostopnosti osnovnih storitev.¹⁸⁹

Okvirna direktiva že v preambuli določa, da voda ni kot ostali tržni proizvodi, ampak je dediščina, ki jo je treba varovati, braniti in obravnavati kot tako. V nadaljevanju pa med drugim določa tudi povračilo stroškov storitev za rabo vode,¹⁹⁰ na podlagi česar morajo države članice upoštevati načelo povračila stroškov storitev za rabo vode, skupaj z okoljskimi stroški in stroški virov in zlasti skladno z načelom "plača povzročitelj obremenitve". To načelo neposredno ne pomeni, da bi bilo potrebno pitno vodo zaračunavati. Zagovorniki zasebnega lastništva vodnih virov pogosto vzamejo iz konteksta del načela po katerem bi naj voda imela položaj ekonomske dobrine, vendar je to le eden od načinov poskusa preprečevanja negospodarnega ravnanja z vodo s ciljem zagotavljanja zadostnih količin kakovostne vode, tudi za potrebe oskrbe s pitno vodo.¹⁹¹

5.2.4. Direktiva o pitni vodi

Tudi namen *Direktive o pitni vodi (98/83/ES)*¹⁹² je varovanje zdravja ljudi. Določa standarde, ki zagotavljajo, da je voda, ki jo državljani EU uporabljajo za prehrano, čista in zdrava ter v skladu s smernicami SZO. Države članice morajo spremljati kakovost pitne vode, s katero oskrbujejo svoje državljane, in vode, ki se uporablja v živilski industriji, na podlagi 48 mikrobioloških in kemijskih parametrov, določenih v Direktivi. Testira se pitna voda, ki

---

¹⁸⁷ *Direktiva Evropskega parlamenta in Sveta 2000/60/ES* z dne 23. oktobra 2000 o določitvi okvira za ukrepe Skupnosti na področju vodne politike, (<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32000L0060:SL:HTML>), (april 2016).

¹⁸⁸ Uvaja inovativen pristop k upravljanju voda, ki temelji na povodjih kot naravnih geografskih in hidroloških enotah. Pri tem določa državam članicam posebne roke za doseganje ambicioznih okoljskih ciljev na področju vodnih ekosistemov. Direktiva obravnava celinske površinske vode, somornice, obalne vode in podzemne vode.

¹⁸⁹ Obvestilo o vodi št. 9, Povezovanje vodne politike: združevanje vse zakonodaje o vodah v enoten okvir, WISE, (<http://ec.europa.eu/environment/water/participation/pdf/waternotes/WN9-Framework-SL.pdf>); (april 2016).

¹⁹⁰ 9. člen *Okvirne direktive o vodah*.

¹⁹¹ Angelstorf L.: The provision of water in the EU, The difficulty of regulating a market without prevailing guidelines in the light of numerous inconsistent legal regimes, Europa Institute, Basel 2014, str. 32, (<http://www.right2water.eu/sites/water/files/Masterthesis%20Laura%20Angelstorf.pdf>), (april 2016).

¹⁹² *Direktiva sveta 98/83/ES* z dne 3. novembra 1998 o kakovosti vode, namenjene za prehrano ljudi.

priteče iz pipe v zasebnih gospodinjstvih in javnih prostorih. Države članice EU lahko določijo dodatne ali višje standarde od tistih, določenih v *Direktivi o pitni vodi*, ne smejo pa zniževati standardov EU. Za doseg standardov Direktive lahko pride do potrebe po večjih naložbah v infrastrukturo za oskrbo s pitno vodo. *Okvirna direktiva o vodah* dopolnjuje zahteve *Direktive o pitni vodi*, s tem ko določa vodovarstvena območja za odvzem vode za prehrano ljudi. Pitna voda je tako zavarovana od takrat, ko se odvzame pri viru, do takrat, ko priteče iz pipe.¹⁹³

5.2.5. Direktiva o podeljevanju koncesijskih pogodb

Marca 2014 je bila objavljena *Direktiva 2014/23/EU Evropskega parlamenta in Sveta z dne 26. februarja 2014 o podeljevanju koncesijskih pogodb*.¹⁹⁴ Direktiva je del širšega svežnja četrte generacije direktiv, ki urejajo področje javnega naročanja, s katerim je prvič v pravu EU celovito urejeno tudi področje podeljevanja koncesijskih pogodb, ki je bilo do zdaj praviloma izvzeto iz sistema javnih naročil ter se je razvijalo predvsem v praksi Sodišča EU. Najpomembnejša posledica sprejetja direktive je enotna opredelitev pojma koncesije.¹⁹⁵ Koncesijska direktiva določa potrebo po ureditvi tega področja, saj na ravni Unije ni jasnih pravil, ki bi urejala podeljevanje koncesijskih pogodb, ni pravne varnosti, ovirano je prosto opravljanje storitev in izkrivljeno delovanje notranjega trga.¹⁹⁶

Že v času sprejemanja te direktive je zavladovalo veliko razburjenje v EU in tudi v Sloveniji, zlasti v zvezi z nekaterimi njenimi razlagami, vezanimi na možnosti privatizacije vodnih virov. Na podlagi analize vsebine sprejete Direktive je mogoče ugotoviti, da ohranja pravico nacionalnih javnih organov, da samostojno odločajo o načinu organiziranosti pri izvajanju svojih javnih nalog, kar pomeni, da Direktiva sama neposredno ne zavezuje držav članic k privatizaciji vodnih virov.¹⁹⁷ Še več, dodan je bil 12. člen, ki se nanaša na izključitev uporabe določb Direktive za vodno področje.¹⁹⁸ V okviru pomislekov, izraženih v okviru državljanske pobude,¹⁹⁹ naj oskrba z vodo in upravljanje vodnih virov ne bosta predmet pravil o

---

¹⁹³ Obvestilo o vodi št. 9, Povezovanje vodne politike: združevanje vse zakonodaje o vodah v enoten okvir, WISE, (<http://ec.europa.eu/environment/water/participation/pdf/waternotes/WN9-Framework-SL.pdf>); (April 2016).

¹⁹⁴ *Direktiva 2014/23/EU Evropskega parlamenta in Sveta z dne 26. februarja 2014 o podeljevanju koncesijskih pogodb*, UL L 94, 28.3.2014, str. 1–64, (<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/?uri=CELEX%3A32014L0023>), (april 2016).

¹⁹⁵ Ferk Boštjan: *Direktiva o podeljevanju koncesijskih pogodb*, Pravna praksa, št. 20, str. 6, GV Založba d.o.o., Ljubljana 2014.

¹⁹⁶ Zaradi tega so gospodarski subjekti, zlasti mala in srednja podjetja, prikrajšani za pravice na notranjem trgu in ne morejo izkoristiti pomembnih poslovnih priložnosti, javni organi pa javnih sredstev ne morejo uporabiti tako, da bi državljani Unije imeli koristi od kakovostnih storitev po najboljših cenah (vir: *Direktiva 2014/23/EU Evropskega parlamenta in Sveta z dne 26. februarja 2014 o podeljevanju koncesijskih pogodb*, UL L 94, 28.3.2014, str. 1–64, (<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/?uri=CELEX%3A32014L0023>), (april 2016).

¹⁹⁷ Podrobnejša predstavitev, razlike in razlaga pojmov (privatizacija, liberalizacija, komercializacija) v podpoglavju 8.3. »Pasti in nevarnosti privatizacije in komercializacije pitne vode ter razlika med njima«.

¹⁹⁸ Ferk Boštjan: *Direktiva o podeljevanju koncesijskih pogodb*, Pravna praksa, št. 20, str. 6, GV Založba d.o.o., Ljubljana 2014.

¹⁹⁹ Podrobnejša predstavitve evropske državljanske pobude v poglavju 8.

notranjem trgu in, da morajo biti storitve za rabo vode izključene iz liberalizacije, je bila oskrba z vodo iz koncesijske pogodbe naknadano izzvezeta. Zakonodaja EU priznava posebnost storitev za rabo vode in sanitarnih storitev ter njihov pomen pri zadovoljevanju osnovnih potreb državljanov. Koncesije v vodnem sektorju urejajo posebne in zapletene ureditve, ki jim je potrebno zaradi samega pomena vode kot javne dobrine temeljnega pomena za vse, posvetiti posebno pozornost. Tako so bile koncesije za pitno vodo ter nekatere koncesije za čiščenje in odvajanje komunalne odpadne vode bile izključene iz področja uporabe pravil EU o podeljevanju koncesijskih pogodb.²⁰⁰

Izključitev storitev zagotavljanja pitne vode iz koncesijske direktive je posledica močnega nasprotovanja civilne družbe. Podeljevanje koncesij ima lahko namreč podobne učinke kot privatizacija vodnih virov, saj pomeni vključitev zasebnikov, ob tem pa lahko prav tako vodi v višanje cen, medtem ko se sama kakovost vode poslabša. Mnogo avtorjev meni, da so koncesije, pogodbe o zakupih, druga razna javno-zasebna partnerstva in privatizacija vode, v bistvu ena in ista stvar: vsi ti izrazi se namreč nanašajo na prenos upravljaljskega nadzora v zasebnem sektorju, v različnih stopnjah. S tega razloga uporabljajo izraz privatizacija kot splošen izraz, čeprav gre v bistvu za liberalizacijo. EU namreč nima pravice urejati vprašanje lastnine,²⁰¹ zato ne zahteva prenosa lastninske pravice na vodnih virih, ampak teži k liberalizaciji - odprtju trga za storitve tudi zasebnim podjetjem.²⁰²

6. PRAVNA UREDITEV V REPUBLIKI SLOVENIJI

Na državni ravni urejajo področje oskrbe s pitno vodo številni zakoni in pravilniki. Področje vodooskrbe pokriva naslednja krovna zakonodaja:

- *Zakon o gospodarskih javnih službah* (opredeljuje načine organiziranja in izvajanja javne službe vodooskrbe),
- *Zakon o varstvu okolja* (opredeljuje oskrbo s pitno vodo kot obvezno občinsko javno gospodarsko službo ter določa standarde izvajanja javne službe vodooskrbe),
- *Zakon o vodah* (opredeljuje področje varstva vodnih virov ter področje pridobivanja vodnih pravic),
- *Zakon o zdravstveni ustreznosti živil in izdelkov, ki prihajajo v stik z živili* (navaja zahteve, ki jih mora izpolnjevati pitna voda, z namenom varovanja zdravja ljudi),
- *Zakon o varstvu pred požarom in Zakon o gasilstvu* (določata zahteve glede uporabe vode iz javnega vodovodnega omrežja za potrebe požarne varnosti),

---

²⁰⁰ Evropska komisija: Sporočilo komisije o evropski državljanski pobudi »Voda in komunalna ureditev sta človekova pravica! Voda je javna dobrina in ne blago!«, str. 5, (http://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:9bf48961-b030-11e3-86f9-01aa75ed71a1.0013.04/DOC_2&format=PDF), (februar 2016).

²⁰¹ 345. člen PDEU (prejšnji člen 295 PES): »Pogodba v ničemer ne posega v lastninskopravno ureditev v državah članicah«.

²⁰² Več o tem v poglavju o privatizaciji in komercializaciji vodnih virov.

- *Zakon o varstvu pred naravnimi in drugimi nesrečami* (predpisuje obveznost izdelave načrta zaščite in reševanja za vodovodne sisteme v skladu z Uredbo o vsebini in izdelavi načrtov zaščite in reševanja).²⁰³

Na področje oskrbe s pitno vodo se nanašata tudi:

- *Uredba o oskrbi s pitno vodo*,
- *Pravilnik o pitni vodi*.

Na ravni občin so sprejeti različni akti lokalnih skupnosti, ki za posamezno občino določajo, kako se naj znotraj posamezne občine izvaja oskrba s pitno vodo.²⁰⁴

6.1. Ustava republike Slovenije

Ustava Republike Slovenije (URS)²⁰⁵ pravice do čiste pitne vode izrecno ne omenja. Ureja pa nekatere druge pravice, ki jih brez dostopa do vode ni mogoče zagotavljati (kot je bilo prikazano že pri obravnavi mednarodnih in evropskih pravnih virov), kot so pravica do življenja,²⁰⁶ pravica do osebnega dostojanstva²⁰⁷ in pravica do zdravega življenjskega okolja,²⁰⁸ v okviru katerih lahko govorimo tudi o posrednem varovanju pravice do čiste pitne vode. Glede samega načina upravljanja storitev za oskrbo s pitno vodo se Ustava RS ne ukvarja.

Pravica do življenja:

Ustava RS v 17. členu določa, da je človekovo življenje nedotakljivo in, da v Sloveniji ni smrtne kazni. Tako pojmuje pravico do življenja izključno kot negativno obveznost države, da se je potrebno vzdržati posegov v človekovo življenje.²⁰⁹ Pravica do življenja se pogosto razlaga preveč ozko, saj je ni mogoče razumeti pravilno na restriktiven način, in varstvo te pravice zahteva, da države morajo sprejeti pozitivne ukrepe. Gre za temeljno pravico od katere ni dovoljeno nobeno odstopanje, tudi kadar gre za izjemne javne nevarnosti, ki

²⁰³ Zobavnik Igor: *Pitna voda, Primerjalni pregled* (PP), Državni zbor, Raziskovalno-dokumentacijski sektor, Ljubljana 2015, str. 6.

²⁰⁴ Npr.: *Odlok o načinu opravljanja lokalne gospodarske javne službe oskrbe s pitno vodo v Mestni občini Maribor* (MUV 3/2014).

²⁰⁵ *Ustava Republike Slovenije*, (Uradni list RS, št. 33/91-I, 42/97 – UZS68, 66/00 – UZ80, 24/03 – UZ3a, 47, 68, 69/04 – UZ14, 69/04 – UZ43, 69/04 – UZ50, 68/06 – UZ121,140,143, 47/13 – UZ148 in 47/13 – UZ90,97,99).

²⁰⁶ 17. člen URS.

²⁰⁷ 21. člen URS.

²⁰⁸ 72. člen URS.

²⁰⁹ Gre za zastarelo formulacijo pravice do življenja, v skladu s katero npr. smrt prebivalcev zaradi podhranjenosti ne bi pomenila kršitve pravice s strani države, razen če bi šlo za namerno in aktivno odrekanje hrane. (Ahačič J., Bregač M., Gril M., Košir T., Zupančič S.: *Odgovornost države zagotavljati pravico do čiste pitne vode*, Pravna klinika za varstvo okolja 2014/2015, elektronska knjiga, Ljubljana: Pravna fakulteta, 2015, str. 61, (<http://www.pf.uni-lj.si/media/odgovornost.drzave.zagotavljati.pravico.do.ciste.pitne.vode.pdf>), (januar 2016)).

ogrožajo obstoj naroda.²¹⁰ Življenje je v prvi vrsti treba razumeti kot naraven, biološki (fiziološki) pojav in za življenje v naravnem, biološkem smislu morajo biti izpolnjeni določeni naravovarstveni pogoji, med katerimi je tudi voda.²¹¹

Splošno opredelitev pojma pozitivne obveznosti lahko pridobimo iz posameznih primerov. V primeru imenovanem »*Belgian linguistic case*, je tožeča stranka, kot podlago za svojo pritožbo trdila, da je te obveznosti treba pripoznati kot "obveznosti nekaj storiti". Sodišče se je pri svoji odločitvi oprlo na 2. člen iz *Protokola št. 1* – ki zahteva ukrepe s strani države. Po mnenju Evropskega sodišča, je glavna značilnost pozitivne obveznosti ta, da se v praksi zahteva od državnih organov, da sprejmejo potrebne ukrepe za zaščito pravice oz. natančneje, da sprejmejo razumne in primerne ukrepe za zaščito pravic vseh prebivalcev. V večini primerov pozitivna obveznost povzroči razširitev zahtev, ki jih države morajo zagotoviti, zato je zelo pomembno vprašanje pravne podlage. Zaradi splošnega načela avtorstva, kar pomeni, da evropsko sodišče ni pristojno za zaščito pravic, ki nimajo podlage v konvenciji, se evropski sodniki trudijo povezati vsako pozitivno obveznost na določbo konvencije in v skladu s tem se razvija tudi sodna praksa.²¹²

Tudi naše Ustavno sodišče je zavzelo stališče, da pravica do življenja vsebuje tudi pozitivne obveznosti.²¹³ V odločbi je zapisano, da je s pravico do življenja, v svobodni in demokratični družbi varovana ena od vrhovnih ustavnih dobrin, to je človekovo življenje. Ustava jo zagotavlja kot absolutno pravico in določa, da državo v zvezi z varstvom pravice do življenja zavezujejo tako negativne kot pozitivne obveznosti. Nadalje Ustavno sodišče v svoji obrazložitvi opredeli, da je pravica človeka do življenja bistvena in nosilna prvina človekovega dostojanstva kot hierarhično najvišje ustavne vrednote, ki pomeni vrednostno izhodišče vseh človekovih pravic. Opredeli se tudi do negativnih in pozitivnih obveznosti države in zapiše, da negativne obveznosti pomenijo, da se mora država vzdrževati posegov v človekove pravice in temeljne svoboščine. Pozitivne obveznosti pa zavezujejo državo oziroma njene posamezne veje oblasti (sodno, zakonodajno in izvršilno oblast) k aktivnemu ravnanju pri varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin, s katerim ustvarja možnosti za njihovo čim učinkovitejše uresničevanje. Pozitivne dolžnosti države se stopnjujejo skladno s pomenom prizadete ustavno varovane vrednote in, ker so človekove pravice, ki varujejo življenje, zdravje, varnost, telesno in duševno celovitost ter dostojanstvo posameznika, temeljne vrednote demokratične družbe, jih mora država še posebej aktivno varovati in ustvarjati možnosti za njihovo čim učinkovitejše uresničevanje.²¹⁴ Ta obrazložitev ustavnega sodišča je

---

²¹⁰ UN Human Rights Committee (HRC), CCPR General Comment No. 6: Article 6 (Right to Life), 30 April 1982, (<http://www.refworld.org/docid/45388400a.html>), (April 2016).

²¹¹ Šinkovec Janez: Pravo okolja, načela in mednarodnopravni prikaz, Časopisni zavod Uradni list Republike Slovenije, Ljubljana 1994, str. 48.

²¹² Akandji-Kombe Jean-F.: Positive obligations under the European Convention on Human Rights, Human rights handbooks, No. 7, Council of Europe, Belgium, 2007, str. 7-8, ([http://www.echr.coe.int/LibraryDocs/DG2/HRHAND/DG2-EN-HRHAND-07\(2007\).pdf](http://www.echr.coe.int/LibraryDocs/DG2/HRHAND/DG2-EN-HRHAND-07(2007).pdf)), (april 2016).

²¹³ Odločba Ustavnega sodišča, opr. št. Up-679/12-17, z dne 16.10.2014.

²¹⁴ 8. točka obrazložitve ustavne odločbe (opr. št. Up-679/12-17).

tako relevantna tudi v aspektu do obravnavanja vprašanja o dostopu do čiste pitne vode, čeprav same ustavnosodne prakse, ki bi se ukvarjala s vprašanjem pravice do življenja v okviru pravice do pitne vode, pri nas še nimamo.

Pravica do osebnega dostojanstva:

Med temeljne vrednote, ki jih mora država zagotavljati, *Ustava RS* uvršča tudi dostojanstvo posameznika in določa, da ima vsakdo pravico do osebnega dostojanstva in varnosti.²¹⁵ Tudi v okviru pravice do osebnega dostojanstva, je država dolžna aktivno zagotavljati pogoje, v katerih osebno dostojanstvo ne bo ogroženo.²¹⁶ Prav tako je iz več odločb URS razvidno, da pravica do osebnega dostojanstva vsebuje tudi pravico do dostojnega življenja, kar pomeni, da mora država zagotavljati tudi možnosti za dostojno življenje.²¹⁷ Glede vprašanje dostojnosti življenja, se je Ustavno sodišče opredelilo tudi v zvezi z odklopom pitne vode, kjer je zapisalo, da prekinitev dobave vode v stanovanje, v katerih posameznik prebiva, bistveno spreminja razmere, v katerih ta oseba živi. Življenje v stanovanju, ki ostane brez vode, ni le oteženo, ampak praktično nemogoče ter s tem izgubi pomemben del svoje funkcije, saj več ne omogoča tistega, kar je potrebno za človeka vredno in dostojno življenje.²¹⁸ Brez dostopa do čiste pitne vode potrebne za pitje, pripravo hrane, osebno higijeno, je težko govoriti o dostojnem življenju.

Ko govorimo o osebnem dostojanstvu, ki mora biti zagotovljeno človeku, se v ustavnem pravu govori o t.i. «človeka vrednem življenju», za kar morajo biti izpolnjeni tudi določeni naravovarstveni pogoji, kamor spada med drugim tudi voda. Država mora opustiti vsak poseg v varovano življenje ter duševno in telesno celovitost, kar pomeni, da je nosilec državne oblasti prepovedan vsak poseg v te človekove pravice. Zato lahko govorimo tudi o posredni odgovornosti države, kadar državni organi z državnimi akti dovolijo ravnanja, ki ogrožajo elemente okolja in negativno vplivajo na človeka.²¹⁹

O človeka vrednem življenju na nek način govori tudi CESCR v svojem *Splošnem komentarju št. 15*,²²⁰ ko pravico do vode razlaga kot del pravice do ustreznega življenjskega standarda, ki je vsebinsko zelo podobna pravici do dostojnega življenja (skladno s slovensko ustavnosodno prakso je del širše pravice do osebnega dostojanstva). Glede na določbe URS o neposredni uporabi ratificiranih in objavljenih mednarodnih pogodb²²¹ in določbe, da se človekovih pravic, ki jih mednarodne pogodbe priznavajo, ne sme omejevati z izgovorom, da jih URS

---

²¹⁵ 34. člen URS.

²¹⁶ Kot razvidno že v odločbi URS opr. št. Up-679/12-17, z dne 16.10.2014.

²¹⁷ 19. točka obrazložitve odločbe Ustavnega sodišča, opr. št. U-I-295/12-18 z dne 9.5.2013.

²¹⁸ 11. točka obrazložitve odločbe Ustavnega sodišča, opr. št. US Up-156/98, z dne 11.2.1999.

²¹⁹ Šinkovec Janez: Pravo okolja, načela in mednarodnopravni prikaz, Časopisni zavod Uradni list Republike Slovenije, Ljubljana 1994, str. 48.

²²⁰ Točka C, 16. odstavek *Splošnega komentarja št. 15*.

²²¹ 8. člen URS.

izrecno ne priznava,²²² je to še dodaten argument, za varovanje pravice do vode v okviru ustavne pravice do osebnega dostojanstva.²²³

Pravica do zdravega življenjskega okolja:

Pravica do zdravega življenjskega okolja, za katerega skrbi država, je vsakomur zagotovljena v skladu z zakonom.²²⁴ Pri tej pravici je aktivna obveznost države, da mora vsakomur zagotavljati zdravo življenjsko okolje, določena že v samem besedilu ustavne določbe. Glede na to, da nas ustavna določba napotuje na ureditev v zakonu, *Zakon o varstvu okolja*²²⁵ opredeli, da je namen varstva okolja »spodbujanje in usmerjanje takšnega družbenega razvoja, ki omogoča dolgoročne pogoje za človekovo zdravje, počutje in kakovost njegovega življenja ter ohranjanje biotske raznovrstnosti«. ²²⁶ V nadaljevanju, pa določi okolje, kot tisti »del narave, kamor seže ali bi lahko segel vpliv človekovega delovanja«. ²²⁷ Določbe v tem delu Ustave so skope in vsebujejo le najnujnejše opredelitve, ki omogočajo razvoj modernega tržnega gospodarstva z nujno funkcijo države v njem. Država le skrbi za zdravo okolje, torej sprejema različne normativne in druge ukrepe, nikakor pa tega ne zagotavlja. ²²⁸

Pri pravici do zdravega življenjskega okolja gre predvsem za obveznost varovanja narave oz. okolja pred škodljivimi posegi, s čimer država zagotavlja tako sedanjim kot prihodnjim generacijam pogoje, v katerih bo mogoče zdravo in kakovostno življenje. Tako pravico do zdravega življenjskega okolja ne moremo razumeti kot obveznost države, da vsakomur zagotavlja vse potrebno za zdravje, dobro počutje in kakovostno življenje. ²²⁹ Zagotavljanje zdravega življenjskega okolja s strani države pomeni predvsem njeno dolžnost predpisati ustrezne parametre oz. mejne vrednosti vplivov na okolje. To obveznost država uresničuje med drugim tudi s predpisovanjem ukrepov za preprečevanje obremenjevanja oziroma za čim manjše obremenjevanje okolja. ²³⁰ Država je tako dolžna predpisati ustrezne standarde, ki jih mora izpolnjevati voda, da lahko štejemo, da je primerna za uživanje ljudi, določiti mora ukrepe za varovanje vodnih virov in v skladu s tem tudi varovanje vodovarstvenih območij pred onesnaževanjem in omejitve nad njegovim izkoriščanjem.

---

²²² 72. člen URS.

²²³ Ahačič J., Bregač M., Gril M., Košir T., Zupančič S.: Odgovornost države zagotavljati pravico do čiste pitne vode, Pravna klinika za varstvo okolja 2014/2015, elektronska knjiga, Ljubljana: Pravna fakulteta, 2015, str. 64, (<http://www.pf.uni-lj.si/media/odgovornost.drzave.zagotavljati.pravico.do.ciste.pitne.vode.pdf>), (januar 2016).

²²⁴ 72. člen URS.

²²⁵ *Zakon o varstvu okolja*, ZVO-1, (Uradni list RS, št. 39/06 – uradno prečiščeno besedilo, 49/06 – ZMetD, 66/06 – odl. US, 33/07 – ZPNačrt, 57/08 – ZFO-1A, 70/08, 108/09, 108/09 – ZPNačrt-A, 48/12, 57/12, 92/13 in 56/15).

²²⁶ 1. odstavek 2. člena ZVO-1.

²²⁷ 1. točka 3. člena ZVO-1.

²²⁸ Šinkovec Janez: Pravo okolja, načela in mednarodnopravni prikaz, Časopisni zavod Uradni list Republike Slovenije, Ljubljana 1994, str. 50-51.

²²⁹ Ahačič J., Bregač M., Gril M., Košir T., Zupančič S.: Odgovornost države zagotavljati pravico do čiste pitne vode, Pravna klinika za varstvo okolja 2014/2015, elektronska knjiga, Ljubljana: Pravna fakulteta, 2015, str. 65, (<http://www.pf.uni-lj.si/media/odgovornost.drzave.zagotavljati.pravico.do.ciste.pitne.vode.pdf>), (januar 2016).

²³⁰ To je v svojih odločbah večkrat poudarilo tudi Ustavno sodišče, npr. Sklep US U-I-344/96 z dne 1.4.1999. (5. točka obrazložitve).

Javno dobro in naravna bogastva:

Ustava RS prav tako določa, da se lahko pridobi posebna pravica uporabe (pod pogoji, ki jih določa zakon), tudi na javnem dobru, zakon pa mora opredeliti tudi pogoje, pod katerimi se smejo izkoriščati naravna bogastva.²³¹ Pogoje za posebno rabo javnega dobra torej pri nas ureja zakon. *Stvarnopravni zakonik*²³² v okviru tega podaja definicijo javnega dobra in določa, da javno dobro prosto dostopna dobrina, na kateri ima vsakdo pravico splošne rabe.²³³ Ob tem pa *Zakon o vodah*²³⁴ to dopolnjuje z določbo, da gre za rabo, ki ne spreminja njene substance in, da za njo ni potrebne posebne opreme ali infrastrukture.²³⁵

Virant ugotavlja, da v kolikor hočemo ugotoviti pravo bistvo javnega dobra, moramo izhajati iz pojmov: uveljavljanje javnega interesa, skupna raba, javna last in zagotovljen enak dostop. Povzemanje navedenih trditev nas privede do spoznanja, da pojem javnega dobra lahko pojmujeemo v širšem in ožjem smislu. Javno dobro v širšem smislu so stvari, dobrine in storitve namenjene splošni rabi, izvajanju javnih služb in delovanju organov javne uprave, javno dobro v ožjem smislu, pa so le stvari, namenjene splošni rabi, rabi vsakogar pod enakimi pogoji.²³⁶ Če izhajamo iz dejstva, da se javno dobro nahaja na zemljiščih, ki so po sedaj veljavni zakonodaji večinoma v lasti države in lokalnih skupnosti, so to prav gotovo subjekti, ki so prvi poklicani za reševanje problema definiranja pojma javnega dobra, veliko pa lahko k temu pripomore tudi stroka.²³⁷

Šinkovec pa kot javno dobro med drugim opredeljuje, da gre za režim sredstev, pri katerih prevladuje splošni interes, zato ima tukaj država precejšnje pristojnosti. Ob tem izpostavi, da čim bolj se neka dejavnost odmika tržnemu urejanju, tem bolj je jasna državna intervencija, zmanjšuje se pomen zakona ponudbe in povpraševanja, obvezna postanejo državna vlaganja, temu ustrezno se oblikuje sistem javnega financiranja in vloga države.²³⁸ Iz zapisanega lahko izpeljemo, da enako velja tudi za vodo, ki ji pripoznamo status javnega dobra. Z vpisom pravice do pitne vode v Ustavo in prepovedjo privatizacije s katero se odmaknemo od tržnega urejanja dejavnosti, nujno sledi večja vloga in obveznost države nad izvajanjem oskrbe s pitno vodo kot javne dobrine in človekove pravice.

---

²³¹ 70. člen URS.

²³² *Stvarnopravni zakonik*, (Uradni list RS, št. 87/02 in 91/13).

²³³ 1. odstavek 19. člena SPZ.

²³⁴ *Zakon o vodah*, (Uradni list RS, št. 67/02, 2/04 – ZZdr1-A, 41/04 – ZVO-1, 57/08, 57/12, 100/13, 40/14 in 56/15).

²³⁵ 105. člen ZV-1.

²³⁶ Virant, G.: Javno dobro. V L. Šturm (ur.), Upravni zbornik. Ljubljana: Inštitut za javno upravo, 1996.

²³⁷ Vugrin M.: Definiranje pojma javno dobro, *Geodetski vestnik*, št. 49/2005-3, str.422.

²³⁸ Šinkovec Janez: Pravo okolja, načela in mednarodnopravni prikaz, Časopisni zavod Uradni list Republike Slovenije, Ljubljana 1994, str. 47.

6.2. Zakon o varstvu okolja

Slovensko pravo varstva okolja ima svoje izhodišče v *Ustavi RS*, v kateri je kot ena izmed temeljnih človekovih pravic in svoboščin deklarirana pravica do zdravega življenjskega okolja. Kot krovni predpis na tem področju velja *Zakon o varstvu okolja*,²³⁹ ki je začel veljati julija 1993 in doživel že kar nekaj sprememb. V svojih določilih je zakon opredelil kar nekaj načel varstva okolja, cilje, posege v okolje, ipd.²⁴⁰ Ureja številna vprašanja glede normativov in pravil ravnanja za vire onesnaženja okolja, glede koncesij na naravnih dobrinah, pogojev pod katerimi so dopustni posegi v okolje, različna dovoljenja, javne službe varstva okolja ter vlogo javnih skupnosti pri urejanju in varstvu okolja.

Najpomembnejšo vlogo pri urejanju varovanja okolja ima država, saj je varovanje okolja tako pomembno, da zahteva celovito in avtoritativno sistematično ureditev, ki omogoča ohranitev, izboljšanje in razvoj celovitosti, raznovrstnosti in kakovosti naravnih dobrin. Država mora z določanjem pogojev in načinov za opravljanje gospodarskih in drugih dejavnosti urediti ta sistem tako, da se čimbolj ohranijo oz. izboljšajo standardi zdravega življenjskega okolja. Ob tem imajo pomembno vlogo in pristojnosti glede varstva okolja tudi lokalne skupnosti, kadar gre za zadeve, ki izvirajo iz območja lokalne skupnosti in v okviru tega opredeljuje tudi lokalne javne službe varstva okolja.²⁴¹ Med obvezne občinske javne službe varstva okolja ZVO-1 uvršča tudi oskrbo s pitno vodo,²⁴² ob tem pa zakon ničesar ne določi glede same vsebine javne službe za oskrbo s pitno vodo. Določa le, da država predpiše vrste dejavnosti, naloge, ki se izvajajo v okviru javnih služb, prav tako pa predpiše metodologijo za oblikovanje cen, standarde, ukrepe in normative za opravljanje teh javnih služb.²⁴³ Izvajanje teh javnih služb mora zagotoviti občina,²⁴⁴ v kolikor pa občina ne izpolni svojih obveznosti, pa mora izvajanje obvezne gospodarske javne službe zagotoviti država, na območju občine in za njen račun.²⁴⁵

V praksi določba o prevzemu obveznosti izvajanja javne službe s strani države še ni bila uporabljena, za kar bi vzroke lahko iskali tudi v njeni pomanjkljivi formulaciji. Namreč izpostavlja le primer neizvajanja obveznosti s strani občine, ne pa tudi kako postopati v primeru pomanjkljivega izvajanja obveznosti s strani občine, kadar občina ne izvaja svojih obveznosti v skladu s sprejetimi uredbami in zakoni. Kot bom izpostavila v kasnejših poglavjih je to eden izmed perečih problemov na področju oskrbe s pitno vodo.

---

²³⁹ *Zakon o varstvu okolja*, ZVO-1, (Uradni list RS, št. 39/06 – uradno prečiščeno besedilo, 49/06 – ZMetD, 66/06 – odl. US, 33/07 – ZPNačrt, 57/08 – ZFO-1A, 70/08, 108/09, 108/09 – ZPNačrt-A, 48/12, 57/12, 92/13 in 56/15).

²⁴⁰ Viler Kovačič Adrijana: *Varstvo okolja in upravni postopki*, Gospodarski vestnik, Ljubljana 1999, str. 9.

²⁴¹ Viler Kovačič Adrijana: *Varstvo okolja in upravni postopki*, Gospodarski vestnik, Ljubljana 1999, str. 349-350.

²⁴² 1. odstavek 149. člena ZVO-1.

²⁴³ 3. odstavek 149. člena ZVO-1.

²⁴⁴ 4. odstavek 149. člena ZVO-1.

²⁴⁵ 5. odstavek 149. člena ZVO-1.

6.3. Zakon o vodah

*Zakon o vodah*²⁴⁶ ureja upravljanje z vodami ter vodnimi in priobalnimi zemljišči, obsega varstvo voda, urejanje voda in odločanje o rabi voda. Prav tako pa ureja tudi javno dobro in javne službe na področju voda, vodne objekte in naprave.²⁴⁷ V okviru področja urejanja voda, kjer se ZV-1 v posameznih določbah prekriva z ZVO-1, velja načelo »*lex specialis derogat legi generalis*«.

Rabo vode (vodnega javnega dobra) ureja ZV-1 v okviru določil o rabi vodnega ali morskega dobra, podzemnih voda in naplavin,²⁴⁸ pridobitvi vodne pravice²⁴⁹ ter določil o vodni knjigi in vodnem katastru.²⁵⁰ Način zaračunavanja in plačevanja povračila za rabo vode ureja *Uredba o vodnih povračilih*. Vodno ali morsko dobro lahko rabi vsakdo pod pogoji, ki jih določa ZV-1, če s tako rabo le neznatno vpliva na količino in kakovost voda oziroma splošno stanje voda in če s tem ne omejuje ali onemogoča enakih pravic drugih in izvajanja vodnih pravic. Splošna raba obsega predvsem rabo vodnega ali morskega dobra za pitje, kopanje, potapljanje, drsanje ali druge osebne potrebe, če taka raba ne zahteva uporabe posebnih naprav (vodne črpalke, natege in podobno) ali zgraditve objekta in naprave, za katero je treba pridobiti dovoljenje, v skladu s predpisi s področja urejanja prostora in graditve objektov. Vsaka raba vodnega ali morskega dobra, ki presega meje splošne rabe ter raba naplavin in podzemnih voda, je posebna raba vode.²⁵¹ Posebna raba vode vključuje odvzem vode iz narave za opravljanje različnih dejavnosti ter rabo vode za pridobivanje energije.²⁵²

ZV-1 določa, da je za neposredno rabo vode za lastno oskrbo s pitno vodo ali oskrbo s pitno vodo, ki se izvaja kot gospodarska javna služba, potrebno pridobiti vodno dovoljenje.²⁵³ Ob tem ZV-1 izrecno določa, da ima raba vode za oskrbo s pitno vodo prednost pred drugimi oblikami rabe vode²⁵⁴ ter, da se posebna raba lahko tudi prepove ali omeji, v kolikor bi znatno ovirala splošno rabo ali oskrbo s pitno vodo.²⁵⁵ V nadaljevanju pa našteva tudi tiste vrste rabe, za katere pa je potrebo pridobiti koncesijo za rabo vode.²⁵⁶ Razlika med vodnim dovoljenjem in koncesijo je po ZV-1 predvsem v postopku podeljevanja, saj se vodno

---

²⁴⁶ *Zakon o vodah*, (Uradni list RS, št. 67/02, 2/04 – ZZdri-A, 41/04 – ZVO-1, 57/08, 57/12, 100/13, 40/14 in 56/15).

²⁴⁷ 1. člen ZV-1.

²⁴⁸ 105. do 118. člen ZV-1.

²⁴⁹ 119. do 149. člen ZV-1.

²⁵⁰ 154. do 157. člen ZV-1.

²⁵¹ Za vsako posebno rabo vode je treba pridobiti vodno pravico, ki jo država podeli, če se plača prispevek, za izvajanje vodne pravice pa morajo zavezanci plačevati vodno povračilo.

²⁵² Računsko sodišče RS: Revizijsko poročilo, Izvajanje Zakona o vodah, Ljubljana, marec 2013, str.19, (dostopno na: [http://www.rs-rs.si/rsrs/rsrs.nsf/l/K6F65FBAE468DCE7CC1257B3A001DCD98/\\$file/MOP_ZV1_SP09-10.pdf](http://www.rs-rs.si/rsrs/rsrs.nsf/l/K6F65FBAE468DCE7CC1257B3A001DCD98/$file/MOP_ZV1_SP09-10.pdf)), (april 2016).

²⁵³ 125. člen ZV-1.

²⁵⁴ 2. odstavek 108. člena ZV-1.

²⁵⁵ 1. odstavek 109. člena ZV-1.

²⁵⁶ 136. člen ZV-1.

dovoljenje podeli v upravnem postopku vsakomur, ki izpolnjuje pogoje, za največ 30 let,²⁵⁷ koncesija pa za največ 50 let z odločbo o izboru na podlagi opravljenega javnega razpisa.²⁵⁸

6.4. Zakon o gospodarskih javnih službah

S splošnim *Zakonom o gospodarskih javnih službah* (ZGJS),²⁵⁹ se določijo oblike in načini izvajanja gospodarskih javnih služb. Z gospodarskimi javnimi službami se zagotavljajo materialne javne dobrine kot proizvodi in storitve, katerih trajno in nemoteno proizvodnjo v javnem interesu zagotavlja občina ali druga lokalna skupnost zaradi zadovoljevanja javnih potreb, kadar in kolikor jih ni mogoče zagotavljati na trgu. Na podlagi pooblastila iz zakona lahko občina z odlokom predpiše, da se poleg navedenih proizvodov in storitev zagotavljajo še drugi proizvodi in storitve na način in v oblikah, ki jih ZGJS določa za gospodarske javne službe, kadar so takšne dejavnosti pogoj za izvrševanje nalog iz pristojnosti občine, kadar so takšne dejavnosti pogoj za izvrševanje gospodarskih, socialnih ali ekoloških funkcij občine in občina prevzame subsidiarno sanacijsko odgovornost.²⁶⁰

ZGJS določa, da mora biti pri zagotavljanju javnih dobrin pridobivanje dobička podrejeno zadovoljevanju javnih potreb,²⁶¹ kar pomeni, da je primarni cilj, zagotovitev določene javne dobrine vsem prebivalcev, v skladu s predpisanimi pogoji.²⁶² ZGJS ureja način in oblike izvajanja gospodarskih javnih služb, s katerimi bodisi Republika Slovenija bodisi lokalna skupnost zagotavlja javne dobrine, ki so v javnem interesu in jih ni mogoče prepustiti trgu.²⁶³ Gospodarske javne službe delimo na obvezne in izbirne.²⁶⁴ Med obvezna gospodarske javne službe spada tudi oskrba prebivalstva s pitno vodo, ki se podrobneje določi z zakoni s področja komunalnega in vodnega gospodarstva. ZV-1 in ZVO-1 podrobnejših določb o izvajanju obvezne gospodarske javne službe oskrbe s pitno vodo ne vsebujeta, ZGJS pa določa le nek splošen okvir, kar pomeni, da je ureditev izvajanja vodooskrbe bolj ali manj prepuščena ureditvi v podzakonskih aktih.

Zagotavljanje opravljanja gospodarskih služb se lahko zagotovi v petih različnih oblikah:²⁶⁵

---

²⁵⁷ 3. odstavek 127. člena ZV-1.

²⁵⁸ 3. odstavek 136. člena ZV-1.

²⁵⁹ *Zakon o gospodarskih javnih službah* (Uradni list RS, št. 32/93, 30/98 – ZZLPP0, 127/06 – ZJZP, 38/10 – ZUKN in 57/11 – ORZGJS40).

²⁶⁰ Mauko A., Brezovnik B.: *Zakon o gospodarskih javnih službah*, Uvodna pojasnila, Inštitut za lokalno samoupravo in javna naročila Maribor, (dostopno na: http://www.lex-localis.info/files/e99c0339-6e82-4a88-a5e8-799af36a6830/306_zgjs.pdf), (april 2016).

²⁶¹ 2. odstavek 2. člen ZGJS.

²⁶² 1. odstavek 5. člena ZGJS.

²⁶³ 1. člen ZGJS.

²⁶⁴ 1. odstavek 3. člena ZGJS.

²⁶⁵ ZGJS torej predvideva različne oblike izvajanja javnih služb in pri tem opredeljuje oblike, ki so značilne za »anglosaški model« komunalnega gospodarstva, kjer so izvajalci javnih služb partnerji lokalne skupnosti (koncesije), kot tudi oblike, značilne za »kontinentalni model«, ki temelji na izhodišču, da je komunalno gospodarstvo le ena od izvedbenih oblik lokalne samouprave z določeno stopnjo samostojnosti (režijski obrati,

- režijski obrat
- javni gospodarski zavod
- javno podjetje
- podelitvijo koncesij²⁶⁶

Način izvajanja lokalne gospodarske javne službe predpiše občina z odlokom.²⁶⁷ V slovenskem prostoru so prevladujoča oblika zagotavljanja gospodarskih javnih služb javna podjetja, ki se v marsičem razlikujejo od zasebnih podjetij. Spopadajo se namreč tako z zahtevami trga na eni strani kot z zahtevami države oziroma lokalnih skupnosti na drugi strani. Čeprav poslujejo po tržnih zakonitostih in ustvarjajo dobiček, je njihova tržna samostojnost omejena, saj država z zakonodajo nadzira cene in kakovost storitev.²⁶⁸

Eden izmed načinov izvajanja te službe je tudi podelitev koncesije. Na podlagi koncesije organ občine (koncedent) zaupa določeni osebi (koncesionarju) opravljanje gospodarske javne službe, ki jo koncesionar (fizična ali pravna oseba) opravlja v svojem imenu in za svoj račun, če izpolnjuje pogoje za opravljanje dejavnosti, ki je predmet koncesionirane javne službe. Gospodarske javne službe, ki jih je mogoče opravljati na podlagi koncesije, se določijo z odlokom občine.²⁶⁹ Zakon določa tudi obvezno koncesijo, kadar gre za določeno dejavnost, ki se opravlja kot gospodarska javna služba, opravljajo pa jo osebe zasebnega prava kot obvezen del svoje dejavnosti. Obvezna koncesija se izvajalcu naloži z upravno odločbo, poleg tega pa se sklene tudi koncesijska pogodba. Koncesionar ima dolžnost opravljati gospodarsko javno službo v skladu s standardom dobrega gospodarstvenika.²⁷⁰ Vendar, takšen način izvajanja obvezne gospodarske javne službe skriva v sebi več nevarnosti, saj je glavno vodilo pri izvajanju javne službe zasebnika s koncesijo, pridobivanje dobička.²⁷¹

6.5. Zakon o javno-zasebnem partnerstvu

---

javna podjetja). (vir: Butina Dušan: Analiza stanja na področju komunalnega gospodarstva z vidika zagotavljanja gospodarskih javnih služb, Zbornik problemske konference komunalnega gospodarstva, GZS Zbornica komunalnega gospodarstva, Ljubljana 2011, str. 15.).

²⁶⁶ 1. odstavek 6. člena ZGJS.

²⁶⁷ 2. odstavek 3. člena ZGJS.

²⁶⁸ Butina Dušan: Analiza stanja na področju komunalnega gospodarstva z vidika zagotavljanja gospodarskih javnih služb, Zbornik problemske konference komunalnega gospodarstva, GZS Zbornica komunalnega gospodarstva, Ljubljana 2011, str. 15.

²⁶⁹ Odlok predstavlja koncesijski akt, s katerim se določi predmet in pogoje opravljanja javne gospodarske javne službe za posamezno koncesijo. Koncesijo pridobi koncesionar na podlagi javnega razpisa in koncesijskega akta, s katerim se določata tudi oblika in postopek javnega razpisa, o izbiri koncesionarja pa koncedent odloči z upravno odločbo. Po izbiri koncedent s koncesionarjem sklene koncesijsko pogodbo, s katero se uredijo medsebojna razmerja.

²⁷⁰ Mauko A., Brezovnik B.: Zakon o gospodarskih javnih službah, Uvodna pojasnila, Inštitut za lokalno samoupravo in javna naročila Maribor, (dostopno na: http://www.lex-localis.info/files/e99c0339-6e82-4a88-a5e8-799af36a6830/306_zgjs.pdf), (april 2016).

²⁷¹ Več o tem v poglavju o izvajanju GJS oskrbe s pitno vodo v RS.

S sprejetjem *Zakona o javno-zasebnem partnerstvu*²⁷² se je uveljavilo preoblikovanje javnih podjetij, ki je bilo odvisno od tega, ali so v javnih podjetjih vložki oseb zasebnega prava ali ne. Vložki oseb zasebnega prava v javnih podjetjih po ZJZP niso dopustni, predpisan pa je tudi postopek njihove odprave. ZJZP predvideva za prenos pravice za izvajanje dejavnosti gospodarske javne službe dve rešitvi:

- Pridobitev koncesije brez javnega razpisa za javna podjetja, ki se preoblikujejo v gospodarsko družbo, v kateri ni zasebnih vložkov,
- Po izvedenem javnem razpisu, če niso izpolnjeni pogoji za pridobitev koncesije brez javnega razpisa.²⁷³

Zakon omogoča, da se obstoječa javna podjetja preoblikujejo v gospodarsko družbo po *Zakonu o gospodarskih družbah* ali da obstoječa javna podjetja ohranijo status javnega podjetja. Ministrstvo za finance je županom občin in njihovim finančnim službam izdalo pisna priporočila za ureditev razmerij med občino, lastnikom gospodarske javne infrastrukture in javnimi podjetji v 100 % lasti občin. Glede ureditve prenosa gospodarske infrastrukture so opredelili tri možnosti: da se ta prenese v last izvajalcu gospodarske javne službe,²⁷⁴ finančni najem ali poslovni najem.²⁷⁵

6.6. Uredba o oskrbi s pitno vodo

*Uredba o oskrbi s pitno vodo*²⁷⁶ določa vrste nalog, ki se izvajajo v okviru storitev obvezne občinske gospodarske javne službe oskrbe s pitno vodo, pogoje za oskrbo s pitno vodo, ki se izvaja kot javna služba, ter za lastno oskrbo s pitno vodo, standarde komunalne opremljenosti, ki morajo biti izpolnjeni za izvajanje javne službe, ukrepe za opravljanje javne službe ter načine in pogoje oskrbe s pitno vodo, ki morajo biti izpolnjeni pri opravljanju storitev javne službe.²⁷⁷ Javno službo za oskrbo s pitno vodo mora zagotavljati občina za območje celotne občine, ki mora za rabo vode v ta namen, pridobiti vodno pravico.²⁷⁸ Uredba določa tudi obveznost, da mora javni vodovod imeti upravljavca javnega vodovoda, katerih evidence vodi občina.²⁷⁹

---

²⁷² *Zakon o javno-zasebnem partnerstvu* (Uradni list RS, št. 127/06).

²⁷³ 143. člen ZJZP.

²⁷⁴ Vendar se je glede vprašanja, ali lahko lokalna skupnost prenese izgrajeno infrastrukturo za izvajanje gospodarskih javnih služb, ki je v lasti lokalne skupnosti, v last izvajalca javnih služb, izrekel tudi Senat Računskega sodišča v letu 2010 v mnenju, da je prenos infrastrukture v last javnega podjetja kot izvajalca javnih služb glede na veljavno zakonodajo že z vidika sistema financiranja investicij nesmiselno in nepotrebno.

²⁷⁵ Butina Dušan: Analiza stanja na področju komunalnega gospodarstva z vidika zagotavljanja gospodarskih javnih služb, Zbornik problemske konference komunalnega gospodarstva, GZS Zbornica komunalnega gospodarstva, Ljubljana 2011, str. 16-17.

²⁷⁶ *Uredba o oskrbi s pitno vodo* (Uradni list RS, št. 88/12).

²⁷⁷ 1. člen *Uredbe o oskrbi s pitno vodo*.

²⁷⁸ 4. člen *Uredbe o oskrbi s pitno vodo*.

²⁷⁹ 1. in 2. odstavek 8. člena *Uredbe o oskrbi s pitno vodo*.

Uredba določa obveznosti občine za zagotovitev opremljenosti z javnim vodovodom za vsako območje poselitve s 50 ali več prebivalci s stalnim prebivališčem in z gostoto poselitve večjo od pet prebivalcev s stalnim prebivališčem na hektar. Z javnim vodovodom mora biti opremljeno tudi območje, ki ima manj kot 50 prebivalcev s stalnim prebivališčem in gostoto poselitve manjšo ali enako pet prebivalcev s stalnim prebivališčem na hektar, vendar le, če se na območju poselitve ne izvaja lastna oskrba s pitno vodo ali samooskrba objekta s pitno vodo in, da se iz zasebnega vodovoda oskrbuje več kot 50 prebivalcev s stalnim prebivališčem in je letna povprečna zmogljivost posameznega zasebnega vodovoda večja kot 10 m³ pitne vode na dan.²⁸⁰ Občine pa so morale zagotoviti izpolnitev teh zahtev na obstoječih poselitvenih območjih z manj kot 15.000 prebivalci s stalnim prebivališčem najpozneje do 31. decembra 2015.²⁸¹

Pregled *Programov oskrbe s pitno vodo iz leta 2011 in 2012* je pokazal, da se je leta 2012 v RS s pitno vodo iz javnih vodovodov oskrbovalo 1.793.267 prebivalcev. Gledano na celotno število prebivalcev RS (2.059.114 prebivalcev) je delež oskrbe s pitno vodo iz javnih vodovodov 87,09%.²⁸²

6.7. Pravilnik o pitni vodi

*Pravilnik o pitni vodi*²⁸³ določa zahteve, ki jih mora izpolnjevati pitna voda, z namenom varovanja zdravja ljudi pred škodljivimi učinki zaradi kakršnegakoli onesnaženja pitne vode.²⁸⁴ Tako določa, da je pitna voda zdravstveno ustrezna, kadar ne vsebuje mikroorganizmov, parazitov in njihovih razvojnih oblik v številu, ki lahko predstavlja nevarnost za zdravje ljudi; ne vsebuje snovi v koncentracijah, ki same ali skupaj z drugimi snovmi lahko predstavljajo nevarnost za zdravje ljudi in kadar je skladna s predpisanimi mikrobiološkimi in kemijskimi parametri.²⁸⁵

Izvajalec javne službe oskrbe s pitno vodo je upravljavec sistema za oskrbo s pitno vodo,²⁸⁶ ki mora zagotavljati skladnost in zdravstveno ustreznost pitne vode. Skladnost mora biti zagotovljena na pipah oziroma mestih, kjer se voda uporablja kot pitna voda; v objektih za proizvodnjo in promet živil: na mestih, kjer se voda uporablja v proizvodnji in prometu živil; v

---

²⁸⁰ 9. člen *Uredbe o oskrbi s pitno vodo*.

²⁸¹ 1. odstavek 31. člena *Uredbe o oskrbi s pitno vodo*.

²⁸² Ministrstvo za okolje in prostor: Operativni program oskrbe s pitno vodo za obdobje od 2015 do 2020, Ljubljana 2015, str 15, (http://www.mop.gov.si/fileadmin/mop.gov.si/pageuploads/osnutki/op_oskrba_pitna_voda_2015_2020.pdf), (marec 2016).

²⁸³ *Pravilnik o pitni vodi*, Ur.l.RS, št. 19/04, 35/04, 26/06, 92/06, 25/09, 74/15.

²⁸⁴ 1. člen *Pravilnika o pitni vodi*.

²⁸⁵ 3. člen *Pravilnika o pitni vodi*.

²⁸⁶ Če upravljavec ni določen, izvaja vse obveznosti upravljavca iz tega pravilnika lokalna skupnost oziroma lastnik. (6. člen *Pravilnika*).

objektih za pakiranje pitne vode: na mestu, kjer se voda pakira; v primeru oskrbe s pitno vodo s cisternami: na mestu iztoka iz cisterne.²⁸⁷

7. PRAVNI VIDIKI PRAVICE DO PITNE VODE IN PRIMERJALNI ASPEKTI DRUGIH DRŽAV

7.1. Kratek kronološki pregled razvoja pravice do pitne vode

Zmanjšanje revščine, vključujoča rast in trajnostni razvoj so močno odvisni od razpoložljivosti in kakovosti oskrbe z vodo. Več kot 2,6 milijarde ljudi po svetu nima dostopa do boljših sanitarnih storitev in skoraj milijarda ljudi še vedno pije neprečiščeno pitno vodo.²⁸⁸

Pravica do vode je bila prvič omenjena kot akcijski plan na Konferenci ZN o vodah v Mar del Plate, v Argentini, leta 1977.²⁸⁹ Prav tako se pravica do vode pojavi tudi v *Agendi 21*, protokola konference ZN o okolju in razvoju, ki je potekala v Rio de Janeiru v Braziliji, leta 1992.²⁹⁰ Posledično so se številni načrti ukrepov sklicevali na varno pitno vodo in sanitarije kot človekovo pravico. V *Akcijskem programu mednarodne konference o prebivalstvu in razvoju* iz leta 1994, so članice potrdile, da imajo vsi ljudje pravico, do ustreznega življenjskega standarda zase in za njihove družine, vključno z ustrežno prehrano, oblačili, stanovanjem, vodo in sanitarijami. »*Agenda Habitat*«, ki je bila sprejeta na Konferenci Združenih narodov o naseljih (*Habitat II*) leta 1996 je prav tako priznala vodo in sanitarije kot del pravice do ustreznega življenjskega standarda.²⁹¹

Splošni komentar št. 15 o pravici do vode, ki ga je sprejela CESCR novembra 2002, je prvič vodo izrecno priznala kot temeljno človekovo pravico. 145 držav, ki so ratificirale CESCR ima obvezo, da postopoma zagotovi, da ima vsakdo dostop do varne pitne vode, pravično in brez razlikovanja. Splošen komentar navaja, da "človekova pravica do vode daje pravico vsakogar do zadostnih količin vode, cenovno, fizično dostopno, varno in sprejemljivo za osebno in domačo uporabo". Vlade držav morajo tako sprejeti ustrezne nacionalne strategije in načrte ukrepanja, ki bodo omogočili, da se čim hitreje in učinkovito omogoči popolna uresničitev

---

²⁸⁷ 8. člen *Pravilnika o pitni vodi*.

²⁸⁸ Evropska komisija: Sporočilo komisije o evropski državljanski pobudi »Voda in komunalna ureditev sta človekova pravica! Voda je javna dobrina in ne blago!«, str. 6, (http://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:9bf48961-b030-11e3-86f9-01aa75ed71a1.0013.04/DOC_2&format=PDF), (februar 2016).

²⁸⁹ UN, Report of The United Nations Water. Conference Mar del Plata, 14-25 March, 1977. New York. (dostopno na: <http://www.ielrc.org/content/e7701.pdf>), (marec 2016).

²⁹⁰ UN, Agenda 21. Proc. of United Nations Conference on Environment & Development, Brazil, Rio De Janeiro. UN, 1992, (dostopno na: <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/Agenda21.pdf>), (marec 2016).

²⁹¹ The world health organization: The right to water, UN Human Rights, Fact sheet no. 35, 2003, str. 3, (<http://www.ohchr.org/Documents/Publications/FactSheet35en.pdf>), (marec 2016).

pravice do vode. Te strategije morajo temeljiti na človekovih pravicah in načelih, pokrivati vse vidike pravice do vode in obveznosti držav, da ta določi jasne cilje.²⁹² Države morajo izpolniti vse te pogoje v skladu s tremi načeli za ukrepanje: spoštovati pravico do vode in je ne kršiti z odklopom dobave prebivalcem, kot sredstvo za kazen v primeru nezakonitega ravnanja ali zamujenega plačila za vodo; zaščitati pravice do vode z nadzorom oskrbe in kakovosti vodnih virov pred pretirano uporabo dejavnosti, ki onesnažujejo; in zagotoviti ustrezne količine pitne vode primerne kakovosti, vključno z oddaljenimi območji in prikrajšano populacijo, kot so revni, begunci in avtohtono ljudstvo. Poleg tega se od države zahteva, da vlaga sredstva z namenom zagotoviti polno udeležanje pravice do vode, med drugim z razvojem vodnih virov in infrastrukture za doseg največjega možnega števila prebivalcev.²⁹³

V letu 2006 je Podkomisija za promocijo in zaščito človekovih pravic sprejela smernice²⁹⁴ za realizacijo pravice do pitne vode in sanitarij, ki uporabljajo definicijo pravice do vode, kot jo je opredelil Odbor. Te smernice so namenjene za pomoč vladi, mednarodnim agencijam in članom civilne družbe, za izvajanje pravice do pitne vode in sanitarij.²⁹⁵ Kasneje, v letu 2011, je nato tudi Generalna skupščina ZN priznala pravico do varne pitne vode in sanitarij kot človekovo pravico.²⁹⁶

Nadaljnje priznavanje človekove pravice do vode, je prišlo s strani zasebnih družb, ki se ukvarjajo z zagotavljanjem vode. V zadnjih nekaj letih so mnoge države oskrbo z vodo privatizirale, kjer podjetja in korporacije – tako nacionalne kot mednarodne - zdaj upravljajo z vodnimi zajetji. Vse večji vpliv zasebnih družb na globalnem trgu vode, kot tudi ostre kritike glede prenosa ključnih virov za življenje na družbe za ustvarjanje dobička, so prisilili zasebna podjetja, da so začeli razpravljati o pravici do vode.²⁹⁷ Na svetovnem vodnem forumu, ki je potekal v Kjotu leta 2003, so korporacije podale uradno priznanje o pravici do vode kot temeljni človekovi pravici.²⁹⁸

---

²⁹² Substantive issues arising in the implementation of the international covenant on economic, social and cultural rights, General Comment No. 15 (2002), Economic and social council, Geneva 2002, (http://www2.ohchr.org/english/issues/water/docs/CESCR_GC_15.pdf), (februar 2016).

²⁹³ Langford, M.: The United Nations Concept of Water as a Human Right: A New Paradigm for Old Problems?, *International Journal of Water Resources Development*, Volume 21, Issue 2, 2005, str.: 273-282.

²⁹⁴ E/CN.4/Sub.2/2005/25.

²⁹⁵ The world health organization: The right to water, UN Human Rights, Fact sheet no. 35, 2003, str. 4-5, (<http://www.ohchr.org/Documents/Publications/FactSheet35en.pdf>), (marec 2016).

²⁹⁶ Resolucija 64/292 Generalne skupščine ZN: The human right to water and sanitation, 28.7.2010, A/RES/64/292, (<http://www.un.org/es/comun/docs/?symbol=A/RES/64/292&lang=E>), (januar 2016).

²⁹⁷ Talaburus O.: Thirsty for (the Right to) Water, The policy of not supplying water to the unrecognized Arab-Bedouin villages in the Negov, Negev Coexistence Forum for Civil Equality, 2014, str.: 18, (dostopno na: <http://www.dukium.org/wp-content/uploads/2014/07/water-2014-eng.pdf>), (marec 2016).

²⁹⁸ World water forum, Kyoto, 2003: 3rd world water forum analysis, str.17-18, (http://www.worldwatercouncil.org/fileadmin/world_water_council/documents/world_water_forum_3/3d_World_Water_Forum_analysis.pdf), (marec 2016).

Skozi zgodovino so vodni viri in vodne storitve bile vedno obravnavane kot naloga države. Na vodo se pogosto gleda kot na javno dobro, ki zahteva različne investicije in posebno upravljanje iz različnih razlogov:

1. določena količina vode za pitje in za gospodinske namene velja za osnovno potrebo in je zato bila priznana kot človekova pravica, ki zahteva od države, da omogoči dostop do pitne vode vsem svojim državljanom;
2. v povezavi z omenjeno "pravico", je temeljni pristop na javnih naložbah, ki so v korist celotni družbi, ki ne zajema zasebnih vlagateljev;
3. tudi naložbe v površinske vode zahtevajo velike in zapletene naložbe, ki presegajo zmožnosti zasebnih vlagateljev, kar zagotavlja dodatno utemeljitev za javne naložbe (to so pogosto lokalne, občinske vlade namesto nacionalnih vlad), v razvojnih projektih, kot so jezovi, veliki kanali, čistilne naprave ali distribucijski sistemi;
4. izvajanje služb za oskrbo s pitno vodo – vodovodov, ima pogosto značilnost monopolnih podjetij, kar zagotavlja, da vlade z vidika racionalnosti sodelujejo pri upravljanju vodnih storitev;
5. raba vode ima pogosto velike zunanje učinke na druge uporabnike na nižji stopnji, bodisi v zmanjšanju razpoložljivosti vira ali zmanjšani kakovosti, kar zahteva ureditev in nadzor s strani države.²⁹⁹

Več pravic, ki so varovane s strani mednarodnih konvencij in sporazumov, predvsem tiste, ki zagotavljajo pravico do hrane, zdravja in razvoja, ne morejo biti uresničene brez hkratnega zagotavljanja dostopa do čiste pitne vode, kot osnovne potrebe. V zadnjih letih je veliko več jasnih artikulacij na pogled, ki podpira pravico do vode, kot je bila sprejeta *Resolucija* na vodni konferenci Združenih narodov leta 1977 ki med drugim navaja: "Vsi ljudje, v kateremkoli stadiju razvoja in ne glede na njihove socialne in gospodarske pogoje, imajo pravico do dostopa do pitne vode v količini in kakovosti, ki je enaka njihovim osnovnim potrebam."³⁰⁰

Več nacionalnih ustav je že zaščitilo pravico do vode ali orisalo splošno odgovornost države za zagotavljanje dostopa do varne pitne vode in sanitarij za vse. Sodišča iz različnih pravnih sistemov so tudi odločala v številnih primerih povezanih s uživanjem pravice do vode, kjer so se soočali s vprašanji, kot so onesnaževanje vodnih virov, samovoljno in nezakonito odklapanje vode.³⁰¹ V svetu se že kar nekaj ustav izrecno sklicuje na pravico do vode in

---

²⁹⁹ Rijsberman F.: The challenge of Sanitation and water, International water management institute, Copenhagen Consensus, 2004, str.:4-5. (dostopno na: <http://www.copenhagenconsensus.com/sites/default/files/cp-waterfinished.pdf>), (marec 2016).

³⁰⁰ United nations water conference, 1977, (Resolutions), Mar del Plata, 1977, str.: 1, (<http://www.ielrc.org/content/e7701.pdf>), (marec 2016).

³⁰¹ The world health organization: The right to water, UN Human Rights, Fact sheet no. 35, 2003, str. 1, (<http://www.ohchr.org/Documents/Publications/FactSheet35en.pdf>), (marec 2016).

kažejo na splošno odgovornost države za zagotavljanje dostopa do varne pitne vode in sanitarij.³⁰²

Na multilateralnem področju je Slovenija aktivna podpornica prizadevanj mednarodne skupnosti za uveljavljanje človekove pravice do vode. Sodeluje v Modri skupini, ki deluje v Ženevi in si prizadeva za univerzalno uresničitev človekove pravice do pitne vode, ob tem pa na vprašanje povezave med dostopom do vode in človekovimi pravicami opozarja tudi v okviru svojega zunanjepolitičnega in razvojnega sodelovanja.³⁰³ Slovenija po količini vode kar štirikrat presega evropsko povprečje in se uvršča med prvih 20 držav na svetu.³⁰⁴ Velik problem v Sloveniji pa predstavljajo izgube javnih vodovodov, kar bo v prihodnje eden od pomembnejših izzivov za stroko in politiko.³⁰⁵

7.2. Pitna voda kot človekova pravica

7.2.1. Pravica do pitne vode skozi primerjalni aspekt drugih držav

Dostop do vode je bistvenega pomena za človeško življenje in zdravje. V okviru tega človekova pravica do vode pridobiva vedno večje priznanje na mednarodni ravni. Še vedno pa ostaja ključno vprašanje če in kako se jo lahko uveljavi kot pravico. Ker pravno uveljavljanje človekovih pravic, poteka predvsem na nacionalni ravni, je zanimiv pogled na ureditev in sodno prakso glede človekove pravice do vode iz vidika različnih držav.

Izrecen vpis pravice do pitne vode v Ustavi je uvedlo že več držav, poleg Afrike in Urugvaja, ki ju bom podrobneje predstavila, so to storile tudi Kenija,³⁰⁶ Niger,³⁰⁷ Demokratična Republika Kongo,³⁰⁸ Bolivija,³⁰⁹ Ekvador,³¹⁰ Nikaragva.³¹¹ Za posreden vpis v Ustavo, pa so se odločili

---

³⁰² The world health organization: The right to water, UN Human Rights, Fact sheet no. 35, 2003, str. 7, (<http://www.ohchr.org/Documents/Publications/FactSheet35en.pdf>), (marec 2016).

³⁰³ Ministrstvo za zunanje zadeve: Človekove pravice in okolja (http://www.mzz.gov.si/si/zunanja_politika_in_mednarodno_pravo/clovekove_pravice/clovekove_pravice_v_zunanji_politiki/tematske_prioritete/clovekove_pravice_in_okolje), (marec 2016).

³⁰⁴ Kar 97 % vode iz javnega vodovoda se načrpa iz podzemnih virov, 87 % je načrpane v povodju Donave, 13 % pa v povodju Jadranskega morja. Le približno 3 % vode iz javnega vodovoda se v Sloveniji načrpa iz površinskih voda.

³⁰⁵ RS Državni zbor, Odbor za kmetijstvo, gozdarstvo, prehrano in okolje: Zapis javne predstavitve mnenj »Kako najustrezneje zagotoviti in zavarovati pravico do (pitne) vode«, Gornja Radgona, 2013, str. 3.

³⁰⁶ 43. člen Ustave Kenije (<https://www.kenyaembassy.com/pdfs/the%20constitution%20of%20kenya.pdf>), (april 2016).

³⁰⁷ 12. člen Ustave Niger (https://www.constituteproject.org/constitution/Niger_2010.pdf), (april 2016).

³⁰⁸ 48. člen Ustave Konga (<http://www.parliament.am/library/sahmanadrutyunner/kongo.pdf>), (april 2016).

³⁰⁹ 16., 20. 373. člen Ustave Bolivije (https://www.constituteproject.org/constitution/Bolivia_2009.pdf), (april 2016).

³¹⁰ 318. člen Ustave Ekvadorja (<http://pdba.georgetown.edu/Constitutions/Ecuador/english08.html>), (april 2016).

med drugim npr. v Ugandi,³¹² Etiopiji,³¹³ Gambiji,³¹⁴ itd. Med tem pa nekatere države oz. njena sodišča vključujejo pravico do vode v okvir drugih pravic vpisanih v Ustavo. To je značilno za Indijo, Izrael, Argentino, Pakistan, Indonezijo, Brazilijo, Kostariko, itd.³¹⁵ V Evropi imajo pravico do vode v zakonih in aktih eksplicitno urejeno v Avstriji, Belorusiji, Belgiji, Franciji, Ukrajini. Implicitno ureditev v zakonih pa med drugimi poznajo v Rusiji, Tajikistanu, Nizozemski, Moldaviji, Ukrajini, Združenem Kraljestvu, Armenija, Kirgistan, Hrvaška, Latvija, Španija, Finska, Turkmenistan, Uzbekistan, Irska, Litva, Italija.³¹⁶

7.2.1.1. Urugvaj

Urugvaj, ki so ga nekoč poimenovali za Švico Latinske Amerike, z ekonomsko stabilnostjo in razvitim živlenskimi standardom, je v letu 2002 sledil Argentini v ekonomski kolaps.³¹⁷ Po odhodu iz države, se je na tisoče Urugvajcev vrnilo z razlogom udeležbe na zgodovinskih volitvah in referendumu.³¹⁸ Urugvaj je na podlagi neposredne demokracije in družbenih organizacij³¹⁹ pod krovno skupino »*Commission Nacional en y Defensa del Agua de la Vida*« (Nacionalna komisija za obrambo vode in življenje - CNDAV)³²⁰ z urugvajsko ustavo zavaroval klavzulo, ki določa pravico do vode kot temeljno človekovo pravico.³²¹

Kampanja je temeljila tudi na skrbi za okolje, vključno z izkoriščanjem vodnih virov in skrbi zaradi nepreglednega upravljanja javnih služb (katerih direktorji so sami bili podporniki

---

³¹¹ 105. člen Ustave Nikaragve (https://www.constituteproject.org/constitution/Nicaragua_2005.pdf), (april 2016).

³¹² Zapisano v preambuli Ustave Ugande (http://www.statehouse.go.ug/sites/default/files/attachments/Constitution_1995.pdf), (april 2016).

³¹³ 90. člen ustave Etiopije (<http://www.refworld.org/docid/3ae6b5a84.html>), (april 2016).

³¹⁴ 216. člen Ustave Gambije (<https://www1.umn.edu/humanrts/research/gambia-constitution.pdf>), (april 2016).

³¹⁵ Boyd D.: The Right to Water: A Briefing Note, Inter action council, 2011, (<http://interactioncouncil.org/right-water-briefing-note>), (april 2016).

³¹⁶ The human right to safe drinking water and sanitation in law and policy – a Sourcebook, WASH United, Freshwater Action Network (FAN Global), WaterLex, 2012, str. 249-273, (<http://www.waterlex.org/resources/documents/RTWS-sourcebook.pdf>), (februar 2016).

³¹⁷ Brezposelnost se je povečala na 23 %, revščina pa je zajela več kot 40 % prebivalstva, ki so pričeli zapuščati državo.

³¹⁸ Gale Garrigues Lisa: Uruguay Rejects Water Privatization, YES! Magazine, 2005, (<http://www.yesmagazine.org/issues/media-that-set-us-free/uruguay-rejects-water-privatization>), (februar 2016).

³¹⁹ Vključeni so bili: FFOSE - sindikati, ki zastopajo delavce v vodnih in kanalizacijskih podjetjih v javni lasti imenovani »Obras Sanitarias del Estado« (OSE) - in več organizacij civilne družbe, vključno z REDES Amigos de la Tierra (prijatelji zemlje), (vir: Hall D., Lobina E., de la Motte R.: Making water privatisation illegal: new laws in Netherlands and Uruguay, Public Services International (PSI), 2004, str. 2, (http://gala.gre.ac.uk/3769/1/PSIRU_9343_-_2004-11-W-crim.pdf), (februar 2016).

³²⁰ Ta organizacija je bila ustanovljena leta 2002 kot odgovor na pismo o nameri, podpisano s strani urugvajske vlade in mednarodnega denarnega sklada v kateri se je vlada zavezala, za nadaljno privatizacijo pitne vode in sanitarnih storitev po vsej državi.

³²¹ Santos C., Villareal A.: Uruguay: direct democracy in defence of the right to water, Reclaiming Public Water”, 2005, str. 1, (<https://www.tni.org/files/wateruruguayrev.pdf>), (februar 2016).

privatizacije).³²² To je ustvarilo temelj za javno upravljanje vodnih virov, ki temeljijo na načelih socialnega sodelovanja in trajnostnega razvoja. Poleg tega, da je to imelo pomemben vpliv na stanje v samem Urugvaju, je ta dosežek pomenil tudi pomemben mednarodni precedenčni primer, kot eden od prvih primerov, kjer je okoljska pravica vključena v ustavo države preko neposredne demokracije. 31. oktobra 2004 so prebivalci Urugvaja podprli pobudo CNDAV za spremembo ustave.³²³ Ta sprememba je določila, da je voda pomemben naravni vir za življenje. Dostop do pitne vode in sanitarij predstavlja temeljno človekovo pravico. Ustavna reforma v 47. členu Ustave (v razdelku "Pravice, obveznosti in jamstva") tudi določa, da merila za upravljanje vodnih virov, (ki mora biti javno) morajo temeljiti na sodelovanju državljanov in na trajnosti. Reformo je podporlo 64,7 % oddanih glasov.³²⁴ Izvršilna veja oblasti je določila, da bodo ustavne spremembe veljale za nazaj in, da vsa takratna zasebna vodna podjetja v Urugvaju niso več zakonita in pooblaščenca za opravljanje dejavnosti oskrbe z vodo v državi.³²⁵

47. člen Ustave države Urugvaj tako določa³²⁶:

»Varstvo okolja je v splošnem interesu. Osebe se morajo vzdržati vsakega dejanja, ki povzroča hudo protipravnost, uničenje ali onesnaženje okolja. Ta določba se ureja z zakonom in lahko določi tudi sankcije za kršitelje.

Voda je naravni vir, ki je bistvenega pomena za življenje. Dostop do pitne vode in dostop do sanitarij predstavlja temeljno človekovo pravico.

1. Nacionalna politika v zvezi z vodo in sanitarijami mora temeljiti na:

a. ohranjanju in varstvu okolja in obnovi narave.

b. trajnostnemu upravljanju, v solidarnosti s prihodnjimi generacijami glede vodnih virov in ohranjanju hidrološkega kroga, ki predstavlja zadevo javnega interesa. Uporabniki in civilna družba morajo sodelovati v vseh primerih načrtovanja, upravljanja in nadzora hidroloških virov ter ustanoviti hidrološke bazene [cuencas] kot osnovne enote.

c. določiti prednostne naloge za uporabo vode po regijah ali njihovih delih, kjer ima absolutno prednost zagotavljanje pitne vode za prebivalstvo.

---

³²² Hall D., Lobina E., de la Motte R.: Making water privatisation illegal: new laws in Netherlands and Uruguay, Public Services International (PSI), 2004, str. 2, (http://gala.gre.ac.uk/3769/1/PSIRU_9343_-_2004-11-W-crim.pdf), (februar 2016).

³²³ Urugvajski volilni sistem določa, da mora kakršnokoli ustavno reformo podpreti vsaj 10 % volilcev, preden se lahko razpiše referendum o reformi s strani javnosti. Oktobra leta 2003, leto dni po ustanovitvi CNDAV, je ta predložila parlamentu 283.000 podpisov za referendum (plebiscit). To je sprožilo postopek glasovanja izveden leto dni kasneje skupaj z nacionalnimi volitvami.

³²⁴ Santos C., Villareal A.: Uruguay: direct democracy in defence of the right to water, Reclaiming Public Water", 2005, str. 1-2, (<https://www.tni.org/files/wateruruguayrev.pdf>), (februar 2016).

³²⁵ Moshman Rachael: The Constitutional Right to Water in Uruguay, Sustainable Development Law & Policy, Issue 1, 2005, str. 2, (<http://digitalcommons.wcl.american.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1414&context=sdlp>), (februar 2016).

³²⁶ Ustava Urugvaja (https://s3.amazonaws.com/landesa_production/resource/2819/Uruguay_Constitution_2004.pdf?AWSAccessKeyId=AKIAICR3ICC22CMP7DPA&Expires=1458829025&Signature=CZSnzHLZ%2FZnrZ20MT%2Bpmm0HsHfA%3D), (januar 2016).

d. načelu, da morajo imeti pri zagotavljanju storitev pitne vode in sanitarij, prednost socialni razlogi pred ekonomskimi.

Vsaka odobritev, koncesija ali dovoljenja, ki bi na kakršen koli način kršila zgornje določbe, ne bo imela nobenega učinka.

2. površinske, kakor tudi podzemne vode, z izjemo deževnice, sestavljajo hidrološki krog, ki predstavljajo enoten vir, podrejen splošnemu interesu, ki je del javne državne domene, kot del javno hidravlične domene.

3. javne službe zdravstvenega varstva in javne službe za zagotavljanje oskrbe prebivalstva z vodo se lahko izvajajo izključno in neposredno preko državne pravne osebe.

4. Zakon, s tremi petinami oddanih glasov vseh članov senata, lahko, iz razloga solidarnosti, dovoli oskrbo z vodo, v drugo državo, ko taka država naleti na nezmožnost zagotavljanja vode.«

Prav tako je bil dopolnjen 188. člen, ki določa, da določila tega člena (ki se nanašajo na mešane gospodarske družbe) ne bo veljal za osnovne storitve za oskrbo s pitno vodo in za kanalizacijski sistem. Prav tako je bilo dodano, da vse odškodnine, ki bodo sledile uveljavitvi te reforme, ne bodo pokrivale škode zaradi nedoseženega dobička, ampak bodo pokrivale samo naložbe, ki še niso bile odplačane.³²⁷

V pismu okoljske skupine »*Friends of the Earth International*«, ki je bil podpisan s strani 127 organizacij iz 36 držav v podporo Komisiji, navaja, da je referendum, kot so ga izvedli v Urugvaju, edinstven na svetu in predstavlja ključna precedenčna načela za varstvo vode po vsem svetu, z vključitvijo teh načel v ustavo države, s pomočjo neposredne demokracije. Prav tako poudarjajo, da sprememba ustave zagotavlja varstvo in suverenost tega naravnega vira pred napadi iz nadnacionalnih družb, ki presegajo nacionalne meje Urugvaja in postavljajo močne politične precedente za celotno regijo.³²⁸

Posledice vpisa pravice do pitne vode v Ustavo in vpliv na upravljanje oskrbe s pitno vodo, ki ga je to imelo, so predstavljene v nadaljevanju.

7.2.1.2. Južna Afrika

V okviru režima južnoafriškega *apartheida*³²⁹ so vladne politike bile naravnane k dajanju prenosi potrebam le določenih ljudi. Tudi na področju vodne politike ni bilo nobene izjeme. Razvoj vodnih virov v Južni Afriki je bil usmerjen bolj k podpiranju napredka premožnega

---

³²⁷ Santos C., Villareal A.: Uruguay: direct democracy in defence of the right to water, Reclaiming Public Water”, 2005, str. 6, (<https://www.tni.org/files/wateruruguayrev.pdf>), (februar 2016).

³²⁸ Pierri Raul: URUGUAY: Referendum Gives Resounding ‘No’ to the Privatisation of Water, Inter press service 2004, (<http://www.ipsnews.net/2004/11/uruguay-referendum-gives-resounding-no-to-the-privatisation-of-water/>), (februar 2016).

³²⁹ Direktni prevod *apartheida*: »ločenost«.

sektorja v državi, kot pa zmanjševanju položaja revnih, zlasti na podeželju.³³⁰ Oskrba z vodo je bila zagotovljena le za bogate občine in mesta ob jasno določeni rasno beli črti. Preko načela obvodnega dostopa, sta bili pravica dostopa in uporabe vodnih virov tesno povezani z lastništvom zemljišč, ki pa je bilo politično kontrolirano. To načelo, ki je bilo podedovano od angleškega prava, je povezovalo pravico do vode s pravico do zemljišča, kar je pomenilo, da oseba, ki ima v lasti zemljišče na katerem je tekla voda, je imela pravico do deleža "normalnega pretoka". Pred letom 1994 je dostop do vode bil odvisen od dostopa do zemljišča, vodenje in dodelitev vira pa sta bila strogo zaščiteni. Voda je bila dobavljena le tistim s politično in gospodarsko močjo. *Apartheid* je bil opuščen z izvolitvijo leve demokratične vlade leta 1994.³³¹ S prihodom demokracije je vlada dala poudarek vodnim storitvam, da bi bili na voljo vsem Južnoafričanom, z namenom, da bi izboljšali svoj življenjski standard.³³²

Južna Afrika je ena izmed redkih držav, ki so izrecno priznale človekovo pravico do vode v svojo Ustavo, skupaj z drugimi socialno-ekonomskimi pravicami. Ni presenetljivo, da je veliko sodnih primerov, ki se ukvarjajo s človekovo pravico do vode prav iz Južne Afrike. Po drugi strani, pa se država spopada z velikimi problemi pomanjkanja vode. Medtem ko je do privatizacije prišlo le v nekaj občinah, je komercializacija vodnih storitev imela veliko širši učinek. Kljub temu južnoafriška Ustava iz leta 1996 šteje kot ena izmed najbolj naprednih na svetu,³³³ ki v preambuli izrecno določa, da ljudje sprejemajo vse krivice, ki so se jim zgodile v preteklosti ter, da država pripada vsem, ki tam živijo, ne glede na njihovo raznolikost.³³⁴

Za razliko, od na primer, indijske ustave, ki je predstavljena v nadaljevanju, ki ne določa jasne pravice do pitne vode, ampak ščiti širši spekter pravic v okviru pravice do življenja po 21. členu Ustave, pa južnoafriška ustava posebej zagotavlja pravico do hrane in vode za vse njene državljane.

---

³³⁰ V času političnih pretresov med leti 1980 in 1990, je bilo zadržanje plačila osnovnih komunalnih storitev, kot so voda, za črnsko skupnosti eden od učinkovitih oblik protesta. Medtem ko je voda bila zaščiteni na nacionalni ravni, je bila hkrati politizirana v primarno črna okrožja v 1980. letih, kot del bojev med stranko UDF in črnskimi lokalnimi oblastmi.

³³¹ Zapuščina apartheida je bila: 12 do 14 milijonov ljudi je bilo brez formalne oskrbe z vodo in 21 milijonov ljudi (od skupaj 41 milijonov) je bilo brez sanitarij. Večina teh ljudi je živela na območjih, kjer je 75 % prebivalstva živelo na le 13 % zemljišča, ki je bilo večinoma brez vode.

³³² Več o razvoju vodnega prava v obdobju pred demokracijo v: Earle A., Goldin J., Kgomo P.: Domestic Water Provision in the Democratic South Africa – changes and challenge, AWIRU, CiPS, University of Pretoria, september 2005, str. 3-5. (<http://www.awiru.co.za/pdf/3Domestic%20water%20provision%20in%20SA%20-%20changes%20and%20challenges.pdf>), (marec 2016).

³³³ Winkler I. T.: Respect, protect, fulfill: the Implementation of the Human Right to Water in South Africa, Water Law at the Crossroads in India, str. 3, (dostopno na: http://ingawinkler.weebly.com/uploads/4/8/6/0/48601803/respect_protect_fulfill.pdf), (marec 2016).

³³⁴ »We, the people of South Africa, recognise the injustices of our past, and believe that South Africa belongs to all who live in it, united in our diversity«.

Južnoafriška Ustava³³⁵ v 27. členu določa:

"(1) Vsakdo ima pravico do dostopa do

a....

b. dovolj hrane in vode; in

c....

(2) država mora sprejeti ustrezne zakonodajne in druge ukrepe, v okviru svojih razpoložljivih virov, za doseganje postopnega oblikovanja vseh teh pravic."

Gabru meni, da pomen pravice določene v prvem odstavku, ne pomeni obveznost države, da brez zadržkov, na zahtevo, vsem zagotavlja zdravstveno varstvo, hrano in vodo. Zagotovitev dostopa, pomeni dolžnost države tako do tistih, ki dostopa sploh nimajo, kot do tistih, ki ga že imajo in si ga tudi lahko privoščijo in zato tega ne rabijo zahtevati od države. Drugi odstavek pa določa dolžnost države, da mora sprejeti razumne zakonodajne in druge ukrepe, v okviru svojih razpoložljivih virov, za doseganje postopnega oblikovanja vseh teh pravic.³³⁶

Bela knjiga Nacionalne vodne politike Južne Afrike iz leta 1997 («The White paper on a National Water policy for South Africa»)³³⁷ navaja, da je vlada zadolžena sprejeti razumne zakonodajne in druge ukrepe v okviru svojih razpoložljivih virov za doseganje postopnega uresničevanja teh pravic. Obveznosti so določene na vseh treh področjih vlade: na nacionalni, pokrajinski in lokalni, za spodbujanje pravice dostope do osnovnih vodnih storitev. Država mora zagotoviti, da imajo vsi ljudje fizični dostop do vode. To pomeni, da objekti, ki omogočajo dostop do vode, morajo biti znotraj varnega fizičnega dosega in dostopni za vse dele prebivalstva, zlasti ranljive in marginalizirane skupine. Država mora tudi zagotoviti, da imajo vsi ljudje ekonomski dostop do vode, kar pomeni, da mora biti strošek dostopa do vode fiksiran na takšni ravni, da je zagotovljeno, da so vsi ljudje sposobni pridobiti dostop do vode brez da se zato odrečejo dostopu do drugih osnovnih potreb.³³⁸

Pravica o dostopu do vode iz Ustave je ponovljena tudi v 3. členu (1. oddelek) *Zakona o vodnih storitvah («Water Services Act»)*, ki med drugim določa »pravico dostopa do osnovne oskrbe z vodo in osnovne sanitarne opreme«:

»(1) Vsakdo ima pravico dostopa do osnovne oskrbe z vodo in osnovne sanitarne opreme.

(2) Vsaka služba za oskrbo z vodo mora sprejeti ustrezne ukrepe za uresničitev teh pravic.

---

³³⁵ Ustava Južnoafriške republike (<http://www.gov.za/sites/www.gov.za/files/images/a108-96.pdf>), (januar 2016).

³³⁶ Gabru N.: Some Comments on Water Rights in South Africa, Potchefstroom Electronic Law Journal, 8, 2005, str. 13, (<http://www.ajol.info/index.php/pelj/article/viewFile/43456/26991>), (februar 2016).

³³⁷ *White Paper on a National Water Policy for South Africa*, released by the Minister of Water Affairs and Forestry in April, 1997, (http://www.polity.org.za/polity/govdocs/white_papers/water.html), (april 2016).

³³⁸ Earle A., Goldin J., Kgomotso P.: Domestic Water Provision in the Democratic South Africa – changes and challenge, AWIRU, CiPS, University of Pretoria, september 2005, str. 14. (<http://www.awiru.co.za/pdf/3Domestic%20water%20provision%20in%20SA%20-%20changes%20and%20challenges.pdf>), (marec 2016).

(3) Vsak organ pristojen za storitve oskrbe z vodo mora v svojih načrtih za razvoj storitev za oskrbo z vodo predvideti ukrepe za uresničitev teh pravic.

(4) Za pravice iz tega oddelka veljajo omejitve iz tega zakona.

(5) ... «³³⁹

Zakon ureja tudi postopke za omejitev ali prekinitvev dobave vode, ter določa, da morajo ti biti pravični in, da morajo obsegi tudi obvestilo o nameri za omejitev ali prekinitvev storitve. Prav tako je določeno, da se postopki ne smejo zaključiti s prepovedjo dostopa do vode, samo zaradi neplačila, če ta oseba dokaže, pristojnim službam za izvajanje oskrbe s pitno vodo, da ni sposobna plačati niti za osnovne storitve.³⁴⁰

Kaj spada pod osnovne vodne storitve je opredelilo ministrstvo s "*Predpisi za obvezne nacionalne standarde in ukrepe za varčevanje z vodo*" (*»Regulations relating to compulsory national standards and measures to conserve water«*).³⁴¹ 3. točka Predpisa se nanaša na minimalne standarde, ki določa, da so *»Minimalni standardi za storitev osnovne oskrbe z vodo naslednji:*

(a) zagotavljanje ustrezne izobrazbe za namen učinkovite rabe vode; in

(b) minimalna količina pitne vode, ki znaša 25 litrov na osebo na dan ali 6 kilolitrov na gospodinjstvo mesečno:

(i) v minimalnem pretoku najmanj 10 litrov na minuto;

(ii) znotraj 200 m gospodinjstva; in

(iii) s tako učinkovitostjo, da noben potrošnik ne ostane brez oskrbe več kot sedem polnih dni v letu.«

Za zaščito pravic, ki jih zagotavlja Ustava, med drugim tudi pravico do pitne vode, se južnoafriška ustava nanaša na razpoložljivost virov, kar je pogoj za izvajanje teh pravic. Južnoafriška Ustava postavlja dolžnost vlade uresničiti pravico dostopa do vode na podlagi partnerskega sodelovanja. Medtem ko mora nacionalna vlada vzpostaviti nacionalni okvir za zagotovitev uresničevanja teh pravic, ima lokalna vlada ključno vlogo pri zagotavljanju dobave vode za vse.³⁴²

---

³³⁹ *Water Services Act*, act no. 108, 1997, Government Gazette, 19. december 1997, (<https://www.dwa.gov.za/IO/Docs/a108-97.pdf>), (marec 2016).

³⁴⁰ 3. odstavek 4. člena *Zakona o vodnih storitvah (Water Service Act)*.

³⁴¹ Regulations relating to compulsory national standards and measures to conserve water, GN R509 in GG 22355 of 8 June 2001, (https://www.capetown.gov.za/en/EnvironmentalResourceManagement/publications/Documents/Regulations-for-National-Water-Conservation_2001.pdf), (marec 2016)

³⁴² Kothari J.: The right to water: A constitutional perspective, International Environmental Law Research Centre (IELRC), Delhi 2006, str.: 9, (http://www.ielrc.org/activities/workshop_0612/content/d0607.pdf), (marec 2016).

Nacionalni zakon o vodah (»*The National Water Act - NWA*«)³⁴³ iz leta 1998, postavlja vso vodo pod skrbništvo države in v 3. členu določa:

(1)»Kot javni skrbnik nacionalnih vodnih virov je Nacionalna vlada, ki deluje preko ministra, ki mora zagotoviti, da so vodni viri zaščiteni, uporabljeni, razviti, ohranjeni, upravljani in pod nadzorom v skladu s trajnostnim in pravičnim načinom, v korist vseh oseb in v skladu z Ustavo.

(2) Minister je tisti, ki je na koncu odgovoren zagotoviti, da je voda dodeljena pravično in, da se uporablja v javnem interesu, ob spodbujanju okoljskih vrednot.

(3) Nacionalna vlada, ki deluje preko ministra ima možnost urediti uporabo, pretok in nadzor nad vso vodo v republiki.«³⁴⁴

Nacionalni Zakon o vodah v 4. poglavju ureja uporabo vode in jasno določa, da ima nacionalna vlada splošno odgovornost in oblast nad upravljanjem vodnih virov, vključno z pravično razporeditvijo in koristno uporabo vode v javnem interesu.³⁴⁵

V letu 2002 je bil sprejet *Osnutek bele knjige o vodnih storitvah – Voda je življenje, sanitarije so dostojanstvo*, (»*Draft White Paper on Water Services – Water is life, sanitation is dignity (DWAF)*«),³⁴⁶ ki med drugim navaja, da je zaračunavanje za vodo bistvenega pomena za pridobivanje sredstev potrebnih za delovanje, vzdrževanje in vlaganje v vodovodne sisteme.³⁴⁷ Temeljna izhodišča *Osnutka bele knjige o vodnih storitvah* so:

- vsakdo ima pravico do osnovne ponudbe 25 litrov čiste vode na dan, ali 6.000 litrov na gospodinjstvo na mesec;
- nihče ne sme biti brez vodovoda za več kot sedem dni na leto, če je javna oskrba prekinjena za več kot 24 ur, se mora občina povezati s prebivalci in poskrbeti za zasilno oskrbo;
- lokalna oblast (občina) je odgovorna za zagotavljanje oskrbe z vodo;
- ljudje, ki si ne morejo privoščiti plačila za vodo, so upravičeni do brezplačne osnovne oskrbe z vodo;
- povezati se na javni vodovod, brez dovoljenja občine, je kaznivo dejanje;
- ljudje, ki ne morejo plačati računa za vodo, morajo skleniti dogovor z občino;
- občine lahko omejijo ljudem količino brezplačne osnovne oskrbe, vendar ne smejo onemogočiti osnovne oskrbe;

---

³⁴³ *National Water Act, Act No 36 of 1998, South Africa*, (https://www.dwa.gov.za/Documents/Legislature/nw_act/NWA.pdf), (april 2016).

³⁴⁴ 3. člen NWA.

³⁴⁵ 4. poglavje NWA.

³⁴⁶ *Draft White Paper on Water Services, Water is life, sanitation is dignity*, Department of Water Affairs and Forestry, oktober 2002, (http://www.gov.za/sites/www.gov.za/files/draft_SA_water_services_wp6.1.pdf), (april 2016).

³⁴⁷ Economic and financial principles, str. 10 DWAF.

- občine morajo obvestiti ljudi, preden prekinejo svoje storitve in imeti morajo vzpostavljeno storitev za potrošnike, kamor se ljudje lahko pritožijo.³⁴⁸

Južnoafriška Ustava dovoljuje nacionalni vladi, da decentralizira svoje moči in odgovornosti. Na ta način lahko lokalne vlade prevzamejo odgovornost za izvajanje služb za oskrbo z vodo in lahko sklenejo pogodbe tudi z zasebnimi družbami za upravljanje in zagotavljanje vode. Vendar pa država nosi končno odgovornost za zagotovitev izpolnitve državnih obveznosti. Južna Afrika je pogodbenica *Mednarodnega pakta o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah Združenih narodov*, ki določa, da države morajo zagotoviti "dovolj varne, sprejemljive, fizično razpoložljive in cenovno dostopne vode" za svoje državljane. Vendar, kjer se storitve oskrbe s pitno vodo zagotavljajo z udeležbo zasebnega sektorja, vlada krši svojo dolžnost izpolniti svoje obveznosti do državljanov, v kolikor bi dovolila zasebnim družbam, da samovoljno prekinejo vodovodno napeljavo ali sprejmejo diskriminatorno ali nedosegljivo povišanje cene vode.³⁴⁹

Občinski predpis »*Municipal Systems Act*«, ³⁵⁰ določa zakonodajni okvir za odgovornost lokalnih oblasti glede zagotavljanja storitev in tako določa občinam, da morajo zagotoviti, da imajo »vsí člani lokalne skupnosti dostop do vsaj minimalne ravni osnovnih komunalnih storitev«. ³⁵¹ Sprejetja tega zakona je treba razlagati kot zakonodajni ukrep, katerega namen je uresničiti pravico do dostopa do dovolj vode. ³⁵²

V prizadevanjih za odstranitev gospodarske nedostopnosti vode za vse, je predsednik *Thabo Mbeki* leta 2000 napovedal politiko zagotovitve brezplačne osnovne vode - za vzpostavitev mostu med potrebo po kapitalu in odškodninami (pravnimi sredstvi) in ciljem ekonomske učinkovitosti. Glede na *Osnutek bele knjige o vodnih storitvah*, pravica do osnovnih storitev oskrbe z vodo ni absolutna pravica, ampak ustvarja obveznost za državo, da mora zagotoviti razumljive zakonodajne in druge ukrepe v okviru svojih razpoložljivih virov, za doseganje postopnega uresničevanja teh pravic. Bela knjiga predlaga tudi, da je ta pravica predmet posebnih obveznosti, kot so plačila za storitve (ki presegajo osnovni znesek) in omejitev ter odklop oskrbe v določenih okoliščinah. ³⁵³ Tako je tudi izrecno navedeno, da osnovna količina vode ne sme biti zadržana zaradi neplačevanja računov, v okviru brezplačne osnovne politike

---

³⁴⁸ Earle A., Goldin J., Kgomo P.: Domestic Water Provision in the Democratic South Africa – changes and challenge, AWIRU, CiPS, University of Pretoria, september 2005, str. 16, (<http://www.awiru.co.za/pdf/3Domestic%20water%20provision%20in%20SA%20-%20changes%20and%20challenges.pdf>), (marec 2016).

³⁴⁹ Welch A.R.: Obligations of State and Non-State Actors Regarding the Human Right to Water Under the South African Constitution, Sustainable Development Law and Policy Journal Vol V, Issue 1. American University, Washington D.C., 2005, str. 59-61.

³⁵⁰ Local Government: Municipal Systems Amendment Act, Act No. 32, 2000, South Africa, (http://www.gov.za/sites/www.gov.za/files/a7_2011.pdf), (april 2016).

³⁵¹ Poglavje 8: Splošne obveznosti, oddelek 73, 1.c člen Municipal systems Act.

³⁵² Gabru N.: Some Comments on Water Rights in South Africa, Potchefstroom Electronic Law Journal, 8, 2005, str. 25, (<http://www.ajol.info/index.php/pej/article/viewFile/43456/26991>), (februar 2016).

³⁵³ DWAF, 2000, str.36.

pa navaja tudi, da se prvih 6 kilolitrov, ki se porabijo v gospodinjstvu mesečno, zagotovi brezplačno. Brezplačna osnovna oskrba z vodo je bila tudi kasneje še velikokrat v središču polemik.³⁵⁴

Na podlagi opravljene raziskave na Univerzi Roskilde, so ugotovili, da se brezplačna osnovna voda posreduje okoli 62,2 odstotku južnoafriškega prebivalstva. Kljub temu, je od tega le 48 odstotkov revnejšega sloja, ki so bili prvotna ciljna skupina tega ukrepa,³⁵⁵ saj revni sloj prebivalstva predstavlja kar približno 63 odstotkov celotnega prebivalstva. Zato je bistvenega pomena implementacije ustrezne strategije za zagotovitev, da bodo tudi te skupine revnih ljudi imele dostop do varne vode in šele s tem bo cilj predpisov in politike dosežen. Zato se je potrebno ne samo osredotočiti na izvajanje infrastrukture,³⁵⁶ ampak tudi na zagotavljanje brezplačne vode na območjih, kjer je infrastruktura že zagotovljena.³⁵⁷

Na podlagi izrecne priznave pravice do vode v svoji ustavi in vodilne sodne prakse na področju socialno-ekonomskih pravic, je Južna Afrika deležna veliko pozornosti glede uresničitve pravice do vode. Številni sodni primeri v Južnoafriškega sodišča obravnavajo odklop vode po občinah in napotujejo na obveznosti spoštovanja. Čeprav je voda v Južni Afriki privatizirana v več občinah, v okviru privatizacije ni bilo sklicevanja na človekove pravice do vode in obveznost, da bi jo v tem kontekstu morali zaščititi, ni bila potrebna.³⁵⁸ Južnoafriška sodišča so obravnavala široko paleto raznovrstnih vprašanj, ki se nanašajo na različne vrste obveznosti. Ne samo, da je dolžnost spoštovati obstoječi dostop do vode, ampak tudi, da sodišče lahko zahteva, da se ta obveznost uresniči.³⁵⁹

Obstoj funkcionalne in pristojne lokalne samouprave je ključ do trajnostnega ravnanja z vodo. Ustava določa naloge lokalne samouprave za zagotavljanje vodnih in sanitarnih storitev.³⁶⁰ Glede na to, bi lokalna samouprava morala biti odgovorna za celoten spekter odgovornosti za izvajanje pravice do dostopa do vode. Ustava prav tako določa, da morata nacionalna in deželna vlada podpirati in krepiti zmogljivost občin za opravljanje njihovih

---

³⁵⁴ Earle A., Goldin J., Kgomo P.: Domestic Water Provision in the Democratic South Africa – changes and challenge, AWIRU, CIPS, University of Pretoria, september 2005, str. 17, (<http://www.awiru.co.za/pdf/3Domestic%20water%20provision%20in%20SA%20-%20changes%20and%20challenges.pdf>), (marec 2016).

³⁵⁵ Delež revnih ljudi, ki ne prejemajo brezplačne osnovne vode je kar 15 milijonov ljudi.

³⁵⁶ Bistveno pri zagotavljanju brezplačne osnovne vode in njegovem uspehu je, da se finančno podpira izvajanje infrastrukture, ker je predvsem na podeželju še vedno veliki manjko infrastrukture, saj je širitev infrastrukture zelo draga, kar povzroča občinam velike težave.

³⁵⁷ Stalk A., Alexandersen K. W.: Management of the Free Basic Water Policy in South Africa, Master Project 2004, Roskilde University, 2004, str. 100, (https://www.dspace.ruc.dk/bitstream/1800/214/1/Management_of_the.pdf), (marec 2016).

³⁵⁸ Grootboomova sodba se nanaša na obveznost izpolniti socialno-ekonomske pravice. Pojem razumnosti, ki se je pri tem razvil, omogoča sodiščem nadzorovati ali so vladne politike pri uresničevanju človekove pravice do vode, smiselne v svoji zasnovi in implementaciji.

³⁵⁹ Winkler, 'Judicial Enforcement of the Human Right to Water – Case Law from South Africa, Argentina and India', 2008 Law, Social Justice & Global Development Journal (LGD), Düsseldorf 2008, str. 9.

³⁶⁰ Oddelek 4, del B Ustave JAR.

funkcij.³⁶¹ To vključuje tudi pri zagotavljanju in dostopu do vode in sanitarij. Nacionalna vlada je prav tako odgovorna za vzpostavitev nacionalnih standardov za zagotavljanje vodnih storitev. *Zakon o vodnih storitvah* tako določa, da mora nacionalna vlada zagotoviti ustrezne pravne instrumente za intervencijo v primeru če občina ne izpolnjuje svojih obveznosti in standardov.³⁶² Minister tako lahko posreduje "s prevzemom odgovornosti" če pristojna deželna vlada ni bila učinkovita. Vendar, ustavna veljavnost teh določb je lahko vprašljiva. Institucionalna integriteta občin in pokrajinska pristojnost poseči v lokalno oblast, nasprotujejo nacionalnemu posegu v lokalno samoupravo. Ko so vprašali južnoafriškega ministra, kaj lahko stori za preprečevanje odklopa vode s strani občin, je minister odgovoril, da so njegove roke zvezane, saj nima pooblastila, da bi lahko to zahteval, s čemer je postavil ustavne določbe v pristojnost lokalne oblasti.³⁶³

V zadevi *Grootboom*³⁶⁴ je Ustavno sodišče med drugim poudarilo osrednjo odgovornost nacionalne vlade, ko je zapisalo, da mora vsako področje vlade sprejeti odgovornost za izvajanje določenih delov programa, vendar nacionalna vlada mora prevzeti odgovornost za zagotavljanje, da so zakoni, politike, programi in strategije ustrezni, ob tem pa mora predvsem nacionalni okvir biti oblikovan tako, da se te obveznosti lahko izpolnijo. Poudariti je treba, da nacionalna vlada nosi pomembno odgovornost glede razporejanje nacionalnih prihodkov provincam in lokalnim oblastem na pravični ravni. To pomeni, da pravica dostopa do vode določa izrazito odgovornost države, ki mora zagotoviti, da njihova strategija za dostavo vode, omogoča lokalnim oblastem, da lahko izvajajo oskrbo s pitno vodo in sanitarne storitve.³⁶⁵ Določitev pravice do dostopa do vode, nalaga dolžnost države, da ustvari možnosti za uresničitev le-te. Pravica do vode ni avtomatična ali takoj izvršljiva. Upravičenec ima tudi obveznosti, da mora uporabiti svoja sredstva za izpolnitev te pravice. Država mora zagotoviti priložnost za upravičence, da lahko uresničijo svojo pravico, saj Ustava določa, da mora država sprejeti "razumne zakonodajne ali druge ukrepe, v okviru svojih razpoložljivih virov, za doseganje postopnega oblikovanja te pravice". Čeprav vode ni mogoče zagotoviti vsem takoj, je dolžnost na strani države, da začne s takojšnjimi ukrepi za polno uresničitev pravice, ki jo določa Ustava.³⁶⁶ Država kot skrbnik je odgovorna za

---

³⁶¹ Oddelek 154 (I) Ustave JAR.

³⁶² 63. oddelek *Zakona o vodnih storitvah*.

³⁶³ Visser J., Cottle E., Mettler J.: Realising the right of access to water: Pipe dream or watershed?, *Law, democracy & development*, 7, 2003, str. 29-30, (<http://www.saflii.org/za/journals/LDD/2003/3.pdf>), (februar 2016).

³⁶⁴ Podrobneje obrazložitev primera je v poglavju o sodni praksi v povezavi z dostopnostjo do pitne vode.

³⁶⁵ Vendar se ta obveznost lahko razdeli na dva vidika: Prvič, predpisi, zakonodaje, makro-ekonomske strategije in programi o dostavi storitev povezanih z dostavo vode, morajo olajšati in spodbujati dostop do osnovnih storitev z vodo za revne. Drugič, institucionalni okvir za lokalno samoupravo mora biti strukturiran tako, da olajša dostop do osnovnih storitev z vodo za revne.

³⁶⁶ Visser J., Cottle E., Mettler J.: Realising the right of access to water: Pipe dream or watershed?, *Law, democracy & development*, 7, 2003, str. 30-33, (<http://www.saflii.org/za/journals/LDD/2003/3.pdf>), (februar 2016).

uveljavljanje javnega interesa nad vodnimi viri.³⁶⁷ Načela, na katerih temelji južnoafriško vodno pravo, so bila predmet vzponov in padcev političnih odločitev. Vključitev doktrine zaupanja javnosti je veljala za alternativo odkriti nacionalizaciji vodnih pravic.³⁶⁸

Vlada bi morala resno preučiti svojo strategijo privatizacije nad vodnimi storitvami. Startegije, ki zadevajo vodne storitve, bi morale biti take, da zagotovijo dostop do vode tudi najrevnejšim slojem družbe ter te storitve ustrezno varovati proti silam na odprtem trgu. Zakonodaja jasno določa, da so občine odgovorne za regulativne funkcije, ki se nanašajo na dobavo vode in za stalno opravljanje storitev. Vendar, pojmovanje, da so uporabniki vode preoblikovani in obravnavani kot "potrošniki", katerim gre pravica dostopa do osnovne oskrbe z vodo le, v kolikor si jo lahko privoščijo, bo nedvomno vstopila v paradigmo skupaj s privatizacijo vodnih storitev. Na podlagi predstavljenih primerov in v luči *Grootboomove* sodbe, je, mogoče zaključiti, da se sodišča ne morejo izogniti ocenjevanju uspešnosti vlade pri zagotavljanju osnovne minimalne oskrbe z vodo in, da posameznikove pravice do dostojanstvene minimalne oskrbe z vodo, ne smejo biti žrtvovane zaradi kritja stroškov ali trajnosti.³⁶⁹

Težave zaradi zagotovitve dostopnosti in dejanske uresničitve človekove pravice do pitne vode, se kažejo tako v nerazvitih kot v razvitih državah. Primer Južne Afrike nam kaže kako pomembno je, da se pravica do pitne vode celovito uredi. Kljub temu, da *Ustava Južne Afrike*³⁷⁰ izrecno priznava pravico do dostopa do zadostnih količin hrane in vode, ne prepoveduje privatizacije. Problemi, ki nastajajo zaradi vprašanja dostopa do vode, pa se velikokrat rešujejo na sodišču, kjer so v Južni Afriki razvili obsežno sodno prakso.³⁷¹ Sodna praksa Južne Afrike nam lahko pri vključevanju pravice do pitne vode v Ustavo služi kot dober primer, saj kljub temu, da so pravico do pitne vode vključili v svojo Ustavo, primer

---

³⁶⁷ Minister za vodne zadeve in gozdarstvo je imenovan kot upravitelj vseh vodnih virov v imenu državljanov. Država mora uveljavljati svojo diskrecijsko pravico, ob upoštevanju večih dejavnikov. Doktrina zaupanja javnosti ustvarja strukturo, v katero lahko država vključi potrebe različnih igralcev, na primer neformalne in formalne Skupnosti, občine, kmete in industrijo.

³⁶⁸ Pienaar G. J., Van der Schyff E.: *The Reform of Water Rights in South Africa*, 3/2 *Law, Environment and evelopment Journal*, 2007, str. 194, (<http://www.lead-journal.org/content/07179.pdf>), (marec 2016).

³⁶⁹ Visser J., Cottle E., Mettler J.: *Realising the right of access to water: Pipe dream or watershed?*, *Law, democracy & development*, 7, 2003, str. 49-50, (<http://www.saflii.org/za/journals/LDD/2003/3.pdf>), (februar 2016).

³⁷⁰ *Ustava Južnoafriške republike* (<http://www.gov.za/sites/www.gov.za/files/images/a108-96.pdf>), (januar 2016).

³⁷¹ Primeri: *Residents of Bon Vista Mansions v. Southern Metropolitan Local Council*, High Court of South Africa, Case No. 01/12312 (Winkler, 'Judicial Enforcement of the Human Right to Water – Case Law from South Africa, Argentina and India', 2008 *Law, Social Justice & Global Development Journal (LGD)*, Düsseldorf 2008.); *Mazibuko et al. vs. Coj et al.*, CCT 39/09 (<http://www2.ohchr.org/english/issues/water/lexpert/docs/StateActors/SouthAfrica.pdf>), (februar 2016)

*Manqele*³⁷² in ostali kažejo, kako pomembno je kakšna je pravna podlaga in v kakšnem besedilu je pravica implementirana.³⁷³

Na podlagi obsežne sodne prakse južnoafriških sodišč, ki jo bom predstavila v nadaljevanju, *Gabru* ugotavlja, da se nobena sodba Ustavnega sodišča, konkretno ne ukvarja s pravico do dostopa do vode, v okviru 27(1). člena Ustave. Kljub temu pa zadošča, da navaja vsebino pravice. Pravica, ki je med drugim zavarovana v sami Ustavi, je pravica do dovolj hrane in vode. To pomeni, da država ne sme nikomur zanikati dostopa do dovolj vode. Razpoložljivost dostopa do vode je odvisna od razpoložljivosti virov, ki jih ima na razpolago država. Ustavna obveznost države v oviru te pravice je prav tako, sprejetje razumnih zakonodajnih in drugih ukrepov v okviru svojih razpoložljivih sredstev za doseg postopnega uresničevanja te pravice. Zato je sprejetje *Zakona o vodnih storitvah* («*Water Services Act*») in *Nacionalnega vodnega zakona* («*National Water Act*»), korak v pravo smer, narejen s strani zakonodajaca.³⁷⁴

Sodišče je v znanem primeru *Grootboom*³⁷⁵ zapisalo, da ne gre za vprašanje, ali so socialno-ekonomske pravice uzakonjene z južnoafriško ustavo, ampak kako jih uveljavljaviti v danem primeru. Ali človekove pravice izpolnjujejo svoj resnični potencial bo tudi v prihodnje v veliki meri odvisno od tega, ali bodo sodniki dovolj pogumni sprejeti take izzive in takšni sodniki, bodo s svojimi zapisi in mnenji veliko pripomogli k prizadevanju za uresničevanje človekovih pravic.³⁷⁶

7.2.1.3. Indija

Razmere v Indiji glede razpoložljivosti vode so paradoks. V državi je le 2,45 odstotkov obdelovalnih zemljišč in 4 odstotkov vodnih virov sveta. Kljub temu, je voda redke nacionalni vir, potreba po njem pa narašča zaradi rasti prebivalstva na več kot milijardo. *Water World Development Report* iz leta 2003³⁷⁷ je pokazal, da je glede na razpoložljivost vode, Indija na 133. mestu od 180 držav in glede kakovosti vode, ki so na voljo, je 120. med 122. državami. Veliko ustavnih in zakonskih predpisov ureja razpoložljivost, distribucije in nadzor nad vodo. Indijska Ustava priznava bistveno načelo enakega dostopa do vode. Sodstvo v Indiji je imelo aktivno vlogo pri širitvi po obsegu in vsebini določenih individualnih in kolektivnih pravic

---

³⁷² Podrobnejša predstavitev sodnih primerov je v poglavju o dostopu do pitne vode.

³⁷³ Winkler, 'Judicial Enforcement of the Human Right to Water – Case Law from South Africa, Argentina and India', 2008 Law, Social Justice & Global Development Journal (LGD), Düsseldorf 2008, str. 5.

³⁷⁴ Gabru N.: Some Comments on Water Rights in South Africa, Potchefstroom Electronic Law Journal, 8, 2005, str. 28, (<http://www.ajol.info/index.php/pelj/article/viewFile/43456/26991>), (februar 2016).

³⁷⁵ *Government of the Republic of South Africa v Grootboom* 2000 (11) BCLR 1169 (CC) at 1184. Več o podrobnostih primera v poglavju o dostopnosti do vode, s primeri iz prakse.

³⁷⁶ Gabru N.: Some Comments on Water Rights in South Africa, Potchefstroom Electronic Law Journal, 8, 2005, str. 28-29, (<http://www.ajol.info/index.php/pelj/article/viewFile/43456/26991>), (februar 2016).

³⁷⁷ The UN World Water Development Report, 2003, str. 98, (dostopno na: <http://unesdoc.unesco.org/images/0012/001297/129726e.pdf>), (marec 2016).

državljanov, tako na civilnem kot na političnem področju, kakor tudi na gospodarskem, družbenem in kulturnem področju. Indijska Ustava daje pristojnost višjemu in vrhovnemu sodišču v Indiji, za izdajo pisanj s katerimi odpravijo protiustavno zakonodajo in izvršilne ukrepe.³⁷⁸

V Indiji, niti človekova pravica do vode, niti pravica do zdravega okolja nista izrecno priznane v Ustavi. Ustava ureja pravico do ustreznega sredstva za preživetje,³⁷⁹ in pravico do varstva in izboljšanja okolja.³⁸⁰ V teh primerih gre za direktno vključitev načel iz državnih predpisov, saj 37. člen *Indijske Ustave* izrecno navaja, da ta načela ne morejo biti izvršljiva na sodišču.³⁸¹

Indijsko vrhovno sodišče in višja sodišča so razvila prefinjeno sodno prakso o pravici do vode in podobnih vprašanjih, ki se nanašajo na 21. člen indijske ustave, ki zagotavlja pravico do življenja. V svojih odločitvah in razlagah so razširili obseg te pravice, tako, da med drugim vključuje tudi pravico do zdravega okolja.³⁸² Ta sodna praksa, ki se je razvijala več kot 15. let, je bistvenega pomena za potrditev človekove pravice do vode v Indiji. Razširjena razlaga pravice do življenja je omogočila indijskemu sodišču, da je premagalo ugovore glede pravne upravičenosti socialno-ekonomskih pravic.³⁸³

Tako je mogoče trditi, da je v Indiji pravica do pitne vode zavarovana kot temeljna človekova pravica na podlagi odločitve indijskega vrhovnega sodišča kot del pravice do življenja in je zagotovljena s 21. členom indijske ustave.³⁸⁴ Pravica do življenja je bila bistveno razširjena v zadnjih treh desetletjih, tako, da vključuje tudi pravico do zdravja in pravico do čisto okolje, ki vključuje tudi pravico do čiste pitne vode. V Indiji se lahko ustavna pravica do čiste pitne vode izpelje iz pravici do hrane, čistega okolja, zdravja, torej pravic, ki so zaščitene v okviru pravice do življenja, ki ga zagotavlja 21. člen Ustave. Poleg 21. člena, *Direktive o načelih državne politike* (DPSP), priznavajo načelo enakega dostopa do materialnih virov skupnosti.³⁸⁵ Prav tako pa določa, da morajo države voditi svojo politiko v skladu z namenom, da je lastništvo in nadzor nad materialnimi viri skupnosti tako razdeljen kot to najboljše služi skupnemu dobru.³⁸⁶

---

³⁷⁸ Muraldihar S.: The right to water, an overview of the Indian legal regime, Eibe Riedel & Peter Rothen eds., *The Human Right to Water*, Berliner Wissenschafts-Verlag, 2006, str. 65-81, International Environmental Law Research Centre, Geneva, str. 1-3, (dostopno na: <http://www.ielrc.org/content/a0604.pdf>), (marec 2016).

³⁷⁹ 39 a. člen Ustave.

³⁸⁰ 48 a. člen Ustave

³⁸¹ *Ustava Indije*, (<http://lawmin.nic.in/olwing/coi/coi-english/coi-4March2016.pdf>), (marec 2016).

³⁸² Pathak R.: *Public Interest Litigation in India, Democracy, Human Rights and the Rule of Law, Essays in Honour of Nani Palkhivala*, New Delhi: Butterworths India, 2000, str. 128.

³⁸³ Muraldihar S.: The right to water, an overview of the Indian legal regime, Eibe Riedel & Peter Rothen eds., *The Human Right to Water*, Berliner Wissenschafts-Verlag, 2006, str. 25, International Environmental Law Research Centre, Geneva, str. 1-3, (dostopno na: <http://www.ielrc.org/content/a0604.pdf>), (marec 2016).

³⁸⁴ *Ustava Indije*, (<http://lawmin.nic.in/olwing/coi/coi-english/coi-4March2016.pdf>), (marec 2016).

³⁸⁵ 39 b. člen Direktive.

³⁸⁶ Kothari J.: *The right to water: A constitutional perspective*, International Environmental

Ad hoc poskusi države, da bi uvedli ovire, ki bi omejele rast prebivalstva, ima negativen vpliv na pravico do vode v revnejših gospodinjstvih. Tako je bil v letu 2005 v Maharashtra sprejet regulativni akt vodnih virov,³⁸⁷ ki postavlja omejitve glede razpoložljivosti cenovno dostopne vode, tako, da povezuje plačilo za vodo z velikostjo družine.³⁸⁸ Takšne določbe, ki si prizadevajo kaznovati revne družine, še posebej otroke, s pravico do pitne vode, se izpostavljajo izzivu, da gre v teh primerih za kršitve, na podlagi pravice do življenja, zdravja in enakega dostopa do skupnih virov.³⁸⁹

V Indiji je bila do datuma, ko je pravico do čiste pitne vode zaščitilo sodišča, ta zaščitena samo kot negativna pravica – pravica, da vodni viri ne smejo biti onesnaženi. Koncept pravice do zdravega okolja, ki je bil razvit kot del pravice do življenja po 21. členu indijske ustave, je bil prvič omenjen v zadevi »*Bandhua Mukti Morcha v. Union of India*«,³⁹⁰ po tem pa se je nadgrajeval in razširjal. Vrhovno sodišče je zavarovalo pravico do čiste vode kot del pravice do zdravega okolja. Pomembno odločitev je indijsko vrhovno sodišče sprejelo v zadevi »*A.P. Pollution Control Board II v. Prof. M.V. Nayudu*«³⁹¹. Indijsko sodišče se je navezalo na udeležbo Indije na vodni konferenci UNO in ugotovilo, da je pravica do dostopa do pitne vode bistvenega pomena za življenje, zato je dolžnost države, da v skladu s 21. členom zagotavlja čisto pitno vodo za svoje državljane.³⁹²

Vrhovno sodišče je prav tako določilo, da je voda vir Skupnosti-javno dobro, ki mora biti upravljano s strani države z zaupanjem javosti in v zavedanju svoje dolžnosti, da spoštujejo načelo enakosti med generacijami. V zadevi »*MC Mehta v. Kamal Nath*«³⁹³ je sodišče izjavilo, da pravni sistem Indije temelji na angleškem običajnem pravu in vključuje doktrino zaupanje javnosti v del svoje sodne prakse. Tako je država upravitelj vseh naravnih virov, ki so po naravi namenjeni za javno uporabo in uživanje.³⁹⁴ Čeprav je v Indiji dokaj razvit organ sodne prakse, ki priznava pravico do vode in potrebo po državni dolžnosti ohraniti in varovati te

---

Law Research Centre (IELRC), Delhi 2006, str.: 1-2, (http://www.ielrc.org/activities/workshop_0612/content/d0607.pdf), (marec 2016).

³⁸⁷ The Maharashtra water resources regulatory authority act, 2005, 1/1 Law, Environment and Development Journal (2005), p. 80, (dostopno na: <http://www.lead-journal.org/content/05080.pdf>), (marec 2016).

³⁸⁸ Ta zakon med drugim določa, da se od osebe, ki ima več kot dva otroke, zahteva plačilo v višini za eno in pol krat več od običajnih stopenj dajatev za vodo.

³⁸⁹ Muraldihar S.: The right to water, an overview of the Indian legal regime, Eibe Riedel & Peter Rothen eds., The Human Right to Water, Berliner Wissenschafts-Verlag, 2006, str. 65-81, International Environmental Law Research Centre, Geneva, str. 8, (dostopno na: <http://www.ielrc.org/content/a0604.pdf>), (marec 2016).

³⁹⁰ Supreme Court of India, *Bandhua Mukti Morcha vs Union Of India & Others* on 16 December, 1983, 1984 AIR 802, 1984 SCR (2) 67, (<https://indiankanoon.org/doc/595099/>), (marec 2016).

³⁹¹ Supreme Court of India, *A.P. Pollution Control Board v. Prof. M.V. Nayudu (Retd.)*, S.O.L. Case No. 53, march 1999, (<https://indiankanoon.org/doc/764031/>), (marec 2016)

³⁹² Kothari J.: The right to water: A constitutional perspective, International Environmental

Law Research Centre (IELRC), Delhi 2006, str.: 3, (http://www.ielrc.org/activities/workshop_0612/content/d0607.pdf), (marec 2016).

³⁹³ Supreme Court of India, *M.C. Mehta v. Kamal Nath and Ors*, (2000) INSC 334, New Delhi, (<http://www.ielrc.org/content/e0007.pdf>), (marec 2016)

³⁹⁴ Država kot skrbnik je zavezana varovati naravne vire v skladu z zakonom. Sredstva namenjena za javno uporabo, pa ni mogoče pretvoriti v zasebno lastništvo.

pravice, obstajajo številne ovire, ki jih je potrebno premagati, preden bo učinkovit in enak dostop do pitne vode za vsakega državljan postal realnost.³⁹⁵

Zanimiv je tudi primer, ki obravnava izkoriščanje podzemne vode in sicer *Perumatty Grama Panchayat v. State of Kerala*,³⁹⁶ ki se pred Višjim sodiščem v Kerali sklicuje na obveznost zaščite. V obravnavanem primeru se je sodišče sklicevalo na doktrino zaupanja javnosti kot del pravnega sistema. Glede na to doktrino, je država skrbnik vseh naravnih virov, ki so po naravi namenjeni za javno uporabo in uživanje.³⁹⁷ Tako je na državi dolžnost, da mora zavarovati naravne vire. Sodišče je sklenilo, da podzemna voda pripada javnosti in mora biti zavarovana s strani države proti čezmernemu izkoriščanju. Če država ne izpolni svoje obveznosti, bi to pomenilo kršitev pravice do življenja po 21. členu Ustave, saj je sodišče poudarilo, da je pravica do čiste vode del te pravice. Indijska sodišča so štela le negativno pravico, da viri vode niso onesnaženi. Vrhovno sodišče pa je poudarilo, da imajo vsi državljani temeljno pravico do dostopa do čiste pitne vode, vendar ni določilo, ali to vključuje tudi pozitivno obveznost države, da zagotovi čisto pitno vodo za vse državljane. Iz tega izhaja, da je bila pravica do pitne vode obravnavana kot neločljiv del pravic do čistega okolja in pravice do življenja.³⁹⁸

Kothari trdi, da je temeljno pravico do hrane, ki jo je v svoji sodbi opredelilo Vrhovno sodišče,³⁹⁹ mogoče podaljšati tudi na temeljno pravico dostopa do vode. Vrhovno sodišče je priznalo različne pozitivne pravice do hrane v skladu z 21. členom ustave in tudi razširilo obseg pravice, da ne zajema samo pravico biti brez lakote in pomanjkanja hrane, ampak tudi distribucijo in dostop do hrane še posebej za ženske, otroke in ostarele.⁴⁰⁰ Čeprav je bila

---

³⁹⁵ Muralidhar S., "The Right to Water: An Overview of the Indian Legal Regime" in Eibe Reidel & Peter Rothen eds., *The Human Right to Water*, Berliner Wissenschafts-Verlag, Berlin 2006), str.: 65-81, International Environmental Law Research Centre, Geneva, str. 4, (dostopno na: <http://www.ielrc.org/content/a0604.pdf>), (marec 2016).

³⁹⁶ Kerala High Court, *Perumatty Grama Panchayat vs State Of Kerala* on 16 December, 2003, (1) KLT 731, (<http://www.ecolex.org/server2.php/libcat/docs/COU/Full/En/COU-156025.pdf>), (april 2016).

³⁹⁷ 34. točka sodbe *Perumatty Grama Panchayat vs State Of Kerala*.

³⁹⁸ Kothari J.: *The right to water: A constitutional perspective*, International Environmental Law Research Centre (IELRC), Delhi 2006, str.: 4-5, (http://www.ielrc.org/activities/workshop_0612/content/d0607.pdf), (marec 2016).

³⁹⁹ Leta 2001 je več držav v Indiji še posebej Orissa, Rajasthan in Madhya Pradesh doletela velika suša. Zaradi suše, ki je trajala mesece je prišlo do popolnega pomanjkanja dostopa do hrane, ljudje so umirali. Medtem ko so revne vasi v suši stradale, je centralna vlada imela presežek živil v svojih skladišč, ki jih niso mogli porabiti in so gnila. Počasi je prišlo do kampanje v borbi za pravico do hrane. Kot del te kampanje, je bila v javnem interesu vložena pobuda v aprilu 2001 pri vrhovnem sodišču za uveljavitev pravice do hrane. V več zaslišanjih je vrhovno sodišče vladam podalo usmeritev, da zagotovijo, da so vse javne distribucijske trgovine odprte in z redno oskrbo, prav tako pa je zatrdilo, da je glavna odgovornost vlade, da preprečijo lakoto in stradanje z zagotavljanjem dostopa do hrane.

⁴⁰⁰ 23. julija 2001 je Vrhovno sodišče priznalo pravico do hrane in dejalo: »Po našem mnenju je najpomembnejše, da se hrana zagotovi starim, bolnim, invalidom, obubožanim ženskam, obubožanim ljudem, ki so v nevarnosti pred stradanjem, nosečim in doječim ženskam in obubožanim otrokom, še posebej v primerih, kadar oni ali njihovi družinski člani nimajo dovolj sredstev za zagotovitev hrane zanje. V primeru lakote, lahko pride do pomanjkanja hrane. Veliko hrane je na voljo, vendar distribucija med zelo revne je slaba ali pa je sploh ni, kar privede do lakote in drugih povezanih težav.« (*People's Union for Civil Liberties vs. Union of India & Ors.*,

pravica do vode sprejeta s strani vrhovnega sodišča kot temeljna pravica iz 21. člena, je bila pravica do čiste vode le delno zavarovana v okviru pravice do okolja. Taka artikulacija ne obravnava vprašanja, kot so dostop do vode in kako ravnati, če posamezna Skupnosti, vas ali revne mestne četrti ostanejo brez oskrbe z vodo. Vprašanje je, ali lahko govorimo o pozitivni pravici, ki jo mora zagotoviti država. *Kothari* trdi, da glede na to, da je bila pravica do vode predstavljena kot razširitev temeljne pravice do hrane in zdravja po 21. členu, je takšna trditev mogoča.⁴⁰¹

Še nekaj znanih sodnih praks povezanih s pravico do pitne vode:

- »*Gautam Uzir & Anr. V. Gauhati Municipal Corp*«: Gre za primer povezan z pomanjkanjem vode v mestu Guwahati. Uveljavljalo se je mnenje, da je občinska korporacija odgovorna za zagotavljanje zadostne in kakovostne pitne vode za vse, ki živijo pod njihovo pristojnostjo. Občinska korporacija je zatrjevala, da učinkovite politike, ne more sprejeti zaradi pomanjkanja sredstev. Sodišče je odločilo, da je čista voda bistvenega pomena za življenje, zato pade pod določbo 21. člena Ustave.⁴⁰²

- »*S.K. Garg v. State of UP*«: Podobna je bila pritožba za zagotovitev redne oskrbe z vodo za državljane mesta Allahabad, kjer je Višje sodišče ponovno poudarilo temeljno pravico do pitne vode.⁴⁰³

- »*Delhi Water Supply and Sewage Disposal Undertaking v. State of Haryana*«: Spor je nastal zaradi uporabe vode, zato ker je mesto Haryana uporabljalo reko Jamuna za namakanje, medtem ko so jo prebivalci Delhi potrebovali za pitje. Obrazloženo je bilo, da ima domača raba prednost pred komercialno rabo vode, zato je Sodišče razsodilo, da mora mesto Haryana omogočiti vodo za prehrano in domačo uporabo v Delhiju. V tem primeru je Vrhovno sodišče navedlo: "Pitje je najbolj koristna uporaba vode in ta potreba je tako bistvenega pomena, da ne more biti podrejena nobeni drugi uporabi vode, kot npr. namakanju, tako, da v takih primerih pravica do uporabe vode za domače namene prevlada nad drugimi potrebami."⁴⁰⁴ Na ravni Skupnosti obstaja spor med državami na eni strani in lokalnimi upravnimi organi na drugi, za nadzor nad vodnimi viri. Taki konflikti so povzročili zaskrbljenost, da je ustavni sistem decentralizacije moči nad vodnimi viri lahko v resnici onemogočen s strani države.⁴⁰⁵

NO. 196 OF 2001, Vrhovno sodišče v Indiji; dostopno na: <http://www.righttofoodindia.org/orders/nov28.html>, (april 2016).

⁴⁰¹ Kothari J.: The right to water: A constitutional perspective, International Environmental Law Research Centre (IELRC), Delhi 2006, str.: 6-8, (http://www.ielrc.org/activities/workshop_0612/content/d0607.pdf), (marec 2016).

⁴⁰² Podrobneje v: *Gautam Uzir vs. Gauhati Municipal Corpn.*, 1999, (<http://www.ielrc.org/content/e9918.pdf>), (marec 2016).

⁴⁰³ Allahabad High Court *S.K. Garg vs State Of U.P. And Ors.* on 28 May, 1998, (<https://indiankanoon.org/doc/898522/>), (marec 2016).

⁴⁰⁴ Supreme Court of India, *Delhi Water Supply & Sewage ...vs State Of Haryana & Ors* on 29 February, 1996, (<https://indiankanoon.org/doc/1520766/>), (marec 2016).

⁴⁰⁵ Muraldihar S.: The right to water, an overview of the Indian legal regime, Eibe Riedel & Peter Rothen eds., The Human Right to Water, Berliner Wissenschafts-Verlag, 2006, str. 65-81, International Environmental Law Research Centre, Geneva, str. 5, (dostopno na: <http://www.ielrc.org/content/a0604.pdf>), (marec 2016).

Čeprav je na podlagi izpostavljenih primerov jasno, da je sodstvo razvilo temeljno pravico do vode, taka pravica ni izrecno vključena v indijsko ustavo. Najbližje temu, da bi se pravica do vode vpisala v ustavo, je Indija prišla, v letu 2002, po pregledu ustave s strani Nacionalne Komisije, ko je ta v svojem poročilu predlagala, da se doda nov 30.D člen Ustave, ki bi glasil, da ima »vsaka oseba pravico do varne pitne vode«. To priporočilo Nacionalne Komisije je v bistvu ponovilo to, kar so višja sodišča izpostavljala v svojih zadevah in mnenjih že v zadnjih nekaj letih. Tako so bili nekateri menja, da nacionalna Komisije s tem le priznava že obstoječo pravico in ne ustvarja nove.⁴⁰⁶ Nacionalna Komisija, ki je pregledala indijsko ustavo, je v svojem poročilu priporočila vključitev nove pravice, v obliki pravice do varne pitne vode, v izogib dvoumnostim in za boljšo razjasnitev z vključitvijo v ustavo. Nobenega razloga namreč ni, zakaj pravica do vode ne bi bila izrecno vključena v ustavo, saj se s tem utira pot za boljšo prihodnost tudi za vse naslednje generacije. Pravica do dostopa do varne pitne vode in pravica do uporabe vode so osnovne pravice, katere je potrebno zavarovati ne glede na stroške. Vlada mora voditi politiko v smeri uresničitve te pravice, sodstvo pa mora uravnesiti pravice državljanov in skrbeti tudi za druge vidike povezane z zakoni glede upravljanja voda in drugih predpisov po vsej državi.⁴⁰⁷

Indijske izkušnje glede varstva in uveljavljanja pravice do vode nam kažejo, da imeti vzpostavljeno pravno ureditev, samo po sebi še ne zadostuje za uresničitev pravice do pitne vode. Državna pravila, ki so v stalnem neskladju z ustavno priznano pravico do vode zahtevajo neprestano preiskovanje in izpodbijanje.⁴⁰⁸ Prednostne naloge države je potrebno odrediti tako, da se zagotovi, da pravica do vode ne bo oklestena zaradi cenovne dostopnosti in pomanjkanja sredstev.⁴⁰⁹ Sodno ustvarjena temeljna pravica do vode je značilnost Indije, vendar v določenih primerih lahko sodni pristop vključuje tudi napake. To je le še eden izmed mnogih razlogov, ki kažejo, da je potrebno pravico do vode izrecno priznati in jo neposredno

---

⁴⁰⁶ Upadhyay V.: Water Rights and the 'New' Water Laws in India Emerging Issues and Concerns in a Rights Based Perspective, 2011, str. 57-58, (<https://www.idfc.com/pdf/report/2011/Chp-5-Water-Rights-And-The-New-Water-Laws-In-India.pdf>), (marec 2016).

⁴⁰⁷ Mishra A.: The Right to Water in India: Changing Perceptions, International Journal of Research in Humanities and Social Studies Volume 2, Issue 4, April 2015, str. 4-5, (<http://www.ijrhss.org/pdf/v2-i4/1.pdf>), (marec 2016).

⁴⁰⁸ *Muraldihar* z vidika razvojnih ciljev tisočletja in obveznosti, določenih v *Splošnem komentarju št. 15*, poudarja, da bi bilo takoj potrebno storiti sledeče:

- identificirati elemente, ki predstavljajo osnovno minimalno pravico dostopa do vode: varno pitno vodo, vodo za sanitarije in zdravje
- določiti najbolj ranljivo prebivalstvo za reformne ukrepe in ohraniti odgovornost država na tem področju
- jasno opredeliti odgovornost podjetij v primeru nedopustne uporabe skupnih virov, vključno s površinsko vodo in podtalnico
- razviti celoviti pristop k vprašanju varstva in izvrševanja ekonomskih in socialnih pravic. Nujno je, da se na pravico do vode gleda kot sestavni del drugih gospodarsko socialnih pravic: za preživetje, zdravje, zavetje: upravljanje z vodami mora izpolnjevati cilje pravičnosti in socialne pravičnosti
- država ne bi smela izkoriščati razkoraka med pravom in politiko, zato, da bi se izognila učinkovitemu posvetovanju z prizadetim delom prebivalstva.

⁴⁰⁹ *Muraldihar S.*: The right to water, an overview of the Indian legal regime, Eibe Riedel & Peter Rothen eds., The Human Right to Water, Berliner Wissenschafts-Verlag, 2006, str. 65-81, International Environmental Law Research Centre, Geneva, str. 9-10, (dostopno na: <http://www.ielrc.org/content/a0604.pdf>), (marec 2016).

vpisati v indijsko ustavo. Minimalne bistvene obveznosti države, ki izhajajo iz pravice do vode vsakega posameznika še niso bile definirane in podrobno določene v Indiji, ne na podlagi zakonodaje ne na podlagi sodišča. Zato je sedaj pravi čas tudi za Indijo, da to področje uredi.⁴¹⁰

7.2.1.4. Izrael

Za Izrael je značilna nacionalna raven vodnih oblasti. Vse odločitve za oskrbo z vodo se tako izvajajo na državni ravni. Vodna podjetja znotraj občin služijo kot "povezava do potrošnikov", ki prevažajo vodo do svojih uporabnikov. Pod okriljem Ministrstva za nacionalno infrastrukturo (MoNI) in v skladu z *Zakonom o vodah* (prvič sprejet leta 1959), ima Organ za vode splošno odgovornost za področje voda. To vključuje: ohranjanje vodnih virov države; urejanje proizvodnje, dobavo in uporabo vode; oblikovanje in izvajanje vodne oskrbovalne sheme; in skozi to, Komisija za vode, določa med drugim tudi cene vode po posameznih sektorjih.⁴¹¹

Izraelski *Zakon o vodah* ne vsebuje jasne navedbe o dostopu do vode kot človekove pravice. Kljub temu je mogoče najti izjave v tem duhu v uradnih dokumentih različnih državnih organov. Ti so se dotaknili komponente pravice do vode in prepoznali splošno načelo o pravici do vode. V tretjem delu izraelskega *Zakona o vodah* (1959)⁴¹² je opredeljena individualna pravica do vode: »vsaka oseba je upravičena do dobave in uporabe vode, v skladu z postopkom, kot ga določa ta zakon«. Izrael priznava človekovo pravico do vode kot statusno pravico, ki pripada posamezniku v skladu z domačo zakonodajo. Pravici do vode še vedno ni bil priznan neodvisni pravni status.⁴¹³

Zakon o vodah je bil sprejet leta 1959 in predstavlja okvir za nadzor in zaščito vodnih virov v Izraelu.⁴¹⁴ Vzpostavlja pooblastila in naloge komisarja za vode, sodišča pristojna za vodne zadeve, vodnega urada in Ministrstva za kmetijstvo. Prav tako določa tudi pravno ureditev vodnih pravic in dobavo vode za različne namene. Ukvarja se z opredelitvijo uporabe vode,

---

⁴¹⁰ Upadhyay V.: Water Rights and the 'New' Water Laws in India Emerging Issues and Concerns in a Rights Based Perspective, 2011, str. 65-66, (<https://www.idfc.com/pdf/report/2011/Chp-5-Water-Rights-And-The-New-Water-Laws-In-India.pdf>), (marec 2016).

⁴¹¹ OECD Environmental Performance Reviews: Israel 2011, Water, Part II, Chapter 4, str. 105, (dostopno na: <http://www.water.gov.il/Hebrew/ProfessionalInfoAndData/2012/23-From-OECD-Environmental-Performance-Reviews-Israel-2011-WATER.pdf>), (marec 2016).

⁴¹² *Zakon o vodah*, 5719-1959 (Water Law, 5719-1959, 13 Laws of the State of Israel 173 (5719-1958/59), dostopno na: <http://www.sviva.gov.il/English/Legislation/Documents/Water%20Laws%20and%20Regulations/WaterLaw1959-Excerpts.pdf>), (marec 2016).

⁴¹³ Talaburus O.: Thirsty for (the Right to) Water, The policy of not supplying water to the unrecognized Arab-Bedouin villages in the Negov, Negev Coexistence Forum for Civil Equality, 2014, str.: 19, (dostopno na: <http://www.dukium.org/wp-content/uploads/2014/07/water-2014-eng.pdf>), (marec 2016).

⁴¹⁴ Izrael je velik del prava sprejel po britanskem vzoru. Kot Velika Britanija, se je tudi Izrael nekoliko pozno začel ukvarjati s človekovimi pravicami. Podobno je tudi EKČP imela velik vpliv na izraelsko zakonodajo. Izraelska ustavna revolucija se je začela v letu 1992 s temeljnim zakonom.

sistemi za oskrbo z vodo, stroški povezani z vodo in organizacijo. Vsi vodni viri v Izraelu so javna lastnina.⁴¹⁵ Sodišče pristojno za zadeve s področja vode, ki je ustanovljeno s strani ministrstva za pravosodje, lahko naloži globe, ali, v skrajnih primerih neskladnosti tudi zaporno kazen, za tiste, ki v delujejo v nasprotju z določbami vodnega prava ali zakona o nadzoru poplav.⁴¹⁶

Predpis o vodi in odplakah (»*The Water and Sewage Association Law*«) iz leta 2001, predvideva večjo učinkovitost občinske oskrbe z vodo in sanitarijami. Vodne storitve se postopoma prenašajo na novoustanovljeno javno službo »*Water and Sewerage Corporations*«, ki zagotavlja "zaprti krog za finančni sistem" s katerim bi se naj vsi prihodki iz vodnih tarif vrnili ponovno nazaj v vodno infrastrukturo. Ob tem pa *Zakon o vodi* določa, da so vsi vodni viri javna lastnina pod nadzorom države. V Izraelu namreč ne obstajajo zasebne vodne pravice ali vodni viri, vodo pa lahko uporabljajo samo imetniki dovoljenja.⁴¹⁷

V izraelskem sodnem sistemu je veliko primerov, ki so se nanašali na probleme z vodo. Prva in osnovna tožba na področju, ki zadeva probleme z vodo v nepriznanih vaseh je bila vložena na Izraelsko vrhovno sodišče v letu 2011 s strani predstavnikov sedmih vasi: Abu Tlul – Al-Shahabi, Derijat, Umm Mitnan (Abu Krinat), Umm Batin, Wadi Al-Na'am in Al-Rara.⁴¹⁸ Pritožniki so predlagali, da bi se povezalo nepriznane vasi na nacionalno vodno omrežje in zagotovilo, da bi različne izraelske vodne oblasti - Minister za nacionalno infrastrukturo, Minister za kmetijstvo in Komisar za vode – prebivalcem vasi zagotovili dostop do vode tako kot v drugih krajih v Izraelu. Tožeče stranke so povezavo zahtevali na podlagi treh zakonodajnih komponent: pravice do vode, pravice do enakosti in pravice do človekovega dostojanstva in svobode. Pravica do vode temelji na izraelskem vodnem prava, ki opredeljuje vodo v Izraelu kot javno last, ki mora biti zagotovljena celotnemu ljudstvu. Zagotavljanje vode tako ni pogojeno na način bivanja ali stanovanjske pravice posameznika. Pomanjkanje dostopa do voda tako neposredno krši temeljno pravico do človekovega dostojanstva. Reden in kontinuiran dostop do tekoče vode je minimalni pogoj za življenje; pomanjkanja le-tega lahko onemogoči posamezniku zagotovitev primerne življenjskega standarda. Čeprav je sodišče razsodilo proti tožnikom, je omenjena tožba privedla do znatnega birokratskega premika glede vprašanja o vodi. V svoji odločitvi je sodnik sklenil, da je pravilna pot za uresničitev pravice prebivalcev v nepriznanih vaseh do vode, skozi predložitev

---

⁴¹⁵ Uporaba vode je v pristojnosti Ministrstva za kmetijstvo. Komisar za vodo, ki ga imenuje vlada, je odgovoren za izvrševanje Zakona o vodah in drugih predpisov o vodah in je odgovoren za vzdrževanje kakovosti vode. Odbor je zadolžen za svetovanje ministru za kmetijstvo glede politike in preprečevanja onesnaževanja ter za odobritev predpisov glede kakovosti vode, cen in pogojev za oskrbo.

⁴¹⁶ FAOLEX - legislative database of FAO Legal Office, Israel Water Law 5719-1959, (dostopno na: http://faolex.fao.org/cgi-bin/faolex.exe?database=faolex&search_type=link&table=result&lang=eng&format_name=@ERALL&rec_id=000280), (marec 2016).

⁴¹⁷ OECD Environmental Performance Reviews: Israel 2011, Water, Part II, Chapter 4, str. 106, (dostopno na: <http://www.water.gov.il/Hebrew/ProfessionalInfoAndData/2012/23-From-OECD-Environmental-Performance-Reviews-Israel-2011-WATER.pdf>), (marec 2016).

⁴¹⁸ HCJ 3586/01, *The Regional Council for the Unrecognized Villages vs. The Minister of National Infrastructure*.

posameznikove zahteve. Odbor za vode je bil s tem ponovno vzpostavljen kot organ, ki je odgovoren za obdelovanje zasebnih zahtev za oskrbo z vodo.⁴¹⁹

Človekova pravica do vode je bila v Izraelu prvič priznana v letu 2011 s strani vrhovnega sodišča v civilnem pritožbenem postopku v zadevi *Abdullah Abu Musaed, et al. v. Water Commissioner & Israel Lands Administration*.⁴²⁰ Odločitev vrhovnega sodišča, ki ga je vodila sodnica *Ayala Procaccia* je bila, da pravica do vode sodi v meje Izraelskega *Temeljnega zakona: Človekovo dostojanstvo in svoboda*. S tem je sodišče priznalo ustavno pravico do vode. Ob tem se je sodišče sklicevalo na mednarodna načela o pravici do vode in trdilo, da čeprav Izrael ni ratificiral teh načel, morajo kljub temu predstavljati vodilo za Izraelske zakonodajne dokumente kot običajno pravo.⁴²¹ Po obsežnem pregledu literature, odločitev v drugih državah in prava človekovih pravic, je sodišče razsodilo da se v zadevi beduinskih prebivalcev, ki prebivajo v neznani vasi v izraelski puščavi, jim prizna pravica do vode kot njihova temeljna človekova pravica, ki zasluži zaščito s strani Izraelskega ustavnega zakona v okviru "pravice do dostojnega življenja".⁴²²

Ta primer je prišel pred Višje sodišče kot pritožba na sklep okrožnega sodišča v Haifi s strani šestih Beduinskih tožnikov. Sodnica *Procaccia* je obravnavan primer pred glavnim civilnim sodiščem predstavila kot naraščajočo težavo, saj gre za vprašanje o razmerah v katerih Beduini živijo v nezakonitih naseljih v kraju Negev.⁴²³ Vprašanje je ali imajo zakonsko pravico zahtevati, da jim država namesti zasebne priključke na vodovodno omrežje v svojih domovih, kjer nezakonito bivanja, saj jim je v sedanjih razmerah voda zagotovljena na podlagi dveh

---

⁴¹⁹ Odločitev v zadevi »HCI case 3586/01« v hebrejščini: <http://adalah.org/Public/file/3586v.pdf>. Povzeto iz Talaburus O.: Thirsty for (the Right to) Water, The policy of not supplying water to the unrecognized Arab-Bedouin villages in the Negov, Negev Coexistence Forum for Civil Equality, 2014, str.: 29-30, (dostopno na: <http://www.dukium.org/wp-content/uploads/2014/07/water-2014-eng.pdf>), (marec 2016).

⁴²⁰ CA 9535/06 *Abdallah Abu Masad v. Water Comm'r* [2011] (Isr.), (dostopno na: <http://www.adalah.org/uploads/oldfiles/upfiles/2012/Supreme%20Court%20Ruling,%20Civil%20Appeal%20No.%209535.06%20-%20Abu%20Masad,%20Right%20to%20Water%20-%20English.pdf>), (marec 2016).

⁴²¹ Talaburus O.: Thirsty for (the Right to) Water, The policy of not supplying water to the unrecognized Arab-Bedouin villages in the Negov, Negev Coexistence Forum for Civil Equality, 2014, str.: 20, (dostopno na: <http://www.dukium.org/wp-content/uploads/2014/07/water-2014-eng.pdf>), (marec 2016).

⁴²² Kornfeld E. Itzchak: Dignity and the Right to Water in Comparative Constitutional Law: Israel's Supreme Court Extends the Human Right to Water, , Faculty of Law, The Hebrew University of Jerusalem, *Journal of Environmental Law & Litigation*, Vol. 28, No. 1, 2013, str.: 7-9. (dostopno na: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2566244), (marec 2016).

⁴²³ Bedouini so domorodci, od katerih je večina bila notranje razseljena iz dežel, ki so jo imeli v lasti stoletja. Leta 1950 so bili Bedouini razlašeni in njihova zemlja jim je bila odvzeta v skladu z izraelskimi zakoni, ki jih je sprejel izraelski parlament (*The Knesset*) v skladu z izraelskim pravnim sistemom. Danes 190.000 Bedouinov živi v nezakonitih območjih Negev in so najbolj prikrajšani državljani v Izraelu, ki se borijo za svoje lastninske pravice do zemljišč, za enakost ter za priznanje njihovega posebnega načina življenja. Ti izraelski državljani ne prejema osnovnih storitev, kot je tekoča voda, elektrika, ceste, primerna izobrazba, zdravstvene storitve ipd. Poleg tega živijo pod stalno grožnjo, da jim bodo porušili domove, uničili pridelke in še naprej razseljevali. (Negev Coexistence Forum for Civil Equality, *The Bedouin-Arabs in the Negev-Naqab Desert in Israel: Response to the Report of the State of Israel on Implementing the Covenant on Civil and Political Rights (CCPR)*, 2009, (http://tbinternet.ohchr.org/Treaties/CCPR/Shared%20Documents/ISR/INT_CCPR_NGO_ISR_99_9205_E.pdf), (marec 2016).

alternativnih načinov: v vodnih centrih, ki mejijo na stalna naselja, kjer se voda lahko kupi in samostojno odpelje v kraj njihovega prebivališča ali pa z prijavo na Odbor za pitno vodo, ki je pooblaščen priporočati, kako bi se prebivalci teh nepriznanih vasi priključili na privatne vodovodne napeljave preko posebnih zahtev in upošteva posebne humanitarne razloge. Višje sodišče je zavrnilo zahtevo tožnikov, da ovrže odločitev okrožnega sodišča, ki je odločilo, da se jim ne zagotovi privatna napeljava z vodo v njihova nezakonita bivališča. V odločitvi višjega sodišča, sodnica *Procaccia* pojasnjuje, da je vprašanje teh nezakonitih krajev zapleteno vprašanje. Gre za neorganizirana in nepriznana naselja, zgrajena brez načrtov in brez upoštevanja izraelskih predpisov, zakonsko zahtevanih načrtov in gradbenega prava.⁴²⁴

Eden od možnih načinov pridobitve vode za Beduine je torej pridobitev dovoljenja s strani posebnega organa za vodo in Izraelske uprave za zemljišča, ki so pristojni za odobritev povezave posameznikov iz nezakonitih naselbin na zasebne vodovode.⁴²⁵ Postopek za odobritev zasebne vodne napeljave zahteva predložitev zahteve na "odbor za dodeljevanje pitne vode" ("vodni odbor"), ki je posebno telo, ki deluje kot odgovor na humanitarne pomisleke glede območja Beduinov v Izraelu.⁴²⁶ *Zakon o vodah* namreč določa, da so vodni viri v Izraelu v javni lasti ter, da z njimi upravlja država, njihov namen pa je zadostiti potrebam prebivalstva in razvoju države.⁴²⁷

Slika 2: Beduinski deček čaka ob cisterni z vodo v nepripoznani vasi Adba v regiji Negev v Izraelu. (avtor fotografije: Alex Masi).⁴²⁸

⁴²⁴ CA 9535/06 *Abdallah Abu Masad v. Water Comm'r* [2011] (Isr.), (dostopno na: <http://www.adalah.org/uploads/oldfiles/upfiles/2012/Supreme%20Court%20Ruling,%20Civil%20Appeal%20No.%209535.06%20-%20Abu%20Masad,%20Right%20to%20Water%20-%20English.pdf>), (marec 2016).

⁴²⁵ CA 9535/06 *Abdallah Abu Masad v. Water Comm'r* [2011] (Isr.), (dostopno na: <http://www.adalah.org/uploads/oldfiles/upfiles/2012/Supreme%20Court%20Ruling,%20Civil%20Appeal%20No.%209535.06%20-%20Abu%20Masad,%20Right%20to%20Water%20-%20English.pdf>), (marec 2016).

⁴²⁶ Po predložitvi takšne zahteve, vodni odbor preuči potrebo in možnost za izdajo izrednega dovoljenja za napeljavo vode v nezakonite naselbine Beduinov. Po opravljeni analize, vodni odbor predstavi svoje priporočilo organu za vodo in odplake – organu, ki na podlagi Izraelskega *Zakona o vodah* daje dovoljenja za tovrstne napeljave.

⁴²⁷ Kornfeld E. Itzchak: *Dignity and the Right to Water in Comparative Constitutional Law: Israel's Supreme Court Extends the Human Right to Water*, Faculty of Law, The Hebrew University of Jerusalem, *Journal of Environmental Law & Litigation*, Vol. 28, No. 1, 2013, str.: 10-12. (dostopno na: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2566244), (marec 2016).

⁴²⁸ Masi A.: Gallery image, (<http://alexmasi.photoshelter.com/gallery-image/Bedouins-of-Israel-Land-tradition-and-the-struggle-for-human-rights/G0000OqZADMsg9qE/I0000wOUt4X2mmho/C00007m5rulbdnCQ>), (marec 2016).

Slika 3: Beduinski deček pije iz vodne cisterne v nepripoznavni vasi Al Arakib. (avtor fotografije: Daniel A. Cherrin).⁴²⁹

Slika 4: Beduini pridobivajo vodo iz vodnih cistern v vasi Khirbet A-Duqaiqah, s 300 prebivalci, ki niso povezani z vodoovdno napeljavo. (Avtor fotografije: Nasser Nawaj'ah)⁴³⁰

V primeru *Abu Masad* so tožeče stranke želele pridobiti dodatne "zasebne" vodovodne napeljave, ki bi bile nameščene blizu njihovih vasi. Sodišče je ugotovilo, da se je podobna odločitev že sprejemala na Višjem sodišču v zadevi: *HCI 3586/01 The Regional Council for Unrecognized Villages v. the Minister of National Infrastructure*. V tem primeru, je sodišče sklenilo, da je bil najbolj primeren način za Beduinske prebivalce, pri preverjanju njihove pravice za lastno napeljavo na javno vodo v svojih bivališčih, po skupinah vsaj desetih družin, ki morajo skupaj podati zahtevo na Odbor za vode.⁴³¹ V pritožbi na Vrhovno sodišče, oblast

⁴²⁹ Talaburus O.: *Thirsty for (the Right to) Water*, The policy of not supplying water to the unrecognized Arab-Bedouin villages in the Negov, Negev Coexistence Forum for Civil Equality, 2014, str.: 7, (dostopno na: <http://www.dukium.org/wp-content/uploads/2014/07/water-2014-eng.pdf>), (marec 2016).

⁴³⁰ Nasser Nawaj'ah, B'Tselem: Photoblog, (http://www.btselem.org/photoblog/20140219_water), (marec 2016).

⁴³¹ Predstavniki Odbora za vode so obravnavali zahteve tožnikov in celo obiskali njihovo območje, da bi raziskali njihove pogoje, se seznanili z njihovimi potrebami, z namenom povezave na zasebne vodne točke. Odbor je direktorja organa seznanili s priporočilom, da se zavrne pet zahtev tožnikov za zasebne napeljave in se ponudi

ni spodbijala dolžnosti za zagotavljanje vode za Beduine v količini potrebni za njihov obstoj in kot del njihovih temeljnih pravic do dostojnega življenja. Oblastni organ, ki deluje v skladu z *izraelskim vodnim kodeksom (Water code)* je trdil, da je samo zakonito zgrajenim stavbam dovoljeno zagotoviti vodo za gospodinjstvo, torej za ljudi, ki so pridobili potrebna gradbena dovoljenja po izraelski zakonodaji.⁴³² Sodišče je ugotovilo, da ustavni zakon, kot tudi *Mednarodni pakt o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah* zahteva, da je vlada dolžna zagotoviti vodo tožečim naseljem. Kot del svoje analize o vprašanju, ali sta Organ za vodo in deželna uprava dolžni zagotoviti zasebno povezavo za vodo tožeči stranki, je sodišče sklenilo, da obstajajo štiri možnosti v normativni prepoznavnosti posameznikove pravice do vode, od teh so tri norme opredeljene v Ustavi: 1. pravica do vode, na ravni navadnega zakona, na podlagi zakonske ureditve in na podlagi običajnega prava; 2. ustavna pravica do vode, ki izvira iz drugih priznanih ustavnih pravic (na podlagi 2. člena ustavnega zakona: človekovo dostojanstvo in svoboda – v našem primeru, pravica do dostojnega življenja); in 3. zakonodajna pravica do vode, ki je priznana na sami podlagi.⁴³³

Izrael priznava pravico do vode predvsem kot pravico na podlagi vodnega prava. Tako je sodišče tudi v zadevi *Abu Masad* opozorilo, da neodvisna ustavna pravica do vode pred tem ni bila odobrena na podlagi temeljnega državnega zakona. Ampak ker je voda bistvenega pomena za obstoj osebe in za obstoj dostojanstva, se sodišče mora odločiti ali je pravici do vode podeljen normativni status ustavne pravice, ki izhaja iz ustavne pravice do življenja z dostojanstvom in ali je z razširitvijo le te, država dolžna zagotoviti vsaki osebi, ki živi v Izraelu vodo, v količini kot jo potrebuje za minimalni obstoj dostojanstva. Sodnica *Procaccia* je prav tako ugotovila, da dostopnost vodnih virov za osnovno človeško potrebo spada v področje pravice do minimalnega obstoja dostojanstva. Voda je nujna za ljudi in brez osnovnega dostopa do vode primerne kakovosti, ljudje ne bi mogli obstajati. S strani ustavne analize, je zato mogoče povezati, da je pravica do vode kot pravica do človeške eksistence z dostojanstvom, ki ima ustavno zaščito, saj je sestavni del ustavne pravice do človekovega dostojanstva, ki je varovan z temeljnim *Zakonom: Človekovo dostojanstvo in svoboda*.⁴³⁴

---

povezava le enemu izmed tožnikov. Direktor organa je takšen predlog sprejel, zaradi česar so tožniki vložili pritožbo na Vodni tribunal na osnovi določb *Zakona o vodah*. Ta je odločitev direktorja potrdil, zato je bila vložena pritožba na Višje sodišče.

⁴³² Sodišče je tako dejansko ugotavljalo, da so ta nezakonita naselja v nasprotju z zakonodajo in vladno politiko, ki si prizadevajo za selitev teh Beduinov v obstoječe občine, kjer so na voljo vse oblike mestnega prometa, vključno z vodo in kanalizacijo.

⁴³³ Kornfeld E. Itzchak: Dignity and the Right to Water in Comparative Constitutional Law: Israel's Supreme Court Extends the Human Right to Water, , Faculty of Law, The Hebrew University of Jerusalem, *Journal of Environmental Law & Litigation*, Vol. 28, No. 1, 2013, str.: 13-17. (dostopno na: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2566244), (marec 2016).

⁴³⁴ CA 9535/06 *Abdallah Abu Masad v. Water Comm'r* [2011] (Isr.), (dostopno na: <http://www.adalah.org/uploads/oldfiles/upfiles/2012/Supreme%20Court%20Ruling,%20Civil%20Appeal%20No.%209535.06%20-%20Abu%20Masad,%20Right%20to%20Water%20-%20English.pdf>), (marec 2016).

Slika 5: Vodna cev, ki poteka vse do neprepoznavne vasi v Al-Makimenu. (avtor fotografije: Negev Coexistence Forum)⁴³⁵

Kljub temu je sodišče v zadevi *Abu Masad* navedlo tudi, da nobena ustavna pravica ni absolutna. Zato je tudi pravica do vode pravica, ki je relativno zavarovana, vendar jo je treba v vsakem primeru presojati pred drugimi pravicami, med katerimi bodo nekatere imele tudi nasprotujoče si vrednote, ampak je pravici do vode potrebno dati prednost. Vendar, glede na to, da sodišče navaja, da je z Ustavo varovano življenje, telo ali dostojanstvo osebe kot take, ali to pomeni, da resnično ne more priti do kršitve življenja in telesa? Zato sodnica *Procaccia* vendarle meni, da je pravica do vode absolutna. Ker od tega ne more biti odstopanja.⁴³⁶ Kljub temu pa je Vrhovno sodišče razsodilo, da pravica do vode ni absolutna.⁴³⁷

Med drugimi vidiki, pravica do vode vključuje tudi zagotavljanje dostopa do pitne vode, ki izpolnjuje vse varnostne standarde Svetovne zdravstvene organizacije. V Izraelu je Ministrstvo za zdravje odgovorno za nadzor kakovosti vode. Kljub temu je voda, ki se uporablja v nepriznanih vaseh nenadzorovana. Ministrstvo za zdravje te svoje obveznosti ne izpolnjuje; ne opravlja nikakršnih testov za ugotavljanje kakovosti vode v neodvisnih sistemih, vključno z vodo, ki je shranjena v kontejnerjih za več dni. Prav tako Ministrstvo

⁴³⁵ Talaburus O.: Thirsty for (the Right to) Water, The policy of not supplying water to the unrecognized Arab-Bedouin villages in the Negov, Negev Coexistence Forum for Civil Equality, 2014, str.: 11, (dostopno na: <http://www.dukium.org/wp-content/uploads/2014/07/water-2014-eng.pdf>), (marec 2016).

⁴³⁶ CA 9535/06 *Abdallah Abu Masad v. Water Comm'r* [2011] (Isr.), (dostopno na: <http://www.adalah.org/uploads/oldfiles/upfiles/2012/Supreme%20Court%20Ruling,%20Civil%20Appeal%20No.%209535.06%20-%20Abu%20Masad,%20Right%20to%20Water%20-%20English.pdf>), (marec 2016).

⁴³⁷ Sodišče je na podlagi tega primera imelo priložnost, da bi odločili, da mora država ne glede na zemljo, kjer nekdo živi, bodisi, da je zakonita ali nezakonita, Beduinskemu prebivalstvu zagotoviti osnovne potrebščine za življenje, brez izjeme. Tako pa je pravica do vode odvisna od ugotovitve države in organov o statusu zemljišča, kjer nekdo prebiva. (vir: Kornfeld E. Itzchak: Dignity and the Right to Water in Comparative Constitutional Law: Israel's Supreme Court Extends the Human Right to Water, , Faculty of Law, The Hebrew University of Jerusalem, *Journal of Environmental Law & Litigation*, Vol. 28, No. 1, 2013, str.: 21. (dostopno na: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2566244), (marec 2016).

molči na vprašanja o razporeditvi vode po vasi. Vodo še vedno prenašajo po dolgih poteh z velikim tveganjem za ogrožanje njene kakovosti. V teh primerih, ki so v očitnem nasprotju z načeli človekove pravice do vode, država zanemara svojo vlogo in s tem ogroža dobro počutje prebivalcev nepriznanih vasi. Države so dolžne spoštovati pravico do vode, kot osnovno, neodvisno in nepogojno dobro.⁴³⁸

Trenutna vodna politika v Izraelu sili Bedouine v izbiro. Tisti Bedouini, ki vztrajajo v svojih nepriznanih vaseh, so stigmatizirani s strani izraelske družbe, da so nazadnjaški in necivilizirani, ker se nočejo preseliti v mestna okrožja, kjer bi imeli vse osnovne storitve. Stigma, povezana z tradicionalnim načinom življenja Beduinov, omogoča takšno politiko, ki povezuje dostop do osnovnih storitev glede na sporna zemljišča, kar se kaže v vodni in sanitarni politiki, ki institucionalizira različne dostope za Bedouine. Kljub vsemu so določeni koraki naprej narejeni. Odločitev v primeru *Abu Massad* daje upanje, da bo skupaj z ostalimi političnimi odločitvami, pozitivno vodila Izraelsko vlado, k razvoju politike, ki bo omogočila vsem državljanom Izraela, tudi Beduinom, dostop do zadostne količine dostopne in čiste pitne vode in sanitarnih storitev.⁴³⁹

7.2.1.5. Evropska unija

Evropska Komisija je v sporočilu o evropski državljanski pobudi⁴⁴⁰ zavzela stališče, da pretekli in sedanji ukrepi EU kažejo na jasno priznavanje pomena vode kot javne dobrine, ki je bistvena za polno uživanje življenja in vseh človekovih pravic. V okviru pristojnosti in spoštovanju subsidiarnosti si je EU vedno prizadevala, da bi dostop do varne in čiste pitne vode ter boljših sanitarnih storitev, postal resničnost za vse, tako v Evropi kot zunaj nje.⁴⁴¹

7.2.1.5.1. Slovaška

Na Slovaškem so vodni viri bogati in enakomerno porazdeljeni.⁴⁴² Za pitno vodo uporabljajo predvsem podzemne vode (82 %), medtem ko je površinskih le 17,8 %. Javni sistem oskrbe s

---

⁴³⁸ Talaburus O.: Thirsty for (the Right to) Water, The policy of not supplying water to the unrecognized Arab-Bedouin villages in the Negov, Negev Coexistence Forum for Civil Equality, 2014, str.: 60, (dostopno na: <http://www.dukium.org/wp-content/uploads/2014/07/water-2014-eng.pdf>), (marec 2016).

⁴³⁹ Murthy S. L., Williams M. K.: The Complicated Nature of Stigma Realizing the Human Rights to Water and Sanitation for Bedouins in the Negev, Israel, Submission to the UN Special Rapporteur on the Human Right to Safe Drinking Water and Sanitation, Catarina de Albuquerque, 2012, str. 11-12, (<http://www.ohchr.org/Documents/Issues/Water/ContributionsStigma/academia/StigmaSubmissionBedouinsrael-SMurthyWilliams.pdf>), (marec 2016).

⁴⁴⁰ Podrobneje predstavljeno v nadaljevanju pod točko »Evropska državljanska pobuda »Pravica do vode«.

⁴⁴¹ Evropska komisija: Sporočilo komisije o evropski državljanski pobudi »Voda in komunalna ureditev sta človekova pravica! Voda je javna dobrina in ne blago!«, str. 7, (http://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:9bf48961-b030-11e3-86f9-01aa75ed71a1.0013.04/DOC_2&format=PDF), (februar 2016).

⁴⁴² OECD: Environmental Performance Reviews: Slovak Republic 2011, OECD, str. 76, (http://www.minzp.sk/files/informacie/narodny-workshop/epr_final-english-version.pdf), (marec 2016).

pitno vodo oskrbuje okoli 86 % prebivalstva.⁴⁴³ Še vedno okoli 14 % prebivalstva uporablja zasebne vodne vire (vodnjake, studence), od tega 80 do 85 % teh zasebnih vodnih virov ne dosega predpisanih higijenskih zahtev. V zadnjih 20 let je značilen trend podražitve pitne vode, posledično pa tudi zmanjšanje njene porabe na prebivalca.⁴⁴⁴ Zaradi uskladitve s predpisi Evropske unije, bi morala država vložiti več kot 3 milijarde EUR v javne storitve z vodo, do konca leta 2015.⁴⁴⁵

V letu 2004 je bil končan proces reorganizacije, kjer se je pet regionalnih državnih podjetij za oskrbo s pitno vodo in sanitacijo preoblikovalo v delniške družbe za vode. Večino vodne infrastrukture na Slovaškem sedaj upravlja 14 javnih podjetij v lasti občine, vendar deluje kot samostojne pravne osebe. Tri od teh družb (Tren, Poprad in Banská Bystrica) upravljajo tuja multinacionalna podjetja. Vendar še vedno obstaja več kot 100 malih občinskih komunalnih podjetij, ki upravljajo z manjšo lokalno vodno in sanitarno infrastrukturo. Potrebna so dodatna prizadevanja za boljše upravljanje, načrtovanje in tehnične zmogljivosti večjih podjetij za oskrbo z vodo. Ena od možnosti je, da se ločijo od lokalnih skupnosti in postanejo avtonomne enote ter pripojitev manjših podjetij v velika podjetja.⁴⁴⁶

Proces preoblikovanja je povečal preglednost in učinkovitost postopkov in je dovolil še nadaljnje reforme. Te so vključevale odpravo velikih razlik v tarifi za pitno vodo med industrijskimi potrošniki in zasebnimi gospodinjstvi.⁴⁴⁷ Nadzor nad vodnimi tarifami se je okrepil s premikom oblastvene funkcije od Ministrstva za finance na Regulatorni organ za mrežne gospodarske panoge v letu 2003. Od takrat se je s strani države predpisala metodologija določanja cene pitne vode, ki upošteva nastale stroške, ustrezen dobiček za družbe za oskrbo s pitno vodo, letno stopnjo inflacije, učinkovitost posameznih sistemov za oskrbo z vodo in potrebne investicije v vodno infrastrukturo. Družbe za oskrbo s pitno vodo morajo cene vode določiti v skladu s sprejeto metodologijo določanja cen vode.⁴⁴⁸

Slovaški pristop k upravljanju z vodami se je začel z obsežnim prestrukturiranjem, kar se začelo leta 2003, ko je odgovornost za upravljanje z vodami bilo prenešeno iz Ministrstva za

---

⁴⁴³ Od tega največ v Bratislavski regiji, kar 97 %, najmanj pa na vzhodu države, v regiji Prešov, kjer je oskrbovanih le 78 % prebivalstva.

⁴⁴⁴ Vuvh, Inštitut za raziskavo vode: What we know about drinking water in the Slovak Republic, (http://www.vuvh.sk/download/VaV/Vystupy/Letak-EN_web.pdf), (marec 2016).

⁴⁴⁵ Havlicek R.: Learning from privatisation of water services in Trenčín, Slovakia, Reclaiming Public Water (p. 201-212), str. 201, (<https://www.tni.org/files/waterslovakia.pdf>), (marec 2016).

⁴⁴⁶ OECD: Environmental Performance Reviews: Slovak Republic 2011, OECD, str. 79-80, (http://www.minzp.sk/files/informacie/narodny-workshop/epr_final-english-version.pdf), (marec 2016).

⁴⁴⁷ Pred letom 2003 so bili stroški oskrbo s pitno vodo in odpadne vode za gospodinjstva za skoraj 50 % nižji od tistih za druge uporabnike in niso pokrivali dejanskih stroškov. V zelo kratkem obdobju, od leta 2003-06, so se stroški dramatično povežali in enotne stopnje tako za vodne storitev kot za storitve odpadne vode za različne uporabnike, so morale biti določene s strani podjetij za oskrbo s pitno vodo do leta 2007.

⁴⁴⁸ OECD: Environmental Performance Reviews: Slovak Republic 2011, OECD, str. 80-81, (http://www.minzp.sk/files/informacie/narodny-workshop/epr_final-english-version.pdf), (marec 2016).

kmetijstvo na Ministrstvo za okolje. Nato je uvedba *Zakona o vodah* v letu 2004 uskladila Slovaško vodno zakonodajo z *EU okvirnimi vodnimi direktivami*.⁴⁴⁹

Slovaška je edina članica EU, ki je področje pitne vode uredila tudi na ustavnem nivoju, v 4. členu Ustave. Do leta 2014 je 4. člen obsegal le en odstavek. S spremembo Ustave v letu 2014, je bil prvi odstavek dopolnjen in dodan nov drugi odstavek. Do leta 2014 je tako 4. člen *Slovaške Ustave* določal le, da so naravna bogastva, jame, podzemne vode, naravni zdravilni vrelci in plovne poti v lasti Slovaške republike.⁴⁵⁰ Po spremembi iz leta 2014 pa 4. člen *Slovaške Ustave* določa:

»(1) Mineralna bogastva, jame, podzemna voda, naravni zdravilni vrelci in vodni tokovi so v lasti Slovaške republike. Slovaška republika varuje in skrbi za naravna bogastva, učinkovito uporablja mineralna bogastva in naravno dediščino v korist svojih državljanov in prihodnjih generacij.

(2) Transport vode iz odvzetih vodnih teles, ki se nahajajo na ozemlju Republike Slovaške, preko meje Republike Slovaške ali transport po cevovodu je prepovedan; prepoved ne velja za vodo za osebno porabo, za ustekleničeno vodo zapakirano za potrošnik na ozemlju Slovaške republike in naravno mineralno vodo, polnjeno za potrošnika na ozemlje Slovaške republike ter za zagotovitev humanitarne pomoči in pomoči v izrednih razmerah. Podrobnosti o pogojih za prevoz vode za osebno porabo in vodo za humanitarno pomoč in pomoč v nujnih primerih, se določijo z zakonom.«⁴⁵¹

Izjeme od pravila, glede prepovedi izvoza vode, so urejene v 17. členu *Zakona o vodah* (*»Vodný zákon«*)⁴⁵² iz leta 1990, ki je prav tako bil spremenjen v letu 2014.⁴⁵³ Ta oddelek je bil dodan zaradi potrebe po zaščiti nacionalnih interesov v zvezi z vodo kot posebej pomembnem sestavnem delu naravnega okolja strateškega pomena, s poudarkom na javnem interesu. Katera koli druga uporaba mora biti pod strogim nadzorom države preko vlade v skladu z resolucijo Vlade Slovaške republike (št. 583 z dne 24. oktobra 2012). Zakon določa postopek za fizične osebe-podjetnike, pravne osebe, organe državne uprave in druge organe s predložitvijo zahtevkov, odobritev vloge in druge zahteve glede prevoza ali prenosa vode. Prevoz ali prenos vode se lahko izvede samo na podlagi odobritve organa državne

---

⁴⁴⁹ OECD: Environmental Performance Reviews: Slovak Republic 2011, OECD, str. 82, (http://www.minzp.sk/files/informacie/narodny-workshop/epr_final-english-version.pdf), (marec 2016).

⁴⁵⁰ *Ustava Slovaške* v angleškem jeziku brez amandmaja iz leta 2014, ki v angleškem prevodu še ni dostopen (<http://www.slovakia.org/sk-constitution.htm>), (januar 2016).

⁴⁵¹ *Ustava Republike Slovaške* z vključenim amandmajem iz leta 2014 v slovaščini, (<http://www.wipo.int/edocs/lexdocs/laws/sk/sk/sk091sk.pdf>), (januar 2016).

⁴⁵² *Zakona o vodah* (*Zákon z 13. mája 2004 o vodách* a o zmene zákona Slovenskej národnej rady č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov (*vodný zákon*), (http://www.urso.gov.sk/sites/default/files/ZZ_2004_364_20151201.pdf), (marec 2016).

⁴⁵³ Prepoved izvoza vode je v skladu s Komisijo EU, ki je v letu 2014, v svojem odgovoru na pobudo evropskih državljanov navedla, da je voda javno dobro in ne tržno blago, kar pomeni, da je voda izključena iz načela prostega pretoka storitev med državami članicami. Več o tem v poglavju o evropski državljanški pobudi.

uprave za uporabo vodnih virov podtalnice ali za prevoz ali prenos posebne vode. Vlada ima izključno pravico, da omeji ali prepove prenos vode ali omeji uporabo vode.

Zakon o vodah prav tako v 1. členu poudarja pomembnost voda, saj jo definira kot vitalni del okolja, osnovno surovino in naravni vir, ki je strateškega pomena za varnost države. Na podlagi tega zakona so občine zadolžene zagotavljati oskrbo prebivalcev s pitno vodo. Zagotavljanje pitne vode pa je prav tako tudi del nacionalne politike upravljanja z vodami. V skladu s *Aktom Narodnega sveta Slovaške republike št. 369/1990 Coll. o občinski upravi*, je občina zadolžena, da mora zagotoviti oskrbo s pitno vodo. Koncept politike upravljanja voda Slovaške do leta 2015, ki ga je Slovaška vlada sprejela februarja 2006, pa predstavlja temeljni dokument pri njenem izvajanju.⁴⁵⁴

7.2.1.5.2. Belgija

Belgija je ob Slovaški, edina država EU, ki se je s predlogom spremembe Ustave, vpisu pravice do vode v Ustavi še najbolj približala. Belgija priznava vodo kot javno dobro, ki je temeljnega pomena za življenje in zdravje z močno družbeno in okoljsko razsežnostjo ter tako priznava smisel, ki ga opredeljuje *Protokol o vodi in zdravju*, ki določa, da je voda bistvenega pomena za ohranitev življenja in njena razpoložljivost, v količini in kakovosti, zadostna za zadovoljitev človeških potreb, je predpogoj za boljše zdravje in trajnostni razvoj.⁴⁵⁵ Od leta 1994 je v 23. členu *Belgijske Ustave*⁴⁵⁶ določeno, da bi morali vsi državljani imeti možnost živeti na dostojanstven način in zato imajo tudi pravico do varstva zdravja in varnega okolja. To je bil velik korak naprej k integraciji ekonomskih, socialnih in kulturnih pravic v belgijski pravni sistem.⁴⁵⁷

V Belgiji je zagotavljanje storitev oskrbe s pitno vodo predvsem v pristojnosti regij in občin. Zvezna vlada ima na tem področju le omejene pristojnosti, ki so zelo splošne in zadevajo predvsem skrb za mednarodne odnose, gospodarsko politiko in varstvo interesov potrošnikov. Zato je odgovornost za zagotavljanje storitev oskrbe s pitno vodo razdrobljena med regijami, občinami in medobčinskimi podjetji. Belgijo sestavljajo tri regije: Valonska, Flamska in Bruselska. Regije so odgovorne za pripravo in distribucijo pitne vode, občine pa

---

⁴⁵⁴ Stalna misija Republike Slovaške pri OZN: Drinking water and sanitation and human right in Slovakia, Geneva 2010, str. 3, (http://www2.ohchr.org/english/issues/water/iexpert/docs/questionnaires2010/Slovakia_State_DrinkingwaterandsanitationandhumanrightsinSlovakia.pdf), (marec 2016).

⁴⁵⁵ Belgija je ratificirala Protokol o vodi in zdravju, junija 2004.

⁴⁵⁶ *Ustava Belgije*: (http://www.google.si/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0ahUKEwj-l_W3z7vJAhXBESwKHxm5B6wQFggBMAA&url=http%3A%2F%2Fwww.legislationline.org%2Fdownload%2Faction%2Fdownload%2Fid%2F1744%2Ffile%2Fb249d2a58a8d0b9a5630012da8a3.pdf&usq=AFQjCNG4d3Tlnhop_ocRgXd3WuDjA0St1Q), (januar 2016).

⁴⁵⁷ Study on human rights and the access to water contribution of the government of Belgium, str. 2, (<http://www2.ohchr.org/english/issues/water/contributions/Belgium.pdf>), (april 2016).

predvsem za končno ponudbo pitne vode.⁴⁵⁸ Dostop do pitne vode je v Belgiji zagotovljen vsem, po celotnem ozemlju, vendar je cena vode zelo visoka.⁴⁵⁹ Regionalni predpisi na področju voda, dajejo poudarek socialnemu vidiku, ter tako določajo količino vode, ki mora biti zagotovljena vsakomur, ne glede na ekonomski status, prepoved odklopa vode in progresivno plačevanje stroškov oskrbe z vodo.⁴⁶⁰

- Flamska regija:

V letu 1997 so sprejeli predpis, s katerim so priznali, da je vsakemu uporabniku zagotovljena osnovna in neovirana ponudba vode za potrebe gospodinjstva za človeku dostojno življenje v skladu s prevladujočimi življenjskimi standardi,⁴⁶¹ kar pomeni, da ima vsakdo pravico do minimalne količine 15 m³ vode letno.⁴⁶² Sprejeli so tudi progresivno lestvico za ceno vode, ki je sestavljena iz štirih elementov: osnovne dajatve za priključek (ni odvisna od dejanske porabe); brezplačne (za revne) oz. cenejše količine 15 m³ vode letno na prebivalca; variabilnih stroškov⁴⁶³ (odvisni od dejanske porabe).⁴⁶⁴

- Valonska regija:

Valonska regija je priznala pravico do dostopa do pitne vode v letu 1999. Od takrat ima vsakdo pravico do dostopa do pitne vode zadostne kakovosti in količine za prehrano, domače in zdravstvene potrebe.⁴⁶⁵ *Okoljevarstveni kodeks* iz leta 2004 posveča veliko pozornosti vodnim vprašanjem, še posebej v II. knjigi, imenovani tudi *Vodni zakonik*, kjer določa, da je voda del skupne dediščine valonske regije⁴⁶⁶ ter, da ima vsakdo pravico do razpolaganja s pitno vodo v zadostni kakovosti in količini.⁴⁶⁷ V Valonski regiji je progresivni mehanizem oblikovanja cen določen iz štirih razredov porabe, na podlagi katere se določa vodna tarifa. V prvem razredu se zagotavlja 30 m³ na gospodinjstvo na leto po nižji ceni, kot velja v vseh drugih razredih in posledično ta mehanizem odvrča od pretirane porabe vode porabi in olajšuje dostop do vode za male uporabnike. Gre za sistem določanja cene na

---

⁴⁵⁸ Valonska regija, kjer živi 37 % prebivalstva, zagotavlja 55 % nacionalnih potreb po pitni vodi, Flamska regija s 40 % in Bruseljska regija s 98 % porabe, pa sta odvisni od Valonske regije.

⁴⁵⁹ Armeni Chiara: The right to water in Belgium, International Environmental, Law Research Centre, 2008, str. 1, (<http://www.ielrc.org/content/f0802.pdf>), (februar 2016).

⁴⁶⁰ Thielbörger Pierre: The Right(s) to Water: The Multi-Level Governance of a Unique Human Right, Springer 2014, str. 24.

⁴⁶¹ 3(1). člen, *Décret de la Communauté Flamande concernant diverses mesures d'accompagnement du budget* 1997, 20 December 1996, Moniteur belge, 31 December 1996, 3rd edition.

⁴⁶² To je tudi v skladu s priporočili Svetovne zdravstvene organizacije.

⁴⁶³ Za te stroške velja progresivna lestvica, ki jo določi družba za oskrbo s pitno vodo v soglasju z regionalnimi oblastmi.

⁴⁶⁴ Armeni Chiara: The right to water in Belgium, International Environmental, Law Research Centre, 2008, str. 1-2, (<http://www.ielrc.org/content/f0802.pdf>), (februar 2016).

⁴⁶⁵ 1(2). člen, *Décret de la Région Wallonne relatif au cycle de l'eau et instituant une société publique de gestion de l'eau*, 15 April 1999, Moniteur belge, 22 June 1999, (<http://environnement.wallonie.be/legis/eau/easpge.htm>), (april 2016).

⁴⁶⁶ 1(1). člen, *Décret relatif au Livre II du Code de l'Environnement constituant le Code de l'Eau*, Moniteur belge, 23. July 2004, (<http://environnement.wallonie.be/legis/Codeenvironnement/codeeadecret.htm>), (april 2016).

⁴⁶⁷ 1(3). člen, *Décret relatif au Livre II du Code de l'Environnement constituant le Code de l'Eau*, Moniteur belge, 23. July 2004, (<http://environnement.wallonie.be/legis/Codeenvironnement/codeeadecret.htm>), (april 2016).

podlagi navzkrižnega subvencioniranja, kjer večji porabniki vode posredno financirajo male porabnike. Vsako leto morajo podjetja za oskrbo s pitno vodo ugotoviti dejanski strošek vode, glede na predvidene stroške storitev v regionalnem načrtu upravljanja voda, ki ga določi valonska vlada, s preventivnim dovoljenjem Gospodarske zvezne javne službe. Dejanski strošek se nanaša tako na distribucijo pitne vode in sanitarij. V letu 2003 je valonska regija sprejela zakonodajo,⁴⁶⁸ ki je določila pravičen dostop do vode za vsakogar. Na podlagi *Vodnega zakonika* je bil ustanovljen Socialni sklad za vode,⁴⁶⁹ ki zagotavlja finančno podporo za ljudi, ki imajo težave pri plačilu računa za vodo.⁴⁷⁰ Podjetja za oskrbo s pitno vodo so odgovorna za obveščanje plačilno nesposobnih ljudi o obstoju tega sklada, ki je v veljavi od marca 2004. Namen sklada je na podlagi solidarnosti, izboljšati dostop do vode revnih in okrepiti vlogo podjetij za oskrbo s pitno vodo.⁴⁷¹

- Bruseljska regija:

Zakonodaja, ki je priznala pravico do distribucije pitne vode za rabo v gospodinjstvu, je bila v tej regiji uzakonjena že v letu 1994.⁴⁷² Cena se določa podobno kot v Valonski regiji, na podlagi progresivne lestvice. Sestavljena je iz treh sklopov porabe, sledi četrti odprti razred, nad 60 m³ porabe na prebivalca na leto, ki se plačuje po najvišji ceni.⁴⁷³ Vodne tarife so sestavljene iz štirih elementov.⁴⁷⁴ V primeru plačilne nesposobnosti, je zakonitost odklopa⁴⁷⁵ pitne vode odvisna od predhodne preiskave s strani socialne službe in sodne odločitve. Na podlagi odločitev arbitražnega sodišča, je dostop do pitne vode osnovna človekova pravica.⁴⁷⁶

V vseh treh regijah se uporabljajo različni predpisi, ampak vsi odražajo priznanje, da je voda javna dobrina z močno socialno dimenzijo. Belgija kot celota je država, ki vključuje pravico do

---

⁴⁶⁸ *Décret relative à la création d'un Fond Social de l'Eau en Région Wallonne*, 20 February 2003, *Moniteur belge*, 19 March 2003, (<http://environnement.wallonie.be/legis/eau/eafon002.htm>), (april 2016).

⁴⁶⁹ Sklad se financira iz davka na pitno vodo v višini 0,0125 evrov/m³, vendar je na voljo le frankofonskemu območju regije in ne za nemško govoreči del regije.

⁴⁷⁰ 234. člen, *Décret relatif au Livre II du Code de l'Environnement constituant le Code de l'Eau*.

⁴⁷¹ Armeni Chiara: *The right to water in Belgium*, International Environmental, Law Research Centre, 2008, str. 2-3, (<http://www.ielrc.org/content/f0802.pdf>), (februar 2016).

⁴⁷² 2. člen, *Ordonnance réglementant la fourniture d'eau alimentaire distribuée par réseau en région bruxelloise*, 8 September 1994, *Moniteur belge*, 29 September 1994, (http://www.ejustice.just.fgov.be/cgi_loi/loi_a.pl), (april 2016).

⁴⁷³ Prvi m³ je okoli 3,8 krat cenejši kot najvišjega razreda porabe.

⁴⁷⁴ Fiksna cena (se razlikuje se glede sporazum o povezavi, tudi če ni porabe); socialna cena (je cena za splošno zagotavljanje storitev vode na podlagi solidarnosti in progresivne lestvice), strošek za sanitarije.

⁴⁷⁵ Sodna praksa povezana z odklopi pitne vode in pravico do dostopa do vode je obrazložena v nadaljevanju, v posebnem poglavju o sodni praksi držav in dostopu do pitne vode.

⁴⁷⁶ Armeni Chiara: *The right to water in Belgium*, International Environmental, Law Research Centre, 2008, str. 3-4, (<http://www.ielrc.org/content/f0802.pdf>), (februar 2016).

vode v svoje notranje zakonodaje in dejanska pravila.⁴⁷⁷ To je bilo podprto tudi v poročilu Svetovnega sveta za vode.⁴⁷⁸

Aprila 2005, je belgijska zvezna vlada sprejela *Resolucijo vode »Dostop do vode za vse«* (*»Accès à l'eau pour chacun«*),⁴⁷⁹ ki priznava dostop do varne pitne vode kot človekovo pravico, ki bi morala biti vključena v *Ustavo Belgije*. Ta predlog resolucije temelji na dejstvih, da na mnogih področjih sveta vode primanjkuje, čeprav je nujna za življenje in kriza zaradi pomanjkanja vode se pojavlja zlasti v najrevnejših državah v razvoju. Hkrati so določene mednarodne obveznosti z namenom uradno priznati pravico do vode kot temeljno človekovo pravico in zagotoviti pogoje za dostop do pitne vode brez diskriminacije.⁴⁸⁰ Prav tako je belgijska vlada trdila, da privatizacija pitne vode in načelo popolne povrnitve vseh stroškov vode preko njene cene, ne vodi do pozitivnih rezultatov in celo povzroči dvig cene vode, kar poveča tveganja, ki vplivajo na dostopnost vode za najrevnejše in to lahko povzroči tudi zmanjšanje kakovosti vode.⁴⁸¹ Omenjena *Resolucija vode* prav tako pozdravlja zavezo civilne družbe v podporo človekovi pravici do vode. Med letoma 2001 in 2002, je 120.000 belgijskih državljanov in institucij podpisalo belgijski vodni manifest (*»Manifeste de l'eau«*). Zvezna vlada je bila pozvana, da konkretizira pravico do dostopa do zadostne količine in kakovosti pitne vode kot človekove pravice in, da sprejme vse potrebne ukrepe, za uvrstitev te pravice v ustavo.⁴⁸²

Na podlagi omenjene *Resolucije* je bil na belgijski parlament vložen predlog za spremembo ustave,⁴⁸³ na podlagi katere bi se v 23. členu, kjer so določene ekonomske, socialne in kulturne pravice dodal nov odstavek, ki bi določal: »pravico do ustrezne oskrbe z vodo, ki je primerna po kakovosti in količini.«⁴⁸⁴ Ta reformna pobuda opredeljuje, da je voda

---

⁴⁷⁷ Study on human rights and the access to water contribution of the government of Belgium, str. 4, (<http://www2.ohchr.org/english/issues/water/contributions/Belgium.pdf>), (april 2016).

⁴⁷⁸ World Water Council, The right to water, From concept to implementation, France 2006, str. 33-34 (http://www.worldwatercouncil.org/fileadmin/wwc/Library/RightToWater_FinalText_Cover.pdf), (april 2016).

⁴⁷⁹ Chambre des Représentants de Belgique, 14 March 2005, Proposition de Résolution 'Accès à l'eau pour chacun', texte adopté par la Commission spéciale mondialisation (Doc. 51 1666/002), (<http://www.lachambre.be/doc/FLWB/pdf/51/1666/51K1666002.pdf>), (april 2016).

⁴⁸⁰ Ta resolucija se celo nanaša na uresničevanje pravice do vode kot instrument za doseganje drugih milenijskih razvojnih ciljev, kot so boj proti revščini, izboljševanje javnega zdravja ter zmanjšanje umrljivosti otrok in žensk.

⁴⁸¹ Belgijski regionalni parlamenti in evropski parlament podpirata izvajanje oskrbe z vodo kot javno dobro in se zavzemajo za izključitev oskrbe s pitno vodo iz procesa liberalizacije in privatizacije. Več o tem v poglavju o privatizaciji in komercializaciji.

⁴⁸² Armeni Chiara: The right to water in Belgium, International Environmental, Law Research Centre, 2008, str. 5-6, (<http://www.ielrc.org/content/f0802.pdf>), (februar 2016). O tem tudi Thielbörger Pierre: The Right(s) to Water: The Multi-Level Governance of a Unique Human Right, Springer 2014, str. 22-24.

⁴⁸³ Chambre des Représentants de Belgique, 11 February 2008, Révision de la Constitution, Révision de l'Article 23 de la Constitution en vue de consacrer le droit à l'eau (déposé par Mme Karine Lalieux, MM. Dirk Van der Maelen et Jean Cornil), Doc. 52 0788/001 (<http://www.lachambre.be/FLWB/PDF/52/0788/52K0788001.pdf>), (april 2016).

⁴⁸⁴ »le droit à une fourniture adéquate en eau, de qualité et en quantité suffi sante«; str. 5 danega predloga za spremembo 23. člena Ustave (glej prejšnjo opombo).

nepogrešljiv element za sanitarije in zdravje ter, da je javno upravljanje tega sektorja nepogrešljivo pri zagotavljanju enakega dostopa in oskrbe z pitno vodo. Zato obstaja kolektivna odgovornost zagotoviti, da ima vsako človeško bitje dostop do vode, v takšni kakovosti in količini, da zadostuje za preživetje v skladu s človekovim dostojanstvom. Uradno priznanje pravice do pitne vode v ustavi bi pomenil pomemben korak k uresničevanju te pravice.⁴⁸⁵

Leta 2006 je belgijski parlament zaprosil za mnenje o predlogu spremembe 23. člena Ustave Zvezni svet za trajnostni razvoj, ki pa je glede omenjene spremembe bil deljenega mnenja. Člani, ki so bili za ustavno reformo, so trdili, da je glede na vedno večji pomen dostopa do vode za vsakogar, potrebno priznati to pravico, ne le implicitno, ampak tudi izrecno, kot temeljno človekovo pravico. Nasprotniki spremembe so menili, da je to področje že sedaj, z zakoni in prakso, ustrezno urejeno ter, da takšna sprememba ustave ni med prioritetaми države. Njihov glavni pravni argument pa je bil, da že od leta 1994 v ustavi določeni pravici do zdravja in do zdravega življenjskega okolja⁴⁸⁶ implicitno vključujeta tudi pravico do ustrezne oskrbe s pitno vodo.⁴⁸⁷ V kolikor bi Belgija sprejela predlagano spremembo, bi bila trenutno prva evropska država, ki bi priznala pravico do pitne vode v svoji Ustavi. Vendar je predvidena sprememba ustave zaenkrat še vedno v parlamentarnem postopku.⁴⁸⁸

7.2.1.5.3. Francija

Da postaneta pravica do pitne vode in sanitarij človekovi pravici, je v Franciji potrebno dopolniti zakonske določbe tako, da bo pravica do vode formalizirana. Navedbe v francoskem pravu, da je pravica do pitne vode temeljna pravica, bodo pri tem le pomagale, vendar bi bilo potrebno natančno opredeliti kdo mora zagotoviti pitno vodo in pod katerimi pogoji. Leta 2006 je Francija uradno predstavila elemente, ki se nanašajo na pravico do vode v njihovo zakonodajo o vodah in vodnem okolju. Pravica do pitne vode in sanitarij v Franciji izhaja iz vrste določb, ki so uvedeni za zaščito javnega zdravja, za upravljanje javnega vodovoda, vzdrževanje higiene, onesnaževanje in varovanje zdravja ljudi, naravnih virov in okolja. Prost dostop do pitne vode na ustavnem nivoju določa *Listina o okolju* iz leta 2004,⁴⁸⁹ ki ima status ustavnega zakona, v preambuli francoske ustave pa je omenjena kot njen

⁴⁸⁵ str. 4 danega predloga za spremembo 23. člena Ustave, (glej opombo 395).

⁴⁸⁶ 22. in 23. člen Ustave Belgije: (http://www.google.si/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0ahUKEwj-l_W3z7vJAhXBESwKHxm5B6wQFggBMAA&url=http%3A%2F%2Fwww.legislationline.org%2Fdownload%2Faction%2Fdownload%2Fid%2F1744%2Ffile%2Fb249d2a58a8d0b9a5630012da8a3.pdf&usq=AFQjCNG4d3Tlnhop_ocRgXd3WuDjA0St1Q), (januar 2016).

⁴⁸⁷ Conseil Fédéral du Développement Durable (CFDD), Report annuel 2006, Avis sur la révision de la Constitution concernant le droit à l'eau, str. 10 (<http://www.frdd-cfdd.be/sites/default/files/content/download/files/2006ra.pdf>), (april 2016).

⁴⁸⁸ Armeni Chiara: The right to water in Belgium, International Environmental, Law Research Centre, 2008, str. 6, (<http://www.ielrc.org/content/f0802.pdf>), (februar 2016).

⁴⁸⁹ Charte de l'environnement de 2004 (<https://www.legifrance.gouv.fr/Droit-francais/Constitution/Charte-de-l-environnement-de-2004>), (marec 2016).

sestavni del. V 1. členu *Listina o okolju* določa »pravico vsakogar živeti v uravnoveženem in zdravem okolju« in je nato bila podrobneje definirana v vrsti zakonov, ki se nanašajo na področje oskrbe s pitno vodo, ceno vode in dostopnostjo do pitne vode.⁴⁹⁰

Pravica do vode je bila uzakonjena v letu 2006 s sprejemom *Zakona o vodah in vodnem okolju*,⁴⁹¹ ki v 1. členu določa: »V okviru zakonov, podzakonskih aktov in veljavnih pravic, je uporaba vode pravica posameznika. Vsakdo mora imeti dostop do pitne vode za pitje in higieno pod ekonomsko sprejemljivimi pogoji«. Pravica do pitne vode pomeni tudi pravico do zajemanja vode iz naravnih virov ali javnih vodnjakov za osebno uporabo brez dovoljenja, vključuje pa tudi pravico do minimalne količine vode v primeru težav ali prekinitve običajnega dostopa do pitne vode.⁴⁹²

Nekateri od ukrepov, ki jih v Franciji izvajajo na področju pravice do vode:

A) Človekove pravice v zvezi z vodo in sanitarnimi storitvami:

- 1) *pravica do vzpostavitve vodovodnega omrežja*: v skoraj vseh francoskih občinah je javni sistem za oskrbo z vodo. Vsaka oseba ima pravico za povezavo na vodovodno omrežje v njegovi bližini, če ta obstaja, na lastne stroške. Ko je povezava vzpostavljena ima oseba stalen dotok pitne vode. Vsi uporabniki omrežja morajo biti obravnavani brez diskriminacije (enaki pogoji dobave). Gradnja vodovodnega omrežja pa ni obveza vsake občine.⁴⁹³
- 2) *pravica do oskrbe s kakovostno pitno vodo*: v skladu z *Zdravstvenim kodeksom* je določeno, da vsakdo, ki javnosti ponuja vodo za njeno uporabo mora zagotoviti, da je ta voda primerna za prehrano.⁴⁹⁴ Vsak državljan lahko zahteva, da je dobavljena voda pitna. V kolikor ne bi bila pitna, na primer zaradi tehnične okvare ali nevihte, morajo dobavitelji vode uporabnikom zagotoviti alternativno preskrbo s pitno vodo (brezplačno ustekleničeno vodo).
- 3) *pravica do sanitarij (stranišča, odpadne vode, kanalizacije)*: pravica do sanitarij je bila uvedena precej pred kratkim. Izhaja iz *Okoljske listine*, ki je priložena ustavi in določa,

---

⁴⁹⁰ Smets H.: The implementation of the right to water in French law, Water Academz, 2013, str. 2-5, (http://www.google.si/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=4&ved=0ahUKEwih9-f66c_LAhVH1XIKHcOrAvlQFggsMAM&url=http%3A%2F%2Facademie-eau.org%2Fforce_document.php%3Ffichier%3Ddoc_214.pdf%26fichier_old%3DTHE_IMPLEMENTATION_OF_pdf&usg=AFQjCNHlxU8kHIRn3sCh1SeUJqDJet_W-Q&bvm=bv.117218890,d.bGQ), (februar 2016).

⁴⁹¹ *Loi sur l'eau et les milieux aquatiques-LEMA* (<https://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT000000649171&categorieLien=id>), (marec 2016).

⁴⁹² Thielbörger Pierre: The Right(s) to Water: The Multi-Level Governance of a Unique Human Right, Springer 2014, str. 25-26.

⁴⁹³ V praksi je le 100 občin, od skupno 36.664, ki nimajo vodovodnega omrežja in le 150.000 od 25,6 milijona stanovanj, ki nimajo vodovodne napeljave.

⁴⁹⁴ *Code de la santé publique (CSP) Art. L1321-1*, (<https://www.legifrance.gouv.fr/affichCodeArticle.do?cidTexte=LEGITEXT000006072665&idArticle=LEGIARTI000006686386&dateTexte=&categorieLien=cid>), (marec 2016).

da ima vsakdo pravico, da živi v zdravem in uravnoveženem okolju in iz listine o temeljnih pravicah Evropske unije, ki določa, da mora biti človeško dostojanstvo spoštovano in zaščiteno.

- 4) *pravico do dostopa do oskrbe z vodo, stranišča in do evakuacije odpadne vode v stanovanju in na delovnem mestu*
- 5) *pravica do dostopa do informacij in udeležbo javnosti glede vode in sanitarij*
- 6) *pravica, da o sporih z dobavitelji vode odloča mediator za vode.*

B) Individualne pravice povezane s ceno vode in sanitarijami

V Franciji velja javna oskrba za dostop do pitne vode in sanitarnih storitev proti plačilu celotnih stroškov storitev. Obstaja tudi zakon, ki predpisuje, da občine ne smejo subvencionirati storitev za vodo.

- 7) *pravica, do dostopne cene:* najpomembnejša določba, ki se nanaša na človekovo pravico do pitne vode je bila uvedena v 1. členu *Okoljevarstvenega kodeksa*: »Vsaka fizična ali pravna oseba ima pravico pridobiti pitno vodo za prehrano ali higieno pod pogoji, ki so dostopni vsem«.
- 8) *pravica do nižje cene vode za revne uporabnike (socialna tarifa):* Voda je javna dobrina in ne potrošno blago, cena vode pa ni mehanizem za distribucijo vode na trgu, ampak mehanizem za alociranje stroškov pridobivanja vode med njenimi uporabniki. Več let je veljalo, da je nezakonito zagotavljati vodo po nižji ceni za revnejše uporabnike, ker mora cena vode biti enaka za vse. Nova francoska vlada je v letu 2012 predlagala, da se tudi za vodo uporabi socialni pristop, kot se uporablja za plin ali električno energijo. Po tem ko je bilo potrjeno, da socialne tarife niso v nasprotju z ustavo, jih je zdaj dovoljeno upoštevati. Prav tako je več let veljalo, da cena za enoto vode v mestu mora biti enaka za vsa gospodinjstva. Vendar je od leta 2013 dovoljeno nastaviti ceno za porabo vode za prvi blok na subvencionirani ravni. Novi zakon tudi upošteva možnost, da občina določi ceno na nič, kar je bilo prepovedano pred letom 2013.
- 9) *pravica do oskrbe z vodo tudi v primeru neplačanih računov za vodo*⁴⁹⁵: uporabniki lahko prekinejo dotok vode v primeru prepozna plačila njihovega računa za vodo. Da se prepreči naraščanje takšnih situacij, je bil vzpostavljen poseben postopek s pomočjo socialnih storitev. V primeru neplačila se pošlje opomin in ponavadi se je z dobaviteljem mogoče tudi dogovoriti o plačilnih pogojih.⁴⁹⁶

V Franciji obstaja več zakonov, ki se nanašajo na pravico do stanovanja, še vedno pa ne obstaja noben zakon, ki se nanaša na pravico do vode in ki bi zagotavljal pravno razlago za

---

⁴⁹⁵ Več o tem v poglavju o dostopnosti do pitne vode.

⁴⁹⁶ Smets H.: The implementation of the right to water in French law, Water Academz, 2013, str. 6-11, (http://www.google.si/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=4&ved=0ahUKEwih9-f66c_LAhVH1XIKHcOrAvIQFggsMAM&url=http%3A%2F%2Facademie-eau.org%2Fforce_document.php%3Ffichier%3Ddoc_214.pdf%26fichier_old%3DTHE_IMPLEMENTATION_OF.pdf&usg=AFQjCNHlxU8kHIRn3sCh1SeUJqDJet_W-Q&bvm=bv.117218890,d.bGQ), (februar 2016).

pravico do pitne vode in sanitarij. Trenutno je *Zakon (N ° 1375)* v državnem zboru z namenom, da se formalno pripozna pravica do vode. V tem času so občine izboljšale svoje tarife za vodo in zagotavljajo pomoč z vodo za revna gospodinjstva. Zakonodajni ukrepi potekajo, vendar na koncu je odvisno od občin in državljanov da zagotovijo izvajanje pravice do vode.⁴⁹⁷ Francija je razvila model za zagotavljanje vodnih storitev, ki temelji na javni lastnini vodnega dobra in na široki delegaciji vodnih storitev tretjim zasebnim strankam. Lokalne oblasti so odgovorni organi za zagotavljanje vodnih in kanalizacijskih storitev ter za sprejetje okoljske zakonodaje in standardov glede kakovosti vode, ustanovljene na nacionalni in regionalni ravni.⁴⁹⁸

7.2.1.5.4. Nizozemska

Na Nizozemskem je upravljanje z vodami zelo kompleksno.⁴⁹⁹ Upravljanje z vodami je sestavni del njihove nacionalne varnosti.⁵⁰⁰ Skoraj vsa gospodinjstva v državi so povezana v javni vodovod po nediskriminirani ceni, ki pokriva vse nastale stroške.⁵⁰¹ Vsi stroški, ki nastanejo pri proizvodnji pitne vode so zajeti v zaračunanih cenah, tako na Nizozemskem⁵⁰² ni potrebe po subvenciji s strani Vlade, kot je to v nekaterih drugih državah.⁵⁰³

Na Nizozemskem obstaja zelo dolga tradicija (od 13. stoletja) upravljanja z vodami s strani regionalnih vodnih odborov, ki vključujejo tudi oskrbo s pitno vodo. Vodna industrija je ena od vodilnih gospodarskih panog v državi. Zvezna Vlada določa splošne pogoje za delovanje družb za oskrbo s pitno vodo. Licence za črpanje podzemne vode pa izdajajo province.

---

⁴⁹⁷ Smets H.: The implementation of the right to water in French law, Water Academz, 2013, str. 14-15, (http://www.google.si/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=4&ved=0ahUKEwih9-f66c_LAhVH1XIKHcOrAvlQFggsMAM&url=http%3A%2F%2Facademie-eau.org%2Fforce_document.php%3Ffichier%3Ddoc_214.pdf%26fichier_old%3DTHE_IMPLEMENTATION_OF_pd f&usg=AFQjCNHlxU8kHIRn3sCh1SeUJqDJet_W-Q&bvm=bv.117218890,d.bGQ), (februar 2016).

⁴⁹⁸ Garcia Quesada M.: Water and Sanitation Services in Europe: Do legal frameworks provide for Good Governance?, UNESCO Centre for Water Law, Policy and Science, University of Dundee, 2011, str. 145, ([http://www.gwp.org/Global/ToolBox/References/Water%20and%20Sanitation%20Services%20in%20Europe;%20Do%20Legal%20Frameworks%20provide%20for%20Good%20Governance%20\(Dundee,%202011\).pdf](http://www.gwp.org/Global/ToolBox/References/Water%20and%20Sanitation%20Services%20in%20Europe;%20Do%20Legal%20Frameworks%20provide%20for%20Good%20Governance%20(Dundee,%202011).pdf)), (marec 2016).

⁴⁹⁹ Posebnost izhaja že iz geografskih pogojev, saj kar 29 % državnega ozemlja leži nižje kot je vodna gladina, 26 % ozemlja pa je izpostavljeno nevarnosti rečnih poplav.

⁵⁰⁰ OECD: Water Governance in the Netherlands: Fit for the Future?, OECD Studies on Water, OECD Publishing, Paris, 2014, str. 19, (http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/governance/water-governance-in-the-netherlands_9789264102637-en#page21), (februar 2016).

⁵⁰¹ Čeprav je cena pitne vode na Nizozemskem nizka, je prihodkov dovolj, da se pokrijejo vsi proizvodni stroški. V letu 2013 so nizozemski državljani v povprečju plačali 71 evrov za pitno vodo, medtem ko so npr. v Franciji potrošniki soočajo z letnimi računi za vodo v višini več kot 100 evrov.

⁵⁰² Vodovodno omrežje na Nizozemskem je poleg nemškega eno od najučinkovitejših na svetu, saj ima le 5 % izgub pitne vode v omrežju, kar je ena od najnižjih.

⁵⁰³ Spletna stran združenja ponudnikov pitne vode - Vewin: Dutch drinking water: inexpensive yet cost-effective, 2015 (http://www.vewin.nl/english/News/paginas/Dutch_drinking_water_inexpensive_yet_costeffective_12.aspx), (marec 2016).

Politiko določa zvezna vlada, medtem ko so province odgovorne za njihovo implementacijo preko različnih ukrepov in planov. Značilnosti nizozemskega upravljanja z vodnimi viri so se prilagajale skozi čas, kot odgovor na spreminjajoče se gospodarske, politične in okoljske pogoje. V zadnjih 50 letih je Nizozemska bila priča konsolidaciji regionalnega Vodnega gospodarstva, ministrstva (nastalo je Ministrstvo za infrastrukturo in okolje v letu 2010), javnih podjetij za oskrbo s pitno vodo (od več kot 200 podjetij se jih je zmanjšalo do 10) in občin. Druge pomembne reforme so zajemale tudi posodobitev (v letu 2006) »*Rijkswaterstaat*« - nacionalnega organa za vode in Izvajalsko agencijo Ministrstva za infrastrukturo in okolje), in integracijo pravnega okvira povezanega z vodo (v letu 2009), z osmimi zakoni o vodah, združenimi v nacionalni *Zakon o vodah*. Nadaljno medsektorsko povezovanje med prostorskim načrtovanjem, ohranjanjem narave in vodne politike na nacionalni ravni je predviden v okviru *Zakona o okoljskem načrtovanju*, ki je v pripravi in bo predvidoma sprejet do leta 2018.⁵⁰⁴

Nizozemska Ustava gospodarjenja z vodami ali s pitno vodo ne omenja posebej, posredno pa se na to področje nanašata 21. in 22. člen *Ustave*⁵⁰⁵, ki določata dolžnost javnih oblasti, da zagotavljajo varovanje in izboljšanje naravnega okolja (21. člen Ustave), kakor tudi spodbujanje javnega zdravja, zagotavljanja ustreznih pogojev za bivanje in promocijo socialnega in kulturnega razvoja (22. člen).

Najpomembnejša pravna akta s področja upravljanja z vodami sta *Zakon o vodah (Waterwet)*⁵⁰⁶ iz leta 2009, ki ureja upravljanje z površinskimi in podzemnimi vodami in *Zakon o pitni vodi (Drinkwaterwet)*⁵⁰⁷ iz leta 2010, ki ureja področje pitne vode. *Zakon o vodah* ne ureja vseh podrobnosti vodne zakonodaje, ampak je to prepuščeno podzakonskim predpisom: vodnim odlokom, predpisom, ki urejajo vode (ministrske uredbe) in predpisom s strani organov za vode in provinc.⁵⁰⁸

Zakon o pitni vodi v določa, da morajo državni organi zagotoviti varnost pitne vode, s čemer se tudi zagotavlja prevladujoč javni interes (prepoznanje človekove pravice do vode).⁵⁰⁹ Nadalje določa, da mora lastnik družbe za oskrbo s pitno vodo uporabljati tarife, ki so razumne, transparentne in nediskriminatorne (dostopnost, nediskriminatornost, pozitivni

---

⁵⁰⁴ OECD: Water Governance in the Netherlands: Fit for the Future?, OECD Studies on Water, OECD Publishing, Paris, 2014, str. 19-20, (http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/governance/water-governance-in-the-netherlands_9789264102637-en#page21), (februar 2016).

⁵⁰⁵ *Ustava Kraljevine Nizozemske*, (<http://www.government.nl/documents-andpublications/regulations/2012/10/18/the-constitution-of-the-kingdom-of-the-netherlands-2008.html>), (januar 2016).

⁵⁰⁶ *Zakon o vodah – WaterWet* (<http://www.helpdeskwater.nl/secundaire-navigatie/english/legislation/@29167/dutch-water-act/>), (marec 2016).

⁵⁰⁷ *Zakon o pitni vodi - DrinkWaterwet*, (<http://wetten.overheid.nl/BWBR0026338/2015-07-01>), (marec 2016).

⁵⁰⁸ The Dutch Water act in brief, Helpdesk water, (<http://www.helpdeskwater.nl/secundaire-navigatie/english/legislation/@21831/the-dutch-water-act/>), (marec 2016).

⁵⁰⁹ 2. člen *Zakona o pitni vodi*.

ukrepi za ranljive in marganilizirane skupine).⁵¹⁰ Prav tako določa obveznost lastnika družbe za oskrbo s pitno vodo, da vodi takšno politiko, ki bo preprečevala odklop malih porabnikov pitne vode.⁵¹¹ S podzakonskim aktom pristojnega ministrstva se bodo določila še podrobnejša pravila o odklopu malih porabnikov in o ukrepih za preprečitev teh odklopov v največji možni meri. Pomembna je tudi informiranost občanov, zato zakon določa obveznost informiranja odjemalcev pitne vode s strani družbe za oskrbo s pitno vodo glede kakovosti vode in o ukrepih v zvezi s tem.⁵¹²

Glede na zahteve iniciative Pravica do pitne vode – “*Right2water*”, ki poziva EU, da se dostop do pitne vode in sanitarij prizna kot človekova pravica je nizozemsko Ministrstvo za infrastrukturo in okolje zavzelo stališče, da je pravica dostopa do pitne vode zagotovljena z zakonom v skladu z zahtevami o povezavi in oskrbi določenimi v *Zakonu o pitni vodi*.⁵¹³ V letu 2000 je nizozemski Minister za okolje, *Jan Pronk*, predlagal zakon, ki bi preprečil opravljanje vodnih storitev zasebnim podjetjem. Vodovodna javna podjetja bi obdržala izključno pravico za proizvodnjo in distribucijo pitne vode znotraj njihovega območja. Zakon je bil leta 2001 v pripravi, vendar je po odstopu vlade leta 2002,⁵¹⁴ nova vlada prestavila sprejem zakona. Zakon nekako predstavlja nadaljevanje predpisa vlade iz leta 1997, ki je jasno določal, da bodo vodovodne koncesije podeljevali le podjetjem v državni lasti.⁵¹⁵ Nov poseben *Zakon o vodah (Waterleidingwet)* je bil sprejet s strani nizozemskega parlamenta (*Tweede Kamer*) decembra 2003, s podporo vseh glavnih strank, razen ene. Vendar predpis je zajemal le zagotavljanje pitne vode za gospodinjstva, ne pa tudi kanalizacijskih storitev in odpadne vode.⁵¹⁶

Poseben zakon (*Waterleidingwet*)⁵¹⁷, sprejet v letu 2004, je določal, da storitve oskrbe s pitno vodo lahko opravlja samo usposobljena pravna oseba (*gekwalificeerde rechtspersoon*).⁵¹⁸ V okviru prepovedi definirane v zakonu (v členu 3i), je bila prepovedana

---

⁵¹⁰ 8. člen *Zakona o pitni vodi*.

⁵¹¹ 9. člen *Zakona o pitni vodi*.

⁵¹² Zobavnik Igor: Pitna voda, Primerjalni pregled (PP), Državni zbor, Raziskovalno-dokumentacijski sektor, Ljubljana 2015, str. 16.

⁵¹³ Spletna stran združenja ponudnikov pitne vode - Vewin: Drinking Water Act fulfils the wishes of the EU citizens' initiative Right2Water, 2014, (http://www.vewin.nl/english/News/Paginas/Drinking_Water_Act_fulfils_the_wishes_of_the_EU_citizens_initiative_Right2Water__7.aspx), (marec 2016).

⁵¹⁴ Zaradi poročila o pokolu v Srebrenici v Bosni leta 1995, ko nizozemske mirovne sile niso uspele ukrepati.

⁵¹⁵ Blokland M., Braadbaart O., Schwartz K.: Private Business, Public Owners: Government Shareholdings in Water Companies, International Institute for Infrastructural, Hydraulic and Environmental Engineering (IHE), 1999, str. 39.

⁵¹⁶ Hall D., Lobina E., de la Motte R.: Making water privatisation illegal: new laws in Netherlands and Uruguay, Public Services International (PSI), 2004, str. 3, (http://gala.gre.ac.uk/3769/1/PSIRU_9343_-_2004-11-W-crim.pdf), (februar 2016).

⁵¹⁷ *Eerste Kamer der Staten-Generaal*, št. 28 339: Wijziging van de Waterleidingwet (eigendom waterleidingbedrijven), 9 December 2003, (<http://www.eerstekamer.nl/9324000/1/j9vvgh5ihkk7kof/vgm1kje0bqtk/f=y.pdf>), (marec 2016).

⁵¹⁸ Usposobljene pravne osebe so v bistvu subjekti, ki so 100 % javni ali v javni lasti, kar je definirano na začetku zakona v 1.f členu:

vsa proizvodnja in dobava pitne vode za potrošnike. V členu 3j se je ta prepoved razširila samo na določene organizacije in okoliščine, edina izjema za katere ta prepoved ne velja, so obstoječa vodna podjetja, ki jih upravljajo usposobljene pravne osebe.⁵¹⁹ Odgovornosti in nadzor za te storitve se lahko prenesejo na druga vodna podjetja, ki so izključno pod nadzorom usposobljene pravne osebe (3k. člen). Nadalje je med drugim bilo določeno tudi, da niso dovoljene spremembe v pogojih statuta družbe za oskrbo z vodo, ki bi omogočale tretjim osebam, ki niso usposobljene pravne osebe, da postanejo lastniki deleža družbe ali, ki bi dovoljevale tretji osebi prenesti lastništvo nad vodnimi dejavnostmi ali deli, ki so potrebna za proizvodnjo pitne vode v podjetju za oskrbo z vodo (3d. člen).

Zakon je 1.7.2011 prenehal veljati, pravna podlaga za prepoved privatizacije pa je od takrat v *Zakonu o pitni vodi*, kjer je oskrba s pitno vodo določena kot neprofitna storitev v javnem interesu. Pomeni, da so družbe za oskrbo s pitno vodo v javnem lastništvu in ne morejo biti privatizirane. To je v svojem mnenju navedlo tudi Ministrstvo za infrastrukturo in okolje, ki je tudi dodalo, da so na Nizozemskem skoraj vsa gospodinjstva povezana na javno vodovodno omrežje za nediskriminatorno ceno, ki pokriva nastale stroške.⁵²⁰ Na Nizozemskem so razvili poseben model za zagotavljanje vodovodnih storitev, ki vključuje različne organe in pristojne službe: občine, province, vodne urade in podjetja za oskrbo s pitno vodo, ki vsi sodelujejo pri zagotavljanju vodnih storitev.⁵²¹

7.2.1.5.5. Nemčija

Zvezna vlada Nemčije (*Bundesregierung*), močno podpira idejo in koncept človekove pravice do vode. Vlada je pozdravila tudi sprejetje *Splošnega komentarja št. 15* o pravici do vode, ki ji služi kot pomoč pri razlagi in izpolnjevanju obveznosti države na podlagi mednarodnega

---

1. javno pravna oseba ("publiekrechtelijke rechtspersoon") je tukaj opredeljena kot država, pokrajine, občine, 2. javna delniška družba ali zasebna družba z omejeno odgovornostjo («naamloze ali besloten vennootschap»), ki izpolnjuje naslednje pogoje: statut predpisuje, da so vse delnice v kapitalu družbe v lasti neposredno ali posredno javnih pravnih oseb in, da se družba ni zavezala deliti svojih nadzornih pravic z drugimi, kakor pa z javno pravno osebo ali podjetjem, kot ga opredeljuje ta člen;

3. joint venture («coöperatie»), v katerih člani delujejo v skladu s pogoji pod točko 2.

⁵¹⁹ Zakon določa tudi nekaj posebnih zaščitnih ukrepov ali pojasnila, za zagotovitev, da se prepovedi ni mogoče izogniti. 3m člen tako določa, da je prepovedano ustvariti pravni posel, katerega rezultat je, da neposredno ali posredno, samostojno ali s tretjimi osebami, nekdo drug, ki ni usposobljena pravna oseba, pridobi nadzor nad vodnimi podjetji ali delom upravljanja.

⁵²⁰ Spletna stran združenja ponudnikov pitne vode - Vewin: Drinking Water Act fulfils the wishes of the EU citizens' initiative Right2Water, 2014, (http://www.vewin.nl/english/News/Paginas/Drinking_Water_Act_fulfils_the_wishes_of_the_EU_citizens_initiative_Right2Water__7.aspx), (marec 2016).

⁵²¹ Garcia Quesada M.: Water and Sanitation Services in Europe: Do legal frameworks provide for Good Governance?, UNESCO Centre for Water Law, Policy and Science, University of Dundee, 2011, str. 208, ([http://www.gwp.org/Global/ToolBox/References/Water%20and%20Sanitation%20Services%20in%20Europe;%20Do%20Legal%20Frameworks%20provide%20for%20Good%20Governance%20\(Dundee,%202011\).pdf](http://www.gwp.org/Global/ToolBox/References/Water%20and%20Sanitation%20Services%20in%20Europe;%20Do%20Legal%20Frameworks%20provide%20for%20Good%20Governance%20(Dundee,%202011).pdf)), (marec 2016).

prava.⁵²² V Nemčiji je pitna voda splošno dostopna in kakovostna.⁵²³ Cene pitne vode so v državi različne (enako tudi v Sloveniji, kjer se cene vode razlikujejo od občine do občine) in so med dražjimi v celi Evropi. Gospodarjenje z vodami je v pristojnosti zveze in zveznih dežel, pristojnost oskrbe s pitno vodo pa je v pristojnosti občin. *Zvezna ustava republike Nemčije* ("Grundgesetz" ali temeljni zakon)⁵²⁴ sicer varuje človekove pravice, vendar med njimi ni pravice do dostopa do vode, ki ni omenjena niti drugje v ustavi.⁵²⁵ Kljub temu je človekova pravica do vode posredno priznana kot del nemške ustave, na način kot so ustrezne določbe interpretirane s strani sodišč in pravne doktrine.⁵²⁶

Najbolj pomembna določba v ustavnem zakonu glasi: "*Človekovo dostojanstvo je nedotakljivo. Njegovo spoštovanje in varovanje je obveznost celotne državne oblasti.*"⁵²⁷ Temeljno načelo človekovega dostojanstva na začetku zvezne ustave priznava bistven pomen temeljnih pravic vsakega posameznika v pravnem redu Nemčije. Ustava prav tako določa, da se nemškemu prebivalstvu priznavajo nedotakljive in neodtujljive človekove pravice kot osnova vsake skupnosti, za mir in pravičnost v svetu.⁵²⁸ Določeno je tudi, da so »splošna pravila mednarodnega prava sestavni del zveznega zakona, ki imajo prednost pred zakoni in neposredno ustvarjajo pravice in dolžnosti za prebivalce zveznega območja.«⁵²⁹ Člen, ki določa, da je Zvezna republika Nemčija demokratična in socialna zvezna država,⁵³⁰ vključuje tako imenovane »Sozialstaatsklausel« ali načelo socialne države. V okviru lokalne oskrbe z vodo, je pomemben člen, ki določa, da so občine upravičene do določene stopnje samouprave in, da jim mora biti zagotovljena pravica, da urejajo vse lokalne zadeve na lastno odgovornost.⁵³¹ *Temeljni zakon* omenja tudi "ustreznost oskrbe s hrano" in "upravljanje vodnih virov".⁵³²

Socialna klavzula, ki jo vsebuje *Temeljni zakon* vzpostavlja objektivni pravni red, ki od države in zakonodaje zahteva, da ustvarita družbeni red, kar pomeni, da ta klavzula določa tudi

---

⁵²² Human Rights and Access to Water, Comments by the Federal Republic of Germany, pursuant to op. 1 of Decision 2/104 of the United Nations Human Rights Council, Berlin 2007, str. 3, (<http://www2.ohchr.org/english/issues/water/contributions/Germany.pdf>), (april 2016).

⁵²³ Več kot 99 % prebivalcev je priključenih na vodovodni sistem.

⁵²⁴ *Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland* vom 23. Mai 1949 (BGBl. S. 1), zadnja sprememba: Artikel 1 des Gesetzes vom 23.12.2014 (BGBl. I S. 2438), (<https://www.bundestag.de/bundestag/aufgaben/rechtsgrundlagen/grundgesetz/gg/245216>), (april 2016).

⁵²⁵ Thielbörger Pierre: *The Right(s) to Water: The Multi-Level Governance of a Unique Human Right*, Springer 2014, str. 10.

⁵²⁶ Human Rights and Access to Water, Comments by the Federal Republic of Germany, pursuant to op. 1 of Decision 2/104 of the United Nations Human Rights Council, Berlin 2007, str. 5, (<http://www2.ohchr.org/english/issues/water/contributions/Germany.pdf>), (april 2016).

⁵²⁷ 1. odstavek 1. člena Zvezne Ustave.

⁵²⁸ 2. odstavek 1. člena Zvezne Ustave.

⁵²⁹ 25. člen Zvezne Ustave.

⁵³⁰ 1. odstavek 20. člena Zvezne Ustave.

⁵³¹ 2. odstavek 28. člena Zvezne Ustave.

⁵³² Human Rights and Access to Water, Comments by the Federal Republic of Germany, pursuant to op. 1 of Decision 2/104 of the United Nations Human Rights Council, Berlin 2007, str. 5-6, (<http://www2.ohchr.org/english/issues/water/contributions/Germany.pdf>), (april 2016).

vzpostavitev življenjskega minimuma (*»Existenzminimum«*). Zvezno ustavno sodišče (*»Bundesverfassungsgericht«*) pa je o tej določbi zapisalo, da pomeni zahtevo od države, da ustvari minimalne pogoje za dostojanstven obstoj ljudi.⁵³³ Pri tem obstaja soglasje, da v to kategorijo spadajo bistvena živila, obleke, stanovanja in zdravstvene storitve. Prav tako lahko v to kategorijo potrebnih živil za minimalni obstoj uvrstimo tudi pitno vodo. Z navedenim je očitno, da nemška Ustava posredno priznava pravico do vode, kot pravico vsakega posameznika v okviru pravice do "minimalnega obstoja" ali do socialne pomoči. Pravico do socialne pomoči je mogoče najti tudi v neustavnih določbah, vendar ustavna pravica določa minimalni pogoj, ki ga morajo izpolnjevati vsi ostali običajni zakoni.⁵³⁴

Poleg socialne klavzule, je za pravico do pitne vode pomembna tudi druga določba, ki je oblikovana v skladu z ICESR in drugimi določbami mednarodnih človekovih pravic. Gre za poseben nemški koncept t.i. *»Daseinsvorsorge«* - storitev za osnovne potrebe, ki sega že v 19. stoletje. Gre za področje, v katerem država neposredno skrbi za posamezne državljane z zagotavljanjem storitev ali blaga. V ta namen ustvari posebne strukture ali ustrezen okvir za področja, v katerem prosti trg sam ne bi mogel učinkovito zagotoviti dobave osnovnih dobrin ali storitev.⁵³⁵ Občine se pri tem lahko svobodno odločijo, da prepustijo nekatere od teh področij zasebnemu sektorju. Posledično, pa se izkaže, da zagotavljanje blaga in storitev državljanom, vključno z oskrbo z vodo, ne more biti samo pravica občine, ampak gre pod pogojem, da pride do nevzdržnih razmer, za ustavne obveznosti.⁵³⁶

Zvezna Ustava oz. Temeljni zakon prav tako predvideva enak dostop do vseh državno vodenih sistemov in naprav.⁵³⁷ Iz tega izhaja, da morajo biti vse javne vode ali sanitarni sistemi dostopni vsem na nediskriminatorni podlagi. Tudi koncept *»Daseinsvorsorge«* ni omejen na določeno skupino posameznikov v stiski, ampak je njegov namen zagotoviti enako zadovoljitev z določenim blagom, kot je tudi voda, ki je sicer v pristojnosti občine.⁵³⁸ Osrednji pravni akt, ki obravnava vprašanje socialne pomoči pa je *»Sozialgesetzbuch XII«*⁵³⁹ ali *Zbornik*

---

⁵³³ Glede na zakonodajo in sodno prakso, obstoj minimalne ravni ni omejen zgolj na preživetje posameznika. Socialna pomoč, zagotovljena z ustavo, ki določa tako imenovano "družbeno-kulturni obstoj minimalne ravni", zagotavlja dostojanstveno življenje.

⁵³⁴ Human Rights and Access to Water, Comments by the Federal Republic of Germany, pursuant to op. 1 of Decision 2/104 of the United Nations Human Rights Council, Berlin 2007, str. 7-8, (<http://www2.ohchr.org/english/issues/water/contributions/Germany.pdf>), (april 2016).

⁵³⁵ Gre za tradicionalni javni interes, ki vključuje tudi elemente potreb posameznika po določeni dobrini, ki jo ne more izpolniti sam ali pa tržni mehanizmi na določenih področjih ne morejo zagotoviti učinkovite ponudbe osnovnih dobrin in storitev. O tem tudi: Thielbörger Pierre: *The Right(s) to Water: The Multi-Level Governance of a Unique Human Right*, Springer 2014, str. 13.

⁵³⁶ Human Rights and Access to Water, Comments by the Federal Republic of Germany, pursuant to op. 1 of Decision 2/104 of the United Nations Human Rights Council, Berlin 2007, str. 8-9, (<http://www2.ohchr.org/english/issues/water/contributions/Germany.pdf>), (april 2016).

⁵³⁷ 3. člen *Zvezne Ustave*.

⁵³⁸ Tako mora npr. občina zagotoviti vodno povezavo tudi vsem tistim državljanom, ki živijo v podeželskih ali bolj oddaljenih območjih skupnosti, ne glede na ekonomsko donosnost.

⁵³⁹ *Sozialgesetzbuch* (SGB XII) Zwölftes Buch Sozialhilfe, Stand: Zuletzt geändert durch Art. 1 G v. 21.12.2015 I 2557, (<http://www.sozialgesetzbuch-sgb.de/sgbxii/1.html>), (april 2016).

socialne varnosti XII., ki v 17. oddelku ureja ustavne pogoje in pojasnjuje, da so posamezniki upravičeni do socialne pomoči. Pri tem je dostop do vode in pijač bistveni del socialne pomoči.⁵⁴⁰

Kljub odsotnosti opredelitve pravice do pitne vode kot človekove pravice sta nemški pravni red in pravna praksa konkretizirala najbolj bistvene elemente te pravice, tako, da je ustreznost razpoložljivost vodnih virov vsakomur dostopna preko zgoraj opisanih načel in konceptov.⁵⁴¹ Prav tako je pomembno poudariti, da je *Mednarodni pakt o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah* zavezujoči instrument nacionalnega prava v Nemčiji,⁵⁴² ki ima prednost pred uporabo drugih nacionalnih določb. To pomeni, da morajo tako nemška sodišča, kot tudi drugi oblastni organi izvajati določbe zapisane v tem paktu. Ob tem pa več zveznih zakonov zagotavlja kakovost pitne vode. *Odlok o pitni vodi (»Trinkwasserordnung«)*⁵⁴³ vsebuje določbe glede čiste ter kakovostne pitne vode in določa kriterije glede nekaterih mikrobioloških in kemijskih zahtev, kakor tudi vzpostavitev standardov za čiščenje pitne vode. Nemški *Zakon o vodnih virih (»Wasserhaushaltsgesetz«)*⁵⁴⁴ prav tako poudarja enega od vidikov človekove pravice do vode.⁵⁴⁵ Zakon obravnava uporabo in zaščito površinskih, podzemnih in obalnih voda. Njegov glavni cilj je zaščititi vodo kot pitno vodo ter v preambuli določa, da bo voda dobre kakovosti prispevala k zagotavljanju oskrbe prebivalstva s pitno vodo.⁵⁴⁶

V skladu z nemškim zveznim pravom, imajo posamezne nemške države t.i. »*Bundesländer*«, svoje zakonodajne pristojnosti za posamezna področja. Državne vode, občine in stavbni akti so posebnega pomena v zvezi z realizacijo pravice do vode v Nemčiji.⁵⁴⁷ Glede na navedeno, bi Nemčijo lahko opredelili kot državo, kjer se je brez izrecne navedbe človekove pravice do

---

⁵⁴⁰ Human Rights and Access to Water, Comments by the Federal Republic of Germany, pursuant to op. 1 of Decision 2/104 of the United Nations Human Rights Council, Berlin 2007, str. 9-10, (<http://www2.ohchr.org/english/issues/water/contributions/Germany.pdf>), (april 2016).

⁵⁴¹ Thielbörger Pierre: *The Right(s) to Water: The Multi-Level Governance of a Unique Human Right*, Springer 2014, str. 18.

⁵⁴² Nemški parlament ga je odobril leta 1973, veljati je začel leta 1976.

⁵⁴³ Verordnung über die Qualität von Wasser für den menschlichen Gebrauch, (*Trinkwasserordnung - TrinkwV 2001*), (https://www.gesetze-im-internet.de/bundesrecht/trinkwv_2001/gesamt.pdf), (april 2016)

⁵⁴⁴ *Wasserhaushaltsgesetz* vom 31. Juli 2009 (BGBl. I S. 2585), nazadnje spremenjen s 320. členom 31. avgusta 2015 (BGBl. I S. 1474), (http://www.gesetze-im-internet.de/bundesrecht/whg_2009/gesamt.pdf), (april 2016).

⁵⁴⁵ Leta 1976 je bil *Zakon o vodnih virih* dopolnjen z oddelkom 1a.(4), ki določa, da nepremičnina ne daje lastniku pravice do rabe vode, za katero bi v skladu z zakonom potreboval dovoljenje. Ta omejitev o uporabi vode povzroča slabost in pravne težave za lastnike nepremičnin, zlasti v zvezi z učinki na rudarska podjetja in podjetja, ki se ukvarjajo s kopanjem zemlje. Mnogi, tudi Zvezno ustavno sodišče, dojema moč razpolaganja s podtalnico kot del pravice do lastnine, vključno z lastnino nepremične, kakor je zagotovljeno že z 14. členom nemškega *Temeljnega zakona*.

⁵⁴⁶ Human Rights and Access to Water, Comments by the Federal Republic of Germany, pursuant to op. 1 of Decision 2/104 of the United Nations Human Rights Council, Berlin 2007, str. 10-12, (<http://www2.ohchr.org/english/issues/water/contributions/Germany.pdf>), (april 2016).

⁵⁴⁷ Human Rights and Access to Water, Comments by the Federal Republic of Germany, pursuant to op. 1 of Decision 2/104 of the United Nations Human Rights Council, Berlin 2007, str. 14, (<http://www2.ohchr.org/english/issues/water/contributions/Germany.pdf>), (april 2016).

pitne vode v zakonodaji (ampak z drugimi mehanizmi, zapisanimi v zakonih ali uveljavljeni s sodno prakso), doseglo učinkovito in obsežno pravno zaščito človekove pravice do pitne vode.⁵⁴⁸

7.2.1.5.6. Združeno kraljestvo

Združeno kraljestvo obsega štiri države: Anglijo, Wales, Škotsko in Severno Irsko. Institucionalni in normativni okvir za vodno politiko je enak v Angliji in Walesu in se močno razlikuje od institucionalne pristojnosti na Škotskem in Severnem Irskem. V svoji obravnavi se bom posvetila predvsem ureditvi v Angliji. Institucionalni in normativni okvir za urejanje voda v Angliji je bil ustanovljen leta 1989 po popolnem umiku javnih sredstev iz vodne industrije.⁵⁴⁹ Kljub temu, da je prva misel ob pitni vodi v Angliji, njena privatizacija, Vlada poudarja pomen pravice do pitne vode in njeno spoštovanje. Pravico do vode opredeljujejo kot del "pravice vsakogar do ustreznega življenjskega standarda zase in za svojo družino", ki jo določa 11. člen *Mednarodnega pakta o gospodarskih, socialnih in kulturnih pravicah*. Združeno kraljestvo sicer *Splošnega komentarja št. 15* ne sprejema v celoti, vendar ga obravnavajo kot pomemben prispevek k razpravi o pomenu pravice do pitne vode. Glede na to, da sama pravica do vode ne predpisuje nobenega modela ali vloge za javni in zasebni sektor ali za civilno družbo, menijo, da so nedržavni (zasebni) upravljavci lahko osrednjega pomena za uresničevanje te pravice.⁵⁵⁰

Za Anglijo je predvsem značilen način upravljanja oskrbe s pitno vodo, ki se je skozi leta privatiziral. *Zakon o vodah* iz leta 1973 je ustvaril 10 regionalnih vodnih organov, ki so prevzeli odgovornost za upravljanje vodnih virov in oskrbo z vodo.⁵⁵¹ Vendar je leta 1980 postalo razvidno, da regionalni organi za vodo ne morejo zagotoviti vseh okoljskih standardov, ki so bili zahtevani s strani prebivalstva in, ki so bila zapisana v novejši evropski zakonodaji. Ta pomanjkljivost je bila deloma odpravljena z *Zakonom o vodah* iz leta 1983, ki je vladi odvzel nekaj pooblastil, vendar še vedno niso bili sposobni zagotoviti evropskih okoljskih in vodnih standardov. Zato je *Zakon o vodah* v letu 1989 privatiziral regionalne vodne organe in ustanovil podjetja za oskrbo s pitno vodo v zasebni lasti.⁵⁵²

---

⁵⁴⁸ Thielbörger Pierre: *The Right(s) to Water: The Multi-Level Governance of a Unique Human Right*, Springer 2014, str. 18.

⁵⁴⁹ García Quesada M.: *Water and Sanitation Services in Europe: Do legal frameworks provide for Good Governance?*, UNESCO Centre for Water Law, Policy and Science, University of Dundee, 2011, str. 84, ([http://www.gwp.org/Global/ToolBox/References/Water%20and%20Sanitation%20Services%20in%20Europe;%20Do%20Legal%20Frameworks%20provide%20for%20Good%20Governance%20\(Dundee,%202011\).pdf](http://www.gwp.org/Global/ToolBox/References/Water%20and%20Sanitation%20Services%20in%20Europe;%20Do%20Legal%20Frameworks%20provide%20for%20Good%20Governance%20(Dundee,%202011).pdf)), (marec 2016).

⁵⁵⁰ UK Government, *The human right to water*, 2006, str. 2, (https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/36540/uk-position-human-right-water.pdf), (april 2016).

⁵⁵¹ Storitve so bile financirane s stroški za vodo, centralna vlada pa je imela splošni nadzor nad izvajanjem, načrtovanjem in financiranjem infrastrukture.

⁵⁵² *Drinking water quality in England, the position after 25 years of regulation*, 2015, str. 5, (<http://dwi.defra.gov.uk/about/annual-report/2014/sum-eng.pdf>), (februar 2016).

Privatizacija je bila v Angliji prvič zaznana v *Beli knjigi* že leta 1986. Organ za oskrbo s pitno vodo t.i. "Ofwat", je neodvisen gospodarski regulator privatizirane vodne in kanalizacijske industrije v Angliji in Walesu. Pred 1. aprilom 2006 je to funkcijo imel glavni direktor za vodne storitve. Podlaga za ta prehod je predstavljal *Zakon o vodah "Water Act"*⁵⁵³ iz leta 2003. Kot gospodarski regulator, je Ofwat odgovoren za določitev najvišje cene in varovanje interesov strank, spodbujanje konkurence, ustrezne naložbe v industriji, upravljanje in uveljavljanje podeljevanja licenc za vodo, kot izhaja iz *Industrijskega vodnega zakona ("Water Industry Act" - WIA)*⁵⁵⁴ iz leta 1991.⁵⁵⁵ Ofwat torej ni regulator za kakovost ali okolje, te odgovornosti nosijo Agencija za okolje, Inšpektorat za pitno vodo in drugi.⁵⁵⁶ Sprejet je bil poseben *Poslovnik dela organa za storitve z vodo* (*»Rules of procedure for the Water Services Regulation Authority (Ofwat)«*), ki ga je potrebno razlagati skupaj z določbami WIA iz leta 1991 in z ostalo ustrežno zakonodajo.⁵⁵⁷

Pravica do vode je v Združenem Kraljestvu implicitno urejena v naslednjih zakonih:

- *Zakon o vodah* (*»Water Act«*) iz leta 1973, glede stroškov za vodo določa, da lahko Organ za vodo zaračuna različne dajatve za isto storitev, objekt ali pravico v različnih primerih, vendar je dolžnost vsakega organa, da sprejme take ukrepe, ki bodo zagotovili, da od datuma najpozneje do 1. aprila 1981, njihovi stroški taki, da ne nakazujejo na prednostno ali neupravičeno diskriminacijo za katerikoli razred oseb.⁵⁵⁸
- *Zakon o poplavah in vodi* (*»Flood and Water Management Act (c. 29)«*)⁵⁵⁹ iz leta 2010, določa socialne tarife: Shema stroškov upravljavca na podlagi 143. člena Zakona o vodnih storitvah (WIA) iz leta 1991 lahko vključuje določbo za znižanje stroškov za posameznike, ki imajo težave s polnim plačilom cene.⁵⁶⁰
- *Industrijski vodni zakon* (*»Water Industry Act«* iz leta 1991, nazadnje spremenjen leta 1999), ki glede odklopa za neplačnike določa, da upravljavec za oskrbo z vodo lahko

⁵⁵³ *Water Act 2003*, chapter 37, (http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2003/37/pdfs/ukpga_20030037_en.pdf), (februar 2016).

⁵⁵⁴ *Water Industry Act 1991*, 1991 CHAPTER 56, (<https://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/pp/compliance/C2010-55/Correspondence%20with%20communicant/Response%2015%20February%202011/AnnexDWaterIndustryAct1991.pdf>), (februar 2016).

⁵⁵⁵ Glavna naloga Ofwata je opravljati petletne revizije cen. Cilj ni le, da se zagotovi, da cene za stranke ohranijo na minimumu, ampak tudi omogočiti podjetjem za oskrbo z vodo, ustrezen donos na kapital, ki jim omogoča naložbe v vodno infrastrukturo, medtem ko spodbuja učinkovitost prihrankov. Ofwat določa cenovne okvirje od podjetja do podjetja, glede na njihove poslovne načrte in predvidene prihodke in določa najvišjo raven cene, preko katere se cene ne smejo povečati.

⁵⁵⁶ *Water regulation and Ofwat, What is Ofwat?*, Politics.co.uk, (<http://www.politics.co.uk/reference/water-regulation-and-ofwat>), (februar 2016).

⁵⁵⁷ *Rules of procedure for the Water Services Regulation Authority (Ofwat)*, 28. januar 2016, str. 2, (http://9208a6bdb79020ec0337-99614e491dc8efff25f017339872a32a.r86.cf3.rackcdn.com/wp-content/uploads/2013/10/gud_pro_20160225rulesofprocedure.pdf), (april 2016).

⁵⁵⁸ 5. odstavek 30. člena Zakona o vodah.

⁵⁵⁹ *Flood and Water Management Act 2010*, c.29, (http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2010/29/pdfs/ukpga_20100029_en.pdf), (april 2016).

⁵⁶⁰ 44. člen *Zakona o poplavah in vodi*.

odklopi vodovodno cev namenjeno za zagotavljanje oskrbe z vodo, do vseh prostorov s katerimi je povezan glavni vod upravljavca, ali lahko drugače prekine oskrbo z vodo, do vseh prostorov, če je stanovalec odgovoren (ali kot stanovalec ali na podlagi katere koli pogodbe z upravljavcem) za plačilo stroškov upravljavcu za dotok vode v te prostore; in mu ni uspelo to storiti pred koncem obdobja sedmih dni, začeni z dnem, ko je bil z uradno zahtevo obveščen naj to stori.⁵⁶¹

*Predpisi o zasebni oskrbi z vodo*⁵⁶² v Angliji in Walesu so bili uvedeni leta 1991, v letu 2010⁵⁶³ pa so jih nadomestili z novimi predpisi.⁵⁶⁴ Ti veljajo za vse, ki posedujejo ali uporabljajo zasebni vodovod. Lokalne oblasti so odgovorne za urejanje zasebne oskrbe z vodo za gospodinjske namene (na primer za pitje, kuhanje in pranje) v domačih in poslovnih prostorih.⁵⁶⁵ *WIA* iz leta 1991⁵⁶⁶ opredeljuje kakšne so funkcije lokalnih oblasti, kadar zasebna dobava z vodo postane nezadostna (npr. suša).⁵⁶⁷ Takrat lahko odgovorne osebe poiščejo nasvet s strani lokalnega organa ali družbe za oskrbo z vodo, vendar z njihove strani ni nobene obveze, da morajo zagotoviti alternativno preskrbo vode razen če lokalni organ meni, da gre za okoliščine, ki predstavljajo nevarnost za življenje ali zdravje ljudi. V takem primeru lahko lokalni organ zahteva, da lokalno vodno podjetje za oskrbo z vodo zagotovi alternativno oskrbo z vodo, v kolikor je mogoče, po razumni ceni za določeno obdobje, podjetje za oskrbo s pitno vodo pa lahko storitev zaračuna lokalni oblasti, ki je oskrbo zahtevala, nato pa se lahko izterja od osebe, kateri se dovaja voda.⁵⁶⁸

Od podjetij se zahteva, da morajo preko svojih planov za upravljanje z vodnimi viri ohraniti ravnotežje med ponudbo in povpraševanjem po vodi tudi v svojem poslovanju. Vlada pa je sprejela tudi druge ukrepe za zagotovitev učinkovitega ravnanja med podjetjem in njihovimi strankami. V gradivu "Prihodnost vode" (*»Future water«*) je opredelila svojo vizijo za leto 2030, glede zmanjšanja porabe vode na prebivalca v povprečju na 130 litrov na osebo na dan. Od leta 1996 je vsako vodno podjetje v Angliji in Walesu dolžno pospeševati učinkovito

---

⁵⁶¹ 61. oddelek *WIA*.

⁵⁶² Zasebni vodovod pomeni oskrbo z vodo, ki ne prihaja iz javnega vodovoda (iz vodnega podjetja). Zasebne dobave vode lahko pridejo iz različnih virov, iz vodnjakov, izvirov, vrtin in tokov.

⁵⁶³ Več v: Legislative background to the Private Water Supplies Regulations 2009 Section(E&W), Private water supplies, *dwi.defra*, 2010, (<http://dwi.defra.gov.uk/stakeholders/guidance-and-codes-of-practice/PWS-Guidance.pdf>), (februar 2016).

⁵⁶⁴ Novi predpisi so bili uvedeni za zagotovitev, da je voda iz zasebnih vodovodov neoporečna, tako da ljudje, ki pijejo vodo ali uporabljajo za hrane ali pijače, lahko to počnejo brez nevarnosti za njihovo zdravje.

⁵⁶⁵ New Private Water Supply Regulations – what do they mean for owners and consumers?, *Defra*, (<http://dwi.defra.gov.uk/consumers/advice-leaflets/pws-newregs.pdf>), (februar 2016).

⁵⁶⁶ *Water Industry Act 1991*, 1991 CHAPTER 56, (<https://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/pp/compliance/C2010-55/Correspondence%20with%20communicant/Response%2015%20February%202011/AnnexDWaterIndustryAct1991.pdf>), (februar 2016).

⁵⁶⁷ Zakon zelo podrobno ureja primere, kjer je zasebna oskrba namenjena za gospodinjske namene, kot je za pitje, kuhanje, pripravo hrane in pranje.

⁵⁶⁸ Legislation of private water supplies and drought, str. 1, (<http://www.dwi.gov.uk/stakeholders/guidance-and-codes-of-practice/pws-drought.pdf>), (februar 2016).

rabo vode za svoje potrošnike. Za zagotovitev, da izpolnjujejo svoje obveznosti jim je *Ofwat* postavila letne cilje glede učinkovitih vodnih dejavnosti.⁵⁶⁹

Vodna podjetja v Angliji in Walesu so nadzorovana s strani Inšpektorata za pitno vodo (DWI), ki so odgovorni za to, da vsa podjetja za oskrbo s pitno vodo dobavljajo neoporečno pitno vodo,⁵⁷⁰ ki je sprejemljiva za potrošnike in izpolnjuje vse standarde, v skladu z zakonodajo.⁵⁷¹ Nacionalna vlada ima obsežne kompetenc na področju vodnega sektorja.⁵⁷² Vse pomembnejše odločitve o izboljšavah v vodni industriji in glede izpolnjevanja nacionalnih ali evropskih standardov so sprejete s strani nacionalne vlade in njenih ministrstev. Ob tem pa nacionalna vlada nadzoruje dejavnosti upravljavcev. Zato so pristojnosti in vloga nacionalne vlade temeljnega pomena pri določanju cene vode in standardov glede kakovosti vode.⁵⁷³

Trenutni zakonodajni okvir za vodo v Angliji je torej določen s strani *WIA* iz leta 1991, ki je bil posodobljen v *Zakonu o vodah* iz leta 2003 (v 39. oddelku). Ta določa, da se morajo vsa vodna in kanalizacijska podjetja podrediti zakonodaji predloženi s strani podjetja *Ofwat* in zagotovati in ohranjati učinkovit in ekonomičen sistem oskrbe z vodo ter izboljšati in razširiti svojo mrežo pokritosti.⁵⁷⁴ *Ofwat* je pooblaščen za izdajanje "izvršilnih nalogov" proti podjetjem, ki ne izpolnjujejo svojih obveznosti, ki lahko vključujejo tudi denarne kazni. V izjemnih okoliščinah, pa lahko *Ofwat* pridobi tudi sodno odobritev za imenovanje skrbnikov za prevzem podjetja, dokler ti ne izpolnijo obveznosti.⁵⁷⁵ Glede dostopa do pravnega varstva, se angleški regulativni sistem opira na upravne mehanizme za sankcioniranje pomislekov s strani potrošnikov in dostop do sodišča je tako omejen na le zelo sporne primere.⁵⁷⁶

---

⁵⁶⁹ Review of Ofwat and consumer representation in the water sector, Defra, London 2011, str. 44-45, (https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/69442/ofwat-review-2011.pdf), (februar 2016).

⁵⁷⁰ Vsa podjetja za oskrbo z vodo morajo pozorno spremljati »svojo« vodo, pred, med in po poteku procesa za zagotovitev, da izpolnjuje stroge standarde kakovosti vode, določene z zakonom in predpisi o oskrbi z vodo.

⁵⁷¹ Drinking water legislation and standards, Anglian Water, (<http://www.anglianwater.co.uk/household/water-quality/drinking-water-legislation-standards.aspx>), (februar 2016).

⁵⁷² Odgovorna je za varovanje vseh vodnih virov v Angliji in Walesu, vzpostavitvi regulativnih sistemov za področje voda, izvajanje dejavnosti, kot okoljski strateški načrtovalec in izvajanje evropskih direktiv.

⁵⁷³ Garcia Quesada M.: Water and Sanitation Services in Europe: Do legal frameworks provide for Good Governance?, UNESCO Centre for Water Law, Policy and Science, University of Dundee, 2011, str. 87-88, ([http://www.gwp.org/Global/ToolBox/References/Water%20and%20Sanitation%20Services%20in%20Europe;%20Do%20Legal%20Frameworks%20provide%20for%20Good%20Governance%20\(Dundee,%202011\).pdf](http://www.gwp.org/Global/ToolBox/References/Water%20and%20Sanitation%20Services%20in%20Europe;%20Do%20Legal%20Frameworks%20provide%20for%20Good%20Governance%20(Dundee,%202011).pdf)), (marec 2016).

⁵⁷⁴ 39. oddelek *Zakona o vodah* iz leta 2003, ki določa »Objectives and duties under WIA (Water Industry Act)«.

⁵⁷⁵ Water regulation and Ofwat, What is Ofwat?, Politics.co.uk, (<http://www.politics.co.uk/reference/water-regulation-and-ofwat>), (februar 2016).

⁵⁷⁶ Garcia Quesada M.: Water and Sanitation Services in Europe: Do legal frameworks provide for Good Governance?, UNESCO Centre for Water Law, Policy and Science, University of Dundee, 2011, str. 112, ([http://www.gwp.org/Global/ToolBox/References/Water%20and%20Sanitation%20Services%20in%20Europe;%20Do%20Legal%20Frameworks%20provide%20for%20Good%20Governance%20\(Dundee,%202011\).pdf](http://www.gwp.org/Global/ToolBox/References/Water%20and%20Sanitation%20Services%20in%20Europe;%20Do%20Legal%20Frameworks%20provide%20for%20Good%20Governance%20(Dundee,%202011).pdf)), (marec 2016).

7.2.1.6. Ugotovitveni primerjalni sklep

Izkazalo se je, da obstaja širok spekter sodnih primerov, ki se ukvarjajo s človekovo pravico do vode. Priznanje pravice do vode torej ni samo nekaj o čemer se govori, ampak gre za pravico, ki se je izkazala za dejansko izvršljivo pravico ljudi v mnogih primerih. Sodišča, ki so obravnavala pravico do vode so na različnih kontinentih in del različnih pravnih sistemov. Pri obravnavanju človekove pravice do vode v nacionalnem kontekstu je poudarek pogosto na Južni Afriki. Južnoafriški model ima to prednost, da je veliko bolj pregleden zaradi izrecno priznane pravice do vode v Ustavi, ki omogoča, da se vsi zavedajo svoje pravice. Prav tako se je izkazalo, da je uveljavljanje pravice do vode v večjem delu odvisno tudi od pripravljenosti sodišč za razlago določb v širšem pomenu. Sodišča so obravnavala različna vprašanja, vključno z razpoložljivostjo, dostopnostjo, kakovostjo, količino in poštenimi postopki, ki so jih obravnavala iz različnih perspektiv. Ob tem se je izkazalo, da je o obveznostih spoštovati in zaščititi relativno enostavno odločati. Sodišča so to obravnavala v okviru odklopa vodnih storitev, onesnaževanja voda in pomislekov glede razpoložljivosti vode. Čeprav je bilo pogosto navedeno da obveznost izpolniti ni mogoče izterjati po sodni poti, pa je bilo dokazano, da sodišča ne oklevajo izdati odločbo tudi o pozitivnih ukrepih. Glede obveznosti izpolniti, so sodišča razvila najbolj inovativne pristope. Sodnik Vrhovnega sodišča *Allahabad*⁵⁷⁷ v Indiji je ustanovil celo Odbor (*»Allahabad Water Committee«*), ki išče rešitve za krizo z vodo v mestih. Medtem ko je v Južni Afriki Ustavno sodišče razvilo pojem razumnosti v sodbi Grootboom, ki omogoča kontroliranje vladne politike ali so te za uresničevanje pravice do vode smiselne, prav tako pa za specifično velja južnoafriška določba o obveznosti izpolnitve pravice do vode, z naročilom mestu za dobavo 50 litrov vode na prebivalca na dan.

Urugvaj je bil med prvimi državami na svetu, ki je pravico do pitne vode zapisal v svoji Ustavi in služi kot precedenčni primer, da je to mogoče doseči tudi s pomočjo neposredne demokracije (na referendumu). Medtem pa lahko sodne prakse iz Južne Afrike, Indije in tudi Izraela služijo kot usmeritev za sodišča v drugih državah. Razvili so namreč obsežno sodno prakso na področju priznavanja pravice do pitne vode, predvsem glede dostopa do pitne vode, kjer so pomembno vlogo odigrali sodniki, ki so v posameznih primerih ustvarjali temelje za priznanje pravice do pitne vode kot človekove pravice. Pri tem je za države, ki vsebujejo izrecno določbo o pravici do vode v svoji Ustavi lahko vodilo zlasti Južna Afrika, praksa iz Indije in Izraela pa služi kot primer, da lahko sodišča razlagajo pravico do življenja ali pravico do dostojanstva razširjeno, tako, da se ta nanaša tudi na pravico do vode. Tudi v prihodnje bo zanimivo kakšen bo razvoj te pravice in kakšno vlogo bodo pri tem odigrala sodišča, predvsem pri izboljšanju položaja tistih, ki trenutno nimajo dostopa do vode in sanitarij.

---

⁵⁷⁷ High Court of Allahabad: *S. K. Garg v. State of Uttar Pradesh and Others*, Writ Petition No. 19754 of 1998, 28 May 1998, (1999) AIR All 41, (<https://indiankanoon.org/doc/898522/>), (april 2016).

Na področju evropskih držav izrecnega zapisa o priznanu pravice do pitne vode na ustavnem nivoju še ni. Najbližje tem sta s svojimi predlogi Belgija in Francija, medtem, ko je samo področje vode, uredila v Ustavi le Slovaška. Belgija se zaveda pomembnosti pitne vode in nujnosti njene ureditve, kar je razvidno v vseh belgijskih regijah, ki so vključile pravico do pitne vode v svoj zakonodajni okvir, prav tako pa se je tudi sodna praksa opredelila o ureditvi pravice do pitne vode v ustavi. Z uvrstitvijo predlagane določbe v ustavno besedilo Belgije, bi se zagotovilo pravici do vode tudi uradno priznanje in omogočilo njeno polno izvajanje. Tudi Francija je razvila napreden model za zagotavljanje vodnih storitev, ki temelji na javni lastnini vodnega dobra, vendar na široki delegaciji vodnih storitev tretjim zasebnim strankam. Lokalne oblasti so odgovorni organi za zagotavljanje vodnih storitev ter za sprejetje okoljske zakonodaje in standardov glede kakovosti vode, ustanovljene na nacionalni in regionalni ravni. Predvsem pa sta tako v Belgiji kot v Franciji zanimiva pristopa do socialnih tarif in progresivnih plačilnih lestvic preko katerih poskušajo reševati problematiko čimboljše dostopnosti do vode tudi revnejšemu prebivalstvu.

Na Nizozemskem je značilna predvsem njihova ureditev prepovedi privatizacije in opredelitev zagotavljanja oskrbe s pitno vodo kot neprofitne storitve v javnem interesu. Pomeni, da so družbe za oskrbo s pitno vodo v javnem lastništvu in ne morejo biti privatizirane. Na Nizozemskem so razvili poseben model za zagotavljanje vodovodnih storitev, ki vključuje različne organe in pristojne službe: občine, province, vodne urade in podjetja za oskrbo s pitno vodo, ki vsi sodelujejo pri zagotavljanju vodnih storitev. Za Nemčijo je značilna različna cena pitne vode, kar je podobno tudi v Sloveniji, kjer se cene vode razlikujejo od občine do občine. Glede na predstavljeno, pa bi Nemčijo lahko opredelili tudi kot državo, kjer se je brez izrecne navedbe človekove pravice do pitne vode v zakonodaji (ampak z drugimi mehanizmi, zapisanimi v zakonih ali uveljavljeni s sodno prakso), doseglo učinkovito in obsežno pravno zaščito človekove pravice do pitne vode.⁵⁷⁸ Predvsem pa je v Nemčiji in Franciji opazen pojav vračanja opravljanja storitev oskrbe s pitno vodo nazaj v javno službo, po tem ko so te že bile privatizirane. Številne, predvsem negativne izkušnje v zvezi s tem, bom predstavila v nadaljevanju.

Anglija je izmed predstavljenih držav najbolj specifična glede njene popolne privatizacije vodnih storitev. Institucionalni in normativni okvir za urejanje voda v Angliji je bil ustanovljen po popolnem umiku javnih sredstev iz vodne industrije, kljub temu pa Vlada poudarja pomen pravice do pitne vode in njeno spoštovanje. Glede na to, da sama pravica do vode ne predpisuje nobenega modela ali vloge za javni in zasebni sektor ali za civilno družbo v Angliji še vedno menijo, da so nedržavni (zasebni) upravljavci lahko osrednjega pomena za uresničevanje te pravice.

---

⁵⁷⁸ Thielbörger Pierre: *The Right(s) to Water: The Multi-Level Governance of a Unique Human Right*, Springer 2014, str. 18.

7.2.2. Posledice vpisa pravice do pitne vode v ustavo

Ali bi vpis pravice do vode pomenil zagotovitev vode za vse tiste, ki jo potrebujejo? Veliko odgovorov na ta vprašanja je podala sodna praksa sodišč v Južni Afriki. *De Visser* na podlagi *Splošnega komentarja št. 15* utemeljuje, da iz pravice dostopa do vode izhajata dve medsebojno povezani, vendar različni obveznosti:

1. zagotoviti, da imajo vsi ljudje fizični dostop do vode, kar pomeni, da objekti, ki omogočajo dostop do vode morajo biti fizično dosegljivi za vse dele prebivalstva, zlasti ranljive skupine.
2. zagotoviti, da imajo vsi ljudje ekonomski dostop do vode, kar pomeni, da mora biti strošek za dostop do vode določen na takšni ravni, da zagotavlja vsem ljudem možnost pridobiti dostop do vode brez da bi se za to morali odreči dostopu do drugih osnovnih potreb.⁵⁷⁹

Veliko ljudi podpira vpis pravice do pitne vode v Ustavo kot človekove pravice, vendar vprašanje je ali ti dobri nameni vodijo tudi do dobrih rezultatov.

Kako je vpis v Ustavo vplival na pravico do pitne vode v različnih državah?

Ustavna ureditev pravice do pitne vode je v Urugvaju privedla do naslednjih učinkov:

- voda je bila priznana kot temeljna človekova pravica, in ne potreba, ki bi jo lahko izpolnile zasebne družbe v zameno za dobiček in zato družbena merila prevladajo nad gospodarskimi merili;
- voda za prehrano ljudi ima prednost pred vsemi drugimi rabami vode;
- podjetja ne morejo črpati vode in jo izvažati preko meja, bodisi kot ustekleničeno ali neustekleničeno vodo;
- odobritev večine v parlamentu je potrebna, da bi se lahko dobavila voda drugi državi, ki se sooča s pomanjkanjem vode, zaradi solidarnosti;
- zasebno zagotavljanje oskrbe z vode in sanitarnimi storitvami je nezakonito, saj to lahko neposredno izvaja le država ali državni subjekti;
- zahteva se sodelovanje potrošnikov, skupnosti in civilne družbe v vseh fazah upravljanja z vodami, za zaščito proti korupciji javnih služb;
- vse vodne vire je treba upravljati trajnostno, kar pomeni s poudarkom na varovanju vode in preprečevanju onesnaževanja vode;
- s prizadetimi korporacijami so se sklenile kompenzacije, vendar je bilo sprejeto, da ni dovoljena pravda zaradi izgubljenega prihodnjega dobička, ki bi ga sicer te korporacije lahko pridobile.⁵⁸⁰

⁵⁷⁹ Visser J., Cottle E. & Mettler J. : The Free Basic Water Supply Policy: How Effective is it in Realising the Right? ESR Review Vol 3, No. 1, 2002, (dostopno na: http://reference.sabinet.co.za/webx/access/electronic_journals/esrrev/esrrev_v3_n1_a11.pdf), (februar 2016).

⁵⁸⁰ Sure Frances: Uruguay and Water Privatization, str. 6-7, (<http://denjustpeace.org/wordpress/wp-content/uploads/uruguayfeaturefransure.pdf>), (februar 2016).

V Urugvaju je kljub široki politični podpori, bil referendum, kjer so odločili o vpisu pravice do pitne vode v Ustavo, le nepomembno vprašanje na politični agendi in v medijih zaradi političnega vpliva, ki so ga imela zasebna vodna podjetja. Drugi komercialni interesi glede vode (npr. podjetja za ustekleničene vode) in konzervativni poslovni sektorji (lastniki velikih zemljišč, gozdarskih nasadov, industrija riža, ipd.) so razvili močan politični lobij proti predlagani reformi.⁵⁸¹ Situacija, ki je sledila po spremembi Ustave kaže, kako velik pristisk in vpliv imajo multinacionalna podjetja v državah, kjer pridobijo koncesijo za oskrbo z vodo in sanitarnimi storitvami.⁵⁸²

Eno glavnih pričakovanj ustavne reforme - poleg uresničevanja javnega upravljanja in okrevanja prej privatiziranih območij - je bila uvedba trajnosti pri upravljanju vodnih virov, večje sodelovanje in nadzor. Zaradi spora v zvezi s položajem multinacionalk v Maldonadu in njihovega učinka na ljudi in okolje, so se javne razprave vrtele le okoli tega, medtem ko je potreba bila tudi po ureditvi drugih stvari, ki jih je prav tako prinesla reforma: javno upravljanje, participativni in trajnostni vodni mehanizmi. Vlada se je trudila to začetno stanje popraviti. Februarja 2006 je bil v okviru Ministrstva za stanovanje, teritorialno zakonodajo in okolje ustanovljen »Nacionalni direktorat za vodo in kanalizacijo« (DI. N.A.SA.).⁵⁸³ Ob istem času je nastala težna po sodelovanju med družbenimi organizacijami. »Tehnično svetovalna komisija za vode in kanalizacijski sistem« (COTASAS), je bila ustanovljena za vključevanje delegatov javnih in zasebnih organizacij, predstavnikov civilne družbe in uporabnikov, Urada za načrtovanje in proračun, Nacionalnega kongresa upravnikov, Regulativne enote za energijo in vodne storitve in Univerzo republike. Problem je, da konkretnih predlogov, kako skupnosti združiti v sodelovanje pri upravljanju vodnih virov na njihovem območju ni bilo. Sodelovanje tistih, ki so neposredno vpleteni in, ki lahko največ prispevajo k upravljanju in nadzoru vodnih virov, je eden od najpomembnejših politične ciljev CNDAV. Z novo Ustavo je bila ustvarjena cela paleta novih možnosti. Prvi in najtežji koraki so bili narejeni, ker pa gre še za neuhojeno pot, se tudi v Urugvaju učijo sproti.⁵⁸⁴

Urugvaj je tako bil prvi na svetu, ki je v svoji Ustavi določil, da je država izključno pristojna nad vodami. Več kot desetletje kasneje po sprejeti reformi, je upravljanje nad vodami v Urugvaju sedaj organizirano s strani povodnih in hidrografskih regij: te so podlaga za regionalne svete in svete povodja (*basin council*), ki se imenujejo »DINAGUA«.⁵⁸⁵ Vključitev

---

⁵⁸¹ Santos C., Villareal A.: Uruguay: direct democracy in defence of the right to water, Reclaiming Public Water”, 2005, str. 1-2, (<https://www.tni.org/files/wateruruguayrev.pdf>), (februar 2016).

⁵⁸² Več o podrobnostih primera v poglavju o privatizaciji in komercializaciji pitne vode.

⁵⁸³ Namen tega je bil oblikovanje in predlaganje pravil za izvršilno vejo oblasti, za upravljanje in zaščito vodnih virov, za upravljanje sistemskih storitev pitne vode, določiti univerzalne cilje, prednostna merila, raven storitev, potrebne investicije in finančni sistem za zagotovitev učinkovitosti in kakovosti.

⁵⁸⁴ Santos C., Villareal A.: Uruguay: direct democracy in defence of the right to water, Reclaiming Public Water”, 2005, str. 4-5, (<https://www.tni.org/files/wateruruguayrev.pdf>), (februar 2016).

⁵⁸⁵ Ti sveti, ki naj bi bili tristranski, omogočajo sodelovanje delegatov iz vlade, uporabnikov in civilne družbe in so sklicani za razprave o zadevah kakovosti vode, regionalnih razvojnih načrtov, o izrednih razmerah kot so suša, dobre prakse itd.

meščanstva v upravljanje vodnih virov je postala ustavna pravica kot neposreden rezultat referendumov. Vendar so do sedaj ti sveti bili edini formalni način, ki omogoča državljanom, da imajo svojo besedo pri upravljanju in nadzoru vodnih virov. Z dejanskim izvajanjem 47. člena Ustave je bilo več težav. Vendar *Sosa* (članica CNDAV) meni, da je delitev moči nad vodnimi viri povzročil problem pri samem upravljanju. *Zakon o vodah* (predviden z ustavno reformo) temelji na upravljanju povodij, teritorialna zakonodaja pa temelji na upravljanju s strani regionalnih oddelkov. Ker so organi za vsako povodje tako razdeljeni, so težave pri upravljanju voda. CNDAV si je prizadeval imeti eno samo organizacijo, in sicer Ministrstvo za vodo, ki bi združil vse moči in pristojnosti na enem mestu, kajti ko so organi tako razpršeni, so tudi odgovornosti preveč razpršene in posledično na koncu nihče ni odgovoren. Kadar obstaja deset različnih organizacij, ob tem pa vsi z isto stopnjo odgovornosti, je upravljanje zelo zapleteno.⁵⁸⁶ Večina svetov trenutno dela na najresnejših problemih povezanih z vodo, s katerimi se država sedaj sooča, kot je kontaminacije povodij z odtekanjem iz nasadov soje in pašnikov.⁵⁸⁷

Glede učinka vpisa pravice do pitne vode v Ustavo na sam dostop do pitne vode, *Zetland* trdi, da v državah, ki so priznale pravico do pitne vode kot človekovo pravico z vpisom v ustavo, človekove pravice niso izboljšale dostopa do čiste vode. Njegovo stališče je, da bi bilo bolj produktivno, da bi se ljudem priznala lastninska pravica na vodi. Ker so lastninske, za razliko od človekovih pravic, prenosljive, je del pravic posameznika mogoče zamenjati za dostop do čiste vode. Poleg tega lastninske pravice lahko bogatijo revne, poveča se učinkovita raba vode, in izboljšati se zanesljivost oskrbe z vodo v državah s slabim upravljanjem.⁵⁸⁸ Če je smiselno v ustavo zapisati pravico do vode, potem bi moral biti viden učinek. En od načinov za testiranje, ki ga je uporabil *Zetland*, je primerjava statistik za "izboljšan dostop do vode" pred in po dodani pravici v ustavo posamezne države.⁵⁸⁹ Ugotovil je, da se je v dvanajstih državah, ki zagotavljajo de iure človekovo pravico do vode, delež prebivalstva, ki se jim je povečal dostop do vode, povečal od 74 odstotkov preden je pravica bila sprejeta (izhodiščno leto, ki se razlikuje glede na državo) na 81 odstotkov v letu 2006. Vprašanje je ali je to rezultat človekove pravice, ali gre za kakšen drugi dejavnik?

---

⁵⁸⁶ Država bi lahko dosegla večje sodelovanje javnosti z imenovanjem regionalnih svetov in informacije o katerih bi se tam razpravljalo, bi bile dostopnejše za državljanke. Velikokrat edino ljudje sami vedo kje je težava, ki jo imajo, nimajo pa informacij o sami vsebini in o tem, kakšno je stališče države, da se posamezne zadeve realizirajo.

⁵⁸⁷ An Overview of Water Management in Uruguay, Rights4water, 2015, (<http://rights4water.net/en/articles/83-an-overview-of-water-management-in-uruguay>), (februar 2016).

⁵⁸⁸ Zetland David: Water Rights and Human Rights: The Poor Will Not Need Our Charity if We Need Their Water, John Hopkins Water magazine, 2010, John Hopkins water institute, (http://water.jhu.edu/index.php/magazine/water-rights-and-human-rights-the-poor-will-not-need-our-charity-if-we-need#_ftn1), (marec 2016).

⁵⁸⁹ V primerjavi so bile izvzete posamezne države. Španija in Urugvaj sta bila izvzeta, ker sta imeli državi že ob sprejetju ustavne določbe 100-odstoten dostop do vode. Etiopija in Venezuela sta izvzeti, ker ni bilo dostopnih podatkov o dostopu do vode po letu 1995; Država Kongo je bila izvzeta, ker je dodala človekovo pravico do pitne vode v Ustavo šele krajši čas pred delano statistiko.

	Leto pravice	Dostop	HDI	Vlada
Kolumbija	1991	93	77	85
DR Kongo	2007	46	176	210
Ekvador	1998	95	80	180
Etiopija	1994	42	171	128
Gambija	1996	86	168	163
Gvatemala	1985	96	122	133
Iran	1989	95	88	160
Kenija	2005	57	147	144
Nigerija	1999	47	158	184
Panama	1999	92	60	84
Filipini	1987	93	105	96
Južna Afrika	1996	93	129	53
Španija (nekatere regije)	2006	100	15	43
Uganda	1995	64	157	136
Urugvaj	2004	100	50	67
Venezuela	1999	n/a	58	176
Zambija	1996	58	164	150

Tabela 1: Primerjava med državami - Države z ustavno pravico do vode, leto uzakonitve desno, delež prebivalstva z dostopom do boljše oskrbe z vodo v 2006, indeks človekovega razvoja-Human Development Index uvrstitev v 2007 in učinkovitost vlade v 2008.⁵⁹⁰

Ta primerjava kaže, da se je dostop v državah brez pravice do pitne vode povečal od 77 odstotkov v baznem letu na 82 odstotkov leta 2006; v državah z pravico do pitne vode, se je dostop povečal iz 74 na 81 odstotkov. Čeprav so države s pravico do vode dosegle za 2 odstotka večji dostop do vode, ta razlika ni nujno posledica obstoja pravice. V resnici je povezava med dostopom do vode v baznem letu (ko še v državah ni bila sprejeta pravica do vode) in dostopom v letu 2006, v državah, ki so dodale pravico 94 odstotkov in 97 odstotkov v državah, ki niso. Povedano drugače dostop do pitne vode v letu 2006 je skoraj popolnoma

⁵⁹⁰ International Environmental Law Research Centre (2009); Kaufmann et al. (2009); UNDP (2008); UNICEF (2009); povzeto iz: Zetland David: Water Rights and Human Rights: The Poor Will Not Need Our Charity if We Need Their Water, John Hopkins Water magazine, 2010, John Hopkins water institute, (http://water.jhu.edu/index.php/magazine/water-rights-and-human-rights-the-poor-will-not-need-our-charity-if-we-need#_ftn1), (marec 2016).

povezan z dostopom v začetnih letih, ne glede na spremembe zakonov, ki so se zgodile na poti.⁵⁹¹

Glavni razlog, da v državah primerjave iz tabele 1, pravica do pitne vode ni izboljšala samega dostopa do vode, kaj šele dostopa do pitne vode, je najverjetneje v tem, da je zagotovitev takšne pravice zelo draga. Dodaten, pomembnejši, razlog je, da oskrba z pitno vodo zahteva učinkovito upravljanje in vlado. Večina držav, ki so navedene v tabeli, pa ima nizek indeks človekovega razvoja (HDI), kar pomeni, da je prebivalstvo revno, nezdravo in neizobraženo, prav tako pa, da je kakovost vladanja in upravljanja nizka. Čeprav je očitno, da dostop do pitne vode izboljša indeks človekovega razvoja, ta pa lahko izboljša kakovost upravljanja in vladanja, je obraten vrstni red bolj pomemben: potrebna je dobra vlada in upravljanje s strani države, da se lahko povišata tako indeks človekovega razvoja v državi, kakor tudi dostop do čiste pitne vode.⁵⁹² *Transparency International* (TI)⁵⁹³ nameni veliko svojih letnih poročil ravno vladam in koruptivnim dejanjem nad vodnim sektorjem, kjer navajajo veliko primerov napačnih določb in nesorazmernega vpliva teh napak ravno na revni sloj prebivalstva.⁵⁹⁴

Vendar analiza primerjave dostopa do vode med leti 1994 in 2010 na podlagi Južnoafriške republike, ki jo je direktor Vodnih storitev DWA, *Muller*, predstavil na konferenci v Genevi v letu 2011, kljub vsemu pokaže, da se je v teh letih dostop do vode izboljšal iz 59% na 93%, torej je implementacija pravice in vse spremembe, ki so temu sledile vendarle bila učinkovita.

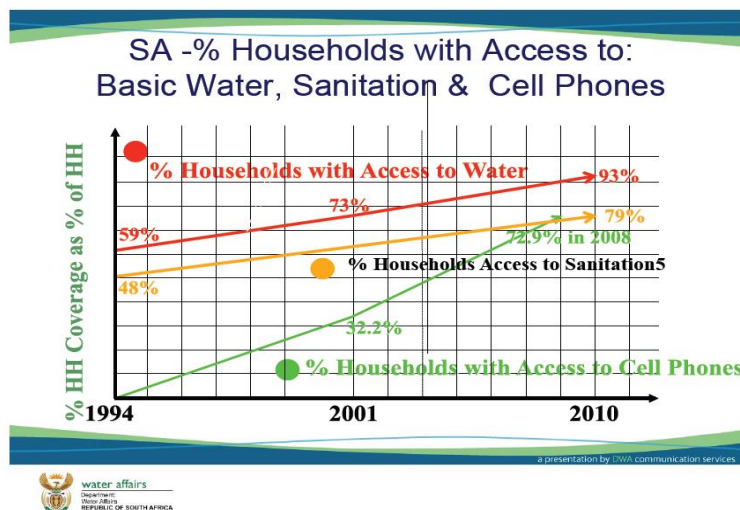
---

⁵⁹¹ Zetland David: Water Rights and Human Rights: The Poor Will Not Need Our Charity if We Need Their Water, John Hopkins Water magazine, 2010, John Hopkins water institute, (http://water.jhu.edu/index.php/magazine/water-rights-and-human-rights-the-poor-will-not-need-our-charity-if-we-need#_ftn1), (marec 2016).

⁵⁹² Zetland David: Water Rights and Human Rights: The Poor Will Not Need Our Charity if We Need Their Water, John Hopkins Water magazine, 2010, John Hopkins water institute, (http://water.jhu.edu/index.php/magazine/water-rights-and-human-rights-the-poor-will-not-need-our-charity-if-we-need#_ftn1), (marec 2016).

⁵⁹³ TI je mednarodna nevladna organizacija s sedežem v Berlinu, ki se ukvarja s raziskovanjem korupcije. Osnovni koncept organizacije je promoviranje transparentnosti, kot glavni pristop proti korupciji. Velika večina primerov, ki jih je odkrila TI, se dogajajo v državah, kjer je veliko siromaštvo (Južna Amerika, Afrika). Več o TI na www.transparency.org

⁵⁹⁴ Transparency international: Global corruption report 2008: corruption in the water sector, objavljen 25. junija 2008, (dostopno na: https://issuu.com/transparencyinternational/docs/global_corruption_report_2008?e=2496456/2011923), (marec 2016).

Slika 6: Prikaz deleža gospodinjestev s dostopom do vode, sanitarij in telefona v razmerju med leti 1994, 2001 in 2010.⁵⁹⁵

Statistike kažejo, da je bil dosežen napredek pri oskrbi z vodo za vsa gospodinjstva, vendar praktično izvajanje zakonskih obveznosti še vedno potrebuje veliko pozornosti s strani snovalcev politike in upravnih organov.⁵⁹⁶

S strani politike je lahko izvedljivo sprejeti ustavno obljubo, ki pa je nato birokrati ne morejo zagotoviti, ker je oskrba z vodo premajhna ter se ne zagotavlja kjerkoli in kadarkoli. Prav tako pa je v nekaterih državah prisotne veliko korupcije, odgovorni pa se sklicujejo na vse možne izgovore zakaj dostop do oskrbe s pitno vodo ni mogoč in s tem preusmerjajo pozornost od svojih (ne)ukrepov. Upoštevati je potrebno tudi, katere države manjkajo pri analizi v tabeli 1: države z dobro vrednostjo indeksa človekovega razvoja (HDI) in upravljanja. *Zetland* meni, da tem državam ni potrebno ustanavljati ustavne pravice do nečesa, kar njihovi državljani že imajo. Kako je potem mogoče zagotoviti ljudem ustrezno, čisto vodo, če ne skozi ustavne pravice? *Zetland* je predlagal drugačen pristop: namesto, da se ljudjem zagotovi človekova pravica do vode s strani vladnih organizacij, se jim lahko zagotovi lastninska pravica nad vodo. Tako bi vsak državljan dobil svoj delež njihovega državnega vodnega bogastva. Lastništva bi vplivala ne le na to, da bi vsi dobili vodo, daje se jim namreč sredstva, ki jih lahko prodajo na trgu. Kot koristni stranski učinek, se bi na trgu povečala preglednost in izboljšala učinkovitost v razporeditev vode.⁵⁹⁷

⁵⁹⁵ Muller H.: The Right to Water and Sanitation- the South African experience, A presentation at the Consultation with State Actors- Good Practices in Water, Sanitation and Human Rights, UN Geneva 20-21 January 2011, Water Services, DWA, (<http://www2.ohchr.org/english/issues/water/lexpert/docs/StateActors/SouthAfrica.pdf>), (marec 2016).

⁵⁹⁶ Pienaar G. J., Van der Schyff E.: The Reform of Water Rights in South Africa, 3/2 Law, Environment and evelopment Journal, 2007, str. 185, (<http://www.lead-journal.org/content/07179.pdf>), (marec 2016).

⁵⁹⁷ Zetland David: Water Rights and Human Rights: The Poor Will Not Need Our Charity if We Need Their Water, John Hopkins Water magazine, 2010, John Hopkins water institute, (http://water.jhu.edu/index.php/magazine/water-rights-and-human-rights-the-poor-will-not-need-our-charity-if-we-need#_ftn1), (marec 2016).

Slika 7: ⁵⁹⁸ Deček z zajeto vodo v Ugandi prehodi tudi več kilometrov na dan.

Slika 8: ⁵⁹⁹ Zajemanje vode namenjene za pitje v Ugandi.

Slika 9: ⁶⁰⁰ Ženske in otroci v Keniji vsak dan prehodi več kilometrov, da napolnijo kanistre z vodo.

Slike 7, 8, 9: Prikazujejo, da priznanje človekove pravice do pitne vode ni pripomoglo otrokom in ženskam v Ugandi in Keniji k boljši dostopnosti do pitne vode. Kje je torej rešitev?

⁵⁹⁸ Mafaranga H., Uganda: Access to Safe Water; More of a Myth than a Reality, WaterSan Perspective 2013, (<http://waterjournalistsafrika.com/2013/03/19/uganda-access-to-safe-water-more-of-a-myth-than-a-reality/>), (marec 2016).

⁵⁹⁹ Mafaranga H., Uganda: Access to Safe Water; More of a Myth than a Reality, WaterSan Perspective 2013, (<http://waterjournalistsafrika.com/2013/03/19/uganda-access-to-safe-water-more-of-a-myth-than-a-reality/>), (marec 2016).

⁶⁰⁰ Chimbi J.: Rains Lift the Burden of Water Collection on Women and Children in Kenya, WaterSan Perspective 2011, (<http://waterjournalistsafrika.com/2011/05/13/rains-lift-the-burden-of-water-collection-on-women-and-children-in-kenya/>), (marec 2016).

Kronološki pristop k instrumentu mednarodnih človekovih pravic, ki razglašajo lastninske pravice se začneja pri *Splošni deklaraciji o človekovih pravicah*⁶⁰¹, ki je leta 1948 v 17. členu razglasila, da ima vsakdo pravico do premoženja, tako sam, kakor tudi skupno z drugimi in, da nikomur ne sme biti premoženje samovoljno vzeto. *Golay* in *Cismas* opredeljujeta lastninsko pravico s perspektive človekovih pravic. Lastninska pravica je vključena v mednarodnem pravu kot človekova pravica in pomeni, da lahko vsakdo mirno uživa v svojem premoženju in je sestavljena iz obstoječega premoženja ali sredstev, pridobljenega na podlagi zakona ali terjatve. Omejitve pravice so dovoljene, pod pogojem, da spoštujejo načela zakonitosti in sorazmernosti in so usmerjene zagotavljanju ali pospeševanju javnega ali splošnega pomena.⁶⁰²

Vprašanje je, ali se lahko tudi voda poseduje na tak način ali je lastninska pravica nad vodo nemogoča? V okviru tega je pomembno vprašanje, ali je voda kot zasebno premoženje ali premoženje skupnosti? Voda ni tipično dobro, ki se enostavno nadzoruje preko konvencionalnih norm o lastninski pravici. Voda je lahko zasebno dobro (kot steklenica vode); skupno dobro (kot vodovodni sistem v skupnosti); skupno bazensko dobro (kot vodonosniki pod zemljo večih kmetov); ali javno dobro (kot so mokrišča, ki so priljubljena pri selitvi ptic). Zato je pred ugotovitvijo kako upravljati z vodo, potrebno najprej vedeti kako se bo voda uporabljala. Pozablja se, da je voda pogosto v lasti ljudi in, da država distribuira pravico do uporabe vode – pravico užitka. Večino časa v preteklosti lastniki niso bili pozorni na to, kako je njihova voda bila uporabljena, vendar zaradi strahu pred pomanjkanjem te dobrine, vedno bolj vzbuja zanimanje in strast.⁶⁰³

Vendar kot bom predstavila v nadaljevanju, z različnih strani sveta prihajajo različne negativne zgodbe o zlorabi monopolov. *Galiani* in ostali pa so analizirali privatizacijo vode v Argentini in ugotovili, da je po privatizaciji vode umrljivost otrok padla za 8 odstotkov. Največje zmanjšanje (za 26 odstotkov) se je zgodilo ravno v najrevnejših območjih.⁶⁰⁴ *Rijsberman* pa poudarja, da javno ali zasebno lastništvo na vodo ni tako pomembno kot ustrezen nadzor Skupnosti.⁶⁰⁵ Trgovina tudi spremeni način kako cenimo vodo. V večini delov

---

⁶⁰¹ Splošna deklaracija o človekovih pravicah, sprejeta v Generalni skupščini ZN v Parizu, dne 10.9.1948 z resolucijo št. 217 A (III).

⁶⁰² Golay C., Cismas I.: Legal opinion: The right to property from a human rights perspective, International Centre for Human Rights and Democratic Development (Rights & Democracy), Geneva Academy, str.: 28. (dostopno na: <http://www.geneva-academy.ch/docs/publications/ESCR/humanright-en.pdf>), (marec 2016).

⁶⁰³ Zetland David: Water Rights and Human Rights: The Poor Will Not Need Our Charity if We Need Their Water, John Hopkins Water magazine, 2010, John Hopkins water institute, (http://water.jhu.edu/index.php/magazine/water-rights-and-human-rights-the-poor-will-not-need-our-charity-if-we-need#_ftn1), (marec 2016).

⁶⁰⁴ Galiani, S., Gertler, P., and Schargrotsky, E.: Water for Life: The Impact of the Privatization of Water Services on Child Mortality. *Journal of Political Econom*, 2005, str.: 113, (dostopno na: <http://sekhon.berkeley.edu/causalinf/papers/GalianiWater.pdf>), (marec 2016).

⁶⁰⁵ Rijsberman F.: The challenge of Sanitation and water, International water management institute, Copenhagen Consensus, 2004, (dostopno na: <http://www.copenhagenconsensus.com/sites/default/files/cp-waterfinished.pdf>), (marec 2016).

sveta, in v večini rabe vode, je cena vode zgolj odraz stroška dostave - cevi, popravil, upravljanja, itd. – in ne vrednosti rabe vode. Ta cena pogosto vodi do pomanjkanja, saj cena vode odraža stroške oskrbe in ne vrednosti vode. Na trgu, bi se cena dvignila nad stroške (z namenom pridobitve dobička ali vira najemnine lastnikom te vode), dokler povpraševanje ne bi padlo in se izenačilo s ponudbo, trg bi se izenačil in pomanjkanje bi bilo odpravljeno. *Zetland* tako predlaga način za zagotavljanje vode kot človekove pravice ob priznanju ekonomske vrednosti vode.⁶⁰⁶ V posebnem poglavju bom predstavila razloge in primere iz prakse, ki dokazujejo, zakaj opredelitev vode kot tržne, ekonomske dobrine ni učinkovita in dobra odločitev.

7.2.3. Evropska državljanska pobuda »pravica do vode«

V Evropski uniji je odločitev, kako organizirati oskrbo s pitno vodo, v pristojnosti posameznih držav članic. Praviloma je zagotavljanje pitne vode v pristojnosti lokalnih oblasti, ki so najbližje državljanom in njihovim potrebam. Kljub temu je v letu 2013 Odbor Evropskega parlamenta za notranji trg in varstvo potrošnikov dal soglasje k smernici Komisije EU, ki je predvidevala, da morajo občine, ki so že delno privatizirale ali načrtujejo privatizacijo oskrbe z vodo, podelitev koncesije razpisati na evropski ravni.⁶⁰⁷ Ob tem so izvzeta tista podjetja, ki so povsem v mestni ali občinski lasti in delujejo le za njihove potrebe.⁶⁰⁸ Civilna družba se je na to zelo burno odzvala. Oblikovala se je Evropska državljanska pobuda »Pravica do vode«,⁶⁰⁹ ki je kot prva takšna znotraj EU, izpolnila zahteve iz uredbe Evropskega parlamenta in Sveta o državljanski pobudi.⁶¹⁰ Namen evropske državljanske pobude za vodo in sanitarne storitve kot človekove pravice je predložitev zakonodaje, ki pravico do vode in sanitarnih storitev opredeljuje kot človekovo pravico v smislu opredelitve Združenih narodov, in spodbuja zagotavljanje oskrbe z vodo in sanitarne storitve kot osnovne javne storitve za vse. Pobuda »Pravica do vode« je tako zahtevala:

1. naj bodo institucije EU in države članice obvezane zagotoviti, da vsi prebivalci uživajo pravico do vode in komunalnih storitev;
2. naj oskrba z vodo in upravljanje vodnih virov ne bosta predmet pravil o notranjem trgu in naj bodo storitve za rabo vode izključene iz liberalizacije;

---

⁶⁰⁶ Zetland David: Water Rights and Human Rights: The Poor Will Not Need Our Charity if We Need Their Water, John Hopkins Water magazine, 2010, John Hopkins water institute, (http://water.jhu.edu/index.php/magazine/water-rights-and-human-rights-the-poor-will-not-need-our-charity-if-we-need#_ftn1), (marec 2016).

⁶⁰⁷ Slovenska vlada je ta predlog podprla, medtem ko so nekatere države, kot npr.: Avstrija, Francija, Nemčija, Belgija, Italija, Poljska, Španija, Velika Britanija, podale vsebinske zadržke.

⁶⁰⁸ Zobavnik Igor: Pitna voda, Primerjalni pregled (PP), Državni zbor, Raziskovalno-dokumentacijski sektor, Ljubljana 2015, str. 4.

⁶⁰⁹ Evropsko državljansko pobudo je zaradi spodbujanja večje demokratične udeležbe državljanov v evropskih zadevah uvedla Lizbonska pogodba, ki milijonu državljanov Evropske unije omogoča, da Komisijo pozovejo, naj predlaga zakonodajo o zadevah, ki so v pristojnosti EU. Gre za prvi instrument participativne demokracije na ravni EU in je od njenih začetkov v letu 2012 že več kot 5 milijonov državljanov podpisalo več kot 20 različnih pobud.

⁶¹⁰ Uredba EU št. 211/2011 Evropskega parlamenta in Sveta o državljanski pobudi; UL L 65, 11.3.2011, str.1.

3. naj EU poveča svoja prizadevanja za doseganje dostopa do vode in komunalnih storitev.⁶¹¹

Komisija je februarja 2014 potrdila 1.659.543 zbranih podpisov iz 13. držav članic ter marca 2014 objavila sporočilo o evropski državljanski pobudi. Med drugim je sporočila, da si bo prizadevala zagotoviti, da bo razsežnost človekovih pravic glede dostopa do varne pitne vode in sanitarnih storitev, ki morajo biti visoke kakovosti ter fizično in cenovno dostopne, še naprej usmerjala njene prihodnje ukrepe.⁶¹² Tako je še vedno na državnih in lokalnih oblasteh, da se odločijo o tem, ali bodo oskrbo z vodo opravljale v okviru javnih služb ali pa v okviru javno-zasebnega partnerstva, tudi v obliki koncesijskega razmerja. Sedanja veljavna ureditev v direktivi o koncesijah, podeljevanje koncesij za oskrbo z vodo izpušča,⁶¹³ učinek pa je bil dosežen predvsem pri prebivalcih, ki so se začeli zavedati, kaj pomeni način oskrbe s pitno vodo, povečalo pa se je tudi zavedanje, da gre za pomembno sistemsko vprašanje.⁶¹⁴

Ukrepi v zvezi z evropsko državljansko pobudo »Pravica do vode«:

- **Zagotavljanje kakovostnejše in dostopnejše vode:** države članice morajo celovito izvajati zakonodajo EU o vodi, da bi se dostop do varne pitne vode lahko zagotovil vsem državljanom EU, kar poudarja tudi sedmi okoljski akcijski program.⁶¹⁵ Tako si je med drugim potrebno bolj prizadevati za zagotavljanje kakovostnejše pitne vode za majhne sisteme oskrbe z vodo (ki oskrbujejo manj kot 5.000 ljudi) ter obnavljati obstoječo infrastrukturo. Potrebni je dovolj razpoložljivih sredstev, dobro upravljanje na nacionalni in lokalni upravni ravni glede načrtovanja, usklajevanja in izvajanja naložb. Ob tem je Komisija poudarila, da je glede cenovne dostopnosti vode ključnega pomena, ukrepanje na nacionalni ravni, ki mora biti usmerjeno v zmanjševanje revščine in socialne izključenosti (kar je predvsem pomembno tudi zaradi revščine in nezmožnosti nekaterih, da plačajo račune za vodo).
- **Nevtralnost glede zagotavljanja storitev za rabo vode:** Komisija je poudarila, da bo zagotavljala spoštovanje pravil Pogodbe, ki od EU zahtevajo, da mora ostati nevtralna

---

⁶¹¹ Evropski ekonomsko-socialni odbor: Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora o sporočilu Komisije o evropski državljanski pobudi »Voda in komunalna ureditev sta človekova pravica! Voda je javna dobrina in ne blago!«, Bruselj, 2014, str.: 1, (<http://www.sops.si/wp-content/uploads/2013/05/Voda-in-komunalna-ureditev-sta-%C4%8Dlovekova-pravica.pdf>), (februar 2016).

⁶¹² Evropska komisija: Sporočilo komisije o evropski državljanski pobudi »Voda in komunalna ureditev sta človekova pravica! Voda je javna dobrina in ne blago!«, str. 7, (http://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:9bf48961-b030-11e3-86f9-01aa75ed71a1.0013.04/DOC_2&format=PDF), (februar 2016).

⁶¹³ Drži pa, da je bil predlog direktive o podeljevanju koncesij za oskrbo z vodo nevsakdanji in ga je mogoče razumeti kot prikrito politiko EU, s katero se podpira prenos oskrbe s pitno vodo na koncesionarje.

⁶¹⁴ Aleš Ferčič, Rajko Knez: Organizational Challenges of the (Local) Water Supply, in: Lex localis – Journal of Local Self-Government Vol 13, No 3 (2015), pp: 765-787.

⁶¹⁵ Ta poudarja, da bodo državljani EU lahko uživali v visokem standardu varne pitne vode do leta 2020 le, če se bo izboljšalo izvajanje pravil EU. (Sklep št. 1386/2013/EU Evropskega parlamenta in Sveta z dne 20. novembra 2013 o splošnem okoljskem akcijskem programu Unije do leta 2020 »Dobro živeti ob upoštevanju omejitev našega planeta«, dostopno na: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/?uri=CELEX%3A32013D1386>, februar 2016).

glede nacionalnih odločitev, ki urejajo lastništvo podjetij za oskrbo z vodo.⁶¹⁶ Tako so se na predlog Komisije iz področja uporabe pravil EU o podeljevanju koncesijskih pogodb, ki sta jih Evropski parlament in Svet sprejela februarja 2014, izrecno izključile koncesije za pitno vodo in nekatere koncesije za čiščenje komunalne odpadne vode.

- **Povečanje preglednosti:** preglednost je lahko ključna za izboljšanje dostopa državljanov do vode in sanitarnih storitev, zato Komisija poudarja, da je potrebno več narediti za izboljšanje količine in kakovosti informacij v zvezi s kakovostjo vode in vodnimi storitvami.
- **Celovitejši pristop za razvojno pomoč:** Komisija in s tem EU si bo prizadevala doseči splošni dostop do vode in sanitarnih storitev, razsežnost človekovih pravic glede dostopa do varne pitne vode in sanitarnih storitev, pa bo v središču njene razvojne politike.⁶¹⁷ Med drugim si bodo prizadevali tudi za humanitarne ukrepe v sektorju za dostop do oskrbe z vodo, sanitarnih storitev in higiene za nujne primere in njihovo preprečevanje.
- **Spodbujanje javno-javnih partnerstev:** neprofitna partnerstva v vodnem sektorju dobivajo vedno večji pomen, zato si bo Komisija prizadevala opredeliti priložnosti za nova partnerstva za razvoj zmogljivosti v sektorju vode in sanitarnih storitev s prenosom strokovnega znanja iz sektorja javnih služb na področju vode in sanitarnih storitev, lokalnih organov in drugih akterjev iz vodnega sektorja.
- **Nadaljnje ukrepanje po konferenci Rio+20⁶¹⁸:** Komisija poudari, da si bo EU tudi v okviru ukrepov po Konferenci ZN o trajnostnem razvoju Rio+20 (kjer je bilo priznано, da je voda bistven element trajnostnega razvoja), prizadevala za doseganje splošnega dostopa do varne pitne vode in sanitarnih storitev.⁶¹⁹

Evropski ekonomsko-socialni odbor je v mnenju na sporočilo Evropske komisije poudaril, da je voda izjemnega pomena, ki bi jo bilo potrebno zavarovati kot ogrožen vir in javno dobrino ter upoštevati, da je raba vode prednostnega pomena za izpolnjevanje osnovnih človekovih potreb. Zato menijo, da je potrebno oskrbo z vodo in sanitarnimi storitvami ter dostop do njih priznati kot temeljno človekovo pravico, kot so jo julija 2010 opredelili v Združenih narodih, saj je bistvenega pomena za življenje in dostojanstvo. Prerazvrstiti ju je potrebno med negospodarske storitve splošnega pomena in ju trajno izključiti iz komercialnih pravil

---

⁶¹⁶ Ob tem je poudarila (glede pomislekov izraženih v državljanski pobudi, da naj oskrba z vodo in upravljanje vodnih virov ne bosta predmet »pravil o notranjem trgu« in »naj bodo storitve za rabo vode izključene iz liberalizacije«), da nova zakonodaja o javnih naročilih ne velja, če se javni organi odločijo, da bodo storitve zagotavljali sami, preko skupnega podjetja.

⁶¹⁷ Tako določa tudi, da bo finančna pomoč EU osredotočena na načrtovano število sektorjev v posamezni partnerski državi, pri čemer bo prednostno razvrstila območja, ki so najbolj potrebna pomoči in tako zagotovila, da se pomoč porablja učinkovito in daje najboljše možne rezultate.

⁶¹⁸ V deklaraciji ministrov »Prihodnost, ki jo hočemo«, so svetovni voditelji potrdili svojo zavezo k človekovi pravici do varne pitne vode in sanitarnih storitev, k dostopu do varne in cenovno dostopne pitne vode ter sanitarnih storitev za vse ter k precej boljšemu izvajanju celovitega upravljanja z vodnimi viri.

⁶¹⁹ Evropska komisija: Sporočilo komisije o evropski državljanski pobudi »Voda in komunalna ureditev sta človekova pravica! Voda je javna dobrina in ne blago!«, str. 7-12, (http://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:9bf48961-b030-11e3-86f9-01aa75ed71a1.0013.04/DOC_2&format=PDF), (februar 2016).

notranjega trga.⁶²⁰ Odbor meni, da bi bilo potrebno v pravno zavezujočem evropskem besedilu določiti, da cilj gospodarjenja z vodnimi viri in s tem povezanih storitev ne bi smel biti dobiček, sicer izjava, da je »voda javna dobrina«, ni smiselna. Komisija bi tako morala priporočiti državam članicam, da pravico do vode izpolnjujejo preko negospodarskih storitev splošnega pomena ter pri njihovem zagotavljanju spoštujejo nevtralnost, za razliko od rabe v komercialne namene v industriji in kmetijstvu.⁶²¹

V osnutku poročila o nadaljni obravnavni evropske državljanjske pobude »Pravica do vode«, se je izpostavilo, da človekova pravica do vode in komunalne ureditve pomeni, da ima vsak pravico do varne, fizično in cenovno dostopne ter ustrezne vode za osebno in gospodinjstvo uporabo v zadostnih količinah, zato naj Komisija to pravico prizna kot javno dobro ter temeljno vrednoto za vse državljane EU. Vse več ljudi ne more plačevati svojih računov za vodo, ker postaja cenovna dostopnost vse bolj vprašljiva. Prav tako med drugim poziva Komisijo in države članice, naj podpirajo javna gospodarska podjetja v EU, ki nimajo dovolj kapitala za dostop do razpoložljivega financiranja EU in dolgoročnih posojil po ugodnejši obrestni meri, predvsem zato, da bi tudi revnim zagotovili dostop do vode in komunalnih storitev.⁶²² Po odzivu državljanov EU na predlog direktive o podeljevanju koncesijskih pogodb, je sicer na ravni Evropske komisije prišlo do spremembe in vodni sektor je bil črtan iz besedila, vendar Evropska komisija še vedno področja trgovanja z vodo ni izvzela iz trgovinskih pogajanj med EU in ZDA. Zato je nujno izvesti vse ukrepe za preprečitev liberalizacije in komercializacije vodnih virov, med katere sodi tudi sprememba Ustave Republike Slovenije in s tem vse ostale zakonodaje.⁶²³

7.2.4. Uvrstitev pravice do pitne vode v Ustavo RS

Znotraj nacionalnih pravnih okvirjev, je splošno jamstvo za pravice, najbolje zavarovano v Ustavi posamezne države, saj se ji morajo podrediti vsi ostali pravni predpisi v državi, prav tako, pa jo je veliko težje spremeniti, kot npr. zakone. Ustavna garancija služi kot referenca za pripravo in tolmačenje podrejene zakonodaje, predpisov in politik. Ustavno jamstvo pravice do vode je možno v različnih oblikah: lahko je eksplicitno ali implicitno določeno in

---

⁶²⁰ Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora o cenovni dostopnosti storitev splošnega gospodarskega pomena: opredelitev, merjenje, izzivi, evropske pobude (mnenje na lastno pobudo), Uradni list Evropske unije, UL C 177, 2014, str. 24-31.

⁶²¹ Evropski ekonomsko-socialni odbor: Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora o sporočilu Komisije o evropski državljanjski pobudi »Voda in komunalna ureditev sta človekova pravica! Voda je javna dobrina in ne blago!«, Bruselj, 2014, str. 2-3, (<http://www.sops.si/wp-content/uploads/2013/05/Voda-in-komunalna-ureditev-sta-%C4%8Dlovekova-pravica.pdf>), (februar 2016).

⁶²² Evropski parlament, Odbor za okolje, javno zdravje in varnost hrane: Osutek poročila o nadaljnji obravnavi evropske državljanjske pobude „Pravica do vode“ (2014/2239(INI), Poročevalka: Lynn Boylan, 2015, str. 5.

⁶²³ Republika Slovenija, Državni svet, Komisija za državno ureditev, 2014 (http://www.ds-rs.si/sites/default/files/dokumenti/653-48mpredlog_za_zacetek_postopka_za_spremembo_ustavepa_1861-vi.pdf), (januar 2016).

tudi raven podrobnosti se lahko razlikuje.⁶²⁴ Človekova pravica do vode je del že večih Ustav. Kot je bilo poudarjeno v prejšnjem poglavju, je Urugvaj ena izmed prvih držav, ki je leta 2004 izrecno vključila pravico do vode in sanitarij v Ustavo ter prva država, ki je določil, da je država izključno pristojna nad vodami. Prav tako je Južna Afrika, v ustavo uvrstila pravico do dostopa do pitne vode. Npr. Indija in Izrael pa predstavljata primer implicitnega ustavnega zagotovila pravice do vode in sanitarij. Kljub temu, da pravica do vode in sanitarij ni izrecno navedena v ustavi Indije in Izraela ju je vanjo vključila sodna praksa, tako, da jo je zajela v okvir drugih pravic, ki jih je interpretirala širše (bodisi pravice do življenja, pravice do dostojanstva, ipd.). Mednarodno pravo človekovih pravic ne obvezuje držav, da morajo v svoje ustave vključiti pravico do vode in sanitarij, niti ne predpisujejo, ali naj bo jamstvo eksplicitno ali implicitno. Vendar, je takšna garancija in ureditev v ustavi zelo zaželjena, v kolikor bi naj pravica do vode imela pomen znotraj zakonodajnega okvirja posamezne države.⁶²⁵ V tistih primerih, kjer zakoni, predpisi in politike ne zagotovijo posameznikove pravice do vode in sanitarij, lahko ustavno jamstvo predpiše podrejene norme in s tem zagotovi pravico do vode in sanitarij v praksi. Države morajo zagotoviti, da se vsakdo zaveda svojih pravic, tako, da so jih sposobni identificirati in zahtevati njihovo izvrševanje. Formalno priznanje človekove pravice do vode v ustavnem besedilu vsekakor zagotavlja večjo pravno varnost glede obstoja in konkretne vsebine te človekove pravice.⁶²⁶

Slovenija bi morala biti pri zavarovanju svoje (pitne) vode nepopustljiva in nad njo ohraniti državno oziroma nacionalno kompetenco. Upravljanje z vodami bi bilo potrebno izvzeti tudi iz morebitne skupne pravne ureditve EU. Zato je potrebno v Ustavo zapisati, da našega ustavnega varstva te naravne dobrine ni dopustno, v skladu s 3.a členom Ustave, kakorkoli omejevati na podlagi tretjega odstavka tega člena, po katerem se v Sloveniji uporabljajo pravni akti in odločitve, sprejeti v EU, v skladu s pravno ureditvijo EU. To bi pomenilo, da pravnemu redu EU v primeru slovenskih voda odrečemo nadustavno veljavo oziroma učinke.⁶²⁷ Ustavna sprememba bi morala določiti, da bo o tovrstnih ukrepih, kolikor zadevajo slovenske vode, zadnjo besedo imela Slovenija. Lahko tudi slovenski državljani na referendumu.⁶²⁸

---

⁶²⁴ Albuquerque C., Handbook for realising the human rights to water and sanitation: From policy to practice, str. 6, (<http://www.righttowater.info/wp-content/uploads/Handbook-HRWS-Chapter-1.1-Legal-Framework1.pdf>), (marec 2016).

⁶²⁵ Sicer se pravica do vode in sanitarij lahko zaščiti na podlagi številnih določb, različnih zakonov, predpisov in politik in se lahko različno interpretira s strani različnih avtorjev. Vendar takšna ureditev pravice do vode je problematična iz dveh razlogov: prvič, posamezniki kot imetniki pravice bodo težje določili in izvajali svojo pravico. Drugič, pravni okvirji težje dosežejo pravico v vsakem individualnem primeru.

⁶²⁶ Albuquerque C., Handbook for realising the human rights to water and sanitation: From policy to practice, str. 7, (<http://www.righttowater.info/wp-content/uploads/Handbook-HRWS-Chapter-1.1-Legal-Framework1.pdf>), (marec 2016).

⁶²⁷ To ne pomeni ignorance skupnih evropskih interesov in morebitnih povezovalnih ali solidarnostnih ukrepov, ki bodo v prihodnje glede vodá in še posebej tudi pitne vode vedno bolj aktualni tudi v Evropi in svetu.

⁶²⁸ Cerar M.: Voda – slovenska življenjska in strateška dobrina, EDUS-INFO, Kolumna, 31.3.2014, (<http://www.edusinfo.si/DnevneVsebine/Kolumna.aspx?id=115492>), (februar 2016).

7.2.4.1. Predstavitev pobude za vpis pravice do pitne vode v Ustavo RS

V Sloveniji je nastala pobuda, da bi se področje urejanja oskrbe s pitno vodo uredilo na ustavnem nivoju, kot pravica posameznika do pitne vode. Do poudarjanja te pravice je prišlo po predlogu *Koncesijske direktive*, na podlagi katere bi multinacionalke lahko pridobile koncesijo za upravljanje z vodnimi viri. To je takratnega poslanca *Braneta Golubovića* spodbudilo k aktivnostim za spremembo ustave, ki je skupaj s skupino poslank in poslancev na podlagi 168. člena Ustave podal formalni predlog⁶²⁹ za začetek postopka spremembe Ustave oz. dopolnitve 70. člena.⁶³⁰

Državni svet je maja 2013 posredoval Državnemu zboru pobudo za dopolnitev Ustave Republike Slovenije, s katero bi Sloveniji zagotovili univerzalen dostop do pitne vode in preprečili morebitno bodočo privatizacijo storitev oskrbe z vodo. Zato so predlagali, da se na ustavni ravni voda in dostop do vode določita kot splošni in temeljni ustavni pravici, da se prepreči, da bi se vodni viri privatizirali in, da bi vodo obravnavali kot vsako drugo blago. Oskrba z vodo bi se morala izvajati v obliki neprofitne javne službe. Ob tem so kot prioriteten cilj poudarili: Prepoznati pitno vodo kot vitalno dobrino ter zagotoviti univerzalen dostop do nje za prebivalstvo pod enakimi pogoji.⁶³¹ Sprememba Ustave je le prvi korak, saj bo potrebno spremeniti tudi precej zakonodaje.⁶³² Pobuda je bila posredovana v obravnavo Odboru,⁶³³ v pristojnost katerega sodi področje voda.⁶³⁴ Organizirana pa je bila tudi javna predstavitev mnenj ter različni neformalni posveti z nevladnimi organizacijami in pravniki.

Prav tako je Komisija Državnega sveta za državno ureditev v maju 2014 sprejela mnenje in podprla predlog za spremembo Ustave. Gospodarjenje z vodo in vodovodnim omrežjem po mnenju komisije ne sme biti predmet pridobitne dejavnosti gospodarskih družb in korporacij, ki se ukvarjajo s pridobivanjem dobička na trgu. V upravljanje z vodo morajo biti vgrajeni močni korektivni mehanizmi med katerimi je tudi zapis pravice do vode v Ustavo

---

⁶²⁹ Za usodo tega predloga je bila ključna okoliščina, da je prišel v postopek šele v času razpisanih volitev za novo Vlado.

⁶³⁰ Ahačič J., Bregač M., Gril M., Košir T., Zupančič S.: Odgovornost države zagotavljati pravico do čiste pitne vode, Pravna klinika za varstvo okolja 2014/2015, elektronska knjiga, Ljubljana: Pravna fakulteta, 2015, str. 119, (<http://www.pf.uni-lj.si/media/odgovornost.drzave.zagotavljati.pravico.do.ciste.pitne.vode.pdf>), (januar 2016).

⁶³¹ Šele ko bo ta pravica v celoti izpolnjena, se voda lahko uporablja za energetska izrabo in za kmetijstvo ter šele na koncu, če obstajajo viški vode, se lahko prodaja na mednarodnem trgu, pridobljena sredstva pa bi se namenila za ohranjanje kakovosti vode in učinkovito upravljanje z njo.

⁶³² Državni zbor RS, Predlog za začetek postopka spremembe Ustave z osnutkom ustavnega zakona (UZ70), EPA 1861 – VI, 20.3.2014.

⁶³³ Na javni predstavitvi, ki jo je organiziral Odbor za kmetijstvo, gozdarstvo, prehrano in okolje, so poudarili, da sedanja pravna ureditev na področju uporabe in zaščite vodnih virov izrecno ne zagotavlja univerzalnega dostopa do pitne vode, je potreben razmislek o morebitni dopolnitvi Ustave s tem, da bi se zagotovila pravica do vode, kot tudi, da se lahko vodni viri, ki služijo oskrbi prebivalstva s pitno vodo in z vodo za oskrbo gospodinjstev, izkoriščajo le v obliki neprofitne javne službe.

⁶³⁴ RS Državni zbor, Odbor za kmetijstvo, gozdarstvo, prehrano in okolje: Zapis javne predstavitve mnenj »Kako najustrezneje zagotoviti in zavarovati pravico do (pitne) vode«, Gornja Radgona, 2013, str. 2.

Republike Slovenije.⁶³⁵ V Državnem zboru so se nato zvrstile še nove predstavitve mnenj⁶³⁶ in predlogi, ki pa zaradi sprememb v Vladi niso dosegle želenega učinka. Aprila 2015 je nato skupina poslank in poslancev (tokrat s prvopodpisano *Alenko Bratušek*) ponovno predlagala zapis pravice do vode v ustavo.⁶³⁷

Predlagatelji so predlagali dopolnitev 70. člena Ustave, kateremu so dodali četrti in peti odstavek:

(4) »Vsakdo ima pravico do pitne vode.«

(5) »Vodni viri, ki služijo oskrbi prebivalstva s pitno vodo in z vodo za oskrbo gospodinjstev, se izkoriščajo v obliki neprofitne javne službe.«

Predlagatelji so s tem želeli, da se na ustavni ravni, voda in dostop do vode določi kot splošna in temeljna ustavna pravica, da se prepreči privatizacija vodnih virov in obravnavanje vode kot vsako drugo blago ter, da se oskrba s pitno vodo izvaja le v obliki neprofitne javne službe.⁶³⁸

V povezavi s to formulacijo predlaganega besedila, so se pojavila številna vprašanja in pomisleki. Izpostavljeno je bilo, da ni jasno za kakšno pravico pravzaprav gre, saj določeni mednarodni viri o pravici do vode sicer govorijo kot o človekovi pravici, vendar virov, ki bi služili kot pomoč za napolnitev vsebine te pravice, ni mogoče najti. Tako ni jasno, ali mora biti voda zagotovljena brezplačno oz. kakšna bi naj bila ustrezna cena vodooskrbe, kakor tudi, kako zagotavljati vodo tistim prebivalcem, ki živijo na območjih, kjer ni vodovodne infrastrukture ipd. O pravici do pitne vode, ki še ni univerzalno sprejeta, se več govori šele v zadnjih dveh desetletjih, zato je tudi mednarodnih dokumentov, sodne prakse, nacionalnih ureditev primerljivih držav in drugih virov manj.⁶³⁹ Glede na to, da na območju Evropske unije še ni države, ki bi zapisala pravico do pitne vode v Ustavo, tudi za Slovenijo ni ureditve od katere bi lahko črpali vsebino za ureditev pravice do vode. Glede na to, da pravico do pitne vode podrobno opredeljuje *Splošni komentar št. 15*, bi se tudi za ureditev v slovenski Ustavi bilo najbolje zgledovati po smernicah tega komentarja.

---

⁶³⁵ Republika Slovenija, Državni svet, Komisija za državno ureditev, 2014 (http://www.ds-rs.si/sites/default/files/dokumenti/653-48mpredlog_za_zacetek_postopka_za_spremembo_ustaveepa_1861-vi.pdf), (januar 2016).

⁶³⁶ RS, Državni zbor, Ustavna komisija, Javna predstavitev mnenj o predlogu za začetek postopka za spremembo Ustave RS z osnutkom ustavnega zakona, 2014 (<http://www.dz-rs.si/wps/portal/Home/deloDZ/seje/evidenca?mandat=VI&type=pmagdt&uid=279AF50EDE93ABE4C1257D090035004F>), (februar 2016).

⁶³⁷ Državni zbor RS, Predlog za začetek postopka za spremembo Ustave z osnutkom Ustavnega zakona, EPA 0436 – VII, 16.4.2015.

⁶³⁸ Skupina poslank in poslancev: Predlog za začetek postopka za spremembo Ustave Republike Slovenije z osnutkom Ustavnega zakona, Državni zbor, 2014, (http://voda.svoboda.si/wp-content/uploads/sites/2/2016/02/Ustavna_pobuda-voda1.pdf), (februar 2016).

⁶³⁹ Ahačič J., Bregač M., Gril M., Košir T., Zupančič S.: Odgovornost države zagotavljati pravico do čiste pitne vode, Pravna klinika za varstvo okolja 2014/2015, elektronska knjiga, Ljubljana: Pravna fakulteta, 2015, str. 120, (<http://www.pf.uni-lj.si/media/odgovornost.drzave.zagotavljati.pravico.do.ciste.pitne.vode.pdf>), (januar 2016).

Prav tako bi bilo potrebno temeljito preučiti še posebej določbo sedanjega tretjega odstavka 70. člena, ki se glasi: »Zakon lahko določi, da smejo naravna bogastva izkoriščati tudi tuje osebe, in določi pogoje za izkoriščanje.« Vprašanje je, ali je zgolj abstraktno navedena zakonska ureditev pri določanju izkoriščanja vodá zadostna varovalka pred morebitnimi agresivnimi poskusi pridobivanja trajnih kompetenc nad njenim upravljanjem s strani tujih oseb.⁶⁴⁰

Kljub temu, da je v ustavni določbi nemogoče urediti posamezne pravice do potankosti, ampak je to naknadno naloga zakonodajalca in sodne prakse ustavnega sodišča, je iz izkušenj drugih držav, ki so predstavljene v nalogi razvidno, kako pomembno je, da se kljub vsemu ta pravica, kar se da konkretnije opredeli, da bo mogoče razbrati njeno vsebino in namen ter že s tem vsaj zmanjšati številne spore na sodišču (kar se lahko naučimo iz primera Afrike). Na podlagi konkretnije ustavne določbe se nato lahko sprejme tudi podrobnejše zakonodajne spremembe. Vpis pravice v Ustavo je lahko učinkovit le, če se bodo hkrati s tem spremenili tudi zakoni, ki urejajo področje vodooskrbe in kjer bo pravica še podrobneje določena, sicer tak vpis ne bi imel nobenega smisla in želenega učinka ne bi bilo mogoče doseči.

V drugem odstavku predlagane ustavne določbe je opredeljeno, da se vodni viri za oskrbo s pitno vodo in oskrbo gospodinjstev lahko izkoriščajo le v okviru neprofitne javne službe. Vendar se glede tega pojavlja več nejasnosti, saj pravo besedne zveze neprofitna javna služba sploh ne ureja.⁶⁴¹ Zato je nejasno kako bi se ta določba izvajala v praksi.⁶⁴² Zato je potrebno za onemogočitev pridobivanja profita in s tem sodelovanjem zasebnikov pri izvajanju dejavnosti vodooskrbe, to bolj določno zapisati. Prav tako se v obravnavanem odstavku predlagana ustavna določba nanaša zgolj na tiste vodne vire, ki se uporabljajo za oskrbo prebivalcev s pitno vodo. Vendar nujno bi bilo zavarovati vse vodne vire. Glede na to, da je sedaj varstvo vodnih virov urejeno v zakonu, bi bilo smiselno, glede na vse večje povpraševanje po vodi, pritisku zasebnega kapitala in relativno enostavnem postopku spreminjanja zakona v primerjavi s postopkom za spremembo ustave, določbo o državni lastnini vodnih virov povzdigniti na ustavno raven.⁶⁴³

Slovenska Vlada je pred pomembno nalogo. Pred leti je naredila veliko napako in podprla sporno direktivo o podeljevanju koncesij, kar bi lahko imelo za državo velike posledice. Voda je namreč slovenska vitalna dobrina, veliko naravno bogastvo, pa tudi – na srečo ali žal –

---

⁶⁴⁰ Cerar M.: Voda – slovenska življenjska in strateška dobrina, EDUS-INFO, Kolumna, 31.3.2014, (<http://www.edusinfo.si/DnevneVsebine/Kolumna.aspx?id=115492>), (februar 2016).

⁶⁴¹ Obstajajo le gospodarske in negospodarske javne službe, oboje pa načeloma omogočajo pridobivanje dobička, vendar mora biti cilj pridobivanja dobička podrejen cilju zagotavljanja javne dobrine vsem prebivalcem pod enakimi pogoji.

⁶⁴² Čeprav so predlagatelji s predlogom želeli preprečiti podeljevanje koncesij za izvajanje dejavnosti oskrbe s pitno vodo zasebnikom, bi se verjetno v praksi ta določba razlagala tako, da je pridobivanje dobička sicer možno, a vedno podrejeno kakovostnemu izvajanju javne službe.

⁶⁴³ Ahačič J., Bregač M., Gril M., Košir T., Zupančič S.: Odgovornost države zagotavljati pravico do čiste pitne vode, Pravna klinika za varstvo okolja 2014/2015, elektronska knjiga, Ljubljana: Pravna fakulteta, 2015, str. 122-123, (http://www.pf.uni-lj.si/media/odgovornost.drzave.zagotavljati.pravico.do_ciste.pitne.vode.pdf), (januar 2016).

slovenska strateška dobrina. Dobra stran je v tem, da v Sloveniji glede oskrbe s pitno vodo dolgoročno ne bi smelo biti skrbi, saj je lastne vode dovolj, slaba stran pa je v tem, da bo to naravno bogastvo zaradi svojega strateškega pomena prej ali slej vzbudilo velike apetite v drugih državah in v močnih multinacionalnih podjetjih, ki si bodo zaželela pridobiti pravico upravljanja s temi vodami. Takšna pravica pa pomeni odločilen vpliv na zagotavljanje standardov čistosti pitne vode, na njeno distribucijo in na določanje njene prodajne cene. Vse to daje tistemu, ki s pitno vodo upravlja izjemno družbeno moč in vpliv.⁶⁴⁴

7.2.4.2. Predlog besedila pravice do pitne vode v Ustavi RS

V okviru oblikovanega preloga, predlagam, da se pravica do pitne vode v Ustavi uredi v samostojnem členu in ne kot dopolnitev že obstoječega člena Ustave.⁶⁴⁵ Zato predlagam spremembo Ustave s vključitvijo novega 70. a člena v naslednjem besedilu:

70. a člen

»(1) Voda je naravna dobrina, bistvenega pomena za življenje. Dostop do zadostne količine čiste pitne vode predstavlja temeljno človekovo pravico.

(2) Vodni viri so v lasti in upravljanju države, ki mora varovati in skrbeti za naravna bogastva.

Nacionalna politika v zvezi z vodo mora temeljiti na trajnostnemu upravljanju, določati prednostne naloge uporabe vode kot pitne vode za prebivalstvo ter temeljiti na načelu, da imajo pri zagotavljanju storitev pitne vode socialni razlogi prednost pred ekonomskimi.

(3) Oskrba prebivalstva s pitno vodo se lahko izvaja izključno v obliki javne službe, ki jo lahko izvajajo le osebe javnega prava in osebe pod njihovim neposrednim nadzorom.

Temeljne vidike oskrbe s pitno vodo, kot je upravljanje z infrastrukturo, določanje cene in načine zagotavljanja storitev, podrobneje ureja zakon, ki določa tudi sankcije za kršitelje.

(4) Transport vode odvzete iz vodnih virov, ki se nahajajo na ozemlju Republike Slovenije preko njenih meja je prepovedan. Izjeme od prepovedi glede uporabe vode za osebno rabo, glede ustekleničene vode polnjene za potrošnike na ozemlju države ter dovolitev oskrbe s pitno vodo v drugo državo iz razloga solidarnosti, kadar se ta sooča z nezmožnostjo oskrbe z vodo, podrobneje določa zakon.«

⁶⁴⁴ Cerar M.: Voda – slovenska življenjska in strateška dobrina, EDUS-INFO, Kolumna, 31.3.2014, (<http://www.edusinfo.si/DnevneVsebine/Kolumna.aspx?id=115492>), (februar 2016).

⁶⁴⁵ Tudi udeleženci okoljske pravne klinike za varstvo okolja na Pravni fakulteti v Ljubljani so mnenja, da se mora pravica do vode urediti v samostojem 70. a členu in ne kot dopolnitev 70. Člena, kot je bilo predlagano v besedilu predloga za spremembo ustave. (Ahačič J., Bregač M., Gril M., Košir T., Zupančič S.: Odgovornost države zagotavljati pravico do čiste pitne vode, Pravna klinika za varstvo okolja 2014/2015, elektronska knjiga, Ljubljana: Pravna fakulteta, 2015, str. 123, (<http://www.pf.uni-lj.si/media/odgovornost.drzave.zagotavljati.pravico.do.ciste.pitne.vode.pdf>), (januar 2016).

V prvem odstavku predlaganega člena, je opredeljeno, da je voda naravna dobrina, brez katere preživetje na zemlji ni omogočeno, zato jo je potrebno zaščititi kot človekovo pravico vsakega posameznika. Predlog za spremembo Ustave, ki je podan s strani poslank in poslancev, opredeljuje, da ima vsakdo pravico do vode, pri tem pa ne govori izrecno o dostopu do pitne vode. Pravico do vode tako v svojem predlogu opredeljujem kot »pravico do dostopa do zadostne količine vode«. Ob tem moramo na dostop do pitne vode gledati iz vidika fizične in ekonomske dostopnosti. Izraz »zadostno« pa se nanaša tako na kakovost kot na količino vode, ki je potrebna za izpolnjevanje osnovnih človeških potreb. Sama "pravica dostopa do vode", je le en vidik pravice do vode in kot tak ne vključuje temeljnih vprašanj, kot so kakovost in kvaliteta.

Ustava Južne Afrike se pri uresničevanju pravice do dostopa do pitne vode sklicuje na razpoložljivost vodnih virov. Glede na to, da je vode v Sloveniji dovolj za namene oskrbe s pitno vodo, menim, da glede razpoložljivosti ni ovir za zagotavljanje dostopa do pitne vode. Ob tem moramo na dostop do pitne vode gledati iz vidika fizične in ekonomske dostopnosti. Z vidika fizične dostopnosti do pitne vode to ne pomeni, da je vsakdo brezpogojno upravičen do vodovodne napeljave do svojega prebivališča, ampak, da (kot to opredeljuje že *Splošni komentar št. 15* s pojmom »*availability*« in »*accessability*«) ima vsakdo možnost, da se lahko oskrbi z zadostno količino čiste pitne vode, na javno dostopnem mestu, ki ni preveč oddaljeno od njegovega prebivališča. Prav tako pa z vidika ekonomske dostopnosti (»*affordability*«), ne pomeni, da mora biti voda zastoj, ampak cenovno dostopna. Strošek čiste pitne vode, ki jo posameznik potrebuje za dostojno življenje, ne sme predstavljati prevelike finančne obremenitve.

Prav tako aktualno podan predlog ne govori o pravici do čiste pitne vode, ampak le o pitni vodi, kar bi bilo prav tako smiselno poudariti. Zahteva se namreč, da mora pitna voda biti ustrezna oz. zdravstveno neoporečna – čista, brez vonja, barve in okusa (kar je v *Splošnem komentarju št. 15* poudarjeno kot »*quality*« in »*acceptability*«).

Drugi odstavek predlaganega člena, določbo o državnem lastništvu in upravljanju z vodnimi viri, prenaša na ustavno raven. S tem so vodni viri zavarovani na najvišji možni ravni, pred vsemi možnimi spremembami zakonodaje, katere bi lahko bile tudi bolj naklonjene privatizaciji vodnih virov. Ker je voda naravna dobrina, nujna za preživetje, je namreč nujno, da lastništvo nad njo ohrani država. To pa ne pomeni, da mora država z vodnimi viri upravljati neposredno, ampak lahko upravljanje prepusti tudi lokalnim skupnostim ali drugim pravnim ali fizičnim osebam in posredno upravlja z vodnimi viri, tako, da zagotavlja spoštovanje sprejetih predpisov. V ta namen mora zagotavljati tudi večji nadzor nad spoštovanjem teh predpisov, kot to zagotavlja sedaj in izvajati ustrezne ukrepe v primeru nespoštovanja le-tega.

S tem bi se razrešila tudi dilema o lastninskem in nelastninskem konceptu vodnih virov pri nas, saj del teorije zastopa stališče, da za vodne vire pri nas velja nelastninski koncept.⁶⁴⁶ To bi pomenilo, da na vodnem viru sploh ni mogoče pridobiti lastninske pravice. Ker iz veljavne zakonodaje ni mogoče jasno razbrati, ali pridobitev lastninske pravice na vodnih virih res ni mogoča, je v pravnem sistemu glede tega nekaj nejasnosti, ki bi ob vedno večjih ekonomskih težnjah po privatizaciji vodnih virov, lahko postala tudi predmet zlorab. Zato je smiselno, da v kolikor se varstvo vodnih virov uredi na ustavnopravnem nivoju, zapiše tudi, da so ti v lasti države.⁶⁴⁷ Prav tako pa je poudarjeno načelo, da mora voda namenjena pitju in torej za prehrano ljudi, vedno imeti prednost pred vsemi drugimi rabami vode.

V tretjem odstavku je opredeljeno, da se oskrba z pitno vodo lahko izvaja samo v obliki javne službe. S tem bi se na ustavni ravni uredilo kar v Sloveniji opredeljuje že zakon (ki pa se lahko veliko enostavneje in hitreje spremeni kot Ustava), s čemer bi se preprečili morebitni negativni učinki privatizacije oskrbe s pitno vodo. S določbo, da lahko javno službo izvajajo le osebe javnega prava in osebe pod njihovim neposrednim nadzorom, je jasno opredeljeno, kdo je lahko izvajalec javne službe oskrbe s pitno vodo in onemogoča sodelovanje zasebnega kapitala pri opravljanju te službe. Javna služba namreč ni izraz, ki bi označeval neko organizacijsko obliko, temveč označuje vsebino dejavnosti, ki se izvaja v javnem interesu⁶⁴⁸ in zato terja določene specifičnosti v primerjavi z običajnimi dejavnostmi, ki se izvajajo v okviru zasebnopravnega režima.⁶⁴⁹ V tem primeru gre tudi za poenostavljeno obliko »in-house« pravila (kar je tudi skladno z evropskim pravnim redom na področju javnega naročanja), ki javnim naročnikom dovoljuje, da storitve, kot je npr. oskrba s pitno vodo, opravljajo sami v okviru lastne režije ali preko družb, ki so sicer pravno samostojne, a so dejansko podrejene javnemu naročniku.⁶⁵⁰

S tretjim odstavkom predlagane ustavne določbe, je tako v celoti preprečeno podeljevanje koncesij, kakor tudi drugih dovoljenj in odobritev, ki bi bile v nasprotju s sprejetimi določbami. Glede na to, da sem opredelila, da se lahko oskrba s pitno vodo izvaja le v obliki javne službe, menim, da bi bilo potrebno izvajanje te službe zavarovati pred kakršnimi koli interesi liberalizacije in komercializacije. Glede koncesij je Čebulj zapisal, da se v teoriji, pojem koncesionarne javne službe definira kot služba, ki se opravlja v javnem (splošnem)

---

⁶⁴⁶ Za razliko od ostalih naravnih dobrin, ki so, kot določa 163. člen ZVO-1, v lasti ali upravljanju države ali občin ali pod posebnim varstvom v skladu z zakonom.

⁶⁴⁷ Ahačič J., Bregač M., Gril M., Košir T., Zupančič S.: Odgovornost države zagotavljati pravico do čiste pitne vode, Pravna klinika za varstvo okolja 2014/2015, elektronska knjiga, Ljubljana: Pravna fakulteta, 2015, str. 123-124, (<http://www.pf.uni-lj.si/media/odgovornost.drzave.zagotavljati.pravico.do.ciste.pitne.vode.pdf>), (januar 2016).

⁶⁴⁸ Država ustanovi neko javno službo takrat, ko oceni, da neka dejavnost ne more ali pa ne more več zadovoljevati javnega interesa, ki se kaže v zagotavljanju javnih dobrin pod določenimi pogoji, če se prepusti zasebni iniciativi. Zato tudi odloči, da se bo ta dejavnost opravljala kot javna služba.

⁶⁴⁹ Čebulj J.: Oblike izvajanja javnih služb in koncesionirana javna služba, Pravna praksa, št. 19, stran 6-11, Gospodarski vestnik d.d., 1991.

⁶⁵⁰ Ahačič J., Bregač M., Gril M., Košir T., Zupančič S.: Odgovornost države zagotavljati pravico do čiste pitne vode, Pravna klinika za varstvo okolja 2014/2015, elektronska knjiga, Ljubljana: Pravna fakulteta, 2015, str. 125, (<http://www.pf.uni-lj.si/media/odgovornost.drzave.zagotavljati.pravico.do.ciste.pitne.vode.pdf>), (januar 2016).

interesu, opravlja pa jo zasebnopravni subjekt v svojem imenu in po izrecnem pooblastilu države (centralne ali lokalne). O koncesionirani javni službi torej govorimo le takrat, kadar jo opravlja zasebnopravni subjekt. Iz tega lahko sklenemo dvoje: da država ne more dajati koncesije sama sebi⁶⁵¹ in, da koncesionirano javno službo opravljajo zasebnopravni subjekti, ki so bili ustanovljeni z namenom pridobivanja dobička. S tega vidika je potrebno ločiti med tem, da se z javnimi službami zagotavljajo javne dobrine, katerih zagotavljanje nima za cilj pridobivanje dobička in tem, da tisti, ki opravlja koncesionirano javno službo zasleduje določen dobiček.⁶⁵² Podelitev koncesije pravno formalno res še sicer ni privatizacija, toda posledice za prebivalstvo so popolnoma enake. Monopolni položaj korporacije omogoča njene monopolne cene in prav vsi primeri na svetu nam dokazujejo, da privatnega lastnika zanima zgolj dobiček, medtem ko vlaganj v posodobitve ali vzdrževanje omrežja praktično ni. Znano je, da je tudi skrb za kvaliteto manjša, dodaja se veliko klora. Ker voda ni tržno blago in zato ne bi smela biti namenjena pridobivanju dobička, koncesij za oskrbo z vodo ne bi smeli podeljevati. Ob tem bi se najverjetneje po vzoru Urugvaja tudi v Sloveniji srečali s problemi že podeljenih koncesij, glede katerih bi se s prizadetimi korporacijami (npr. znan primer korporacije Heineken, ki je kupilo pivovarno Laško) morale skleniti določene kompenzacije. Tako tudi *Odlok o koncesiji za opravljanje lokalne gospodarske javne službe oskrbe s pitno vodo v Občini Laško*⁶⁵³ določa, da kadar bi se dejavnost oskrbe s pitno vodo prenehala izvajati kot koncesionirana gospodarska javna služba, je koncedent dolžan koncesionarju povrniti odškodnino po splošnih pravilih odškodninskega prava.⁶⁵⁴

Temu sledi pooblastilo zakonodajalcu, ki pomeni njegovo dolžnost, da v zakonu podrobneje uredi temeljne vidike oskrbe s pitno vodo, predvsem pa je potrebno bolj sistematično urejanje upravljanja z vodovodno infrastrukturo, določanje cene in načine zagotavljanja storitev. Tako bi se tudi posamezne standarde, ki so omenjeni v predlogu Ustave podrobneje definiralo v zakonu (do nekaterih pojmov pa se bo sčasoma opredelila tudi sodna praksa, kot je to bilo tudi v primeru nekaterih držav, ki sem jih obravnavala – npr. Indija, pa tudi praksa nekaterih evropskih držav). Gre za pojme kot je npr. kaj pomeni prevelika oddaljenost od prebivališča, kaj pomeni zadostna količina čiste pitne vode, na kakšen način ugotoviti kaj za nekoga pomeni prevelika finančna obremenitev ipd.

V Sloveniji se namreč v veliki meri soočamo z neučinkovitim izvajanjem gospodarske javne službe, nizko stopnjo administrativne usposobljenosti javne uprave, nizko konkurenčnostjo javnega sektorja ter z dotrajano komunalno infrastrukturo. To povzroča negotovost uporabnikov, nizko stopnjo zaupanja in ugleda javne uprave, nesmotrno porabo javnih

---

⁶⁵¹ Ne more npr. ustanoviti javno podjetje za opravljanje določene npr. komunalne dejavnosti in hkrati določiti da se temu podjetju lahko da koncesija za opravljanje tudi drugih dejavnosti, ki sodijo v okvir javne službe.

⁶⁵² Čebulj J.: Oblike izvajanja javnih služb in koncesionirana javna služba, Pravna praksa, št. 19, stran 6-11, Gospodarski vestnik d.d., 1991.

⁶⁵³ *Odlok o koncesiji za opravljanje lokalne gospodarske javne službe oskrbe s pitno vodo v Občini Laško* (Ur.l.RS, št. 33/2009).

⁶⁵⁴ 52. člen *Odloka o koncesiji za opravljanje lokalne gospodarske javne službe oskrbe s pitno vodo v Občini Laško*.

finančnih sredstev, čedalje slabše stanje na javni komunalni infrastrukturi, slabšo kakovost storitev GJS, slabše učinke izvajalcev GJS in neizkoriščene možnosti črpanja finančnih virov EU. Našteto je posledica nedosledne in nejasne zakonodaje.⁶⁵⁵

V Sloveniji je področje oskrbe s pitno vodo večinoma urejeno v podzakonskih predpisih. Vendar v kolikor se pravica do pitne vode uredi kot človekova pravica na ravni Ustave, izvrševanje človekove pravice, ne more biti prepuščeno urejanju v podzakonskih aktih, ne glede na to, da vodooskrba primarno spada v pristojnost občine. Prav tako je v tretjem odstavku poudarjeno, da mora zakon predpisati sankcije za kršitev teh določb. Sedanje Uredbe in podzakonski akti sankcij za kršitve občin pri neizpolnjevanju njihovih obveznosti sploh ne določajo, prav tako pa v povezavi s tem, tudi ustreznega nadzora s strani države ni. Težave, ki se dogajajo v praksi so pokazale, da je nujno potrebno na ravni zakona urediti zahtevo za namensko porabo pridobljenih sredstev ter zagotoviti ustrezen nadzor države nad tem ter nad stanjem vodovodne infrastrukture, ki se ne obnavlja tako kot bi se morala, kar vpliva tako na kvaliteto pitne vode, kot tudi na vedno večje vodne izgube, medtem ko so zahtevani standardi s strani države vedno večji. Država bi sicer morala zagotoviti bolj sistematičen pristop k zagotavljanju sredstev za obnovo in vzdrževanje vodovodne infrastrukture, vendar bi prvotno morala zagotoviti večji pregled in kontrolo nad porabo namensko pridobljenih sredstev, ki bi se naj vračali nazaj za obnovo vodovodne infrastrukture, pa se v večini primerov ne. Zato je zelo pomembno, da se v zakonu uredijo poleg sankcij in ukrepov, ki se lahko izrekajo v primeru ugotovljenih kršitev, tudi ustrezni nadzorni mehanizmi preko katerih bi država oz. njeni organi, lahko izvajali učinkovit nadzor nad izvajanjem občinskih javnih služb.

V četrtem odstavku je podan predlog ustavne določbe, ki prepoveduje transport vode izven meja države. Pri tem so določene izjeme glede vode za osebno rabo, glede ustekleničene vode polnjene za potrošnike na ozemlju države ter glede dovolitve oskrbe s pitno vodo v drugo državo iz razloga solidarnosti, kadar se ta sooča z nezmožnostjo oskrbe z vodo, kar bi se podrobneje opredelilo v zakonu. Zaradi potrebe po zaščiti vode kot nacionalnega interesa države, s poudarkom na javnem interesu, bi uporaba vode morala biti pod strogim nadzorom države. Po vzoru ureditve iz Slovaške in Urugvaja bi se prevoz ali prenos vode lahko izvedel samo na podlagi odobritve državnega organa. Vlada bi tako imela izključno pravico, da omeji ali prepove prenos vode oz. omeji uporabo vode. To ne pomeni, da podjetja sploh ne bi smela več črpati vode in jo izvažati preko meja, bodisi kot ustekleničeno ali neustekleničeno vodo, ampak je potrebna za to odobritev, s strani države, tako, da ima odločitev in nadzor nad tem sama država (tako npr. Urugvaj določa odobritev s strani večine v parlamentu, da bi se lahko dobavila voda drugi državi, ki se sooča s pomanjkanjem vode, zaradi solidarnosti). Situacija, ki je sledila spremembi Ustave v Urugvaju kaže, kako velik pritisk in vpliv imajo multinacionalna podjetja v državah, kjer pridobijo koncesijo za oskrbo z vodo in zasledujejo

---

⁶⁵⁵ Kulašić Sašo: Potrebujemo jasnejšo delitev med javnim in zasebnim, Podjetje in delo, št. 3-4, str. 610, GV Založba, Ljubljana 2010.

drugačne komercialne interese glede vode (npr. podjetja za ustekleničene vode). Pričakovati bi bilo podoben pritisk tega lobija tudi v Sloveniji.

Kot se sedaj že kaže, je slovenski strateški interes med drugim tudi povečanje izvoza na Kitajsko, v okviru česar je Slovenija zelo zainteresirana za povečanje gospodarske menjave proizvodov, kot je izvoz vina, pekovskih izdelkov, čokolade, slaščic in bombonov, brezalkoholnih pijač in tudi ustekleničene vode.⁶⁵⁶ Glede na to, da je na Kitajskem zaradi velikega pomanjkanja čiste pitne vode, ze to zelo velik interes, je pomembno, da se glede tega določijo neka varovala in omejitve. Glede na potrebe Kitajske, čeprav se nam zaenkrat zdi, da so naša črpališča in podtalnica polna vode, se lahko tudi to, glede na napovedi, slej kot prej izčrpa, zato bi se moralo to preventivno urediti že vnaprej, še preden se z željo po čimvečjem dobičku, podamo v oskrbovanje tako ogromnega trga, kot je Kitajska, s pitno vodo.

7.2.4.2.1. Potreba po spremembi zakonodaje in podzakonskih aktov

Na podlagi izkušenj držav, obravnavanih v nalogi, kot npr. Indije in Južne Afrike, vidimo, da imeti vzpostavljeno ustavno pravno ureditev samo po sebi še ne zadostuje za uresničitev pravice do pitne vode. Državna pravila morajo biti usklajena z ustavno priznano pravico do vode, saj so v nasprotnem primeru lahko predmet neprestanih preiskovanj in izpodbijan. Prav tako pa k temu poziva tudi *Splošni komentar št. 15*. V pravnem okvirju, namenjenem urejanju vode, morajo predpisi določati predvsem postopke in pozitivne ukrepe še posebej za marginalizirane skupine in osebe. To vključuje ukrepe, da bo voda cenovno dostopna za vse, tudi revne ljudi, vsebuje pa tudi ciljne naložbe za odpravo razlik. Izvršitev je ključnega pomena za učinkovito prepoved diskriminacije in izključenosti s strani akterjev zasebnega sektorja.⁶⁵⁷

15. člen *Ustave RS Slovenije* določa, da se človekove pravice in temeljne svoboščine uresničujejo neposredno na podlagi ustave in, da je samo z zakonom mogoče predpisati način uresničevanja človekovih pravic in temeljnih svoboščin, kadar tako določa ustava, ali če je to nujno zaradi same narave posamezne pravice ali svoboščine.⁶⁵⁸ To pomeni, da je urejanje in določanje načina uresničevanja človekovih pravic in svoboščin v pravnih aktih, ki so nižji od zakona, neprimerno. Kot pa sem že večkrat poudarila, je oskrba s pitno vodo pri nas zaenkrat urejena le v podzakonskih aktih, kjer ti v bistvu urejajo vse bistvene določbe (javne službe za oskrbo s pitno vodo, pogoje za priklop na vodovodno omrežje, ipd.),

⁶⁵⁶ Obisk podpredsednika Vlade Ljudske republike Kitajske, Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo, 2014, (http://www.mgrrt.gov.si/nc/si/medijsko_sredisce/novica/article/11987/10057/), (marec 2016).

⁶⁵⁷ Albuquerque C., Handbook for realising the human rights to water and sanitation: From policy to practice, str. 10, (<http://www.righttowater.info/wp-content/uploads/Handbook-HRWS-Chapter-1.1-Legal-Framework1.pdf>), (marec 2016).

⁶⁵⁸ *Ustava Republike Slovenije*, (Uradni list RS, št. 33/91-I, 42/97 – UZS68, 66/00 – UZ80, 24/03 – UZ3a, 47, 68, 69/04 – UZ14, 69/04 – UZ43, 69/04 – UZ50, 68/06 – UZ121,140,143, 47/13 – UZ148 in 47/13 – UZ90,97,99).

pomembne za izvrševanje človekove pravice do pitne vode, kar je v nasprotju s 15. členom Ustave.

Sprejem posebnega zakona, ki bi urejal področje oskrbe s pitno vodo je nujen, neodvisno od vpisa pravice do pitne vode v Ustavi. To ne pomeni, da bi država občinam prevzela pristojnost zagotavljanja javne službe oskrbe s pitno vodo. Zakon, ki bi to področje urejal, bi imel podobno vlogo, kot jo ima sedaj *Uredba o oskrbi s pitno vodo* in bi urejal temeljne vidike sistema oskrbe s pitno vodo v Sloveniji, medtem ko bi konkretizacija in sama izvedba bili še vedno v pristojnosti posameznih občin. Še pomembneje pa bi bilo sprejeti sistemski zakon o lokalnih gospodarskih javnih službah varstva okolja, ki so naštetje v 149. členu ZVO-1, saj je ureditev teh pri nas nepregledna in pogosto zastarela. Sprejem posebnega zakona o zagotavljanju pravice dostopa do čiste pitne vode ali posebnega zakona o lokalnih GJS je pomemben tudi zaradi določnejše in ustrežnejše opredelitve same ustavne pravice do vode.⁶⁵⁹

Kot navedeno pri sestavi ustavnega besedila, se je potrebno tudi pri zakonski opredelitvi pravice do pitne vode zgledovati po *Splošnem komentarju št. 15*, kjer je poudarjena pomembnost kakovosti, sprejemljivosti, razpoložljivosti in dostopnosti. Zakon bo tako moral določati posamezne kriterije: glede dostopnosti (fizične – kaj pomeni javno dostopno mesto in kdaj je dovolj blizu posameznikovega prebivališča in finančne – kako določiti ceno vode, da bo pokrivala stroške, uporabnikom pa ne bo predstavljala prevelike finančne obremenitve), glede kakovosti pitne vode (čista pitna voda, brez barve, vonja in okusa) in določitev minimalne količine, ki je potrebna za dostojno življenje.

Glede dostopnosti do pitne vode je pomembno, da določitev pravice do pitne vode, ne pomeni, da mora ta biti brezplačno dostopna vsem, ne glede na prostorske in druge omejitve. To pomeni, da kadar vodovodne napeljave ni mogoče zagotoviti v hišo posameznika in mu ni mogoče zagotoviti priključitve na vodovodno omrežje, je potrebno omogočiti dostop do vode na javno dostopnem mestu, ki ne sme biti predaleč od posameznikovega prebivališča. Kljub temu, da je praviloma potrebno oskrbo z vodo zagotoviti v okviru javnega vodovoda, je potrebno upoštevati, da v določenih primerih, javni vodovod ne more biti zagotovljen vsem in je potrebno vodo zagotoviti na drugačen način. Te alternativne načine oskrbe s pitno vodo je potrebno predvideti v zakonu in tam določiti tudi način njihovega izvajanja.

V zakonu je potrebno določiti mehanizme za zagotovitev dostopnosti storitev za vse. Pri določanju cenovne dostopnosti se država lahko nanaša tudi na mednarodne smernice. Ti se sicer zelo razlikujejo in niti en standard ni primeren za vse.⁶⁶⁰ Vendar ti standardi se ne smejo

---

⁶⁵⁹ Ahačič J., Bregač M., Gril M., Košir T., Zupančič S.: Odgovornost države zagotavljati pravico do čiste pitne vode, Pravna klinika za varstvo okolja 2014/2015, elektronska knjiga, Ljubljana: Pravna fakulteta, 2015, str. 127 in 132, (<http://www.pf.uni-lj.si/media/odgovornost.drzave.zagotavljati.pravico.do.ciste.pitne.vode.pdf>, (januar 2016)).

⁶⁶⁰ Albuquerque meni, da se plačilo nekje med 2-5 % letnega dohodka lahko šteje za dostopno.

uporabljati za revnejše sloje prebivalstva, za katere bi to predstavljalo predraga oviro do dostopa do vode, zato je potrebno za takšne primere predvideti ustrezne subvencije ali zagotovitve brezplačnih storitev. Na dostopnost je potrebno gledati iz vidika dveh vrst stroškov: stroškov za povezavo in/ali gradnjo, ki so relativno visoki in niso redni stroški. Za to vrsto stroškov bi država morala zagotoviti ustrezne subvencije, oprostitve plačila in druge mehanizme (obnovljive sklade ali prispevke) za zagotovitev dostopnosti. Prav tako pa obstajajo še redni stroški zagotavljanja storitev, kot so tarife in stroški delovanje ter vzdrževanja. Ti stroški bi morali biti zagotovljeni po možnosti preko neodvisnega regulativnega organa, ki deluje na podlagi človekovih pravic.⁶⁶¹

OZN je v 15. splošni opombi orisala pravico do vode in pojasnila, kaj pomeni zadostna količina, varna, ustrezna, fizično in cenovno dostopna voda za osebno in gospodinjstvo. Poudarjeno je, da plačilo stroškov, zlasti med revnimi, ne sme onemogočati dostopa do varne pitne vode in komunalnih storitev. Obenem je bilo priporočeno, da strošek gospodinjstva za vodo ne bi smel presežati 3 odstotkov njegovih dohodkov. Svetovna zdravstvena organizacija priporoča, da oseba za izpolnjevanje najosnovnejših potreb in preprečevanje večine tveganj za zdravje potrebuje med 50 in 100 litri vode na dan. Dostop do 20–25 litrov na osebo na dan je sicer minimum, a se pri tej količini pojavijo tveganja za zdravje, saj ne zadošča za izpolnitev osnovnih zahtev glede higiene in porabe vode. Poleg tega bi moglo biti tudi 50 do 100 litrov na dan premalo za nekatere skupine ljudi, na primer nosečnice, osebe s HIV/aidsom ali doječe matere.⁶⁶²

Uporaba naraščajoče lestvice tarif t.i. socialne tarife, ki so bile predstavljene že na primeru Afrike, Belgije in Francije, je lahko primerna oblika zagotovitve dostopnosti do osnovne količine, ki je bistvenega pomena za domačo oskrbo in bi bila v pomoč predvsem revnejši populaciji. Menim, da bi tak model lahko uporabili tudi v Sloveniji.⁶⁶³ Pri tem bi bilo potrebno preučiti višino najnižje tarife, ki mora biti takšna, da predvideva dovolj vode za večje gospodinjstvo po dostopni ceni. Nekatere države (npr. Afrika in Belgija) zagotavljajo celo brezplačno osnovno količino vode za skupine z nizkimi dohodki, nekatere pa celo za vse. Takšne subvencionirane storitve omogočajo upravno učinkovit način zagotavljanja storitev za vse. V Sloveniji nekatere občine poznajo podobne oblike subvencionirane cene, že sedaj. Vendar je to odvisno od odločitev posameznega župana, zato bi bilo potrebno takšno prakso

---

⁶⁶¹ Albuquerque C.: Realisation of the international human rights to water and sanitation through national legal frameworks: part 2, str. 17-18, (<http://www.righttowater.info/wp-content/uploads/Handbook-HRWS-Chapter-1.2-Legal-Framework.pdf>), (marec 2016).

⁶⁶² Evropski parlament, Odbor za okolje, javno zdravje in varnost hrane: Osutek poročila o nadaljnji obravnavi evropske državljanske pobude „Pravica do vode“ (2014/2239(INI), Poročevalka: Lynn Boylan, 2015, str. 8.

⁶⁶³ V Sloveniji sicer *Uredba MEDO* v 7. točki 18. členu določa prekomerno porabo vode, kjer določa, da je »poraba pitne vode, ki je v obračunskem obdobju večja od normirane porabe, prekomerna poraba pitne vode, ki se obračuna tako, da se vodarina poviša za 50 odstotkov.« Omenjena poraba pa se ne nanaša na količino porabljene vode na osebo na dan, ampak je vezana na porabo priključka, kar bi lahko v določenih primerih, kjer npr. večje število, ponavadi revnih ljudi, živi skupaj na manjši površini oz. stanovanju in uporablja en priključek, stalo še več, saj bi presegli normirano porabo za tisti priključek. Takšni način izračunavanja prekomerne porabe, kot ga predvideva *Uredba MEDO* se v praksi ne uporablja.

dvigniti na državni nivo, ter jo urediti v zakonu, ki bi veljal za vse in ne samo za posamezne občane določene občine. Namen tega ni posegati v lokalno samoupravo Republike Slovenije, ampak poudariti, da so nekatere pravice tako pomembne in nujne za življenje vsakogar, da jih ne bi smeli prepustiti urejanju posamezne občine in odločitvam takratnega župana, ampak preneseti na državno raven.

Na enotno urejanje pravice do vode je opozoril že tudi Varuh človekovih pravic, ki je določil, da je pravica do vode neločljivo povezana s pravico do življenja, dostojanstva in zdravja in zato mora biti njeno urejanje enotno, ne pa kot velja sedaj, ko lahko vsaka občina določi pogoje za prekinitev oskrbe s pitno vodo.⁶⁶⁴

V povezavi z dostopnostjo do pitne vode je potrebno tudi natančno preučiti možnosti za boljše upravljanje z vodovodno infrastrukturo. Ob tem je potrebno predvsem natančneje določiti pravila za koriščenje namensko zbranih sredstev, tako, da se bodo ta res vlagala v izgradnjo in obnovo vodovodnega sistema, določiti tudi nadzor nad porabo le teh in v primeru kršitev predvideti tudi sankcije.⁶⁶⁵ Zato je v povezavi s tem potrebno z zakonom urediti tudi način izvajanja javne službe za oskrbo s pitno vodo ter upoštevati javni interes. Določiti je potrebno kdo lahko izvaja javno službo za oskrbo s pitno vodo ter opredeliti, da so vodni viri v lasti države ter določiti učinkovit nadzor ter sankcije v primeru neupoštevanja sprejetih določb. Ob tem ni dovolj, da zakon (tako kot do sedaj) opredeljuje le sankcije v primeru kršitev in neizvajanja s strani javne službe, torej upravljavcev, ampak je potrebno urediti tudi nadzor nad delom občin, ki so lastniki infrastrukture in javnih podjetij za oskrbo s pitno vodo ter predvideti sankcije tudi v primeru njihovega neupoštevanja zakonskih določb in posledic, ki zaradi tega nastanejo.

V skladu s *Uredbo o oskrbi s pitno vodo*, je na območjih, ki so pokrita z javnim vodovodom in kjer se izvaja javna služba, lastna oskrba s pitno vodo prepovedana.⁶⁶⁶ Tako bi v novem zakonu bilo potrebno urediti tudi postopno prevzemanje upravljanja zasebnih vodovodov s strani javnih služb, saj so v praksi na tem podočju velikokrat težave. Nekateri prebivalci se ne želijo priključiti na javno vodoovodno omrežje in zavračajo plačila priključitve, saj so v preteklosti sami financirali in vzpostavili lastno oskrbo s pitno vodo. Občine pa lahko le ob priključitvi na javno vodovodno omrežje zagotavljajo ustrezno oskrbo s pitno vodo, ki je zdravstveno ustrezna in podvržena pogostejšim kontrolam in analizam. Ker je nadzor nad kakovostjo vode v takšni meri, da ta ustreza vsem zahtevanim standardom, možen le v

---

⁶⁶⁴ Varuh človekovih pravic: Prekinitev dobave vode celi večstanovanjski hiši zaradi neplačila posameznikov, 2015 (<http://www.varuh-rs.si/medijsko-sredisce/aktualni-primeri/novice/detajl/prekinitev-dobave-vode-celi-vecstanovanjski-hisi-zaradi-neplacila-posameznikov/?cHash=5726d4231ec0478f14de5f5496a3703d>), (marec 2016).

⁶⁶⁵ V okviru pravne klinike za varstvo okolja v njihovi študiji razmišljajo tudi o možnosti uvedbe posebnega sklada, na občinski ali na državni ravni, v katerem bi bil zbrani denar namenjen izključno za oskrbo z vodo. (vir: Ahačič J., Bregač M., Gril M., Košir T., Zupančič S.: Odgovornost države zagotavljati pravico do čiste pitne vode, Pravna klinika za varstvo okolja 2014/2015, elektronska knjiga, Ljubljana: Pravna fakulteta, 2015, str. 133, (<http://www.pf.uni-lj.si/media/odgovornost.drzave.zagotavljati.pravico.do.ciste.pitne.vode.pdf>), (januar 2016).

⁶⁶⁶ 1. odstavek 12. člena *Uredbe o oskrbi s pitno vodo*.

okviru javne oskrbe s pitno vodo (torej v okviru javnega omrežja), bi bilo potrebno na zakonski ravni najti rešitev, tako, da bo za prebivalce omogočena najboljša oskrba, ki ne bo ogrožala njihovega zdravja, prav tako pa, da jim takšni prehodi ne bi povzročali prevelikih finančnih bremen, ki jih velikokrat sami niso sposobni nositi.

Na zakonski ravni je predvsem pomembno, da se uredi postopek nadzora in kontrole države nad delovanjem občin in njihovim izvajanjem javnih služb. Ob tem je nujno, da se določijo tudi sankcije, ki sedaj niso predvidene, saj država potrebuje mehanizem, da prisili občine, da bodo te dosledno izvajale javne službe. V skladu s tem, bi bilo prav tako potrebno, jasno določiti pogoje, način izvedbe, organe, pristojnosti, ukrepe ipd. pod katerimi lahko država prevzame izvajanje javne službe.⁶⁶⁷ Občine imajo na tem območju preveliko avtonomijo in se v veliko primerov, odvisno od trenutno izvoljenih organov, kot lastniki komunalne infrastrukture, popolnoma neodgovorno obnašajo ter na račun primanjkljajev drugje, krpajo proračunske luknje na račun javnih služb. Takšno ravnanje na račun ogrožanja učinkovite oskrbe s pitno vodo, je popolnoma nesprejemljivo in ni v skladu z ravnanjem v najboljšem javnem interesu.⁶⁶⁸ Tudi tukaj bo slej kot prej prišlo do popolnega izčrpanja, zato je zelo pomembno, da država vzpostavi učinkovit pregled nad izvajanjem občinskih javnih služb, saj je država tista, ki mora varovati človekove pravice in se ne more samo sklicevati, da je za izvajanje oskrbe s pitno vodo pristojna le občina.

Zavedati pa se je potrebno, da je človekovo pravico do vode in sanitarij mogoče postopoma in učinkovito uresničiti le, ko ljudje postanejo sestavni del teh procesov. Sodelovanje ponuja možnost družbene preobrazbe, zagotavlja boljše izvajanje in povečuje učinkovitost in trajnost intervencij. Vsako sprejemanje odločitev, ki bi lahko vplivalo na uresničevanje pravice posameznika do vode in sanitarij, mora omogočati tudi razumno sodelovanje. To pomeni, da se ljudje morajo zavedati možnosti za sodelovanje. Sodelovanje mora biti sestavni del vsake politike, programa ali strategije, ki se nanaša na vodo ali sanitarije.⁶⁶⁹

7.2.5. Pomen varstva in odgovornosti države zagotavljati pravico do pitne vode

Države imajo primarno obveznost da zaščitijo in spodbujajo človekove pravice. Obveznosti, ki izhajajo iz človekovih pravic so na splošno opredeljene in zagotovljene na podlagi mednarodnih pogodb o človekovih pravicah, ki ustvarjajo zavezujoče obveznosti države, ki so jih ratificirale. Obstoj človekove pravice do vode nalaga pravno dolžnost države, da jo mora udejanjiti. Izpolnjevanje človekove pravice do vode je precej skladno z oskrbo z vodo s strani zasebnih ponudnikov posameznemu državljanu in v takšnem kontekstu mora država tudi

---

⁶⁶⁷ 5. odstavek 149. člena ZVO-1 določa, da če občina ne zagotovi izvajanja obvezne gospodarske javne službe, jo zagotovi država na območju občine in za njen račun, ob tem pa način zagotovitve določi vlada.

⁶⁶⁸ Podrobneje o tem v poglavju 9 (o odgovornosti upravljavcev in vlogi občin).

⁶⁶⁹ Albuquerque C., Handbook for realising the human rights to water and sanitation: From policy to practice, str. 16, (<http://www.righttowater.info/wp-content/uploads/Handbook-HRWS-Chapter-1.1-Legal-Framework1.pdf>), (marec 2016).

izdelati regulativne okvirje. Človekova pravica do vode ustvarja obveznost nacionalnih vlad, te pa se lahko za uresničitev le-te odločijo za različne modele upravljanja.⁶⁷⁰

Država mora določiti načine in sredstva, s katerimi bo uresničevala pravico do vode v okviru svoje zakonodaje. Mednarodno pravo človekovih pravic zahteva, da države izpolnjujejo svoje obveznosti s postopnim uresničevanjem vsebine določene v 2 (1). členu ICESCR. Postopek postopnega uresničevanja zahteva, da države premišljeno, konkretno in ciljno stopajo proti popolnemu uresničevanju pravic iz konvencije. Doseganje osnovnega dostopa do pitne vode za vse mora imeti pri tem absolutno prednost. Države morajo vzpostaviti minimalne nivoje storitev in dati prvotno prednost dosegu osnovnih storitev za vse. Mednarodno pravo človekovih pravic namreč ne more podrobno določiti in predviditi vseh malenkosti, ki so potrebne na posamezni nacionalni ravni, kjer posebnosti vsake države določajo, kaj je potrebno za uresničitev pravice. To se lahko določi samo v okviru države.⁶⁷¹

A. splošne obveznosti države:

V *Splošnem komentarju št. 15*, je Odbor za ekonomske, socialne in kulturne pravice poudaril, da imajo države na podlagi konvencije obveznost, da postopno dosežejo popolno uresničitev pravice do vode. Pakt torej priznava, da imajo države omejene vire in da lahko traja nekaj časa, da se zagotovi pravica do vode za vsakogar. Nekatere komponente pravice do vode so tako predmet postopne uresnitve. Vendar obveznosti države, kot je nediskriminacija, morajo imeti takojšnji učinek in ne morejo biti predmet postopne uresnitve.⁶⁷² Ker se sredstva za izvajanje pravice do vode razlikujejo od države do države, Pakt navaja, da mora biti popolna uresničitev pravice dosežena z vsemi ustreznimi sredstvi, zlasti s sprejetjem ustreznih zakonodajnih ukrepov. Posamezni ukrepi morajo biti izvedeni takoj, z namenom zagotovitve pravice do vode, kot je npr. zagotovitev, da določenemu številu ljudi ni odvzeta minimalna količina pitne vode za preprečitev bolezni, zagotovitev, da varnost ljudi ni ogrožena, kadar morajo dostopiti do pitne vode ter preprečitev, zdravljenje in kontrola bolezni povezanih z vodo.⁶⁷³

---

⁶⁷⁰ Morgan B.: The Regulatory Face of the Human Right to Water, 15 Journal of Water Law, 179-187, University of Bristol, 2004, str. 5, (<http://seis.bris.ac.uk/~lwbmm/documents/JWL.pdf>), (marec 2016).

⁶⁷¹ Albuquerque C., Handbook for realising the human rights to water and sanitation: From policy to practice, str. 3, (<http://www.righttowater.info/wp-content/uploads/Handbook-HRWS-Chapter-1.1-Legal-Framework1.pdf>), (marec 2016).

⁶⁷² *Splošni komentar št. 15* tudi poudarja dolžnost takoj sprejeti ukrepe, ki morajo biti konkretni in ciljno usmerjeni, da lahko zagotavljajo pravico do vode. Vsak retrogresiven ukrep bi zahteval, da mora država članica dokazati, da je skrbno pretehtati vse možnosti, da je upoštevala vpliv na vse človekove pravice in uporabila vsa svoja sredstva, ki jih ima na voljo.

⁶⁷³ The world health organization: The right to water, UN Human Rights, Fact sheet no. 35, 2003, str. 25-27, (<http://www.ohchr.org/Documents/Publications/FactSheet35en.pdf>), (marec 2016).

B. Obveznosti države: spoštovati, zaščititi in uresničevati:

- Obveznost spoštovanja zahteva, da se države neposredno ali posredno ne vmeševajo v uživanje pravice do vode. Države se morajo vzdržati pred onesnaževanjem vodnih virov, samovoljnim in nezakonitim odklopom vode, pred zmanjševanjem zagotavljanja varne pitne vode v revnejše četrti, z uničevanjem vodnih storitev in infrastrukture kot kazenski ukrep med oboroženimi spopadi ali izčrpavanjem vodnih virov, na katera se zanašajo domorodna ljudstva.
- Obveznost zaščititi zahteva, da država tretjim osebam prepreči poseganje v pravico do vode. Države bi morale sprejeti zakonodajo ali druge ukrepe za zagotovitev, da zasebni sektor, kot je npr. industrija, dobavitelji vode ali posamezniki – izpolnjujejo vse zahtevane standarde glede človekovih pravic povezanih s pravico do vode. Države bi morale sprejeti ustrezne zakonodajne in druge ukrepe za zagotovitev, da tretje osebe ne morejo samovoljno in nezakonito odklopiti vode in sanitarnih storitev, zagotoviti morajo fizično varnost žensk in otrok, ko gredo po vodo na oddaljena zbirališča, zagotoviti, da lokalni zakoni in prakse ne preprečujejo posameznikom in skupnosti dostopa do varne pitne vode ter, da tretje osebe, ki nadzirajo ali upravljajo storitve z vodo, ne ogrožajo enakega, cenovno dostopnega in fizičnega dostopa do zadostnih količin varne pitne vode.
- Obveznost uresničevati zahteva, da država sprejme ustrezne zakonodajne, administrativne, cenovne, sodne, upravne, proračunske in druge ukrepe za celotno uresničevanje pravice do vode.⁶⁷⁴ Država mora tudi, kolikor ji to omogočajo razpoložljiva sredstva, razširiti vodne storitve tudi v ranljivih skupinah; zagotoviti, da bo voda bolj dostopna in predvsem zaščititi vodne vire in sprejeti ukrepe za zmanjšanje izgub.⁶⁷⁵

Obveznost države, da zaščiti človekove pravice vključuje tudi, da mora zagotavljati, da nedržavni akterji ne kršijo pravice do vode. Tako morajo obveznosti in odgovornosti upoštevati tudi drugi akterji v družbi – posamezniki, medvladne in nevladne organizacije, ki so prav tako odgovorni za spodbujanje in varstvo človekovih pravic. S strani države mora biti vzpostavljen ustrezen nadzor nad izvajanjem očitnih javnih služb, še posebej močen pa mora biti ta, kadar govorimo o oskrbi prebivalstva s pitno vodo, saj je zagotavljanje pitne vode v odgovornosti države. Nadzor države nad občinskim izvajanjem javnih služb je v Sloveniji pomanjkljivo urejen. Države namreč nimajo nobenega pregleda in ne izvajajo nobene kontrole nad tem, ali občina spoštuje vse predpisane določbe, med drugim tudi kam posamezna občina vlaga namensko pobrana sredstva in kako skrbi za vzdrževanje komunalne infrastrukture, ki je v njeni lasti, upravljavci pa jo imajo le v najemu, vendar slabo upravljanje vpliva na kvaliteto pitne vode in s tem na posameznikovo pravico do čiste pitne

---

⁶⁷⁴ Države morajo, med drugim, sprejeti nacionalne politike glede vode: dati prednost upravljanju z vodami za osebno in domačo uporabo, ki je bistvenega pomena; opredeliti cilje za razširitev vodnih storitev, s poudarkom na prikrajšanih skupinah; identificirati razpoložljive vire za doseganje teh ciljev; določiti najbolj stroškovno učinkovit način njihove uporabe; določiti odgovornosti in časovni okvir za izvajanje potrebnih ukrepov; spremljati rezultate ter zagotoviti ustrezna pravna sredstva v primeru kršitev.

⁶⁷⁵ The world health organization: The right to water, UN Human Rights, Fact sheet no. 35, Geneva 2010, str. 27-28, (<http://www.ohchr.org/Documents/Publications/FactSheet35en.pdf>), (marec 2016).

vode, za kar pa na koncu mora biti odgovorna država. Zato je na tem področju nujno potrebno spremeniti zakonodajo ter določiti večjo odgovornost države, predvsem pa vzpostaviti učinkovite mehanizme nadzora, kontrole, ukrepov ter sankcij.

CESCR navaja, da mora država sprejeti namerne, konkretne in ciljno usmerjene ukrepe za izpolnjevanje svojih obveznosti, vključno z: • usklajevanjem zakonodaje in vseh predpisov s ciljem omogočiti, da bo dostop do vode mogoč za vse; • ustvarjanjem strukture za pomoč ljudem pridobiti dostop do vode; in • omogočiti, da bo voda cenovno dostopna vsem in, da obstoječ dostop do vode ne bo prekinjen. V svojem *Splošnem komentarju št. 15* o pravicah do hrane in ustrezne zdravstvene oskrbe, CESCR poudarja pomembno razliko med ekonomsko in fizično dostopnostjo do teh pravic. "Fizična dostopnosti" tako pomeni, da morajo biti objekti, ki omogočajo dostop do vode v okviru varne fizične dosegljivosti vseh slojev prebivalstva, zlasti ranljivih in marginaliziranih skupin.⁶⁷⁶ "Ekonomska dostopnost" pomeni, da morajo biti stroški dostopa do pravice na taki ravni, da doseganje drugih osnovnih potreb ni ogroženo.⁶⁷⁷ Ta obveznost je še posebej pomembna za Južno Afriko, ki ima veliko podeželskega prebivalstva, ki nima "fizičnega" dostopa do vode.⁶⁷⁸

Odgovornosti pri zagotavljanju vodnih storitev je pogosto razdeljena med različnimi akterji. Še posebej pri decentralizaciji, je sistem odgovornosti, ki temelji na jasnih opredelitvah nalog, ključnega pomena. Decentralizacija pogosto vodi do večjega sodelovanja in poznavanja lokalnih razmer, saj so storitve bližje skupnostim.⁶⁷⁹ Vendar občine pogosto nimajo zmogljivosti in virov, da bi v celoti izpolnile vse obveznosti, ki zadevajo človekovo pravico do vode.⁶⁸⁰ Zato bi vsaka decentralizacija storitev morala spremljati vzpostavitev jasne odgovornosti mehanizmov in zagotoviti, da imajo lokalne oblasti ustrezne zmogljivosti in vire. Ob tem pa mora odgovornost za nadzor in uvedbo minimalnih standardov ostati na državni (centralni) ravni. Centralna raven uprave je tista, ki bi morala voditi in učiti lokalne organe kako upravljati s proračunom, s tarifami, delovanjem in vzdrževanjem objektov, sistemom za zagotavljanje informacij, kako sodelovati med seboj, ipd.⁶⁸¹

---

⁶⁷⁶ V okviru pravice do zdravja, je CESCR prav tako pripomnil, da ekonomska dostopnost pomeni tudi, da medicinske storitve in osnovne potrebe za zdravje, kot so varna in pitna voda in ustrezni sanitarni objekti, so varno fizično doseglji, tudi na podeželju.

⁶⁷⁷ CESCR zahteva posebno pozornost za socialno ogrožene skupine, kot so ljudje brez svojega ozemlja, žrtve naravnih nesreč, ljudje, ki živijo v ogroženih področjih, osebe s posebnimi potrebami, otroci, starejše osebe in osebe s HIV/AIDS.

⁶⁷⁸ Visser J., Cottle E., Mettler J.: Realising the right of access to water: Pipe dream or watershed?, *Law, democracy & development*, 7, 2003, str. 32-33, (<http://www.saflii.org/za/journals/LDD/2003/3.pdf>), (februar 2016).

⁶⁷⁹ WaterAid, *Financing Water and Sanitation at Local Levels*, 2008, (<http://www.wateraid.org/~media/Publications/financing--water--sanitation--local--levels.pdf>), (marec 2016).

⁶⁸⁰ Na lokalni ravni so tudi pogosto manj seznanjeni s internacionalno in nacionalno zakonodajo človekovih pravic, kot na državni ravni.

⁶⁸¹ Albuquerque C., Roaf V.: *On the right track - good practices in realising the rights to water and sanitation*, 2012, str. 206, (www.ohchr.org/EN/Issues/WaterAndSanitation/SRWater/Pages/SRWaterIndex.aspx), (marec 2016).

Država mora določiti jasne standarde, z namenom določanja normativne vsebine človekovih pravic do vode, kot npr. količino in kontinuiteto zagotavljanja vode, najdaljši čas in razdalje do objektov. Država lahko uporablja mednarodne minimalne standarde kot vodilo, vendar mora imeti v mislih, da so minimalni standardi v določenem primeru lahko pod zahtevami, ki jih določa mednarodno pravo človekovih pravic ali pa morda ne ustrezajo potrebam posameznika in se zato nikoli ne smejo uporabljati kot absolutni standardi. Postopno uresničevanje pravic, pa skozi čas zahteva, izboljšanje dostopa nad minimalnimi standardi.⁶⁸²

Mednarodno pravo človekovih pravic ne predpisuje, ali morajo oskrbo z vodo zagotavljati javni ali zasebni ponudniki ali s kombinacijo obeh. Kljub temu se v okviru človekovih pravic zahteva, da države zagotovijo, da ne glede ali gre za javno ali zasebno storitev, zagotavlja enak dostop do cenovno dostopne, zadostne, varne in sprejemljive vode. Zato *Komentar št. 15* opredeljuje, da, v kolikor storitve z vodo opravlja ali so pod nadzorom tretje osebe, morajo države vzpostaviti učinkovit zakonodajni okvir, ki vključuje neodvisno spremljanje, sodelovanje javnosti in kazni v primeru neskladnosti. Država je dolžna vzpostaviti te okvirje še preden prenese pooblastila za zagotavljanje varne pitne vode na tretje osebe. Mehanizmi odgovornosti, so ključnega pomena za zagotavljanje, da države spoštujejo svoje obveznosti v zvezi s pravico do vode. Odgovornost tako prisili državo, da mora pojasniti, kaj počne in zakaj in kako napreduje pri uresničevanju pravice do vode za vse.⁶⁸³

7.3. Omejitve pri zagotavljanju pravice do pitne vode

Četudi je Slovenija vodno zelo bogata, bi morali stremeti k temu, da bi bila njena poraba še bolj gospodarna, tako v gospodarskih dejavnostih, kot tudi v gospodinjstvih. Človeški posegi v vodno okolje morajo biti sprejemljivega obsega, s tem bi se zagotovile optimalne razmere za njegov obstoj v sožitju z drugimi živimi bitji v naravnem okolju. Čeprav spada voda med obnovljive vire, je njena sposobnost obnavljanja omejena. Cilj vseh nas je torej, da stremimo k smotrni uporabi vode, kajti voda predstavlja vir našega življenja na zemlji.⁶⁸⁴

Število prebivalstva v svetu se je v zadnjem stoletju povečalo za trikrat, medtem ko se je raba vode povečala za šestkrat.⁶⁸⁵ Vlada ZDA in Avstralije je izdelala infrastrukturo za nekaj pet

---

⁶⁸² Albuquerque C.: Realisation of the international human rights to water and sanitation through national legal frameworks: part 2, str. 6, (<http://www.righttowater.info/wp-content/uploads/Handbook-HRWS-Chapter-1.2-Legal-Framework.pdf>), (marec 2016).

⁶⁸³ The world health organization: The right to water, UN Human Rights, Fact sheet no. 35, Geneva 2010, str. 35-38, (<http://www.ohchr.org/Documents/Publications/FactSheet35en.pdf>), (marec 2016).

⁶⁸⁴ Čuček Saša: Oskrba z vodo, ravnanje z odpadno vodo in namakanje zemljišč v Sloveniji v primerjavi z EU, Upravljanje voda v Sloveniji /Water management in Slovenia, Fit Media, Celje 2011, str. 47.

⁶⁸⁵ Skupne količine vode, potrebne za gospodinske namene so majhne, v primerjavi z vodo, potrebno za druge osnovne potrebe. Revni ljudje, ki nimajo pralnih strojev, avtomobilov za pranje ali vrtov, potrebujejo le dvajset do petdeset litrov vode na prebivalca na dan za gospodinske namene. Ljudje v Evropi na splošno uporabljajo nekaj dvesto litrov na osebo na dan, medtem ko v ZDA približno štiri sto litrov. Poleg tega se za vse te ljudi

tisoč kubičnih metrov shranjene vode za vsakega od svojih državljanov.⁶⁸⁶ Še več denarja je bilo vložena v vodne infrastrukture za distribucijo, čistilne naprave, kanalizacijo in odpadno vodo. Za več kot milijardo ljudi "kriza z vodo" pomeni pomanjkanje dostopa do varne in dostopne vode. Zaradi slabe oskrbe z vodo veliko ljudi trpi zaradi bolezni, ki ubije okrog dva milijona ljudi vsako leto, od tega več kot devetdeset odstotkov otrok, mlajših od pet. Za druge, kriza pomeni nezadostno prehranjene ljudi na podeželju, ki nimajo dostopa do vode, da bi vzgojili svojo hrano za preživetje. Na teh območjih je za potrebe dostopa do pitne vode potrebna investicija v vodno infrastrukturo. Problem torej ni v pomanjkanju vodnih virov, ampak da ti, ki nimajo dostopa do vode tudi nimajo dostopa do kapitala, da bi si to lahko omogočili.⁶⁸⁷

Dostop do cenovno dostopne vode je ključnega pomena za uresničitev človekove pravice do vode. Če so voda ali sanitarne storitve na voljo, vendar niso dostopne, ljudje ne bodo mogli uporabiti zadostne količine vode in bodo posegli po cenejših, nevarnejših virih ali pa bodo ogrozili realizacijo drugih človekovih pravic, kot so hrana, nastanitev, zdravstvo ali izobraževanje. Z vidika človekovih pravic je za odločitev o javnem financiranju in politiki ključno, da morajo biti voda in sanitarije dostopne vsem. Ekonomski pogled in pogled človekovih pravic ni nemogoče uskladiti, vendar pogled človekovih pravic zahteva zagotavljanje cenovno dostopnih storitev za vse, ne glede na sposobnost za plačilo, in ekonomski instrumenti morajo biti oblikovani tako, da omogočajo doseči ta cilj. Medtem ko okvir človekovih pravic ne predpisuje konkretnih ukrepov za uresničitev človekovih pravic, pa nastavlja pomembne parametre. Za uresničevanje človekovih pravic do vode je najverjetnejši mešani model financiranja. Okvir človekovih pravic ne izključuje tarife za vodo in prispevkov uporabnikov za zagotavljanje vode. Pravica do vode ne pomeni, da morajo te storitve biti na voljo brezplačno. Okvir človekovih pravic priznava, da se morajo prihodki povišati za zagotovitev univerzalnega dostopa do storitev.⁶⁸⁸ Z vidika človekovih pravic, morajo biti javna sredstva usmerjena v razširitev storitev za najbolj prikrajšane in za zagotavljanje, da bodo storitve z vodo vsem dostopne.⁶⁸⁹

---

potrebuje na tisoče litrov vode na dan za proizvodnjo hrane, odvisno od njihove prehrane in življenjskega sloga.

⁶⁸⁶ Večina te infrastrukture je namenjena za proizvodnjo hidro-električne energije in za namakanje kmetijskih zemljišč, nekaj pa je namenjena za nadzor poplav in shranjevanje vode za oskrbo z vodo za urbana območja.

⁶⁸⁷ Rijsberman F.: The challenge of Sanitation and water, International water management institute, Copenhagen Consensus, 2004, str.:1-3. (dostopno na: <http://www.copenhagenconsensus.com/sites/default/files/cp-waterfinished.pdf>), (marec 2016).

⁶⁸⁸ Če bi vsi pridobili vodo brezplačno, bi to lahko celo škodilo gospodinjstvom z nizkimi dohodki, z odvzemom potrebnih prihodkov, ki jih vlada in ponudniki storitev potrebujejo za opravljanje storitev in to bi predstavljajo tveganje za splošno gospodarsko vzdržnost sistema države in zmogljivosti za izpolnjevanje drugih človekovih pravic. Ob tem je tam, kjer se zagotavlja brezplačna voda, to ponavadi le v korist tistih, ki imajo dostop do formalne oskrbe z vodo.

⁶⁸⁹ UN General Assembly, Report of the Special Rapporteur on the human right to safe drinking water and sanitation, A/HRC/30/39, str. 3-6.

V državah se kljub sami podpori pravici do pitne vode, pojavljajo težave pri njeni dejanski uveljavitvi. Obstajajo razlike med oskrbo s pitno vodo v mestnih in podeželskih okoljih. V kolikor govorimo o pravici do pitne vode, jo je potrebno zagotavljati vsem, tudi ranljivim skupinam.⁶⁹⁰ Vprašanje pa je, kdo bo zagotavljal pitno vodo tem skupinam, koliko pitne vode jim bo zagotavljal in kako določiti ranljive skupine ljudi. V sodobnem svetu obstajajo tri teorije odnosa do pitne vode:

- pitna voda naj se plačuje tako, kot velja za druge dobrine,
- pitna voda naj se vsem zagotavlja brezplačno,
- pitna voda naj se zagotavlja brezplačno samo tistim, ki je ne morejo plačati.⁶⁹¹

Pravni okviri morajo vzpostaviti ustrezne postopkovne zaščitne ukrepe pred prekinitvami. Ključnega pomena je, da so uporabniki sposobni poiskati pravna sredstva v primeru, ko menijo, da so kršene njihove človekove pravice vode. Uporabniki morajo imeti možnost poplačati svoje dolgove, v kolikor pa ne morejo plačati, pa bi morali prejeti brezplačno storitev.⁶⁹² Tako je tudi Varuh človekovih pravic RS, izrazil svoje stališče, da gre pri dostopu do vode za temeljno človekovo pravico. Pri tem poudarja, da ni nujno, da je dostop do vode kot človekove pravice brezplačen, vendar mora biti zagotovljen tak dostop, da s tem ni prizadeto ali ogroženo dostojanstvo posameznika. V svojem osemnajstem rednem letnem poročilu za leto 2012 je Varuh med drugim objavil tudi priporočilo,⁶⁹³ naj se v pravni sistem Republike Slovenije pravica do pitne vode vključi kot temeljna človekova pravica.⁶⁹⁴

Po ustaljeni ustavnosodni presoji so omejitve ustavnih pravic pravic dopustne, če so v skladu z načelom sorazmernosti.⁶⁹⁵ Prekinitev dobave vode je sredstvo, s katerim je varovana izterjava računa za dobavljeno, a ne plačano vodo. Glede na to, da za dobavitelja velja kontrahirna dolžnost,⁶⁹⁶ to sredstvo služi uravnoteženju položaja pogodbenih strank.

---

⁶⁹⁰ V večini držav je sprejeto, da uporabniki plačujejo za vodo, ki jo uporabijo, in da je znesek plačila sorazmeren znesku porabljene vode. Irski model, ki omogoča brezplačno vodo za domače uporabnike, je preostalemu delu Evrope bolj malo poznan in ni navdihnil politike držav zahodne Evrope.

⁶⁹¹ Smets H.: Charging the poor for drinking water, The experience of continental European countries concerning the supply of drinking water to poor users, Water Academy, France, str. 3, (dostopno na: <http://www.publicpolicy.ie/wp-content/uploads/Water-for-Poor-People-Lessons-from-France-Belgium.pdf>), (marec 2016).

⁶⁹² Albuquerque C., Handbook for realising the human rights to water and sanitation: From policy to practice, str. 23, (<http://www.righttowater.info/wp-content/uploads/Handbook-HRWS-Chapter-1.1-Legal-Framework1.pdf>), (marec 2016).

⁶⁹³ Str. 201, 18. redno letno poročilo za 2012.

⁶⁹⁴ Nasprotovanje predlogu evropske direktive o podeljevanju koncesijskih pogodb za oskrbo z vodo, Pravna praksa, št. 44, str. 19, GV Založba, d.o.o., Ljubljana 2013.

⁶⁹⁵ Pomeni, da mora biti omejitev potrebna in nujna za doseg ustavno legitimnega cilja ter v sorazmerju s pomembnostjo tega cilja (3. Odstavek 15. člena Ustave).

⁶⁹⁶ Čeprav je temeljno pravilo v sodobni odločitvi, da se neka pogodba (ne) sklene, je ta pravica pogosto omejena s predpisi, ki osebe obvezujejo, da sklenejo pogodbo. To so praviloma subjekti s področja gospodarske, kot je npr. tudi vodovod in negospodarske infrastrukture. Stranki je naloženo, da sklene pogodbo, saj so naložene obveznosti za primere, ki so v sodobnem življenju nujno potrebni, in jih praviloma tudi izvajajo monopolisti. V kolikor pa stranka ne bi želela skleniti pogodbe, ji bo to naloženo s sodbo in bo tudi odmerjena

Dobavitelju vode je s pomočjo tega sredstva zagotovljen tudi sorazmerno reden dotok sredstev, potrebnih za opravljanje dejavnosti. Ob tem je hkrati tudi olajšana izpolnitev obveznosti države oz. lokalne skupnosti, da trajno in nemoteno zagotavlja oskrbo z vodo kot javno dobrino. Če znaten del oseb ne bi plačeval redno, bi to onemogočilo nemoteno delovanje javne službe. Zagotovitev nemotene oskrbe s pitno vodo, čemur služi prekinitev dobave vode, je torej ustavno dopusten cilj. Vendar mora biti ukrep sorazmeren s težo posega v pravico do zasebne lastnine.⁶⁹⁷

Po stališču Odbora o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah je v 44.a členu *Splošnega komentarja št. 15*, prekinitev dobave vode zaradi nezmožnosti plačila za storitve, kršitev človekovih pravic do vode in sanitarij. Prekinitev je dovoljena le, če se lahko dokaže, da gospodinjstvo lahko plača za vodo, vendar je ne plačuje.⁶⁹⁸ Južnoafriški *Zakon o vodah* iz leta 1997 tako navaja, da prekinitev dobave vode ne bo učinkovala pri plačilu za vodo, kadar posameznik ne more plačati niti za osnovne storitve. Francija pa je sprejela *Brottesov zakon*, ki prepoveduje prekinitev dobave zaradi nesposobnosti plačila.⁶⁹⁹

7.3.1. Pogoji za pridobitev pitne vode – priklop na vodovodno omrežje

V skladu s prakso občin in sprejetimi akti na ravni občin in internimi akti upravljavcev javnih služb, je priključitev na javni vodovod možna le, če razpolagamo z veljavnim gradbenim dovoljenjem. Za pridobitev vodnega soglasja je nujno potrebno izkazati zakonitost gradnje, kar je povezano s tem, da imajo zakonito zgrajene stavbe tudi ustrezno urejen vodovod in kanalizacijo. Gre torej za splošno sprejeto pravilo, ki povezuje zakonitost gradnje (torej gradbeno dovoljenje) z možnostjo priključitve. Tako tudi *Pravilnik za projektiranje, tehnično izvedbo in uporabo javnega vodovodnega sistema*⁷⁰⁰ Mariborskega vodovoda, d.d. iz leta 2012, določa, da mora stranka k zahtevku za vodovodni priključek med zahtevano dokumentacijo priložiti tudi gradbeno dovoljenje ali ustrezno dovoljenje za poseg v prostor, kakor tudi soglasje pristojne občine za priključitev na javno vodovodno omrežje.⁷⁰¹ Nadalje pa določa, da je priključitev na javno vodovodno omrežje, s katerim upravljavec upravlja možna: ko so izpolnjeni vsi pogoji iz izdanih soglasij, če sta na razpolago zadostna količina in tlak vode, če je v neposredni bližini cevovod ustreznega premera, če je vodovodna instalacija uporabnika pregledana in izvedena v skladu s standardi in normativi ter z drugimi predpisi,

---

odškodnina. (vir. Šinkovec J., Tratar B.: Obligacijski zakonik: s komentarjem in sodno prakso, Oziris, Lesce, 2001, str. 19.

⁶⁹⁷ Odločba Ustavnega sodišča Republike Slovenije, št. Up-156/98, z dne 11.2.1999.

⁶⁹⁸ Predplačniški vodomeri so bili predlagani kot možnost za ponudnike storitev, da se zagotovi, da bodo gospodinjstva in posamezniki, plačali za vodo, ki jo uporabljajo, saj zahtevajo plačilo vnaprej. To lahko povzroči "tiho prekinitev" zaradi pomanjkanja plačilne sposobnosti in lahko pomeni kršitev človekovih pravic do vode in sanitarij. Zato je potrebno uporabo predplačniških vodomerov skrbno preučiti, preden so nameščeni.

⁶⁹⁹ UN General Assembly, Report of the Special Rapporteur on the human right to safe drinking water and sanitation, A/HRC/30/39, str. 10.

⁷⁰⁰ *Pravilnik za projektiranje, tehnično izvedbo in uporabo javnega vodovodnega sistema* (MUV št. 4/12).

⁷⁰¹ 17. člen Pravilnika.

da je lastnik objekta, ki se priključuje in ima več kot tri stanovanjske oz. poslovne enote, predložil upravljavcu projekt vodovodne instalacije in če so izpolnjeni drugi specifični pogoji.⁷⁰² V kolikor pa bi potekal vodovodni priključek tudi preko zemljišča, ki ni last uporabnika, pa mora uporabnik v korist upravljavca pridobiti od lastnika oz. lastnikov zemljišča pogodbo o dovolitvi služnosti za izgradnjo in vzdrževanje priključka z vpisom v zemljiško knjigo.⁷⁰³

Na podlagi takšne ureditve pa se v praksi kaže velika problematika v primerih alternativnega načina oskrbe s pitno vodo, ki ga občine večinoma sploh ne predvidijo.⁷⁰⁴ Zato je nujno potrebno zagotoviti še drugo pot oskrbe z vodo, ki ni pogojena z zakonitim prebivališčem. Sedaj je namreč prebivalcem, ki zakonitosti gradnje ne morejo izkazati, priključitev na javno vodovodno omrežje, onemogočena.⁷⁰⁵ Ob tem pa je lastna oskrba z vodo v skladu z *Uredbo o oskrbi s pitno vodo*, na območjih, ki so pokrita z javnim vodoovodm, prepovedana.⁷⁰⁶

7.3.2. Vprašanje dostopnosti do pitne vode skozi sodno prakso drugih držav

Glede pitne vode Slovenija ni ogrožena. Navkljub dejstvu, da je Slovenija po količini vode na prebivalca med prvimi dvajsetimi državami na svetu, se moramo zavedati, da je več kot 7.000 prebivalcev Slovenije brez oskrbe s pitno vodo, torej nimajo vode v hiši, in da se okoli 30.000 prebivalcev oskrbuje s kapnico, kar je lahko vprašljivo tako z vidika količine kot ustreznosti, več kot 150.000 ljudi pa se oskrbuje iz lokalnih vodovodov, ki niso pod nadzorom, zato je tam lahko vprašljiva kakovost.⁷⁰⁷ Problem s katerim se Slovenija sooča, pa je razpršena poselitev, saj več kot 40 % prebivalcev živi v naseljih z manj kot 2000 ljudmi, kar povzroča velike težave pri zagotavljanju pitne vode za ta naselja.⁷⁰⁸

Splošni komentar št. 15 o pravici do vode, med obveznosti države določa tudi dostopnost vode. Povezava z vodo in vodnimi storitvami mora biti nediskriminatorna, fizično razpoložljiva in cenovno dostopnih vsakomur:

---

⁷⁰² 20. člen Pravilnika.

⁷⁰³ 22. člen Pravilnika.

⁷⁰⁴ Kot npr. romska naselja. V večini primerov Romi nimajo v lasti zemljišč na katerih prebivajo. Njihove zahteve po zagotovitvi čiste pitne vode, so ravno na podlagi dojemanja pravice do vode, preko lastninskega koncepta, velikokrat neuslišane, kar pa je nesprejemljivo, saj mora država zagotoviti čisto pitno vodo vsem, ne glede na to, kje in kako živijo.

⁷⁰⁵ To se kaže predvsem kot problem pri zagotavljanju vode v romskih naseljih.

⁷⁰⁶ Ahačič J., Bregač M., Gril M., Košir T., Zupančič S.: Odgovornost države zagotavljati pravico do čiste pitne vode, Pravna klinika za varstvo okolja 2014/2015, elektronska knjiga, Ljubljana: Pravna fakulteta, 2015, str. 130, (<http://www.pf.uni-lj.si/media/odgovornost.drzave.zagotavljati.pravico.do.ciste.pitne.vode.pdf>), (januar 2016).

⁷⁰⁷ Kajfež Bogataj L.: Podnebne spremembe in sušna tveganja, Upravljanje voda v Sloveniji /Water management in Slovenia, Fit Media, Celje 2011, str. 69.

⁷⁰⁸ Zupan M.: Cilji trajnostnega razvoja na področju voda, Zbornik 4. problemske konference komunalnega gospodarstva, GZS Zbornica komunalnega gospodarstva, Ljubljana 2014, str. 108.

- fizična dostopnost - voda in oskrba z vodo morata biti nameščeni na primerni razdalji od posameznikovega kraja bivanja.
- cenovna dostopnost - voda mora biti omogočena po ceni, ki je dostopna za vse.
- nediskriminacija - članice so pravno obvezane za zagotavljanje vode za celotno prebivalstvo, vključno z najbolj ranljivimi deli družbe.⁷⁰⁹

Pogoje za prekinitev in omejitev dobave pitne vode v Sloveniji urejajo podzakonski akti-odloki občin. Tako *Odlok o načinu opravljanja lokalne gospodarske javne službe oskrbe s pitno vodo v Mestni občini Maribor*⁷¹⁰ določa, da lahko izvajalec javne službe prekine oskrbo s pitno vodo na podlagi predhodnega obvestila in na stroške uporabnika v posebej naštetih primerih, med drugim tudi, če ne poravna zaračunanih stroškov dobave pitne vode, ali stroškov overitve vodomera po izdanem računu, niti po prejemu opomina v roku, ki je na njem naveden. Za predvideno začasno prekinitev oskrbe s pitno vodo mora izvajalec javne službe izrabiti čas, ki čim manj prizadane uporabnike. Izvajalec javne službe mora o predvideni prekinitvi oskrbe s pitno vodo obvestiti odjemalce v pisni obliki, v primeru da gre za širši krog uporabnikov pa preko sredstev javnega obveščanja in z objavo na svoji spletni strani, najmanj en dan pred prekinitvijo.⁷¹¹

Glede pomembnosti dostopa do pitne vode je večkrat opozoril tudi Varuh človekovih pravic. Tako je se je na lastno pobudo vključil v zgodbo prekinitve dobave vode celi večstanovanjski stavbi zaradi neplačila vode posameznih stanovalcev v Piranu, kjer je opozoril na nujnost vključitve pravice do vode v pravni red RS, kot temeljne človekove pravice.⁷¹² V enem od zadnjih izpostavljenih primerov v Ljubljani, pa je opozoril, da je v skladu s sodno prakso Ustavnega sodišča prekinitev oskrbe s pitno vodo dopustna po pogojih in postopkih, kot to določajo občinski predpisi, vendar gre v primerjavi z neplačilom za nesorazmeren ukrep, s katerim se bistveno poslabša kakovost življenja vseh družinskih članov in stanovalcev, kjer je bila dobava prekinjena.⁷¹³ VOKA je Varuhu pojasnil, da je bil postopek prekinitve oskrbe z vodo izveden v skladu s predpisi ter, da gre za ukrep v skrajnih primerih, kot je redno neplačevanje in naraščanje dolga, kljub izvršbi. Varuh je ugotovil, da je prekinitev dobave pitne vode zaradi neplačila stroškov načeloma pravno dopustna, vendar gre za primer

⁷⁰⁹ Talaburus O.: Thirsty for (the Right to) Water, The policy of not supplying water to the unrecognized Arab-Bedouin villages in the Negov, Negev Coexistence Forum for Civil Equailty, 2014, str. 15, (dostopno na: <http://www.dukium.org/wp-content/uploads/2014/07/water-2014-eng.pdf>), (marec 2016).

⁷¹⁰ *Odlok o načinu opravljanja lokalne gospodarske javne službe oskrbe s pitno vodo v Mestni občini Maribor* (MUV 3/2014).

⁷¹¹ 18. člen Odloka.

⁷¹² Varuh človekovih pravic: Prekinitev dobave vode celi večstanovanjski hiši zaradi neplačila posameznikov, 2015 (<http://www.varuh-rs.si/medijsko-sredisce/aktualni-primeri/novice/detajl/prekinitev-dobave-vode-celi-vecstanovanjski-hisi-zaradi-neplacila-posameznikov/?cHash=5726d4231ec0478f14de5f5496a3703d>), (marec 2016).

⁷¹³ Na Varuha se je obrnila pobudnica, mati samohranilka z dvema otrokoma, ki ji je upravljavec Vodovod-kanalizacija (VOKA) odklopil vodo, zaradi neplačila oskrbe z vodo. Pobudnica dolga ni zanikala in je zaprosila za možnost plačevanja dolgovane zneska po obrokih ter vnovičen priklop vode, kar ji je upravljavec zavrnil.

matere samohranilke z otroki, katerim je bila odrečena življenjsko pomembna pravica do oskrbe z vodo.⁷¹⁴ Varuh namreč poudari, da revščina in pomanjkanje osnovnih dobrin pomenita hud poseg v človekovo dostojanstvo, katerega posledice še posebej čutijo otroci. Prav tako je ob navedenem primeru tudi Varuh poudaril nujnost, da se v pravni red RS vključi pravica do vode kot temeljna človekova pravica. Pravica do vode je namreč neločljivo povezana s pravico do življenja, dostojanstva in zdravja in bi morala biti enotno urejena na državni ravni in ne, tako kot zdaj, ko lahko vsaka občina samostojno določa pogoje za prekinitev oskrbe s pitno vodo. Prav tako bi v takšnih primerih lahko govorili tudi o kršitvi načela enakosti pred zakonom oziroma enake obravnave državljanov, zato so nujne zakonodajne spremembe.⁷¹⁵

V Franciji sicer velja, da morajo vodo plačati uporabniki vode, vendar obstaja nekaj odstopanj s strani zlasti javnih organov, ki pomagajo financirati večje naložbe, potrebne za vodne storitve. Načelo, ki se imenuje "voda plača za vodo" je del filozofije, ki se izvaja v zadnjih 50 letih.⁷¹⁶ To pomeni, da je prisotna tudi manjša državna intervencija pri zagotavljanju vode. V Franciji je nezakonito zagotavljati brezplačno pitno vodo, na primer, zagotoviti brezplačno vodo v občini. Na drugi strani je dovoljeno subvencionirati ceno, pod pogojem, da na splošno uporabniki plačajo za vodo.⁷¹⁷ Čeprav je brezplačna voda nezakonita, je v Franciji veliko javnih vodnjakov, ki omogočajo brezplačno vodo na račun občine.⁷¹⁸ Francoska sodišča so odločila, da je odklop iz vodovodnega omrežja zaradi neplačevanja, kazen, ki je nesorazmerna z dolgom za vodo za gospodinjstva. Tako je določeno, da brez sodne odločbe dobavitelj vode ne more prekiniti povezavo z vodo uporabniku, ki ni plačal računov, če ima uporabnik finančne težave. V Bruslju, na primer, potrebuje dobavitelj vode sodni nalog za prekinitev vode zaradi neplačevanja. Na Nizozemskem, sodišča svoje odločitve, za zavrnitev odklopa vode dobaviteljem, utemeljujejo z na novo priznано človekovo pravico do vode. V Franciji zakon sedaj prepoveduje odklop vode za eno leto, če je uporabnik v zadnjih 12 mesecih prejemal socialno pomoč iz regionalnega solidarnostnega sklada, ustanovljenega za pomoč ljudem z stanovanjskimi težavami.⁷¹⁹ V Franciji ima le 0.7% uporabnikov, dolg za vodo.⁷²⁰ Mnogi francoski dobavitelji vode imajo posebne urade za

---

⁷¹⁴ Varuh je tako predlagal upravljavcu, da ponovno pretehta ukrep prekinitve oskrbe s pitno vodo in morebiti najde primernejšo rešitev, kar je upravljavec tudi storil in pobudnici omogočil ponovni priklop.

⁷¹⁵ Varuh človekovih pravic: VOKA po predlogu Varuha znova priklopila vodo materi samohranilki, Pravna Praksa, št. 9/16, str.: 24-25, GV Založba, 2016.

⁷¹⁶ Načelo »voda mora plačevati vodo« (*«le principe l'eau paye l'eau»*) je bilo v Franciji dolgo časa tradicionalno uveljavljeno in pomeni, da mora plačilo oskrbe s pitno vodo pokriti stroške.

⁷¹⁷ Subvencioniranje je možno od leta 2013, kakor tudi zagotavljanje brezplačne osnovne količine pitne vode, kar pa je zgolj možnost in ne obveznost občin.

⁷¹⁸ V Parizu politika za vpis pravice do vode vodi v smeri večjega števila javnih fontan, v poletnih mesecih pa v distribuciji brezplačnih steklenic vode za brezdomce.

⁷¹⁹ Tako je prepovedan odklop vode uporabnikov v primeru neplačila računov, ne glede na prihodke gospodinjstev, uvedena pa je tudi socialna tarifa za vodo za ranljive skupine. Vodna gospodarstva si želijo, da bi jim zakon dovoljeval odklop vode, čeprav v praksi zakona ne bi bilo mogoče izvrševati, saj ima že grožnja dober učinek za prepričevanje uporabnikov, da plačajo vodo.

⁷²⁰ Politika v Franciji je, da se iz omrežja ne odklapija gospodinjstev, ampak komercialne uporabnike ali prazna stanovanja.

obravnavo neplačanih računov za vodo in pomagajo ljudem pridobiti podporo s strani socialnih storitev. V primeru pravnih težav med uporabnikom in dobavitelji vode je predviden posebni arbiter za vodo, ki rešuje spore zunaj sodišča, hitreje in za nižjo ceno kot na tradicionalnih sodiščih.⁷²¹

Francija je socialne probleme na področju vode pripoznala že pred 15 leti, ko je sprejela zakon, ki določa pravico za pridobivanje pomoči za vodo, ki določa, da ima vsaka oseba ali družina, ki preživlja kakršnekoli težave, predvsem zaradi pomanjkanja sredstev ali življenjskih pogojev, pravico do pridobivanja pomoči s strani javne oblasti za zagotovitev neprekinjene dobave vode, energije in telekomunikacijskega omrežja.⁷²² V letu 2006 je Francija sprejela pravico do pitne vode po dostopni ceni in določila: »Vsaka fizična ali pravna oseba ima pravico pridobiti pitno vodo za prehrano ali higieno pod pogoji, ki so dostopni za vse".⁷²³ Sprejet pa je bil tudi predpis za pomoč financiranja sistema pomoči za podporo najrevnejših posameznikov, ko imajo ti dolgove zaradi vode.⁷²⁴ V Franciji je tako na zakonskem nivoju zagotovljeno, da nihče ni izključen od dostopa do pitne vode zaradi finančnih težav ter je uzakonjeno načelo, da je voda javna dobrina in ne tržno blago, zato mora biti dostopna vsem članom družbe.⁷²⁵

V Belgiji ni veliko sodne prakse povezane z dostopom do pitne vode. V nadaljevanju sta podana dva znamenita primera, ki sta prispevala k priznanju pravice do pitne vode, kot človekove pravice:

- Glede zakonitosti odklopa pitne vode s strani podjetja za oskrbo s pitno vodo, zaradi neplačila, se je opredelilo arbitražno sodišče v bruseljski regiji v letu 1996 v zadevi »A.s.b.l. Syndicat national des propriétaires et autres case«:⁷²⁶

V letu 1994 je regionalni Odlok bruseljske regije določil, da podjetja za oskrbo s pitno vodo nimajo pravice prekiniti dobavo vode najemniku, ki ni plačal računa za vodo. Ob tem pa določa, da so podjetja v takem primeru upravičena zahtevati plačilo računa od lastnika nepremičnine.⁷²⁷ Sodišče je poudarilo, da je dostop do minimalne količine pitne vode in

---

⁷²¹ Smets H.: Charging the poor for drinking water, The experience of continental European countries concerning the supply of drinking water to poor users, Water Academy, France, str. 4-5, (dostopno na: <http://www.publicpolicy.ie/wp-content/uploads/Water-for-Poor-People-Lessons-from-France-Belgium.pdf>), (marec 2016).

⁷²² *Family and Social Action Code, L115-3.*

⁷²³ *Environmental Code, Art. L210-1.*

⁷²⁴ Smets H.: Charging the poor for drinking water, The experience of continental European countries concerning the supply of drinking water to poor users, Water Academy, France, str. 6-7, (dostopno na: <http://www.publicpolicy.ie/wp-content/uploads/Water-for-Poor-People-Lessons-from-France-Belgium.pdf>), (marec 2016).

⁷²⁵ Zobavnik Igor: Pitna voda, Primerjalni pregled (PP), Državni zbor, Raziskovalno-dokumentacijski sektor, Ljubljana 2015, str. 9.

⁷²⁶ A.s.b.l. Syndicat national des propriétaires et autres, Cour d'Arbitrage de Belgique, Arrêt N°9/1996, 8 February 1996, Moniteur belge, 1996(02)00035.

⁷²⁷ Zarad tega odloka je združenje lastnikov vložilo peticijo na arbitražno sodišče Belgije, kjer so prosili za razveljavitev te določbe. Trdili so, da lastniki ne bi smeli biti prisiljeni plačati za vodo, ki so jo porabili najemniki

sanitarij temeljna človekova pravica in zato, mu mora biti dostop do pitne vode zagotovljen tudi v primeru, če najemnik za to vodo ne more plačati, lastnik pa je solidarno odgovoren za plačilo podjetju za oskrbo s pitno vodo. V primeru plačilne nesposobnosti najemnikov, ima tako podjetje za oskrbo s pitno vodo pravico, da račun posreduje lastniku nepremičnine, na podlagi njegove odločitve, da bo svojo nepremičnino povezal na distribucijsko omrežje in, da jo bo dal v najem.⁷²⁸ Ta sodba predstavlja ravnovesje med gospodarskim interesom distribucijskega podjetja in uresničitve pravice do pitne vode za vsakogar.⁷²⁹

- Pomembna je prav tako odločitev arbitražnega sodišča v Belgiji v zadevi »*Commune de Wemmel*«,⁷³⁰ ki se nanaša na pravni okvir za pitno vodo v flamski regiji:

Glede na določitev minimalne količino 15 m³ pitne vode, ki se zagotavlja vsaki osebi brezplačno, je prišlo do povečanja vodne tarife nad tem določenim zneskom, zaradi stroškov izterjave. Leta 1998 je eden od članov medobčinske družbe za oskrbo s pitno vodo nasprotoval tej novi ureditvi, ker naj bi posegala v pristojnosti komunalnega podjetja z določanjem cene vode. Sodišče je odločilo, da nova ureditev zasleduje dva cilja: določa pravico vsakogar do minimalnega dostopa do pitne vode, kar izhaja iz 23. člena Ustave in iz *Agende 21* ter, da progresivna lestvica spodbuja racionalno porabo vode in s tem zmanjšuje zapravljanje vode. Ta sodba je pomembna, saj oba poudarjena vidika v njen prispevata k uresničitvi pravice do zdravega okolja, ki je zagotovljena v 23. členu Ustave.⁷³¹

Tudi v Nemčiji je v zvezi z dostopom do pitne vode zelo pomembna sodna praksa, predvsem treh zveznih sodišč: ustavnega, upravnega in vrhovnega. Sodna praksa je izključila lastninske pravice lastnika zemljišča do pitne vode na njegovem zemljišču, uveljavila pa je tudi načelo, da za izkoriščanje pitne vode ni potrebno plačevati odškodnine lastniku zemljišča. Sodna praksa, ki izhaja iz načela socialne države ter 1. člena *Zvezne Ustave*, ki predpisuje, da mora država zagotavljati socialno-ekonomski minimum, zagotavlja tudi ekonomsko dostopnost do vode.⁷³²

Zvezno ustavno sodišče v Nemčiji je potrdilo poseben pomen vode kot javne in socialne dobrine zlasti v razmerju do lastninske pravice v primeru »*Naßauskiesung*«,⁷³³ kjer je sodišče

---

ter, da bi moral vsakdo nositi stroške za svojo lastno porabo, in ne plačati porabljene vode za nekoga drugega. Sodišče se z razveljavitvijo določbe Odloka ni strinjalo, saj so menili, da ima vsak lastnik pravico na svoji nepremičnini vzpostaviti sistem distribucije vode in se odločiti ali bo dal nepremičnino v najem. Potrdili so, da je vsekakor primarna obveznost plačila vode na najemniku.

⁷²⁸ Sodišče je določilo, da ima na podlagi 2. člena regionalnega Odloka, vsak prebivalec hiše, ki je povezan na distribucijsko omrežje, pravico do vode za domačo porabo, kar ustreza dvema ciljema: zagotoviti najboljše pogoje za izvajanje javne naloge pri distribuciji vode in zagotoviti absolutno pravico, do oskrbe s pitno vodo.

⁷²⁹ Armeni Chiara: The right to water in Belgium, International Environmental, Law Research Centre, 2008, str. 4, (<http://www.ielrc.org/content/f0802.pdf>), (februar 2016).

⁷³⁰ *Commune de Wemmel*, Cour d'arbitrage, Arrêt N°36/1998, 1 Avril 1998, Moniteur belge, 24 April 1998.

⁷³¹ Armeni Chiara: The right to water in Belgium, International Environmental, Law Research Centre, 2008, str. 5, (<http://www.ielrc.org/content/f0802.pdf>), (februar 2016).

⁷³² Thielbörger Pierre: The Right(s) to Water: The Multi-Level Governance of a Unique Human Right, Springer 2014, str. 11-13 in str. 18).

⁷³³ *BVerwGE 58, 300 - Naßauskiesung*, (<http://www.servat.unibe.ch/dfr/bv058300.html>), (april 2016).

potrdilo zakonodajno odločitev o izključitvi podtalnice iz področja uporabe pravice do lastnine v skladu z omejitvami predvidenimi z Ustavo. Ob tem je sodišče poudarilo, da je voda ena od najpomembnejših osnovnih potreb za vse ljudi, živali in rastlin. Že leta 1959 je Zvezno ustavno sodišče odločilo v zadevi »*Großer Erftverband*«, ⁷³⁴ da omejitve pravic rudarskih družb za upravljanje vodnih virov morajo biti sprejete, saj so posledica določb 14.(2) člena *Temeljnega zakona*, ki določa, da nepremičnine ustvarjajo obveznosti in morajo služiti javnemu dobru. Leta 1995 je sodišče znova poudarilo pomen vode v svoji odločbi »*Wasserpennig*«, ⁷³⁵ kjer je izrecno razsodilo, da je voda kot omejen naravni vir, dobra za javnost na splošno in potrdilo, da je glede na to, da je oskrba s pitno vodo odvisna od kvalitetne podzemne vode, potrebno vodo primarno uporabljati za pridobivanje pitne vode. Zato je sodišče upravičilo določitev slabših pogojev za odvzem vode za druge namene v primerjavi z vodo, ki se bo uporabila za pitje, kar pomeni tudi višje cene za tiste, ki pridobivajo vodo za gospodarske ali industrijske namene. ⁷³⁶

Na Nizozemskem *Zakon o pitni vodi* (»*DrinkWaterwet*«) med drugim v 8. členu določa, da mora lastnik družbe za oskrbo s pitno vodo uporabljati tarife, ki so razumne, transparentne in nediskriminatorne (dostopnost, nediskriminatornost, pozitivni ukrepi za ranljive in marginalizirane skupine). V 9. členu pa je določena obveznost lastnika družbe za oskrbo s pitno vodo, da vodi takšno politiko, ki bo preprečevala odklop malih porabnikov pitne vode. S podzakonskim aktom pristojnega ministrstva se bodo določila še podobnejša pravila o odklopu malih porabnikov in o ukrepih za preprečitev teh odklopov v največji možni meri. ⁷³⁷

V Ugandi je še vedno veliko ljudi brez dostopa do pitne vode. Predvsem za zahodno, vzhodno in severno Ugando so značilni oslabljeni vodni viri, ženske in otroci pa potujejo na oddaljene kraje, da lahko zajamejo pitno vodo. ⁷³⁸ V zahodu Ugande ljudje živijo v hribovitih predelih, kjer nimajo dostopa do pitne vode, posamezni vodni viri pa so ob vznožju v dolinah, ki so zelo oddaljene od njihovih domov. Veliko ljudi zato poskuša na različne načine zbrati čimveč deževnice, ki jo uporabljajo v vse namene in jo celo uživajo brez predhodnega prekuhavanja, zaradi česar se je povečalo število ljudi obolelih zaradi bolezni, ki izvirajo v vodi. Situacija v Ugandi presega samo težavo o dostopu do pitne vode, ampak vpliva predvsem na zdravje

⁷³⁴ BVerfGE 10, 89 – (*Großer*) ERFTVERBAND (<http://www.servat.unibe.ch/dfr/bv010089.html>), (april 2016).

⁷³⁵ BVerfGE 93, 319 – *Wasserpennig*, (<http://www.servat.unibe.ch/dfr/bv093319.html>), (april 2016).

⁷³⁶ Human Rights and Access to Water, Comments by the Federal Republic of Germany, pursuant to op. 1 of Decision 2/104 of the United Nations Human Rights Council, Berlin 2007, str. 12-13, (<http://www2.ohchr.org/english/issues/water/contributions/Germany.pdf>), (april 2016).

⁷³⁷ Zobavnik Igor: Pitna voda, Primerjalni pregled (PP), Državni zbor, Raziskovalno-dokumentacijski sektor, Ljubljana 2015, str. 16.

⁷³⁸ Svetovna zdravstvena organizacija je v svojem poročilu v letu 2012 potrdila, da okoli 780 milijonov ljudi še vedno živi v pomanjkanju pitne vode.

večinoma revnega prebivalstva. Vlada pa več denarja nameni za zdravila, kot pa preprečitvi vzrokov za nastanek teh bolezni.⁷³⁹

Kothari na primeru Indije opredeljuje, da ustavno varstvo pravic ne pomeni samo negativnega varstva kršitve teh pravic, ampak tudi pozitivno varstvo, kar pomeni, da lahko razširimo pomen pravice do vode ne samo na to, da se ljudem ne sme zavrni dostop do vode, ampak tudi, da na področjih, kjer ni dostopa do pitne vode, ustavna pravica do življenja nalaga obveznost državi, da vodo omogoči. To trditev je mogoče podkrepiti s prakso ustavne ureditve v Južni Afriki, saj *Ustava Južne Afrike* zagotavlja svojim državljanom pravico do ustrezne hrane in vode. Vprašanje pa je v kakšnem obsegu je lahko ta pravica izvršljiva, in ali je odvisna tudi od državnih sredstev. Zato se še naprej odpira vprašanje, ali ima država dolžnost zagotavljati osnovno oskrbo z vodo, tudi če nima zadostnih sredstev.⁷⁴⁰

V Indiji je v zvezi z zagotavljanjem enakega dostopa do voda na ravni skupnosti razširjena struktura kaste, ki je institucionalizirala hierarhični sistem stopenjske neenakosti. To pomeni, da prevladujoča imena na ravni Skupnosti lahko preprečijo dostop do skupnih vodnih virov socialno prikrajšanim skupinam.⁷⁴¹ Tradicionalni upravljavci vode na lokalni ravni se počutijo marginalizirane z zadnjo zakonodajno odločitvijo države, ki za njih ne predvideva nobene vloge.⁷⁴² V Indiji je bilo v letu 2012 kar 59 % barakarskih naselij, ki še niso bile priznane s strani oblasti. Centralne vladne agencije v Mumbaju so pogosto zavrnilo pomoč državi in občinski upravi, da bi izboljšale dostop do storitev za nepriznana naselja »slums« na njihovi zemlji. Na podlagi tega bi bilo mogoče trditi, da z oviranjem širitve dostopa do vode za revne prebivalce, centralna vlada Indije krši svoje obveznosti, glede spoštovanja človekove pravice do vode in sanitarij na podlagi mednarodne in nacionalne sodne prakse.⁷⁴³ Ljudje, ki živijo v takšnih naseljih imajo na splošno manj pravic, med drugim trpijo zaradi slabšega dostopa do pitne vode.⁷⁴⁴ Zato lahko sprejem pravnega okvirja človekovih pravic, ki poudarja univerzalno

---

⁷³⁹ Mafaranga H., Uganda: Access to Safe Water; More of a Myth than a Reality, WaterSan Perspective 2013, (<http://waterjournalistsafrica.com/2013/03/19/uganda-access-to-safe-water-more-of-a-myth-than-a-reality/>), (marec 2016).

⁷⁴⁰ Kothari J.: The right to water: A constitutional perspective, International Environmental Law Research Centre (IELRC), Delhi 2006, str.: 1, (http://www.ielrc.org/activities/workshop_0612/content/d0607.pdf), (marec 2016).

⁷⁴¹ Zakonsko potrditev takšnih praks je mogoče najti v Zakonu s.3 (xiii) o načrtovanju kast in načrtovanju plemen iz leta 1989, kjer je opredeljeno kot kaznivo dejanje kadar oseba, ki ni član načrtovane kaste ali načrtovanega plemena, poškoduje rezervoar ali kateri koli drugi vir vode, ki ga običajno uporabljajo člani kaste ali plemena načrtovan tako, da je ta manj primeren za namen, za katerega se običajno uporablja.

⁷⁴² Muraldihar S.: The right to water, an overview of the Indian legal regime, Eibe Riedel & Peter Rothen eds., The Human Right to Water, Berliner Wissenschafts-Verlag, 2006, str. 65-81, International Environmental Law Research Centre, Geneva, str. 6, (dostopno na: <http://www.ielrc.org/content/a0604.pdf>), (marec 2016).

⁷⁴³ Murthy S.L.: Land security and the challenges of realizing the human right to water and sanitation in the slums of Mumbai, India, Health and human rights, volume 14, no. 2, december 2012, (<https://cdn2.sph.harvard.edu/wp-content/uploads/sites/13/2013/06/Murthy-FINAL2.pdf>), (marec 2016).

⁷⁴⁴ V decembru 2014 je Višje sodišče v Bombayu odredilo mestni vladi, da mora razširiti dostop do vodovoda tudi prebivalcem Mumbaia, ki živijo v nepriznanih četrtih (»slums«). Ta odločitev sodišča je pomembna iz dveh vidikov. Prvič se v sodnem nalogu sklicuje na pravni okvir človekovih pravic, kjer je pravica do pitne vode osrednji del pravice do življenja, ki jo varuje indijska ustava. Drugič, sodišče je ugotovilo, da dostop do vode ne

pravico do vode, igra pomembno vlogo pri premagovanju ovir glede dostopa do pitne vode in tako pomaga pri promociji zdravja za marginalizirane skupine.⁷⁴⁵

V Južni Afriki kljub usklajevanju potrebe po kapitalu in odškodninah (pravnih sredstvih) in potreb po gospodarski učinkovitosti, še vedno obstajajo problemi pri zagotavljanju trajnega dostopa do oskrbe z vodo za celotno državo. Najbolj običajna metoda, ki se uporablja za zagotovitev brezplačne osnovne vode je, z naraščajočimi tarifami, vendar ta lahko deluje samo v občinah z dovolj velikim številom uporabnikov velikih količin porabljene vode, da je lahko izvedljivo navzkrižno subvencioniranje.⁷⁴⁶ Druga metoda, uporaba ciljnih dobropisov, je postala mogoča z zagotavljanjem pravičnega deleža nepovratnih sredstev iz nacionalne državne blagajne na občine. Vendar pa številnim občinam primanjkuje ljudi za izvajanje takega programa. Ta metoda ustvarja nevarnost padca revnih na raven slabše storitve.⁷⁴⁷ Ne glede na pristop je uspeh zagotavljanja brezplačne osnovne vode odvisen od izvajanja učinkovitih meritev, monitoringa, odkrivanja iztokov in nadzora, obračuna in kontrole. Vsi ti zahtevajo visoko stopnjo zmogljivosti znotraj občin, ki pa je pogosto primanjkuje.⁷⁴⁸

Z vidika problematike dostopa do pitne vode je v sodni praksi Južnoafriške republike znanih več primerov. V nadaljevanju so predstavljeni trije:

- V zadevi *Manqele vs. Durban Transitional Metropolitan Council*⁷⁴⁹ tožnica, brezposelna ženske s sedmimi otroci, zahteva ugotovitveno sodbo, da je bila prekinitev dobave vode v njenih prostorih nezakonita. *Manqele* se je sklicevala na pravico do osnovne oskrbe z vodo iz zakona in se ni sklicevala na Ustavo. Nasprotna stran je uspešno trdila, da v tistem času ni bilo predpisov, ki bi opredeljevali pomen pravice do osnovne oskrbe s pitno vodo, zato je pravica na katero se je tožnica sklicevala brez vsebine. *Manqele* je bilo zato zavrnjeno pravno sredstvo, načeloma na tem tehničnem razlogu, sodnik pa je v svoji obrazložitvi tudi navajal, da se je tožnica nezakonito ponovno priklopila na oskrbo z vodo, zaradi česar je tudi to razlog za zavrnitev njene pravice do pravnega varstva. Ta primer je

---

sme biti vezan na lastninske pravice revnih v teh četrth. Na podlagi te odločitve so mestne oblasti sprejele nov pravilnik za oskrbo s pitno vodo za osebe, ki živijo v nepriznanih vaseh-slumih. Vendar so pomanjkljivosti še vedno prisotne. Tako lahko v posameznih četrth še vedno izklopijo vodo ker Višje sodišč iz Bombaya nima pristojnosti nad zakonodajo centralne vlade.

⁷⁴⁵ Več o tem v: Subbaraman R., Murthy L. S.: The right to water in the slums of Mumbai, India, Perspectives, Bull World Health Organ, 93:815–816, 2015, (<http://www.who.int/bulletin/volumes/93/11/15-155473.pdf>), (marec 2016).

⁷⁴⁶ Na mnogih področjih, ki so pretežno sestavljena iz okrožij ali v podeželskih delih države preprosto ni dovolj velikega obsega uporabnikov vode da bi ta pristop lahko bil učinkovit. Poleg tega lahko problem neplačevanja privede do nizke stopnje kritja stroškov na nekaterih področjih.

⁷⁴⁷ Marah L., O'Donovan M., Martin R., Boberg D.: Effective Cost Recovery in a Changing Institutional and Policy Environment: Municipal Demarcation, the "Free Basic Water" Policy and Financially Sustainable Service Delivery. WRC Report 1384/1/04, 2004, Pretoria, str. 22.

⁷⁴⁸ Earle A., Goldin J., Kgomotso P.: Domestic Water Provision in the Democratic South Africa – changes and challenge, AWIRU, CiPS, University of Pretoria, september 2005, str. 20, (<http://www.awiru.co.za/pdf/3Domestic%20water%20provision%20in%20SA%20-%20changes%20and%20challenges.pdf>), (marec 2016).

⁷⁴⁹ *Manqele v Durban Transitional Metropolitan Council in South Africa*, Durban High Court, 2002 (6) SA 423 (D).

vzpodbudil Vlado, da leto dni kasneje v predpisih opredeli termin osnovne oskrbe s pitno vodo.⁷⁵⁰

V obravnavanem primeru je vidno, kako pomembna je natančna definicija in jasne določbe v Ustavi in zakonih. Sodišče je torej razsodilo, da je bila pravica, ki je sicer bila vključena v Zakon o vodnih storitvah, v trenutku odločanja nepopolna in zato neizvedljiva. Treba je opozoriti, da predpis, ki je naknadno opredelil izraz "osnovne oskrbe z vodo" in določil minimalno oskrbo na 25 litrov na osebo na dan, takrat še ni bil sprejet. Zato je sodišče sklenilo, da nima nikakršnih napotkov s strani zakonodajalca ali vlade o tem, kako interpretirati pravico, ki je vključena v 3. člen *Zakona o vodnih storitvah*. Tožeča stran je trdila, da je določbe *Zakona o vodnih storitvah* potrebno razumeti tako, da se izpolnjuje vsaj ustavne zahteve. Sodnik je to trditev zavrnil in navedel, da tožba, ki bi temeljila na kršitvi ustavne pravice mora biti ustrezno tudi formulirana.⁷⁵¹ Tudi na podlagi dejstva, da se je stranka naknadno nezakonito priklopila, je sodnik menil, da se stranka ne more sklicevati na nesposobnost plačila za vodne storitve, zato je sklenil, da odklop ni bil nezakonit.⁷⁵²

Ta sodba je bila v literaturi zelo kritizirana. *Kidd* meni, da bi sodišče moralo razlikovati med preteklim ravnanjem osebe in njeno trenutno plačilno sposobnostjo. Zato je mnenja, da tožnica spada v področje uporabe oddelka 4(3)(c) po *Zakonu o vodnih storitvah*, če dokaže, da trenutno ni zmožna plačati za vodne storitve. Revnim osebam se torej ne sme zavrniti osnovnih storitev oskrbe z vodo zaradi neplačevanja, ampak so jim te lahko le omejene.⁷⁵³

- Južnoafriški Višje sodišče je zavzelo drugačen pristop v zadevi *Residents of Bon Vista Mansions v Southern Metropolitan Local Council*⁷⁵⁴, kjer je sodišče ugotovilo, da prekinitev oskrbe s pitno vodo pomeni »*prima facie*«⁷⁵⁵ kršitev dolžnosti države zagotoviti ljudem pravico do dostopa do vode. V tem primeru je zagotovitev osnovne oskrbe s pitno vodo pridobila pravno zaščito.⁷⁵⁵ Sodišče je menilo, da obveznosti spoštovanja obstoječega dostopa do pitne vode pomeni, da država ne sme sprejeti takšnega ukrepa, ki bi preprečil tak dostop. Z prekinitvijo oskrbe z vodo, je nasprotna stran kršila tožnikove obstoječe pravice. Sodišče se je navezalo na *Zakon o vodah* in opozorilo, da zakon določa, da lahko ponudnik storitev oskrbe z vodo določi pogoje, pod katerimi

---

⁷⁵⁰ Kothari J.: The right to water: A constitutional perspective, International Environmental Law Research Centre (IELRC), Delhi 2006, str.: 9-10, (http://www.ielrc.org/activities/workshop_0612/content/d0607.pdf), (marec 2016).

⁷⁵¹ Na koncu je sodnik zatrdil, da tožeča stranka sploh ni privolila na omejitev šestih kilolitrov dobave vode na mesec, ki jih tožena stran zagotavlja brezplačno, ampak je želela porabiti še dodatne količine (z nezakonitim priklopom).

⁷⁵² Winkler, 'Judicial Enforcement of the Human Right to Water – Case Law from South Africa, Argentina and India', 2008 Law, Social Justice & Global Development Journal (LGD), Düsseldorf 2008, str.5-6.

⁷⁵³ Kidd M.: Not a Drop to Drink: Disconnection of Water Services for Non-Payment and the Right to Access Water, South African Journal on Human Rights, 2004 (20), str. 131-132.

⁷⁵⁴ *Residents of Bon Vista Mansions v Southern Metropolitan Local Council 2002 (6) BCLR 625 (W)*.

⁷⁵⁵ Dobava vode je bila prekinjena, ker se zanjo ni plačalo. Tožeča stranka je zahtevala izdajo začasne odredbe za priključitev in ponovno dobavo vode, ter se pri tem sklicevala neposredno na ustavo.

dobavo vodo lahko tudi prekine. Oskrba z vodo se lahko prekine če se upoštevajo vsi ustrezni postopki, pod pogojem, da se potrošnikom, ki ne morejo plačati za vodne storitve, njihova dobava omeji na osnovno raven, ne pa povsem odklopi. Sodišče je odločilo, da kršitev ustavne dolžnosti nastane, če lokalni organ prekine obstoječe vodne storitve in zato tak odklop zahteva ustavno utemeljitev. Dobava vode se ne sme prekiniti osebi, ki nima dostopa do ustreznih storitev osnovne oskrbe z vodo, zaradi neplačila, če oseba dokaže upravljavcu oskrbe s pitno vodo, da vode ni sposobna plačati.⁷⁵⁶

- Do sedaj predstavljena primera, sta se ukvarjala z odklopom vode, naslednji primer pa se nanaša na obveznosti glede spoštovanja obstoječe oskrbe z vodo. Postavlja se vprašanje, ali se obveznost zagotoviti dostop do oskrbe z vodo, v skladu z zagotavljanjem pravice do vode, nanaša tudi na ljudi, ki še nimajo dostopa do vode, s čemer se je ukvarjalo ustavno sodišče v zadevi »*Grootboom judgment*«. ⁷⁵⁷ Tožeča stranka, *Irene Grootboom*, je bila del skupine ljudi, ki so živeli v neformalnem bivališču imenovanem »*Wallacedene*«. Zaradi groznih razmer so se preselili na zemljišče v zasebni lasti, iz katerega so bili nato izseljeni in končali so kot brezdomci. V danem primeru se je sodišče v prvi vrsti ukvarjalo s stanovanjsko pravico, vendar je večkrat poudarilo, da je potrebno vse socialno-ekonomske pravice razlagati skupaj in se tako posebej sklicevalo na 27. člen ustave, ki določa pravico do vode. Razumno je, da je sodišče razširilo to sodbo tudi na pravico do vode. Ta pogled je kasneje priznalo tudi Ministrstvo za vodne zadeve in gozdarstvo. V *Grootboomovi* sodbi je ustavno sodišče razvilo pojem razumnosti in poudarilo, da mora država uvesti usklajen program za uresničevanje teh pravic (26. in 27. člena Ustave).⁷⁵⁸

Pristop sodišča v obravnavanem primeru je bil kritiziran, kot ne dovolj daljnosežen. Sodišče bi moralo uporabiti minimalni osnovni dostop, ki ga je razvil CESC, ki lahko zagotavlja podlago za bolj daljnosežne in natančnejše odločitve o obveznostih izpolnjevanja človekove pravice do vode. Tak dostop priznava, da so nekatere minimalne potrebe, kot so potreba po minimalni količini vode, ki so bolj nujne od drugih in zato uživajo prednost nad vsemi drugimi potrebami. Izpolnjene morajo biti nemudoma. Zato bi upoštevanje minimalnega jedra vsebine moralo biti izhodišče, iz katerega mora biti obravnavana tudi uresničitev pravice do vode v skladu s 27. členom Ustave. Vlada je obvezana izpolniti pravico do vode takoj, npr. z takojšnjo razširitvijo svoje politike na vse siromašne ljudi v stiski in jim priskrbeti to minimalno potrebno količino. Minimalni bistven pristop bi prisilil vlado, da vsem ljudem, ki

---

⁷⁵⁶ Kothari J.: The right to water: A constitutional perspective, International Environmental Law Research Centre (IELRC), Delhi 2006, str.: 9-10, (http://www.ielrc.org/activities/workshop_0612/content/d0607.pdf), (marec 2016).

⁷⁵⁷ *Government of the Republic of South Africa and Others v Grootboom and Others (CCT11/00) [2000] ZACC 19; 2001 (1) SA 46; 2000 (11) BCLR 1169 (4 October 2000)*, (<http://www.saflii.org/za/cases/ZACC/2000/19.html>), (april 2016).

⁷⁵⁸ Winkler, 'Judicial Enforcement of the Human Right to Water – Case Law from South Africa, Argentina and India', 2008 Law, Social Justice & Global Development Journal (LGD), Düsseldorf 2008, str.7.

živijo v primerljivih pogojih kot *Grootboom*, takoj zagotovi dostop do minimalnih osnovnih storitev.⁷⁵⁹

V Izraelu okoli 73.000 ljudi, prebivalcev nepriznanih vasi v puščavi Negev, že desetletja trpi diskriminacijo pri dostopu do infrastrukture in virov pitne vode. Voda, ki jo dostavljajo v te vasi je nezadostna, draga in nevarna. Ob tem se prebivalci soočajo z stroga birokracijo, ki omejuje dodelitev vode. Zagotavljanje vode deli nepriznane vasi na "povezane" in "nepovezane" skupnosti. V zadnjih nekaj letih, so se »povezani kraji« lahko neodvisno povezali na državno vodno podjetje *Mekorot*.⁷⁶⁰ Nasprotno, »nepovezane« skupnosti pa nimajo dovoljenja, da bi se povezale z vodovodnim omrežjem in preživijo tako, da kupujejo vodo od zasebnih ponudnikov in s shranjevanjem v kovinskih cisternah. Vprašanje vode v nepriznanih vaseh je bilo večkrat obravnavano na podlagi peticij in vloženih pritožb na izraelskem vrhovnem sodišču. Vlagale so jih številne organizacije za človekove pravice in predstavniki regionalnega sveta za nepriznane vasi, ki so se pritožili zaradi pomanjkanja dostopa do vode v vaseh. Tožniki so trdili, da omejevanje dostopa do vode krši Izraelsko vodno pravo in zanika prebivalcem teh vasi, osnovne pravice do človekovega dostojanstva in svobode, kot tudi človekovo pravico do vode.⁷⁶¹ Čeprav je Sodišče razsodilo proti peticijam, z vrnitvijo zadeve v ponovno odločanje vodnega odbora (*Water Committee*), je s svojo odločitvijo doseglo de-facto decentralizacijo tega področja za odločanje od primera do primera. Nekoč je Odbor za vode zelo aktivno deloval znotraj Organa za ureditev nastanitev Beduinov v območjih Negev, danes pa deluje pod okriljem Izraelskega vodnega organa.⁷⁶²

---

⁷⁵⁹ Bilchitz, D (2003a) 'Towards a Reasonable Approach to the Minimum Core: Laying the Foundations for Future Socio-Economic Rights Jurisprudence', *South African Journal on Human Rights* 2003 (19), str. 11.

⁷⁶⁰ Mekorot, Israel national water company, <http://www.mekorot.co.il/eng/newsite/Pages/default.aspx>, (marec 2016).

⁷⁶¹ Dodaten problem za življenje prebivalcev teh beduinskih vasi, je strošek vode, saj plačujejo najvišjo stopnjo v državi. Poleg te stopnje, so vodni sistemi v teh neprepoznanih vaseh nameščeni in vzdrževani s strani prebivalcev, ki so zadolženi za polaganje cevi in vzdrževanje svoje infrastrukture, vodovoda in kanalizacije. Za razliko od drugih domačih uporabnikov, katerih stroški vzdrževanja so vključeni v njihove račune za vodo, morajo prebivalci beduinskih vasi plačati dodatne takse za vzdrževanja poleg že tako pretirano visoke cene. Stopnje za vodo v neprepoznanih vasi tako niso le izjemno visoke, ampak tudi neupravičene.

⁷⁶² Talaburus O.: *Thirsty for (the Right to) Water*, The policy of not supplying water to the unrecognized Arab-Bedouin villages in the Negov, *Negev Coexistence Forum for Civil Equality*, 2014, str.: 3-4, (dostopno na: <http://www.dukium.org/wp-content/uploads/2014/07/water-2014-eng.pdf>), (marec 2016).

Slika 10: »Povezane vasi« - dostop do vode v bližini nepriznane vasi Khasham Zaneh.⁷⁶³ Podobne točke so tudi na glavni cesti v vasi Negev. (avtor fotografije: Negev Coexistence Forum)⁷⁶⁴

Slika 11: »Nepriznane vasi« - transport vode v nepriznana vas Sawawin, ki je zelo drag in sanitarno sporen. (avtor fotografije: Negev Coexistence Forum)⁷⁶⁵

7.3.2.1. Primerjalni ugotovitveni sklep

V vseh obravnavanih primerih po različnih državah lahko zaključim, da zanikanje dostopa do vode za velik del prebivalstva in pretirano zaračunavanje uporabe, krši mednarodna merila glede človekove pravice do vode, določene s strani Generalne skupščine ZN v Konvenciji o

⁷⁶³ Cevi so ozke, z omejeno zmogljivosti, kar redko izpolnjuje potrebe celotne Skupnosti. Posledično je tlak vode večino dneva nizek in ne more izpolniti običajnih gospodinskih potreb. Za obvladovanje razmer, lahko prebivalci namestijo zabojnike za skladiščenje vode na svojih strehah. Take posode se čez noč napolnijo, ko je poraba vode v vasi nizka in zadostujejo za domačo uporabo vode ves dan. Glede na to, da so cevi nameščene po tleh, je temperatura vode odvisna od prevladujočih vremenskih razmer. Tudi v "povezanih" vaseh so stroški namestitve in vzdrževanja zelo visoki.

⁷⁶⁴ Talaburus O.: Thirsty for (the Right to) Water, The policy of not supplying water to the unrecognized Arab-Bedouin villages in the Negov, Negev Coexistence Forum for Civil Equality, 2014, str.: 25, (dostopno na: <http://www.dukium.org/wp-content/uploads/2014/07/water-2014-eng.pdf>), (marec 2016).

⁷⁶⁵ Talaburus O.: Thirsty for (the Right to) Water, The policy of not supplying water to the unrecognized Arab-Bedouin villages in the Negov, Negev Coexistence Forum for Civil Equality, 2014, str.: 25, (dostopno na: <http://www.dukium.org/wp-content/uploads/2014/07/water-2014-eng.pdf>), (marec 2016).

ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah.⁷⁶⁶ Zagotavljanje nezadostne in sanitarno sporne vode pušča prebivalce takšnih vasi v težkih pogojih, kar vodi v vsakodnevni boj za preživetje in zdravje, saj živijo na robu humanitarne krize.

V Sloveniji je značilno, da pogoje za dobavo, prekinitvev ali omejitev dostopa do vode, določajo podzakonski predpisi, odloki posamezne občine. Tako je v Sloveniji dovoljen odklop vode v primeru neplačila računa za vodo.⁷⁶⁷ V Franciji so na primer sodišča odločila, da je odklop iz vodovodnega omrežja zaradi neplačevanja, kazen, ki je nesorazmerna z dolgom za vodo za gospodinjstva. Tako je določeno, da brez sodne odločbe, dobavitelj vode ne more prekiniti povezavo z vodo, uporabniku, ki ni plačal računov, če ima uporabnik finančne težave. V Bruslju, na primer, potrebuje dobavitelj vode sodni nalog za prekinitvev vode zaradi neplačevanja. Na Nizozemskem, sodišča svoje odločitve, za zavrnitev odklopa vode dobaviteljem, utemeljujejo z na novo priznано človekovo pravico do vode. V Franciji pa zakon celo prepoveduje odklop vode za eno leto, če je uporabnik v zadnjih 12 mesecih prejemal socialno pomoč iz regionalnega solidarnostnega sklada, ustanovljenega za pomoč ljudem s stanovanjskimi težavami. Glede dostopa do vode se je v posameznih državah razvila tudi obsežna sodna praksa, ki je vplivala tudi na razvoj priznanja pravice do pitne vode. Najobsežnejšo sodno prakso na tem področju imajo v Južni Afriki, kakor tudi v Indiji in Izraelu, kjer so sodniki s svojimi odločitvami vplivali na razvoj pravice do pitne vode v državi.

Zaveza EU k zagotavljanju dostopa do varne pitne vode in sanitarnih storitev ter spodbujanju celostnega gospodarjenja z vodnimi viri v partnerskih državah je dolgoročna. S sporočilom o upravljanju voda v državah v razvoju⁷⁶⁸ je bil leta 2002 vzpostavljen poseben okvir politike, na podlagi katerega je bila oblikovana pobuda EU za vodo. Cilji politike EU so bili v zadnjem desetletju preneseni v številne konkretne ukrepe tudi z ustanovitvijo sklada AKP-EU⁷⁶⁹ za preskrbo z vodo leta 2004.⁷⁷⁰ Na podlagi pomoči EU je v obdobju 2004-2013 več kot 70 milijonov ljudi dobilo dostop do boljše oskrbe z vodo.⁷⁷¹ Glede dostopnosti do pitne vode se je v svojem sporočilu opredelila tudi Evropska komisija, ki je pozvala države članice, naj v

---

⁷⁶⁶ *Splošni komentar o pravici do vode*, ki ga je sprejela konvencija Združenih narodov o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah (CESCR) novembra 2002 je prvič vodo izrecno priznala kot temeljno človekovo pravico. Več o tem opredeljeno pod točko 4.2. Mednarodne pogodbe.

⁷⁶⁷ Pogoje za prekinitvev in omejitev dobave pitne vode določa npr. *Odlok o načinu opravljanja lokalne gospodarske javne službe oskrbe s pitno vodo v Mestni občini Maribor*. Podrobneje o tem v poglavju o omejitvah pri zagotavljanju pravice do pitne vode in v poglavju o dostopnosti do pitne vode skozi prakso različnih držav.

⁷⁶⁸ »Communication on water management in developing countries« (<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2002:0132:FIN:EN:PDF>), (marec 2016).

⁷⁶⁹ AKP: skupina afriških, karibskih in pacifiških držav.

⁷⁷⁰ Delovni dokument o vodi v državah v razvoju, Odbor za socialne zadeve in okolje, 2006, (http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_2009/documents/dt/617/617758/617758sl.pdf), (marec 2016).

⁷⁷¹ Evropska komisija: Sporočilo komisije o evropski državljanski pobudi »Voda in komunalna ureditev sta človekova pravica! Voda je javna dobrina in ne blago!«, str. 6, (http://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:9bf48961-b030-11e3-86f9-01aa75ed71a1.0013.04/DOC_2&format=PDF), (februar 2016).

okviru svojih pristojnosti in v skladu s priporočili Svetovne zdravstvene organizacije,⁷⁷² vsem državljanom zagotovijo dostop do najnujnejše oskrbe z vodo in pravilno izvajajo okvirno direktivo o vodah.⁷⁷³

7.3.2.2. Posamezni ukrepi za izboljšanje dostopnosti do pitne vode

WaterAid je primer mednarodne dobrodelne organizacije, ki spreminja življenja v Afriških državah z izboljšanim dostopom do varne, pitne vode. Higienske in sanitarne razmere so v takšnem stanju, da je potreba tudi po mednarodni pomoči in podpori s strani voditeljev sveta, da podprejo cilj zagotavljanja dostopa do pitne vode, sanitarij in higijene za vse Afričane do leta 2030. V organiziranih dogodkih ob Svetovnem dnevu voda, ljudje po vsej Afriki pozivajo svoje vlade, da se držijo obljub o dostopu do varne in čiste vode in sanitarij.

Slika 12:⁷⁷⁴ Šolarji zbirajo vodo v Ugandi. V vsaki družbi je voda, zdravje in izobrazba tesno povezana med seboj.

⁷⁷² Svetovna zdravstvena organizacija navaja, da je za izpolnjevanje najosnovnejših potreb in preprečevanje tveganj za zdravje, potrebnih med 50 in 100 litri vode na osebo na dan. Dostop do 20-25 litrov na osebo na dan predstavlja minimum, kjer se že lahko pojavijo tveganja za zdravje. Več o tem na: World Health Organization, The right to water, fact sheet no.35, <http://www.ohchr.org/Documents/Publications/FactSheet35en.pdf>, marec 2016.

⁷⁷³ Evropska komisija: Sporočilo komisije o evropski državljanski pobudi »Voda in komunalna ureditev sta človekova pravica! Voda je javna dobrina in ne blago!«, str. 8, (http://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:9bf48961-b030-11e3-86f9-01aa75ed71a1.0013.04/DOC_2&format=PDF), (februar 2016).

WaterAid poroča, da Svetovna zdravstvena organizacija navaja, da obstajajo gospodarske možnosti, da bi v Afriki lahko skozi celotno območje omogočili dostop do vode in sanitarij. Ureditev dostopa do pitne vode bi v Afriki pomenilo tudi veliko rešenih življenj.⁷⁷⁵ Trenutno v podsaharski Afriki, 334 milijonov ljudi (39 % prebivalstva) nima dostopa do čiste pitne vode, medtem ko 600 milijonov (70 %) živi v pomanjkanju dostopa do sanitarij. *WaterAid* zato kot neprofitna organizacija deluje z lokalnimi partnerji, da bi dosegli tudi najrevnejše sloje prebivalstva ter pozivajo vlado, da omogoči rešitve za vse in povsod. Prepričani so, da je samo vlada države tista, ki lahko ustvari okolje, kjer lahko zasebne in javne investicije ter civilna družba delujejo skupaj in učinkovito. Zato skupaj načrtujejo strategijo, ki bi temeljila na močni vladi, finančnem in tehničnem sistemu, tako, da bi dostop do pitne vode, sanitarij in higijene dosegel vse ljudi. *WaterAid* poziva Združene narode za postavitve novega globalnega cilja za doseg univerzalnega dostopa do vode, sanitarij in higijene do leta 2030.⁷⁷⁶

V Izraelu bi za izboljšanje dostopa do pitne vode, Organ za vode moral določiti vodne stopnje in upoštevati, med drugim, tudi omejene storitve oskrbe z vodo do posameznih vasi in dodatne stroške, ki nastanejo prebivalcem. Ministrstvo za zdravje bi moralo izvajati redne kontrole in učinkoviteje nadzorovati kakovost vode, porabljene tudi v nepriznanih vaseh, Oblasti pa morajo ločiti dostop do vode od vseh drugih vprašanj. Precedens v zadevi, *CA Abu Musaed* mora utreti pot za vključitev človekove pravice do pitne vode v *Ustavo Izraela*, v skladu s *Splošnim komentarjem št. 15*, država pa mora vse nepriznane vasi povezati z vodovodnim omrežjem in zmanjšati uporabo različnih alternativ, kot so cisterne za vodo.⁷⁷⁷

Na splošno, vprašanje o odklopu vode deluje čustveno in izzove močne reakcije pri ljudeh. Južnoafriško sodišče je odločilo, da ljudem ni mogoče zanikati osnovne oskrbe s 6.000 litri vode mesečno, ne glede na stanje njihovih računov, kar je eden od možnih ukrepov za izboljšanje dostopnosti do pitne vode. Vodomerji so oblikovani tako, da se ponovno prestavijo na novih 6.000 litrov na začetku vsakega meseca. Vprašanje je, ali bi morala oseba oz. gospodinjstvo, ki porabi svojo mesečno količino brezplačno zagotovljene vodo že pred koncem meseca in si ne more privoščiti plačila za dodatno vodo, živeti brez vode do konca meseca. V skladu z določbami mednarodnega prava, kot tudi južnoafriške ustave, je premislek potrebno upoštevati glede na razpoložljivost vira. Če so sredstva omejena, je mogoče trditi, da je država upravičena za racionalizacijo njihove uporabe. Potrebno bi bilo bodisi financirati dodatne količine vode, iz povečanja navzkrižnega subvencioniranja iz

---

⁷⁷⁴ WaterSan Perspective: Governments Can Make Water and Sanitation for All Africans a Reality by 2030 says WaterAid, 2013, (<http://waterjournalistsafrica.com/2013/03/22/governments-can-make-water-and-sanitation-for-all-africans-a-reality-by-2030-says-wateraid/>), (marec 2016).

⁷⁷⁵ Ocenjuje se, da približno 550.000 ljudi z boleznijo driske vsako leto umre v podsaharski Afriki, 88 % od teh, je glede na svetovno zdravstveno organizacijo, mogoče pripisati pomanjkanju vode, sanitarij in higijene.

⁷⁷⁶ Več o projektu WaterAid dostopno na: <http://www.wateraid.org/uk/what-we-do/our-approach>, (marec 2016).

⁷⁷⁷ Talaburus O.: Thirsty for (the Right to) Water, The policy of not supplying water to the unrecognized Arab-Bedouin villages in the Negov, Negev Coexistence Forum for Civil Equality, 2014, str.: 65, (dostopno na: <http://www.dukium.org/wp-content/uploads/2014/07/water-2014-eng.pdf>), (marec 2016).

bogatih skupnosti revnejšim, ali povišati nepovratna sredstva iz nacionalne državne blagajne za kritje primanjkljaja. Izziv za vlado Južne Afrike je vzdrževanje ravnovesja na vseh vidikih socialnega razvoja. Vlada se je odzvala s povečanjem količine denarja namenjenega lokalnim oblastem za izgraditev občinske infrastrukture in za pravičnejši delež dodelitve. To bi moralo zagotoviti vodne storitve tudi tistim v revnejših skupnostih in jim omogočiti, da uživajo pravico do osnovne količine vode.⁷⁷⁸

Glede odklopa vode zaradi neplačila je na podlagi primerjanih držav opaziti več rešitev, zato je eden od možnih ukrepov tudi na ustrežnejši zakonodaji. Francoska sodišča so npr. odločila, da je odklop z omrežja zaradi neplačevanja nesorazmerna kazen glede na dolg za vodo v gospodinjstvih ter, da se brez sodne odločbe ne more odklopiti vode najemniku, ki ne plačuje najemnine. Podobno tudi dobavitelj vode ne more prekiniti povezave do vode uporabniku zaradi neplačanih računov, če je uporabnik v večjih finančnih težavah. V Bruslju, na primer dobavitelj vode potrebuje sodni nalog za prekinitev vode zaradi neplačevanja. V Valoniji in na Nizozemskem, pa sodišča sedaj utemeljujejo svoje odločitve, o zavrnitvi odklopa vode dobavitelju, na podlagi novo priznane človekove pravice do vode. V Franciji so mnogi upravljavci ustanovili tudi posebni urad za obravnavo neplačanih računov za vodo in za pomoč ljudem, da pridobijo podporo s strani socialnih služb.⁷⁷⁹

Dostopnost je ključnega pomena za uresničitev človekove pravice do vode in sanitarij. Ekonomske vzdržnosti in dostopnosti za vse ljudi ni nemogoče uskladiti, ampak človekove pravice zahtevajo razmislek o preoblikovanju sedanjih instrumentov. Glavni izziv je zagotoviti, da ciljno usmerjeni ukrepi in instrumenti, dejansko dosežejo ljudi, ki se na njih najbolj zanašajo. Na primer, tarife morajo biti oblikovane tako, da dosežejo tiste najbolj prikrajšane, da prejmejo pomoč, ki jo potrebujejo. Prav tako morajo javne finance in subvencije doseči najbolj prikrajšane posameznike v skupnosti. Države bi morale sprejeti naslednje ukrepe:

- zagotoviti preglednost obstoječih in načrtovanih mehanizmov financiranja in subvencioniranja;
- razmisliti o ustanovitvi nacionalne zakonodaje, ki zahteva, da ponudniki storitev in vlada vključujejo skrb in vprašanja glede dostopnosti v politiko in v opravljanje storitev;
- določiti standarde glede dostopnosti na nacionalni in/ali na lokalni ravni, na osnovi procesa, ki vključuje zlasti ljudi, ki živijo v revščini in druge prikrajšane posameznike in skupine, ki upoštevajo vse stroške povezane z vodo, sanitarnimi razmerami in higieno;

---

⁷⁷⁸ Earle A., Goldin J., Kgomotso P.: Domestic Water Provision in the Democratic South Africa – changes and challenge, AWIRU, CiPS, University of Pretoria, september 2005, str. 24-25. (<http://www.awiru.co.za/pdf/3Domestic%20water%20provision%20in%20SA%20-%20changes%20and%20challenges.pdf>), (marec 2016).

⁷⁷⁹ Smets H.: Charging the poor for drinking water, Water Academy, Francija, Public policy.IE, str. 5, (<http://www.publicpolicy.ie/wp-content/uploads/Water-for-Poor-People-Lessons-from-France-Belgium.pdf>), (marec 2016).

- obravnavati standarde glede dostopnosti skupaj z drugimi standardi, zlasti glede razpoložljivosti in kakovosti, z zagotovitvijo, da si ljudje lahko privoščijo plačilo za storitve, ki temeljijo na standardih človekovih pravic;
- uporabiti javno financiranje za podporo dostopa do vode za ljudi, ki živijo v revščini in tistih, ki so diskriminirani in odpraviti neenakosti pri dostopu do vode in sanitarnih storitev;
- določiti močne regulativne okvirje in organe za zagotavljanje dostopnosti storitev, ki zajemajo vse vrste storitev;
- določiti slabe prakse, ki povečujejo stroške za opravljanje storitev;
- prepovedati prekinitve dobave vode, kot posledice nezmožnosti za plačilo;
- monitoring dostopnosti vode in sanitarnih storitev z osredotočenimi študijami, ki preučujejo ravni dohodka v različnih naseljih, ob upoštevanju vseh stroškov, ki se nanašajo na dostop do vode in sanitarij;
- kjer je določena možnost za predplačniške vodomere, je treba zagotoviti, da gospodinjstvom, ki se soočajo z nezmožnostjo plačila, ne bo prekinjena oskrba z vodo in da količina, kontinuiteta in kakovost vode, izpolnjujejo standarde človekovih pravic.⁷⁸⁰

Eden izmed možnih ukrepov za izboljšanje dostopnosti do vode, ki ga zagovarjajo nekateri je brezplačna voda. Zagovorniki ideje o brezplačni vodi predlagajo ponudbo določene količine vode na dan brezplačno.⁷⁸¹ To idejo utemeljujejo s trditvijo, da je voda človekova pravica, ki mora biti zagotovljena vsakomur tako, kot ima vsaka oseba pravico do brezplačnega osnovnošolskega izobraževanja.⁷⁸² V večini evropskih držav je bila sprejeta drugačna politika, ki zahteva plačilo skoraj vseh uporabnikov in podpira načelo, da nihče naj ne ostane brez pitne vode. Ljudje s finančnimi težavami bi pri plačevanju vode prejeli pomoč za plačilo računa za vodo. To pomeni, da namesto, da bi zagotovili 40 l brezplačno 100 % prebivalstva, bi se 40 l zagotovilo brezplačno ali za majhno plačilo le manjšemu delu prebivalstva. Ob tem bi se prva lestvica plačila, lahko zagotovila po ceni nižji od povprečne cene. Npr. vsako gospodinjstvo mora prejeti 30 m³ na leto po nižji ceni, tisti, ki porabijo na leto veliko vode, bi tako morali plačati višjo ceno za enoto vodo, s čimer bi nadomestili izpad dohodka, ki bi nastal zaradi nižje cene na začetku plačilne lestvice.⁷⁸³

---

⁷⁸⁰ UN General Assembly, Report of the Special Rapporteur on the human right to safe drinking water and sanitation, A/HRC/30/39, str. 21-22.

⁷⁸¹ Tako so nekateri pobudniki, predlagali v Franciji 40 litrov brezplačne vode na dan za vse in nato povečanje cene vode nad porabo 40ih litrov na dan.

⁷⁸² Ta pristop ne podpirajo strokovnjaki za človekove pravice in tudi ne Svet za človekove pravice, saj trdijo, da prav tako ni nobene pravice do brezplačne hrane, zdravstvene službe ali nastanitve, čeprav so tudi to človekove pravice.

⁷⁸³ Smets H.: Charging the poor for drinking water, Water Academy, Francija, Public policy.IE, str. 4, (<http://www.publicpolicy.ie/wp-content/uploads/Water-for-Poor-People-Lessons-from-France-Belgium.pdf>), (marec 2016).

7.3.2.3. Problematika romskih skupnosti pri dostopu do pitne vode v Sloveniji

V maju 2010 je Slovenijo obiskala strokovnjakinja ZN za človekove pravice, za dostop do varne pitne vode in sanitarij, *Catarina de Albuquerque*, na podlagi katerega je podala ocenitev, kako Slovenija uresničuje svoje obveznosti s področja človekovih pravic glede dostopa do varne pitne vode in sanitarij. V svojem poročilu je ugotovila predvsem zaskrbljujoče razmere glede položaja romskega prebivalstva, ki jim v kar 21 od skupno 105 romskih naselij v Sloveniji ni omogočen dostop do pitne vode in sanitarij.⁷⁸⁴ Poudarila je, da jo je stanje spomilo na probleme v veliko bolj revnih državah, zato jo je primer v Sloveniji, kot razviti državi osupnil. Slovenske oblasti je pozvala, naj jim dostop do vode nemudoma zagotovijo.⁷⁸⁵

Slika 13:⁷⁸⁶ »Neomejen« dostop do vode - Dobruška vas (Avtor fotografije: Borut Peterlin)

Na pobudo romske svetnice si je marca 2011 bivalne razmere v romskem naselju ogledal tudi Varuh človekovih pravic ter gotovil, da razmere v romskem naselju resno ogrožajo življenja in zdravja ljudi, zato je županu tiste občine predlagal, da kot začasni in nujni ukrep prizadetim zagotovi cisterno s pitno vodo. Župan je tak predlog zavrnil z razlogom, da so romska naselja nelegalna in, da ni pravne podlage za tak ukrep, zaradi česar je Varuh ocenil, da bi morala posredovati Vlada Republike Slovenije.⁷⁸⁷ Nanjo je zato tudi naslovil predlog za zagotovitev

⁷⁸⁴ Ljudje pijejo iz onesnaženih virov ali pa morajo hoditi tudi do dve uri, da dobijo varno pitno vodo, zaradi česar številni trpijo zaradi raznih bolezni. Vodo zbirajo v plastičnih posodah, ki jih prinašajo domov, svoje potrebe pa opravljajo kar na prostem. Vse to ima resen vpliv na higijeno ljudi.

⁷⁸⁵ UNIS, Izjava strokovnjakinje ZN za človekove pravice, dostop do varne pitne vode in sanitarij, *Catarina de Albuquerque*, obisk v Sloveniji, 24-28. Maj 2010, (<http://www.unis.unvienna.org/unis/sl/pressrels/2010/unisous030.html>), (marec 2016).

⁷⁸⁶ Petrovčič P.: Kot na pokopališču Kako je država zahtevala dostop do pitne vode, potem pa ga omejila na minimum, *Mladina* št. 34, 2011.

⁷⁸⁷ Zakon o romski skupnosti v RS je izvajanje ukrepov izboljševanja bivalnih razmer v romskih naseljih, kamor sodi tudi zagotovitev pite vode, naložil lokalnim skupnostim. V primeru neaktivnosti občin pa ta zakon v 5. členu predvideva, da lahko na območja občine kjer pravna in komunalna neurejenost privede o hujšega

cisterne s pitno vodo. Vlada je priznala zaskrbljujoče stanje ljudi, vendar ni želela posegati v (domnevno) izključno pristojnost občine.⁷⁸⁸

Posebne pravice romski skupnosti v Republiki Sloveniji, zaradi njene zgodovinske izpostavljenosti in odrinjenosti na družbeni rob, zagotavlja v 65. členu že Ustava.⁷⁸⁹ Pravica do pitne vode je tako prebivalcem romske skupnosti utemeljena trojno:

- Na podlagi splošne človekove pravice do primerne življenjske ravni, pravice do nastanitve primernega standarda, pravice o dostojanstvu, nedotakljivosti življenja, pravice ljudi do zdravega življenjskega okolja in drugih temeljnih pravic;
- V okviru posebnih pravic pripadnikov romske skupnosti;
- Na podlagi 14. člena Ustave, ki določa, da so v Sloveniji vsem zagotovljene enake človekove pravice, ne glede na osebne okoliščine.⁷⁹⁰

Zaradi neupoštevanja predloga s strani Vlade, je Varuh na Vlado naslovil svoje končne ugotovitve, da je dostop do pitne vode človekova pravica, da se v zvezi z zagotovitvijo pitne vode v romskem naselju Vlada ne more sklicevati na pristojnost občine ter, da se izvedba potrebnega ukrepa zagotovitve pitne vode v romskem naselju odvija nerazumno počasi. Ob tem je Varuh presodil, da Vlada ni storila vsega, kar je v njeni moči in pristojnosti za zagotovitev pitne vode romski skupnosti, zaradi česar meni, da so jim kršene temeljne človekove pravice. Vlada se je po prejemu ugotovitev s strani Varuha, dogovorila z županom občine o postavitvi skupnega vodovodnega priključka v naselju.⁷⁹¹

Predstavniki ministrstev in vladnih služb so prispevali k pomembnemu premiku glede razumevanja in uveljavljanja pravice do pitne vode, kar se kaže v teh vidikih:

- Vlada se zaveda, da je dostop do pitne vode človekova pravica, ki izhaja iz domače in mednarodne zakonodaje;
- Spoštovanje pravice do pitne vode pomeni zagotovitev javnega dostopa oziroma dostopa na javnem priključku;
- Vlada priznava, da je za uresničitev pravic do pitne vode na koncu odgovorna sama.⁷⁹²

---

ogrožanja zdravja ljudi, s potrebnimi ukrepi neposredno poseže Vlada RS. (vir: Zakon o romski skupnosti v Republiki Sloveniji (Uradni list RS, št. 33/07).

⁷⁸⁸ Varuh človekovih pravic: Uresničevanje pravice do vode, 2012 (<http://www.varuh-rs.si/medijsko-sredisce/aktualni-primeri/novice/detajl/uresnicevanje-pravice-do-vode>), (februar 2016).

⁷⁸⁹ Tudi na evropski ravni je Evropski odbor za socialne pravice, v okviru obravnavane kolektivne pritožbe Evropskega centra za pravice Romov proti Italiji, priznal pravico do pitne vode in jo zagotovil v okviru 31. Člena Evropske socialne listine (v okviru pravice do nastanitve).

⁷⁹⁰ Adamič Gašper: Pravica do vode, Pravna praksa, št. 16-17, str. 22, GV Založba, d.o.o., Ljubljana 2012.

⁷⁹¹ Varuh človekovih pravic: Uresničevanje pravice do vode, 2012 (<http://www.varuh-rs.si/medijsko-sredisce/aktualni-primeri/novice/detajl/uresnicevanje-pravice-do-vode>), (februar 2016).

⁷⁹² To razlago pravice do pitne vode je Vlada sprejela v okviru sklepa z dne 28. Julija 2011, pod točko 46. Sklep govori o sprejetju Odgovora na novi poziv Varuhinje človekovih pravi glede problematike bivanjskih razmer. (vir: Adamič Gašper: Pravica do vode, Pravna praksa, št. 16-17, str. 22, GV Založba, d.o.o., Ljubljana 2012).

Urad RS za narodnosti je Varuha obvestil, da so v septembru 2011 vsa gospodinjstva v romskem naselju dobila možnost priključitve na javno vodovodno omrežje. Za postavitve začasnega priključka je poskrbela občina, odjemalci pa bodo plačali stroške porabe, na podlagi odštevalnega števca.⁷⁹³

V svojem poročilu je *Albuquerque* med drugim pozvala tudi k sodelovanju in izmenjavi dobrih praks med občinami, kakor tudi med drugimi evropskimi državami, kjer prebivajo Romi, saj so potrebni hitri ukrepi za preprečitev kakršne koli diskriminacije. Na splošno je pohvalila, da je Slovenija zagotovila pravico do vode in sanitarij za večino svojega prebivalstva, vendar mora posebno pozornost nameniti ranljivim skupinam, saj je prepričana, da ima Slovenija dovolj znanja, izkušenj in virov, da lahko zagotovi dostop do pitne vode vsem, tudi romski skupnosti.⁷⁹⁴

Do primera posredovanja Varuha je prišlo tudi v letu 2013, ko so za pomoč pri zagotavljanju pitne vode v naselju prosili Romi naselja Žabjak, saj se z njo oskrbujejo na bližnjem bencinskem servisu. Župan te občine je hitro posredoval s postavitvijo cisterne s pitno vodo, ki jim bo služila tako dolgo, dokler občina ne bo zagotovila začasnega vodovodnega priključka. O problematiki oskrbe s pitno vodo Romov, Varuh redno poroča Državnemu zboru RS in je v ta namen pripravil tudi Posebno poročilo o bivanjskih razmerah Romov na območju jugovzhodne Slovenije, kjer je predlagal sprejem priporočila,⁷⁹⁵ na podlagi katerega je Državni zbor RS na svoji seji dne 25. septembra 2012 sprejel okrnjeno priporočilo: »Občine naj svojim občanom brez razlikovanja zagotovijo uresničevanje pravice do pitne vode, kot ene mednarodno priznanih pravic«. Nato pa je ponovno na seji dne 30. januarja 2013, sprejel: »Državni zbor priporoča občinam, naj vsem svojim občanom zagotovijo dostop do pitne vode in sanitarij, ki mora biti primeren in brez razlikovanja, saj gre za eno od mednarodno priznanih človekovih pravic«. Tudi Varuh pa se je opredelil, da bo za dokončno uresničitev pravice do pitne vode vsem, potrebno spremeniti zakonodajo in morda celo ustavo.⁷⁹⁶

---

⁷⁹³ Varuh človekovih pravic: Uresničevanje pravice do vode, 2012 (<http://www.varuh-rs.si/medijsko-sredisce/aktualni-primeri/novice/detajl/uresnicevanje-pravice-do-vode>), (februar 2016).

⁷⁹⁴ UNIS, Izjava strokovnjakinje ZN za človekove pravice, dostop do varne pitne vode in sanitarij, Catarina de Albuquerque, obisk v Sloveniji, 24-28. Maj 2010, (<http://www.unis.unvienna.org/unis/sl/pressrels/2010/unisous030.html>), (marec 2016).

⁷⁹⁵ »Občine morajo brez razlikovanja zagotoviti primeren dostop do pitne vode, zlasti v romskih naseljih, ne glede na pravni status zemljišč, na katerih stojijo. Za uresničevanje pravice do pitne vode, kot ene od mednarodno priznanih človekovih pravic, naj Vlada predlaga, Državni zbor pa sprejme ustrezne zakonske rešitve, vključno s podlago za intervencijo Vlade v primerih, ko občine te pravice ne bi zagotavljale.«

⁷⁹⁶ Varuh človekovih pravic: Romom po posredovanju varuhinje zagotovili pitno vodo, 2013 (<http://www.varuh-rs.si/medijsko-sredisce/sporocila-za-javnosti/novice/detajl/dostop-do-pitne-vode-je-temeljna-clovekova-pravica/?cHash=d86bd71302673a2440af129e7869db9b>), (februar 2016).

7.3.3. Kvaliteta pitne vode – zagotavljanje varne in čiste pitne vode

Iz zbirke podatkov o sistemih za oskrbo s pitno vodo in o skladnosti pitne vode v obdobju 2004-2010 je razvidno, da je bilo v Sloveniji evidentiranih vsako leto skoraj 1.000 oskrbovalnih območij, ki so oskrbovala po 50 ali več prebivalcev. Razlike med leti so minimalne. Na oskrbovanih območjih, ki so bila v obdobju 2004-2007 vključena v monitoring, se je s pitno vodo oskrbovalo okrog 92 % prebivalcev Slovenije, v obdobju 2008-2010 pa manj kot 90 %. Tako okoli 10 % prebivalcev ne ve, kakšno vodo uporablja glede mikrobiološke in kemijske kakovosti.⁷⁹⁷ Delež prebivalcev z lastno, nenadzorovano oskrbo s pitno vodo za leta 2004-2010 je nekoliko večji od leta 2003 in v posameznih letih znaša 8-11 %, vendar so bili prej v strokovni nadzor zajeti sistemi, od leta 2004 dalje pa se nekateri sistemi delijo na oskrbovalna območja. Tako ne gre za pravo kontinuiteto podatkov, ampak za približno primerjavo velikosti pojava.⁷⁹⁸

Kakovost in varnost vode in sanitarnih storitev mora biti zagotovljena z namenom varovanja zdravja uporabnikov in splošne javnosti. Z vidika človekovih pravic do vode je pomembno, da je voda takšne kakovosti, da je varna za uporabo za prehrano ljudi (za pitje in pripravo hrane) ter za osebno in domačo higieno.⁷⁹⁹ Voda mora biti brez mikroorganizmov, kemikalij in radiološke nevarnosti, ki predstavljajo nevarnost za zdravje ljudi.⁸⁰⁰ *Urbanc, Mali* in *Prestor* iz Geološkega zavoda Slovenije poudarjajo, da je pomembno, da se na področju varovanja vodnih virov čimveč dela na strokovno razvojnih in znanstvenih delih. Menijo, da bo potrebno prenesti večji del odgovornosti za zaščito vodnih virov na lokalne skupnosti. Lokalne skupnosti in upravljavci vodovodnih sistemov so najboljše seznanjeni z dejanskim dogajanjem na svojem območju in na ta dogajanja lahko tudi pomembno vplivajo.⁸⁰¹

Kakovost in zdravstveno ustreznost vode razumejo potrošniki kot svojo pravico, hkrati pa je zagotavljanje ustrezne kakovosti in varnosti vode velika odgovornost celotne družbene skupnosti in upravljavcev vodooskrbnih sistemov. Za zagotavljanje zdravstveno ustrezne pitne vode so bile v preteklosti razvite številne metode nadzora in obvladovanja tveganj.⁸⁰² V

⁷⁹⁷ Vendar primerjava let 2004 – 2010 s prejšnjim obdobjem do leta 2003 ni popolnoma realna, ker se je po prej veljavni zakonodaji izvajal strokovni nadzor na sistemih, ki so oskrbovali 20 in več prebivalcev, monitoring v letih 2004 – 2010 pa na oskrbovanih območjih s 50 in več prebivalcev.

⁷⁹⁸ Gale Ivanka, Petrović Aleš: Dostopnost do pitne vode v Sloveniji in njena kakovost v obdobju 2004 – 2010, Upravljanje voda v Sloveniji /Water management in Slovenia, Fit Media, Celje 2011, str. 22-23.

⁷⁹⁹ Albuquerque C.: Realisation of the international human rights to water and sanitation through national legal frameworks: part 2, str. 5, (<http://www.righttowater.info/wp-content/uploads/Handbook-HRWS-Chapter-1.2-Legal-Framework.pdf>), (marec 2016).

⁸⁰⁰ 12.b člen *Splošnega komentarja št. 15*: UN Committee on Economic, Social and Cultural Rights (CESCR), General Comment No. 15: The Right to Water (Arts. 11 and 12 of the Covenant), 20 January 2003, E/C.12/2002/11, (<http://www.refworld.org/docid/4538838d11.html>), (februar 2016).

⁸⁰¹ Urbanc Janko, Mali Nina, Prestor Joerg: Varovanje virov pitne vode v Sloveniji, Upravljanje voda v Sloveniji /Water management in Slovenia, Fit Media, Celje 2011, str: 84.

⁸⁰² V Sloveniji je zakonsko predpisan in uveljavljen sistem HACCP. Gre za preventivni sistem, ki omogoča prepoznavanje, oceno, ukrepanje in nadzor nad morda prisotnimi dejavniki tveganja v živilih, ki lahko ogrožajo zdravje človeka.

Sloveniji je v večini primerov vzrok za neskladnost pitne vode mikrobiološka onesnaženost.⁸⁰³ Upravljalci vodovodnih sistemov bodo v prihodnje soočeni s številnimi izzivi, ki bodo vplivali na oskrbo s pitno vodo, kot so podnebne spremembe, urbanizacija, staranje infrastrukture, slabšanje kakovostnega in količinskega stanja nekaterih vodnih virov, itd. Obvladovanje vseh tveganj mora zato biti vzpostavljeno na visoki ravni. Sistemi oskrbe s pitno vodo morajo biti dobro vzpostavljeni in primerno vzdrževani, sicer ne bodo služili svojemu namenu in ne bodo dajali pričakovanih rezultatov.⁸⁰⁴

Slovenska vodna bilanca je absolutno pozitivna, padavine in dotoki prispevajo več vode, kot je dejanska potreba. V času, ko se svet sooča z velikim pomanjkanjem vode (predvsem kakovostne in zdrave pitne vode), ko so že in bodo še pogosteje prisotne vojne za vodo, tudi v obliki privatizacijskih teženj, ko se izkorišča vodo kot dobrino, ki ima visoko ceno, so naše naravne danosti resnično pomembne. Zato je pomembno kakšno bo stanje našega vodnega okolja, kajti vodni krog je en sam, globalen. Vse kar se odraža v površinskih vodah, se odrazi v podtalnici, ki so v več kot 90 % glavni vir pitne vode pri nas.⁸⁰⁵

Ukrepi za izboljšanje stanja pitne vode so dosledno uveljavljanje preventivnih načel v sisteme za oskrbo s pitno vodo.⁸⁰⁶ Dolgoročna rešitev je tudi ukinitvev malih oskrbovanih območij in priključitev prebivalcev na srednja in velika, ki imajo upravljavca, urejeno ter strokovno upravljanje in nadzor.⁸⁰⁷ Dejavniki, ki vplivajo na kakovost in količino stanja voda, so v zadnjih desetletjih bistveno drugačni in bolj skrb vzbujajoči kot v preteklosti. Čeprav ukrepi, sprejeti v preteklem obdobju, v določeni meri kažejo dobre učinke, se stanje glede onesnaženosti še ni popravilo v zadostni meri, pa tudi viri onesnaženja ostajajo še vedno velik problem.⁸⁰⁸

Zagotavljanje varne oskrbe s pitno vodo je ena temeljnih nalog upravljavca vodovodnega sistema, kar širše gledano pomeni ustrezno dostopnost prebivalstva do količin in vode ustrezne kakovosti za zadovoljevanje potreb gospodinjstva, omogočanje gospodarskega razvoja, zaščito pred obolenji zaradi težav z vodo in nenazadnje politično stabilnost države. S

---

⁸⁰³ Rezultati monitoringa pitne vode za leto 2013 kažejo, da je bilo pri organoleptičnem ocenjevanju več kot 99 % vzorcev skladnih, mikrobiološke zahteve pa je izpolnjevalo nekaj več kot 85 % vzorcev.

⁸⁰⁴ Koren Irma: Voda-varno živilo, Zbornik 4. problemske konference komunalnega gospodarstva, GZS Zbornica komunalnega gospodarstva, Ljubljana 2014, str. 144-148.

⁸⁰⁵ Toman M. J.: Je vodno bogastvo Slovenije zares kakovostno in kaj se skriva v kozarcu čiste pitne vode? Zbornik 5. problemske konference komunalnega gospodarstva, GZS Zbornica komunalnega gospodarstva, Ljubljana 2015, str. 138.

⁸⁰⁶ Pri mikrobiološki problematiki je pri pripravi pitne vode treba uporabljati najmanj dezinfekcijo, kjer je ta potrebna, pri kemijski problematiki je treba izvajati ukrepe na vodovarstvenih območjih za zaščito vodnih virov in temu prilagoditi dejavnosti na teh območjih.

⁸⁰⁷ Gale Ivanka, Petrović Aleš: Dostopnost do pitne vode v Sloveniji in njena kakovost v obdobju 2004 – 2010, Upravljanje voda v Sloveniji /Water management in Slovenia, Fit Media, Celje 2011, str. 30.

⁸⁰⁸ Čuček Saša: Oskrba z vodo, ravnanje z odpadno vodo in namakanje zemljišč v Sloveniji v primerjavi z EU, Upravljanje voda v Sloveniji /Water management in Slovenia, Fit Media, Celje 2011, str. 47.

stališča uporabnika pa varna oskrba s pitno vodo pomeni tista, ki ji uporabnik zaupa.⁸⁰⁹ Vodno bogastvo lahko razumemo kot dobrino za človeštvo. Spoznanja, da se kakovost voda zmanjšuje zaradi dejavnosti človeštva so stara le dobrih 100 let.⁸¹⁰ Slovenski vodni potencial ni bil imun za vsakovrstna onesnaženja, odnos do vode je namreč še do nedavnega bil zelo mačehovski. Vsekakor pa velja, da je slovenska voda iz pipe kakovostna in ni nobene potrebe po pitju ustekleničene vode.⁸¹¹

8. PRIVATIZACIJA IN KOMERCIALIZACIJA PITNE VODE

V 30. in 40. letih so javna podjetja ter javne službe imela odločilno vlogo v gospodarstvih evropskih držav; večji del tega je bilo tudi v javnem lastništvu, s tem da dejavnosti, znane pod pojmom javne službe, niso bile podrejene civilnemu oziroma zasebnemu (trgovinskemu), temveč javnemu pravu. Te dejavnosti tudi niso bile predmet ponudbe na konkurenčnem trgu, temveč so zanje veljala posebna pravila oziroma ugodnosti ter pravice. V 80. letih sta se kot kritiki tega pristopa izpostavila dva procesa: privatizacija ter liberalizacija in deregulacija.⁸¹² Dvojni trend privatizacije in liberalizacije je posegel tako v ureditev javnih podjetij kot tudi javnih služb. V ospredju procesa od regulacije in privatizacije na področju javnih služb je danes v Evropi med drugim tudi vodno gospodarstvo.⁸¹³

V Evropi je v preteklosti prevladovala tradicija monopolnih javnih podjetij v državni lasti, v okviru katerih so države s svojimi institucijami zagotavljale vse javne dobrine in storitve. Zaradi monopolnega načina izvajanja javnih storitev konkurence med izvajalci storitev ni bilo. Zaradi tehnoloških, političnih in gospodarskih sprememb v javnem sektorju v zadnjih desetletjih sta pri se pri izvajanju javnih storitev izpostavili zahtevi po smotrnejši uporabi finančnih virov in zmanjšanju javnih izdatkov ter zahtevi po hitrejšem opravljanju javnih storitev. Večina držav v okviru EU poskuša zagotavljati večjo učinkovitost izvajanja javnih storitev s postopno deregulacijo in lastninskim preoblikovanjem tega sektorja. S spodbujanjem liberalizacije javnih služb se tako širi konkurenca tudi na to področje. Tehnične in tehnološke zahteve ter finančni in cenovni pritiski⁸¹⁴ so vplivali na to, da so v posameznih

---

⁸⁰⁹ Jamnik Brigita: Varnost oskrbe s pitno vodo, Zbornik 3. Problemske konference komunalnega gospodarstva, GZS Zbornica komunalnega gospodarstva, Ljubljana 2013.

⁸¹⁰ Prvi resni opomin je bilo umiranje rib v reki Temzi v Londonu.

⁸¹¹ Toman M. J.: Je vodno bogastvo Slovenije zares kakovostno in kaj se skriva v kozarcu čiste pitne vode? Zbornik 5. problemske konference komunalnega gospodarstva, GZS Zbornica komunalnega gospodarstva, Ljubljana 2015, str. 136-137.

⁸¹² Liberalizacija in deregulacija je trend, katerega cilj je zmanjšati obseg tako imenovanih privilegiranih načinov opravljanja dejavnosti, ki so javnega pomena oziroma morajo biti na voljo vsem, ter uvajanje trga in konkurence na ta področja.

⁸¹³ Bohinc Rado: Osebe javnega prava, št. 8, str. 1352, Gospodarski vestnik d.d., Ljubljana 1998.

⁸¹⁴ Z uvedbo evropskih standardov izvajanja komunalnih storitev se je povečala tehnična kompleksnost, ki zahteva visoko specializacijo lokalnih izvajalcev. Posledica tega so višji stroški izvajanja storitev, zato se je ob stalnem pomanjkanju javnih investicijskih sredstev oblikovala potreba po vstopu zasebnih financerjev na to področje.

državah začele potekati različne lastniške in institucionalne spremembe pri upravljanju komunalnih storitev, kamor spada tudi področje oskrbe s pitno vodo.⁸¹⁵

Strategija upravljavca s pitno vodo je sestavljena predvsem na aktiviranju institucionalnih pravil. V študijah menedžmenta o vodi obstaja veliko zmede med statusom upravljavca in statusom vira. Privatizacija operaterja, se pogosto šteje kot privatizacija vira oziroma se pri lastnini na javnih sredstvih pogosto šteje, da gre za javni status upravljavca. Ob tem načela privatizacije vode temeljijo na prepričanju, da javni organ ne more učinkovito upravljati z vodnimi viri. Po eni strani makro-ekonomske utemeljitve glede privatizacije trdijo, da bi ta izboljšala učinkovitost, zmanjšala zadolževanje javnega sektorja in olajšala določanje cene. Nasprotno pa se razprave na mikro-ravni opredeljujejo v prid privatizaciji pri vključevanju lastništva pri upravljanju in učinkovitosti proizvodnje. Splošna predpostavka teh utemeljitev je, da javno lastništvo po svoji naravi ne more doseči zadovoljive ravni ekonomske učinkovitosti.⁸¹⁶

Uporabniki pogosto dojemajo oskrbo z vodo kot samoumevno pravico, prav tako pa jim je, predvsem zaradi visoke ravni oskrbe s pitno vodo v EU, tuje varčevanje z vodo.⁸¹⁷ V zadnjih letih pa so se uporabniki pričeli zavedati tudi, da ni vseeno, ali oskrbo s pitno vodo opravlja javni sektor ali zasebnik. Javnost se je pričela zavedati pomena pravice in dostopa do pitne vode. Vendar dostop do vode ni nekaj samoumevnega, ampak je povezan tudi s kompleksnimi vprašanji in ustrezno organizirano trajno aktivnostjo. Vodni sektor je pred velikimi izzivi in časi ko je veljalo, da voda pade z neba, so žal mimo. Ob vsemi problemih zaradi dotrajane in ponekod nezadostne vodne infrastrukture, preveliki porabi vode, klimatskih spremembah ipd., smo priča tudi resnim javnofinančnim ravnotežjem. Zato se vse bolj krepijo ideje o reformi obstoječih sistemov oskrbe z vodo (v smeri privatizacije, liberalizacije ali komercializacije oskrbe z vodo), pri čemer pa kompleksnih izzivov na področju oskrbe z vodo ni mogoče reševati samo na lokalni ravni,⁸¹⁸ ampak tako na ravni EU, kot na ravni njenih članic oz. na ravni njenih regionalnih in lokalnih enot.⁸¹⁹

---

⁸¹⁵ Butina Dušan: Analiza stanja na področju komunalnega gospodarstva z vidika zagotavljanja gospodarskih javnih služb, Zbornik problemske konference komunalnega gospodarstva, GZS Zbornica komunalnega gospodarstva, Ljubljana 2011, str. 10-11.

⁸¹⁶ Winpenny J.: *Managing water as an economic resource*. London: Routledge, 1994. O tem tudi Aubin D., Cornut P., Varone F.: *Resource Ownership in Drinking Water Production, Comparing Public and Private Operators' Strategies in Belgium*, *Governance for Industrial Transformation. Proceedings of the 2003 Berlin Conference on the Human Dimensions of Global Environmental Change*, Environmental Policy Research Centre: Berlin. pp. 257 – 276, str. 3, (<http://userpage.fu-berlin.de/ffu/akumwelt/bc2003/proceedings/257%20-%20276%20aubin.pdf>), (marec 2016).

⁸¹⁷ Težav, ki pri sami oskrbi lahko nastanejo, se uporabniki navadno zavedajo šele takrat, ko je oskrba omejena npr. v sušnih obdobjih, prekinitvah, redukcijah, raznih prepovedih.

⁸¹⁸ Čeprav v EU prevladujejo decentralizirani lokalni vodooskrbni sistemi.

⁸¹⁹ Aleš Ferčič, Rajko Knez: *Organizational Challenges of the (Local) Water Supply*, in: *Lex localis – Journal of Local Self-Government* Vol 13, No 3 (2015), pp: 765-787.

8.1. Upravljanje z vodami

Glede na naravo gospodarjenja z vodami, ki ima močan poudarek na gospodarjenju z javnim dobrim, je razumljivo, da se je razvil kompleksen sistem institucij in mehanizmov upravljanja z vodami, za katerega v angleškem jeziku obstaja izraz »*water governance*«. V samem jedru to pomeni dejavnost vladanja oz. izvajanja izvršne funkcije oblasti. Na področju voda se tako pogosto nekonsistentno uporabljata izraza: upravljanje z vodami in gospodarjenje z vodami,⁸²⁰ kar lahko vnaša zmedo v razumevanje nalog obeh področij in v učinkovitost izvajanja procesov, ki so lastni vsakemu od navedenih področij.⁸²¹ Glede na močno uveljavitev izraza upravljanje z vodami v republiki Sloveniji, s katerimi se pogosto povezuje izraz »*water management*«, je morda treba opredeliti drugačen izraz za »*water governance*« in ga ustrezno močno uveljaviti, kar bi omogočilo jasno razlikovanje med obema konceptoma.⁸²²

Pri sami definiciji upravljanje voda (»*water governance*«) je potrebno biti previden, saj je lahko razumljena napačno.⁸²³ Vodna politika in sam postopek formuliranja le-te, mora imeti za cilj trajnostni razvoj vodnih virov, da je njegovo izvajanje učinkovito, pri tem pa morajo ključni akterji in interesne skupine biti vključeni v proces. V veliko držav je velik pritisk na zahtevo, da se formalizira pravica do vode kot človekova pravica. Vendar formalizacija pravice je lahko popolnoma nepotrebna ali nezadostna za zagotovitev dostopa do vode. Sposobnost, da se branijo pravice pred konkurenco tožnikov, je bistvenega pomena za pravice ne glede na to ali so formalne ali neformalne. Obstajajo namreč tudi sistemi socialnih pravic in dolžnosti, ki ostajajo tradicionalni in neformalizirani in niso nujno manj močni, ker se odražajo le v kulturnih pričakovanjih in ne pisanih pravilih. V mnogih državah so upravljavski sistemi togi in ne omogočajo "razumnosti" v odločanju. Moč prilagajanja pogosto ni prisotna in brez izvršilnih sankcij, slabi sistemi upravljanja podpirajo močne.⁸²⁴

Cilji pravnega urejanja vode so predvsem smotrnost gospodarjenja z vodo, varovanje vode in opredeljevanje vode kot naravnega bogastva, ki je izzvezeto iz zasebne lastnine. Vode, kot sicer sestavni del naravnega bogastva je treba obravnavati z gospodarskega vidika predvsem zato, da se zagotavlja splošni interes (blagostanje) in da se vsakomur zagotovi njena raba.

---

⁸²⁰ Direktiva evropskega parlamenta in sveta 2000/60/ES z dne 23. Oktobra 2000 o določitvi okvira za ukrepe Skupnosti na področju vodne politike.

⁸²¹ Stroka opredeljuje proces upravljanja (*governance*) kot podsistem gospodarjenja, vendar je to morda ključen podsistem, saj glede na naravo vode kot javne dobrine in javno naravo vodnega dobra v ključnih elementih upravljanje z vodami (*water governance*) določa način gospodarjenja z vodami (*water management*).

⁸²² Banovec Primož: Znanje in usposobljenost za izvajanje integralne državne in lokalne politike pri upravljanju z vodami, Upravljanje voda v Sloveniji /Water management in Slovenia, Fit Media, Celje 2011, str. 205.

⁸²³ Upravljanje voda se nanaša na območje političnih, socialnih, ekonomskih in upravnih sistemov, ki so vzpostavljeni za razvoj in upravljanje z vodnimi viri in za zagotovitev dobave vode različnim ravnem družbe. Pojem upravljanja za vodo vključuje sposobnost za oblikovanje javnih politik in institucionalnih okvirjev, ki so v družbi sprejeti.

⁸²⁴ Rogers P., W. Hall A.: Effective water governance, Global water partnership, TEC background papers No. 7, Sweden, 2003, str. 17-20.

Prav tako pa je pri gospodarjenju z vodo pomembno, da mora biti vedno usmerjeno v prihodnost, zato je preventivna kontrola in planiranje še toliko bolj pomembno. Glede vode velja splošna obveznost vseh o skrbi zanjo. Pri tem imajo pomembno vlogo lokalne skupnosti, vendar smotrno gospodarjenje z vodo zagotavljajo predvsem državni organi, ki izdajajo predpise z zapovedmi in prepovedmi. Za vodo kot naravno bogastvo, velja poseben pravni režim, ki je izzvzet iz zasebnolastniškega pojmovanja.⁸²⁵

Država ima pomembno vlogo pri opredelitvi definicije lastnine ter uporabe pravic in odgovornosti.⁸²⁶ Obstaja prepričanje, da so storitve upravljanja vodnih virov in oskrba z vodo bolj učinkovite v odprti družbeni strukturi, ki omogoča širše sodelovanje civilne družbe, zasebnih podjetij in medijev, celotne mreže za podporo in vpliv na vlado. Poleg tega preučevanje vloge omrežja ali porazdeljenega upravljanja pomaga pri premagovanju razprav o primerjavi med zasebno ali javno oskrbo s pitno vodo in vlogo skupnosti. Cilj je ustvariti bolj ustrezen sistem upravljanja. Vloga civilne družbe in nevladnih organizacij pri upravljanju in oskrbo z vodo postane jasnejša, ko vladne Uredbe spodbujajo in olajšujejo delovanje lokalne samouprave. Pri načrtovanju sistemov za učinkovito upravljanje je pomembno, da se stroški neupravičeno ne povečajo.⁸²⁷ Stroški za gospodarski in socialni razvoj so lahko precej visoki, zato je potreba paziti, da so v okviru možnega in jih je treba skrbno spremljati. Enotnega modela učinkovitega upravljanja z vodo ni; dejansko morajo biti učinkoviti sistemi upravljanja prilagojeni socialni, gospodarski in kulturni posebnosti vsake države.⁸²⁸

Slovenija pri pripravi *Načrtov upravljanja z vodami* (NUV) sledi ciljem evropske *vodne direktive* in *Zakona o vodah* za izboljšanje ekološkega stanja voda. Za pripravo in izvajanje trajnostno naravnanih načrtov za upravljanje z vodami je potrebno močno spremeniti in okrepiti sodelovanje med občinami in drugimi uporabniki voda. Le ob aktivnem čezmejnem sodelovanju pri načrtovanju ureditev in rab je mogoče izvesti učinkovite rešitve. Za učinkovito upravljanje z vodami v Sloveniji je prednostnega pomena izboljšanje sodelovanja med različnimi sektorji.⁸²⁹ Potreben je nov razvojni cikel na področju znanja in usposobljenosti za izvajanje integralne državne in lokalne politike pri upravljanju z vodami.⁸³⁰

---

⁸²⁵ Šinkovec Janez: Pravo okolja, načela in mednarodnopravni prikaz, Časopisni zavod Uradni list Republike Slovenije, Ljubljana 1994, str. 200-201.

⁸²⁶ Razprave o pravici do vode se po navadi osredotočajo na pravice imetnika lastninske pravice ob tem pa se prezrejo obveznosti, ki jih ta ima do vseh ostalih v družbi, ki pa lastninske pravice nimajo. Te obveznosti je treba poudarjati v vsaki razpravi o upravljanju.

⁸²⁷ Vedno bodo potrebni kompromisi in je pomembneje je, da se vzpostavi ravnotežje za vsako situacijo, kot pa, da se iščejo idealni sistem. V razvitih državah so sistemi upravljanja pogosto okorni in lahko ovirajo nadaljnji razvoj vendar je v naravi te družbe, da zahteva takšno raven upravljanja. V revnejših državah sistemi upravljanja ne smejo nalagati preveč omejitev za namene gospodarske rasti, kajti to privede do tega, da bi bilo ovirano zagotavljanje osnovnih potreb revnejšega sloja. Prepogosto, dobronamerne zahteve za izboljšanje upravljanja, zavirajo razvoj.

⁸²⁸ Rogers P., W. Hall A.: Effective water governance, Global water partnership, TEC background papers No. 7, Sweden, 2003, str. 26-27.

⁸²⁹ Bricelj Mitja: Voda kot razvojni izziv Slovenije, Upravljanje voda v Sloveniji /Water management in Slovenia, Fit Media, Celje 2011, str. 216-217.

⁸³⁰ V Sloveniji so prioritete na področju upravljanja z vodami, dokaj dobro opredeljene, procesi in organizacije odločanja pa nekoliko manj. Procesni odločanja za vode namreč še vedno niso implementirani. Poleg slabe

Veliko različnih znanj in dodatnih procesov narekuje, da je potrebno upravljanje z vodami narediti bolj pregledno in organizirano, da lahko obvladujemo vse njihove procese in njihove interakcije. Ob tem pa je pomembno tudi oblikovanje prioritret – javnih in privatnih, kot kriterij za sprejemanje odločitev v določenem procesu.⁸³¹

Več kot 90 % storitev za oskrbo z vodo v svetu opravlja javni sektor. Pogosto so storitve ustrezne, vendar v nekaterih primerih so slabe zaradi neustreznega financiranja, za zagotovitev kakovostnih storitev preko javnega sektorja. Uvedba zasebnih komunalnih podjetij za storitve oskrbe z vodo je povzročilo veliko zaskrbljenost za učinkovito upravljanje z vodo, s strani nekaterih nevladnih organizacij, sindikatov javnega sektorja in drugih. Prepogosto so razprave na to temo preveč ideološke in zgrešijo bistvo. Vsi soglašajo, da zasebna podjetja ne bi smela posedovati nadzora nad vodo, vendar, da zasebniki lahko kljub temu prevzamejo odgovornost za upravljanje storitev in celo gradijo lastne infrastrukturne objekte pod nadzorom vlade in v skladu z zakonodajo – govoriti o "privatizacija vode" je tako lahko zavajajoče. Zasebni sektor je marsikje prevzel odgovornost za upravljanje storitve s strani šibkih, slabo financiranih javnih služb v več velikih mestih, tako v razvitih kot nerazvitih državah. Rezultati so mešani, vendar *Rogers* meni, da običajno prikazujejo dobre gospodarske rezultate in izboljšano distribucijo za širšo skupino državljanov. Vendar, jasno je, da bo brez potrebnega zakonodajnega okvira oskrba z pitno vodo, bodisi javna bodisi zasebna, ostala neučinkovita.⁸³²

Ne glede na to, kateri model upravljanja bodo države oz. njihove lokalne skupnosti izbrale, ne bodo mogle mimo obstoječih splošnih pravil EU, zlasti pravil o konkurenci⁸³³, ki se uporabijo, če konkretna zadeva lahko vpliva na trgovanje med državami članicami.⁸³⁴ Konkurenčna politika je pomembna in lahko pozitivno vpliva na vodni sektor, vendar se ne sme obravnavati kot izoliran sistem, temveč kot del širšega javnopolitičnega sistema, zato je javne cilje treba med seboj ustrezno uskladiti. V Evropski uniji so še zmeraj prevladujoči lokalni sistemi oskrbe z vodo, kjer je odgovornost za izvajanje dejavnosti in infrastruktura na

---

preglednosti procesov in vloge različnih institucij v procesih upravljanja z vodami lahko ugotovimo, da upada tudi nivo kompetenc. Potrebno je narediti model upravljanja z vodami, v katerem bo struktura natančno opredeljena, preverjena in tudi implementirana.

⁸³¹ Banovec Primož: Znanje in usposobljenost za izvajanje integralne državne in lokalne politike pri upravljanju z vodami, Upravljanje voda v Sloveniji /Water management in Slovenia, Fit Media, Celje 2011, str. 206-209.

⁸³² Rogers P., W. Hall A.: Effective water governance, Global water partnership, TEC background papers No. 7, Sweden, 2003, str. 32-33.

⁸³³ Pravila o konkurenci so lahko sredstvo za mehko liberalizacijo, saj prepovedujejo omejevalne koordinacije med vodooskrbnimi podjetji in medsebojno izključitev tržne konkurence, kjer je vpeljana konkurenca na vodnem trgu. Prepovedujejo tudi zlorabe prevladujočega položaja, ki običajno izvira iz upravljanja infrastruktur, kakor tudi pretirano omejevalne in škodljive tržne koncentracije, ter podeljevanje subvencij in vseh drugih oblik državne pomoči, ki izvirajo iz tržno neracionalnih ravnanj javnih oblasti pri privatizacijah oziroma prodajah javnih podjetij in drugega javnega premoženja, javnem naročanju in koncesijah, itd.

⁸³⁴ Splošno konkurenčno pravo je v zadnjem času v nekaterih sektorjih, ki so bili podvrženi procesu liberalizacije (npr. v sektorju telekomunikacij in energetike), v kontekstu liberalizacije oz. njenih ciljev glede konkurence »izpodrinilo« sektorsko zakonodajo, kar samo pos ebi govori o pomenu in potencialu teh pravil, saj lahko povzročijo marsikatero privatizacijo oz. spremembo organizacije vodnega sektorja, v smislu krepitev zasebne iniciative.

občinah ali drugih lokalnih enotah, uvajanje tržne konkurence v izvajanje teh dejavnosti, pa bi marsikje terjalo reformo javne uprave in upravljanja javnih podjetij.⁸³⁵

Vlade se soočajo s precejšnim stresom zaradi kritičnih težav z vodo. Pomembno je, da se države zavedajo, da ne morejo teh problemov rešiti same. Edina pot k uspehu, po mnenju *Rogersa* je, delo s civilno družbo in s trgom (še posebej z zasebnim sektorjem). Kriza, ki bo nastala zaradi pomanjkanja vode v prihodnosti zahteva od narodov, da uredijo svoje sisteme upravljanja z vodnimi viri. Odložitev ciljev trajnostnega razvoja si ne morejo privoščiti. Pod sedanjimi pogoji, trajnosti in razvoja ni mogoče ločiti. Kriza, s katero se mnoge države soočajo, je najbolj učinkovito mogoče rešiti s trajnostnim vodovodni sistemom, za kar je pomembna zgodnja faza načrtovanja in oblikovanja.⁸³⁶ Ob tem izraz »trajnost« za sisteme oskrbe s pitno vodo pomeni, da so omrežje, objekti in naprave upravljani in vzdrževani tako, da imajo uporabniki nemoteno dobavo pitne vode najboljše kakovosti na podlagi splošno sprejetih pravil in zdravstvenih zahtev. Skladno s temi zahtevami je pomembno tudi načelo vzdrževanja in ohranjanja vrednosti osnovnih sredstev.⁸³⁷

8.2. Pitna voda kot javna dobrina ali tržna dejavnost - primerjalni pregled po načinih upravljanja drugih držav

Mnenja o poteh do ustrezne oskrbe s pitno vodo so različna. Nekateri vodo obravnavajo kot tržno blago in bi oskrbo z njo v celoti prepustili trgu,⁸³⁸ drugi pa temu nasprotujejo, ker menijo, da je vodo potrebno obravnavati kot socialno kategorijo,⁸³⁹ tako, da je zaščiten javni interes.⁸⁴⁰

Voda je javno dobro ali ima značilnosti javnega dobra, kar pa ne pomeni, da bi morala biti zastonj, ampak le, da je to razlog, da je Vlada vpletena v njen razvoj in upravljanje. Nekatere države so pred kratkim spremenile zakon, kot npr. Južna Afrika, tako, da so vsi vodni viri javna lastnina, uporabniki pa imajo samo pravice za uporabo. Kako vlade financirajo in zagotavljajo storitev, je tema pogostih razprav. V vodnem sektorju so pogoste razprave o tem ali se naj posamezniku zaračunajo stroški za količino vode, ki jo uporablja. Uporabniki, ki plačujejo za vodo, ki jo uporabijo, imajo namen vire uporabljati pametno in zahtevajo visoki

---

⁸³⁵ Aleš Ferčič, Rajko Knez: Organizational Challenges of the (Local) Water Supply, in: *Lex localis – Journal of Local Self-Government* Vol 13, No 3 (2015), pp: 765-787.

⁸³⁶ Rogers P., W. Hall A.: Effective water governance, *Global water partnership, TEC background papers* No. 7, Sweden, 2003, str. 36.

⁸³⁷ Hammerer Max: Tehnične in ekonomske smernice sistema za oskrbo s pitno vodo, *Zbornik problemske konference komunalnega gospodarstva, GZS Zbornica komunalnega gospodarstva, Ljubljana 2011*, str. 119.

⁸³⁸ Kot glavni argument za to, je navadno večja ekonomska učinkovitost. Zagovorniki te ideje izpostavljajo tudi obsežno škodo, ki naj bi nastala zaradi neekonomske obravnave. Menijo, da je ekonomska obravnava vode pot do bolj racionalne uporabe vode ter do ohranjanja in varstva vodnih virov.

⁸³⁹ Kot takšna bi morala biti kakovostna ter fizično in cenovno dostopna za vse, kar pa v osnovi ni cilj zasebnika.

⁸⁴⁰ Aleš Ferčič, Rajko Knez: Organizational Challenges of the (Local) Water Supply, in: *Lex localis – Journal of Local Self-Government* Vol 13, No 3 (2015), pp: 765-787.

nivo storitev. Bolj kot se oddaljijo investicijske odločitve od uporabnika, večje je tveganje, da se napačno razporedijo viri, da gradbeni projekti vključujejo podkupovanje, korupcijo ali slabo upravljanje. Bolj kot so uporabniki oddaljeni od plačevanja za storitve, večje tveganje je, da bo kakovost storitev nizka, da bodo uporabniki zavrnil plačilo pristojbine, službe ne povrnejo njihovih stroškov, itd.⁸⁴¹

Posameznikova potreba po vodi, bi morala pretehtati njegovo sposobnost plačati⁸⁴² zanjo, zato se voda ne bi smela zagotavljati na trgu pod klasičnimi tržnimi zakonitostmi, temveč tako, da se ustrezno zaščiti javni interes v zvezi z vodo. To pomeni, da izmed možnih organizacijskih modelov vodnega sektorja⁸⁴³ avtomatično odpade tisti, ki predvideva, da se naj zagotavljanje vode v celoti prepusti trgu (kot npr. za čokolado). S tem privatizacija in liberalizacija vodnega sektorja nista *a priori* nesprejemljivi, ampak le do točke, ko ne pride do čiste komercializacije vodnega sektorja.⁸⁴⁴

V EU je odločitev o tem, kako najbolje upravljati storitve za rabo vode, v celoti v rokah javnih organov držav članic, ki se popolnoma prosto odločajo, ali bodo zadevne naloge opravljali neposredno, z lastnimi sredstvi, ali pa jih bodo prenesli na pravno ločene in popolnoma javne notranje subjekte. Ob tem se lahko odločijo tudi, da storitve za rabo vode v celoti ali delno prenesejo v zasebno ali javno-zasebno upravljanje. Javni organi imajo pri tem pravico, da določijo jasne obveznosti zasebnih izvajalcev.⁸⁴⁵ Načelo nevtralnosti,⁸⁴⁶ glede lastninskopravne ureditve v državah članicah določa, da EU ne more sprejeti pravnih aktov, ki vplivajo na lastninskopravno ureditev, vključno z akti, ki vplivajo na lastništvo podjetja, ki zagotavlja javno storitev, kot je oskrba z vodo.⁸⁴⁷ Evropski ekonomsko-socialni odbor je v svojem mnenju izpostavil, da bi bilo potrebno proizvode, ki so nujni za preživetje ljudi, obravnavati posebej in jih izločiti iz okvira proste trgovinske menjave.⁸⁴⁸ Zato bi v pravno zavezujočem evropskem besedilu moralo biti določeno, da cilj gospodarjenja z vodnimi viri in

---

⁸⁴¹ Rijsberman F.: The challenge of Sanitation and water, International water management institute, Copenhagen Consensus, 2004, str.:5-6. (dostopno na: <http://www.copenhagenconsensus.com/sites/default/files/cp-waterfinished.pdf>), (marec 2016).

⁸⁴² *ability to pay*

⁸⁴³ Ti bodo predstavljeni v nadaljevanju na podlagi upoštevanja temeljnega vprašanja, kateri od modelov lahko najbolje uresničuje splošni oziroma javni interes.

⁸⁴⁴ Aleš Ferčič, Rajko Knez: Organizational Challenges of the (Local) Water Supply, in: Lex localis – Journal of Local Self-Government Vol 13, No 3 (2015), pp: 765-787.

⁸⁴⁵ Pravila Pogodbe o delovanju EU zahtevajo, da mora EU ostati nevtralna glede nacionalnih odločitev, ki urejajo lastništvo podjetij za oskrbo z vodo.

⁸⁴⁶ 345. člen Pogodbe o delovanju EU.

⁸⁴⁷ Evropska komisija: Sporočilo komisije o evropski državljanski pobudi »Voda in komunalna ureditev sta človekova pravica! Voda je javna dobrina in ne blago!«, str. 5, (http://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:9bf48961-b030-11e3-86f9-01aa75ed71a1.0013.04/DOC_2&format=PDF), (februar 2016).

⁸⁴⁸ Kljub temu, da obstajajo uradna besedila, v katerih je zapisano, da voda ni tržni proizvod oziroma, da imajo vsi ljudje pravico do hrane, smo še vedno lahko priča privatiziranju vodnih virov, kar neposredno ogroža ravno preživetje najbolj revnih.

s tem povezanih storitev ne sme biti dobiček, saj sicer izjava, da je voda javna dobrina, ni smiselna.⁸⁴⁹

Prav tako se je do načina uživanja naravnih dobrin in plačila zanje, večkrat opredelilo tudi Ustavno sodišče.⁸⁵⁰ Poudarilo je, da iz določb 72. člena Ustave, ki govori o pravici do zdravega življenjskega okolja, ne izhaja, da so državljani neposredni lastniki naravnih dobrin, kakor tudi ne, da bi državljani morali imeti pravico do brezplačnega uživanja naravnih dobrin v mejah osebne rabe. V sklepu se je Ustavno sodišče prav tako opredelilo, da pogoje, merila in načine za uživanje naravnih dobrin ureja zakon, ki lahko v tem okviru predpiše tudi določene materialne obveznosti v zvezi z njihovim uživanjem oz. v zvezi z obremenjevanjem okolja. Tako lahko npr. v primeru uporabe vode predpiše takso za obremenjevanje vode in povračilo (ceno) za porabo vode kot naravne dobrine.⁸⁵¹

V primeru, kadar imamo na razpolago kakovostno podtalnico, je največji strošek vodna infrastruktura, zato je v primerih, kjer je ta že zgrajena in v dobrem stanju, težko najti objektivne razloge za prenos izvajanja takšne dejavnosti na zasebnike.⁸⁵² Bolj razumljiv je prenos dejavnosti oziroma vključitev zasebnika, če so potrebna znatna vlaganja, ki jih javni sektor objektivno ne zmore, ali kjer vode ni dovolj ali je močno oporečna.⁸⁵³ Pri razpravah o bodoči organizaciji vodnega sektorja⁸⁵⁴ je potrebno upoštevati vse njegove posebnosti in značilnosti. Reformne pritiske lahko pripišemo kombinaciji večih dejavnikov, predvsem stroškovnemu pritisku in poslovnemu interesu velikih korporacij ter splošnemu in sektorskemu tehnološkemu napredku.⁸⁵⁵

Med državami obstajajo pri organizaciji vodnega sektorja velike razlike. Na Slovaškem vodni sektor ni bil liberaliziran. Bil je reformiran s ciljem prenosa nadzora od države na občinske organe. Koncept transformacije se je pričel v letu 1997, ko je bilo dogovorjeno, da bo pet regionalnih organizacij v državni lasti, zamenjanih s strani sedmih regionalnih delniških podjetij, ki bi nato prenesla lastništvo nad vodno infrastrukturo na občine ali združenja občin na njihovo zahtevo. Poleg prenosa lastništva vodne infrastrukture na občine na Slovaškem, je dokaj malo dokazov o komercializaciji, čeprav se to lahko hitro spremeni, saj se vedno bolj povečuje vključenost privatnega sektorja. Ko so občine prevzele lastništvo gospodarskih

---

⁸⁴⁹ Evropski ekonomsko-socialni odbor: Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora o sporočilu Komisije o evropski državljanski pobudi »Voda in komunalna ureditev sta človekova pravica! Voda je javna dobrina in ne blago!«, Bruselj, 2014, str. 3, (<http://www.sops.si/wp-content/uploads/2013/05/Voda-in-komunalna-ureditev-sta-%C4%8Dlovekova-pravica.pdf>), (februar 2016).

⁸⁵⁰ Npr. v Sklepu US Sklep Ustavnega sodišča U-I-344/96 z dne 1.4.1999.

⁸⁵¹ 5. točka obrazložitve Sklepa Ustavnega sodišča U-I-344/96 z dne 1.4.1999.

⁸⁵² Glavna skrb, kako do blaga in kako dobiti kupca, tukaj odpade. V okoliščinah, kjer je blago naravno dano in kjer so odjemalci praktično vsi prebivalci, je idealno poslovati.

⁸⁵³ V slednjem primeru odpade element, da imamo opravka z vodo, kot naravno dano dobrino.

⁸⁵⁴ Kar je povezano tudi z vprašanjem, ali naj se vodni sektor liberalizira po vzorcu, ki ga je EU uporabila za sektor energetike, komunikacij in transporta.

⁸⁵⁵ Aleš Ferčič, Rajko Knez: Organizational Challenges of the (Local) Water Supply, in: Lex localis – Journal of Local Self-Government Vol 13, No 3 (2015), pp: 765-787.

javnih služb (ob koncu leta 2003), so lahko samovoljno vključile tudi sodelovanje zasebnega sektorja s prodajo delnic družbe investitorjem ali s podpisom dolgoročnega leasinga ali pogodbe s tujim operaterjem. V letu 2002, so tri združenja občin prevzela nadzor nad vodno in kanalizacijsko službo, kar predstavlja 5-6 % prebivalstva. Le Trecin je prenesel nadzor nad svojo službo na zasebno tujo družbo - *Suez Lyonnaise des Eaux*.⁸⁵⁶

V Franciji so za zagotavljanje oskrbe s pitno vodo, za implementacijo standardov kakovosti, za vzdrževanje in delovanje vodne infrastrukture ter za področje investicij v to infrastrukturo, odgovorne lokalne skupnosti.⁸⁵⁷ Lokalne oblasti so tiste, ki potrjujejo tarife za vodo in dajejo soglasje k morebitnim letnim podražitvam pitne vode. Pitno vodo lahko lokalne oblasti zagotavljajo neposredno, za kar je pristojna občinska uprava ali neodvisna občinska institucija s samostojnim ločenim proračunom ali pa opravljanje teh storitev prenesejo na družbo za zagotavljanje pitne vode, ki je lahko javna ali zasebna družba. V primeru, da gre za zasebno družbo, se z njo sklene ustrezna pogodba (najbolj pogoste so: koncesija, zakup, lizing).⁸⁵⁸ Prevladujoč model oskrbe z vodo v Franciji temelji na javnem lastništvu vodnih virov in infrastrukture in prenosom opravljanja storitev zagotavljanja pitne vode na zasebne družbe. Tri zasebne družbe⁸⁵⁹ zagotavljajo skupaj 73 % celotne ponudbe pitne vode v državi.⁸⁶⁰ Francija je država vodilnih svetovnih multinacionalk za vodo in je ena redkih držav na svetu, ki so dale zasebnim podjetjem odločilno vlogo pri upravljanju z vodo in sanitarijami. Posebne vrste koncesij in najemnih pogodb (*«délégation de service public»*) so bile s strani zasebnega sektorja predstavljene kot model, ki se naj posnema po vsem svetu v obliki privatizacije vode. Vendar je pred kratkim prišlo do sprememb in večih primerov vračanja nazaj v javno opravljanje teh storitev. Ta premik nazaj v javno upravljanje storitev je znaten napredek v državi, kjer je nekoč močno prevladoval zasebni sektor.⁸⁶¹

---

⁸⁵⁶ Beveridge, R., Guy, S.: Current status of water sector restructuring in Slovakia, Working Paper, Leibniz Institute for Regional Development and Structural Planning, 2003, Germany, str. ii-2, (http://www.irs-net.de/forschung/forschungsabteilung-2/intermediaries/WP1_Slovakia.pdf), (marec 2016).

⁸⁵⁷ Na podlagi odločitve Državnega sveta (*Conseil d'Etat*), ki odloča v sporih med posamezniki in upravo, za zelo odročna bivališča pravica do pitne vode na domu, ne velja, saj bi bilo uresničevanje pravice do vode v takih primerih predrago za lokalno skupnost.

⁸⁵⁸ V zvezi z odnosom med lokalnimi skupnostmi in zasebnimi družbami je bil sprejet »Sapinov zakon« (*Loi N°93-122 Du 29 Janvier 1993 Relative À La Prévention De La Corruption Et À La Transparence De La Vie Économique Et Des Procédures Publiques*, (<https://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT000000711604>), (marec 2016)), ki preko določenih postopkov uzakonja transparentnost pri javnem naročanju in preprečuje korupcijo na lokalnem nivoju.

⁸⁵⁹ Dve od teh družb sta Veolia in Suez, ki sta tudi v svetovnem merilu vodilni multinacionalki za oskrbo z vodo ter prekašata tudi konkurenco iz ZDA in Združenega kraljestva. V svetovnem merilu zagotavljata vodo 230 milijonom ljudi.

⁸⁶⁰ Garcia Quesada M.: Water and Sanitation Services in Europe: Do legal frameworks provide for Good Governance?, Centre for Water Law, Policy and science, University of Dundee, 2011, str. 115-123, ([http://www.gwp.org/Global/ToolBox/References/Water%20and%20Sanitation%20Services%20in%20Europe;%20Do%20Legal%20Frameworks%20provide%20for%20Good%20Governance%20\(Dundee,%202011\).pdf](http://www.gwp.org/Global/ToolBox/References/Water%20and%20Sanitation%20Services%20in%20Europe;%20Do%20Legal%20Frameworks%20provide%20for%20Good%20Governance%20(Dundee,%202011).pdf)), (marec 2016).

⁸⁶¹ Lime C.: Turning the page on water privatisation in France, Ed.:Kishimoto S., Lobina E., Petitjean O.: Our public water future. The global experience with remunicipalisation, Transnational Institute (TNI), Public Services International Research Unit (PSIRU), Multinationals Observatory, Municipal Services Project (MSP) and the

V Belgiji je bila leta 1907 odgovornost za oskrbo s pitno vodo dodeljena občinski oblasti.⁸⁶² Za podporo občini v načrtovanju in usklajevanju oskrbe s pitno vodo, je bilo v Belgiji leta 1913 ustanovljeno Nacionalno vodovodno podjetje, ki je bilo v zgodnjih osemdesetih razdeljeno v 3 organe za oskrbo z vodo, kar je odraz nove regionalne ureditve po reformi država.⁸⁶³ Večina bruseljske pitne vode izvira iz valonske regije. Zato je javno podjetje (*»Compagnie Intercommunale Bruxelloise des Eaux«* - CIBE),⁸⁶⁴ ki oskrbuje urbano območje Bruslja, razvilo določene strategije za zavarovanje svojih vodnih virov. Ta strategija temelji predvsem na lastninski pravici in javni politiki, ki so bili podprti s številnimi pogodbenimi sporazumi in dodatnimi nadzornimi ukrepi. Dejstvo je, da je zgodba o proizvodnji pitne vode v Bruslju tesno povezana z rastjo mesta kot družbeno-gospodarskega in političnega centra v Belgiji.⁸⁶⁵

Aubin, Cornut in *Verone* so v svoji študiji dveh belgijskih podjetij, javnega podjetja za oskrbo z vodo-*»CIBE«* in zasebnega podjetja za pridelavo mineralne vode *»Spa Monopole«* ugotovili, da status upravljavca (javni ali zasebni) ne vpliva na sprejeto strategijo glede dostopa do virov in za ohranitev dobrega stanja vira. Prav tako menijo, da javni upravljavec ne štiti vodnih virov bolj ali manj, kot jih zasebni, njegovo vedenje pa naj ne bi bilo nič, bolj ali manj trajnostno. Oba upravljavca bi torej optimalno zaščitila vire, saj so od njih odvisni. Zaključili so tudi, da javna lastniška struktura podjetja *CIBE* ni bolj občutljiva na politične pritiske v korist raznolike rabe virov. Nasprotno, na podlagi študije se je izkazalo, da se *Spa Monopole* še bolj ustrezljivo odziva na različne lokalne zahteve, npr. o razvoju turistične dejavnosti na komunalno opremljenem zemljišču. Kot rezultat, javni upravljavec ne upravlja z viri bolj ali manj učinkovito, kot zasebni. Z vidika države, bi upoštevanje liberalizacije glede dostopa do virov oviralo sprejete strategije, ki so učinkovite takrat, ko obstaja monopol nad virom.⁸⁶⁶

European Federation of Public Service Unions (EPSU), 2015, str. 58, (<https://www.tni.org/files/download/ourpublicwaterfuture-1.pdf>), (februar 2016).

⁸⁶² Kot se je razvijala distribucija infrastrukture, tako je nacionalna zakonodaja spodbujala sodelovanje med občinami. Posledica tega je bila uvedba medobčinskih podjetij za oskrbo s pitno vodo.

⁸⁶³ Study on human rights and the access to water contribution of the government of Belgium, str. 2, (<http://www2.ohchr.org/english/issues/water/contributions/Belgium.pdf>), (april 2016).

⁸⁶⁴ CIBE je javno podjetje, ki je bilo ustanovljeno leta 1891 s strani štirih okrajev urbanih površin Bruselja za pridobivanje pitne vode in za distribucijo vode do svojih prebivalcev in za potrebe gospodarskih dejavnosti. Danes, CIBE šteje 38 povezanih okrajev in veliko občin, ki jih oskrbujejo. CIBE skupaj oskrbuje okoli 2 milijona ljudi, kar je polovica belgijske populacije.

⁸⁶⁵ Aubin D., Cornut P., Varone F.: Resource Ownership in Drinking Water Production, Comparing Public and Private Operators' Strategies in Belgium, Governance for Industrial Transformation. Proceedings of the 2003 Berlin Conference on the Human Dimensions of Global Environmental Change, Environmental Policy Research Centre: Berlin. pp.257 – 276, str. 6-7, (<http://userpage.fu-berlin.de/ffu/akumwelt/bc2003/proceedings/257%20-%20276%20aubin.pdf>), (marec 2016).

⁸⁶⁶ Aubin D., Cornut P., Varone F.: Resource Ownership in Drinking Water Production, Comparing Public and Private Operators' Strategies in Belgium, Governance for Industrial Transformation. Proceedings of the 2003 Berlin Conference on the Human Dimensions of Global Environmental Change, Environmental Policy Research Centre: Berlin. pp.257 – 276, str. 17-18, (<http://userpage.fu-berlin.de/ffu/akumwelt/bc2003/proceedings/257%20-%20276%20aubin.pdf>), (marec 2016).

Belgijski proces decentralizacije je bil učinkovit v 1980 letih, ko je vodil do regionalnih vodnih režimov. Javna last je bila prenesena na regije. V Bruslju so okoljske pristojnosti centralizirane, vendar v zadnjem času razvoj belgijskih vodnih režimov zaznamujejo pojavi novih regionalnih vodnih institucij (iz razlogov, ki so zunaj področja voda).⁸⁶⁷ V Bruslju je oskrba s pitno vodo javni monopol, s katerim upravljajo na regionalni in lokalni ravni. Upravljanje z vodo poteka v okviru treh podjetij (*CIBE-IBDE-IBrA*).⁸⁶⁸ V Flandriji je oskrba s pitno vodo naloga občine. V ta namen so občine povezane v podjetja za oskrbo s pitno vodo.⁸⁶⁹ V Valoniji se voda šteje kot »res communis« in je del skupne dediščine Valonije.⁸⁷⁰ Valonska vlada ima namen prestrukturirati proizvodnjo in oskrbo z vodo (z zmanjševanjem števila manjših lokalnih podjetij in z uskladitvijo cene vode).⁸⁷¹

V Nemčiji je voda tradicionalno v lasti in upravljanju občin. V 19. stoletju so bile ustanovljene družbe in zadruga za zagotovitev upravljanja voda in odstranjevanje odpadne vode v rastočih industrijskih središčih, predvsem, da bi preprečili epidemije. Danes obstaja več kot 12.000 združenj za vode, tla in odpadno vodo. Okoli 6.060 upravljavcev zagotavlja čisto vodo iz pipe državljanom občine, ki so odgovorne za oskrbovanje državljanov s pitno vodo kot javne storitve splošnega pomena. Lokalne vlade imajo pristojnost določanja pravnoorganizacijske oblike upravljanja z vodami. Manjši kraji se pogosto pridružijo večjim občinskim združenjem za oskrbo z vodo in/ali sanitarnimi storitvami in s takšnimi medobčinskimi združenji so se pokazale same koristi. Pravica do samouprave občin je zaščitena z nemško ustavo.⁸⁷² Največje javno-zasebno partnerstvo na področju oskrbe z vodo v Berlinu se je končalo leta 2013 s ponovnim odkupom podjetja za oskrbo z vodo s strani mesta Berlin, po tem ko je leta 1994 t.i. velika krščanska koalicija omogočila privatizacijo oskrbe s pitno vodo z reorganizacijo javne družbe za oskrbo z vodo v običajno gospodarsko družbo.⁸⁷³

---

⁸⁶⁷ Varone F., Aubin D.: The Evolution of the National Water Regime in Belgium, EUWARENESS, Belgium 2002, (<https://www.uclouvain.be/cps/ucl/doc/espo/documents/Belgie-cs-kaft.pdf>), (marec 2016).

⁸⁶⁸ Na ravni lokalne oblasti (občine), je bilo Bruseljsko medobčinsko vodno podjetje (CIBE) ustanovljeno s strani lokalne oblasti. Njihova odgovornost je zbiranje, obdelave in distribucije vode za glavni vodovodni sistem. Bruseljski medobčinski organ za distribucijo vode (IBDE) je bil ustanovljen s strani 19. lokalnih oblasti in je odgovoren za distribucijo vode za prebivalce in podjetja v regiji.

⁸⁶⁹ Obstaja osem podjetij za distribucijo vode, ki jih je oblikovalo združenje občin; šest občin ima lastno distribucijo pitne vode, prav tako pa imejo eno regionalno Flamsko podjetje za oskrbo s pitno vodo, ki je odgovorno za distribucijo pitne vode v večji del flamske regije.

⁸⁷⁰ Proizvodnjo in oskrbo z vodo za prehrano ljudi, večinoma izvaja valonska družba za oskrbo s pitno vodo »SWDE« in 16 medobčinskih podjetij. Kljub temu ima nekaj občin še vedno svoja vodna podjetja in storitve.

⁸⁷¹ United Nations: Freshwater country profile, Belgium 2004, str. 10-11, (<http://www.un.org/esa/agenda21/natlinfo/countr/belgium/belgiumwater04f.pdf>), (marec 2016).

⁸⁷² Hecht C.: German municipalities take back control of water, Ed.: Kishimoto S., Lobina E., Petitjean O.: Our public water future. The global experience with remunicipalisation, Transnational Institute (TNI), Public Services International Research Unit (PSIRU), Multinationals Observatory, Municipal Services Project (MSP) and the European Federation of Public Service Unions (EPSU), 2015, str. 50-51, (<https://www.tni.org/files/download/ourpublicwaterfuture-1.pdf>), (februar 2016).

⁸⁷³ Podrobneje o primeru v podpoglavju o privatizaciji in komercializaciji pitne vode.

Upravljanja z vodami na Nizozemskem je v odgovornosti javnih oblasti, vlade in javnih administrativnih organov, tako, da je kar se da najbolje zaščiten javni interes. Vendar pa imajo zasebna podjetja vlogo v dejanskem izvajanju številnih dejavnosti pri upravljanju voda, kot so gradnja nasipov, črpalne postaje in čistilne naprave. Vloge in odgovornosti za upravljanje voda so nazadnje bile posodobljene v letu 2009 z *Zakonom o vodah*, ki določa, skupaj s povezano sekundarno zakonodajo, organe pristojne za upravljanje vodnih sistemov in organe odgovorne na mednarodni in nacionalni ravni, s katerimi sodelujejo. Ustavna revizija v letu 1983 je bila prelomnica v upravljanju nizozemskih voda, saj je okrepila regionalne vodne oblasti, kot javno upravne organe poleg pokrajin in občin.⁸⁷⁴

Pitna voda se na Nizozemskem tretira kot javna služba. Po mnenju nizozemske vlade, mora biti oskrba s pitno vodo, naravni monopol in ne sme biti privatizirana, *Zakon o pitni vodi* pa je namenjen zagotavljanju visoke kakovosti pitne vode za vsakogar po razumni ceni sedaj in v prihodnosti.⁸⁷⁵ Na Nizozemskem gre za organizacijo, kjer se križa javna komunalna lastnina in zasebna podjetja "PLC" (to so delniške družbe, ki so v javni lasti Vlade).⁸⁷⁶ Po mnenju *Van Geela* je primer ureditve "Javne vode PLC" lahko zanimiva alternativa za oskrbo z vodo v razvoju, ki združuje najboljše iz obeh svetov. Meni, da ta kombinacija ponuja vse potrebne prednosti. Kot delniška družba mora zagotoviti optimalno oskrbo s pitno vodo za vsakogar znotraj svojega oskrbovanega območja. Dejstvo, da deluje na komercialni osnovi pa pomeni, da je stroške, ki nastanejo z opravljanjem storitev, potrebno izterjati od uporabnikov.⁸⁷⁷

Na Škotskem in Severnem Irskem se voda oskrbuje s strani javnega sektorja. »Voda Severne Irske« (»*Northern Ireland Water*«) je podjetje v lasti vlade, pristojna za oskrbo Severne Irske. Škotska ima popolnoma javno oskrbo s pitno vodo. »Škotska Voda« (»*Scottish Water*«) je zakonska organizacija, ki je odgovorna škotskemu parlamentu. V Walesu je bila vzpostavljena neprofitna organizacija, ustanovljena po neuspehu zasebnih interesov po oskrbi s pitno vodo. V Angliji je deset zasebnih podjetja, ki zagotavljajo oskrbo z vodo v desetih regijah.

---

⁸⁷⁴ OECD: *Water Governance in the Netherlands: Fit for the Future?*, OECD Studies on Water, OECD Publishing, Paris, 2014, str. 30, (http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/governance/water-governance-in-the-netherlands_9789264102637-en#page21), (februar 2016).

⁸⁷⁵ Ker imajo vodovodna podjetja (regionalni) monopol na oskrbi s pitno vodo, je potrebno pozornost usmeriti k učinkovitosti. Za zagotovitev učinkovitega vodovodnega sistema oskrbe s pitno vodo se na Nizozemskem uporablja instrument benchmarkinga. V takšni analizi se primerja uspešnosti vodovodnih družb, z uporabo kazalcev uspešnosti na kakovosti vode, servisu za uporabnike, okolju ter finančnih in učinkovitosti. Cilj je trojen: 1) povečati preglednost, 2) predložiti račun javnosti, delničarjem in direktorjem in 3) pridobivanje informacij, ki izboljšajo učinkovitost delovanja.

⁸⁷⁶ "Javne vode PLC" so opredeljena kot zasebna podjetja in so tudi predmet pravil in predpisov, ki urejajo komercialne posle. Večina njihovih delnic je v lasti lokalnih ali nacionalnih vlad. Takšna podjetja so relativno pogosta v dejavnosti oskrba s pitno vodo. Podobni primeri so tudi drugje v Evropi, kot tudi v Severni Ameriki, Aziji in Afriki.

⁸⁷⁷ Van Geel P.: *Innovative practices in the Drinking Water Supply in The Netherlands*, Netherlands' State Secretary of Housing, Spatial Planning and the Environment, UNEP/GMEF, Jeju, Republic of South Korea, March 29-31, 2004, (<http://www.google.si/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=3&ved=0ahUKewjQ863Mx-HLAhVkoOpoKHT0EAV4QFggmMAI&url=http%3A%2F%2Fwww.unep.org%2F%2FGC%2FGCSS-VIII%2FNetherlandsWatSan.doc&usq=AFQjCNG6EV5m2EpHUzj6NxDxNtHWvwwk0IQ&bvm=bv.117868183,d.bGs>), str. 1-3, (marec 2016).

Tako je Anglija na čelu privatizacije v Veliki Britaniji.⁸⁷⁸ Privatizacija je bila v Angliji prvič zaznana v Beli knjigi leta 1986.⁸⁷⁹ *Ofwat* je bil vzpostavljen na podlagi *Zakona o vodah* iz leta 1989, ki je privatiziral deset javnih vodnih organov in ustvaril deset regionalnih vodnih podjetij. Pred letom 1973 so bile storitve za oskrbo s pitno vodo zagotovljene na podlagi mešanih sistemov, bodisi preko lokalnih oblasti in zasebnikov.⁸⁸⁰ Poznejši *Zakon o vodnih storitvah* ("*Water Services Act*") iz leta 1999 je povečal pristojnosti *OFWATu*, tako, da je njihov generalni direktor pridobil pravico, do odobritve sheme zaračunavanja pristojbin podjetij, prav tako lahko zmanjša pooblastila podjetij za prekinitev dobave vode strankam in zahteva merjenje vode.⁸⁸¹ Splošno mnenje je, da je bila vodna industrija močno prizadeta zaradi vpliva *Ofwata*. Tako so v letu 2000 dejansko bili vloženi utemeljeni predlogi za preoblikovanje valižanske vode v delniško družbo in njeno izključitev iz zasebnega sektorja. Pri objavljenem pregledu dela *Ofwata* v juliju 2011, je bila poudarjena ugotovitev, da je ureditev vodnega sektorja delovala dobro tudi po uvedeni privatizaciji in,⁸⁸² da ni nobene potrebe za večje spremembe zakonodajnih okvirjev.⁸⁸³

Glavni argument za privatizacijo v Angliji je v začetku bil, da je ta veliko cenejša, kar pa se je izkazalo za neresnično. Zato je bil izpostavljen nov argument za privatizacijo v Angliji, češ, da je bolj učinkovita. Tako so podražitve cene vode zaradi privatizacije skušali prikriti z razlogom učinkovitosti in uspešnosti. Vendar se je tudi to izkazalo za vprašljivo.⁸⁸⁴ V Veliki Britaniji so torej prisotni različni modeli upravljanja družb za oskrbo s pitno vodo, od tega sta kot najboljše modela, ki bi jih tudi Anglija lahko prevzela, dva: neprofitna organizacija, ki je bila ustanovljena v Walesu ali popolna vrnitev v javno last. Primer Škotske kaže, da bi bila to najboljše rešitev tudi za angleške uporabnike.⁸⁸⁵

---

⁸⁷⁸ Graham Rachel: *Water in the UK - public versus private*, Open democracy 2014, (<https://www.opendemocracy.net/ourkingdom/rachel-graham/water-in-uk-public-versus-private>), (februar 2016).

⁸⁷⁹ Motivirana je bila z željo Thatcherjeve vlade za izboljšanje učinkovitosti in uspešnosti, z uvedbo discipline zasebnega sektorja v javne službe, za širjenje lastništva delnic. Privatizacija vode je bila eden od najbolj kontroverznih idej denacionalizacije s strani Thatcherjeve in glavne vlade.

⁸⁸⁰ *Water regulation and Ofwat*, Politics.co.uk, (<http://www.politics.co.uk/reference/water-regulation-and-ofwat>), (februar 2016).

⁸⁸¹ Nasprotniki privatizacije že dolgo trdijo, da potreba po takšnih gospodarskih regulatorjih dokazuje, da je prevara, da naj bi privatizacija ustvarjala konkurenčne koristi za potrošnike.

⁸⁸² V odgovor temu poročilo, je bila ena izmed ključnih reform, ki so vključeni v beli knjigi "Voda za življenje" objavljeni decembra 2011, da naj Vlada skupaj z *Ofwat* in Agencijo za okolje, zagotovi jasnejše smernice za podjetja za oskrbo s pitno vodo za dolgoročno načrtovanje.

⁸⁸³ *Water regulation and Ofwat*, Politics.co.uk, (<http://www.politics.co.uk/reference/water-regulation-and-ofwat>), (februar 2016).

⁸⁸⁴ V Angliji so se namreč letni računi za vodo iz leta 1989 povečali iz 120 funtov na leto, na 204 funte v letu 2006, kar je tudi ob upoštevanju inflacije še vedno 39% povišanje. Voda ne bi smela biti sredstvo bogatenja za velike mednarodne konzorcije.

⁸⁸⁵ Graham Rachel: *Water in the UK - public versus private*, Open democracy 2014, (<https://www.opendemocracy.net/ourkingdom/rachel-graham/water-in-uk-public-versus-private>), (februar 2016).

V Južni Afriki oskrbo z vodo zagotavlja organ za oskrbo z vodo t.i. »*Water Service Authority*» (WSAUs) in ponudniki za vodne storitve t.i. »*Water Services Provider*« (WSP), kar naj bi bila v skladu z *Zakonom o vodnih storitvah*, vsaka oseba, ki opravlja storitve za oskrbo potrošnikov z vodo (maloprodaja) ali druge institucije za vodne storitve. Nacionalna strategija za vodne vire opredeljuje glavne dolžnosti ponudnika vodnih storitev, ki mora zagotavljati vodne storitve v skladu z ustavo, *Zakonom o vodnih storitvah* in podzakonskih aktov organa za oskrbo z vodo. Južna Afrika je postopoma vključevala zasebni sektor v oskrbo z vodo in vodnimi storitvami.⁸⁸⁶ V ta namen so občine tudi sprejele poslovne modele za vodne storitve. Južna Afrika pa je tudi podpisnica številnih mednarodnih sporazumov, ki potrjujejo privatizacijo, vključno s splošnim sporazumom o trgovini s storitvami (»*General Agreement on Trade in Services*« - GATS).⁸⁸⁷ Kljub temu, da priznavajo pravico do pitne vode v ustavi, pa je s strani južnoafriške vlade opazen tudi ekonomski pristop do oskrbe z vodo in vodnimi storitvami, ki so pod vplivom mednarodnih finančnih institucij, npr. Svetovne banke.⁸⁸⁸

V kolikor vodo opredelimo kot javno dobrino, vprašanje o zasebnem lastništvu nad vodo več ni relevantno. Za uporabo vode je potrebno dovoljenje, ne samo kadar gre za zasebni sektor, ampak ga morajo pridobiti tudi lokalni organi, da lahko pridobivajo vodo iz vodnih virov. Dovoljenje je mehanizem s katerim se uravnava razporeditev vode. Vendar je mogoče trditi, da so tudi dovoljenja oz. t.i. licence lahko prikriti oblike privatizacije. Kriteriji sami po sebi, so tisti, ki določajo kdo ima največje koristi, in sicer zasebni sektor. Poleg tega dejstvo, da so dovoljenja za uporabo vode oblikovana z možnostjo trgovanja z njimi na prostem trgu pomeni, da je možna tudi privatizacija v obliki dovoljenj za uporabo vode.⁸⁸⁹

Izraelsko pravo določa, da so vsi vodni viri javna lastnina pod nadzorom države, zato ne obstajajo nobene zasebne vodne pravice ali zasebni vodni viri. Vodo lahko uporabljajo samo imetniki dovoljenja.⁸⁹⁰ V letu 2010 je Organ za vode izpeljal reformo vodnih korporacij, ki

---

⁸⁸⁶ Od leta 1999 je kar nekaj občin sklenilo dolgoročne pogodbe s multinacionalnimi podjetji za vodo. Tako je npr. *Nelspruit*, vstopil v 30-letno koncesijo s *Biwater* od leta 1999. Vzhodne občine (Stutterheim in Queenstown) so sklenile dolgoročne pogodbe s podjetjem »*Water Services South Africa*«, podružnico multinacionalke *Suez Lyonnaise*; medtem ko je »*Dolphin coast*« leta 1999 vstopila v 30-letno koncesijsko pogodbo s podjetjem SAUR. (vir: McDonald B., Ruiters G.: *Water Privatisation in SADC: The State of the Debate* 4, No 4, ESR Review, 2003, str.10-13).

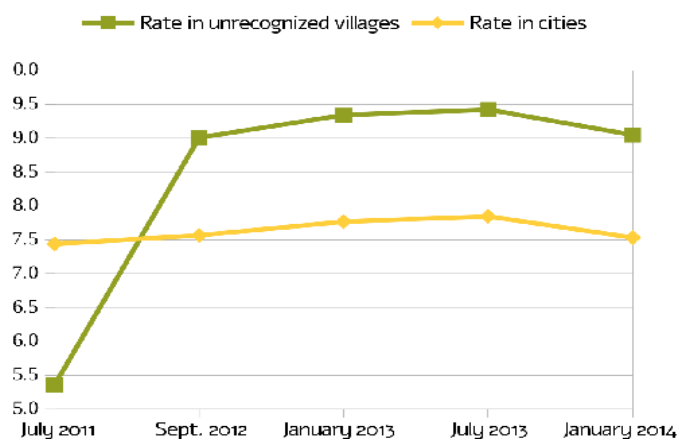
⁸⁸⁷ Harun I.: *The Impact of Privatisation of Water Supply and Services on the fulfilment of Human Water Rights in selected Developing Countries*, A Mini-Thesis submitted in partial fulfillment of the requirements for the degree Mphil (Law) in the Faculty of Law, University of the Western Cape, 2010, str. 64-64, (http://etd.uwc.ac.za/xmlui/bitstream/handle/11394/2949/Harun_MPHIL_2010.pdf?sequence=1), (marec 2016).

⁸⁸⁸ Več o tem v: McKinley T. D.: *The Struggle Against Water Privatisation in South Africa*, In *Reclaiming Public Water: Achievements, Struggles and Visions from Around the World*, ed. Transnational Institute (TNI), Porto Alegre: TNI, 2005, str. 181-190, (<https://www.tni.org/files/watersafrica.pdf>), (marec 2016).

⁸⁸⁹ Visser J., Cottle E., Mettler J.: *Realising the right of access to water: Pipe dream or watershed?*, *Law, democracy & development*, 7, 2003, str. 41, (<http://www.saflii.org/za/journals/LDD/2003/3.pdf>), (februar 2016).

⁸⁹⁰ OECD Environmental Performance Reviews: Israel 2011, Water, Part II, Chapter 4, str. 106, (dostopno na: <http://www.water.gov.il/Hebrew/ProfessionalInfoAndData/2012/23-From-OECD-Environmental-Performance-Reviews-Israel-2011-WATER.pdf>), (marec 2016).

spodbuja privatizacijo vodovodnih podjetij s strani lokalnih oblasti in občin. Namen reforme je bil ustanovitev zaprtega neodvisnega vodovodnega in kanalizacijskega sektorja s čemer bi se preprečil prenos sredstev iz vodnega sektorja za druge komunalne storitve. Reforma se je kasneje razširila tudi na regionalni svet. Kot posledica te reforme, je večina uporabnikov pričela plačevati vodo preko takšnih korporacij. Te upravljajo z vodnim sektorjem, tako, da prodajajo vodo, ki je dobavljena s strani izraelskega vodnega podjetja *Mekorot* do zasebnih potrošnikov za zelo visoko ceno. Nasprotno, prebivalci nepriznanih vasi, ki prebivajo na področjih brez uradne občinske oblasti, pa plačajo svoje račune neposredno na vodovodno podjetje *Mekorot*. Ti prebivalci so verjetno edini zasebni uporabniki, ki pridobivajo vodo neposredno iz *Mekorota* in so poimenovani kot »uporabniki brez dobavitelja«. ⁸⁹¹ Vse od kar je bila uvedena reforma, je v Izraelu vidna postopna rast cene vode za 30 %. ⁸⁹² Stopnje so bile prilagojene glede na dejanske stroške zagotavljanja vodnih in kanalizacijskih storitev s strani zasebnih oskrbovalnih podjetij. ⁸⁹³

Slika 14: Čeprav se je stopnja za plačilo vode povečala na splošno, se je za nepriznane vasi povečala z dvomestnimi odstotki, kljub dejstvu, da ti prebivalci nimajo ne svoje infrastrukture, ne kanalizacije. ⁸⁹⁴

⁸⁹¹ Talaburus O.: Thirsty for (the Right to) Water, The policy of not supplying water to the unrecognized Arab-Bedouin villages in the Negov, Negev Coexistence Forum for Civil Equality, 2014, str.: 47-48, (dostopno na: <http://www.dukium.org/wp-content/uploads/2014/07/water-2014-eng.pdf>), (marec 2016).

⁸⁹² Približno 21,2 % stopnje določene s strani vodnih korporacij gre za razvoj in krepitev korporacijske infrastrukture. Poleg tega je 13,9 % stopnje dodeljene za odvajanje odpadnih voda. Približno 35,1 % plačila vodnim korporacijam je dodeljeno za odstranjevanje odplak in za popravila infrastrukture. Ob tem pa Beduinski prebivalci nepriznanih vasi, ki nimajo kanalizacije in svoje infrastrukture, ki bi bila potrebna popravil in morajo dejansko namestiti in upravljati svojo vodno infrastrukturo in odplake, kljub temu plačujejo najvišje stopnje za vodo v Izraelu. Ob tem se izraelskim gospodinjstvom zaračunava voda individualno, medtem ko se v nepriznanih vaseh zaračunava voda skupno, za vso vodo, ki je dostavljena preko vozlišča vodovodnih napeljav.

⁸⁹³ State Comptroller (2012), Annual Report 63a – water rates, pp. 241-284, (v hebrejščini dostopno na: <http://old.mevaker.gov.il/serve/contentTree.asp?bookid=624&id=0&contentid=12798&parentcid=undefined&bctype=12797&sw=1280&hw=730>).

Povzeto iz Talaburus O.: Thirsty for (the Right to) Water, The policy of not supplying water to the unrecognized Arab-Bedouin villages in the Negov, Negev Coexistence Forum for Civil Equality, 2014, str.: 48, (dostopno na: <http://www.dukium.org/wp-content/uploads/2014/07/water-2014-eng.pdf>), (marec 2016).

⁸⁹⁴ Talaburus O.: Thirsty for (the Right to) Water, The policy of not supplying water to the unrecognized Arab-Bedouin villages in the Negov, Negev Coexistence Forum for Civil Equality, 2014, str.: 50, (dostopno na: <http://www.dukium.org/wp-content/uploads/2014/07/water-2014-eng.pdf>), (marec 2016).

8.3. Pasti in nevarnosti privatizacije in komercializacije pitne vode ter razlika med njima

Da bi bila mogoča primerjava, je potrebno najprej opredeliti nekaj osnovnih pojmov:

- **Liberalizacija:** Reforma pravnih okvirjev, ki omogoča in regulira konkurenčnost na trgu z vodo.⁸⁹⁵ Liberalizacija je torej dolgoročen proces preoblikovanja nekonkurenčnih trgov v (bolj) konkurenčne trge.⁸⁹⁶
- **Komercializacija:** Sprejetje vodenja poslovnih praks značilnih za zasebni sektor, da bi se izboljšala učinkovitost, uspešnost in tržni položaj vode.⁸⁹⁷ Določena dejavnost se tako opusti zasebni pobudi in zakonitostim trga brez ohranitve javnega nadzora (ob tem še vedno ostane klasičen oblastni nadzor v smislu izvajanja pravil davčnega prava, ipd.).⁸⁹⁸
- **Privatizacija:** Prenos lastništva, odgovornosti ali opravljanja storitev iz javnega v zasebni sektor.⁸⁹⁹ Gre za vsako obliko prenosa javne oblasti ali javnopravne dejavnosti in zasebnopravnih pravic, ki poteka v smeri od države (oz. druge oblastne entitete) k eni ali več fizičnim osebam oz. pravnim osebam zasebnega prava (take, v katerih ni nikakršne javne udeležbe ali take, kjer je prisotna javna udeležba – npr. d.d., kjer je država družbenik).⁹⁰⁰ Čeprav se izraz privatizacija vode zelo široko uporablja, je dejanska privatizacija voda (kot odsvojitvev premoženja v polnem obsegu), zelo redka in je znana le v redkih državah (npr. v nekaterih predelih Združenega Kraljestva).⁹⁰¹

---

⁸⁹⁵ Beveridge, R., Guy, S.: Current status of water sector restructuring in Slovakia, Working Paper, Leibniz Institute for Regional Development and Structural Planning, 2003, Germany, str. ii-2, (http://www.irs-net.de/forschung/forschungsabteilung-2/intermediaries/WP1_Slovakia.pdf), (marec 2016).

⁸⁹⁶ Aleš Ferčič, Rajko Knez: Organizational Challenges of the (Local) Water Supply, in: Lex localis – Journal of Local Self-Government Vol 13, No 3 (2015), pp: 765-787.

⁸⁹⁷ Beveridge, R., Guy, S.: Current status of water sector restructuring in Slovakia, Working Paper, Leibniz Institute for Regional Development and Structural Planning, 2003, Germany, str. ii-2, (http://www.irs-net.de/forschung/forschungsabteilung-2/intermediaries/WP1_Slovakia.pdf), (marec 2016).

⁸⁹⁸ Aleš Ferčič, Rajko Knez: Organizational Challenges of the (Local) Water Supply, in: Lex localis – Journal of Local Self-Government Vol 13, No 3 (2015), pp: 765-787.

⁸⁹⁹ Beveridge, R., Guy, S.: Current status of water sector restructuring in Slovakia, Working Paper, Leibniz Institute for Regional Development and Structural Planning, 2003, Germany, str. ii-2, (http://www.irs-net.de/forschung/forschungsabteilung-2/intermediaries/WP1_Slovakia.pdf), (marec 2016).

⁹⁰⁰ Aleš Ferčič, Rajko Knez: Organizational Challenges of the (Local) Water Supply, in: Lex localis – Journal of Local Self-Government Vol 13, No 3 (2015), pp: 765-787.

⁹⁰¹ Murthy S. L.: The Human Right(s) to Water and Sanitation: History, Meaning and the Controversy Over Privatization, Berkeley Journal of International Law, Volume 31 | Issue 1, Article 3, 2013, str. 124, (<http://scholarship.law.berkeley.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1434&context=bjil>), (marec 2016).

Modeli organizacije vodnega sektorja se na elementarni ravni delijo na javne, zasebne in mešane, ki jih lahko razvrstimo še glede na stopnjo podrejenosti tržnim mehanizmom oz. konkurenci in glede na stopnjo in način regulacije:⁹⁰²

- Pri pogodbi o opravljanju storitev (na kateri temelji mešani model z najnižjo stopnjo zasebne participacije), zasebnik prevzame zgolj opravljanje posameznih storitev, vse preostale storitve, lastninsko pravico na infrastrukturi, njeno financiranje in gospodarsko tveganje, pa ostane javno. Sklepa se za obdobje nekje do dveh let.
- Pri pogodbi o upravljanju zasebnik v celoti prevzame opravljanje vseh storitev, medtem ko lastninska pravica na infrastrukturi, njeno financiranje in gospodarsko tveganje ostane javno. Sklepa se za obdobje od treh do pet let.
- Pri pogodbi o posebnem zakupu zasebnik poleg vseh storitev prevzame še del gospodarskega tveganja, lastninska pravica na infrastrukturi in njeno financiranje ter del tveganja pa ostanejo javno. Sklepa se navadno za obdobje osem do petnajst let.
- Pri pogodbi o koncesiji zasebnik nase prevzame vse, razen lastninske pravice na infrastrukturi, ki jo običajno sam financira, zgradi in upravlja, na lastno gospodarsko in finančno tveganje, saj se poplačuje iz obratovanja.⁹⁰³ Običajno se sklepa za obdobje dvajset do trideset let.⁹⁰⁴

Ko se je v EU s predlogom Direktive, ki je predvidevala podeljevanje koncesij tudi na področju vodnega sektorja in s tem liberalizacijo oskrbe s pitno vodo, na Evropsko komisijo podalo državljansko pobudo, so z njo med drugim zahtevali tudi, da morajo biti storitve za rabo vode izključene iz liberalizacije. Čeprav *Pirnat* meni, da privatizacija ni nujno posledica liberalizacije javnih služb, ki označuje proces širitve uporabe konkurenčnih pravil v gospodarskih javnih službah, in tudi ne nujno spreminjanje javnega kapitala v zasebni kapital,⁹⁰⁵ je Evropska komisija iz prvotnega predloga izzvala podočje vode ter poudarila, da voda ni kot drugi tržni proizvodi in, da mora biti priznana kot temeljana človekova pravica.⁹⁰⁶

Lokalne vlade ne bi smele prodajati koncesije na vodi, da bi izboljšale svoj proračun, ker to je lahko le kratkoročna rešitev. Na dolgi rok lahko država izgubi nadzor, dohodek in vpliv nad javnim dobrom, ki dejansko mora služiti svojim državljanom. Liberalizacija trga vode ne privede posledično do nižje cene vode in boljše kakovosti. Primeri iz energetskega trga so pokazali, da državljanji danes plačajo v povprečju več kot v času pred liberalizacijo. Javno-

---

⁹⁰² Za razliko od čistih javnih in zasebnih modelov (kjer javni oz. zasebni sektor nosi vso odgovornost za izvajanje in s tem povezano tveganje), poznamo še vrsto mešanih modelov, ki se bodo v prihodnje verjetno še bolj uporabljali, predvsem v smeri proti večji zasebni participaciji.

⁹⁰³ V kolikor pa zasebnik še dodatno vstopi v vlogo solastnika, pa govorimo o skupnem podjetju.

⁹⁰⁴ Aleš Ferčič, Rajko Knez: Organizational Challenges of the (Local) Water Supply, in: *Lex localis – Journal of Local Self-Government* Vol 13, No 3 (2015), pp: 765-787.

⁹⁰⁵ Pirnat, R.: Liberalizacija gospodarskih javnih služb, X. dnevi javnega prava, Izobraževanje in usposabljanje v javni upravi 1/2004.

⁹⁰⁶ Pekolj Nina: Ko kozarec pitne vode določi meje notranjega trga EU, *Pravna praksa*, št. 26, str. 11-13, GV Založba d.o.o., Ljubljana 2014.

zasebna partnerstva bi lahko bila učinkovita in uspešna le v redkih državah, kjer deluje demokratično sodelovanje in dobro upravljanje.⁹⁰⁷

V mnogih državah je oskrba s pitno vodo del javne službe, ki je pod nadzorom vlade. S strani vlade vodene službe pa niso vedno zgled učinkovitosti, zato je tudi to eden izmed razlogov, da se v zadnjih letih privatizacija in liberalizacija sektorja za oskrbo s pitno vodo vedno bolj poudarjata kot ena od boljših in razvitejših možnosti. Trg mora zagotoviti, da se ponudba in povpraševanje učinkovito ujemata. Zasebna podjetja pa so se osredotočala na področja, kjer je povpraševanje podprto s kupno močjo. To pomeni, da še vedno obstajajo deli prebivalstva, ki nimajo dostopa do cenovno dostopne in kvalitetne pitne vode. Druga pomembna zadeva je pomanjkanje zagotavljanja stalnosti oskrbe z vodo visoke kakovosti v primeru zasebnega upravljanja storitev z vodo. Privatizirana vodovodna podjetja, ki poslujejo na komercialni podlagi, nosijo tveganje ustvarjanja napetosti med stroški in kvaliteto ter potrebo po nujnih investicijah v infrastrukturo.⁹⁰⁸

Trditve, da bi se na podlagi privatizacije podjetij zmanjšale naložbe in vzdrževanje infrastrukture, kar bi lahko vplivalo na kakovost vode in možnost okužb in bolezni lahko štejejo kot argument proti privatizaciji, vendar na drugi strani, če privatizacija ali liberalizacija omogočata konkurenco, državljani lahko izberejo tisto družbo, ki ponuja storitev najboljše kakovosti za najboljšo ceno. Lokalna vlada ob tem nima nikakršnih stroškov za trženje svojih izdelkov, medtem ko jih zasebne družbe, ki delujejo na konkurenčnem trgu, imajo, kar na koncu plača potrošnik v svoji ceni.⁹⁰⁹

Ena od lekcij več kot desetletja trajajoče mednarodne oskrbe s pitno vodo in sanitarijami je spoznanje, da morajo skupnosti igrati pomembno vlogo pri načrtovanju, izvajanju in delovanju z vodnimi in sanitarnimi objekti, za zagotovitev dolgoročne vzdržnosti le-teh.⁹¹⁰ Če

---

⁹⁰⁷ Cieslik T.: Public-Private Partnership in Water Governance, Eaux, pauvreté et crises sociales Water poverty and social crisis, Institut de recherche pour le développement, Collection Colloques et séminaires, Marseille, 2009, str. 406-407, (<https://habibayeb.files.wordpress.com/2015/02/eaux-pauvretc3a9-et-crisis-sociales-water-poverty-and-social-crisis-ayeb-ruf.pdf>), (marec 2016).

⁹⁰⁸ Van Geel P.: Innovative practices in the Drinking Water Supply in The Netherlands, Netherlands' State Secretary of Housing, Spatial Planning and the Environment, UNEP/GMEF, Jeju, Republic of South Korea, March 29-31, 2004, (<http://www.google.si/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=3&ved=0ahUKEwjQ863Mx-HLAhVkoOpoKHT0EAV4QFggmMAI&url=http%3A%2F%2Fwww.unep.org%2F%2FGC%2FGCSS-VIII%2FNetherlandsWatSan.doc&usg=AFQjCNG6EV5m2EpHUZj6NxDxNtHWvwk0IQ&bvm=bv.117868183,d.bGs>), (marec 2016).

⁹⁰⁹ Cieslik T.: Public-Private Partnership in Water Governance, Eaux, pauvreté et crises sociales Water poverty and social crisis, Institut de recherche pour le développement, Collection Colloques et séminaires, Marseille, 2009, str. 404-405, (<https://habibayeb.files.wordpress.com/2015/02/eaux-pauvretc3a9-et-crisis-sociales-water-poverty-and-social-crisis-ayeb-ruf.pdf>), (marec 2016).

⁹¹⁰ Sodelovanje skupnosti se mora začeti s fazo načrtovanja, npr. skupnosti morajo ugotoviti, kaj so pripravljeni oz. sposobni plačati in določiti, kako bo nad izvajanjem teh storitev potekal demokratični nadzor.

so skupnosti vključene v upravljanje voda, bi verjetno razvile visoko stopnjo skrbnosti nad temi objekti, saj bi jih obravnavali kot svoje, zmanjšal pa bi se tudi vandalizem.⁹¹¹

Privatizacija vode je trend sodobnega sveta in s tem ena od glavnih skrbi prihodnosti. Nekateri jo primerjajo z oljem, kar pomeni, da se bodo v prihodnosti namesto vojne za nafto, odvijale vojne za pitno vodo. Takšni boji so se v državah v razvoju že začeli. V nekaj letih je peščica podjetij pridobila nadzor nad skoraj 75 % vse pitne vode v svetu, saj vlade še naprej privatizirajo vodne in kanalizacijske storitve.⁹¹² Privatizacija vode je že bila močno zavrnjena v številnih latinskoameriških državah, vključno z Argentino, Čili in Bolivijo. V letu 2000 so se bolivijski državljani v mesto Cochabamba uprli podjetju *Bechtel*, ki je dvigoval cene vode tako, da so ljudje porabili do 25 % celotnega prihodka samo za plačilo vode. V El Altu je privatizacija vode za seboj pustila več kot deset tisoč revnih družin brez dostopa do vode, saj strošek pridobitve vodovodne napeljave presega polovico letnega dohodka na minimalno plačo. Ko je vlada videli, da so ljudje pripravljeni iti tudi v vojno za pitno vodo, je preklicala pogodbe s privatnimi podjetji. *Bechtel* sedaj toži Bolivijo na mednarodnem sodišču Svetovne banke, na Mednarodnem centru za reševanje investicijskih sporov, za 25 milijonov dolarje zaradi izgube prihodnjih dobičkov.⁹¹³

Podobna situacija se je odvijala tudi v Urugvaju. V dveh provincah je voda že bila privatizirana in rezultat tega je bila 10 krat dražja cena pitne vode. Ob tem so bile tudi vodovodne cevi za revne soseske s strani korporacij odstranjene, s čemer so prisilili Vlado, da je ceno subvencionirala in tako zagotovila vodo v teh revnih skupnostih. Voda je postala onesnažena in neprimerna za pitje. Vlada je nato podpisala Pismo o nameri, s katerim bi uvedla novi pravni okvir na več področjih, vključno z energijo, telekomunikacijami, vodo, sanitarijami, prevozi, itd., s čemer bi privatizacijo vode iz teh dveh provinc razširili na ves narod. Postalo je očitno, da bodo urugvajci morali sami sprožiti ustavno reformo, da bodo na tak način lahko preprečili razdeljevanje njihovega naravnega bogastva s strani vlade zasebnim multinacionalnim podjetjem. Tako so z Ustavno reformo uspeli doseči, da država v prihodnje ne more podpisati nobenega dogovora o privatizaciji vode več.⁹¹⁴ Poleg razglasitve, da je voda temeljna človekova pravica, so urugvajci v Ustavo (v drugem odstavku 47. člena) zapisali tudi, da so upravljavci javne kanalizacije in javne službe za oskrbo s pitno vodo, namenjeno za prehrano ljudi, izključno in neposredno samo državni organi.⁹¹⁵

---

⁹¹¹ Hemson D., Dube B.: Water services and public health: the 2000-01 cholera outbreak in KwaZulu-Natal, South Africa, 8. World Congress on Environmental Health, 22-27 February 2004, Durban, South Africa, str. 17, (<http://www.hsrc.ac.za/en/research-data/mtree-doc/993>), (april 2016).

⁹¹² Trenutno največja podjetja sta francoski Vivendi-Généale des Eaux in Suez Lyonnaise des Eaux.

⁹¹³ Sure Frances: Uruguay and Water Privatization, str. 4, (<http://denjustpeace.org/wordpress/wp-content/uploads/uruguayfeaturefransure.pdf>), (februar 2016).

⁹¹⁴ Sure Frances: Uruguay and Water Privatization, str. 5, (<http://denjustpeace.org/wordpress/wp-content/uploads/uruguayfeaturefransure.pdf>), (februar 2016).

⁹¹⁵ "El servicio público de saneamiento y el servicio público de abastecimiento de agua para el consumo humano serán prestados exclusiva y directamente por personas jurídicas estatales."

Urugvaj in Nizozemska sta dva poznana primera držav, kjer je privatizacija vode bila razglašena za nezakonito.⁹¹⁶ V obeh primerih je nova zakonodaja prepovedala ne samo prodajo vodnih sistemov, ampak tudi prenos dejavnosti oskrbe z vodo na zasebna podjetja. Ta gibanja so v nasprotju s pogosto izraženimi stališči, da je zgodovinski trend privatizacije postal neizogiben. Ti dve državi dokazujeta tudi, da mednarodni zakoni ali pravila trgovanja, vključno z zakonodajo EU, niso ovira za nacionalni izbor posamezne države, da razglasi privatizacijo vode za nezakonito.⁹¹⁷ V EU pravu ni nobene direktive, ki bi preprečevala državam članicam, da bi razglasile privatizacijo vode za nezakonito, bodisi s prodajo ali s prenosom na koncesijo. V nasprotju s *Pogodbo EU* bi bilo sprejeti tak zakon, saj Pogodba v 346. členu izrecno določa, da pogodba v nobenem primeru ne posega v lastninsko pravno ureditev v državah članicah.⁹¹⁸

Za razliko od navedenega pa je v Angliji in Walesu prišlo do popolne privatizacije sektorja za oskrbo s pitno vodo, medtem ko se javni interes zagotavlja s pomočjo intenzivne centralizacije in posebne regulacije. Leta 2014 je bil na novo sprejet *Zakon o vodi*, ki močno cilja na večjo inovativnost in prilagajanje potrošniku, predvideva zamenjave dobaviteljev, večjo kompatibilnost vodnih sistemov in čezmejno trgovanje s Škotsko, širi pooblastila ekonomskega regulatorja za sektor vode (*OFWAT*), določa posebna pravila za združitve vodooskrbnih podjetij, ipd. Vse to lajša pot k liberalizaciji in utrjuje popolno privatizacijo.⁹¹⁹ *Vode Thames* («*Thames Water*») v Združenem kraljestvu so zmanjšale svoje kapitalske naložbe, da bi povečale dividende delničarjem, vendar so zavrnilo znižanje cene za stranke.⁹²⁰ Multinacionalke za vodo so delničarsko usmerjene in zato tudi vlagajo v druge sektorje.⁹²¹

Danes se isti pomanjkljivi modeli privatizacije vode in zasebnih naložb, ki so bili predpisani za južne države, oglašujejo tudi v Evropski uniji v okviru finančne in gospodarske krize, kot način

---

⁹¹⁶ Tako so se julija 2011 tudi v Italiji prebivalci na referendumu, kar s 96 % večino izrekli proti privatizaciji vode, italijansko ustavno sodišče pa je odločilo, da bo vsak naslednji poskus privatizacije javnih storitev obravnavalo kot neustaven. (vir: Republika Slovenija, Državni svet, Komisija za državno ureditev, 2014 (http://www.ds-rs.si/sites/default/files/dokumenti/653-48mpredlog_za_zacetek_postopka_za_spremembo_ustavepa_1861-vi.pdf), (januar 2016).

⁹¹⁷ Hall D., Lobina E., de la Motte R.: Making water privatisation illegal: new laws in Netherlands and Uruguay, Public Services International (PSI), 2004, str. 2, (http://gala.gre.ac.uk/3769/1/PSIRU_9343_-_2004-11-W-crim.pdf), (februar 2016).

⁹¹⁸ *Pogodba o delovanju EU* (http://europa.eu/pol/pdf/consolidated-treaties_sl.pdf), (marec 2016).

⁹¹⁹ Aleš Ferčič, Rajko Knez: Organizational Challenges of the (Local) Water Supply, in: *Lex localis – Journal of Local Self-Government* Vol 13, No 3 (2015), pp: 765-787.

⁹²⁰ Zasebni sektor je znan po svojih podražitvah vode. Cene vode na Madžarskem so se leta 1998 povečale za 175 % nad ravni cen iz leta 1994, na Češkem pa za 39,8 % v letu 1999. V Združenem Kraljestvu so računi za vodo in kanalizacijo povprečno višji za 67 % med leti 1989/90 ter 1994/95, vendar se je hkrati dobiček v teh podjetjih za oskrbo z vodo dvignil iz 28,7 % na 36,5 % v obdobju med 1989/90 in 1992/3.

⁹²¹ Visser J., Cottle E., Mettler J.: Realising the right of access to water: Pipe dream or watershed?, *Law, democracy & development*, 7, 2003, str. 42, (<http://www.saflii.org/za/journals/LDD/2003/3.pdf>), (februar 2016).

za izboljšanje javnih financ in za financiranje storitev povezanih z vodo.⁹²² Izkušnje kažejo, da se je privatizacija v vseh oblikah dolgoročno slabo izkazala za javni proračun, da vodi do slabih storitev in izgubo demokratične preglednosti. Obstaja preveč nasprotnih dokazov, da bi lahko naivno verjeli vsem obljubam zasebnega vodnega sektorja. Naraščajoče število primerov vračanja nazaj na javne storitve oskrbe s pitno vodo, po vsem svetu dokazuje, da so privatizacije in javno-zasebna partnerstva socialno in finančno nevzdržna. Prav tako skozi prakso drugih držav lahko vidimo, kako težko morajo lokalne oblasti in državljani delati, da pridobijo nazaj svoje storitve, ki so že bile privatizirane. Vedno bolj se povečuje zavedanje in dokazi za to, da je upravljanje storitev oskrbe pitne vode v zasebnem sektorju zelo drago in neučinkovito.⁹²³

Glede na sedanje stanje na ravni EU najverjetneje, za zdaj ne bo posebne zakonodajne aktivnosti, s katero bi se neposredno poseglo v vprašanje privatizacije in liberalizacije, kar pomeni, da bodo na izzive oskrbe z vodo morale v prvi vrsti odgovoriti države članice, ki imajo na načelni ravni na razpolago vse glavne možnosti (ohranitev obstoječega sistema, premik v več ali manj tržne konkurence in zasebne participacije).⁹²⁴ S strani posameznih držav EU je vedno več teženj po obravnavanju vode kot tržno blago. Tako so Grčija, Španija in Portugalska že zahtevale, da se naj za krpanje proračunskih lukenj in preprečevanje monopolov privatizira več vodovodnih podjetij.⁹²⁵ Države v krizi so tako prisiljene prodati svoje sisteme oskrbe z vodo.⁹²⁶

Prodaja občinskih podjetij in njihovih sistemov oskrbe s pitno vodo v času finančne krize ni dobra rešitev. Občine so na koncu izpostavljene izsiljevanju s strani zasebnih vlagateljev. Pogodbe so ponavadi sestavljene v korist zasebnih vlagateljev in vsak odkup nazaj je zelo

---

⁹²² To se je zgodilo npr. v Grčiji, kjer je privatizacije vode v Atenah in Solunu spodletela zaradi javnega odpora in istočasnih odločitev sodišča. V drugih državah, kot so Portugalska, Irska, Španija ali Italija so doživeli podobne poskuse.

⁹²³ Kishimoto S., Lobina E., Petitjean O.: Reclaiming public water through remunicipalisation, Our public water future. The global experience with remunicipalisation, Transnational Institute (TNI), Public Services International Research Unit (PSIRU), Multinationals Observatory, Municipal Services Project (MSP) and the European Federation of Public Service Unions (EPSU), 2015, str. 113-114, (<https://www.tni.org/files/download/ourpublicwaterfuture-1.pdf>), (februar 2016).

⁹²⁴ Aleš Ferčič, Rajko Knez: Organizational Challenges of the (Local) Water Supply, in: Lex localis – Journal of Local Self-Government Vol 13, No 3 (2015), pp: 765-787.

⁹²⁵ V Grčiji je voda bila delno privatizirana v Solunu in Atenah. Ko je korporacija Suez odkupila delež solunskega vodovoda, so cene narasle za tristo odstotkov, kakovost vode pa se je poslabšala tako, da je postala nevarna za zdravje in je veliko ljudi moralo kupovati ustekleničeno vodo za pitje. Privatizacija vodovodnih podjetij v Grčiji se še vedno nadaljuje. Prav tako se s privatizacijo sooča javno podjetje Canal Isabel II, ki z vodo oskrbuje prebivalce Madrida, kjer velja za zgled kakovosti, učinkovitosti ter posluje z dobičkom. Vendar bi jo naj sedaj pod pritiskom trojke prodali španski družbi Agbar, ki je od 2008 v lasti francoske korporacije Suez. Tudi na Portugalskem je v 1990-ih letih oblast pričela združevati občinska vodovodna podjetja v velike družbe. Tako jih namreč lažje privatizirajo, začeni s koncesijo na izkoriščanje hidrografskih bazenov, rečnih strug, infrastrukture, itd.

⁹²⁶ Skupina poslank in poslancev: Predlog za začetek postopka za spremembo Ustave Republike Slovenije z osnutkom Ustavnega zakona, Državni zbor, 2014, str.1, (http://voda.svoboda.si/wp-content/uploads/sites/2/2016/02/Ustavna_pobuda-voda1.pdf), (februar 2016).

drag, predvsem za državljane. Primer Nemčije nam je pokazal, da so državljani morali plačati več kot dvojno ali celo trojno vrednost gospodarskih javnih služb in infrastrukture, čeprav so vse skozi prav oni bili tisti, ki so preko stroškov vode, to tudi financirali. Iz praks različnih držav se lahko naučimo, da privatizacija ni dobra rešitev.⁹²⁷

V okviru *Resolucije vode »Dostop do vode za vse«* (*«Accès à l'eau pour chacun»*),⁹²⁸ ki jo je belgijska vlada sprejela v letu 2005 ter z njo priznala pravico dostopa do varne pitne vode kot človekovo pravico, ki bi morala biti vključena v *Ustavo Belgije*, je belgijska vlada trdila, da privatizacija pitne vode in načelo popolne povrnitve vseh stroškov vode preko njene cene, ne vodi do pozitivnih rezultatov in celo povzroči dvig cene vode, kar poveča tveganja, ki vplivajo na dostopnost vode za najrevnejše in to lahko povzroči tudi zmanjšanje kakovosti vode. V procesu privatizacije imajo ključno vlogo mednarodne institucije, kot sta Svetovna banka in Mednarodni denarni sklad, ki zagovarjajo proces privatizacije in liberalizacije storitev pitne vode po vsem svetu. Nasprotno pa belgijski regionalni parlamenti in evropski parlament podpirata izvajanje oskrbe z vodo kot javno dobro in se zavzemajo za izključitev oskrbe s pitno vodo iz procesa liberalizacije in privatizacije. Z Resolucijo so predlagali tudi umik iz finančne pomoči, posojil ali drugih instrumentov, ki so namenjeni stopnjevanju privatizacije ali liberalizacije in obsodili vse oblike nezakonitih prisvojitvev in privatizacije pitne vode kot ovire za zagotovitev univerzalnosti pravice do vode.⁹²⁹

Medtem ko zasebna podjetja lahko pozitivno prispevajo k uživanju človekovih pravic, pa lahko nasprotno tudi negativno vplivajo na vodne vire z onesnaževanjem, prekomerno ekstrakcijo ali posegom na vodne vire, od katerih pa je posamezna skupnost odvisna. Kjer z vodnimi storitvami upravljajo zasebni sektorji, so veliko bolj izpostavljeni pomisleki glede nevarnosti samovoljnega in nezakonitega odklopa vode, dostopnosti vode in sanitarnih storitev ter o razširitvi teh storitev tudi za ranljive in marginalizirane skupine.⁹³⁰

Primerjava različnih modelov organizacije vodnega sektorja pokaže, da ni mogoče enoznačno razvrstiti modelov po učinkovitosti oz. po primernosti z vidika zagotavljanja splošnega oz. javnega interesa glede vode. Pogosto se poudarja stališče, da se učinkovitost veča s stopnjo vključitve zasebnikov, kar pa je težko potrditi, saj je veliko študij pokazalo, da so lahko ob zagotovitvi primerne upravljanja, javni sistemi prav tako učinkoviti kot zasebni. Glede

---

⁹²⁷ Hecht C.: German municipalities take back control of water, Ed.: Kishimoto S., Lobina E., Petitjean O.: Our public water future. The global experience with remunicipalisation, Transnational Institute (TNI), Public Services International Research Unit (PSIRU), Multinationals Observatory, Municipal Services Project (MSP) and the European Federation of Public Service Unions (EPSU), 2015, str. 55-56, (<https://www.tni.org/files/download/ourpublicwaterfuture-1.pdf>), (februar 2016).

⁹²⁸ Chambre des Représentants de Belgique, 14 March 2005, Proposition de Résolution 'Accès à l'eau pour chacun', texte adopté par la Commission spéciale mondialisation (Doc. 51 1666/002), (<http://www.lachambre.be/doc/FLWB/pdf/51/1666/51K1666002.pdf>), (april 2016).

⁹²⁹ Armeni Chiara: The right to water in Belgium, International Environmental, Law Research Centre, 2008, str. 5-6, (<http://www.ielrc.org/content/f0802.pdf>), (februar 2016).

⁹³⁰ The world health organization: The right to water, UN Human Rights, Fact sheet no. 35, Geneva 2010, str. 31, (<http://www.ohchr.org/Documents/Publications/FactSheet35en.pdf>), (marec 2016).

same konkurence pa je zaznati korelacijo z velikostjo podjetij na trgu. Sorazmerno s stopnjo liberalizacije je mogoče zaznati največ koristi za velika podjetja, zato je naloga pristojnih javnih oblasti, da pretirano razraščanje podjetij zaustavijo na točki, ko bi njihova nadaljnja rast lahko že slabila trg oz. servisiranje potrošnikov.⁹³¹

Ob tem pa je pomembno izpostaviti kar 235 primerov ponovne vrnitve izvajanja oskrbe s pitno vodo in sanitarnih storitev nazaj na javno upravljanje, po vsem svetu, kar potrjuje, da so razlogi za to univerzalni. Lažne obljube o privatizaciji vode, ki so na koncu privedle do vrnitve nazaj na javno upravljanje so: slabo delovanje, nezadostna vlaganja, prekomerni operativni stroški in povišanje cen, naraščajoči računi za vodo, težave z monitoringom vode, pomanjkanje finančne preglednosti, odpuščanje delavcev in slaba kakovost storitev.⁹³²

Medtem ko imajo države primarno odgovornost zagotavljati, da zasebni sektorji spoštujejo človekove pravice, so tudi podjetja dolžna spoštovati vse človekove pravice, vključno s pravico do vode. To je osnovna odgovornost, ki jo družbe pričakujejo od tržnih podjetij in je priznana s široko paletjo nezavezujočih se pravnih instrumentov.⁹³³ Ne glede na vse pravne zahteve v svojih državah se podjetja soočajo z večjimi pričakovanji družbe, da bodo njihova dejanja in dejavnosti spoštovala človekove pravice in ne bodo škodila uživanju teh pravic posameznikov. Številna podjetja so se tudi prostovoljno zavezala k spoštovanju in spodbujanju človekovih pravic, vključno s pravico do vode, zlasti s podpisom zaveze Združenih narodov »*United Nations Global Compact*«⁹³⁴, ki opredeljuje 10 načel povezanih z človekovimi pravicami, delovnimi standardi, okoljem in boju proti korupciji, s podpisom katere podjetja podpisnice obljubijo, da jih bodo spoštovala.⁹³⁵

Pred 20 leti je zaračunavanje vode bilo obravnavano zgolj iz ekonomskega stališča in prevladovalo je mnenje, da se voda kot »komercialni produkt« zaračunava kot ostali komercialni izdelki. Ta ekonomski pristop se je okrepil, ko je prevladovalo mnenje, da bodo zasebno financiranje in privatizacija zagotovili vse potrebne naložbe na tem področju. Tega liberalnega pristopa je zdaj konec. Pretok zasebnega kapitala za naložbe v vodne storitve ni bil realiziran in načelo, da oskrba z vodo ne bi bila odvisna od javnega financiranja je delno opuščeno. V tem obdobju je bila voda postopoma priznana kot človekova pravica medtem ko

---

⁹³¹ Aleš Ferčič, Rajko Knez: Organizational Challenges of the (Local) Water Supply, in: Lex localis – Journal of Local Self-Government Vol 13, No 3 (2015), pp: 765-787.

⁹³² Kishimoto S., Lobina E., Petitjean O.: Reclaiming public water through remunicipalisation, Our public water future. The global experience with remunicipalisation, Transnational Institute (TNI), Public Services International Research Unit (PSIRU), Multinationals Observatory, Municipal Services Project (MSP) and the European Federation of Public Service Unions (EPSU), 2015, str. 118, (<https://www.tni.org/files/download/ourpublicwaterfuture-1.pdf>), (februar 2016).

⁹³³ Medtem ko zasebne družbe nimajo neposredne obveznosti s strani mednarodnega prava o človekovih pravicah v zvezi s pravico do vode, imajo pogosto dolžnosti v okviru nacionalnih zakonov o uporabi in dostopu do vode, ki se odražajo v mednarodnih obveznostih vlade.

⁹³⁴ Več na: <https://www.unglobalcompact.org/>

⁹³⁵ The world health organization: The right to water, UN Human Rights, Fact sheet no. 35, Geneva 2010, str. 31, (<http://www.ohchr.org/Documents/Publications/FactSheet35en.pdf>), (marec 2016).

so se v tem istem času zmanjšale subvencije za pitno vodo. V celinski Evropi je sprejeta politika glede zaračunavanja vode nekje med liberalnejšim pristopom in pristopom javne lastnine. UK model s privatiziranim vodovodnim sistemom v EU ni bil sprejet in večina evropskih držav zdaj zahteva, da naložbe in glavne odločitve o vprašanih vode ostanejo formalno v rokah javnih oblasti. V nekaterih državah je tako bila privatizacija podjetij za oskrbo z vodo prepovedana tudi z zakonom.⁹³⁶

Dejavnost oskrbe s pitno vodo, ki se prepusti zasebniku ni nujno privatizacija. Tudi kadar zasebnik nima lastninske pravice nad izviro pitne vode, ima pa po drugi strani pravico ta vir izkoriščati, formalno lastninke pravice niti ne potrebuje.⁹³⁷ V kolikor se pri prenosu javnega pooblastila in dejavnosti oskrbe s pitno vodo ne določijo tudi pogoji, ki bi ščitili uporabnike na eni strani in vir na drugi strani, lahko pride do situacije, ko bi zasebnik (zasledujoč svoj lasten, zasebni interes), presegel običajne normative oskrbe s pitno vodo in postavil svoje pogoje do uporabnikov in do izvira (drugače, kot bi to storil javni izvajalec).⁹³⁸ Zasebnik deluje s ciljem ustvariti dobiček, zato bo del končne cene vedno vključeval tudi ta element, ustvarjeni dobiček pa se običajno ne bo vrnil v zadevno dejavnost oziroma vsaj ne v želenem obsegu. Tudi v kolikor bi zasebnik dosegal večjo stroškovno učinkovitost, to ne pomeni nujno tudi nižje cene za potrošnike.⁹³⁹

V zadnjih letih se v okoljih, kjer je oskrba s pitno vodo že privatizirana, pojavljajo prizadevanja, da se ponovno vzpostavi javna oskrba (*»remunicipalisation«*).⁹⁴⁰ Negativne izkušnje s privatizacijo (slabo gospodarjenje, nezadostne investicije v infrastrukturo, občutno povišanje cen, nepregledno poslovanje), so pokazale, da je lokalna skupnost primernejši regulator.⁹⁴¹ S temi organizacijskimi spremembami pa so se oblikovale tudi zahteve po

---

⁹³⁶ Smets H.: Charging the poor for drinking water, The experience of continental European countries concerning the supply of drinking water to poor users, Water Academy, France, str. 1, (dostopno na: <http://www.publicpolicy.ie/wp-content/uploads/Water-for-Poor-People-Lessons-from-France-Belgium.pdf>), (marec 2016).

⁹³⁷ To pomeni, da že z oddajo dejavnosti oskrbe s pitno vodo zasebnikom, funkcionalno dosežemo zelo podoben učinek, kot če bi podelili lastninsko pravico na izviru. Na zasebnika se s tem prenese tudi javno pooblastilo, kar pomeni, da bo zasebnik, vsaj v nekaterih pogledih lahko deloval kot oblastni organ.

⁹³⁸ V praksi so poznani primeri, ko so koncesionarji zahtevali predplačila, ukinjali vsem dostopne druge vire (črpali iz enega, ostale vire, kjer bi posamezniki lahko prišli do pitne vode pa so prepovedali uporabljati – prepovedali zbiranje deževnice, zapirali manjše krajevne izvire, ipd.). Vse to je vodilo do večje porabe vode, ki so jo koncesionarji dobavljali in s tem do večjega zaslužka. Znani so tudi primeri povzročitve škode sami naravi tudi z dovoljenjem koncendentov.

⁹³⁹ Aleš Ferčič, Rajko Knez: Organizational Challenges of the (Local) Water Supply, in: Lex localis – Journal of Local Self-Government Vol 13, No 3 (2015), pp: 765-787.

⁹⁴⁰ Globalni trend ponovne javne oskrbe močno narašča, predvsem v razvitih državah. V svetovnem merilu se je ponovna javna oskrba na področju vode iz 2 primerov v dveh državah v letu 2000 povečala do marca 2015 na 235 primerov v 37 državah. Francija je država z največ primeri (94) ponovne vzpostavitve javne oskrbe, po tem ko je ta že bila privatizirana (*»remunicipalisation«*). Pariz je med temi mesti najizrazitejši, saj se je število takih primerov tam potrojilo: 63 primerov ponovne vzpostavitve javne oskrbe s pitno vodo, so bile opravljene v petih letih med 2010 in do začetka leta 2015, medtem ko je med leti 2000 in 2009 bilo le 19 takih primerov.

⁹⁴¹ Lobina E.: Calling for progressive water policies, Ed.: Kishimoto S., Lobina E., Petitjean O.: Our public water future. The global experience with remunicipalisation, Transnational Institute (TNI), Public Services

ustreznejšem nadzoru izvajanja javnih storitev. Zagotavljanje javnih storitev poteka v nekonkurenčnem okolju in izvajalci so pogosto podvrženi različnim tržnim nepravilnostim ter vplivu državne in lokalne politike, zaradi česar je potreba po prisotnosti posebnih mehanizmov regulacije,⁹⁴² ki naj bi preprečili izkoriščanje monopolnega položaja ter spodbujali zmanjševanje stroškov in učinkovito izvajanje javnih storitev.⁹⁴³

Vsaka koncesija na naravni dobrini, pomeni zasledovanje zasebnega interesa, čeprav je bistvo javne dobrine zasledovanje javnega interesa.⁹⁴⁴ Ta trk dveh interesov je lahko nevaren, veliko pa je odvisno tudi od pogojev, pod katerimi koncedent podeli koncesijo, zato je odgovornost glede tega velika in terja premišljenost. Temeljno vodilo bi zato moralo biti, da se oskrba s pitno vodo opravlja v okviru javnih služb, možnost podeljevanja koncesij pa bi, v kolikor je dovoljena, morala biti zgolj izjema. V kolikor pride do udeležbe zasebnega kapitala in prenosa javnega pooblastila, bi vsekakor javni sektor oz. koncedent moral natančno opredeliti pogoje izvajanja te dejavnosti, oblastne pravice koncesionarja ter še vedno zagotavljati prost dostop prebivalcev do ostalih virov pitne vode.⁹⁴⁵

V vseh mestih in skupnostih, kjer je voda bila privatizirana, je ta v ospredju kapitalističnega neoliberalnega napada na osnovno človekovo dostojanstvo in javno zagotavljanje osnovnih storitev. Revnejše skupnosti so pri tem najbolj prizadete in zato so tam v ospredju tudi najpogostejši odpori.⁹⁴⁶ Voda je naravni vir, ki mora biti v skladu s svojo naravo v skupni lasti in uživanju. Privatizacija, po svoji naravi, spremeni vodo v blago, v lasti podjetij (ponavadi multinacionalk), ki se lahko uživa le na individualni osnovi. Kolektivni odpori revnih niso nekaj kratkotrajnega. So potrebni in nikoli zaključeni, dokler bo obstajalo barbarstvo v kapitalizmu. Ljudje se bodo vedno borili in ščitili svoje človekove pravice in dostojanstvo. Voda je življenje in življenje nikoli ne more biti privilegij.⁹⁴⁷

V okviru privatizacije in komercializacije pitne vode, je potrebno omeniti tudi industrijo ustekleničene vode, ki predstavlja eno od najbolj priljubljenih pijač na svetu. Industrija

---

International Research Unit (PSIRU), Multinationals Observatory, Municipal Services Project (MSP) and the European Federation of Public Service Unions (EPSU), 2015, str. 10.

(<https://www.tni.org/files/download/ourpublicwaterfuture-1.pdf>), (februar 2016).

⁹⁴² Kot take so npr. primerjalne analize, ki so v praksi uveljavljeno orodje za ugotavljanje učinkovitosti izvajanja javnih storitev.

⁹⁴³ Cerkvenc Stanka, Rojnik Enisa: Primerjalna analiza – pogoji izvajanja gospodarskih javnih služb varstva okolja in vpliv na stroške, Zbornik 5. problemske konference komunalnega gospodarstva, GZS Zbornica komunalnega gospodarstva, Ljubljana 2015, str. 72.

⁹⁴⁴ Čeprav poznamo, tudi v Sloveniji, koncesije, kjer ni zaznati, da bi zasebni interes koncesionarjev za oskrbo s pitno vodo prevladal nad javnim interesom.

⁹⁴⁵ Aleš Ferčič, Rajko Knez: Organizational Challenges of the (Local) Water Supply, in: *Lex localis – Journal of Local Self-Government* Vol 13, No 3 (2015), pp: 765-787.

⁹⁴⁶ Aktivisti proti privatizaciji vode v Južni Afriki poudarjajo kontradiktornost, ki se jim dogaja. Vlada jim je z Ustavo zagotovila in s tem obljubila, da je voda njihova temeljna pravica, sedaj pa jim ta ista vlada govori, da so njihove pravice (voda) naprodaj.

⁹⁴⁷ McKinley, D. 2002: *Water is life: The Anti-Privatisation Forum and the struggle against water privatisation*, str.7-8, (http://www.sarpn.org/documents/d0000584/P531_McKinley.pdf), (april 2016).

ustekleničene vode ima na okolje in ljudi katastrofalne posledice, saj ustvarja ogromne količine odpadne embalaže. Ironično pa je, da ustekleničena voda v večini primerov ni nič bolj kakovostna kot tista iz pipe. To so pokazale tudi številne študije. V eno od teh so vključili 1000 plastenk vode in 63 različnih znamk je v ustekleničeni vodi imelo škodljive kemikalije.⁹⁴⁸

V industriji ustekleničene vode pa je tudi veliko primerov kršitve človekovih pravic, npr. znani so predvsem primeri Coca-Cole. Ob tem pa so problemi tudi velikokrat v samem nadzoru in transparentnosti podjetja, velikokrat ta podjetja ne plačujejo koncesij, zaradi neustreznih regulatorjev mehanizmov pa se problemi navadno ne rešijo niti na sodišču. V Sloveniji je tak primer skupina Pivovarna Laško, ki mora za porabljeno vodo med leti 2005 in 2011 plačati skoraj 9 milijonov evrov neplačanih koncesijskih dajatev.⁹⁴⁹

8.2.1. Negativni učinki privatizacije – pregled skozi posamezne primere iz prakse različnih držav

Proces privatizacije na Slovaškem je bil hiter; dejansko so se privatizacijski programi zaključili z nekaj večjimi podjetji. Na Slovaškem sta bili značilni dve različni fazi privatizacije. V prvi fazi od 1991-1993 je bila prevladujoča metoda za prodajo državnih subjektov imenovana "kupon privatizacije" - prodaja delnic iz delniške družbe za investicijske kupone.⁹⁵⁰ V drugi privatizaciji, ki je še v teku (od leta 1993), se je v veliki meri opustila metoda "kupona privatizacije". Javni razpisi so bili nadomeščeni z neposredno prodajo velikim prednastavljenim kupcem. To je odprlo slovaški proces privatizacije velikim domačim vlagateljem.⁹⁵¹ Do leta 1997 je za oskrbo s pitno vodo skrbela državna družba (*Vodarne a Kanalizacie - VAK*), ki je bila razdeljena na 5 regionalnih organizacij, upravljalo in financiralo pa jo je Ministrstvo za kmetijstvo. Nato se je začel proces, ki naj bi privedel do preoblikovanja sektorja iz državnega monopola na občinska komunalna podjetja: lastništvo in upravljanje infrastrukture in odgovornost za oskrbo z vodo se je preneslo na občine.⁹⁵² Zaradi bojzani, da se bodo cene občutno dvignile po prevzemu s strani občinskih organov, je

---

⁹⁴⁸ Barlow M.: *Blue Covenant: The Global Water Crisis and the Coming Battle for the Right to Water*, The New Press, New York 2009, str. 99-100.

⁹⁴⁹ Udovč M.: *Varnostne implikacije privatizacije vodnih virov*, Fakulteta za družbene vede, diplomsko delo, Ljubljana 2014, str. 30.

⁹⁵⁰ Ideja je bila, da imajo hiter proces privatizacije, ki ne zahteva od vlagateljev, da imajo veliko kapitala, s čimer je dostopnejša splošni populaciji. V okviru prve faze privatizacije je tako bilo ustvarjenih 678 zasebnih podjetij. Željena posledica tega pristopa je bila, da se omeji neposredne tuje investicije.

⁹⁵¹ Do privatizacije v tej obliki je prišlo zaradi številnih razlogov: da se premakne od kontrolnih ukazov še iz časa Sovjetske zveze, in, da se zaznava okoljske, gospodarske, politične in ideološke težave, povezane z njo. V gospodarskem smislu je bila za komunistični sistem značilna prevlada državne lastnine; birokratski nadzor nad gospodarstvom; makroekonomska neravnovesja in številne mehke proračunske omejitve. Privatizacija (skupaj s ceno liberalizacije, proračunskim varčevanjem in liberalizacijo zunanje trgovine) je bilo mogoče razumeti kot sredstvo za demontažo tega sistema. Vodovod je doživel obdobje bistvenih reform.

⁹⁵² Vendar je zaradi pomanjkanja vodstva in političnih delitev, pri odločanju v koaliciji, postopek bil nejasen in kot rezultat tega, so le tri okrožja (Trencin (48 občin), okraj Komarno (33 občin) in mesto Hlohovec), pridobila nadzor nad javnimi službami za oskrbo s pitno vodo s strani Sklada državnega ozemlja, ki nadzira privatizacijo.

Urad za sektor, določil najvišje cene za pitno vodo in obdelano vodo, za vsa podjetja, vključno s tistimi, da so postala - ali pa bodo postala privatna podjetja, kot so Trencin. Vendar pa je verjetna še nadaljnja rast cen zaradi potrebe po izboljšanju infrastrukture in pričakovanega vključevanja zasebnega sektorja. Občine namreč trpijo tudi zaradi dolgoročno premajhnih vlaganj, zato so nekateri videli rešitev v privatizaciji slovaškega »VAK«, kar naj bi izboljšalo upravljanje javnih služb za oskrbo s pitno vodo s potrebnim prestrukturiranjem podjetij in privedlo infrastrukturo na raven zahtevanih Evropskih standardov.⁹⁵³ Vsi ti dejavniki predvidevajo, da se naj občine obrnejo na tuja zasebna podjetja za njihovo injiciranje finančnih virov, izkušnje in upravljanje.⁹⁵⁴

Beveridge in *Guy* izpostavita, da občinam na Slovaškem primanjkuje strokovnega znanja in izkušenj, da bi lahko upravljale s komunalnimi storitvami, prav tako pa ni prave regionalne ali občinske politike upravljanja voda kot nadomestilo za pomanjkanje vodstva na državni ravni. Zato je mogoče pričakovati, da si bodo v prihodnje mnoge občine prizadevale za vključitev multi-nacionalnih vodnih podjetij v okviru javno-zasebnih partnerstev, kot se je zgodilo v okrožju Trencin, kjer je komunalno podjetje sedaj dobičkonosno. Vendar pa je tudi v Komarnu, južni regiji Slovaške, kjer je upravljanje v celoti ostalo v rokah občinskih organov, ustvarjen dobiček, tako, da je to področje še vedno del debate.⁹⁵⁵

V Nemčiji na področju oskrbe z vodo daleč prevladujejo decentralizirani, lokalni sistemi, (najbrž v veliki meri pogojeno že s samo ustavnopravno ureditvijo, saj je Nemčija zvezna država z deželami, ki imajo svojo zakonodajo), ki so pod lokalno javno kontrolo.⁹⁵⁶ Veliko pa je bilo mogoče opaziti formalnih privatizacij, kjer gre za statusna preoblikovanja. Zaradi te t.i. korporatizacije v vodnem sektorju se izvajanje vodooskrbnih storitev po naravi stvari postavi v bolj gospodarske okvire, hkrati pa je mogoča večja preglednost poslovanja in primerljivost med posameznimi izvajalci vodooskrbnih dejavnosti (kar lajša pot k materialni privatizaciji in liberalizaciji).⁹⁵⁷ Medtem ko so v 1980ih in 1990ih tisti, ki so zagovarjali privatizacije obljubljali večjo učinkovitost in boljše storitve iz zasebnega sektorja, ta vlečni argument za privatizacijo zdaj popolnoma blede. Danes nemci enačijo privatizacijo z višjimi cenami za uporabnike, medtem ko je dobiček zasebnih družb rasel. Študije so pokazale, da so se po

---

⁹⁵³ V letu 2001 je takratni minister za kmetijstvo, Pavol Koncos izrazil zaskrbljenost, da bi občine nato prodajale komunalne storitve tujim investitorjem le z mislijo o prodajni ceni, ne pa o učinkih prevzema s strani tujega subjekta. Prav tako pa je navedel, da so tuje naložbe dovoljena le, če povečajo osnovni kapital.

⁹⁵⁴ Beveridge, R., Guy, S.: Current status of water sector restructuring in Slovakia, Working Paper, Leibniz Institute for Regional Development and Structural Planning, 2003, Germany, str. 2-8, (http://www.irs-net.de/forschung/forschungsabteilung-2/intermediaries/WP1_Slovakia.pdf), (marec 2016).

⁹⁵⁵ Beveridge, R., Guy, S.: Current status of water sector restructuring in Slovakia, Working Paper, Leibniz Institute for Regional Development and Structural Planning, 2003, Germany, str. 9, (http://www.irs-net.de/forschung/forschungsabteilung-2/intermediaries/WP1_Slovakia.pdf), (marec 2016).

⁹⁵⁶ Bodisi neposredno skozi režijske obrate bodisi posredno skozi kapitalske gospodarske družbe, kjer imajo lokalne enote prevladujoči vpliv ponavadi na podlagi kapitalske udeležbe.

⁹⁵⁷ Aleš Ferčič, Rajko Knez: Organizational Challenges of the (Local) Water Supply, in: Lex localis – Journal of Local Self-Government Vol 13, No 3 (2015), pp: 765-787.

privatizaciji, cene vode in vodnih storitev storitev na splošno povečale.⁹⁵⁸ V letu 2007 je bilo s strani javnih upravljavcev za oskrbo s pitno vodo ustanovljeno zavezništvo javnega združenja za vode («*Alliance of Public Water Associations*» - AöW), za boj proti privatizaciji in lobiranju za upravljanje javnih storitev. V zadnjih nekaj letih je viden pomemben napredek pri doseganju teh ciljev - od leta 2012 se je vsaj šest nemških mest odločilo opustiti privatizacijo in preiti nazaj na javno upravljanje storitev oskrbe s pitno vodo. V letu 2012 je tako Berlin odkupil delnice zasebne družbe »*RWE Aqua GmbH*« za 654 milijonov EUR in v letu 2013 delnice *Veolie* za 590 milijonov EUR. V ta namen je Berlin moral najeti posojilo, ki mora biti povrnjeno preko računov za vodo (in državljanov) v obdobju 30 let. Vse od ponovnega nakupa in prevzema družb s strani mesta odkupa, so se povečale naložbe v infrastrukturo, cena vode pa se je znižala.⁹⁵⁹

V Franciji so močno razširjena javno-zasebna partnerstva in gre za številno udeležbo zasebnikov. Prenos izvajanja dejavnosti v zasebno sfero terja strožji in drugačen način nadzora, kot v primeru javnih podjetij, ki se večinoma vrši na pogodbeni osnovi in ne na regulatorni. To prinaša večje tveganje, če na terenu ni sposobnih odločevalcev, večja pa se s tem vloga regionalnih oz. lokalnih enot.⁹⁶⁰ V Parizu sta primat nad vodo kar 25 let imeli francoski korporaciji *Suez* in *Veolia*. V tem obdobju se je cena vode skoraj podvojila, saj je zaupna pogodbeni klavzula korporacijama omogočala avtomatičen dvig. Negativne izkušnje so v nekaterih državah pripeljale do trenda vračanja oskrbe s pitno vodo v roke lokalnih oblasti. V Parizu je bila leta 2010, po izteku 25-letne koncesijske pogodbe in številnih študij, s katerimi so dokazali, da je javno lastništvo učinkovitejše, oskrba z vodo vrnjena lokalni skupnosti. Kljub začetnim stroškom reorganizacije so bili ekonomski prihranki te poteze nad pričakovanimi, saj je mesto že v prvem letu prihranilo okoli 35 milijonov evrov (cene so se tako lahko znižale za osem odstotkov). Izkušnjam iz Pariza so kmalu sledila tudi druga francoska mesta.⁹⁶¹ Z rastjo števila prebivalcev postaja namreč pitna voda vse bolj iskana

---

⁹⁵⁸ V Berlinu so se do leta 2004 cene dvignile za približno 35 %. Med leti 1999 in 2011 so zasebni investitorji zabeležili 1,526 milijard evrov dobička. Delež, ki bi ga morale dobiti mesto Berlin ni bil nikoli nakazan, razlog pa nikoli obrazložen. V letu 2011 so izvedli referendum za razkritje podatkov, zakaj so se cene tako povišale. Po tem ko je 98,2% volilcev glasovalo za razkritje podpisanih pogodb, ki so do takrat bile tajne, so se ljudje lahko prepričali, kaj je bil vzrok takšnemu povišanju cen. Kljub visokim dobičkom zasebnih podjetij, so se naložbe v infrastrukturo zmanjšale po letu 2009 in študija narejena v letu 2013 je pokazala investicijsko vrzel, v primerjavi z načrtovano porabo. Zaradi finančne izgube v svojih mednarodnih dejavnostih, je berlinski upravljavec za oskrbo s pitno vodo zmanjšal te dejavnosti in v prihodnosti se bodo popolnoma ustavile, do leta 2020 pa so predvidena tudi številna odpuščanja zaposlenih.

⁹⁵⁹ Hecht C.: German municipalities take back control of water, Kishimoto S., Lobina E., Petitjean O.: Our public water future. The global experience with remunicipalisation, Transnational Institute (TNI), Public Services International Research Unit (PSIRU), Multinationals Observatory, Municipal Services Project (MSP) and the European Federation of Public Service Unions (EPSU), 2015, str. 50-53, (<https://www.tni.org/files/download/ourpublicwaterfuture-1.pdf>), (februar 2016).

⁹⁶⁰ Aleš Ferčič, Rajko Knez: Organizational Challenges of the (Local) Water Supply, in: *Lex localis – Journal of Local Self-Government* Vol 13, No 3 (2015), pp: 765-787.

⁹⁶¹ Korporacija Suez je to poskušala preprečiti tako, da je najela drage svetovalce, ki so preko lažnih blogov, pod pretvezo, da so običajni državljani, propagirali privatizacijo in deskreditirali zagovornike nacionalizacije.

dobrina, pritisk kapitala, ki bi z njo koval dobičke, pa zato vse večji.⁹⁶² Slovenija je z vodo bogata država in ji vsesplošna privatizacija pitne vode še ne grozi, vendar se to dejstvo lahko dokaj hitro spremeni zaradi dejstva, da je voda prepoznana strateška dobrina.⁹⁶³

V prizadevanju Južne Afrike, da bi izpolnila svoje ustavne določbe glede zagotavljanja vodnih storitev prebivalstvu, ob skrbi za vodo kot z redkim virom, so mnoge občine in njihove službe za oskrbo z vodo, sklenili partnerstva z zasebnimi družbami. Na primer, mesto Johannesburg je ustanovilo družbo »Vodno podjetje Johannesburg« (*»Johannesburg Water Company«* - JOWCO). Medtem ko je še vedno bilo ohranjeno formalno javno lastništvo nad JOWCO, je Johannesburgski mestni svet predal vsakodnevno upravljanje ter vodenje družbe JOWCO zunanji tuji francoski multinacionalki Suez, preko svojega podjetja za upravljanje voda v Johannesburgu (*»Johannesburg Water Management company«* - JOWAM). JOWAM je pritegnil veliko kritik za uvedbo svojega projekta *»Gcin'amanzi«* - varčevanja z vodo.⁹⁶⁴ Sledila je uvedba vodomero, ki je povzročila veliko polemik in kritik, saj so samodejno izklopili dotok vode po tem ko je bilo dostavljenih začetnih 6.000 litrov na mesec,⁹⁶⁵ razen če je bila plačana tudi dodatna voda.⁹⁶⁶ Nekatero organizacije kot so npr. *»Proti privatizacijski Forum (APF)«*, ipd. so trdili, da bo uvedba vodomero in predvsem njihova sposobnost za prekinitev oskrbe z vodo, pomenila kršitev določb Južnoafriške Ustave in v njej navedene človekove pravice, da ima vsakdo pravico do dostopa do dovolj vode. Trdili so, da bo to privedlo do situacije kot v časih apartheida, kjer se bo ljudi ločevalo na tiste, ki si lahko privoščijo plačilo za vodne storitve in tiste, ki si ne morejo.⁹⁶⁷ Bogatejša gospodinjstva, ki imajo običajno manj članov, so tako prejemale sorazmerno večjo korist na podlagi FBW principa – brezplačne osnovne vode, kot revnejši sloj, torej točno nasprotno od tega zaradi česar je to bilo uvedeno. Večina revnejših gospodinjstev si ne more privoščiti plačila za dodatno vodo, zaradi česar je prišlo do porasta uporabe drugih vodnih virov, kot so vodnjaki in reke. V letu 2000 je ta situacija privedla do zelo poznanega primera v *Kwa-Zulu Natal*, kjer so prebivalcem okrožja Ngwelezane, izklopili vodo s strani Vodnega odbora *Umgeni*, zaradi neplačevanja računov. Več kot 200 prebivalcev je takrat umrlo zaradi kolere zaradi

---

⁹⁶² Do leta 2030 bi naj v svetu, brez izboljšanja učinkovitosti koriščenja vode potrebovali za 40 % več vode, kot jo bo na voljo, do leta 2050 pa bo kar 50 % večje povpraševanje po vodi kot danes.

⁹⁶³ Skupina poslank in poslancev: Predlog za začetek postopka za spremembo Ustave Republike Slovenije z osnutkom Ustavnega zakona, Državni zbor, 2014, str.4, (http://voda.svoboda.si/wp-content/uploads/sites/2/2016/02/Ustavna_pobuda-voda1.pdf), (februar 2016).

⁹⁶⁴ Earle A., Goldin J., Kgomo P.: Domestic Water Provision in the Democratic South Africa – changes and challenge, AWIRU, CiPS, University of Pretoria, september 2005, str. 20. (<http://www.awiru.co.za/pdf/3Domestic%20water%20provision%20in%20SA%20-%20changes%20and%20challenges.pdf>), (marec 2016).

⁹⁶⁵ Na mesec naj bi tako izklopili vodo v več kot 20.000 gospodinjstvih. Okoli 2 milijona ljudi pa je bilo izgnanih iz svojih domov na račun izvršilnih postopkov na sodiščih, kot posledica neplačevanja računov.

⁹⁶⁶ Splošno mnenje podjetij JOWCO in JOWAM je, da konflikti v primeru namestitve vodomera izvirajo iz dveh popolnoma drugačnih pogledov na svet – tistega, kjer naj bi ljudje dobili resnično popolnoma prost dostop do vode in drugih storitev in tistega, ki vključuje neko stopnjo kritja stroškov in sposobnost za zasebna podjetja, da ustvarijo dobiček.

⁹⁶⁷ McKinley, D. 2002: Water is life: The Anti-Privatisation Forum and the struggle against water privatisation, str.1, (http://www.sarpn.org/documents/d0000584/P531_McKinley.pdf), (april 2016).

onesnažene vode iz bližnje reke. V ponudbi za spodbujanje kritja stroškov, je nato občina Ngwelezane/Empangeni namesto vodomerov, ki so silili ljudi v uporabo naravnih vodnih virov, uredila devet stoječih pip, ki prebivalcem mesta omogočajo brezplačno vodo.⁹⁶⁸

Kljub ugotovljenim neuspehom privatizacij, ki so se v Južni Afriki odvijale v 1990-ih, mednarodne finančne institucije še naprej spodbujajo privatizacijo vode kot rešitev za zagotavljanje dostopa do varne vode, predvsem na jugu. Novejši primer je npr. Lagos v Nigeriji, največjem mestu v Afriki z 21 milijoni prebivalcev. Le 5 odstotkov prebivalcev je v svojih gospodinjstvih povezanih z vodo, medtem ko sanitarije praktično ne obstajajo.⁹⁶⁹ Lagos je ogledalo mnogim izzivom s katerimi se soočajo tudi v številnih drugih mestih po svetu, kjer za dostop do čiste in cenovno dostopne vode poteka vsakodnevni boj. Leta 2014 je mednarodna finančna korporacija Svetovne banke («*World Bank's International Finance Corporation*») priporočila vključitev zasebnega sektorja v javno službo za oskrbo z vodo LWC. Javne oblasti so ta politični nasvet zavrnilo, kar je povzročilo, da je banka umaknila svoja obljubljen posojila. Nigerijska vlada in javna služba za oskrbo z vodo LWC bi morala ustvariti prostor za demokratične razprave o tem, kako izboljšati te storitve. Jasno je, da so potrebne naložbe in institucionalne reforme.⁹⁷⁰

V Urugvaju so prebivalci zaradi nezadovoljstva in negativnih posledic privatizacije vode sprožili referendum, ki je posledično privedel do spremembe ustave. Privatizacija oskrbe z vodo se je začela v regiji Maldonado, najprej s prisotnostjo francoske multinacionalke *Suez* in nato španske *Aguas de Bilbao*. Kot v večini primerov privatizacije vode po vsem svetu, je tudi v Urugvaju privatizacija imela negativne posledice. Iz socialnega vidika, je velik del prebivalstva bil izključen iz dostopa do pitne vode zato, ker ni mogel plačati stroškov vodovodne napeljave. Iz ekonomskega vidika pa dogovor ni bil dober za urugvajsko državo. Ne samo, da podjetja niso opravila dela, ki je bil načrtovan v pogodbah, prav tako niso plačala takse, kot so se dogovorili. Zato so temu sledile številne revizije prvotnega javnega naročila, s katerimi je država prevzemala izgube vsake od teh družb. Kljub široki politični podpori, je bil referendum, kjer so odločili za vpis pravice do pitne vode v Ustavo Urugvaja, le nepomembno vprašanje na politični agendi in v medijih, zaradi političnega vpliva zasebnih vodnih podjetij. Drugi komercialni interesi glede vode (npr. podjetij za ustekleničene vode) in

---

⁹⁶⁸ Cottle E., Deedat H.: The Cholera Outbreak: A 2000-2002 case study of the source of the outbreak in the Madlebe Tribal Authority areas, uThungulu Region, KwaZulu-Natal. Health Systems Trust, 2000 Durban, str. 1-4, (<https://www.citizen.org/documents/cholera.pdf>), (april 2016).

⁹⁶⁹ Bolnišnice so polne ljudi, ki trpijo zaradi driske in drugih primerov bolezni. Zaradi pomanjkanja dostopa do vode, se ljudje največkrat nezakonito povežejo na javno vodovodno omrežje podjetja »Lagos Water Corporation« (LWC) ali pa vodo slabe kvalitete kupijo od zasebnih ponudnikov.

⁹⁷⁰ Kishimoto S., Lobina E., Petitjean O.: Reclaiming public water through remunicipalisation, Our public water future. The global experience with remunicipalisation, Transnational Institute (TNI), Public Services International Research Unit (PSIRU), Multinationals Observatory, Municipal Services Project (MSP) and the European Federation of Public Service Unions (EPSU), 2015, str. 112-113, (<https://www.tni.org/files/download/ourpublicwaterfuture-1.pdf>), (februar 2016).

konzervativni poslovni sektorji (lastniki velikih zemljišč, gozdarskih nasadov, industriji riža, ipd.) so razvili močan politični lobij proti predlagani reformi.⁹⁷¹

Kljub nastali situaciji, je urugvajska vlada odpovedala pogodbo z *Aguas de Bilbao*.⁹⁷² Oblasti so sicer dejale, da odpoved ni bila dana zaradi novo sprejete Ustavne reforme, ampak zaradi nespoštovanja pogodbe. To je bilo le zato, da bi se izognili tožbam družbe proti urugvajski vladi, da je bila pogodba preklicana samodejno in enostransko, zaradi ustavne reforme. Podjetje URAGUA je nato preko svojih španskih delničarjev začelo z mednarodnim pravnimi ukrepi proti urugvajski vladi zaradi preklica pogodbe, podpisane leta 1992. Rešitev, ki je bila dosežena s strani vlade je bil Odlok, ki je omogočil podjetju *Aguas de la Costa* nemoteno zagotavljanje pitne vode in sanitarnih storitev. Zaradi soočenja z možno tožbo na gospodarskem arbitražnem sodišču in na podlagi ustrahovanja s strani podjetja *Aguas de la Costa*, se je vlada odzvala na grožnje multinacionalne družbe, medtem pa popolnoma ignorirala doseženo voljo ljudstva.⁹⁷³ Po pogajanjih med URAGUA in urugvajsko vlado, je vendarle bilo doseženo soglasje, da se prekine pogodbo na, po besedah urugvajske vlade, prijaznejši način. Prijaznejši način prekinitve pogodbe je znašal približno 15 milijonov ameriških dolarjev, enak depozitu, ki ga je družba na začetku ponudila. Ponovna nacionalizacija pitne vode in sanitarnih storitev, ki so bile s koncesijo prenesene na podjetje URUGUA je prinesla veliko težav. Storitve, ki so bile s koncesijo prenesene na URAGUA so bile sproščene leta 2005, na zelo čustven in simboličen način.⁹⁷⁴ V svojem deležu je *Suez* napovedal svoj izstop iz Urugvaja. Po mesecih pogajanj, se je urugvajska vlada odločila za nakup vseh delnic v *Aguas de la Costa*, ki so v lasti *Aguas de Barcelona* (hčerinsko podjetje *Suez*). Dogovorjeno je bilo, da bo vlada plačala 3,4 milijone ameriških dolarjev multinacionalni družbi za delnice v *Aguas de la Costa*. Vendar vsota, ki se je plačala za nakup delnic od *Sueza* je manjša od vsote, ki naj bi se plačala po 47. členu Ustave, ki določa, da bi se samo "naložbe, ki še niso bile odplačane" morale odplačati podjetju za prisilen umik iz države, ne pa škoda za izgubljeni dobiček. Ta ukrep predstavlja umik zadnje multinacionalne družbe za vodo iz Urugvaja, vendar nasprotuje besedilu ustave iz leta 2004.⁹⁷⁵

V Indiji so posamezne države na novo postavile ovire glede dostopnosti do cenovno ugodne in ustrezne pitne vode s predlogom, da privatizirajo distribucije pitne vode tako v mestih kot

---

⁹⁷¹ Santos C., Villareal A.: Uruguay: direct democracy in defence of the right to water, Reclaiming Public Water", 2005, str. 1-2, (<https://www.tni.org/files/wateruruguayrev.pdf>), (februar 2016).

⁹⁷² V skladu s tem kar je bilo predlagano s strani CNDAV, med kampanjo za ustavno reformo, je bila URAGUA koncesija v Maldonadu preklicana brez uporabe argumenta novega ustavnega besedila. Odpoved pogodbe je sledila zaradi resnih neskladnosti pri hčerinskem podjetju *Aguas de Bilbao* zaradi zamud pri delu in neplačila dogovorjenega honorarja državi.

⁹⁷³ Razlog za to je bil, da urugvajska vlada ni imela zadostnih sredstev za soočenje z multinacionalnim podjetjem. Vendar pomanjkanje sredstev ne more upravičiti neskladnosti z zakonom, še posebej, kadar gre za norme, sprejete na najvišji ravni, to je v sami ustavi.

⁹⁷⁴ Člani CNDAV so zunanost stavbe pokrili z zastavami in transparenti sindikata.

⁹⁷⁵ Santos C., Villareal A.: Uruguay: direct democracy in defence of the right to water, Reclaiming Public Water", 2005, str. 3-4, (<https://www.tni.org/files/wateruruguayrev.pdf>), (februar 2016).

na podeželju.⁹⁷⁶ Prodaja reke zasebnemu podjetju v državi Chhattisgarh je pokazala negativne učinke takšnih odločitev.⁹⁷⁷ Državno industrijsko razvojno podjetje je sklenilo pogodbo z zasebno družbo, pod katerimi se je slednji dovolila izključna pravica nad dolžino 23.5 km reke Sheonath. Na podlagi pogodbe je bilo podjetju dovoljeno zgraditi zapore za preusmeritev vode v rezervoar. Vodo bi zasebno podjetje prodalo podjetju v državni lasti, ki bi jo nato prodalo končnemu uporabniku. Takojšnji negativni učinek se je zgodil ribičem, ki so dobili prepoved ribolova v tej reki in malim kmetom, ki so odvisni od reke za gojenje pridelkov. Sporazum je povzročil močne proteste in pritožbe nad vlado, ki je naknadno sporazum preklicala, čeprav ni jasno, ali ga v resnici tudi je.⁹⁷⁸

Ustanovitev polnilnic brezalkoholnih pijač s strani multinacionalnih podjetij in njihova sposobnost, da zajezi glavne podzemne vire, so ustvarili pomisleke med podeželskimi skupnostmi. Eden od takšnih primerov je tudi ustanovitev polnilnice *Coca-Cole* v Kerali v Indiji. Ta primer zadeva tudi vprašanje v kolikšni meri lahko lokalne skupnosti sploh nadzirajo aktivnosti takšnih korporacij in njihove zasebne izvajalce. Rastoča industrija ustekleničene vode v Indiji dodaja dodatno problematično razsežnost v že napeti situaciji zaradi omejene razpoložljivosti vode v skupnostih za svoje osnovne potrebe za preživetje. Zdi se, da je voda kot trgovsko blago zamenjala obveznost države, zagotoviti razpoložljivost osnovnih minimalnih količin, cenovno dostopne vode.⁹⁷⁹

Marca, leta 2000, je upravni organ na lokalni ravni, »*Perumatty Gram Panchayat*« v okrožju Palakkad v južni državi Kerala, podelil licenco *Coca-Coli* za ustanovitev svoje polnilnice v vasi Plachimada. *Coca-Cola* je pričela s črpanjem 500.000 litrov podtalnice iz šestih vrtin in dveh izkopanih vodnjakov. Od tega je bilo 150.000 litrov uporabljenih za proizvodnjo pijač, vsa preostala voda pa je bila uporabljena v povezani dejavnosti, kot so za pranje steklenic in obdelavo odpadne vode, ustvarjene v procesu kot rezultat dodajanja ekstrakta za zagotavljanje čistosti vode, pomešane s koncentratom.⁹⁸⁰ V dveh letih je s strani skupnosti prišlo do številnih pritožb, zaradi akutnega pomanjkanja pitne vode in okoljskih problemov. Kot rezultat tega je upravni organ v letu 2003 odpovedal licenco, ki jo je izdal *Coca-Coli*. Po uporabi s strani *Coca-Cole*, je državni organ odločitev o odpovedi licence zadržal in usmeril upravni organ na strokovno komisijo, da pregledajo vzorce tal in podtalnice ter ugotovijo resnico in težo pritožb. Lokalni upravni organ je tako vložil pritožbo na Višje sodišče v Kerali.

---

⁹⁷⁶ Medtem ko je Maharashtra sprejela zakon, ki utira pot za privatizacijo, je osnutek zakonodaje v Delhi doživel močan odpor uporabnikov vode.

⁹⁷⁷ Več o tem v: Pragnya Bhattamishra and Kumar Saurabh Singh: Rivers for Sale: The Sheonath Controversy' 1 Indian Juridical Review, 2004, str.: 239-243.

⁹⁷⁸ Krishnakumar A.: People's Battle for a River, Frontline, Volume 20 – Issue 22, 2003, str.: 85, (dostopno na: <http://www.frontline.in/static/html/fl2022/stories/20031107001208500.htm>), (marec 2016).

⁹⁷⁹ Muraldihar S.: The right to water, an overview of the Indian legal regime, Eibe Riedel & Peter Rothen eds., The Human Right to Water, Berliner Wissenschafts-Verlag, 2006, str. 65-81, International Environmental Law Research Centre, Geneva, str. 8, (dostopno na: <http://www.ielrc.org/content/a0604.pdf>), (marec 2016).

⁹⁸⁰ Iz poročila znanstvenikov iz Sveta za znanstvene in industrijske raziskave v Hyderabadu, ki so obiskali obrat je razvidno, da za proizvodnjo enega litra pijače, potrebujejo 3,75 litrov vode.

Sodnik posameznik je sprejel odločitev, da je voda javno dobro in zato pretirano vključevanje zasebnikov ne sme biti dovoljeno. *Coca-Coli* je bilo prepovedano nadaljnje črpanje vode. Na pritožbo s strani podjetja *Coca-Cole* na Višje sodišče dveh sodnikov, sta ta zavrnila odločitev sodnika posameznika in naložila lokalnemu upravnemu organu, da mora obnoviti licenco.⁹⁸¹ Januarja 2006, je v skladu s odločitvijo Višjega sodišča v Kerali, Vaški svet podaljšal dovoljenje družbi *Coca-Cola* za tri mesece, vendar pod trinajstimi pogoji, ki jih mora upoštevati. Prvi od teh je, da podjetje ne sme uporabljati podzemne vode iz *Perumatty Panchayat*, za industrijske namene, za proizvodnjo brezalkoholnih pijač, gaziranih pijač ali sadnih sokov.⁹⁸² Vendar je v septembru 2006 Višje sodišče v Kerali odločitev Vlade v Kerali in državnih oblasti za hrano (zdravje) o prepovedi proizvodnje in prodaje *Coca-Cole* v državi, dalo na stran z ugotovitvijo, da teh prepovedi ni mogoče utemeljiti, ker temeljijo izključno na poročilu nevladnih organizacij. Državna vlada Kerale je zato nadaljevala postopek pred Vrhovnim sodiščem, s trditvijo, da podjetje *Coca-Cola* jemlje vodo revnim skupnostim. Na Vrhovnem sodišču zadeva še vedno stoji, tovarna pa ostaja zaprta in bo najverjetneje ostala, dokler ne bo izpolnila pogojev, ki jih je zahteval Vaški svet v Kerali. Voda pa v vasi še vedno ostaja problem, podzemna voda je še vedno onesnažena, vodo iz pipe tako lahko dobijo le za nekaj ur na vsaka dva dni.⁹⁸³ Kasneje je Kerala sprejela zakonodajo, ki jim omogoča tožbo proti *Coca-Coli* za kar 47 milijonov dolarjev odškodnine zaradi njihovega projekta.⁹⁸⁴

8.3. Zagotavljanje oskrbe s pitno vodo preko javno-zasebnih partnerstev

V preteklosti sta bili prisotni dve skrajni obliki zagotavljanja javnih storitev, popolna privatizacija, izvedena v Angliji in Walesu in popoln javni nadzor, kot je bil v nekdanji Sovjetski zvezi.⁹⁸⁵ Danes obe omenjeni skrajnosti nista več aktualni. Po razpadu Sovjetske zveze so se na njenih območjih začela spoštovati poslovna načela, model privatizacije pa se v takšnem obsegu kot je v Angliji, tudi ni nikjer več ponovil. V kolikor bi ta popolna privatizacija bila uspešna, bi vsekakor več držav sledilo angleškemu zgledu. V praksi so se tako oblikovale organiziranosti komunalnih podjetij v obliki javno-zasebnih partnerstev z različnimi stopnjami vključenosti javnega oz. zasebnega sektorja.⁹⁸⁶ Javno-zasebno partnerstvo se ni

---

⁹⁸¹ Več o primeru v: Koonan S.: Legal implications of Plachimada, a case study, IELRC working paper, 2007 – 05, (dostopno na: <http://www.ielrc.org/content/w0705.pdf>), (marec 2016).

⁹⁸² Vaški Svet se je namreč skliceval na odločitev Vrhovnega sodišča iz leta 2004 iz odločbe *M C Mehta v Union of India* in obvestilom Ministrstva za podzemne vode iz Kerale, da ima ta vas že popolnoma izkoriščeno podtalnico.

⁹⁸³ Case against Coca-Cola Kerala State: India, The right to water and sanitation, (dostopno na: <http://www.righttowater.info/rights-in-practice/legal-approach-case-studies/case-against-coca-cola-kerala-state-india/>), (marec 2016).

⁹⁸⁴ Hansia F.: Coca-Cola Forced To Shut Bottling Plant in India, CorpWatch, 2014, (dostopno na: <http://www.corpwatch.org/article.php?id=15963>), (marec 2016).

⁹⁸⁵ Po vsebini gre v obeh primerih za centralizirana modela, saj cene storitev v Angliji tudi po privatizaciji dejansko odobri parlament.

⁹⁸⁶ Glede razširjenosti javno-zasebnega partnerstva bi države EU lahko razdelili v tri skupine. V skupino z razširjenim javno-zasebnim partnerstvom se uvrščajo Anglija in do določene mere Francija, Nemčija, Irska in

vedno izkazalo kot najboljša oblika izvajanja javnih storitev, predvsem pri napačno izbranem modelu in pogodbeno nepremišljenem razporejanju tveganja. Prav tako zasebni konkurenti v želji po sklenitvi pogodbe pogosto nastopijo z zelo nizkimi ponodbami, nato pa jim slabo sestavljene pogodbe omogočajo, da razliko nadomestijo med izvajanjem storitev.⁹⁸⁷

Sorazmerno z odprtostjo trga in neustrezno regulacijo se krepi moč velikih podjetij, majhna in srednje velika podjetja pa slabijo, prav tako se postopno krepi zasebna participacija (predvsem v pojavnih oblikah velikih zasebnih podjetij, pogosto multinacionalnih). Sorazmerno s prenašanjem dejavnosti oskrbe na zasebnike pa narašča tudi potreba po regulaciji, kjer je potrebno pristojnosti jasno porazdeliti med različne organe javne oblasti ter zagotoviti učinkovit mehanizem reševanja sporov, ukrepe v primeru, če zasebnik ne izpolnjuje obveznosti, ipd. Pogodbene obveznosti so velikokrat določene nejasno ali v škodo javnemu interesu, kar je treba preprečiti predvsem s strokovno podporo. Ne bi se smelo zgoditi, da za pogajalsko mizo sedi župan in občinski referent in se pogajata z zasebnikom, ki ga zastopa ekipa visoko specializiranih področnih strokovnjakov, ampak bi se na državni ravni morala ustanoviti ekipa strokovnjakov, ki pomaga pri pogajanjih.⁹⁸⁸

Po vključitvi v Evropsko unijo se je tudi v Sloveniji pričel proces liberalizacije javnih služb. Lokalne skupnosti se na komunalnem področju vse pogosteje odločajo za javno-zasebno partnerstvo pri zagotavljanju komunalnih storitev,⁹⁸⁹ pri tem na ravni občin pogosto ni bilo strategije in politike razvoja komunalnega gospodarstva, s strani države pa so bili z *Zakonom o javno-zasebnem partnerstvu* dani nejasni pravni okvirji.⁹⁹⁰ V okviru pogojev, potrebnih za učinkovito opravljanje gospodarskih javnih služb, je Vlada RS v skladu s priporočili OECD-ja, predvidela poenostavitev pravno-organizacijskih oblik, ki jih uporablja javni sektor, tako, da se tam, kjer je mogoče, uporabljajo pravno-organizacijske oblike zasebnega sektorja. Izvajanje gospodarskih javnih služb bi bilo potrebno v Sloveniji jasneje in bolj sistemsko opredeliti, tudi zaradi evropske zakonodaje, ki je področje gospodarskih javnih služb močno liberalizirala. Ključno pri tem je določiti organizacijski model komunalnega gospodarstva in zagotoviti pogoje za učinkovito izvajanje javnih služb. Dosedanje rešitve nakazujejo, da so se

---

Italija. V srednjo skupino sodijo države, kjer je javno-zasebno partnerstvo kot oblika izvajanja storitev uvedeno, a le v nekaterih sektorjih, npr. v Španiji in Portugalski in v tretjo skupino države, kjer je javno-zasebno partnerstvo na začetni stopnji, kamor spadajo Avstija, Belgija, Finska, Švedska, Grčija in tudi Slovenija.

⁹⁸⁷ Butina Dušan: Analiza stanja na področju komunalnega gospodarstva z vidika zagotavljanja gospodarskih javnih služb, Zbornik problemske konference komunalnega gospodarstva, GZS Zbornica komunalnega gospodarstva, Ljubljana 2011, str. 13-14.

⁹⁸⁸ Aleš Ferčič, Rajko Knez: Organizational Challenges of the (Local) Water Supply, in: Lex localis – Journal of Local Self-Government Vol 13, No 3 (2015), pp: 765-787.

⁹⁸⁹ Ena od oblik javno-zasebnega partnerstva je koncesijsko partnerstvo, kjer gre za dvostransko pravno razmerje med državo oz. samoupravno lokalno skupnostjo ali drugo osebo javnega prava kot koncedentom in pravno ali fizično osebo kot koncesionarjem, v katerem koncedent podeli koncesionarju posebno ali izključno pravico izvajati gospodarsko javno službo. (vir: Mužina A.: Postopki pri podelitvi koncesij gospodarskih javnih služb, Računovodstvo v javnih podjetjih, LM Veritas, zbornik referatov, Portorož, 2008, str. 66).

⁹⁹⁰ Več o problematiki preoblikovanja podjetij in Zakonu o javno zasebnem partnerstvu v poglavju o pravnih virih.

ministrstva ureditve teh razmerij lotila nesistematično, sektorsko neusklajeno in brez jasne strategije.⁹⁹¹

Na Slovaškem so izvedli pilotski projekt privatizacije družbe za zagotavljanje pitne vode v mestu Trenčin, ki je bila zamišljena kot javno-zasebno partnerstvo in se je začel izvajati v letu 1997 preko neposredne prodaje poslovnega premoženja. Kot se je pokazalo že v začetku, so bili gonilna sila upravitelji javne družbe (politično povezani s takratno vodilno politično stranko) in so želeli pridobiti premoženje, zaradi česar so ustanovili posebno družbo. Premoženje je bilo razdeljeno na staro javno in novo zasebno družbo, tako, da so bile občine prisiljene podpisati pogodbo z novo zasebno družbo, sicer bi prišlo do prekinitve oskrbe s pitno vodo. Pogodba je bila narejena v korist zasebne družbe tako, da se je nakup poslovnega premoženja od javne družbe financiral z dobički nove zasebne družbe. Nova zasebna družba pa je sklenila pogodbo s francosko družbo *Suez*, že pred pridobitvijo poslovnega premoženja javne družbe. Družba *Suez* je kupila večino delnic nove zasebne družbe in tako pridobila nadzor nad njo. Iz tega primera je razvidno, da je bil cilj javno-zasebnega partnerstva dobiček zasebnega lastnika na račun javne družbe (oz. občine kot lastnice infrastrukture) ter odjemalcev pitne vode. Opisan projekt je tako pomenil negativen primer privatizacije oskrbe s pitno vodo.⁹⁹²

Predmet koncesije na vodi kot naravnemu viru, je pravica do njenega gospodarskega izkoriščanja, kadar je izkoriščanje dejavnost ali kadar je naravni vir prevladujoča sestavina za dejavnost koncesionarja.⁹⁹³ V primeru, kadar imamo na razpolago kakovostno podtalnico, je največji strošek vodna infrastruktura, zato je v primerih, kjer je ta že zgrajena in v dobrem stanju, težko najti objektivne razloge za prenos izvajanja takšne dejavnosti na zasebnike.⁹⁹⁴ Do tega lahko pride tudi s pomočjo koncesij, kjer pride do prevalitve tveganj na koncesionarja. V teh primerih je potrebno računati, da si bo povprečen koncesionar, ne samo oblikoval ceno vode, temveč bo pogosto poskušal zaradi dobička omejiti tudi razpolaganje z individualnimi viri vode, saj je njegov glavni namen rentabilno poslovanje in pridobivanje zelenega dobička.⁹⁹⁵ Takšne okoliščine definitivno odpirajo nekatera temeljna (ustavno) pravna vprašanja, pri rešitvi katerih mora biti vsekakor ustrezno zaščiten javni

---

⁹⁹¹ Butina Dušan: Analiza stanja na področju komunalnega gospodarstva z vidika zagotavljanja gospodarskih javnih služb, Zbornik problemske konference komunalnega gospodarstva, GZS Zbornica komunalnega gospodarstva, Ljubljana 2011, str.16-18.

⁹⁹² Havlicek R.: Learning from privatisation of water services in Trenčin, Slovakia, Reclaiming Public Water, (p. 201-212), (<https://www.tni.org/files/waterslovakia.pdf>), (marec 2016).

⁹⁹³ Viler Kovačič A.: Koncesije na vodah; Koncesije na naravnih dobrinah, gradivo za posvet, Inštitut za pravo, GIZ gozdarstva Slovenije, Ljubljana 1996, str. 38.

⁹⁹⁴ Medtem ko v primerih, kadar so potrebna znatna vlaganja, ki jih javni sektor objektivno ne zmore, ali kjer vode ni dovolj ali je močno oporečna, je prenos dejavnosti oziroma vključitev zasebnika bolj razumljiv.

⁹⁹⁵ Javni izvajalci pa dejavnosti ne izvajajo primarno zaradi dobička oz. v kolikor se ta ustvari, mora biti vложен nazaj v sistem. Ravno v tem pa nekateri vidijo glavni razlog za manjšo stroškovno učinkovitost javnih izvajalcev v primerjavi z zasebnimi izvajalci. Ker je na koncu za potrošnika bistvena končna cena vode, je lahko morebitna večja stroškovna učinkovitost zasebnika merodajna le, če preseže njegovo profitno maržo, saj je drugače kljub večji stroškovni učinkovitosti zasebnikova končna cena vode višja od cene javnega izvajalca.

interes.⁹⁹⁶ Politika si na podlagi narejenih študij mora priznati, da so tudi v sektorju javnega upravljanja z vodo, znanja in izkušnje inženirjev, znanstvenikov in tehničnih strokovnjakov, vsaj tako dragoceni kot v zasebni industriji. Ko gre za resna družbena in okoljska vprašanja pri načrtovanju infrastrukture, določitve cen in odgovornosti pri uporabi sredstev, se je izkazalo, da je tudi javni sektor za oskrbo z vodo vrhunski.⁹⁹⁷

Na javni predstavitvi, ki jo je organiziral Odbor za kmetijstvo, gozdarstvo, prehrano in okolje, so poudarili, da gospodarjenje z vodo in vodovodnim omrežjem ne sme biti predmet pridobitne dejavnosti gospodarskih družb in korporacij, katerih prednostni cilj je pridobivanje dobička na trgu. Prenos nadzora nad oskrbo s pitno vodo na zasebna podjetja, ki želijo maksimirati dobiček, ni sprejemljiv. EU na področju oskrbe z vodo zagovarja sistem javno zasebnega partnerstva, ker naj bi takšen sistem zagotavljal racionalno rabo vode, zmanjševal pritiske na okolje, izboljševal kakovost vode in zagotavljal obnovo javne infrastrukture.⁹⁹⁸ Prihod zasebnih podjetij, ki bi namesto javnih gospodarskih služb zagotavljala javne dobrine in storitve pa poraja tudi bojazen, da bo prišlo do pritiskov po tržnem načinu določanja cen.⁹⁹⁹ V kolikor pa bi že prišlo do tega, da bi se oskrba z vodo prepustila zasebniku, bo moral javni partner pripraviti zelo dober pravni okvir – koncesijski akt in koncesijsko pogodbo, ki bi tako omejeval in nadziral zasebni interes, da ta ne bi izničil javnega interesa.¹⁰⁰⁰

Zaradi krize in naraščajočih primanjkljajev se lokalne skupnosti lahko znajdejo pod velikimi pritiski pri podeljevanju koncesij. Občine se soočajo s pomanjkanjem finančnih sredstev in ker morajo slediti dinamiki operativnega programa oskrbe s pitno vodo, so podvržene pritiskom in velikokrat primorane podeliti koncesije za oskrbo s pitno vodo zasebnim

---

⁹⁹⁶ Aleš Ferčič, Rajko Knez: Organizational Challenges of the (Local) Water Supply, in: *Lex localis – Journal of Local Self-Government* Vol 13, No 3 (2015), pp: 765-787.

⁹⁹⁷ Hecht C.: German municipalities take back control of water, Ed.: Kishimoto S., Lobina E., Petitjean O.: Our public water future. The global experience with remunicipalisation, Transnational Institute (TNI), Public Services International Research Unit (PSIRU), Multinationals Observatory, Municipal Services Project (MSP) and the European Federation of Public Service Unions (EPSU), 2015, str. 52. (<https://www.tni.org/files/download/ourpublicwaterfuture-1.pdf>), (februar 2016).

⁹⁹⁸ V prihodnosti bi tako lahko nastala nevarnost krčenja nepovratnih sredstev za sedanj način financiranja javne infrastrukture in javnih služb ter povečanje sredstev za javno zasebna partnerstva.

⁹⁹⁹ RS Državni zbor, Odbor za kmetijstvo, gozdarstvo, prehrano in okolje: Zapis javne predstavitve mnenj »Kako najustrezneje zagotoviti in zavarovati pravico do (pitne) vode«, Gornja Radgona, 2013, str. 4, (<http://imss.dz-rs.si/imis/5b6cf0690801b333c7ab.pdf>), (januar 2016).

¹⁰⁰⁰ Aleš Ferčič, Rajko Knez: Organizational Challenges of the (Local) Water Supply, in: *Lex localis – Journal of Local Self-Government* Vol 13, No 3 (2015), pp: 765-787.

podjetjem.¹⁰⁰¹ Ko javno postane zasebno, mehanizem za razdelitev postane trg, ki odloča o dostopnosti na podlagi zmožnosti plačevanja.¹⁰⁰²

Tako je tudi v Sloveniji v letu 2015 multinacionalno podjetje *Heineken* kupilo skupino *Laško*, s čemer so pridobili tudi veliko vode, zato velja prepričanje, da multinacionalno podjetje, ki ima že 165 pivovarno v 70 državah sveta, v Sloveniji ni kupilo pivovarne zaradi nje same, ampak zaradi kvalitetne vode, ki jo je s koncesijo pridobil v izkoriščanje do leta 2035.¹⁰⁰³ Ob tem pa ni zanemarljivo izpostaviti, da je zaenkrat cena vode v Sloveniji zelo ugodna in v povprečju kar za 230 krat nižja kot npr. na Nizozemskem, kjer ima *Heineken* svoj sedež.¹⁰⁰⁴

Udeleženci okoljske pravne klinike na Pravni fakulteti v Ljubljani, so v svoji študiji¹⁰⁰⁵ izpostavili zanimiv razmislek, ali je popolna izključitev zasebnikov v tem trenutku sploh smiselna. Za izvajanje javne službe, kjer gre za varovanje javnega interesa,¹⁰⁰⁶ skrbijo država in občine, vendar je vprašanje ali so tega sploh sposobne, glede na to, da gre za veliko kadrovske, organizacijske in finančne breme (v naslednjih letih pa bodo potrebna tudi velika vlaganja v vodovodno infrastrukturo). Za ohranitev visoke kakovosti vodooskrbe bodo ta vlaganja nujna, vendar glede na stanje javnih financ države in občin bodo same težko zagotovile potrebna sredstva. V kolikor teh sredstev ne bo, bodo posledice podobne vsem opisanim negativnim posledicam privatizacije – višje cene in slabša kakovost oskrbe. Zato menijo, da bi bilo ob vzpostavitvi ustreznih varovalk v obliki podrobne regulacije smiselno še vedno dopuščati podeljevanje koncesij za izvajanje vodooskrbe.¹⁰⁰⁷ S tem bi se še naprej omogočilo sodelovanje zasebnikov in tako olajšalo pridobivanje potrebnih sredstev za obnovo in vzdrževanje infrastrukture.

Lobina meni, da so koncesije, pogodbe o zakupih, druga razna javno-zasebna partnerstva in privatizacija vode, v bistvu ena in ista stvar: vsi ti izrazi se namreč nanašajo na prenos upravljalnega nadzora v zasebnem sektorju, v različnih stopnjah. Tako privatizacija vode kot

---

¹⁰⁰¹ Izkušnje držav, kjer so nadzor in izkoriščanje javnih vodovodov prevzela zasebna podjetja, so praviloma negativne. Voda se je podražila, kakovost oskrbe padla, dobiček podjetij, ki so z vodovodi upravljala pa zrasel. Pokazalo se je (npr. Francija, Portugalska, Velika Britanija), da zasebniki zelo neradi vlagajo v infrastrukturo, temveč težave rešujejo na drugačne, bolj poceni, načine.

¹⁰⁰² Skupina poslank in poslancev: Predlog za začetek postopka za spremembo Ustave Republike Slovenije z osnutkom Ustavnega zakona, Državni zbor, 2014, str.2, (http://voda.svoboda.si/wp-content/uploads/sites/2/2016/02/Ustavna_pobuda-voda1.pdf), (februar 2016).

¹⁰⁰³ V zvezi s tem je pomislek v reviji *Mladina*, izrazil tudi nekdanji predsednik računskega sodišča, Šoltes, saj *Heineken* sigurno ne bo povečeval prodaje Uniona in *Laškega*, da bo sebi delal konkurenco. Torej je očitno, da je pivovarno kupil zaradi vodnih virov, ki so bistvo piva.

¹⁰⁰⁴ Mekina B.: Naša voda korporacijam; Več kot polovica najkakovostnejših slovenskih izvirov vode je že v lasti tujih korporacij, *Mladina* št. 20, 2015.

¹⁰⁰⁵ Ahačič J., Bregač M., Gril M., Košir T., Zupančič S.: Odgovornost države zagotavljati pravico do čiste pitne vode, Pravna klinika za varstvo okolja 2014/2015, elektronska knjiga, Ljubljana: Pravna fakulteta, 2015, (<http://www.pf.uni-lj.si/media/odgovornost.drzave.zagotavljati.pravico.do.ciste.pitne.vode.pdf>), (januar 2016).

¹⁰⁰⁶ Cilj javne službe je predvsem v zagotavljanju javne dobrine vsem prebivalcem pod enakimi pogoji, torej v varstvu javnega interesa, ki ga predstavlja zagotavljanje te dobrine.

¹⁰⁰⁷ Ob tem bi bilo potrebno na ravni zakona urediti vprašanja kakovosti, univerzalne dostopnosti, načina določanja cene storitev, način upravljanja z infrastrukturo, ipd.

javno-zasebna partnerstva so problematična. Vendar, medtem ko je javno lastništvo lahko pomembno orodje za razvoj skupnosti, ni hkrati jamstvo za uspeh. V resnici, pod vplivom neoliberalni sil, se mnoge javne službe za oskrbo s pitno vodo tržijo in obnašajo podobno kot zasebna podjetja.¹⁰⁰⁸ Občine morajo biti tiste, ki bodo preko javnih podjetij (ali neposredno same) izvajale javno službo zagotavljanja oskrbe s pitno vodo. Razlogi za pomisleke o sposobnosti teh akterjev so različni, zato se je potrebno, namesto dovoliti sodelovanje zasebnikom, poglobiti v reševanje le teh in vzpostaviti mehanizme, da bi sistem dejansko funkcioniral.

Zaradi nezadovoljstva s privatizacijo vode, zasebna vodna podjetja uporabljajo svoje tržne propagande, da bi spodbudili ljudi, k temu, da bi verjeli, da se javno-zasebna partnerstva razlikujejo od privatizacije; ampak se ne. Javno-zasebno partnerstvo pomeni prenos storitev nadzora nad upravljanjem zasebnemu sektorju.¹⁰⁰⁹ Lokalni organi bi morali biti zelo previdni pri obravnavi privatizacije in javno-zasebnih partnerstev pri storitvah oskrbe s pitno vodo. Spreobrnitev zasebnih pogodb je sicer možna, vendar ni enostavna. Vključuje stroške, čas in znanje. Zato je priporočljivo, da se prepreči privatizacijo in javno-zasebna partnerstva že na začetku in se poišče pomoč in partnerstvo med drugimi lokalnimi oblastmi in javnimi subjekti, ki zasledujejo podobne interese in vrednote.¹⁰¹⁰ Medobčinsko sodelovanje lahko ustvari ekonomijo velikega obsega in takšna javno-javna partnerstva lahko okrepijo sposobnost izvajalcev za reševanje problemov. Spodbudno je, da so nacionalne in regionalne javne službe za oskrbo z vodo začele igrati aktivno vlogo v izmenjavi znanja in podpore javno-javnih partnerstev (s sodelovanjem in solidarnostjo, brez konkurence), kar lahko na dolgi rok izboljša storitve in lokalne zmogljivosti.¹⁰¹¹

8.4. Ureditev izvajanja obvezne gospodarske javne službe oskrbe s pitno vodo v RS

ZV-1 določa, da je voda naravno javno dobro in le država kot njen upravitelj lahko podeljuje vodno pravico za rabo vode. Za oskrbo prebivalstva s pitno vodo se občinam podeljuje

---

¹⁰⁰⁸ Lobina E.: Calling for progressive water policies, Ed.: Kishimoto S., Lobina E., Petitjean O.: Our public water future. The global experience with remunicipalisation, Transnational Institute (TNI), Public Services International Research Unit (PSIRU), Multinationals Observatory, Municipal Services Project (MSP) and the European Federation of Public Service Unions (EPSU), 2015, str. 7-9. (<https://www.tni.org/files/download/ourpublicwaterfuture-1.pdf>), (februar 2016).

¹⁰⁰⁹ Spodbujanje javno-zasebnega partnerstva v okviru vlad je zelo agresivno in njeni zagovorniki so to obliko uspeli predstaviti kot rešitev za področje voda, ki naj bi prineslo »inovativno financiranje«.

¹⁰¹⁰ Na mednarodni ravni je bilo ustanovljeno Svetovno partnerstvo vodnih operaterjev t.i. »Global Water Operators' Partnerships Alliance« (GWOPA), za osveščanje o neprofitnosti, javno-javne delitve znanja, ipd. za krepitev lokalnih zmogljivosti. GWOPA sodi med številne pobude za podporo gospodarskih javnih služb, ki želijo povečati svoje zmogljivosti za zagotavljanje boljših storitev.

¹⁰¹¹ Kishimoto S., Lobina E., Petitjean O.: Reclaiming public water through remunicipalisation, Our public water future. The global experience with remunicipalisation, Transnational Institute (TNI), Public Services International Research Unit (PSIRU), Multinationals Observatory, Municipal Services Project (MSP) and the European Federation of Public Service Unions (EPSU), 2015, str. 114-115, (<https://www.tni.org/files/download/ourpublicwaterfuture-1.pdf>), (februar 2016).

pravica v obliki vodnega dovoljenja, kar pomeni, da ZV-1 ne omogoča privatizacije vode, saj ne dopušča zasebne lastnine na vodi.¹⁰¹² Oskrba prebivalstva s pitno vodo je v skladu s ZVO-1 obvezna občinska gospodarska javna služba (dejavnost je regulirana), zato je subjekt zasebnega ali javnega prava ne more izvajati kot prosto tržno dejavnost. ZGJS in ZJZP, določata pet oblik izvajanja gospodarske javne službe.¹⁰¹³ ZGJS določa, da je pri zagotavljanju javnih dobrin pridobivanje dobička podrejeno zadovoljevanju javnih potreb, kar pomeni, da izvajalci javnih storitev niso zavezani pridobivanju dobička (to je drugače v primeru javno-zasebnega partnerstva oziroma koncesij, čeprav je tudi takrat stopnja dobička regulirana, saj so cene storitev gospodarskih javnih služb regulirane).¹⁰¹⁴

V primerjalni analizi izvajanja oskrbe s pitno vodo, ki jo je konec leta 2014 izvedla Zbornica komunalnega gospodarstva,¹⁰¹⁵ je bilo ugotovljeno, da v Sloveniji za oskrbo s pitno vodo, prevladujejo javna podjetja (91, 5 %), štirje izvajalci (8,5 %) izvajajo javno službo na podlagi koncesije, od tega je eno podjetje izključno v lasti občine. Dve podjetji izvajata samo dejavnost oskrbe s pitno vodo, ostala pa izvajajo tudi druge javne službe varstva okolja in različne dejavnosti tržnega značaja. V analizi so ugotovili, da so stroški oskrbe vode iz velikih vodovodnih sistemov praviloma nižji, iz malih vodovodnih sistemov pa višji. Prav tako zahtevnejši način pridobivanja vode, še posebej pa nakup vode od drugih dobaviteljev, višata stroške izvajanja javne službe.¹⁰¹⁶

Po ZVO-1 je oskrba s pitno vodo obvezna občinska javna služba, kjer so objekti in naprave, potrebni za izvajanje javnih služb, infrastruktura lokalnega pomena.¹⁰¹⁷ V slovenski pravni ureditvi, naloge glede oskrbe s pitno vodo, natančneje določa *Uredba o oskrbi s pitno vodo*. Po Uredbi se javna služba oskrbe s pitno vodo zagotavlja le preko javnega vodovoda, ki je obvezen v naseljih s 50 ali več prebivalci s stalnim prebivališčem ali z gostoto poselitve večjo od 5 prebivalcev na hektar. Ostala območja morajo imeti javni vodovod le v primeru, da se na teh območjih ne izvaja lastna oskrba s pitno vodo ali samooskrba objekta s pitno vodo in sta hkrati izpolnjena še dva pogoja: da se iz zasebnega vodovoda oskrbuje več kot 50 prebivalcev ter, da je letna povprečna zmogljivost posameznega zasebnega vodovoda večja kot 10 m³ pitne vode na dan.¹⁰¹⁸

---

¹⁰¹² ZV-1 dopušča zasebno lastnino vode samo v primeru, ko postane lastnik vode imetnik vodne pravice za stekleničenje vode za količino izčrpane in ustekleničene vode, zato, da vodo sploh lahko proda.

¹⁰¹³ Kot režijski obrat, javni gospodarski zavod, javno podjetje, z dajanjem koncesij osebam zasebnega prava in z vlaganjem javnega kapitala v dejavnost oseb zasebnega prava.

¹⁰¹⁴ Skupina poslank in poslancev: Predlog za začetek postopka za spremembo Ustave Republike Slovenije z osnutkom Ustavnega zakona, Državni zbor, 2014, str.1, (http://voda.svoboda.si/wp-content/uploads/sites/2/2016/02/Ustavna_pobuda-voda1.pdf), (februar 2016).

¹⁰¹⁵ Vključenih je bilo 47 izvajalcev, ki so v letu 2013 v celoti ali delno oskrbovali 156 občin s skupno 1.584.375 prebivalci, kar predstavlja 76,9 % vseh prebivalcev in 73, 6 % vseh občin v Sloveniji.

¹⁰¹⁶ Cerkvenik Stanka, Rojnik Enisa: Primerjalna analiza – pogoji izvajanja gospodarskih javnih služb varstva okolja in vpliv na stroške, Zbornik 5. problemske konference komunalnega gospodarstva, GZS Zbornica komunalnega gospodarstva, Ljubljana 2015, str. 73 – 80.

¹⁰¹⁷ 1. in 2. odstavek 149. člena ZVO-1.

¹⁰¹⁸ 1. in 2. odstavek 9. člena Uredbe o oskrbi s pitno vodo.

Državni predpisi torej urejajo v okviru dolžnosti občine le zagotavljanje oskrbe s pitno vodo preko javnega vodovoda, vse preostale možne načine oskrbe pa so prepuščene ureditvi posamezne občine. Takšna ureditev je neustrezna, saj je pravico do čiste pitne vode potrebno zagotoviti vsem prebivalcem.¹⁰¹⁹ Zdravstvena stroka opozarja, da se pri drugih načinih oskrbe s pitno vodo,¹⁰²⁰ pojavljajo težave z zagotavljanjem zdravstveno neoporečne vode, zato je zagotavljanje oskrbe preko sistema javnega vodovoda, predvsem z vidika kakovosti, najboljša rešitev. Zato so alternativni načini oskrbe v bistvu bolj začasne rešitve, v izjemnih primerih, ko priključka na vodovod ni mogoče zagotoviti in jih je prav tako potrebno pravno urediti ter določiti ukrepe za zagotavljanje zdravstveno ustrezne pitne vode.¹⁰²¹

Država je pomanjkljivo uredila tudi lastne, zasebne oblike oskrbe s pitno vodo.¹⁰²² Država je namreč odgovorna zagotavljati dostop do pitne vode vsem prebivalcem, ne glede na to, da se nekateri oskrbujejo iz zasebnih vodovodov. *Uredba o oskrbi s pitno vodo* določa le pogoje, kdaj morajo zasebni vodovodi imeti svojega upravljavca ter, da morajo lastniki zasebnega vodovoda skleniti pogodbo o upravljanju s pravno ali fizično osebo in o upravljavcu zasebnega vodovoda pisno obvestiti občino.¹⁰²³ Uredba tako ničesar ne določa o vsebini takšne pogodbe, o nalogah in obveznostih upravljavcev ter o nadzoru nad upravljanjem.

Gospodarjenje z vodo in vodovodnim omrežjem, po mnenju Komisije za državno ureditev, ne sme biti predmet pridobitne dejavnosti gospodarskih družb in korporacij, ki se ukvarjajo s pridobivanjem dobička na trgu. Opozorili so na problem različne dostopnosti do pitne vode v Sloveniji in, da se tudi pri nas dogaja komercializacija pitne vode. Cena oskrbe s pitno vodo je ekonomska kategorija in zato državljani v različnih delih Slovenije plačujejo različno ceno oskrbe z vodo, odvisno od kakovosti vodnih virov, njihove dostopnosti in razpoložljivosti. Zaradi različne omrežnine, kljub enaki ceni kubičnega metra pitne vode, prebivalci na koncu plačajo različno ceno. Pravica do pitne vode bi morala izhajati iz enotne cene na ravni države. Država pa je javne gospodarske službe prepustila v celoti lokalnim skupnostim, zaradi česar je v Sloveniji že nekje 32 zasebnih družb, ki imajo pogodbe z občinami ali pa so jim te podelile koncesijo za oskrbo s pitno vodo.¹⁰²⁴ Izvajalci storitev sicer niso zavezani k pridobivanju dobička in tudi če gre za zasebna podjetja, so cene pitne vode regulirane v

---

¹⁰¹⁹ Ne glede na to, ali je na določenem območju zgrajen sistem javnega vodovoda in ali je posameznik lastnik objekta, ki izpolnjuje pogoje za priključitev na javni vodovod.

¹⁰²⁰ Npr. preko cistern in zbiralnikov, kot smo lahko videli na primeru Izraela.

¹⁰²¹ Ahačič J., Bregač M., Gril M., Košir T., Zupančič S.: *Odgovornost države zagotavljati pravico do čiste pitne vode*, Pravna klinika za varstvo okolja 2014/2015, elektronska knjiga, Ljubljana: Pravna fakulteta, 2015, str. 128, (<http://www.pf.uni-lj.si/media/odgovornost.drzave.zagotavljati.pravico.do.ciste.pitne.vode.pdf>), (januar 2016).

¹⁰²² To so mali vodovodi, cisterne, lastni izviri, ki jih je predvsem po manj dostopnih, hribovitih področjih še veliko. V primeru, kadar izgradnja javnega vodovoda ni mogoča, je to lahko ustrezna rešitev, za oskrbo prebivalcev teh območij s pitno vodo, vendar bi tudi to področje moralo biti konkretnije pravno urejeno.

¹⁰²³ 3. in 4. odstavek 8. člena Uredbe o oskrbi s pitno vodo.

¹⁰²⁴ Pogodbe v tem primeru podpisujejo lokalne skupnosti in jih v občinskih in mestnih svetih potrjujejo z navadno večino. Glede na veliko število malih občin je tako vprašljiva kvaliteta takšne pogodbe. V velikih občinah namreč take pogodbe lahko urejajo z ustreznimi pravnimi službami in najetimi zunanjimi strokovnjaki, medtem ko je v manjših občinah to lahko ovira, ki vodi v pogodbe, ki so lahko potencialno škodljive za lokalne skupnosti in občane.

okviru lokalnih skupnosti in države.¹⁰²⁵ Vendar, oskrba s pitno vodo je preveč pomembna gospodarska javna služba, da bi lahko bila prepuščena trgu.¹⁰²⁶

Izvajanje občinskih gospodarskih javnih služb varstva okolja, kamor spada tudi oskrba s pitno vodo, pomembno vpliva na kakovost življenja ljudi. Nemoteno in trajno zagotavljanje teh dejavnosti je v splošnem družbenem interesu, zato prevzemajo skrb za zagotavljanje komunalnih storitev lokalne skupnosti in omogočajo, da so pod enakimi pogoji dostopne vsem. Občine v ta namen največkrat ustanovijo javno podjetje in mu zagotovijo javno infrastrukturo za izvajanje storitev. Gre za družbeno občutljivo področje, za katerega še posebej velja stališče, da kadar podjetja uporabljajo sredstva, ki pripadajo družbi, že dejstvo o njihovi uporabi ustvarja etično dolžnost, da je treba ta sredstva vrniti družbi v obliki koristi.¹⁰²⁷

8.4.1. Odgovornost upravljavcev - Problemi in predlogi za izboljšave

Lokalne gospodarske javne službe, kamor spadajo tudi upravljavci oskrbe s pitno vodo, so v Sloveniji skoraj povsem neurejene, saj razen nekaj splošnih določb ZVO-1 in določb ZGJS, zanje ni posebne zakonske ureditve. V skladu s ZGJS so lokalne gospodarske javne službe v celoti v pristojnosti občin. Njihovi problemi so različni, vendar vsi izhajajo iz enega temeljnega razloga – preslabe zakonske ureditve. Prav tako problemi izvirajo tudi iz tega, da so številne občine bodisi finančno bodisi upravno premalo zmogljive za izvajanje vseh navedenih nalog, območje občine pa je tudi premalo za racionalno upravljanje.¹⁰²⁸ Vedno več pozornosti se posveča razpravam o učinkovitosti delovanja države in njenih služb, zaradi česar si v zadnjih letih svetovno gospodarstvo prizadeva doseči odprtje trgov, s povečanjem obsega poslovanja. Vprašanje učinkovitosti izvajanja javnih služb se pojavlja kot eden glavnih ciljev prestrukturiranja javne uprave, v Sloveniji pa se vse bolj odpirajo vprašanja o združevanju občin ter podredno tudi vprašanja o združevanju izvajalcev GJS. Eden od najpogostejših primerov medsebojnega povezovanja je tudi izgradnja vodovodov (medsebojno povezovanje infrastrukturnih objektov).¹⁰²⁹ *Jereb* zato meni, da bi morali v

---

¹⁰²⁵ Izkušnje držav, kjer so upravljanje nad javnimi vodovodnimi sistemi prevzela različna podjetja, običajno velike multinacionalke, pa so negativnem, saj je kakovost oskrbe praviloma padla, voda se je podražila, kljub temu, da je podjetjem naraščal dobiček, pa ta niso vlagala v obnovo in izboljšanje vodovodne infrastrukture, kar je znižalo kakovost pitne vode ter zvišalo stroške vzdrževanja infrastrukture.

¹⁰²⁶ Republika Slovenija, Državni svet, Komisija za državno ureditev, 2014 (http://www.ds-rs.si/sites/default/files/dokumenti/653-48mpredlog_za_zacetek_postopka_za_spremembo_ustavepa_1861-vi.pdf), (februar 2016).

¹⁰²⁷ Cerkvenc Stanka: Koncept družbeno odgovornega poslovanja – izziv za komunalno gospodarstvo, Zbornik 5. problemske konference komunalnega gospodarstva, GZS Zbornica komunalnega gospodarstva, Ljubljana 2015, str. 23.

¹⁰²⁸ Pirnat R.: Pravna vprašanja prenosa nekaterih pristojnosti v zvezi z zagotavljanjem gospodarskih javnih služb z občin na državo, Računovodstvo v javnih podjetjih, LM Veritas, zbornik referatov, Ljubljana 2013, str.5-7.

¹⁰²⁹ Kljub v povprečju dobri vodnatosti Slovenije, vodni viri niso enakomerno porazdeljeni, zato je treba zagotoviti transport vode iz nekaterih območij na druga območja, s čimer se več ločenih distribucijskih omrežij povezuje v enoten oskrbovalni sistem.

tistih primerih, ko se zaradi različnih razlogov infrastrukturna omrežja ne omejuje več na območje občine, temveč se povezujejo v regijska omrežja, kar je značilno za oskrbo s pitno vodo, razmisliti glede spremembe pristojnosti za zagotavljanje gospodarske javne službe z občinske ravni na višjo raven.¹⁰³⁰

Kot primer dobre prakse organiziranosti javnih podjetij oskrbe s pitno vodo bi izpostavila Nizozemsko, kjer *Zakon o pitni vodi* ureja organizacijo oskrbe s pitno vodo in pooblašča organe Vlade kot odgovorne za zagotavljanje trajnostne varnosti glede javne oskrbe s pitno vodo. Ob tem ima centralna vlada osrednjo vlogo. Odgovornost za oskrbo s pitno vodo je zaupana desetim podjetjem za oskrbo s pitno vodo (medtem, ko jih je včasih bilo več kot 200). To so pol-javni organi, ki delujejo po zasebnem pravu, njihove delnice pa so v lasti pokrajine in občin. V letu 2004 je Parlament prepovedal opravljanje oskrbe s pitno vodo s strani zasebnega sektorja, vendar v praksi, podjetja za oskrbo s pitno vodo, veliko storitev pogodbeno naročajo zasebnemu sektorju.¹⁰³¹

Podjetja za oskrbo s pitno vodo na Nizozemskem financirajo stroške za proizvodnjo in distribucijo pitne vode s pristojbino (omrežnino), ki jo plača uporabnik. Pristojbina uporabnika je sestavljena deloma iz fiksne cene na enoto uporabnika za stroške infrastrukture in iz variabilnega dela, ki je odvisen od količine uporabljene vode.¹⁰³² Na splošno je mogoče sklepati, da so regionalni prenosi omejeni. To je razvidno iz porazdelitve vseh javnih stroškov za upravljanje vodnih virov. Po ocenah je 80 % celotnega javnega proračuna za vodne vire porabljenih s strani vodnih institucij na regionalni ravni, ki financirajo svoje proračune predvsem iz lokalnih dajatev. Preostalih 20 % je porabljenih ali s strani provinc ali centralne vlade, ki se večinoma financira iz splošnega proračuna.¹⁰³³

V okviru pogojev, potrebnih za učinkovito upravljanje gospodarskih javnih služb, je Vlada RS v skladu s priporočili OECD-ja, predvidela poenostavitev pravno-organizacijskih oblik, ki jih uporablja javni sektor, tako, da se tam, kjer je mogoče, uporabljajo pravno-organizacijske oblike zasebnega sektorja. Vendar bi s tem bilo potrebno poenostaviti tudi upravljanje

---

¹⁰³⁰ Jereb S.: Katere občinske gospodarske javne službe bi bilo ekonomsko smiselno prenesti na višjo raven, Računovodstvo v javnih podjetjih, LM Veritas, zbornik referatov, Ljubljana 2013, str. 19-23.

¹⁰³¹ OECD: Water Governance in the Netherlands: Fit for the Future?, OECD Studies on Water, OECD Publishing, Paris, 2014, str. 41, (http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/governance/water-governance-in-the-netherlands_9789264102637-en#page21), (februar 2016).

¹⁰³² To se razlikuje med podjetji za oskrbo s pitno vodo zaradi več dejavnikov, kot so razlike v operativni učinkovitosti, geoloških in biofizikalnih okoliščinah oskrbe z vodo, potrebne za pripravo pitne vode – priprava pitne vode iz površinske vode je dražja kot iz podtalnice – in zaradi praktičnega vidika, kot je oddaljenost transporta in okoliščine transporta. Zaradi zadnjih odpovedi davkov za odvzeme iz podtalnice, se bodo tudi stroški zmanjšali in posledično bodo tudi tarife, ki so jih plačevali uporabniki nižje.

¹⁰³³ OECD: Water Governance in the Netherlands: Fit for the Future?, OECD Studies on Water, OECD Publishing, Paris, 2014, str. 217-220, (http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/governance/water-governance-in-the-netherlands_9789264102637-en#page21), (februar 2016).

infrastrukture gospodarskih javnih služb¹⁰³⁴ in občinam omogočiti, da komunalno infrastrukturo kot kapitalski vložek prenesejo na sedanja javna podjetja v njihovi lasti in s tem poenostavijo sistem vzdrževanja in investicij v infrastrukturo.¹⁰³⁵

Zaradi decentralizirane lokalne samouprave v Sloveniji je značilno izrazito občinsko pogojeno izvajanje gospodarskih javnih služb, kjer je problematično veliko število izvajalcev javnih služb oskrbe s pitno vodo na nivoju države, zaradi česar prihaja do neenakih standardov izvajanja, drage storitve javnih služb, pomanjkljiva usposobljenost kadrov in otežen nadzor, kakor tudi problem prevelikega števila občin. Ena izmed rešitev problemov bi bila sigurno dvoravska lokalna samouprava, ki zaenkrat v Sloveniji še ni zaživela. Prav tako pa bi bilo možno preko zagotovitve ustrezne pravne podlage medobčinsko povezovanje zaradi skupnega zagotavljanja storitev, skupnega investicijskega vlaganja za zagotovitev potrebne infrastrukture ipd. Vendar se predlog nanaša le na medobčinska povezovanja služb za oskrbo s pitno vodo, tako, da bi se na ravni države ustanovilo le nekaj (npr. 6) večjih komunalnih podjetij za oskrbo s pitno vodo (po vzoru Nizozemske) in ne na vsesplošno povezovanje vseh javnih služb v posamezni občini, ki medsebojno nimajo niti podobne dejavnosti in bi šlo le za lažje prikrivanje pretakanja sredstev in pokrivanje izgube manj uspešnih podjetij s strani uspešnejših. Za zagotovitev vzdržne infrastrukture, njene obnove ter zagotavljanja nivoja kvalitetne pitne vode, menim, da bi to predstavljalo velik korak nazaj. Prakse poslovanja takšnih večjih korporacij v smislu holdingov in koncernov (kar sicer ni tema moje naloge, zato to le omenjam) se niso izkazale kot uspešne in sama podjetja pričajo o številnih težavah s katerimi se zaradi tega soočajo.

Čeprav je naloga komunalnih podjetij, da smotrno izvajajo gospodarske javne službe, pa sama ne morejo v celoti vplivati na to. Na smotrnost izvajanja javnih služb namreč pomembno vpliva javna infrastruktura, s katero komunalno podjetje razpolaga in brez nje smotrno izvajanje ni mogoče. Ker pa se odločitev o tem, s kakšno infrastrukturo bo posamezno javno podjetje razpolagalo, ne sprejema v komunalnih podjetjih, le-ta nikakor ne morejo biti v celoti odgovorna za smotrno izvajanje gospodarskih javnih služb. Del odgovornosti za to morajo sprejeti občine, ki odločajo o izvajanju investicij v javno infrastrukturo.¹⁰³⁶

---

¹⁰³⁴ Po predvidevanjih Slovenske izhodne strategije 2010-2013 naj bi prenos infrastrukture v kapital javnih podjetij omogočil njihovo prestrukturiranje v gospodarske družbe ter združevanje in s tem večjo tehnično in stroškovno učinkovitost delovanja in investiranja, kakor tudi konkurenčnost cen komunalnih storitev.

¹⁰³⁵ Butina Dušan: Analiza stanja na področju komunalnega gospodarstva z vidika zagotavljanja gospodarskih javnih služb, Zbornik problemske konference komunalnega gospodarstva, GZS Zbornica komunalnega gospodarstva, Ljubljana 2011, str. 16-17.

¹⁰³⁶ Loncner M.: Cene komunalnih storitev z vidika zagotavljanja trajnostnega razvoja, Zbornik 4. problemske konference komunalnega gospodarstva, GZS Zbornica komunalnega gospodarstva, Ljubljana 2014, str. 84-85.

8.4.2. Vloga občin in vpliv na zagotavljanje komunalnih storitev

Občine so imele v evropskem prostoru že od nekdanje osrednje vloge pri zagotavljanju komunalnih storitev, saj je v skoraj vseh evropskih državah odgovornost in skrb za komunalno oskrbo v pristojnosti občin, ki imajo v večini primerov tudi v lasti komunalno infrastrukturo. Za komunalni sektor oskrbe s pitno vodo je značilno ločeno lastništvo infrastrukture in izvajanja storitev.¹⁰³⁷

Lokalne oblasti so velikokrat odgovorne za zagotavljanje varne pitne vode in sanitarij. Ker decentralizacija - prenos pristojnosti in odgovornosti iz centralne države na vmesno in lokalno raven, poteka v približno 80 odstotkov vseh držav v razvoju in v državah na prehodu, imajo lokalne oblasti vse pomembnejšo vlogo pri uresničevanju pravice do vode. Obveznosti, ki izhajajo iz človekove pravice do vode morajo upoštevati tudi lokalne oblasti, saj so te del vlade oziroma so nacionalne vlade prenesle del teh pristojnosti na njih. V obeh primerih, je primarna obveznost za spodbujanje in zaščito pravice do voda na nacionalni vladi, ki je odgovorna za spremljanje zmogljivosti lokalnih oblasti in jim omogočiti, da opravljajo svoje naloge, z zagotavljanjem ustrezne pristojnosti in zadostnih sredstev.¹⁰³⁸ V *Splošnem komentarju št. 15* je Odbor poudaril, da mora tam, kjer je zagotavljanje vode bilo preneseno na regionalne ali lokalne oblasti, država zagotoviti, da ti lokalni organi ne ravnavo diskriminatorno in, da imajo dovolj sredstev za ohranjanje in razširitev oskrbe in kakovosti vodnih storitev. Za zagotovitev lokalnih potreb po vodi in sanitarijah se morajo države osredotočati na razširitev dostopa do populacije in področij, ki ostajajo slabo preskrbljena z vodo ali pa dostopa do vode sploh nimajo in sicer z primerno zakonodajo, politiko in strategijami. Po smernicah Podkomisije za realizacijo pravice do pitne vode in sanitarij, morajo "države na vseh ravneh vlade dati prednost vodni in sanitarni politiki in programom za osebe, ki so brez osnovnega dostopa do vode".¹⁰³⁹

Kot primer je upravljanje z vodami na Nizozemskem, ki zahteva učinkovito soodvisno upravljanje več akterjev in delničarjev in je v skladu z evropsko obveznostjo, zagotovilo ustrezne pristojne organe in upravno ureditev za upravljanje porečij. Temelji na neke vrste tristranskem odnosu med regionalnimi vodnimi organi, pokrajinami in občinami pristojnimi za vodno gospodarstvo, prostorsko načrtovanje in uporabo zemljišč. Nizozemske province so v skladu z ustavo, nadzorniki regionalnih vodnih organov, in imajo ključno vlogo pri vzpostavitvi, reševanju in urejanju le teh, vključno s sestavo svojih Upravnih odborov. Razlogi za tak nadzor so, določiti meje avtonomiji decentraliziranih organov, v državi, ki je

---

¹⁰³⁷ Butina Dušan: Analiza stanja na področju komunalnega gospodarstva z vidika zagotavljanja gospodarskih javnih služb, Zbornik problemske konference komunalnega gospodarstva, GZS Zbornica komunalnega gospodarstva, Ljubljana 2011, str.13.

¹⁰³⁸ International Council on Human Rights Policy: Local Government and Human Rights: Doing Good Service, International Council on Human Rights Policy. Versoix, Switzerland, 2005, str. 11, (http://www.ichrp.org/files/reports/11/124_report.pdf), (marec 2013).

¹⁰³⁹ The world health organization: The right to water, UN Human Rights, Fact sheet no. 35, Geneva 2010, str. 32, (<http://www.ohchr.org/Documents/Publications/FactSheet35en.pdf>), (marec 2016).

decentralizirana državna enota. Od leta 2011, ko je bil sprejet *Upravni sporazum o vodnih zadevah*, odobritev provinc za načrt upravljanja ni več potrebna. *Zakon o vodah* omogoča, pokrajinsko izdajo navodil regionalnemu organu za upravljanje z vodami, za uresničevanje svojih pooblastil in odgovornosti.¹⁰⁴⁰ Naloge opravljajo v skladu s svojimi listinami (Listine občin), usklajeno z zakonodajo na drugih področjih (prostorsko načrtovanje in okolje) ter preko usklajevanja z regionalnimi organi za vodo.¹⁰⁴¹

V sistemih, kjer je prišlo, kot v Sloveniji, do izročitve delnic družb za oskrbo z vodo na občine, je Vlada praktično vse težave, povezane z vodovodom in kanalizacijo prepustila občinam. Jasno je, da občine nimajo dovolj znanja ali izkušenj za javni nadzor in upravljanje voda. Obstaja resnično tveganje, da občine, ki nimajo zmogljivosti ali upravljaljskih sposobnosti ne bodo mogle odgovorno izpolnjevati svojih obveznosti, kar bi lahko privedlo do privatizacije vodnih storitev v različnih oblikah (s prodajo delnic, prodajo premoženja, pogodbeno delovanje z zasebnimi ponudniki itd).¹⁰⁴² Težave za podjetja za oskrbo s pitno vodo, ki so v občinski lasti, predstavljajo tudi investicije v infrastrukturo, za obnovo, nadgradnjo in izgradnjo nove infrastrukture. Ker vlade nočejo povečati deleža države, uporabljajo nezadostno javno finančno podporo kot argument za pospeševanje vključevanja zasebnikov v zagotavljanje vodnih storitev.¹⁰⁴³

Zaradi uskladitve z *Mednarodnimi standardi računovodskega poročanja* je slovenski računovodski standard 35 (2006) odpravil računovodsko izkazovanje sredstev v upravljanju na področju gospodarskih javnih služb, zato so morali upravljavci in lastniki komunalne infrastrukture po koncu prehodnega obdobja (do 1.1.2010) ustrezno uskladiti medsebojna razmerja glede upravljanja, investiranja, ipd.¹⁰⁴⁴ Ob prenosu infrastrukture v poslovne knjige občin,¹⁰⁴⁵ le-te namensko zbrana sredstva iz naslova najemnin uporabljajo popolnoma nenamensko in največkrat za krpanje proračunskih lukenj.¹⁰⁴⁶ Namenskost rabe proračunskih

---

¹⁰⁴⁰ Odgovornost občinskih organov pa vključuje zbiranje in prevoz komunalnih odpadnih voda in dolžnosti glede deževnice in podzemne vode v urbanih območjih.

¹⁰⁴¹ OECD: *Water Governance in the Netherlands: Fit for the Future?*, OECD Studies on Water, OECD Publishing, Paris, 2014, str. 33-35, (http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/governance/water-governance-in-the-netherlands_9789264102637-en#page21), (februar 2016).

¹⁰⁴² Tako je, na primer, mesto Bratislava (Slovaško glavno mesto s približno 550.000 prebivalcev) že pripravljalo svojo vodovodno omrežje za privatizacijo v letu 2002, s francoskim podjetje Vivendi/Veolia. Z novo izvoljenim občinskim svetom konec leta 2002, je mesto spremenilo načrte in ustavilo postopek privatizacije. Vendar tak sklep ne more preprečiti nadaljnjih poskusov privatizacije vode v prihodnosti.

¹⁰⁴³ Havlicek R.: *Learning from privatisation of water services in Trencin, Slovakia, Reclaiming Public Water*, (p. 201-212), str. 211, (<https://www.tni.org/files/waterslovakia.pdf>), (marec 2016).

¹⁰⁴⁴ Oplotnik Žan J.: *Finančne posledice prenosa komunalne infrastrukture iz upravljanja in problematika izvajanja gospodarskih javnih služb*, Zbornik problemske konference komunalnega gospodarstva, GZS Zbornica komunalnega gospodarstva, Ljubljana 2011, str. 70.

¹⁰⁴⁵ S prevzemom infrastrukture so občine v svoje poslovne knjige prevzele tudi vodenje in izvajanje investicij ter s tem praktično spremenile izvajalce javnih služb v režijske obrate.

¹⁰⁴⁶ Ob tem je potrebno poudariti, da se je že poskus prenosa infrastrukture na občine v letu 1997 končal neuspešno. Evidence o novozgrajeni infrastrukturi so se takrat izgubile, za kar glede na izkušnje javnih podjetij, obstaja bojazen tudi sedaj, zato javna podjetja sama vodijo evidence izvenbilančno, da se ne bi ponovila takratna zgodba. Gre za delo, ki bi ga dejansko morale izvajati občine.

finančnih sredstev je bila določena že z *Zakonom o javnih financah*,¹⁰⁴⁷ vprašanje pa ostaja kako zavarovati namensko zbrana sredstva najemnine v občinskih proračunih, da bodo namenjena izključno za izvajanje javne službe npr. vodooskrbe.¹⁰⁴⁸ Občine tako kljub predhodno dogovorjenim letnim načrtom izgradnje in zamenjave vodoovodne infrastrukture zbrana in nakazana sredstva porabijo za reševanje svoje insolventnosti.¹⁰⁴⁹ Javna podjetja tako za izvajanje svoje dejavnosti nimajo ustreznih sredstev, občine, kot investitorji, pa se kljub usklajenim planom izgradnje in vzdrževanje vodovodne infrastrukture tega ne držijo. Občine namreč vidijo najemnino za vodovodno infrastrukturo kot priložnost za polnitev praznih občinskih blagajn, ne pa kot obvezo za namensko rabo za vlaganje v sredstev nazaj v komunalno infrastrukturo vodooskrbe. To pomeni slabšanje storitev in kakovost izvajanja javnih služb, staranje komunalne infrastrukture in padanje njene vrednosti. Ker prav tako ni realno pričakovati, da bodo občine zaposlile ljudi, za vodenje infrastrukture v svojih poslovnih knjigah in, ki bi organizirali in izvajali investicije v javno infrastrukturo je najbolje, da bi se to izvajalo na podlagi pooblastila v javnih podjetjih. Ker so takšne odločitve sedaj prepuščene lokalni ravni, županom, se to med občinami zelo razlikuje, največkrat pa ravno na škodo infrastrukture, zaradi česar bi morala ukrepati s strani države tako Vlada, kot Računsko sodišče.¹⁰⁵⁰

Računsko sodišče je ocenilo, da Vlada RS v Slovenski izhodni strategiji ni vzpostavila celovite strategije upravljanja infrastrukture za izvajanje GJS, saj ta ne temelji na izvedenih primerjalnih analizah. V slovenskem pravnem redu ni jasno in enotno določeno, kdo je lahko lastnik infrastrukture za izvajanje GJS ter kakšna so razmerja med državo/občinami kot lastniki infrastrukture in izvajalci GJS. Ugotovili so, da prav tako niso opredeljeni ustrezni nadzorni mehanizmi pri zaračunavanju nadomestila za uporabo infrastrukture za izvajanje GJS. Vlada pa s predpisi ni ustrezno opredelila namenskosti porabe sredstev nadomestila za uporabo infrastrukture za izvajanje GJS, saj menijo, da določba v ZJF preširoko opredeljuje namen teh prihodkov, ki bi se tako lahko porabili za financiranje investicij v katero koli stvarno premoženje države ali občine. Na podlagi teh ugotovitev je Vlada bila pozvana k pripravi načrta aktivnosti z navedbo aktivnosti, odgovornih oseb in rokov.¹⁰⁵¹

---

¹⁰⁴⁷ 43. člen *Zakona o javnih financah* (Uradni list RS, št. 11/11 – uradno prečiščeno besedilo, 14/13 – popr., 101/13, 55/15 – ZFisP in 96/15 – ZIPRS1617).

¹⁰⁴⁸ Vsekakor je problem tudi drobljenju občin in komunalnih podjetij. Z nastankom novih občin so nastajala tudi nova komunalna podjetja, kjer nekatera niso sposobna za delo na trgu, nekatera pa se oklepajo svojega monopolnega položaja.

¹⁰⁴⁹ Nenamenska raba sredstev na primeru Mariborskega vodoovoda, d.d.: V letu 2009 je Mariborski vodovod, d.d. izvedel vzdrževanje in zamenjavo 45 km vodovodnega sistema, v letu ukinitve sredstev v upravljanju 9 km in v letu 2011 samo še 200 m.

¹⁰⁵⁰ Burnač Danilo: Finančne obveznosti izvajalcev javne službe vodooskrbe in nenamenska raba finančnih virov iz tega naslova, Zbornik problemske konference komunalnega gospodarstva, GZS Zbornica komunalnega gospodarstva, Ljubljana 2011, str. 46-48.

¹⁰⁵¹ Jereb S.: Predstavitev aktualnih ugotovitev računskega sodišča na področju izvajanja gospodarskih javnih služb varstva okolja, Zbornik problemske konference komunalnega gospodarstva, GZS Zbornica komunalnega gospodarstva, Ljubljana 2011, str. 65-66.

Predlog za rešitev opisanih problemov bi bil v ureditvi druge ravni lokalne samouprave, kar je do sedaj v Sloveniji bilo neuspešno. S tem bi se infrastruktura prenesla na regijsko oz. pokrajinsko raven,¹⁰⁵² znotraj enega večjega oskrbovalnega sistema pa bi lahko ob regijski lastnini imeli tudi enotno ceno oskrbe s pitno vodo za celotno regijo.¹⁰⁵³ Različne cene znotraj enega oskrbovalnega sistema namreč povzročijo težave tako izvajalcu javne službe pri obračunavanju, kot tudi občinam pri plačilu tranzita vode skozi sosednjo občino in delitvi stroškov za vlaganje v objekte in infrastrukturo. Navedeno potrjujejo tudi rezultati primerjalne analize izvajanja oskrbe s pitno vodo, ki jo je konec leta 2014 izvedla Zbornica komunalnega gospodarstva, kjer je bilo ugotovljeno, da so stroški oskrbe vode iz velikih vodovodnih sistemov praviloma nižji, iz malih vodovodnih sistemov pa višji.¹⁰⁵⁴ To dokazuje, da bi bilo tudi združevanje manjših vodovodnih sistemov na območju posamezne regije smiselno in učinkovitejše. V Sloveniji bi tako lahko namesto 37 izvajalcev za oskrbo s pitno vodo, teh bilo le šest, kar bi med drugim vplivalo na boljšo organiziranost, učinkovitost, finančno vzdržnost ter stroškovno vzdržnost.

Vehovar v svoji analizi sistemske korupcije ugotavlja, da ta obstaja tudi na ravni lokalne samouprave, kjer imajo lokalne elite povezave v centru oblasti. Ugotavlja, da se iz leta v leto dviguje tudi delež politično okuženih nadzornikov, kar omogoča večje izčrpavanje finančnih sredstev. Ker denarja, ki ga je mogoče izpleniti iz podjetij v večji ali manjši lasti države, počasi zmanjkuje, je preusmeritev na lokalno raven razumljiva. Hkrati pa so dobički plenilcev zagotovljeni, saj bodo ljudje vodo zmeraj potrebovali. Stroški izčrpavanja pa se slej kot prej pokažejo v obliki višje cene komunalnih storitev, saj tržnega tekmovanja, ki bi te cene korigiral, ni. *Vehovar* ugotavlja, da bi kaj takega bilo mogoče le, če bi dopustili privatizacijo vode.¹⁰⁵⁵ Ali nas bo sistemska korupcija na ravni lokalne samouprave, pahnila v krog privatizacije in trženja naravnih virov? Kaj lahko naredimo, da zaščitimo javni interes pred slabimi gospodarji in ohranimo status vode kot naravnega dobra in ne tržnega blaga, kamor nas silijo posledice slabega upravljanja z vodnimi viri, komunalno infrastrukturo in ne nazadnje z namenskimi sredstvi, ki že sama po sebi ustvarjajo etično dolžnost, da bi se morala vrniti družbi, v obliki koristi – izboljšane infrastrukture, manjših izgub in kvalitetnejše pitne vode.

---

¹⁰⁵² S tem bi npr. v Mariborskem vodovodu, ki oskrbuje 17 občin, odpadle neproduktivne razprave v vsaki občini posebej, kjer se je potrebno usklajevati z župani in na občinskih svetih o ceni vode.

¹⁰⁵³ V 19 občinah, ki jih je v letu 2011 oskrboval Mariborski vodovod, je bilo kar 33 različnih cen. Tako lahko danes zabeležimo primere, kjer dve sosedski gospodinjstvi, ki sta geografsko narazen za nekaj metrov in sta vezani na istega izvajalca, plačujeta popolnoma različno fiksno nadomestilo, to je omrežnino, samo zato ker ju loči občinska mejna črta, pri čemer je izvajalec isti, prav tako pa obe gospodinjstvi napaja isti vodooskrbni sistem.

¹⁰⁵⁴ Cerkvenc Stanka, Rojnik Enisa: Primerjalna analiza – pogoji izvajanja gospodarskih javnih služb varstva okolja in vpliv na stroške, Zbornik 5. problemske konference komunalnega gospodarstva, GZS Zbornica komunalnega gospodarstva, Ljubljana 2015, str. 80.

¹⁰⁵⁵ Vehovar Urban: Sistemska korupcija na ravni lokalne samouprave, Zbornik 5. problemske konference komunalnega gospodarstva, GZS Zbornica komunalnega gospodarstva, Ljubljana 2015, str. 66 - 68.

Ker se odločitev o tem, s kakšno infrastrukturo bo posamezno javno podjetje razpolagalo, ne sprejema v komunalnih podjetjih, le-ta nikakor ne morejo biti v celoti odgovorna za smotrno izvajanje gospodarskih javnih služb. Del odgovornosti za to morajo sprejeti občine, ki odločajo o izvajanju investicij v javno infrastrukturo. Če imajo občine pristojnost odločanja o investicijah v infrastrukturo, morajo biti odgovorne tudi za to, se te investicije izvajajo na smotrni način, kar je mogoče le, če se odločitve o investicijah in novih cenah sprejemajo hkrati.¹⁰⁵⁶

Vehovar meni, da je nujna vzpostavitev mehanizmov nadzora, vse od delovanja politične opozicije v okviru demokratične ureditve na lokalni in nacionalni ravni pa do delovanja represivnih organov (npr. Nacionalni preiskovalni urad). Veliko pa bi bilo narejenega že, če bi bistveno zmanjšali število občin, na kar, kot kaže, zaenkrat še ne moremo računati. Težko je tudi spremeniti globoko ukoreninjene mentalitete in preživetvene prakse, zato je upravičena skrb, da se bodo izčrpavanja javnih sredstev ter plenjenja prebivalcev lokalne in širše skupnosti nadaljevala tudi v naslednjih letih.¹⁰⁵⁷

Nekdanji centralistični način upravljanja voda je izključil učinkovito sodelovanje javnosti pri sprejemanju odločitev. Celo danes, občine, zastopniki vodnih podjetij in druge javnopravne institucije, pogosto ne dovolijo javnosti, da "posega v njihove pristojnosti". Ključnega pomena za javni nadzor je, da so vse informacije, povezane z upravljanjem voda, kot tudi odločitve o strateško načrtovanih procesih, odprte za javnost. Občinski svetniki, uradniki in predstavniki vodnih podjetij bi morali bolje razumeti, da javni nadzor lahko samo pomaga zagotoviti učinkovitejše storitve.¹⁰⁵⁸

8.4.3. Potreba po zagotovitvi sredstev za obnovo vodovodne infrastrukture – odgovornost države in občin

Na podlagi predstavljenih problemov v zgornjih poglavjih je vidna resna težava v odnosih med državo, občinami in izvajalci javnih služb in vprašanja odgovornosti. Na eni strani država izvajalcem javnih služb nalaga velike finančne obveznosti in standarde kakovosti, po drugi strani pa omejuje rabo namensko zbranih sredstev, ki bi se morala porabiti za dela na javni infrastrukturi.

Glede javne infrastrukture ZGJS določa, da se objekti in naprave, namenjeni za izvajanje obveznih GJS, ki so določeni kot javno dobro, lahko uporabljajo samo na način in pod pogoji,

---

¹⁰⁵⁶ Loncner M.: Cene komunalnih storitev z vidika zagotavljanja trajnostnega razvoja, Zbornik 4. problemske konference komunalnega gospodarstva, GZS Zbornica komunalnega gospodarstva, Ljubljana 2014, str. 85.

¹⁰⁵⁷ Vehovar Urban: Sistemska korupcija na ravni lokalne samouprave, Zbornik 5. problemske konference komunalnega gospodarstva, GZS Zbornica komunalnega gospodarstva, Ljubljana 2015, str. 68.

¹⁰⁵⁸ Havlicek R.: Learning from privatisation of water services in Trencin, Slovakia, Reclaiming Public Water, (p. 201-212), str. 212, (<https://www.tni.org/files/waterslovakia.pdf>), (marec 2016).

določenimi z zakonom.¹⁰⁵⁹ Gospodarska javna infrastruktura je državnega in lokalnega pomena.¹⁰⁶⁰ Občine kot lastnice javne gospodarske infrastrukture sprejemajo odločitve o vrsti in obsegu infrastrukture. Sama vrsta in vrednost javne infrastrukture neposredno vplivata na poslovanje javnega komunalnega podjetja in sicer s stroškom najemnine¹⁰⁶¹ in stroški izvajanja gospodarskih javnih služb.¹⁰⁶² Občine bi zato pri sprejemanju svojih odločitev o vrsti in obsegu investicij v infrastrukturo morale ravnati odgovorno do vseh svojih občanov, predvsem bi njihove odločitve morale temeljiti na strokovnih argumentih, da bi bila zagotovljena optimalna javna infrastruktura, ki bi omogočala učinkovito izvajanje storitev oskrbe s pitno vodo na določenem področju.¹⁰⁶³

V veljavni zakonodaji namenskost najemnin za javno infrastrukturo ni nikjer določena. ZJF določa le, da se najemnina uporabi samo za gradnjo, nakup in vzdrževanje stvarnega premoženja občine,¹⁰⁶⁴ medtem ko daje občinam sicer možnost, da se same z odlokom odločijo, da so najemnine namenski prihodek¹⁰⁶⁵ (torej za investicije v javno infrastrukturo), kar pa občine pri sprejemanju odlokov praviloma ne uporabljajo. Obstoječi predpisi tako ne zagotavljajo, da se bo ta dajatev (omrežnina) uporabila za namen, za katerega bi se morala, to je za zagotavljanje ustrezne infrastrukture za nemoteno izvajanje javne službe.¹⁰⁶⁶

Zaradi vseh predstavljenih problemov pa država tudi ne sledi evropskim direktivam, saj načelo uporabnik plača pri nas ni uveljavljeno, kot bi moralo biti. Cilj države, da občinam naloži bremena subvencioniranja cen, izvajalcem pa strošek vodnega povračila, lahko vodi v nepopravljivo škodo, ki jo bodo na koncu občutili občani.¹⁰⁶⁷ Izvajalci javnih služb pa so tisti,

---

¹⁰⁵⁹ Drugi zakoni urejajo javno premoženje oziroma javno infrastrukturo zelo različno, ponekod zelo pomanjkljivo. *Zakon o prostorskem načrtovanju* (Uradni list RS, št. 33/07, 70/08 – ZVO-1B, 108/09, 80/10 – ZUPUDPP, 43/11 – ZKZ-C, 57/12, 57/12 – ZUPUDPP-A, 109/12, 76/14 – odl. US in 14/15 – ZUUJFO) določa, da so gospodarska javna infrastruktura objekti ali omrežja, ki so namenjeni opravljanju GJS skladno z zakonom ter tista gospodarska infrastruktura, ki je kot taka določena z zakonom ali odlokom lokalne skupnosti, kakor tudi drugi objekti in omrežja v splošni rabi. Po *Zakonu o graditvi objektov* (Uradni list RS, št. 102/04 – uradno prečiščeno besedilo, 14/05 – popr., 92/05 – ZIC-B, 93/05 – ZVMS, 111/05 – odl. US, 126/07, 108/09, 61/10 – ZRud-1, 20/11 – odl. US, 57/12, 101/13 – ZDavNepr, 110/13 in 19/15) je del gospodarske javne infrastrukture tisti gradbeni inženirski objekt, ki tvori omrežje, namenjeno določeni vrsti gospodarske javne službe državnega ali lokalnega pomena ali ki tvori omrežje, ki je v javno korist.

¹⁰⁶⁰ Kulašič Sašo: Potrebujemo jasnejšo delitev med javnim in zasebnim, Podjetje in delo, št. 3-4, str. 610, GV Založba, Ljubljana 2010.

¹⁰⁶¹ V skladu z *Uredbo MEDO* se mora znesek najemnine za uporabo javne infrastrukture določiti najmanj v višini obračunane amortizacije, zato je znesek najemnine neposredno odvisen od vrednosti infrastrukture.

¹⁰⁶² To pomeni, da v kolikor javno podjetje nima primerne infrastrukture, je lahko s tem onemogočeno učinkovito izvajanje posameznih javnih služb, višajo pa se stroški: stroški vzdrževanja, stroški porabljenih kemikalij za zagotavljanje neoporečnosti pitne vode, stroški obratovanja infrastrukture, ipd.

¹⁰⁶³ Loncner Matej: Družbena odgovornost občin pri upravljanju javnih komunalnih podjetij, Zbornik 5. problemske konference komunalnega gospodarstva, GZS Zbornica komunalnega gospodarstva, Ljubljana 2015, str. 128-129.

¹⁰⁶⁴ 2. odstavek 80. člena ZJF.

¹⁰⁶⁵ 43. člen ZJF.

¹⁰⁶⁶ Loncner M.: Cene komunalnih storitev z vidika zagotavljanja trajnostnega razvoja, Zbornik 4. problemske konference komunalnega gospodarstva, GZS Zbornica komunalnega gospodarstva, Ljubljana 2014, str. 78-79.

¹⁰⁶⁷ Lokalne skupnosti so v primežu vseh predpisov, stroške vodenja in knjiženja investicij, dajanja soglasij in projektnih pogojev ter vodenje katastra, naložile izvajalcem javne službe. Za reševanje svojih insolventnih težav

ki so prepuščeni tako vplivom države kot občin in se velikokrat znajdejo pred neobljudljivimi situacijami, medtem ko si država in občine medsebojno podajajo oz. odrekajo pristojnosti.¹⁰⁶⁸

V Sloveniji občine niso samo (so) lastnice javnih komunalnih podjetij, ampak:

- odločajo tudi o načinu izvajanja posameznih gospodarskih javnih služb (z odloki);
- odločajo o vrstah in obsegu izvajanja investicij v javni infrastrukturi, ki jo javna komunalna podjetja uporabljajo za izvajanje gospodarskih javnih služb;
- od javnih komunalnih podjetij prejemajo dajatve, ki pomenijo pomemben delež javnih komunalnih podjetij, kot so npr. najemnine za infrastrukturo in okoljske dajatve;
- opravljajo funkcijo regulatorja cen storitev gospodarskih javnih služb.¹⁰⁶⁹

V skladu z navedenim so torej občine tiste, ki (na podlagi predpisanih zahtev s strani države) določijo standard izvajanja, ki ga zahtevajo od izvajalca posamezne gospodarske javne službe, v primeru moje naloge, izvajaca oskrbe s pitno vodo. Vendar javno podjetje mora imeti za doseg tega standarda zagotovljeno primerno infrastrukturo.¹⁰⁷⁰ Vir za izvedbo teh investicij bi nujno moral biti trajen in namenski – to so dajatve, ki jih občine prejemajo od javnih komunalnih podjetij. Kljub temu, da morajo uporabniki storitev javnih služb plačati omrežnino¹⁰⁷¹ ne glede na dejansko količino opravljenih storitev, bi bilo s strani občin odgovorno, vsa zbrana sredstva v celoti nameniti za izvedbo potrebnih obnovitvenih investicij v komunalno infrastrukturo.¹⁰⁷² Večletno neizvajanje potrebnih obnovitvenih investicij v infrastrukturo, bo slej kot prej zahtevalo še višje zneske za izvedbo nujnih investicij. Obstaja bojazen, da se bodo občine zaradi pomanjkanja sredstev za izvedbo investicij, v takih primerih odločile za podeljevanje koncesij.¹⁰⁷³

---

pa so se odločile, da bodo najmanj boleče prenesle obveznosti na izvajalce javnih služb ter nenamensko rabijo sredstva poslovne najemnine.

¹⁰⁶⁸ Burnač Danilo: Finančne obveznosti izvajalcev javne službe vodooskrbe in nenamenska raba finančnih virov iz tega naslova, Zbornik problemske konference komunalnega gospodarstva, GZS Zbornica komunalnega gospodarstva, Ljubljana 2011, str. 52.

¹⁰⁶⁹ Kot takšni regulatorji cen, bi občine morale zagotoviti, da uporabniki storitev plačujejo ustrezne cene teh storitev, cene, ki pokrivajo vse upravičene stroške njihovega izvajanja ter javnemu komunalnemu podjetju omogočajo tudi ustvarjanje minimalnega dobička, namenjenega razvoju.

¹⁰⁷⁰ Do težav pri upravljanju javnih komunalnih podjetij pa pride, ko se občine znajdejo v finančnih težavah. Takrat se primarnemu cilju občinskega proračuna in zagotavljanju likvidnosti prevečkrat podredijo ostali cilji. To pomeni, da cilj občine lahko postane tudi pobiranje čim višjih dajatev ter dobičkov javnih podjetij, s čimer se kratkoročno lahko povečajo prihodki občine. Ker občine lahko to dosežejo le takrat ko svoje vloge »regulatorja cen« storitev gospodarskih javnih služb ne izvajajo oz. z izčrpavanjem javnih komunalnih podjetij, obstaja dilema, ali izvajanje vseh navedenih aktivnosti s strani občin dolgoročno lahko zagotavlja njihov temeljni cilj: zagotavljanje smotnega izvajanja javnih služb v skladu z zahtevanim standardom in po sprejemljivih cenah.

¹⁰⁷¹ Gre za stalni del obračuna storitev javnih služb. Strošek najemnin, ki ga javna podjetja morajo plačati občinam, kot lastnicam infrastrukture, je vključen v izračun cene omrežnine.

¹⁰⁷² Posledice se namreč že kažejo v višjih stroških vzdrževanja javne infrastrukture, dolgoročno pa celo v motnjah pri izvajanju samih javnih služb.

¹⁰⁷³ Loncner Matej: Družbena odgovornost občin pri upravljanju javnih komunalnih podjetij, Zbornik 5. problemske konference komunalnega gospodarstva, GZS Zbornica komunalnega gospodarstva, Ljubljana 2015, str. 126-130.

Kot občine ima tudi država vir sredstev, ki bi jih lahko namenjala za izvajanje investicij v javno infrastrukturo za izvajanje javne službe, in sicer vodna povračila. Zato je mogoče trditi, da imajo občine skupaj z državo v obstoječi zakonodaji na razpolago zadostna sredstva za dolgoročno zagotavljanje primerne infrastrukture, če se le zbrana sredstva namensko in smotrno porabljajo. Vendar je ravno to eden izmed glavnih problemov s katerimi se srečujejo komunalna podjetja.¹⁰⁷⁴ Občine v Sloveniji praviloma tudi nimajo dolgoročnih ciljev in strategij na področju izvajanja investicij v javno infrastrukturo, posledice vsega pa občutijo komunalna podjetja, ki nimajo ustrezne infrastrukture, ki bi jim omogočala učinkovito izvajanje gospodarske javne službe. Za učinkovito izvajanje je namreč nujno potrebno dobro sodelovanje med občinami in posameznim komunalnim podjetjem.¹⁰⁷⁵

Urejena infrastruktura je osnova za življenje in razvoj ljudi. Preventivno, investicijsko in interventno vzdrževanje je odvisno od zavesti lastnika (občine) oz. trenutnega vodstva in upravljavca ter strokovnosti vseh sodelujočih. Čas dolgoročno zelo statičnih sistemov komunalne infrastrukture je minil, zato je potrebno v skladu z idejo trajnostnega razvoja teh sistemov tudi delovati. Sisteme vodooskrbe so namreč zgradili in nam jih predali v uporabo naši predniki, mi jih moramo vzdrževati in nadgrajevati tako, da jih bomo lahko predali našim zanamcem za nadaljnjo uporabo.¹⁰⁷⁶

V kolikor imajo občine pristojnost odločati o investicijah v infrastrukturo, bi morale biti tudi odgovorne za to, da se te investicije izvajajo na smotern način. Dilema ob vsem navedenem pa je tudi, ali je v obstoječem načinu, ko so cene storitev oskrbe s pitno vodo in ostalih gospodarskih javnih služb, večino posledica političnih odločitev, mogoče zagotavljati smotrno izvajanje gospodarskih javnih služb. Predvsem bi bilo pomembno, da se država in vsi tisti, ki pripravljajo in sprejemajo predpise in odločitve, ki vplivajo na izvajanje gospodarskih javnih služb zavedajo, kako se posamezne njihove odločitve odrazijo v praksi - v stroških in cenah in se nato vprašali, ali si tako raven storitev uporabniki še lahko privoščijo.¹⁰⁷⁷

In kakšno je trenutno stanje komunalne infrastrukture v Sloveniji?

Na podlagi operativnega programa za oskrbo s pitno vodo je razvidno, da je v letu 2014 amortizacijsko dobo doseglo okvirno 5850 km vodovodnih cevi, v primeru zamenjave le-teh bodo stroški investicije znašali približno 876 mio EUR. V obdobju 2014-2020 bi bilo potrebno zamenjati še 2055 km vodovodnih cevi, kar znaša še dodatnih 308 mio EUR. Skupaj bi torej morali, če bi sledili amortizacijskim dobam iz *Uredbe MEDO*, do leta 2020 zamenjati 7902 km

---

¹⁰⁷⁴ Večja kot je vrednost izvedenih investicij v infrastrukturo, višjo najemnino bo komunalno podjetje moralo plačati občini in višjo ceno bodo morali plačevati uporabniki storitev.

¹⁰⁷⁵ Loncner M.: Cene komunalnih storitev z vidika zagotavljanja trajnostnega razvoja, Zbornik 4. problemske konference komunalnega gospodarstva, GZS Zbornica komunalnega gospodarstva, Ljubljana 2014, str. 80-81.

¹⁰⁷⁶ Kočar Boštjan: Trajnostni razvoj in integracija učinkovitih rešitev vodooskrbnih sistemov s cilji dolgoročno optimirane in vzdržne infrastrukture kot podpora nacionalnemu gospodarstvu, Zbornik problemske konference komunalnega gospodarstva, GZS Zbornica komunalnega gospodarstva, Ljubljana 2011, str. 99.

¹⁰⁷⁷ Loncner M.: Cene komunalnih storitev z vidika zagotavljanja trajnostnega razvoja, Zbornik 4. problemske konference komunalnega gospodarstva, GZS Zbornica komunalnega gospodarstva, Ljubljana 2014, str. 85-86.

vodovodnih cevi (36% vseh javnih vodovodnih cevi v RS), kar znaša 1.183 mio EUR. Razloga za tako velik obseg potrebnih menjav sta dva. Prvi je neredno obnavljanje vodovodnih cevi starejših od 50 let (626 km vodovodnih cevi ima letnico izgradnje starejšo od 1900). Drugi razlog za večjo starost vodovoda pa je intenzivna gradnja vodovodnega omrežja v sedemdesetih letih prejšnjega stoletja.¹⁰⁷⁸ Kot nosilce teh ukrepov za zamenjavo je Ministrstvo določilo lokalne skupnosti in izvajalce javnih služb, samo pa se ponovno ogradilo od kakršne koli odgovornosti in finančne pomoči. Takšnih investicij pa, to vemo že sedaj, si občine v Sloveniji ne bodo mogle privoščiti.

8.4.4. Problematika zaradi nenamenskosti sredstev s strani Občine – primer Mariborskega vodovoda, javno podjetje, d.d.¹⁰⁷⁹

Mariborski vodovod, d.d. je javno podjetje, ki opravlja obvezno občinsko gospodarsko službo oskrbe s pitno vodo na območju 16 občin.¹⁰⁸⁰ V evidenci ima 46.100 vodomero in upravlja s 1.567 km vodovodnega omrežja. Vsaka občina ima samostojno pristojnost določati pristojno ceno. Zaradi vsakoletnega zmanjševanja vlaganj Mestne občine Maribor (MOM), ki je s 75,07% deležem največji lastnik javnega podjetja Mariborski vodovod, d.d., v obnovo in razvoj vodovodne infrastrukture, se pojavljajo vedno večje težave, povezane s starostjo cevovodov in posledicami, ki jih omenjena neinvestiranja prinašajo, kot so: povečane vodne izgube, povečanje števila prelomov, povečana poraba električne energije, povečano tveganje zaradi stalnosti dobave vode in tveganje za poslabšanje kakovosti vode in s tem okužb. Vlaganja v vodovodno infrastrukturo s strani MOM so vsako leto manjša, kljub temu da so tako upravljavci kot lastniki (v tem primeru MOM), na podlagi določil *Operativnega programa oskrbe s pitno vodo*, dolžni slediti ciljem zmanjšanja vodnih izgub z izvajanjem ukrepov v javnem vodovodnem omrežju ter povečanju varnosti, učinkovitosti ter gospodarnosti izvajanja oskrbe s pitno vodo.

Mariborski vodovod na območju Mestne občine Maribor od meseca avgusta leta 2002 zagotavlja standard oskrbe s pitno vodo brez kloriranja. Zmožnost vzdrževanja takšnega standarda je neposredno povezana z ustreznimi obnovami infrastrukture. Po podatkih iz GIS

---

¹⁰⁷⁸ Ministrstvo za okolje in prostor: Operativni program oskrbe s pitno vodo za obdobje od 2015 do 2020, Ljubljana 2015, str 91, (http://www.mop.gov.si/fileadmin/mop.gov.si/pageuploads/osnutki/op_oskrba_pitna_voda_2015_2020.pdf), (marec 2016).

¹⁰⁷⁹ Interni vir Mariborskega vodovoda, j.p., d.d.: Problematika večanja vodnih izgub zaradi nenamenskosti sredstev in s tem vprašljiva zmožnost zagotavljanja ustreznega standarda vodooskrbe v prihodnosti, Maribor, 2015.

¹⁰⁸⁰ Obvezno občinsko gospodarsko javno službo opravlja na podlagi sprejetega odloka za vsako občino, npr. za Maribor: Odlok o načinu opravljanja lokalne gospodarske javne službe oskrbe s pitno vodo v Mestni občini Maribor (MUV 3/2014).

informativnega sistema je bilo v MOM konec leta 2014 evidentiranih 581 kilometrov omrežja različnih vrst materialov.

Struktura cevodov v MOM na dan 31.12.2014

vrsta materiala	dolžina omrežja (m)	struktura (%)	Am.st.	količina potrebnih letnih menjav v (m)
lito železo	293.744	50,50	2,00	5.875
azbest	10.528	1,81	2,50	263
jeklo	37.686	6,48	3,00	1.131
PEHD	220.416	37,89	3,00	6.612
PVC	14.036	2,41	3,00	421
pocinkane cevi	5.275	0,91	3,00	158
Skupaj	581.684	100,00		14.460

Tabela 2: Struktura cevodov v MOM na dan 31.12.2014

Po amortizacijskih stopnjah iz *Uredbe MEDO*, ki temeljijo na tehničnih standardih in se po *Zakonu o računovodstvu* kot izjema lahko uporabljajo za namenska osnovna sredstva v občinski lasti, bi bilo letno potrebno zamenjati približno 14.460 metrov cevodov različnih dimenzij in materialov. Drug problem neustreznih vlaganj, je zmanjševanje vrednosti premoženja, kar je razvidno iz letnega stroška amortizacije v spodnji tabeli:

	Vrednost investicije realizirano (EUR)	indeks osnova leto 2010	strošek amortizacije (EUR)	indeks osnova leto 2010
leto 2010	1.750.766	100,00	1.404.266	100,00
leto 2011	1.045.357	59,71	1.273.330	90,68
leto 2012	520.360	29,72	1.286.278	91,60
leto 2013	462.998	26,45	1.268.991	90,37
leto 2014	602.240	34,40	1.272.499	90,62

Tabela 3: Primerjava vrednosti investicij in stroška amortizacije

Obračunana amortizacija v letu 2014 je bila za skoraj 10% nižja od tiste, ki je bila še obračunana v letu 2010. Investicijska aktivnost pa je nižja za 66% kot pred petimi leti.

	strošek amortizacije (EUR)	Vrednost investicije realizirano (EUR)	st.izkoriščenosti realizirane investicije v %
leto 2010	1.404.266	1.750.766	125
leto 2011	1.273.330	1.045.357	82
leto 2012	1.286.278	520.360	40
leto 2013	1.268.991	462.998	36
leto 2014	1.272.499	602.240	47

Tabela 4: Primerjava realizacije investij v strošku amortizacije

Tudi vrednosti realiziranih investicij so vsako leto nižje. V tabeli je prikazana stopnja realizacije, ki je nižja od polovice obračunane amortizacije. Ob tem je zaskrbljujoče dejstvo, da v letu 2015 v MOM ni bila realizirana nobena investicija.

Investicije v vodovodno infrastrukturo v MOM

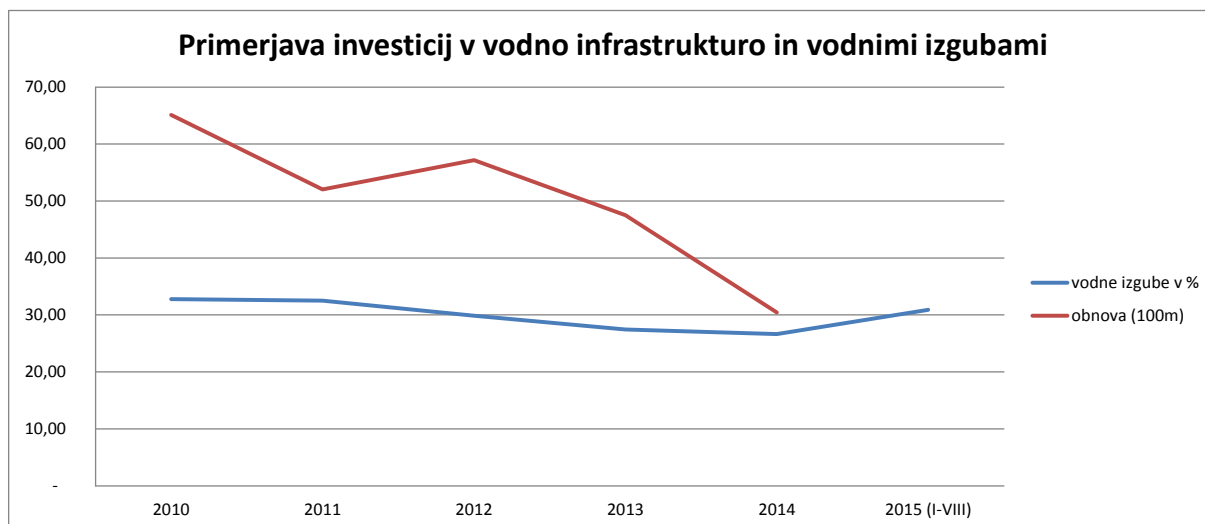
	Novogradnja (m)	Obnova (m)	Skupaj (m)	Vrednost (EUR)
leto 2010	1.962	4.548	6.510	1.750.766
leto 2011	2.174	3.031	5.205	1.045.357
leto 2012	1.933	3.783	5.716	520.360
leto 2013	991	3.759	4.750	462.998
leto 2014	-	3.045	3.045	602.240

Tabela 5: Investicije v vodovodno infrastrukturo v MOM

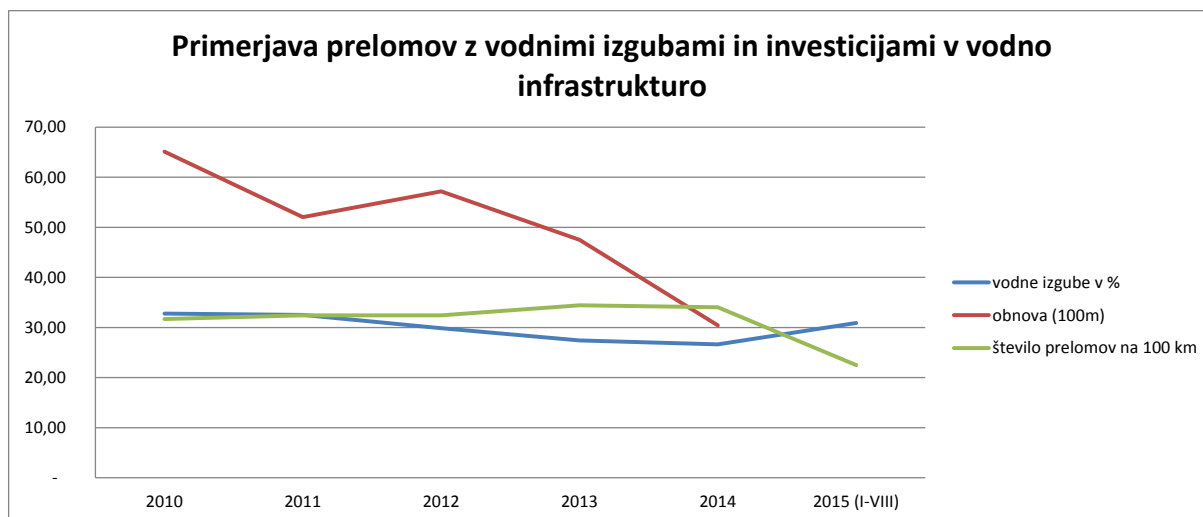
Neustrezna količina zamenjanih cevodov vpliva na porast števila prelomov in deleža vodnih izgub, kar se vidi iz spodnje tabele in grafikona:

	Obnova (m)	število prelomov in intervencij na spojnih vodih	vodne izgube (%)
leto 2010	4.548	179	32,78
leto 2011	3.031	187	32,51
leto 2012	3.783	187	29,85
leto 2013	3.759	200	27,43
leto 2014	3.045	198	26,63
leto 2015 (I-VIII)	-	131	30,91

Tabela 6: Primerjava obnov omrežja, števila prelomov in intervencij ter vodnih izgub

Graf 1: Primerjava investicij v vodno infrastrukturo in vodnimi izgubami

Graf 2: Primerjava prelomov z vodnimi izgubami in investicijami v vodno infrastrukturo

Iz grafikona je razvidno, da manj kot je obnovljenega omrežja, bolj se povečuje število prelomov na omrežju ter s tem posledično vodne izgube, ki prinesejo s sabo še večje stroškovne posledice (višji stroški električne energije, višji stroški popravil, slabša likvidnost podjetja zaradi višjega zneska plačila za vodno povračilo, itd).

Iz navedenega je mogoče povzeti, da v kolikor v infrastrukturo ne bodo zagotovljena ustrezna vlaganja, Mariborski vodovod, d.d. v Mestni občini Maribor ne bo mogel več dolgo vzdrževati standarda vode brez kloriranja. To bi predstavljalo veliko korak nazaj pri oskrbi s pitno vodo in bi tudi nenazadnje vplivalo na slab odziv s strani uporabnikov.¹⁰⁸¹

Prav tako je potrebno poudariti, da so med glavnimi vzroki za povečanje vodnih izgub tudi prenizke cene vode, kar vpliva na sredstva ustvarjene amortizacije (najemna infrastruktura). Za nemoteno vzdrževanje od leta 2002 pridobljenega standarda kvalitete pitne vode iz pipe, bi bilo nujno sprejeti ustrezne »polne« cene omrežnine in sredstva pridobljena iz tega vira v celoti nameniti v obnove dotrajane infrastrukture.¹⁰⁸²

Glede na zgoraj navedeno, so upravljavci vodovodnega sistema lahko upravičeno zaskrbljeni kako bodo lahko v prihodnosti, ob vse manjših sredstvih, zagotovili kakovostno in varno vodooskrbo, ob tem pa upoštevali vse predpise in zahteve, ki jih nalaga država z zakonskimi predpisi ter *Uredbo o oskrbi s pitno vodo*.

¹⁰⁸¹ Ti se z negodovanjem odzivajo že na preventivno dezinfekcijo (kloriranje) v poletnih mesecih, ki služi preprečevanju rasti in razmnoževanju mikroorganizmov.

¹⁰⁸² Neustrezna vlaganja in morebitna ponovna dezinfekcija (kloriranje) v Mestni občini Maribor bi lahko poleg nezadovoljnih uporabnikov imela verižno reakcijo tudi na samo izvajanje javne službe, ker sistem dezinfekcije (kloriranja) že toliko let ni več v redni uporabi, da bi ob ponovnem »zagonu« lahko prišlo tudi do motenj delovanja tega sistema.

8.4.5. Nenamenska raba zbranih sredstev vodnega povračila in okoljskih dajatev

Pri obstoječem sistemu pobiranja vodnih povračil¹⁰⁸³ morajo uporabniki (izvajalci drugega vira nimajo) plačevati razliko med črpanimi in prodanimi količinami vode, ki se nakazujejo na Agencijo RS za okolje (ARSO). Njihova poraba je nepregledna, saj niti občine niti izvajalci javnih služb ne vedo, za kaj so se ta sredstva porabila. Pri porabi zbranih sredstev vodnih povračil, bi nujno moralo biti zagotovljeno vračanje teh sredstev v projekte vodooskrbe na tistih območjih, kjer se ta sredstva pobirajo. Tako lahko zaključimo, da za slabo stanje infrastrukture in vodne izgube niso krive samo občine, ampak tudi država, saj so bile cene storitev večino časa od osamosvojitve zamrznjene.¹⁰⁸⁴

ZV-1 določa, da je imetnik vodne pravice za rabo vode dolžan plačevati vodno povračilo sorazmerno obsegu vodne pravice.¹⁰⁸⁵ Vplačana sredstva vodnih povračil se zbirajo v Skladu za vode, pri čemer ZV-1 določa za kaj se ta sredstva lahko porabijo.¹⁰⁸⁶ Sklad bi jih torej lahko uporabil tudi za izvedbo investicij v javno infrastrukturo za izvajanje gospodarske javne službe oskrbe s pitno vodo. Zavezanci morajo plačevati vodna povračila v obliki mesečnih akontacij.¹⁰⁸⁷ Ta zbrana sredstva vodnega povračila pa so bila nato nenamensko namenjena v komercialne projekte izgradnje hidroelektrarn na spodnji Savi.¹⁰⁸⁸ Namensko zbrana sredstva se tako ne vračajo tja, kjer so bila zbrana, način njihove rabe pa je sporen predvsem z vidika vse večjega obremenjevanja uporabnikov pitne vode z velikimi stroški varovanja vodnih virov.¹⁰⁸⁹

Namenska poraba okoljskih dajatev je predpisana v *Zakonu o financiranju občin* (ZFO),¹⁰⁹⁰ kjer je določeno, da se mora namenska raba sredstev določiti z odlokom, s katerim se sprejme občinski proračun, pri čemer se sredstva okoljskih dajatev lahko porabijo samo za gradnjo infrastrukture, namenjene izvajanju občinskih obveznih javnih služb in zagotavljanju oskrbovalnih standardov, tehničnih, vzdrževalnih in drugih ukrepov, predpisanih za izvajanje

---

¹⁰⁸³ Vodno povračilo se plača za povrnitev stroškov povezanih z obremenjevanjem voda, stroškov izvajanja javnih služb, stroškov investicij in vzdrževanja vodne infrastrukture, stroškov države za odkup zemljišč in zagotavljanje dobrega stanja voda in stroškov odškodnin.

¹⁰⁸⁴ Burnač Danilo: Finančne obveznosti izvajalcev javne službe vodooskrbe in nenamenska raba finančnih virov iz tega naslova, Zbornik problemske konference komunalnega gospodarstva, GZS Zbornica komunalnega gospodarstva, Ljubljana 2011, str. 49.

¹⁰⁸⁵ 124. člen ZV-1.

¹⁰⁸⁶ 162. člen ZV-1.

¹⁰⁸⁷ Po podatkih Mariborskega vodovoda, d.d., ta odvede vsako leto okoli 800.000 EUR vodnega povračila v državni proračun, ob tem pa še nikoli ni prejel nobenih sredstev, kljub izdelanim projektom za vodooskrbo.

¹⁰⁸⁸ V okviru tega je Vlada na 99. seji v letu 2010 obravnavala ukrepe za zmanjšanje ogroženosti pred škodljivim delovanjem voda, ki se izvajajo v okviru priprave DPN za gradnjo vodne infrastrukture za zagotavljanje protipoplavne varnosti, dodatna obveznost financiranja iz vodnega sklada pa izhaja tudi iz Zakona o pogojih koncesije za izkoriščanje energetskega potenciala spodnje Save in Uredbe o načinu izvajanja gospodarske javne službe urejanja voda na vplivnem območju energetskega izkoriščanja spodnje Save.

¹⁰⁸⁹ Burnač Danilo: Finančne obveznosti izvajalcev javne službe vodooskrbe in nenamenska raba finančnih virov iz tega naslova, Zbornik problemske konference komunalnega gospodarstva, GZS Zbornica komunalnega gospodarstva, Ljubljana 2011, str. 49-50.

¹⁰⁹⁰ *Zakon o financiranju občin* (Uradni list RS, št. 123/06, 57/08, 36/11 in 14/15 – ZUUJFO).

obveznih občinskih javnih služb.¹⁰⁹¹ Če občine spoštujejo veljavne predpise, se sredstva, ki jih uporabniki storitev gospodarskih javnih služb namenjajo za plačilo okoljskih dajatev, porabijo za izvajanje investicij v infrastrukturo.

8.4.6. Problematika določanja cene oskrbe s pitno vodo

V celinski Evropi je sprejeta politika glede zaračunavanja vode nekje med liberalnejšim pristopom in pristopom javne lastnine. UK model s privatiziranim vodovodnim sistemom v EU ni bil sprejet in večina evropskih držav zdaj zahteva, da naložbe in glavne odločitve o vprašanih vode ostanejo formalno v rokah javnih oblasti. V nekaterih državah je tako bila privatizacija podjetij za oskrbo z vodo prepovedana tudi z zakonom.¹⁰⁹²

Glede zgoraj omenjenega in vseh izpostavljenih značilnostih dejavnosti oskrbe s pitno vodo je tudi pri oblikovanju cene za pitno vodo veliko maneverskega prostora. Trenutno nadomestilo v Republiki Sloveniji znaša 0,0638 eura za 1000 l vode.¹⁰⁹³ Verjetno je voda edini produkt, kjer so uporabniki pripravljeni plačati tudi več kot tisočkrat višjo ceno.¹⁰⁹⁴ Knez in Ferčič ob tem menita, da je to dokaz, da se ceno vode da oblikovati v širokem razponu, zasebniki pa si lahko s trženjem te naravne dobrine pridobivajo velike dobičke. Oskrba s pitno vodo bo tako lahko, ob ugodnih naravnih danostih, prinašala dohodke, ki ne bodo samo pokrivali stroškov dejavnosti, ampak bodo mnogo višji.¹⁰⁹⁵

Vendar na področju cenovne politike komunalnega gospodarstva vlada velika zmeda in stroškovna neučinkovitost, predvsem kot posledica zakonodajnih sprememb in neuspeha državne regulacije, po vzpostavitvi učinkovite ekonomske politike na področju gospodarskih javnih služb. Pri oblikovanju prodajnih cen so odločujoč dejavnik stroški.¹⁰⁹⁶ Ker ni tržnih mehanizmov, je izvajanje javnih služb stroškovno neučinkovito, zato so v javnem sektorju prisotni različni modeli in mehanizmi oblikovanja in kontrole cen, ki naj bi spodbujali zmanjševanje stroškov in učinkovito izvajanje komunalnih storitev. Sistem zaračunavanja temelji na načelu, da okoljske stroške plačajo tisti, ki povzročijo onesnaževanje, torej je

---

¹⁰⁹¹ 3. točka 7. člena ZFO.

¹⁰⁹² Smets H.: Charging the poor for drinking water, The experience of continental European countries concerning the supply of drinking water to poor users, Water Academy, France, str. 1, (dostopno na: <http://www.publicpolicy.ie/wp-content/uploads/Water-for-Poor-People-Lessons-from-France-Belgium.pdf>), (marec 2013).

¹⁰⁹³ Sklep o določitvi cene za osnove vodnih povračil za rabo vode, naplavin in vodnih zemljišč za leto 2016 (Uradni list RS, št. 106/15).

¹⁰⁹⁴ Tipičen dokaz tega je, da so potrošniki pripravljeni npr. na bencinskih servisih ali v trgovini plačati tisočkrat več, kot je cena za oskrbo s pitno vodo (prav tako na liter), ki priteče iz vodoovodne pipe. Liter vode največkrat tako stane več kot liter bencina. Uporabniki pa največkrat sploh ne vedo kakšna je cena vode, predvsem ne cena za dobavo pitne vode v stanovanjih in hišah.

¹⁰⁹⁵ Aleš Ferčič, Rajko Knez: Organizational Challenges of the (Local) Water Supply, in: Lex localis – Journal of Local Self-Government Vol 13, No 3 (2015), pp: 765-787.

¹⁰⁹⁶ Gospodarske javne službe delujejo v pogojih naravnega monopola, zato se cene storitev ne morejo oblikovati na podlagi ponudbe in povpraševanja.

ključno, da uporabniki plačajo glede na povzročene stroške. V nasprotju s tem pa je v Sloveniji za komunalno področje značilna dolgoletna restriktivna cenovna politika.¹⁰⁹⁷ Dolgoletna omejevalna cenovna politika je s ceno, ki ne pokriva stroškov izvajanja dejavnosti, zmanjšala likvidnost in investicijsko sposobnost izvajalcev. Oskrbovalni standardi so ob tem vedno višji, kakovostna oskrba prebivalstva ter izvajanje evropske direktive (v skladu z načelom »povzročitelj plača povzročene stroške) pa sta vedno bolj ogroženi.¹⁰⁹⁸ Državna dolgoletna omejevalna cenovna politika je s ceno, ki ne pokriva stroškov izvajanja dejavnosti, zelo zmanjšala likvidnostno in investicijsko sposobnost izvajalcev ter se s tem vse bolj oddaljila od usmeritev evropske direktive k oblikovanju cenovne politike po sistemu »povzročitelj plača povzročene stroške«, ¹⁰⁹⁹ ogroženo pa je tudi zagotavljanje zahtevanih višjih oskrbovalnih standardov.¹¹⁰⁰

V zadnjih letih se je glede cenovne politike zvrstilo več sprememb. Najprej je Vlada RS je avgusta 2009 sprejela *Pravilnik o metodologiji za oblikovanje cen storitev obveznih občinskih javnih služb varstva okolja*,¹¹⁰¹ zaradi česar je prenehala veljati *Uredba o oblikovanju cen komunalnih storitev*¹¹⁰² ter s tem vladni ukrepi kontrole cen. Pristojnost določanja cen komunalnih storitev se je tako prenesla na lokalno raven. Ponekod visoki dvigi cen so tako povzročili, da je Vlada leta 2010 ponovno sprejela ukrep kontrole cen z *Uredbo o določitvi najvišjih cen komunalnih storitev* ter jih najprej za obdobje šestih mesecev zamrznila, nato pa to zamrznitev dalj časa podaljševala.¹¹⁰³ V letu 2012 je nato Pravilnik prenehal veljati in sprejeta je bila *Uredba o metodologiji za oblikovanje cen storitev obveznih občinskih gospodarskih javnih služb varstva okolja – Uredba MEDO*.¹¹⁰⁴ Kljub temu, da je ZVO-1 že leta 1993 opredelil, da minister, pristojen za varstvo okolja med drugim predpiše tudi metodologijo za oblikovanje cen, danes triindvajset let kasneje, še vedno ne moremo

---

¹⁰⁹⁷ Ob uvedbi kontrole cen so bile izhodiščne osnove izvajalcev različne, prav tako je dolgoletno indeksiranje cen povzročilo, da so se izvajalci znašli v neenakih pogojih izvajanja dejavnosti.

¹⁰⁹⁸ Butina Dušan: Analiza stanja na področju komunalnega gospodarstva z vidika zagotavljanja gospodarskih javnih služb, Zbornik problemske konference komunalnega gospodarstva, GZS Zbornica komunalnega gospodarstva, Ljubljana 2011, str. 18.

¹⁰⁹⁹ Iz analize poslovanja statistično reprezentativnega vzorca komunalnih podjetij izhaja, da so v letu 2009 na področju oskrbe s pitno vodo dosežene prodajne cene pri anketiranih izvajalcih v povprečju le 83 % pokrile lastno ceno. (izvedla IREET, d.o.o: Primerjalna analiza izvajanja komunalnih storitev, Ljubljana 2010-2011).

¹¹⁰⁰ Cerkvenik Stanka: Cenovna politika občinskih gospodarskih javnih služb varstva okolja in vpliv na poslovanje izvajalcev, Zbornik problemske konference komunalnega gospodarstva, GZS Zbornica komunalnega gospodarstva, Ljubljana 2011, str. 39.

¹¹⁰¹ *Pravilnik o metodologiji za oblikovanje cen storitev obveznih občinskih gospodarskih javnih služb varstva okolja* (Uradni list RS, št. 63/09 in 87/12).

¹¹⁰² *Uredba o prenehanju veljavnosti Uredbe o oblikovanju cen komunalnih storitev* (Uradni list RS, št. 61/09).

¹¹⁰³ Država bi morala regulirati cenovno politiko v skladu s evropskimi direktivami, v nasprotju s tem pa je država z zakonodajnim nadzorom oblikovanja cen in njihovo zamrznitvijo negativno vplivala na kakovost izvajanja storitev. Naivno je bilo pričakovati, da bi se višji oskrbovalni standard lahko dosegel z nespremenjenimi cenami.

¹¹⁰⁴ *Uredba o metodologiji za oblikovanje cen storitev obveznih občinskih gospodarskih javnih služb varstva okolja* (Uradni list RS, št. 87/12 in 109/12).

govoriti o sistemski ureditvi področja oblikovanja in določanja cen komunalnih storitev v Sloveniji.¹¹⁰⁵

Pristojnost določanja cen se je torej z *Uredbo MEDO* prenesla na občine, ki so kot odgovorne za zagotavljanje občinskih javnih služb postale tudi regulativni organ za potrjevanje cen komunalnih storitev. Zbornica komunalnega gospodarstva je zato konec leta 2014 pristopila k izdelavi Primerjalne analize izvajanja obveznih občinskih gospodarskih javnih služb varstva okolja,¹¹⁰⁶ kar se je drugod izkazalo kot dobra praksa predvsem v vodnem sektorju.¹¹⁰⁷ Sprejetje *Uredbe MEDO* je povečalo obseg obveznosti občin glede regulacije cen storitev gospodarskih javnih služb. Glede na ostale regulatorje cen, imajo občine možnost skoraj popolnega nadzora nad izvajanjem gospodarskih javnih služb in poslovanjem javnih komunalnih podjetij, pa teh novih obveznosti ne izpolnjujejo na pravilen način.¹¹⁰⁸

Glede na dosedanjo neustrezno in neučinkovito državno uravnavanje ni pričakovati, da se bo na tak način lahko vzpostavilo ustrezno uravnavanje cen komunalnih storitev. Zato je eden od možnih predlogov tudi oblikovanje neodvisne institucije, ki bi občinam zagotavljala ustrezne podlage za presojo učinkovitosti in stroškovne ustreznosti lastnih cen komunalnih storitev, prav tako pa bi se s tem nudila strokovna podpora, tako, da bi cene ustrezale regulatorno določenim okvirjem. Na tak način bi se lahko uveljavile stroškovno upravičene cene ter zagotovila potrebna razvojna sredstva za izvajanje investicij.¹¹⁰⁹

8.4.7. Pravne možnosti upravljavcev zaradi neaktivnosti občin

Občina je uporabnik proračunskih javnih sredstev, zato je dolžna skrbeti, da se njena sredstva porabljajo pravilno in smotrno. V ta namen so se oblikovali nadzorni organi,¹¹¹⁰ ki morajo poročati o porabi proračunskih sredstev. Nadzorni odbor mora v zvezi z namenskostjo preverjati, ali so sredstva bila porabljena v skladu z namenom in ali so bila porabljena v višini, določeni v proračunskih postavkah občinskega proračuna. V kolikor

---

¹¹⁰⁵ Butina Dušan: Analiza stanja na področju komunalnega gospodarstva z vidika zagotavljanja gospodarskih javnih služb, Zbornik problemske konference komunalnega gospodarstva, GZS Zbornica komunalnega gospodarstva, Ljubljana 2011, str. 18-19.

¹¹⁰⁶ Namen je analizirati podatke o ključnih oskrbovalnih pogojih in stroških izvajanja storitev javnih služb varstva okolja in občinam zagotoviti ustrežnejšo strokovno podlago za presojo upravičenih cen, izvajalcem pa možnost za izboljšanje poslovanja.

¹¹⁰⁷ Cerkvenc Stanka, Rojnik Enisa: Primerjalna analiza – pogoji izvajanja gospodarskih javnih služb varstva okolja in vpliv na stroške, Zbornik 5. problemske konference komunalnega gospodarstva, GZS Zbornica komunalnega gospodarstva, Ljubljana 2015, str. 70-71.

¹¹⁰⁸ Lončner Matej: Družbena odgovornost občin pri upravljanju javnih komunalnih podjetij, Zbornik 5. problemske konference komunalnega gospodarstva, GZS Zbornica komunalnega gospodarstva, Ljubljana 2015, str. 126.

¹¹⁰⁹ Cerkvenc Stanka: Cenovna politika občinskih gospodarskih javnih služb varstva okolja in vpliv na poslovanje izvajalcev, Zbornik problemske konference komunalnega gospodarstva, GZS Zbornica komunalnega gospodarstva, Ljubljana 2011, str.44.

¹¹¹⁰ Ti so: revizorji računskega sodišča, nadzorni odbori občin in revizorji notranje revizijskih služb.

presodi, da so podani elementi hujše nepravilnosti, pa mora o tem obvestiti pristojno ministrstvo in Računsko sodišče RS. Kadar pa občina ne opravlja svojih nalog pa ima po zakonu možnost ukrepanja tudi država.¹¹¹¹ Če občina ne izvaja nalog iz svoje izvirne pristojnosti, jo pristojno ministrstvo na to opozori in ji predlaga način izpolnitve nalog ter določi rok.¹¹¹² Načeloma državni organi torej zagotavljajo ustrezno sodelovanje, medsebojno obveščanje in strokovno pomoč organom občin, nadzorstvo pa se nanaša na zakonitost dela občin. V tistih zadevah, ki jih na občine prenese država, pa opravljajo državni organi tudi nadzor nad primernostjo in strokovnostjo dela.¹¹¹³

Glavni problem obravnavane tematike je predvsem v pomanjkanju zakonske varovalke, ki bi občine obvezala, da sredstva, ki jih uporabniki plačujejo skozi cene posameznih komunalnih storitev, namenijo za obnovo infrastrukture iz te javne službe. Občine so namreč s spremembami predpisov, kot so ukinitve sredstev v upravljanju in *Uredba MEDO*, neposredno v občinski proračun pridobile sredstva, ki bi morala biti namenjena za obnovo infrastrukture, vendar s temi sredstvi najpogosteje krpajo druge potrebe, zato smo vedno bližje absurdni situaciji, da uporabniki sedaj plačujejo več, za slabše storitve.

Upravljalci javnih služb so zaradi navedenega, kot vezni člen med uporabniki in občinami, v nezavidljivem položaju. Kljub obveščanju o problematiki na nadzornih svetih družb, ki nadzirajo njihovo poslovanje in seznanjanju županov in pristojnih služb, upravljalci večinoma ostanejo osamljeni v opozarjanju na resnost situacije ali pa naletijo le na prelaganje pristojnosti in odgovornosti na mestne svete ter iz ene službe na drugo, učinka pa ni. V razlagi,¹¹¹⁴ ki jo je Mariborski vodovod, d.d. prejel kot odgovor na dopis, v katerem je pristojne službe na Mestni občini Maribor, obvestil o resnosti situacije glede vodnih izgub in dotrajane infrastrukture zaradi nenamenske rabe sredstev, je Urad za komunalo, promet in prostor zapisal, da je »nastala situacija posledica neurejenega stanja, ki je bilo povzročeno že pred desetimi leti, zaradi neustrezne zakonodaje. Po sprejemu krovne državne Uredbe za področje obveznih komunalnih gospodarskih javnih služb v letu 2012 pa priznavajo, da se ne najde razumne odločitve na lokalni ravni, ki bi omogočila pokrivanje stroškov izvajanja gospodarske javne službe in nujno potrebnih vlaganj v infrastrukturo le-te.« Ali se občine res trudijo v nujenju najboljših možnih storitev oskrbe s kvalitetno pitno vodo za svoje občane

---

¹¹¹¹ Področje nadzora državnih organov in razmerja ministrstev do organov občin ureja *Zakon o lokalni samoupravi* (Uradni list RS, št. 94/07 – uradno prečiščeno besedilo, 76/08, 79/09, 51/10, 40/12 – ZUJF in 14/15 – ZUUJFO) in *Zakon o državni upravi* (Uradni list RS, št. 113/05 – uradno prečiščeno besedilo, 89/07 – odl. US, 126/07 – ZUP-E, 48/09, 8/10 – ZUP-G, 8/12 – ZVRS-F, 21/12, 47/13, 12/14 in 90/14).

¹¹¹² V kolikor se tega ne drži in bi lahko nastale škodljive posledice za življenje ali zdravje ljudi, za naravo ali življenjsko okolje ali premoženje, mora pristojno ministrstvo občini naložiti izvedbo naloge z odločbo.

¹¹¹³ Brezovnik B., Grafenauer B., Oplotnik Ž. J., Železnik M.: Statutarna ureditev občine, (z osnutkom statuta občine in poslovnika občinskega sveta), prva dopolnjena in spremenjena izdaja, Inštitut za lokalno samoupravo in javna naročila Maribor, Maribor, 2014, str. 20-21 in 48.

¹¹¹⁴ Interni vir: Mestna občina Maribor, Urad za komunalo, promet in prostor: Pojasnila k dopisu Mariborskega vodovoda, javnega podjetja, d.d. glede problematike vodnih izgub, št. zadeve: 35900-1/2015, 13.10.2015.

ali pa bomo kmalu lahko govorili že o kršenju človekove pravice do čiste, pitne vode, saj voda po kvaliteti ne bo mogla več izpolnjevati vseh zahtevanih standardov.

Ustreznejša zakonodaja z ustvarjanjem obveze, bi vsekakor lahko največ pripomogla k rešitvi problematike. Namreč v kolikor sprejmemo, da je najemina za infrastrukturo, v kolikor ni namenjena za obnovo dotične infrastrukture, dobiček občine, potem je lahko v sedanjih razmerah *Uredba MEDO*, dejansko zgolj sredstvo za doseganje dobičkov iz komunalnih storitev na račun občanov. Upravljalci, ki pa nosijo odgovornost za kvaliteto pitne vode, ki jo dobavljajo svojim uporabnikom, pa imajo pri tem zvezane roke.

8.5. Učinkovita oskrba s pitno vodo - analiza prednosti in slabosti različnih sistemov urejanja

Za zagotavljanje komunalnih storitev so v evropskih državah odgovorne predvsem lokalne skupnosti. Univerzalno pravilo, po katerem naj bi občine zagotavljale učinkovito komunalno oskrbo prebivalcev, ne obstaja. Dejansko je sam način zagotavljanja komunalnih storitev izrazito politična odločitev. Za komunalni sektor je značilno ločeno lastništvo infrastrukture in izvajanja storitev. Zaradi lokalnega zagotavljanja komunalnih storitev pa je izvajanje organizacijsko zelo razdrobljeno in stroškovno zahtevno. Ob tem evropske direktive uveljavljajo visoke okoljske zahteve ter načelo polnega pokritja stroškov, kar vodi v povečevanje cen komunalnih storitev. Vsled navedenega je eden glavnih ciljev prestrukturiranja javne uprave v državah EU ravno učinkovitejše izvajanje javnih služb.¹¹¹⁵

V Sloveniji imamo pestro paleto organiziranosti izvajanj komunalnih storitev: od komunalnih podjetij v različnih lastninskih deležih javnega in zasebnega kapitala, ki so lahko različno specializirana za posamezne dejavnosti ali več skupaj, do izvajanja v zasebni organiziranosti s podeljenimi koncesijami in izvajanja posameznih dejavnosti preko režijskih obratov v manjših občinah.¹¹¹⁶ Finančna podhranjenost komunalnih podjetij zaradi politike kontrole cen, bi v večini primerov onemogočila enakovreden nastop v razpisih, v kolikor bi šlo za podelitev koncesij na odprtem trgu znotraj EU. Slovenska komunalna podjetja ne bi bila sposobna konkurirati tujim multinacionalnim podjetjem v mednarodnih razpisih. S spustitvijo močnih tujih koncesionarjev na naš trg¹¹¹⁷ bi verjetno tvegali, da bi država ali občine zaradi

---

¹¹¹⁵ Cerkvenc Stanka: Učinkovito zagotavljanje komunalnih storitev – pristopi v tujini, Zbornik 3. Problemske konference komunalnega gospodarstva, GZS Zbornica komunalnega gospodarstva, Ljubljana 2013, str. 20-21.

¹¹¹⁶ Žagar Ivan: Pogled občin na organiziranost in zagotavljanje stroškovno učinkovitega izvajanja komunalnih storitev, Zbornik 3. Problemske konference komunalnega gospodarstva, GZS Zbornica komunalnega gospodarstva, Ljubljana 2013, str. 46.

¹¹¹⁷ Odprt evropski trg naj bi vsem omogočil enake pogoje za prijavo in podelitev koncesij na področju komunalnih dejavnosti. Ravno težave nekaterih držav so dovolj velik razlog, da se omogoči liberalizacija trga storitev za črpanje proračunskih lukenj.

kratkoročnih proračunskih ciljev dopustile propad komunalnih podjetij, na katera imajo velik vpliv.¹¹¹⁸

Po eni strani makro-ekonomske utemeljitve glede privatizacije trdijo, da bi ta izboljšala učinkovitost, zmanjšala zadolževanje javnega sektorja in olajšala določanje cene. Nasprotno pa se razprave na mikro-ravni opredeljujejo v prid privatizaciji pri vključevanju lastništva pri upravljanju in učinkovitosti proizvodnje. Splošna predpostavka teh utemeljitev je, da javno lastništvo po svoji naravi ne more doseči zadovoljive ravni ekonomske učinkovitosti.¹¹¹⁹

Tehnično-tehnološke zahteve ter finančni in cenovni pritiski so vplivali, da so v posameznih državah začele potekati različne lastniške in institucionalne spremembe v upravljanju komunalnega sektorja, katerim so skupne tri različne tendence:

- Proces regionalizacije: povezovanje lokalnih izvajalcev na medobčinski in regionalni ravni;¹¹²⁰
- Tržna usmeritev: vključevanje zasebnih izvajalcev s strokovnim znanjem in kapitalom;¹¹²¹
- Vzpostavitev regulacije: zagotavljanje nadzora in umetne konkurence med izvajalci.

Vse bolj je sprejeto spoznanje, da lastništvo nad komunalno infrastrukturo ne določa učinkovitosti izvajanja, za kar je na komunalnem področju pomembnejša konkurenca, ki pa je omejena, saj gre za naravni monopol, kjer popolna konkurenca ni mogoča. V praksi se tako vse pogosteje uvajajo netržne oblike konkurence med javnimi izvajalci.¹¹²²

Konflikt se v praksi pojavlja tudi v priznavanju stroškov in cen storitev javnih služb, saj so praviloma cene storitev v podjetjih z javnim kapitalom nižje kot pri komunalnih storitvah z zasebnim kapitalom (zaradi vpliva lokalne politike na vodenje in upravljanje javnih komunalnih podjetij). Kjer ima državna in lokalna politika vpliv na ustanovitev javnih podjetij, imenovanje uprav in pravico do potrjevanja cene komunalne storitve, je stalen očitek, da

---

¹¹¹⁸ Burnač D.: Učinkovito zagotavljanje komunalnih storitev in pogled v prihodnost komunalnega gospodarstva Slovenije, Zbornik 3. Problemske konference komunalnega gospodarstva, GZS Zbornica komunalnega gospodarstva, Ljubljana 2013, str. 13.

¹¹¹⁹ Winpenny J.: *Managing water as an economic resource*. London: Routledge, 1994. O tem tudi Aubin D., Cornut P., Varone F.: *Resource Ownership in Drinking Water Production, Comparing Public and Private Operators' Strategies in Belgium*, *Governance for Industrial Transformation. Proceedings of the 2003 Berlin Conference on the Human Dimensions of Global Environmental Change*, Environmental Policy Research Centre: Berlin. pp. 257 – 276, str. 3, (<http://userpage.fu-berlin.de/ffu/akumwelt/bc2003/proceedings/257%20-%20276%20aubin.pdf>), (marec 2016).

¹¹²⁰ Cilj je predvsem v doseganju kritičnega obsega, ki omogoča razvoj potrebnih strokovnih znanj, združevanje sredstev in skupen vstop na finančni trg za pridobivanje sredstev iz evropskih skladov.

¹¹²¹ Vključevanje zasebnega sektorja je velikokrat povezano z zagotavljanjem potrebnih investicijskih sredstev in povečevanjem ekonomske učinkovitosti izvajanja javnih storitev, kar je vzpodbudilo javno-zasebna partnerstva. Gospodarska kriza je še povečala fiskalni pritisk, ki zahteva močnejše reze v javni porabi, zato je v številnih državah privatizacija komunalnih dejavnosti postala del vladne strategije. Kljub temu je v številnih državah zaznati prehod nazaj na ponovno javno izvajanje komunalnih storitev zaradi različnih razlogov, kot so: kakovost storitve, slabi nadzor, visoki stroški in nesprejemljivi dobički.

¹¹²² Cerkvenik Stanka: Učinkovito zagotavljanje komunalnih storitev – pristopi v tujini, Zbornik 3. Problemske konference komunalnega gospodarstva, GZS Zbornica komunalnega gospodarstva, Ljubljana 2013, str. 29.

podjetje, ki izvaja storitev ni učinkovito. Vendar praksa ne potrjuje, da je neučinkovitost vezana na javno lastnino. Podeljevanje koncesij ima svojo negativno stran ravno v merjenju učinkovitosti in racionalnosti izvajalca javne službe. Z neposredno podelitvijo koncesije si konkurent praviloma zadrži pravico, da odloča o cenah storitev. Koncesionar je vezan na politično odločitev lokalnih oblasti in kontrolo cen s strani države, kar je v Republiki Sloveniji povzročilo tako različno višino storitev javne službe, da jih ni možno brez primerjalnih analiz niti realno primerjati.¹¹²³

Na Nizozemskem oskrbo z vodo zagotavlja 10 regionalnih javnih podjetij, ki so povezana v združenje vodnih podjetij (*Vewin*).¹¹²⁴ Nizozemska je leta 2004 kot odgovor na evropske procese liberalizacije sprejela zakon, ki na področju oskrbe s pitno vodo podjetjem v zasebni lasti preprečuje izvajanje storitev in podeljuje izključno pravico izvajanja storitev javnim podjetjem. Že od leta 1997 pa se na področju nizozemskega vodnega sektorja izvaja primerjalna analiza (*benchmarking*), da bi izboljšali učinkovitost in povečali preglednost izvajanja storitev. Tudi Francija ima dolgoletne izkušnje z medobčinskim povezovanjem kot načinom za doseganje večje učinkovitosti pri izvajanju storitev. Odgovornost za zagotavljanje komunalnih storitev ter za tekoče delovanje in vzdrževanje komunalne infrastrukture je zaupana občinam, ki so tudi lastnice infrastrukture oz. omrežja.¹¹²⁵ Občine so se zaradi svoje majhnosti pogostokrat odločale za pogodbeni najem, tako je francosko komunalno gospodarstvo mešanica javnega in zasebnega upravljanja. Postopoma so se oblikovala velika zasebna in javna podjetja. Vse več občin pa se je zaradi velike tržne moči velikih zasebnih podjetij odločilo za ponovno javno izvajanje komunalnih storitev. Tako se je leta 2010 pariški mestni svet odločil, da bo zaradi neučinkovitosti zasebnega izvajalca prenesel oskrbo s pitno vodo v občinsko izvajanje, kar je že v prvem letu omogočilo znižanje stroškov in zmanjšanje cene vode za 8 %.¹¹²⁶

V Sloveniji imamo 212 lokalnih skupnosti, od tega 13 mestnih občin z regijskim predznakom. S prenosom lastništva na regije bi zmanjšali potrebe občin po ustanavljanju komunalnih podjetij tudi v malih občinah,¹¹²⁷ prav tako pa bi to pomenilo združitev kadrovskega,

---

¹¹²³ Burnač D.: Učinkovito zagotavljanje komunalnih storitev in pogled v prihodnost komunalnega gospodarstva Slovenije, Zbornik 3. Problemske konference komunalnega gospodarstva, GZS Zbornica komunalnega gospodarstva, Ljubljana 2013, str. 13-14.

¹¹²⁴ Še leta 1945 je bil nizozemski vodni sektor zelo razdrobljen, saj je oskrbo z vodo zagotavljalo preko 200 podjetij, ki se je v 50ih letih znižalo na 10. Eden od razlogov za združevanje je bil prehod iz podzemnih na površinske vodne vire in dejstvo, da je bilo treba zgraditi kapitalsko in tehnično zahtevne čistilne naprave, kar je zahtevalo sodelovanje več občin. Drugi razlog je bil v spodbujanje oblikovanja velikih javnih podjetij s strani vlade. Izvajalci pa so s tem želeli povečati učinkovitost izvajanja storitev v primerjavi z vse bolj liberaliziranim evropskim trgom.

¹¹²⁵ Glede na veliko število občin to v praksi pomeni več kot 15.000 vodovodnih sistemov.

¹¹²⁶ Cerkvenc Stanka: Učinkovito zagotavljanje komunalnih storitev – pristopi v tujini, Zbornik 3. Problemske konference komunalnega gospodarstva, GZS Zbornica komunalnega gospodarstva, Ljubljana 2013, str. 32 in 42.

¹¹²⁷ Seveda vsaka občina in vsak izvajalec zagovarja svoj obstoj in o združevanju ne bodo razmišljali dokler ne bodo v to prisiljeni. Ko bodo občinam ostale tiste naloge, ki jih dejansko lahko opravljajo znotraj občin samih, bo morda katera izmed njih začela tudi sama razmišljati o smiselnosti svojega obstoja. (vir: Jereb S.: Katere

finančnega in strokovnega dela.¹¹²⁸ S tem bi se tudi razbremenilo župane in občinske svete pri urejanju politike cen, država pa bi lahko z zakonom posegla v število občin in tudi podjetij, ki izvajajo javne službe.¹¹²⁹ Vprašanje odgovornosti za infrastrukturo in investicijsko vzdrževanje ravni komunalnih storitev je za uporabnike varnejše, če je ta lastnina združena, kot pa sedanja razpršena. Tudi nadzor organov, kot je Računsko sodišče, bi bil bistveno boljši. Pravni vidik organiziranosti komunalnih podjetij v državi kaže zelo različne načine, čeprav je večina izvajalcev v javni lasti.¹¹³⁰ Vendar glede povečanja območja upravljanja *Žagar* opozarja, da je potreben pazljiv pristop, saj to pomeni dodatno ustvarjanje monopolov, kar lahko ima ponovno negativne posledice za izvajanje posameznih dejavnosti javne službe tudi z vidika stroškovne učinkovitosti. Ob tem pa skriva tudi povečanje stroškovne učinkovitosti s vključitvijo zasebnega sektorja, številne navarnosti na področju zanesljivega in kakovostnega dolgoročnega izvajanja javnih storitev, še posebej če te ne bi prinašale dobičkov, ki jih zahteva zasebni kapital.¹¹³¹

V luči drugačnega pogleda, je *Jecelj* v okviru študije Mariborskega vodovoda, d.d., o financiranju komunalnega gospodarstva v letu 2008, v okviru možnih reform izvajanja komunalne dejavnosti izpostavil dve možnosti:

- ustanovitev regijskih komunalnih podjetij, katerih prednost bi bila predvsem v tem, da ima javni sektor še vedno popoln nadzor nad njimi tako v lastniškem kot regulatornem smislu, prav tako pa bi bilo preprosto uveljavljati tudi enotno ceno komunalnih storitev na celotne območju. Kot slabost je izpostavil še vedno visoko odvisnot od dnevne politike ter stroške delovanja podjetja, saj meni, da javni lastniki v smislu stroškov poslovanja, ne bodo tako pritiskali na uprave podjetij, kot zasebni. Največjo pomanjkljivost tega sistema pa je videl v dolgoročni odsotnosti možnosti vlaganja zasebnega kapitala v javni sektor v okviru javno-zasebnega partnerstva.
- privatizacija oz. vstop zasebnega kapitala v komunalni sektor, kar bi po njegovem mnenju povečalo učinkovitost in hitrejši nadaljni razvoj storitev in komunalne

---

občinske gospodarske javne službe bi bilo ekonomsko smiselno prenesti na višjo raven, Računovodstvo v javnih podjetjih, LM Veritas, zbornik referatov, Ljubljana 2013, str. 42).

¹¹²⁸ Združevanje občin je v zadnjih letih zelo vroča tema tudi na ravni EU. Razlogi za to so različni: finančni, povezani s kakovostjo storitev, zmanjšanjem administracije in števila lokalnih vladnih predstavnikov, ipd. Vendar je združevanje občin navadno povezano z odporom, predvsem zaradi strahu pred izgubo identitete naselja in strahu pred večjimi stroški. V Grčiji se je npr. število občin v letu 2011 zmanjšalo iz 1.034 na 325 občin (kar trikratno zmanjšanje). Tudi v Nemčiji poteka stalno povezovanje in se je od leta 2011 število občin zmanjšalo za 7 %. Podobno tudi v Luksemburgu, Finski, Italiji, itd. (vir: Cerkvenc Stanka: Učinkovito zagotavljanje komunalnih storitev – pristopi v tujini, Zbornik 3. Problemske konference komunalnega gospodarstva, GZS Zbornica komunalnega gospodarstva, Ljubljana 2013, str. 24-28).

¹¹²⁹ Danes imamo kar nekaj krajev v državi, ki po Zakonu o lokalni samoupravi ne sodijo med mestne občine, imajo pa dve ali več komunalnih podjetij. Takšna razpršenost prav gotovo ne sledi načelu ekonomske učinkovitosti in racionalnosti.

¹¹³⁰ Burnač D.: Učinkovito zagotavljanje komunalnih storitev in pogled v prihodnost komunalnega gospodarstva Slovenije, Zbornik 3. Problemske konference komunalnega gospodarstva, GZS Zbornica komunalnega gospodarstva, Ljubljana 2013, str. 14-16.

¹¹³¹ Žagar Ivan: Pogled občin na organiziranost in zagotavljanje stroškovno učinkovitega izvajanja komunalnih storitev, Zbornik 3. Problemske konference komunalnega gospodarstva, GZS Zbornica komunalnega gospodarstva, Ljubljana 2013, str. 47.

infrastrukture. Prednosti vidi v tem, da bodo zasebni lastniki lahko pritisnili na uprave podjetij glede racionalizacije poslovanja, števila zaposlenih, cen za proizvode in storitve, ki jih podjetje najema na trgu. Tako bi v prihodnje bistveno popustil pritisk na zvišanje cen komunalnih storitev, saj bi podjetja podobne učinke kot z zvišanjem cen dosegla z združevanjem podjetij in nižanjem fiksnih stroškov ter nabavnih cen proizvodov in storitev zaradi večje količine. Meni, da bi se bistveno povečala konkurenčnost proizvodov in storitvam komunalnih podjetij. Pomembno prednost pa vidi v preprečevanju politike, ki bi odločala o poslovnih odločitvah podjetij, kar se je vedno odražalo v povečanih stroških poslovanja. S tem meni, da bi se lahko uveljavil princip »uporabnik plača«, do prelivanja sredstev iz ene dejavnosti v drugo pa ne bi prišlo.¹¹³²

Glede izpostavljenih pomanjkljivosti sistema, ki sem jih tudi sama poudarjala skozi svojo nalogo in, ki jih *Jecelj* želi odpraviti z vzpostavitvijo privatizacije oz. komercializacije oskrbe s pitno vodo, menim, da se rešitve lahko najdejo v ustreznejši zakonodaji in vzpostavitvi večje odgovornosti na ravni države, tudi v smislu večjega nadzora, brez da bi zato morali sprejeti vse negativne učinke, ki jih za sabo prinese privatizacija, ob tem pa se lahko učimo tudi na praksi in izkušnjah drugih držav.

Učinkovito zagotavljanje komunalnih storitev je tesno povezano z organizacijsko strukturo občin. Zaradi lokalnega zagotavljanja komunalnih storitev je namreč izvajanje organizacijsko zelo razdrobljeno in stroškovno zahtevno. V Evropi so aktivnosti za odpravo slabosti številnih majhnih občin sledile dvema ciljema: okrepitvi operativne sposobnosti občin za učinkovito zagotavljanje javnih storitev in ohranjanju ter krepitvi lokalne demokracije.¹¹³³ Tudi pristopi v državah so različni, vendar ne glede na to, je skupen vzvod reform predpostavka, da so velike enote učinkovitejše.¹¹³⁴ Na to napotuje tudi operativni program oskrbe s pitno vodo, kjer so ugotovili, da je eden pomembnejših kazalcev, ki kaže na učinkovitost in gospodarnost izvajanja javne službe tudi število prebivalcev, ki ga posamezna javna služba oskrbuje.¹¹³⁵ Večji izvajalci javnih služb omogočajo kvalitetnejše upravljanje s pitno vodo zaradi nižjih režijskih stroškov na prebivalca ter imajo praviloma bolj izobraženo delovno silo. Večji izvajalci javnih služb imajo praviloma na voljo tudi boljšo opremo: od merilne tehnike, do možnosti modeliranja sistema in internega nadzora kakovosti. Pri pregledu Programov oskrbe s pitno vodo je bilo ugotovljeno tudi, da imajo večji izvajalci javnih služb bolj urejene

---

¹¹³² Jecelj S.: Financiranje komunalnega gospodarstva s predlogom metodologije za oblikovanje cen pitne vode v Sloveniji, Mariborski vodoovod, javno podjetje, d.d., februar 2008, str. 23-24.

¹¹³³ Izkušnje kažejo, da optimalne velikosti občin ni mogoče teoretično določiti, odvisna je predvsem od nalog, za katere je občina odgovorna.

¹¹³⁴ Cerkvenik Stanka: Učinkovito zagotavljanje komunalnih storitev – pristopi v tujini, Zbornik 3. Problemske konference komunalnega gospodarstva, GZS Zbornica komunalnega gospodarstva, Ljubljana 2013, str. 42-43.

¹¹³⁵ V RS se nahaja osem večjih izvajalcev javne službe, ki s pitno vodo oskrbujejo več kot 50.000 prebivalcev. To so izvajalci javne službe na območju naslednjih večjih urbanih predelov: Ljubljana, Maribor, Koper, Kranj, Ptuj, Celje, Novo mesto in Domžale. Navedeni izvajalci javne službe oskrbo s pitno vodo oskrbujejo 877.711 prebivalcev oziroma 48,9% vseh prebivalcev, ki se oskrbujejo v okviru javne službe.

evidence, podrobneje razdelane programe reševanja vodnih izgub ter bolj natančno izdelano strategijo upravljanja.¹¹³⁶

9. UGOTOVITVENI SKLEPI IN POTRDITEV HIPOTEZ

Z magistrsko nalogo sem na podlagi teoretičnih izsledkov in prakse posameznih držav, preučila in predstavila pomen ureditve pravice do pitne vode kot človekove pravice, ki mora biti dostopna vsem, v *Ustavi Republike Slovenije*. Ob tem sem analizirala sam pomen pravice do pitne vode ter se pri tem osredotočila na trenutno pravno ureditev tega področja v Republiki Sloveniji in podala predloge za spremembo tako zakonodaje kot Ustave RS. Prav tako sem analizirala potrebo po varstvu vodnih virov pred privatizacijo oz. komercializacijo in nujnost, da se tudi to vpiše v Ustavo. Vse navedeno sem podkrepila s primerjalnimi ureditvami in praktičnimi izkušnjami večih držav: Južne Afrike, Anglije, Nemčije, Francije, Indije, Nizozemske, Belgije, Slovaške, Urugvaja in Izraela. Prav tako sem na primeru javnega podjetja Mariborskega vodovoda, d.d., ob izsledkih teorije podala kritično analizo stanja trenutne ureditve vodooskrbnega sistema s praktičnega stališča ter kaj nam to prinaša v prihodnje na področju pravice do pitne vode. Podala sem tudi obširno analizo problema, ki se pojavlja v praksi zaradi odsotnosti investiranja občin v komunalno infrastrukturo, zaradi česar se kvaliteta pitne vode slabša, medtem ko pa za samo kvaliteto pitne vode ne odgovarjajo občine, ampak sama komunalna podjetja, ki pa vpliva na investicijska vlaganja občin nimajo. Ob tem pa je skupna točka vseh obravnavanih izhodišč vzpostavitve ustrezne odgovornosti s strani države, ki mora prenesti urejanje področja oskrbe s pitno vodo na najvišjo raven – Ustavo, saj gre za preveč življenjsko pomembno področje, da bi bilo prepuščeno urejanju v podzakonskih predpisih in odvisno od odločitev vsakokratnega župana občine.

Pri iskanju temeljnega pristopa za zagotovitev varne pitne vode kot človekove pravice, je ustavnopravna ureditev tista, ki prinaša novo paradigmo na področje vode: zagotavljanje varne pitne vode se mora dojemati kot pravna upravičenost vsakega posameznika. Sam okvir človekovih pravic sicer ne bo samodejno uredil vprašanja o financiranju, dostavi vode ali učinkovitem upravljanju, vendar pa zagotavlja mednarodne standarde za sprejemanje političnih in gospodarskih odločitev glede vodnih virov. Omogoča posameznikom, da so tudi oni uslišani pri sprejemanju odločitev, povezanih z vodo, vzpostavitve učinkovitega pravnega okvirja pa okrepi tudi odgovornost države glede uresničevanja pravice do vode. Osrednji element glede zagotavljanja pitne vode z vidika človekove pravice, je na odgovornosti, ki poudarja obveznost države, kot nosilca dajatev, da se zagotovi dostop do varne pitne vode imetnikom pravic. V praksi ta odgovornost zahteva razvoj ustreznih nacionalnih zakonov,

---

¹¹³⁶ Ministrstvo za okolje in prostor: Operativni program oskrbe s pitno vodo za obdobje od 2015 do 2020, Ljubljana 2015, str 77, (http://www.mop.gov.si/fileadmin/mop.gov.si/pageuploads/osnutki/op_oskrba_pitna_voda_2015_2020.pdf), (marec 2016).

politik, institucij, upravnih postopkov in mehanizmov za spodbujanje in zaščito dostopa do varne pitne vode in sanitarij.

Znotraj nacionalnih pravnih okvirjev, je splošno jamstvo za pravice, najboljše zavarovano v Ustavi posamezne države, saj se ji morajo podrediti vsi ostali pravni predpisi v državi, prav tako, pa jo je veliko težje spremeniti, kot npr. zakone. Z vidika odgovornosti države za zagotavljanje dostopa do čiste pitne vode, je zato pomembno, da se ta uredi v Ustavi kot samostojna pravica in ne kot sestavni del drugih človekovih pravic, kjer je varovana le posredno. Čeprav je v marsikateri državi pravica do vode sprejeta s strani sodišč kot temeljna človekova pravica v okviru drugih pravic, kot je pravica do okolja, pravica do dostojanstva, pravica do življenja, je pravica do čiste vode s tem le delno, posredno, zavarovana. Taka artikulacija namreč specifične in razsežnosti, kot jo daje samostojna ureditev pravice do pitne vode, ne obravnava. V okviru drugih pravic kot na primer pravice do okolja, niso urejena vprašanja, kot so dostop do vode in kako ravnati, če posamezna skupnost ali revna mestna četrt ostane brez oskrbe z vodo. Pravica do pitne vode je tudi po mnenju nekdanje neodvisne strokovnjakinje za človekove pravice v zvezi z varno pitno vodo in sanitarijami, *Catarina de Albuquerque*, človekova pravica, ki je izenačena z drugimi človekovimi pravicami, kar pomeni, da se lahko tudi sodno obravnava,¹¹³⁷ zato jo je potrebno urediti kot samostojno pravico, kot ostale temeljne človekove pravice. Glede na to, da kot mednarodno priznana človekova pravica, pravica do dostopa do pitne vode, primarno izhaja iz pravice do življenja, sekundarno pa iz pravice do dostojanstva, zdravja in ustreznega življenjskega standard, ki so vse že z ustavo zaščitene pravice, je varstvo pravice do čiste pitne vode v bistvu že zagotovljeno na ustavni ravni. Tako z zapisom v Ustavo RS ne bi šlo za konstitutivni, ampak deklaratorni učinek širjenja zavesti o obstoju in pomenu pravice, saj se v Sloveniji le-te še premalo zavedamo. Izrecen zapis v Ustavo RS bi tako postavil temelj za dosledno izvrševanje pravice do vode in spodbudil tudi vse potrebne spremembe normativnega okvira.¹¹³⁸ Države morajo zagotoviti, da se vsakdo zaveda svojih pravic, tako, da so jih sposobni identificirati in zahtevati njihovo izvrševanje. Zato mora biti izrecno zapisana. Formalno priznanje človekove pravice do vode v ustavnem besedilu vsekakor zagotavlja večjo pravno varnost glede obstoja in konkretne vsebine te človekove pravice,¹¹³⁹ zato je pomembno, da se uredi kot samostojna pravica, na podlagi česar lahko potrdim trditev v **hipotezi št. 1 (H1)**.

Za učinkovito varstvo pitne vode kot človekove pravice je pomembno, da se v Ustavo vpiše tudi prepoved privatizacije vodnih virov, saj gre za naravno dobrino, ki ne sme postati predmet trgovanja, opravljanje vodooskrbe v okviru javne službe pa ustvarja manj možnosti,

---

¹¹³⁷ Human rights council, Report of the independent expert on the issue of human rights obligations related to access to safe drinking water and sanitation, Catarina de Albuquerque, 2010, (<http://www.ielrc.org/content/e1009.pdf>), (marec 2016).

¹¹³⁸ Ahačič Jakob, Gril Maša, Košir Tina, Zupančič Simona: Zapis pravice do čiste pitne vode v slovensko ustavo, Pravna praksa, št. 1, str. 13, GV Založba, 2016.

¹¹³⁹ Albuquerque C., Handbook for realising the human rights to water and sanitation: From policy to practice, str. 7, (<http://www.righttowater.info/wp-content/uploads/Handbook-HRWS-Chapter-1.1-Legal-Framework1.pdf>), (marec 2016).

da pride do trka zasebnega interesa na javni dobrini. Z vpisom v ustavo so namreč vodni viri zavarovani na najvišji možni ravni, pred vsemi možnimi (hitrimi) spremembami zakonodaje, katere bi lahko bile tudi bolj naklonjene privatizaciji vodnih virov. Ker je voda naravna dobrina, nujna za preživetje, je namreč nujno, da lastništvo nad njo ohrani država. To pa ne pomeni, da mora država z vodnimi viri upravljati neposredno, ampak lahko upravljanje prepusti tudi lokalnim skupnostim ali drugim pravnim ali fizičnim osebam in posredno upravlja z vodnimi viri, tako, da zagotavlja spoštovanje sprejetih predpisov. V ta namen mora zagotavljati tudi večji nadzor nad spoštovanjem teh predpisov, kot to zagotavlja sedaj in izvajati ustrezne ukrepe v primeru nespoštovanja le-tega. V skladu s tem že ZGJS določa, da mora biti pri zagotavljanju javnih dobrin pridobivanje dobička podrejeno zadovoljevanju javnih potreb,¹¹⁴⁰ kar pomeni, da je primarni cilj, zagotovitev določene javne dobrine vsem prebivalcev, v skladu s predpisanimi pogoji,¹¹⁴¹ ki so v javnem interesu in jih ni mogoče prepustiti trgu. Kjer z vodnimi storitvami upravljajo zasebni sektorji, so veliko bolj izpostavljeni pomisleki glede nevarnosti samovoljnega in nezakonitega odklopa vode, dostopnosti vode ter o razširitvi teh storitev tudi za ranljive in marginalizirane skupine.¹¹⁴² V 1990ih letih, je veliko držav privatiziralo svoje vodne storitve, predvsem zaradi močnega mednarodnega pritiska po odpiranju tega storitvenega sektorja trgu. Globalne izkušnje pri prehodu iz zasebnega nazaj na javno opravljanje storitev oskrbe s pitno vodo, nam danes kažejo, da je sodelovanje in demokratični javni sektor v boljšem položaju, da vodi pot v trajnostno prihodnost vode.¹¹⁴³ V Sloveniji je zaenkrat pitne vode še v izobilju in prav to pomeni, da smo v prihodnosti lahko izpostavljeni interesom multinacionalk, ki vire pitne vode že kupujejo, saj voda postaja strateška dobrina, zato je še toliko pomembnejše, da se Slovenija pripravi na ta segment delovanja trga.¹¹⁴⁴ Dejstvo pa je tudi, da lahko katerakoli vlada enostavno spremeni zakonodajo, ki jo sprejme državni zbor z navadno večino, kakor lahko tudi župan preko občinskega sveta z navadno večino podeli ohlapno koncesijo za oskrbo s pitno vodo, zato je treba ravnati previdno¹¹⁴⁵ in z vpisom pravice do pitne vode v Ustavo zaščititi le to na najvišji možni ravni, zagotoviti univerzalni dostop do pitne vode in zavarovati vodne vire tudi za vse prihodnje generacije. Na podlagi navedenega lahko potrdim **hipotezo št. 2 (H2).**

---

¹¹⁴⁰ 2. odstavek 2. člen ZGJS.

¹¹⁴¹ 1. odstavek 5. člena ZGJS.

¹¹⁴² The world health organization: The right to water, UN Human Rights, Fact sheet no. 35, Geneva 2010, str. 31, (<http://www.ohchr.org/Documents/Publications/FactSheet35en.pdf>), (marec 2016).

¹¹⁴³ Kishimoto S., Lobina E., Petitjean O.: Reclaiming public water through remunicipalisation, Our public water future. The global experience with remunicipalisation, Transnational Institute (TNI), Public Services International Research Unit (PSIRU), Multinationals Observatory, Municipal Services Project (MSP) and the European Federation of Public Service Unions (EPSU), 2015, str. 112-113, (<https://www.tni.org/files/download/ourpublicwaterfuture-1.pdf>), (februar 2016).

¹¹⁴⁴ Republika Slovenija, Državni svet, Komisija za državno ureditev, 2014 (http://www.ds-rs.si/sites/default/files/dokumenti/653-48mpredlog_za_zacetek_postopka_za_spremembo_ustavepa_1861-vi.pdf), (februar 2016).

¹¹⁴⁵ Skupina poslank in poslancev: Predlog za začetek postopka za spremembo Ustave Republike Slovenije z osnutkom Ustavnega zakona, Državni zbor, 2014, str.4-5, (http://voda.svoboda.si/wp-content/uploads/sites/2/2016/02/Ustavna_pobuda-voda1.pdf), (februar 2016).

Hipotezo št. 3 (H3), da ureditev pravice do pitne vode v Ustavi, kljub temu, da gre za pravico do pitne vode vsakogar, zaradi tehničnih omejitev, problemov razpršene poselitve in s tem nemožnosti za zagotavljanje varne vode za pitje, ni mogoče omogočiti brez določenih omejitev, urejenih v zakonih in brez ustreznih mehanizmov s strani države, potrjujem z obrazložitvijo v nadaljevanju. V kolikor govorimo o človekovi pravici do pitne vode, pomeni, da mora ta biti zagotovljena vsem, brez omejitev. Vsekakor pa je potrebno zaradi določenih posebnosti območij ipd. sprejeti določene ukrepe, kako to pravico omogočiti. Gre za pravico, ki pripada vsem in ravno odgovornost na državi je, da sprejme potrebne ukrepe, da to omogoči. Tudi CESCR je glede uresničevanja pravice do pitne vode poudaril, da uresničevanje teh pravic (s tem tudi pravice do dostopa do čiste pitne vode), ne sme biti pogojeno ali določeno s prebivališčem posameznika (če živi v mestnem ali podeželskem okolju, urejenem ali formalno neurejenem okolju ali če živi na nomadski način).¹¹⁴⁶ Ob tem je potrebno poudariti, da določitev pravice do pitne vode, ne pomeni, da mora ta biti brezplačno dostopna vsem, ne glede na prostorske in druge omejitve. To pomeni, da kadar vodovodne napeljave ni mogoče zagotoviti v hišo posameznika in mu ni mogoče zagotoviti priključitve na vodovodno omrežje, je potrebno omogočiti dostop do vode na javno dostopnem mestu, ki ne sme biti predaleč od posameznikovega prebivališča. Kljub temu, da je praviloma potrebno oskrbo z vodo zagotoviti v okviru javnega vodovoda, je potrebno upoštevati, da v določenih primerih, javni vodovod ne more biti zagotovljen vsem in je potrebno vodo zagotoviti na drugačen način. Te alternativne načine oskrbe s pitno vodo je potrebno predvideti v zakonu in tam določiti tudi način njihovega izvajanja. Posebno pozornost pa je potrebno nameniti tistim skupinam, ki se že tradicionalno srečujejo s težavami pri dostopu do pravice do vode. Tako mora država sprejeti ukrepe, s katerimi bi tistim na ogroženih območjih in neformalnih naseljih, zagotavljala dostop do ustrezne vodovodne infrastrukture. Nobenemu gospodinjstvu namreč ni dovoljeno preprečiti dostopa do vode zaradi statusa bivališča oz. zemljišča,¹¹⁴⁷ država pa ima dolžnost zagotoviti pravico do vode vsem posameznikom in skupinam, ki si je sami ne morejo zagotoviti.¹¹⁴⁸

Na te trditve lahko navežem in tako potrdim tudi **hipotezo št. 5 (H5)**, saj je v primeru uvrstitve pravice do pitne vode v *Ustavo RS*, potrebno spremeniti tudi samo organizacijo upravljanja voda. Sama vzpostavitev pravnih okvirjev namreč ni dovolj, da bi človekova pravica do vode postala resničnost za vsakogar, je pa eden od temeljev v državni ureditvi človekove pravice do vode. S tem ko pravica do vode pridobi status človekove pravice v Ustavi, je vsem udeležencem te storitve dana jasna direktiva. Z vgrajenim sistemom odgovornosti pa država zagotovi, da uresničitev pravice do vode ni le vprašanje politike,

---

¹¹⁴⁶ Odbor za ekonomske, socialne in kulturne pravice, splošni komentar št. 20: Nediskriminacija pri ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah, dokument ZN E/C.12/GC/20, 10. Junij 2009, 34. odstavek.

¹¹⁴⁷ 16. odstavek *Splošnega komentarja št. 15*.

¹¹⁴⁸ 25. odstavek *Splošnega komentarja št. 15*.

ampak je obveznost.¹¹⁴⁹ Da je bila voda uokvirjena kot človekova pravica na tej točki v zgodovini, je treba razumeti kot odgovor na globalne trende glede upravljanja vode, ki so poudarili potrebo po izboljšanju gospodarske učinkovitosti in okoljske trajnosti. Poleg tega je človekova pravica do vode poziv za anti-privatizacijsko gibanje. Tudi z vidika mednarodnega prava, človekova pravica do vode ni združljiva z udeležbo zasebnega sektorja ali z tržnim pristopom. Vendar obstaja določena napetost med trgi in pravicami, kajti cilj zasebnih igralcev je ustvariti dobiček. Glede pomembnosti človekovih pravic pri razpravi o privatizaciji je očitno, da posamezna država ne more zaobiti svoje odgovornosti z vključenostjo zasebnega sektorja, ampak mora ohraniti dolžnost varovanja, spoštovanja in izpolnjevanja pravice do vode.¹¹⁵⁰ Z vidika človekovih pravic je za odločitev o javnem financiranju in politiki ključno, da morajo biti voda in sanitarije dostopne vsem. Medtem ko okvir človekovih pravic ne predpisuje konkretnih ukrepov za uresničitev človekovih pravic, nastavlja pomembne parametre. Pravica do vode in sanitarij ne pomeni, da morajo te storitve biti na voljo brezplačno. Z vidika človekovih pravic, morajo biti javna sredstva usmerjena v razširitev storitev za najbolj prikrajšane in za zagotavljanje, da bodo storitve z vodo vsem dostopne.¹¹⁵¹

Skozi številne praktične primere iz različnih držav, je razvidno, kako privatizacija in komercializacija vplivata na oskrbo s pitno vodo. Države, ki so se s tem že soočile imajo večinoma le negativne izkušnje, zato se v zadnjih letih kaže trend vračanja nazaj v javno upravljanje oskrbe s pitno vodo. Ker sem s pomočjo dejanskih primerov iz prakse dokazala, da je rezultat privatizacije in komercializacije pitne vode dražja voda ter slabša skrb za kakovost in vzdrževanje vodovodnega sistema in, da mora zato voda ostati javna dobrina, dostopna vsem, kar se lahko najbolje zavaruje, če se uredi v Ustavi RS, lahko potrdim **hipotezo št. 4 (H4)**. Pri privatizaciji storitev oskrbe s pitno vodo prihaja v večini primerov do netransparentnosti prodaje javnega podjetja, zvišanje cene pitne vode, zmanjšanje investicij v vodovodno infrastrukturo in možno tudi do korupcije. Izkazalo se je, da zasebniki nikakor niso, že sami po sebi, boljši izvajalci, tako kot to zatrjujejo nekateri privrženci privatizacije. Namreč ni bistveno to, kdo izvaja oskrbo z vodo, temveč, kako jo izvaja. Tudi če jo izvaja javni izvajalec, je lahko to dejavnost, ki bo ob dobrem upravljanju in dobrih naravnih danostih vodnih virov, ustvarjala večje prihodke od odhodkov. Tako javni, kot zasebni pristop oskrbe sta lahko uspešna, a vendar je pri javni oskrbi manj možnosti, da pride do trka zasebnega interesa na javni dobrini.¹¹⁵² Kot se je pokazalo na primerih držav, predvsem revnejših, kot

---

¹¹⁴⁹ Albuquerque C.: Realisation of the international human rights to water and sanitation through national legal frameworks: part 2, str. 24, (<http://www.righttowater.info/wp-content/uploads/Handbook-HRWS-Chapter-1.2-Legal-Framework.pdf>), (marec 2016).

¹¹⁵⁰ Murthy S. L.: The Human Right(s) to Water and Sanitation: History, Meaning and the Controversy Over Privatization, Berkeley Journal of International Law, Volume 31 | Issue 1, Article 3, 2013, str. 147-148. (<http://scholarship.law.berkeley.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1434&context=bjil>), (marec 2016).

¹¹⁵¹ UN General Assembly, Report of the Special Rapporteur on the human right to safe drinking water and sanitation, A/HRC/30/39, str. 3-6.

¹¹⁵² Aleš Ferčič, Rajko Knez: Organizational Challenges of the (Local) Water Supply, in: Lex localis – Journal of Local Self-Government Vol 13, No 3 (2015), pp: 765-787.

npr. Afrika, Indija, se prevladujoča prisotnost zasebnega sektorja ni izkazala za dobro, tako, da nekatere negativne posledice privatizacije, prebivalci občutijo še danes.

Kljub temu, da so primeri negativnih učinkov privatizacije številni, še vedno obstajajo poskusi za opredelitev vode kot tržne dobrine in da se prepusti v ureditev trgu, predvsem sedaj ko se povsod kaže finančni primanjkljaj, občine nimajo sredstev za vlaganje v komunalno infrastrukturo, izvajalci pa ne bodo mogli več dolgo zagotavljati najvišjih standardov glede kvalitete pitne vode. Vendar prodaja občinskih podjetij in njihovih sistemov oskrbe s pitno vodo v času finančne krize ni dobra rešitev. Kot se je izkazalo v praksi, so občine na koncu izpostavljene izsiljevanju s strani zasebnih vlagateljev. Pogodbe so ponavadi sestavljene v korist zasebnih vlagateljev in vsak odkup nazaj je zelo drag, predvsem za državljane. Primer Nemčije nam je pokazal, da so državljani morali plačati več kot dvojno ali celo trojno vrednost gospodarskih javnih služb in infrastrukture, čeprav so vse skozi prav oni bili tisti, ki so preko stroškov vode, to tudi financirali. Iz praks različnih držav se lahko naučimo, da privatizacija ni dobra rešitev.¹¹⁵³

Za zagotovitev pravice do pitne vode in boljšega dostopa do vode je bistvena kakovost ter fizična in cenovna dostopnost. V skladu s tem je že *Splošni komentar št. 15 o pravici do vode*, ki ga je sprejel CESCR novembra 2002 določil tri osnovne obveznosti države: razpoložljivost vode (omogočena v takšni količini, da omogoča ustrezne življenjske pogoje v skladu s smernicami Svetovne zdravstvene organizacije (WHO); kakovost vode (dobavljena voda mora biti varna, brez mikroorganizmov in kemikalij, ki ogrožajo zdravje ljudi); dostopnost vode (povezava z vodo in vodnimi storitvami mora biti nediskriminatorna, fizično razpoložljiva in cenovno dostopnih vsakomur). Kot dostopnost vode je mišljena fizična dostopnost, kar pomeni, da mora biti oskrba z vodo zagotovljena na primerni razdalji od posameznikovega kraja bivanja in cenovna dostopnost, kar pomeni, da mora biti voda omogočena po ceni, ki je dostopna za vse. Za zagotovitev pravice do pitne vode, pa mora država tudi zagotoviti nediskriminatorno zagotavljanje vode za celotno prebivalstvo, vključno z najbolj ranljivimi deli družbe.¹¹⁵⁴ V kolikor te predpostavke niso zagotovljene ne moremo govoriti o posameznikovi pravici do pitne vode, s čemer lahko potrdim **hipotezo št. 6 (H6)**. Pravica do vode torej ne prepoveduje odklopa vode, vendar postavlja določene omejitve in pogoje za takšne ukrepe. Posameznik v nobenem primeru ne sme biti prikrajšan za minimalno potrebno raven vode. Posledično se lahko zmanjša količina dobavljene varne pitne vode, do katere ima oseba dostop, vendar popolni odklop vode je dopusten samo, če je zagotovljen dostop do alternativnega vira, ki bi lahko zagotovil minimalne količine varne

¹¹⁵³ Hecht C.: German municipalities take back control of water, Ed.: Kishimoto S., Lobina E., Petitjean O.: Our public water future. The global experience with remunicipalisation, Transnational Institute (TNI), Public Services International Research Unit (PSIRU), Multinationals Observatory, Municipal Services Project (MSP) and the European Federation of Public Service Unions (EPSU), 2015, str. 55-56, (<https://www.tni.org/files/download/ourpublicwaterfuture-1.pdf>), (februar 2016).

¹¹⁵⁴ Talaburus O.: Thirsty for (the Right to) Water, The policy of not supplying water to the unrecognized Arab-Bedouin villages in the Negov, Negev Coexistence Forum for Civil Equality, 2014, str. 15, (dostopno na: <http://www.dukium.org/wp-content/uploads/2014/07/water-2014-eng.pdf>), (marec 2016).

pitne vode.¹¹⁵⁵ Pravica do vode torej zahteva, da so vodne storitve vsem dostopne in, da nihče ni prikrajšan za dostop do vode zaradi nezmožnosti plačila. Kljub temu, da človekova pravica kot taka ne predvideva pravice do brezplačne vode, je v določenih okoliščinah, dostop do varne pitne vode in sanitarij, treba zagotoviti brezplačno, če je oseba ali gospodinjstvo ne more plačati. Gre za temeljno obveznost države, da zagotovi vsaj minimalno raven bistvenih pravic, kar vključuje tudi dostop do minimalnih količin vode. Država mora sprejeti ustrezne ukrepe, ki morajo vključevati tudi ustrezna pravila glede cen, kot je brezplačna voda ali voda z nižjo ceno.¹¹⁵⁶

V skladu s navedenim lahko potrdim tudi **hipotezo št. 7 (H7)**, v okviru katere sem potrdila, da je za zagotavljanje zadostnih kakovostnih vodnih virov in varne oskrbe s pitno vodo odgovorna država, ki mora s pomočjo zaščitnih Uredb, sanacijskih programov in ustrezno strategijo upravljanja z vodnimi viri, zagotoviti ustrezno zaščito ter zagotoviti ustrezno organizacijo urejanja javnih vodovodnih sistemov in se ne more sklicevati samo na pristojnosti občine. Tudi *Resolucija o varstvu človekovih pravic in dostopu do varne pitne vode in sanitarij*, potrjuje, da je zagotavljanje pravice do pitne vode v obveznosti držav, ki ne morejo več zanikati svoje odgovornosti za zagotavljanje varne pitne vode za vse posameznike. Odgovornost pri zagotavljanju vodnih storitev je pogosto razdeljena med različnimi akterji. Še posebej pri decentralizaciji, je sistem odgovornosti, ki temelji na jasnih opredelitvah nalog, ključnega pomena. Decentralizacija pogosto vodi do večjega sodelovanja in poznavanja lokalnih razmer, saj so storitve bližje skupnostim.¹¹⁵⁷ Vendar občine pogosto nimajo zmogljivosti in virov, da bi v celoti izpolnile vse obveznosti, ki zadevajo človekovo pravico do vode.¹¹⁵⁸ Zato bi vsaka decentralizacija storitev morala spremljati vzpostavitev jasne odgovornosti mehanizmov in zagotoviti, da imajo lokalne oblasti ustrezne zmogljivosti in vire. Ob tem pa mora odgovornost za nadzor in uvedbo minimalnih standardov ostati na državni (centralni) ravni. Centralna raven uprave je tista, ki bi morala voditi in učiti lokalne organe kako upravljati s proračunom, s tarifami, delovanjem in vzdrževanjem objektov, sistemom za zagotavljanje informacij, kako sodelovati med seboj, ipd.¹¹⁵⁹ Na zakonski ravni je predvsem pomembno, da se uredi postopek nadzora in kontrole države nad delovanjem občin in njihovim izvajanjem javnih služb. Ob tem je nujno, da se določijo tudi sankcije, ki sedaj niso predvidene, saj država potrebuje mehanizem, da prisili občine, da bodo te dosledno izvajale javne službe. V skladu s tem, bi bilo prav tako potrebno, jasno določiti

---

¹¹⁵⁵ The world health organization: The right to water, UN Human Rights, Fact sheet no. 35, Geneva 2010, str. 34-35, (<http://www.ohchr.org/Documents/Publications/FactSheet35en.pdf>), (marec 2016).

¹¹⁵⁶ The world health organization: The right to water, UN Human Rights, Fact sheet no. 35, Geneva 2010, str. 11-12, (<http://www.ohchr.org/Documents/Publications/FactSheet35en.pdf>), (marec 2016).

¹¹⁵⁷ WaterAid, Financing Water and Sanitation at Local Levels, 2008, (<http://www.wateraid.org/~media/Publications/financing--water--sanitation--local--levels.pdf>), (marec 2016).

¹¹⁵⁸ Na lokalni ravni so tudi pogosto manj seznanjeni s internacionalno in nacionalno zakonodajo človekovih pravic, kot na državni ravni.

¹¹⁵⁹ Albuquerque C., Roaf V.: On the right track - good practices in realising the rights to water and sanitation, 2012, str. 206, (www.ohchr.org/EN/Issues/WaterAndSanitation/SRWater/Pages/SRWaterIndex.aspx), (marec 2016).

pogoje, način izvedbe, organe, pristojnosti, ukrepe ipd. pod katerimi lahko država prevzame izvajanje javne službe.¹¹⁶⁰ Občine imajo na tem območju preveliko avtonomijo in se v veliko primerov, odvisno od trenutno izvoljenih organov, kot lastniki komunalne infrastrukture, popolnoma neodgovorno obnašajo ter na račun primanjkljajev drugje, krpajo proračunske luknje na račun javnih služb. Takšno ravnanje na račun ogrožanja učinkovite oskrbe s pitno vodo, je popolnoma nesprejemljivo in ni v skladu z ravnanjem v najboljšem javnem interesu.¹¹⁶¹ Tudi tukaj bo slej kot prej prišlo do popolnega izčrpanja, zato je zelo pomembno, da država vzpostavi učinkovit pregled nad izvajanjem občinskih javnih služb, saj je država tista, ki mora varovati človekove pravice in se ne more samo sklicevati, da je za izvajanje oskrbe s pitno vodo pristojna le občina. Države morajo vzpostaviti učinkovit zakonodajni okvir, ki vključuje neodvisno spremljanje, sodelovanje javnosti in kazni v primeru neskladnost. Država je dolžna vzpostaviti te okvirje še preden prenese pooblastila za zagotavljanje varne pitne vode na tretje osebe. Mehanizmi odgovornosti so ključnega pomena za zagotavljanje, da države spoštujejo svoje obveznosti v zvezi s pravico do vode. Odgovornost tako prisili državo, da mora pojasniti, kaj počne in zakaj in kako napreduje pri uresničevanju pravice do vode za vse.¹¹⁶²

Ker se odločitev o tem, s kakšno infrastrukturo bo posamezno javno podjetje razpolagalo, ne sprejema v komunalnih podjetjih, le-ta nikakor ne morejo biti v celoti odgovorna za smotno izvajanje gospodarskih javnih služb. Del odgovornosti za to morajo sprejeti občine, ki odločajo o izvajanju investicij v javno infrastrukturo. Če imajo občine pristojnost odločanja o investicijah v infrastrukturo, morajo biti odgovorne tudi za to, se te investicije izvajajo na smotrni način, kar je mogoče le, če se odločitve o investicijah in novih cenah sprejemajo hkrati.¹¹⁶³ Ob tem pa je nujno potrebna vzpostavitev učinkovitih mehanizmov nadzora, vse od delovanja politične opozicije v okviru demokratične ureditve na lokalni in nacionalni ravni pa do delovanja represivnih organov. Kot je bilo večkrat že izpostavljeno, pa bi veliko bilo narejenega že, če bi bistveno zmanjšali število občin, na kar, kot kaže, zaenkrat še ne moremo računati.

Glede na predstavljene cilje v magistrski nalogi sem opredelila tudi možnosti za zaščito pravice do pitne vode z opozorili na pomanjkljivosti veljavne zakonodaje, v okviru tega pa oblikovala tudi predlog besedila za vpis v Ustavo RS s predlogom spremembe zakonodajnih predpisov, ki so nujno potrebni, tudi v kolikor do vpisa pravice do pitne vode v ustavo ne bi prišlo. Na podlagi izkušenj držav, ki sem jih obravnavala v svoji nalogi, kot npr. Indije in Južne Afrike vidimo, da imeti vzpostavljeno ustavno pravno ureditev samo po sebi še ne zadostuje

---

¹¹⁶⁰ 5. odstavek 149. člena ZVO-1 določa, da če občina ne zagotovi izvajanja obvezne gospodarske javne službe, jo zagotovi država na območju občine in za njen račun, ob tem pa način zagotovitve določi vlada.

¹¹⁶¹ Podrobneje o tem v poglavju 9 (o odgovornosti upravljavcev in vlogi občin).

¹¹⁶² The world health organization: The right to water, UN Human Rights, Fact sheet no. 35, Geneva 2010, str. 35-38, (<http://www.ohchr.org/Documents/Publications/FactSheet35en.pdf>), (marec 2016).

¹¹⁶³ Loncner M.: Cene komunalnih storitev z vidika zagotavljanja trajnostnega razvoja, Zbornik 4. problemske konference komunalnega gospodarstva, GZS Zbornica komunalnega gospodarstva, Ljubljana 2014, str. 85.

za uresničitev pravice do pitne vode. Državna pravila morajo biti usklajena z ustavno priznano pravico do vode, saj so v nasprotnem primeru lahko predmet neprestanih preiskovanj in izpodbijanj.

10. ZAKLJUČEK

Mednarodno pravo človekovih pravic ponuja jasne smernice za države, kako naj v okviru svojih pravnih okvirjev prispevajo k uresničevanju človekovih pravic do vode in sanitarij. Mnogi primeri, ki sem jih izpostavila v svoji nalogi kažejo, da je veliko držav že začelo proces vpeljevanja pravice do pitne vode v svoje nacionalne pravne sisteme – nekatere bolj eksplicitno in jasno kot ostale. Vendar samo vzpostavitev pravnih okvirjev ni dovolj, da bi človekova pravice do vode postala resničnost za vsakogar, je pa eden od temeljev v državni ureditvi človekove pravice do vode. S tem ko pravica do vode pridobi status človekove pravice, je vsem udeležencem te storitve dana jasna direktiva. Z vgrajenim sistemom odgovornosti pa država zagotovi, da uresničitev pravice do vode ni le vprašanje politike, ampak je obveznost.¹¹⁶⁴

Čeprav je Evropska unija razvila okoljske in vodne standarde kakovosti v vseh državah članicah EU, so značilne karakteristike glede izvajanja storitev oskrbe z vodo, še vedno ohranile močan nacionalni značaj. Po državah je opaziti velike razlike, ko gre za to, kako je razdeljena moč med nacionalnimi organi in kako zagotavljajo upravljanje storitev oskrbe z vodo.¹¹⁶⁵ Skozi analizo ustavnih ureditev različnih držav lahko vidimo, da se vsaka sooča s pravico do vode na drugačen način. Nikakršnega dvoma ni, da je pravica do vode temeljna človekova pravica. V večini držav pa je problem in izziv urediti predvsem pravico do dostopa do pitne vode. Implementacija te pravice je ključnega pomena, saj je v večini primerov odvisna od razpoložljivih virov za uresničitev te pravice. Kljub ureditvi pravice do pitne vode v Ustavi, je tako kot v Indiji¹¹⁶⁶, tudi v Sloveniji in drugih državah, potrebno na zakonodajni ravni rešiti več težav. Obstaja veliko območij, kjer vodne infrastrukture še vedno ni in dovod vode ni mogoč. Država se mora predvsem posvetiti ukrepom za pomoč pri dostopu do vode predvsem revnejšega sloja prebivalstva.

---

¹¹⁶⁴ Albuquerque C.: Realisation of the international human rights to water and sanitation through national legal frameworks: part 2, str. 24, (<http://www.righttowater.info/wp-content/uploads/Handbook-HRWS-Chapter-1.2-Legal-Framework.pdf>), (marec 2016).

¹¹⁶⁵ Garcia Quesada M.: Water and Sanitation Services in Europe: Do legal frameworks provide for Good Governance?, UNESCO Centre for Water Law, Policy and Science, University of Dundee, 2011, str. 268, ([http://www.gwp.org/Global/ToolBox/References/Water%20and%20Sanitation%20Services%20in%20Europe;%20Do%20Legal%20Frameworks%20provide%20for%20Good%20Governance%20\(Dundee,%202011\).pdf](http://www.gwp.org/Global/ToolBox/References/Water%20and%20Sanitation%20Services%20in%20Europe;%20Do%20Legal%20Frameworks%20provide%20for%20Good%20Governance%20(Dundee,%202011).pdf)), (marec 2016).

¹¹⁶⁶ Več o tem: Kothari J.: The right to water: A constitutional perspective, International Environmental Law Research Centre (IELRC), Delhi 2006, (http://www.ielrc.org/activities/workshop_0612/content/d0607.pdf), (marec 2016).

Pravica do vode je temeljna pravica eksistencialnega pomena, kar pomeni, da je vsakomur zagotovljen dostop do varne in cenovno dostopne vode. Mednarodne konvencije poudarjajo pravice manjšine in avtohtonih prebivalcev, ki živijo na oddaljenih območjih, do enakega dostopa do pitne vode. Kljub temu primerjave različnih držav kažejo, da ravno glede teh prebivalcev, pravica do vode ni zagotovljena vsem državljanom. Mnogi prebivalci so tako izpostavljeni velikim izzivom pri dostopu do zadostnih količin pitne vode. Pomemben element pravice do vode je tudi ta, da se zagotovi dostop na primerni razdalji. Vendar kot je bilo izpostavljeno na posameznih primerih manjšin in avtohtonih prebivalcev v različnih državah, in tudi Sloveniji, države ne spoštujejo pravice do vode in ne prevzemajo svoje odgovornosti v enaki meri do vseh, z namenom zagotovitve pravice do pitne vode.

Pogosto, vlade niso naklonjene, da bi tiste obveznosti, ki so jih podpisale na podlagi mednarodnega prava človekovih pravic, izrecno uredile tudi na nacionalni ravni. Skrbijo jih posledice tega, da so ljudje imetniki pravic, sami pa nosilci dolžnosti. Vendar ustvarjanje jasne obveznosti in odgovornosti, vključno z možnostjo pravnega uveljavljanja pravic, ponuja možnosti za prepoznavanje in obravnavanje napak, ki so del vsakega sistema.¹¹⁶⁷ Če je voda človekova pravica, potem država odgovarja za izpolnitev te pravice. Pravičnost in enakost dostopa sta dve dimenziji socialno-ekonomskih pravic, ki se lahko zagotavljata ali po pravilih o navzkrižnih subvencijah ali preko določitve podrobnejšega postopka za odklop vode, ki je v praksi podjetij. Vlada, mednarodne humanitarne organizacije, nevladne organizacije in lokalne skupnosti morajo vse delovati z namenom, da se vsem omogoči zadovoljitev osnovnih potreb po vodi. Znotraj nacionalnih pravnih okvirjev, pa je vsekakor splošno jamstvo za pravice, najbolje zavarovano v Ustavi posamezne države, saj se ji morajo podrediti vsi ostali pravni predpisi v državi, prav tako, pa jo je veliko težje spremeniti, kot npr. zakone.

V državah članicah EU je človekova pravica do varne in kvalitetne pitne vode v veliki meri v praksi že zagotovljena. V pravnem redu pravico do vode kot človekove pravice priznavajo že v Belgiji, Finskem, Franciji, Rusiji, Španiji, na Švedskem, v Ukrajini, Združenem Kraljestvu, kar pa ne pomeni, da so te države v celoti tudi že implementirale pravico do pitne vode kot človekovo pravico ali, da ta pravica morebiti ne obstaja v praksi v obliki drugih instrumentov in sodne prakse, kot npr. v Nemčiji.¹¹⁶⁸ Sistemi oskrbe s pitno vodo, kjer deležniki (državni organi, odjemalci in podjetja za oskrbo s pitno vodo) bolje sodelujejo, so navadno tudi uspešnejši. Z vidika potrošnika se uspeh kaže predvsem v večji kakovosti in nižji ceni pitne vode, s strani državnih organov v višji kakovosti pitne vode in manjši porabi vodnih virov

---

¹¹⁶⁷ Albuquerque C.: Realisation of the international human rights to water and sanitation through national legal frameworks: part 2, str. 24, (<http://www.righttowater.info/wp-content/uploads/Handbook-HRWS-Chapter-1.2-Legal-Framework.pdf>), (marec 2016).

¹¹⁶⁸ Pravica do pitne vode v razvitejših državah vključuje tudi strožje standarde glede ustrezne kvalitete pitne vode, določanje cen pitne vode in politika solidarnosti do ranljivih skupin ter izzive oteženega dostopa do pitne vode na odročnih ruralnih območjih.

zaradi manjše izgube vode v vodovodnih omrežjih in v zadovoljstvu državljanov, z vidika družb za oskrbo s pitno vodo pa v ustrezni ceni vode ter zadovoljnih uporabnikov.¹¹⁶⁹

V obravnavi posameznih držav je razvidno, kako se sistemi med seboj razlikujejo. V primeru Belgije je opaziti, da se država zaveda pomembnosti pitne vode in nujnosti njene ureditve. Vse belgijske regije so vključile pravico do pitne vode v svoj zakonodajni okvir, prav tako se je tudi sodna praksa opredelila o ureditvi pravice do pitne vode v ustavi. Kljub temu pa še ta pravica ni v celoti priznana na nacionalni ravni. Belgija je še vedno v postopku priznanja pravice do vode kot temeljne ustavne pravice. Ta določba v ustavnem besedilu bi zagotovila pravici do vode tudi uradno priznanje in omogočila njeno polno izvajanje.¹¹⁷⁰

Posamezne države, kot so Izrael in Indija so človekovo pravico do pitne vode pripoznale skozi sodno prakso sodišč, medtem ko je med državami članicami EU samo Slovaška področje pitne vode uredila tudi na ustavnem nivoju. Vendar določbe v slovaški Ustavi ne pomenijo, da je s tem v Ustavo zapisana pravica do pitne vode kot človekova pravica. Težnje za vpis pravice v Ustavo pa so se pojavile tudi v Franciji. Med vsemi primerjanimi državami je opaziti, da je zavezanost Južne Afrike k človekovi pravici do vode z ureditvijo v Ustavi in zakonodaji nekaj posebnega in bi se podobna ureditev težko našla še v kateri koli drugi državi, zato sem analizi njihove ureditve posvetila največ prostora. Svoje akte, predpise in politike so uredili zelo podrobno in postavili natančen okvir za izvajanje pravice do vode. Prav tako je država dosegla velik napredek v vpeljevanju zakonodaje v prakso, širitvi dostopa do infrastrukture, kakor tudi glede uveljavitve FBW – brezplačne osnovne vode. Prav tako je izredno bogata njihova sodna praksa na tem področju. Seveda je še veliko pomislekov pri samem izvajanju pravice do vode, ob tem pa je tudi vedno več aktivistov, ki se borijo proti privatizaciji vode, saj je zaradi tega največkrat prišlo do povišanja cene vode.

Države morajo zagotoviti, da se vsakdo zaveda svojih pravic, tako, da so jih sposobni tudi identificirati in zahtevati njihovo izvrševanje. Formalno priznanje človekove pravice do vode v ustavnem besedilu vsekakor zagotavlja večjo pravno varnost glede obstoja in konkretne vsebine te človekove pravice.¹¹⁷¹ Ker je voda naravna dobrina, nujna za preživetje, je tudi nujno, da lastništvo nad njo ohrani država. To pa ne pomeni, da mora država z vodnimi viri upravljati neposredno, ampak lahko upravljanje prepusti tudi lokalnim skupnostim ali drugim pravnim ali fizičnim osebam in posredno upravlja z vodnimi viri, tako, da zagotavlja spoštovanje sprejetih predpisov. V ta namen mora zagotavljati tudi večji nadzor nad

---

¹¹⁶⁹ Zobavnik Igor: Pitna voda, Primerjalni pregled (PP), Državni zbor, Raziskovalno-dokumentacijski sektor, Ljubljana 2015, str. 18.

¹¹⁷⁰ Armeni Chiara: The right to water in Belgium, International Environmental, Law Research Centre, 2008, str. 6, (<http://www.ielrc.org/content/f0802.pdf>), (marec 2016).

¹¹⁷¹ Albuquerque C., Handbook for realising the human rights to water and sanitation: From policy to practice, str. 7, (<http://www.righttowater.info/wp-content/uploads/Handbook-HRWS-Chapter-1.1-Legal-Framework1.pdf>), (marec 2016).

spoštovanjem teh predpisov, kot to zagotavlja sedaj in izvajati ustrezne ukrepe v primeru nespoštovanja le-tega.

Kljub temu, da je v ustavni določbi nemogoče urediti posamezne pravice do potankosti, ampak je to naknadno naloga zakonodajalca in sodne prakse ustavnega sodišča, menim, da je iz izkušenj drugih držav, ki sem jih primerjala v svoji nalogi razvidno, kako pomembno je, da se kljub vsemu ta pravica, kar se da konkretnije opredeli, da bo mogoče razbrati njeno vsebino in namen ter že s tem zmanjšati številne spore na sodišču (kar se lahko naučimo iz primera Afrike). Na podlagi konkretne ustavne določbe se mora nujno sprejeti tudi podrobnejše zakonodajne spremembe. Vpis pravice v Ustavo je lahko učinkovit le, če se bodo hkrati s tem spremenili tudi zakoni, ki urejajo področje vodooskrbe in kjer bo pravica še podrobneje določena, sicer tak vpis ne bi imel nobenega smisla in želenega učinka ne bi bilo mogoče doseči.

Dejstvo je, da ko voda postane nedostopna, je kršena tudi človekova pravica do vode. Vendar človekova pravica do vode še ni popolnoma uresničena že s tem in takrat, ko ima vsakdo dostop do minimalnih storitev z vodo. Gre za stalne in tekoče obveznosti držav, da postopoma uresničujejo pravico do vode, dokler nima vsakdo dostopa do dovolj vode za ustrezen življenjski standard. Zavedati se moramo, da smo odgovorni za to kar delamo, pa tudi za tisto, kar ne delamo.

Skozi analizo različnih načinov upravljanja je razvidno, da je vprašanje glede oskrbe s pitno vodo v okviru javnih ali zasebnih služb, del razprave v mnogih državah. Javna lastnina vpeta med komercialnimi poslovnimi načeli, kot se uporablja na primer na Nizozemskem, lahko velja tudi za druge države in regije sveta.¹¹⁷² Za oskrbo s pitno vodo bi se morale poskrbeti v okviru javnih služb in javne sfere. Prenos javnega pooblastila in izvajanje dejavnosti oskrbe s pitno vodo v zasebni sferi pa se lahko opraviči le izjemoma. V večini obravnavanih držav, je pristojnost zagotavljanja pitne vode v pristojnosti lokalnih skupnosti (občin), kjer si v nekaterih te pristojnosti delno delijo z drugimi nivoji državne oblasti. Občine lahko storitev oskrbe s pitno vodo opravljajo same ali jih prenesejo na javna podjetja, kar je prevladujoča oblika, pogosto pa prenesejo pristojnosti oskrbe tudi na zasebna podjetja, preko možnih javno-zasebnih partnerstev. V evropskih državah, samo v Franciji prevladuje oskrba s pitno vodo s strani zasebnih družb (od tam tudi izhajata dve največji multinacionalki), medtem ko v ostalih prevladuje oskrba s pitno vodo s strani javnih družb za oskrbo s pitno vodo. Vendar je v zadnjih letih prav v Franciji največ primerov ponovne vrnitve nazaj na javno upravljanje oskrbe s pitno vodo. Tako je za države članice EU je značilna raznolikost družb za oskrbo s pitno vodo z vidika njihovega lastništva. V posameznih državah je bilo zagotavljanje oskrbe s

---

¹¹⁷² Van Geel P.: Innovative practices in the Drinking Water Supply in The Netherlands, Netherlands' State Secretary of Housing, Spatial Planning and the Environment, UNEP/GMEF, Jeju, Republic of South Korea, March 29-31, 2004, <http://www.google.si/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=3&ved=0ahUKUewjQ863Mx-HLAhVkoOpoKHT0EAV4QFggmMAI&url=http%3A%2F%2Fwww.unep.org%2F%2FGC%2FGCSS-VIII%2FNetherlandsWatSan.doc&usg=AFQjCNG6EV5m2EpHUZj6NxDxNtHWvWk0IQ&bvm=bv.117868183,d.bGs>

pitno vodo popolnoma privatizirano. Tako so v Angliji in Walesu podjetja za oskrbo s pitno vodo le zasebna podjetja.¹¹⁷³ Urugvaj in Nizozemska pa sta dva poznana primera držav, kjer je privatizacija vode bila razglašena za nezakonito. V obeh primerih je nova zakonodaja prepovedala ne samo prodajo vodnih sistemov, ampak tudi prenos dejavnosti oskrbe z vodo na zasebna podjetja. Ta gibanja so v nasprotju s pogosto izraženimi stališči, da je zgodovinski trend privatizacije postal neizogiben. Ti dve državi dokazujeta tudi, da mednarodni zakoni ali pravila trgovanja, vključno z zakonodajo EU, niso ovira za nacionalni izbor posamezne države, da razglasi privatizacijo vode za nezakonito.¹¹⁷⁴

Z vstopom v Evropsko unijo se okolje in pogoji delovanja gospodarskih javnih služb spreminjajo po sprejetih evropskih smernicah. Tudi v Sloveniji se tako vse bolj uveljavlja svetovni proces liberalizacije javnih služb, v bolj sproščenih oblikah izvajanja kot so koncesije, licence, dovoljenja in vstop konkurence. Vendar pokazalo se je, da pri privatizaciji storitev oskrbe s pitno vodo prihaja v večini primerov do netransparentnosti prodaje javnega podjetja, zvišanje cene pitne vode, zmanjšanje investicij v vodovodno infrastrukturo in možno tudi do korupcije. To pomeni, da zasebniki nikakor niso, že sami po sebi, boljši izvajalci. Namreč ni bistveno to, kdo izvaja oskrbo z vodo, temveč, kako jo izvaja. Tako javni, kot zasebni pristop oskrbe sta lahko uspešna, a vendar je pri javni oskrbi manj možnosti, da pride do trka zasebnega interesa na javni dobrini.¹¹⁷⁵ Kot se je pokazalo na primerih držav, predvsem revnejših, kot npr. Afrika, Indija, se prevladujoča prisotnost zasebnega sektorja ni izkazala za dobro, tako, da nekatere negativne posledice privatizacije, prebivalci občutijo še danes.

V Sloveniji je zaenkrat pitne vode še v izobilju in prav to pomeni, da smo v prihodnosti lahko izpostavljeni interesom multinacionalk, ki vire pitne vode že kupujejo, saj voda postaja strateška dobrina, zato je še toliko pomembnejše, da se Slovenija pripravi na ta segment delovanja trga.¹¹⁷⁶ Slovenija je z vodo bogata država in ji vsesplošna privatizacija pitne vode še ne grozi, vendar se to dejstvo lahko dokaj hitro spremeni, saj je voda prepoznana strateška dobrina in bo boj z njo v prihodnosti neusmiljen.¹¹⁷⁷ Dejstvo pa je tudi, da lahko katerakoli vlada enostavno spremeni zakonodajo, ki jo sprejme državni zbor z navadno večino, kakor lahko tudi župan preko občinskega sveta z navadno večino podeli ohlapno

---

¹¹⁷³ Zobavnik Igor: Pitna voda, Primerjalni pregled (PP), Državni zbor, Raziskovalno-dokumentacijski sektor, Ljubljana 2015, str. 18-19.

¹¹⁷⁴ Hall D., Lobina E., de la Motte R.: Making water privatisation illegal: new laws in Netherlands and Uruguay, Public Services International (PSI), 2004, str. 2, (http://gala.gre.ac.uk/3769/1/PSIRU_9343_-_2004-11-W-crim.pdf), (februar 2016).

¹¹⁷⁵ Aleš Ferčič, Rajko Knez: Organizational Challenges of the (Local) Water Supply, in: Lex localis – Journal of Local Self-Government Vol 13, No 3 (2015), pp: 765-787.

¹¹⁷⁶ Republika Slovenija, Državni svet, Komisija za državno ureditev, 2014 (http://www.ds-rs.si/sites/default/files/dokumenti/653-48mpredlog_za_zacetek_postopka_za_spremembo_ustavepa_1861-vi.pdf), (februar 2016).

¹¹⁷⁷ Prenos nadzora nad oskrbo s pitno vodo na zasebna podjetja, ki želijo maksimirati dobiček, ni sprjemljiv, je pa zaradi velikega interesa kapitala vse bolj verjeten, zlasti tam, kjer vlada ekonomska kriza, zato je nujno zaščititi interese državljanov.

koncesijo za oskrbo s pitno vodo, zato je treba ravnati previdno¹¹⁷⁸ in z vpisom pravice do pitne vode v Ustavo zaščititi le to na najvišji možni ravni, zagotoviti univerzalni dostop do pitne vode in zavarovati vodne vire tudi za vse prihodnje generacije.

Na podlagi opisanega je mogoče skleniti, da za zavarovanje pravice do pitne vode ni dovolj le njen vpis v Ustavo kot človekovo pravico, ampak je nujno potrebna sistemska rešitev na vseh področjih urejanja, kjer je potrebno urediti odnose in vzpostaviti odgovornosti med državo, lokalnimi skupnostmi in izvajalci javnih služb, v vsakem primeru, pa omogočiti nadzor nad izpolnjevanjem zakonodaje tako s strani državnih organov in lokalnih skupnosti. Samo spremenjena in ustrežnejša zakonodaja ne bo ničesar spremenila, če se ne bo izvajala in če se ne bo spremenila zavesti vseh vključenih deležnikov, da pri vodi ne gre za blago s katerim trgujemo, ampak za javno dobro, do katerega imajo pravico vsi in ne država, ne lokalne skupnosti in ne izvajalci, niso upravičeni, s svojim delovanjem oz. nedelovanjem, posamezniku krajšati oz. slabšati njeno kvaliteto.

Slovenska Vlada je pred pomembno nalogo. Pred leti je podprla sporno direktivo o podeljevanju koncesij, kar si v prihodnje več ne sme privoščiti, saj bi to lahko imelo velike posledice za državo. Voda je namreč slovenska vitalna dobrina, veliko naravno bogastvo, pa tudi strateška dobrina. Dobra stran je v tem, da v Sloveniji glede oskrbe s pitno vodo dolgoročno ne bi smelo biti skrbi, saj je lastne vode dovolj, slaba stran pa je v tem, da bo to naravno bogastvo zaradi svojega strateškega pomena prej ali slej vzbudilo velike apetite v drugih državah in v močnih multinacionalnih podjetjih, ki si bodo zaželela pridobiti pravico upravljanja s temi vodami. Takšna pravica pa pomeni odločilen vpliv na zagotavljanje standardov čistosti pitne vode, na njeno distribucijo in na določanje njene prodajne cene. Vse to daje tistemu, ki s pitno vodo upravlja izjemno družbeno moč in vpliv.¹¹⁷⁹

Na podlagi navedenega je nujno potrebno zaščititi pravico do pitne vode v Ustavi ter spremeniti in temu prilagoditi tudi zakonodajo. V ta namen sem oblikovala besedilo ustavnega predloga, kakor tudi predloge za spremembo zakonodaje ob tem pa izpostavila tudi nekaj iztočnic za razmislek glede ureditev upravljanja oskrbe s pitno vodo v prihodnje. Vsekakor pa je potrebno vodni sektor zaščititi pred kakršnimi koli vplivi privatizacije in komercializacije. Predvsem komercializacija s podeljevanjem koncesij je največja nevarnost, ki preti Sloveniji, ki je velik del vodnih virov že prepustila v upravljanje tujemu multinacionalnemu podjetju Heineken, v prihodnje pa bo tega še več. Medtem pa bi se učinke dalo doseči tudi drugače, predvsem z izboljšanjem zakonodajnih pomanjkljivosti, ki sem jih v nalogi izpostavila. Zaradi vedno večjih težav pri upravljanju vodnega sektorja na lokalni ravni, predvsem zaradi nevlaganja v infrastrukturo, se kot možna rešitev ponuja tudi oblikovanje pokrajin ter posledično združevanje vodovodnih podjetij v večja podjetja, ki so se

---

¹¹⁷⁸ Skupina poslank in poslancev: Predlog za začetek postopka za spremembo Ustave Republike Slovenije z osnutkom Ustavnega zakona, Državni zbor, 2014, str.4-5, (http://voda.svoboda.si/wp-content/uploads/sites/2/2016/02/Ustavna_pobuda-voda1.pdf), (februar 2016).

¹¹⁷⁹ Cerar M.: Voda – slovenska življenjska in strateška dobrina, EDUS-INFO, Kolumna, 31.3.2014, (<http://www.edusinfo.si/DnevneVsebine/Kolumna.aspx?id=115492>), (februar 2016).

v praksi izkazala za učinkovitejša (po vzoru iz Nizozemske). Tudi komercializacija je namreč na nek način privatizacija, ki jo vodi želja po dobičku in obravnavanju vode kot tržno blago. O nevarnostih komercializacije je avstrijski ekonomist *Polanyja* pisal že leta 1944, ko je zapisal: »Dovoliti trgu, da postane edini upravitelj in razsodnik usode človeških bitij in njihovega naravnega okolja, vodi k uničenju družbe«. ¹¹⁸⁰ Zato je pomembno, kaj se zapiše v *Ustavo Republike Slovenije*, sedaj ko še imamo čas, da ukrepamo pravilno in družbeno odgovorno tudi za vse naše zanamce. Slovenija bi lahko bila vzgled in vodilo ostalim evropskim državam in kot prva evropska država uredila to področje na ustavnem nivoju.

Dejstvo je, da gre za aktualno temo, s katero se zadnja leta ukvarjajo v številnih državah po svetu. Pod vplivi vseh sprememb se tudi narava spreminja, ugotavljamo, da ni neomejena in bojazen po pomanjkanju človeku nujnih virov je vedno večja. Ljudje namreč dveh planetov nimamo, zato je potrebno ukrepati. Današnja generacija odloča o prihodnosti planeta in življenja vseh prihodnjih generacij, zato si mora pripraviti dobro strategijo. ¹¹⁸¹ Spremembe so tako tudi na področju oskrbe s pitno vodo nujno potrebne. Ob tem nas naj vodi misel *Alberta Einsteina*: »Problemov današnjega sveta ne more rešiti enaka miselnost, kot ga je ustvarila«. ¹¹⁸² Ukrepajmo pravočasno.

---

¹¹⁸⁰ Polanyja Karl: Velika preobrazba: politični in ekonomski viri našega časa, Založba Cf Ljubljana, 2009.

¹¹⁸¹ Cerkenik Stanka: Trajnostni razvoj – všečni slogan ali nova družbena paradigma?, Zbornik 4. problemske konference komunalnega gospodarstva, GZS Zbornica komunalnega gospodarstva, Ljubljana 2014, str. 10-12.

¹¹⁸² Castro D.: The Albert Einstein Handbook - Everything You Need To Know About Albert Einstein, Emereo Publishing, 2016.

11. VIRI IN LITERATURA

1. Viler Kovačič Adrijana: Varstvo okolja in upravni postopki, Gospodarski vestnik, Ljubljana 1999.
2. Bleicken J., Sluga M., Boeing G., Gradišnik J., Zupan R., et. al.: Svetovna zgodovina od začetkov do danes, Canjkarjeva založba, Ljubljana 1981.
3. Kajfež Bogataj L., Bergant K.: Podnebne spremembe v Sloveniji in suša, Ujma, 19, 2004.
4. UN Water: A Post-2015 Global Goal for Water, Synthesis of key findings and recommendations from UN-Water, IISD, New York, 2014.
5. Türk D.: Temelji mednarodnega prava, 2. Pregledana in dopolnjena izdaja, GV Založba, Ljubljana 2015.
6. Virant, G.: Javno dobro. V L. Šturm (ur.), Upravni zbornik. Ljubljana: Inštitut za javno upravo, 1996.
7. Vugrin M.: Definiranje pojma javno dobro, Geodetski vestnik, št. 49/2005-3.
8. Thielbörger P.: The right(s) to water, The Multi-Level Governance of a Unique Human Right, Springer, Berlin Heidelberg, 2014.
9. Aleš Ferčič, Rajko Knez: Organizational Challenges of the (Local) Water Supply, in: Lex localis – Journal of Local Self-Government Vol 13, No 3 (2015), pp: 765-787.
10. Zobavnik Igor: Pitna voda, Primerjalni pregled (PP), Državni zbor, Raziskovalno-dokumentacijski sektor, Ljubljana 2015.
11. Polanyja Karl: Velika preobrazba: politični in ekonomski viri našega časa, Založba Cf Ljubljana, 2009.
12. Rogers P., W. Hall A.: Effective water governance, Global water partnership, TEC background papers No. 7, Sweden, 2003.
13. Pirnat R.: Pravna vprašanja prenosa nekaterih pristojnosti v zvezi z zagotavljanjem gospodarskih javnih služb z občin na državo, Računovodstvo v javnih podjetjih, LM Veritas, zbornik referatov, Ljubljana 2013.
14. Viler Kovačič Adrijana: Koncesije na vodah, , Koncesije na naravnih dobrinah, Inštitut za pravo, GIZ gozdarstva Slovenije, Ljubljana 1996.
15. Šinkovec Janez: Pravo okolja, načela in mednarodnopravni prikaz, Časopisni zavod Uradni list Republike Slovenije, Ljubljana 1994.
16. Varuh človekovih pravic: VOKA po predlogu Varuha znova priklopila vodo materi samohranilki, Pravna Praksa, št. 9/16, str.: 24-25, GV Založba, 2016.
17. Burnač D.: Učinkovito zagotavljanje komunalnih storitev in pogled v prihodnost komunalnega gospodarstva Slovenije, Zbornik 3. Problemske konference komunalnega gospodarstva, GZS Zbornica komunalnega gospodarstva, Ljubljana 2013.
18. Žagar Ivan: Pogled občin na organiziranost in zagotavljanje stroškovno učinkovitega izvajanja komunalnih storitev, Zbornik 3. Problemske konference komunalnega gospodarstva, GZS Zbornica komunalnega gospodarstva, Ljubljana 2013.
19. Jamnik Brigita: Varnost oskrbe s pitno vodo, Zbornik 3. Problemske konference komunalnega gospodarstva, GZS Zbornica komunalnega gospodarstva, Ljubljana 2013.

20. Cerkvnik Stanka: Učinkovito zagotavljanje komunalnih storitev – pristopi v tujini, Zbornik 3. Problemske konference komunalnega gospodarstva, GZS Zbornica komunalnega gospodarstva, Ljubljana 2013.
21. Masaru Emoto: Sporočilo vode, Založba Sanje, Ljubljana 2004.
22. Butina Dušan: Analiza stanja na področju komunalnega gospodarstva z vidika zagotavljanja gospodarskih javnih služb, Zbornik problemske konference komunalnega gospodarstva, GZS Zbornica komunalnega gospodarstva, Ljubljana 2011.
23. Cerkvnik Stanka: Cenovna politika občinskih gospodarskih javnih služb varstva okolja in vpliv na poslovanje izvajalcev, Zbornik problemske konference komunalnega gospodarstva, GZS Zbornica komunalnega gospodarstva, Ljubljana 2011.
24. Burnač Danilo: Finančne obveznosti izvajalcev javne službe vodooskrbe in nenamenska raba finančnih virov iz tega naslova, Zbornik problemske konference komunalnega gospodarstva, GZS Zbornica komunalnega gospodarstva, Ljubljana 2011.
25. Jereb S.: Predstavitev aktualnih ugotovitev računskega sodišča na področju izvajanja gospodarskih javnih služb varstva okolja, Zbornik problemske konference komunalnega gospodarstva, GZS Zbornica komunalnega gospodarstva, Ljubljana 2011.
26. Oplotnik Žan J.: Finančne posledice prenosa komunalne infrastrukture iz upravljanja in problematika izvajanja gospodarskih javnih služb, Zbornik problemske konference komunalnega gospodarstva, GZS Zbornica komunalnega gospodarstva, Ljubljana 2011.
27. Kočar Boštjan: Trajnostni razvoj in integracija učinkovitih rešitev vodooskrbnih sistemov s cilji dolgoročno optimirane in vzdržne infrastrukture kot podpora nacionalnemu gospodarstvu, Zbornik problemske konference komunalnega gospodarstva, GZS Zbornica komunalnega gospodarstva, Ljubljana 2011.
28. Hammerer Max: Tehnične in ekonomske smernice sistema za oskrbo s pitno vodo, Zbornik problemske konference komunalnega gospodarstva, GZS Zbornica komunalnega gospodarstva, Ljubljana 2011.
29. Cerkvnik Stanka: Trajnostni razvoj – všečni slogan ali nova družbena paradigma?, Zbornik 4. problemske konference komunalnega gospodarstva, GZS Zbornica komunalnega gospodarstva, Ljubljana 2014.
30. Loncner M.: Cene komunalnih storitev z vidika zagotavljanja trajnostnega razvoja, Zbornik 4. problemske konference komunalnega gospodarstva, GZS Zbornica komunalnega gospodarstva, Ljubljana 2014.
31. Zupan Martina: Cilji trajnostnega razvoja na področju voda, Zbornik 4. problemske konference komunalnega gospodarstva, GZS Zbornica komunalnega gospodarstva, Ljubljana 2014.
32. Koren Irma: Voda-varno živilo, Zbornik 4. problemske konference komunalnega gospodarstva, GZS Zbornica komunalnega gospodarstva, Ljubljana 2014.
33. Jereb S.: Katere občinske gospodarske javne službe bi bilo ekonomsko smiselno prenesti na višjo raven, Računovodstvo v javnih podjetjih, LM Veritas, zbornik referatov, Ljubljana 2013.

34. Cerkvenc Stanka: Koncept družbeno odgovornega poslovanja – izziv za komunalno gospodarstvo, Zbornik 5. problemske konference komunalnega gospodarstva, GZS Zbornica komunalnega gospodarstva, Ljubljana 2015.
35. Vehovar Urban: Sistemska korupcija na ravni lokalne samouprave, Zbornik 5. problemske konference komunalnega gospodarstva, GZS Zbornica komunalnega gospodarstva, Ljubljana 2015.
36. Cerkvenc Stanka, Rojnik Enisa: Primerjalna analiza – pogoji izvajanja gospodarskih javnih služb varstva okolja in vpliv na stroške, Zbornik 5. problemske konference komunalnega gospodarstva, GZS Zbornica komunalnega gospodarstva, Ljubljana 2015.
37. Lončner Matej: Družbena odgovornost občin pri upravljanju javnih komunalnih podjetij, Zbornik 5. problemske konference komunalnega gospodarstva, GZS Zbornica komunalnega gospodarstva, Ljubljana 2015.
38. Toman M. J.: Je vodno bogastvo Slovenije zares kakovostno in kaj se skriva v kozarcu čiste pitne vode? Zbornik 5. problemske konference komunalnega gospodarstva, GZS Zbornica komunalnega gospodarstva, Ljubljana 2015.
39. Jecelj S.: Financiranje komunalnega gospodarstva s predlogom metodologije za oblikovanje cen pitne vode v Sloveniji, Mariborski vodoovd, javno podjetje, d.d., februar 2008.
40. Volfand Jože: Voda je strateški vir in konkurenčna prednost Slovenije, str. 4, Upravljanje voda v Sloveniji /Water management in Slovenia, Fit Media, Celje 2011.
41. Čuček Saša: Oskrba z vodo, ravnanje z odpadno vodo in namakanje zemljišč v Sloveniji v primerjavi z EU, Upravljanje voda v Sloveniji /Water management in Slovenia, Fit Media, Celje 2011.
42. Gale Ivanka, Petrović Aleš: Dostopnost do pitne vode v Sloveniji in njena kakovost v obdobju 2004 – 2010, Upravljanje voda v Sloveniji /Water management in Slovenia, Fit Media, Celje 2011.
43. Urbanc Janko, Mali Nina, Prestor Joerg: Varovanje virov pitne vode v Sloveniji, Upravljanje voda v Sloveniji /Water management in Slovenia, Fit Media, Celje 2011.
44. Lapajne Venčeslav: Kakovost pitne vode v Sloveniji sedaj in trendi, Upravljanje voda v Sloveniji /Water management in Slovenia, Fit Media, Celje 2011.
45. Kajfež Bogataj Lučka: Podnebne spremembe in sušna tveganja, Upravljanje voda v Sloveniji /Water management in Slovenia, Fit Media, Celje 2011.
46. Bricelj Mitja: Voda kot razvojni izziv Slovenije, Upravljanje voda v Sloveniji /Water management in Slovenia, Fit Media, Celje 2011.
47. Banovec Primož: Znanje in usposobljenost za izvajanje integralne državne in lokalne politike pri upravljanju z vodami, Upravljanje voda v Sloveniji /Water management in Slovenia, Fit Media, Celje 2011.
48. Welch A.R.: Obligations of State and Non-State Actors Regarding the Human Right to Water Under the South African Constitution, Sustainable Development Law and Policy Journal Vol V, Issue 1. American University, Washington D.C., 2005.

49. Sancin Vasilka: Pravica do pitne vode, Pravna praksa, št. 48, str. 29, GV Založba, d.o.o., Ljubljana 2013.
50. Ahačič Jakob, Gril Maša, Košir Tina, Zupančič Simona: Zapis pravice do čiste pitne vode v slovensko ustavo, Pravna praksa, št. 1, str. 13, GV Založba, 2016.
51. Adamič Gašper: Pravica do vode, Pravna praksa, št. 16-17, str. 22, GV Založba, d.o.o., Ljubljana 2012.
52. Brezovnik B., Grafenauer B., Oplotnik Ž. J., Železnik M.: Statutarna ureditev občine, (z osnutkom statuta občine in poslovnika občinskega sveta), prva dopolnjena in spremenjena izdaja, Inštitut za lokalno samoupravo in javna naročila Maribor, Maribor, 2014.
53. Blokland M., Braadbaart O., Schwartz K.: Private Business, Public Owners: Government Shareholdings in Water Companies, International Institute for Infrastructural, Hydraulic and Environmental Engineering (IHE), 1999.
54. Kulašič Sašo: Potrebujemo jasnejšo delitev med javnim in zasebnim, Podjetje in delo, št. 3-4, str. 610, GV Založba, Ljubljana 2010.
55. Ferik Boštjan: Direktiva o podeljevanju koncesijskih pogodb, Pravna praksa, št. 20, str. 6, GV Založba d.o.o., Ljubljana 2014.
56. Odbor za ekonomske, socialne in kulturne pravice, splošni komentar št. 20: Nediskriminacija pri ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah, dokument ZN E/C.12/GC/20, 10. Junij 2009.
57. Zbirka mednarodnih dokumentov II. del, Društvo za Združene narode za RS, Ljubljana 1996.
58. Nasprotovanje predlogu evropske direktive o podeljevanju koncesijskih pogodb za oskrbo z vodo, Pravna praksa, št. 44, str. 19, GV Založba, d.o.o., Ljubljana 2013.
59. Pekolj Nina: Ko kozarec pitne vode določi meje notranjega trga EU, Pravna praksa, št. 26, str. 11-13, GV Založba d.o.o., Ljubljana 2014.
60. Pirnat, R.: Liberalizacija gospodarskih javnih služb, X. dnevi javnega prava, Izobraževanje in usposabljanje v javni upravi 1/2004.
61. Državni zbor Republike Slovenije, skupina poslank in poslancev: Predlog za začetek postopka za spremembo Ustave Republike Slovenije z osnutkom ustavnega zakona, Ljubljana 2014.
62. Bohinc Rado: Osebe javnega prava, št. 8, str. 1352, Gospodarski vestnik d.d., Ljubljana 1998.
63. Mužina A.: Postopki pri podletitvi koncesij gospodarskih javnih služb, Računovodstvo v javnih podjetjih, LM Veritas, zbornik referatov, Portorož, 2008.
64. Marah L., O'Donovan M., Martin R., Boberg D.: Effective Cost Recovery in a Changing Institutional and Policy Environment: Municipal Demarcation, the "Free Basic Water" Policy and Financially Sustainable Service Delivery. WRC Report 1384/1/04, 2004, Pretoria.
65. Kidd M.: Not a Drop to Drink: Disconnection of Water Services for Non-Payment and the Right to Access Water, South African Journal on Human Rights, 2004 (20).

66. Bilchitz, D (2003a) 'Towards a Reasonable Approach to the Minimum Core: Laying the Foundations for Future Socio-Economic Rights Jurisprudence', *South African Journal on Human Rights* 2003 (19).
67. Pragnya Bhattamishra and Kumar Saurabh Singh: *Rivers for Sale: The Sheonath Controversy* 1 *Indian Juridical Review*, 2004.
68. Pathak R.: *Public Interest Litigation in India, Democracy, Human Rights and the Rule of Law, Essays in Honour of Nani Palkhivala*, New Delhi: Butterworths India, 2000.
69. Čebulj Janez: *Oblike izvajanja javnih služb in koncesionirana javna služba*, *Pravna praksa*, št. 19, , *Gospodarski vestnik*, d.d., Ljubljana 1991.
70. Winkler, 'Judicial Enforcement of the Human Right to Water – Case Law from South Africa, Argentina and India', 2008 *Law, Social Justice & Global Development Journal (LGD)*, Düsseldorf 2008.
71. Petrovčič P.: *Kot na pokopališču Kako je država zahtevala dostop do pitne vode, potem pa ga omejila na minimum*, *Mladina* št. 34, 2011.
72. Mekina B.: *Naša voda korporacijam; Več kot polovica najkakovostnejših slovenskih izvirov vode je že v lasti tujih korporacij*, *Mladina* št. 20, 2015.
73. RS Državni zbor, Odbor za kmetijstvo, gozdarstvo, prehrano in okolje: *Zapis javne predstavitve mnenj »Kako najustrezneje zagotoviti in zavarovati pravico do (pitne) vode«*, Gornja Radgona, 2013.
74. Winpenny J.: *Managing water as an economic resource*. London: Routledge, 1994.
75. Rogers P., Leal S.: *Running out of water: the looming crisis and solutions to conserve our most precious resource*, Palgrave Macmillan, 2010.
76. Barlow M., Clarke T.: *Blue gold: The fight to stop the corporate theft of the world's water*, The new press, New York, 2002.
77. Castro D.: *The Albert Einstein Handbook - Everything You Need To Know About Albert Einstein*, Emereo Publishing, 2016.
78. IREET, d.o.o: *Primerjalna analiza izvajanja komunalnih storitev*, Ljubljana 2010-2011.
79. *International Environmental Law Research Centre (2009); Kaufmann et al. (2009); UNDP (2008); UNICEF (2009)*.
80. UN General Assembly, *Report of the Special Rapporteur on the human right to safe drinking water and sanitation*, A/HRC/30/39.
81. Odbor za ekonomske, socialne in kulturne pravice, *splošni komentar št. 20: Nediskriminacija pri ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah*, dokument ZN E/C.12/GC/20, 10. Junij 2009.
82. *Interni vir Mariborskega vodovoda, j.p., d.d.: Problematika večanja vodnih izgub zaradi nenamenskosti sredstev in s tem vprašljiva zmožnost zagotavljanja ustreznega standarda vodooskrbe v prihodnosti*, Maribor, 2015.
83. *Interni vir: Mestna občina Maribor, Urad za komunalo, promet in prostor: Pojasnila k dopisu Mariborskega vodovoda, javnega podjetja, d.d. glede problematike vodnih izgub*, št. zadeve: 35900-1/2015, 13.10.2015.

Predpisi in sodna praksa

84. Konvencija o otrokovih pravicah (OZN), sprejela jo je Generalna skupščina Združenih narodov z resolucijo št. 44/25 z dne 20. novembra 1989, veljati je začela 2. septembra 1990, (dostopna na: <http://www.varuh-rs.si/pravni-okvir-in-pristojnosti/mednarodni-pravni-akti-s-podrocja-clovekovih-pravic/organizacija-zdruzenih-narodov/konvencija-o-otrokovih-pravicah-ozn/>), (marec 2016).
85. Resolucija 64/292 Generalne skupščine ZN: The human right to water and sanitation, 28.7.2010, A/RES/64/292, (<http://www.un.org/es/comun/docs/?symbol=A/RES/64/292&lang=E>), (januar 2016).
86. Dublinska izjava o vodi in trajnostnem razvoju, Mednarodna konferenca v Dublinu, 1992, (<http://ftp.fi.netbsd.org/pub/doc/world/UnitedNations/EnvironConf/PreConfDocs/pcl56>) (marec 2016).
87. Mednarodni pakt o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah, sprejet na Generalni skupščini ZN 16.12.1966, št. 2200 A (XXI), Ur. l. SFRJ – Mednarodne pogodbe, št. 7/71, Akt o notifikaciji nasledstva glede konvencij Organizacije združenih narodov in konvencij, sprejetih v mednarodni agenciji za atomsko energijo objavljen v Ur.l.RS – Mednarodne pogodbe št. 9/92.
88. Mednarodni pakt o državljskih in političnih pravicah, sprejet na Generalni skupščini ZN 16.12.1966 z resolucijo št. 2200 A (XXI), (http://www.mzz.gov.si/fileadmin/pageuploads/Zunanja_politika/Mednarodnipakt_drzavljskih_politicnih_pravicah.pdf), (marec 2016).
89. UN, Agenda 21. Proc. of United Nations Conference on Environment & Development, Brazil, Rio De Janerio. UN, 1992, (dostopno na: <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/Agenda21.pdf>), (marec 2016).
90. Evropska socialna listina (spremenjena), Ur. l. RS, št: 24/1999, Zakon o ratifikaciji Evropske socialne listine (spremenjene), 10.4.1999.
91. Resolution 1693/2009, Water: a strategic challenge for the Mediterranean Basin, (<http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-EN.asp?fileid=17786&lang=en>), (april 2016).
92. Konvencija o odpravi vseh oblik diskriminacije žensk, sprejeta na Generalni skupščini Združenih narodov 18. decembra 1979 z resolucijo št. 34/180, objavljena v Uradnem listu SFRJ – Mednarodne pogodbe št. 11/81, (http://www.mzz.gov.si/fileadmin/pageuploads/Zunanja_politika/CP/Zbornik/I._CEDAW_-_Konvencija_o_odpravi_vseh_oblik_diskriminacije_zensk.pdf), (marec 2016).
93. Direktiva 2014/23/EU Evropskega parlamenta in Sveta z dne 26. februarja 2014 o podeljevanju koncesijskih pogodb, UL L 94, 28.3.2014, str. 1–64, (<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/?uri=CELEX%3A32014L0023>), (april 2016).
94. Direktiva evropskega parlamenta in sveta 2000/60/ES z dne 23. Oktobra 2000 o določitvi okvira za ukrepe Skupnosti na področju vodne politike.

95. Milenijska deklaracija , sprejeta v Generalni skupščini v New Yorku, 8. septembra 2000 z aktom ZN A/55/L.2., (<http://www.unmillenniumproject.org/goals/>), (marec 2016).
96. Konvencija o pravicah invalidov, sprejeta 13. decembra 2006 v New Yorku, veljati je začela 3. maja 2008, (http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti__pdf/konvencija_o_pravicah_invalidov.pdf), (marec 2016).
97. Dunajska konvencija o pravu mednarodnih pogodb (DKPP), sestavljena na Dunaju 23. maja 1969, začela veljati 27. januarja 1980, (dostopno na: http://www.mzz.gov.si/fileadmin/pageuploads/Zakonodaja_in_dokumenti/knjiznica/DKPP_MP.pdf), (marec 2016).
98. Protokol o vodi in zdravju h Konvenciji o varstvu in uporabi čezmejnih vodnih tokov in mednarodnih jezer, sprejet leta 1998, Ur.l. Rs – Mednarodne pogodbe, št. 20/99.
99. Human Rights Council Resolution - Human Rights and Access to Safe Drinking Water and Sanitation, 2010, (<http://www.ielrc.org/content/e1010.pdf>), (marec 2016).
100. The UN General Assembly resolution – The human right to water and sanitation 2010, julij 2010, (<http://www.ielrc.org/content/e1008.pdf>), (marec 2016).
101. Treaty of Lisbon amending the Treaty on European Union and the Treaty establishing the European Community, signed at Lisbon, 13 December 2007, EUR-Lex, (<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=OJ:C:2007:306:TOC>), (marec 2016).
102. Lizbonska pogodba – Vpliv Lizbonske pogodbe na področje notranjih zadev v EU; (http://www.mnz.gov.si/si/o_ministrstvu/svoboda_varnost_in_pravicnost/lizbonska_pogodba/); (april 2016).
103. Listina o temeljnih pravicah, EUR-Lex, (<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/?uri=URISERV:l33501>), (april 2016).
104. UN Human Rights Committee (HRC), CCPR General Comment No. 6: Article 6 (Right to Life), 30 April 1982, (available at: <http://www.refworld.org/docid/45388400a.html>), (April 2016).
105. Stockholmska deklaracija, sprejeta na konferenci Združenih narodov o človekovem okolju leta 1972, (<http://www.unep.org/documents.multilingual/default.asp?documentid=97&articleid=1503>), (marec 2016).
106. Splošna deklaracija o človekovih pravicah, sprejeta v Generalni skupščini ZN v Parizu, dne 10.9.1948 z resolucijo št. 217 A (III).
107. Deklaracije o pravici do razvoja: Declaration on the Right to Development, A/RES/41/128, UN General Assembly, 4 December 1986, (<http://www.un.org/documents/ga/res/41/a41r128.htm>), (marec 2016).
108. Dunajska deklaracija in akcijski program z dne 25. junija 1993, sprejeta na svetovni konferenci o človekovih pravicah (A/CONF. 157/23), (<http://www.unesco.org/education/information/nfsunesco/pdf/VIENNA.PDF>), (marec 2016).

109. Zakon o ratifikaciji Evropske socialne listine (spremenjene) (Uradni list RS – Mednarodne pogodbe, št. 7/99).
110. Evropska socialna listina, Svet Evrope, (http://www.svetevrope.si/sl/dejavnosti/clovekove_pravice/evropska_socialna_listina/), (marec 2016).
111. Direktiva Evropskega parlamenta in Sveta 2000/60/ES z dne 23. oktobra 2000 o določitvi okvira za ukrepe Skupnosti na področju vodne politike, (<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32000L0060:SL:HTML>), (april 2016).
112. Direktiva sveta 98/83/es z dne 3. novembra 1998 o kakovosti vode, namenjene za prehrano ljudi.
113. Zakon o vodah, 5719-1959 (Water Law, 5719-1959, 13 Laws of the State of Israel 173 (5719-1958/59), dostopno na: <http://www.sviva.gov.il/English/Legislation/Documents/Water%20Laws%20and%20Regulations/WaterLaw1959-Excerpts.pdf>), (marec 2016).
114. Evropska konvencija o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin, (http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_SLV.pdf), (marec 2016).
115. Zakon o ratifikaciji Konvencije o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin, spremenjene s protokoli št. 3, 5 in 8 ter dopolnjene s protokolom št. 2, ter njenih protokolov št. 1, 4, 6, 7, 9, 10 in 11 (Uradni list RS – Mednarodne pogodbe, št. 7/94).
116. Uredba EU št. 211/2011 Evropskega parlamenta in Sveta o državljanski pobudi; UL L 65, 11.3.2011.
117. Décret de la Communauté Flamande concernant diverses mesures d'accompagnement du budget 1997, 20 December 1996, Moniteur belge, 31 December 1996, 3rd edition.
118. Water Services Act, act no. 108, 1997, Government Gazette, 19. december 1997, (<https://www.dwa.gov.za/IO/Docs/a108-97.pdf>), (marec 2016).
119. Ustava Urugvaja (https://s3.amazonaws.com/landesa_production/resource/2819/Uruguay_Constitution_2004.pdf?AWSAccessKeyId=AKIAICR3ICC22CMP7DPA&Expires=1458829025&Signature=CZSnzHLZ%2FZnrZ20MT%2Bpmm0HsHfA%3D), (januar 2016).
120. Ustava Južnoafriške republike (<http://www.gov.za/sites/www.gov.za/files/images/a108-96.pdf>), (januar 2016).
121. Ustava Indije, (<http://lawmin.nic.in/olwing/coi/coi-english/coi-4March2016.pdf>), (marec 2016).
122. Ustava Republike Slovaške v angleškem jeziku, brez amandmaja iz 2014, (<http://www.slovakia.org/sk-constitution.htm>), (januar 2016).
123. Ustava Republike Slovaške z vključenim amandmajem iz leta 2014 v slovaščini, (<http://www.wipo.int/edocs/lexdocs/laws/sk/sk/sk091sk.pdf>), (januar 2016).
124. Ustava Kraljevine Nizozemske, (<http://www.government.nl/documents-andpublications/regulations/2012/10/18/the-constitution-of-the-kingdom-of-the-netherlands-2008.html>), (januar 2016).
125. Ustava Belgije: (<http://www.google.si/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0ahUKEwj->

I_W3z7vJAhXBESwKHxm5B6wQFggBMAA&url=http%3A%2F%2Fwww.legislationline.org%2Fdownload%2Faction%2Fdownload%2Fid%2F1744%2Ffile%2Fb249d2a58a8d0b9a5630012da8a3.pdf&usg=AFQjCNG4d3Tlnhop_ocRgXd3WuDjA0St1Q), (januar 2016).

126. Ustava Kenije (<https://www.kenyaembassy.com/pdfs/the%20constitution%20of%20kenya.pdf>), (april 2016).
127. Ustave Niger (https://www.constituteproject.org/constitution/Niger_2010.pdf), (april 2016).
128. Ustava Konga (<http://www.parliament.am/library/sahmanadrutyunner/kongo.pdf>), (april 2016).
129. Ustava Bolivije (https://www.constituteproject.org/constitution/Bolivia_2009.pdf), (april 2016).
130. Ustava Ekvadorja (<http://pdba.georgetown.edu/Constitutions/Ecuador/english08.html>), (april 2016).
131. Ustava Nikaragve (https://www.constituteproject.org/constitution/Nicaragua_2005.pdf), (april 2016).
132. Ustava Ugande (http://www.statehouse.go.ug/sites/default/files/attachments/Constitution_1995.pdf), (april 2016).
133. Ustava Etiopije (<http://www.refworld.org/docid/3ae6b5a84.html>), (april 2016).
134. Ustava Gambije (<https://www1.umn.edu/humanrts/research/gambia-constitution.pdf>), (april 2016).
135. Ustava Republike Slovenije, (Uradni list RS, št. 33/91-I, 42/97 – UZS68, 66/00 – UZ80, 24/03 – UZ3a, 47, 68, 69/04 – UZ14, 69/04 – UZ43, 69/04 – UZ50, 68/06 – UZ121,140,143, 47/13 – UZ148 in 47/13 – UZ90,97,99).
136. Zakon o varstvu okolja, (Uradni list RS, št. 39/06 – uradno prečiščeno besedilo, 49/06 – ZMetD, 66/06 – odl. US, 33/07 – ZPNačrt, 57/08 – ZFO-1A, 70/08, 108/09, 108/09 – ZPNačrt-A, 48/12, 57/12, 92/13 in 56/15).
137. Zakon o vodah, (Uradni list RS, št. 67/02, 2/04 – ZZdrl-A, 41/04 – ZVO-1, 57/08, 57/12, 100/13, 40/14 in 56/15).
138. Stvarnopravni zakonik, (Uradni list RS, št. 87/02 in 91/13).
139. Zakon o javno-zasebnem partnerstvu (Uradni list RS, št. 127/06).
140. Zakon o prostorskem načrtovanju (Uradni list RS, št. 33/07, 70/08 – ZVO-1B, 108/09, 80/10 – ZUPUDPP, 43/11 – ZKZ-C, 57/12, 57/12 – ZUPUDPP-A, 109/12, 76/14 – odl. US in 14/15 – ZUUJFO)
141. Zakon o gospodarskih javnih službah, (Uradni list RS, št. 32/93, 30/98 – ZZLPPO, 127/06 – ZJZP, 38/10 – ZUKN in 57/11 – ORZGJS40).
142. Zakon o lokalni samoupravi, (Uradni list RS, št. 94/07 – uradno prečiščeno besedilo, 76/08, 79/09, 51/10, 40/12 – ZUJF in 14/15 – ZUUJFO).
143. Zakon o državni upravi (Uradni list RS, št. 113/05 – uradno prečiščeno besedilo, 89/07 – odl. US, 126/07 – ZUP-E, 48/09, 8/10 – ZUP-G, 8/12 – ZVRS-F, 21/12, 47/13, 12/14 in 90/14).

144. Zakon o graditvi objektov, (Uradni list RS, št. 102/04 – uradno prečiščeno besedilo, 14/05 – popr., 92/05 – ZJC-B, 93/05 – ZVMS, 111/05 – odl. US, 126/07, 108/09, 61/10 – ZRud-1, 20/11 – odl. US, 57/12, 101/13 – ZDavNepr, 110/13 in 19/15).
145. Zakon o javnih financah (Uradni list RS, št. 11/11 – uradno prečiščeno besedilo, 14/13 – popr., 101/13, 55/15 – ZFisP in 96/15 – ZIPRS1617).
146. Zakon o financiranju občin (Uradni list RS, št. 123/06, 57/08, 36/11 in 14/15 – ZUUJFO).
147. Uredba o oskrbi s pitno vodo, (Uradni list RS, št. 88/12).
148. Pravilnik o pitni vodi, (Uradni list RS, št. 19/04, 35/04, 26/06, 92/06, 25/09, 74/15).
149. Uredba o metodologiji za oblikovanje cen storitev obveznih občinskih gospodarskih javnih služb varstva okolja, (Uradni list RS, št. 87/12 in 109/12).
150. Pravilnik o metodologiji za oblikovanje cen storitev obveznih občinskih gospodarskih javnih služb varstva okolja (Uradni list RS, št. 63/09 in 87/12).
151. Uredba o prenehanju veljavnosti Uredbe o oblikovanju cen komunalnih storitev (Uradni list RS, št. 61/09).
152. Sklep o določitvi cene za osnove vodnih povračil za rabo vode, naplavin in vodnih zemljišč za leto 2016 (Uradni list RS, št. 106/15).
153. Odlok o koncesiji za opravljanje lokalne gospodarske javne službe oskrbe s pitno vodo v Občini Laško (Ur.l.RS, št. 33/2009).
154. Odlok o načinu opravljanja lokalne gospodarske javne službe oskrbe s pitno vodo v Mestni občini Maribor (MUV 3/2014).
155. Pravilnik za projektiranje, tehnično izvedbo in uporabo javnega vodovodnega sistema (MUV št. 4/12).
156. Zakon o romski skupnosti v Republiki Sloveniji (Uradni list RS, št. 33/07).
157. Šinkovec J., Tratar B.: Obligacijski zakonik: s komentarjem in sodno prakso, Oziris, Lesce, 2001.
158. National Water Act, Act No 36 of 1998, South Africa, (https://www.dwa.gov.za/Documents/Legislature/nw_act/NWA.pdf), (april 2016).
159. Zakona o vodah (Zákon z 13. mája 2004 o vodách a o zmene zákona Slovenskej národnej rady č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov (vodný zákon), (http://www.urso.gov.sk/sites/default/files/ZZ_2004_364_20151201.pdf), (marec 2016).
160. The Dublin statement on water and sustainable development, (Dostopno na: <http://www.gdrc.org/uem/water/dublin-statement.html>), (marec 2016).
161. Décret de la Région Wallonne relatif au cycle de l'eau et instituant une société publique de gestion de l'eau, 15 April 1999, Moniteur belge, 22 June 1999, (<http://environnement.wallonie.be/legis/eau/easpge.htm>), (april 2016).
162. Décret relatif au Livre II du Code de l'Environnement constituant le Code de l'Eau, Moniteur belge, 23. July 2004, (<http://environnement.wallonie.be/legis/Codeenvironnement/codeeaudcret.htm>), (april 2016).

163. Ordonnance réglementant la fourniture d'eau alimentaire distribuée par réseau en région bruxelloise, 8 September 1994, *Moniteur belge*, 29 September 1994, (http://www.ejustice.just.fgov.be/cgi_loi/loi_a.pl), (april 2016).
164. Regulations relating to compulsory national standards and measures to conserve water, GN R509 in GG 22355 of 8 June 2001, (https://www.capetown.gov.za/en/EnvironmentalResourceManagement/publications/Documents/Regulations-for-National-Water-Conservation_2001.pdf), (march 2016).
165. Draft White Paper on Water Services, Water is life, sanitation is dignity, Department of Water Affairs and Forestry, oktober 2002, (http://www.gov.za/sites/www.gov.za/files/draft_SA_water_services_wp6.1.pdf), (april 2016).
166. White Paper on a National Water Policy for South Africa, released by the Minister of Water Affairs and Forestry in April, 1997, (http://www.polity.org.za/polity/govdocs/white_papers/water.html), (april 2016).
167. Local Government: Municipal Systems Amendment Act, Act No. 32, 2000, South Africa, (http://www.gov.za/sites/www.gov.za/files/a7_2011.pdf), (april 2016).
168. A.s.b.l. Syndicat national des propriétaires et autres, Cour d'Arbitrage de Belgique, Arrêt N°9/1996, 8 February 1996, *Moniteur belge*, 1996(02)00035.
169. Commune de Wemmel, Cour d'arbitrage, Arrêt N°36/1998, 1 Avril 1998, *Moniteur belge*, 24 April 1998.
170. Loi sur l'eau et les milieux aquatiques-LEMA (<https://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT000000649171&categorieLien=id>), (march 2016).
171. Loi N°93-122 Du 29 Janvier 1993 Relative À La Prévention De La Corruption Et À La Transparence De La Vie Économique Et Des Procédures Publiques, (<https://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT000000711604>), (march 2016).
172. Décret relative à la création d'un Fond Social de l'Eau en Région Wallonne, 20 February 2003, *Moniteur belge*, 19 March 2003, (<http://environnement.wallonie.be/legis/eau/eafon002.htm>), (april 2016).
173. Code de la santé publique (CSP) Art. L1321-1, (<https://www.legifrance.gouv.fr/affichCodeArticle.do?cidTexte=LEGITEXT000006072665&idArticle=LEGIARTI000006686386&dateTexte=&categorieLien=cid>), (march 2016).
174. Drinking water legislation and standards, Anglian Water, (<http://www.anglianwater.co.uk/household/water-quality/drinking-water-legislation-standards.aspx>), (februar 2016).
175. Water Act 2003, chapter 37, (http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2003/37/pdfs/ukpga_20030037_en.pdf), (februar 2016).
176. Water Industry Act 1991, 1991 CHAPTER 56, (<https://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/pp/compliance/C2010-55/Correspondence%20with%20communicant/Response%2015%20February%202011/AnnexDWaterIndustryAct1991.pdf>), (februar 2016).

177. Zakon o vodah – WaterWet (<http://www.helpdeskwater.nl/secundaire-navigatie/english/legislation/@29167/dutch-water-act/>), (marec 2016).
178. Zakon o pitni vodi - DrinkWaterwet, (<http://wetten.overheid.nl/BWBR0026338/2015-07-01>), (marec 2016).
179. Pogodba o delovanju EU (http://europa.eu/pol/pdf/consolidated-treaties_sl.pdf), (marec 2016).
180. Eerste Kamer der Staten-Generaal, št. 28 339: Wijziging van de Waterleidingwet (eigendom waterleidingbedrijven), 9 December 2003, (<http://www.eerstekamer.nl/9324000/1/j9vvgh5ihkk7kof/vgm1kje0bqtk/f=y.pdf>), (marec 2016).
181. Flood and Water Management Act 2010, c.29, (http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2010/29/pdfs/ukpga_20100029_en.pdf), (april 2016).
182. Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland vom 23. Mai 1949 (BGBl. S. 1), zadnja sprememba: Artikel 1 des Gesetzes vom 23.12.2014 (BGBl. I S. 2438), (<https://www.bundestag.de/bundestag/aufgaben/rechtsgrundlagen/grundgesetz/gg/245216>), (april 2016).
183. Sozialgesetzbuch (SGB XII) Zwölftes Buch Sozialhilfe, Stand: Zuletzt geändert durch Art. 1 G v. 21.12.2015 I 2557, (<http://www.sozialgesetzbuch-sgb.de/sgbxii/1.html>), (april 2016).
184. Special Rapporteur on the human right to safe drinking water and sanitation, 2011, (http://www.mzz.gov.si/fileadmin/pageuploads/foto/1109/lzjava_RS_Albuquerque.pdf), (marec 2016).
185. Verordnung über die Qualität von Wasser für den menschlichen Gebrauch, (Trinkwasserverordnung - TrinkwV 2001), (https://www.gesetze-im-internet.de/bundesrecht/trinkwv_2001/gesamt.pdf), (april 2016).
186. Wasserhaushaltsgesetz vom 31. Juli 2009 (BGBl. I S. 2585), nazadnje spremenjen s 320. členom 31. avgusta 2015 (BGBl. I S. 1474), (http://www.gesetze-im-internet.de/bundesrecht/whg_2009/gesamt.pdf), (april 2016).
187. BVerwGE 58, 300 - Naßauskiesung, (<http://www.servat.unibe.ch/dfr/bv058300.html>), (april 2016).
188. BVerfGE 10, 89 – (Großer) ERFTVERBAND (<http://www.servat.unibe.ch/dfr/bv010089.html>), (april 2016).
189. BVerfGE 93, 319 – Wasserpfeffig, (<http://www.servat.unibe.ch/dfr/bv093319.html>), (april 2016).
190. CA 9535/06 Abdallah Abu Masad v. Water Comm’r [2011] (Isr.), (dostopno na: <http://www.adalah.org/uploads/oldfiles/upfiles/2012/Supreme%20Court%20Ruling,%20Civil%20Appeal%20No.%209535.06%20-%20Abu%20Masad,%20Right%20to%20Water%20-%20English.pdf>), (marec 2016).
191. ECHR, Case of Elci and others v. Turkey, application no. 23145/93 in 25091/94, judgment of 13.november 2003.
192. ECHR, Case of Ostrovar v. Moldova, application no. 35207/03, judgment of 13.9.2005.
193. ECHR, Zander v. Sweden, application no. 14282/88, judgment of 25.11.1993.
194. Supreme Court of India, Bandhua Mukti Morcha vs Union Of India & Others on 16 December, 1983, 1984 AIR 802, 1984 SCR (2) 67, (<https://indiankanon.org/doc/595099/>), (marec 2016).

195. Gautam Uzir vs. Gauhati Municipal Corpn., 1999, (<http://www.ielrc.org/content/e9918.pdf>), (marec 2016).
196. Allahabad High Court S.K. Garg vs State Of U.P. And Ors. on 28 May, 1998, (<https://indiankanoon.org/doc/898522/>), (marec 2016).
197. Supreme Court of India, Delhi Water Supply & Sewage ...vs State Of Haryana & Ors on 29 February, 1996, (<https://indiankanoon.org/doc/1520766/>), (marec 2016).
198. Supreme Court of India, A.P. Pollution Control Board v. Prof. M.V. Nayudu (Retd.), S.O.L. Case No. 53, march 1999, (<https://indiankanoon.org/doc/764031/>), (marec 2016).
199. Supreme Court of India, M.C. Mehta v. Kamal Nath and Ors, (2000) INSC 334, New Delhi, (<http://www.ielrc.org/content/e0007.pdf>), (marec 2016)
200. Kerala High Court, Perumatty Grama Panchayat vs State Of Kerala on 16 December, 2003, (1) KLT 731, (<http://www.ecolex.org/server2.php/libcat/docs/COU/Full/En/COU-156025.pdf>), (april 2016).
201. People's Union for Civil Liberties vs. Union of India & Ors., NO. 196 OF 2001, Vrhovno sodišče v Indiji; (<http://www.righttofoodindia.org/orders/nov28.html>), (april 2016).
202. High Court of Allahabad: S. K. Garg v. State of Uttar Pradesh and Others, Writ Petition No. 19754 of 1998, 28 May 1998, (1999) AIR All 41, (<https://indiankanoon.org/doc/898522/>), (april 2016).
203. Odločba Ustavnega sodišča, opr. št. Up-679/12-17, z dne 16.10.2014.
204. Odločba Ustavnega sodišča, opr. št. U-I-295/12-18 z dne 9.5.2013.
205. Odločba Ustavnega sodišča, opr. št. US Up-156/98, z dne 11.2.1999.
206. Sklep Ustavnega sodišča U-I-344/96 z dne 1.4.1999.
207. Residents of Bon Vista Mansions v. Southern Metropolitan Local Council, High Court of South Africa, Case No. 01/12312.
208. Mazibuko et al. vs. Coj et al., CCT 39/09 (<http://www2.ohchr.org/english/issues/water/lexpert/docs/StateActors/SouthAfrica.pdf>), (januar 2016).
209. Manqele v Durban Transitional Metropolitan Council in South Africa, Durban High Court, 2002 (6) SA 423 (D).
210. Residents of Bon Vista Mansions v Southern Metropolitan Local Council 2002 (6) BCLR 625 (W).
211. Government of the Republic of South Africa and Others v Grootboom and Others (CCT11/00) [2000] ZACC 19; 2001 (1) SA 46; 2000 (11) BCLR 1169 (4 October 2000), (<http://www.saflii.org/za/cases/ZACC/2000/19.html>), (april 2016).
212. Case against Coca-Cola Kerala State: India, The right to water and sanitation, (dostopno na: <http://www.righttowater.info/rights-in-practice/legal-approach-case-studies/case-against-coca-cola-kerala-state-india/>), (marec 2016).

Spletni viri

213. Ahačič J., Bregač M., Gril M., Košir T., Zupančič S.: Odgovornost države zagotavljati pravico do čiste pitne vode, Pravna klinika za varstvo okolja 2014/2015, elektronska knjiga, Ljubljana: Pravna fakulteta, 2015. (http://www.pf.uni-lj.si/media/odgovornost.drzave.zagotavljati.pravico.do_ciste.pitne.vode.pdf), (januar 2016).
214. Muralidhar S., "The Right to Water: An Overview of the Indian Legal Regime" in Eibe Reidel & Peter Rotheneds., The Human Right to Water , Berliner Wissenschafts-Verlag, Berlin 2006), str.: 65-81, (dostopno na: <http://www.ielrc.org/content/a0604.pdf>), (marec 2016).
215. Kornfeld E. Itzchak: Dignity and the Right to Water in Comparative Constitutional Law: Israel's Supreme Court Extends the Human Right to Water, , Faculty of Law, The Hebrew University of Jerusalem, Journal of Environmental Law & Litigation, Vol. 28, No. 1, 2013 (dostopno na: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2566244), (marec 2016).
216. Kothari J.: The right to water: A constitutional perspective, International Environmental Law Research Centre (IELRC), Delhi 2006, (http://www.ielrc.org/activities/workshop_0612/content/d0607.pdf), (marec 2016).
217. Mafaranga H., Uganda: Access to Safe Water; More of a Myth than a Reality, WaterSan Perspective 2013, (<http://waterjournalistsafrika.com/2013/03/19/uganda-access-to-safe-water-more-of-a-myth-than-a-reality/>), (marec 2016).
218. United nations water conference, 1977, (Resolutions), Mar del Plata, 1977, (<http://www.ielrc.org/content/e7701.pdf>), (marec 2016).
219. International water law project blog (<http://www.internationalwaterlaw.org/blog/category/human-rights/>), (januar 2016).
220. Transparency international: Global corruption report 2008: corruption in the water sector, objavljen 25. junija 2008, (dostopno na: https://issuu.com/transparencyinternational/docs/global_corruption_report_2008?e=2496456/2011923), (marec 2016).
221. Talaburus O.: Thirsty for (the Right to) Water, The policy of not supplying water to the unrecognized Arab-Bedouin villages in the Negov, Negev Coexistence Forum for Civil Equality, 2014, (dostopno na: <http://www.dukium.org/wp-content/uploads/2014/07/water-2014-eng.pdf>), (marec 2016).
222. WaterSan Perspective: Governments Can Make Water and Sanitation for All Africans a Reality by 2030 says WaterAid, 2013, (<http://waterjournalistsafrika.com/2013/03/22/governments-can-make-water-and-sanitation-for-all-africans-a-reality-by-2030-says-wateraid/>), (marec 2016).

223. Prasad Naren, Privatisation of water: A historical perspective, 3/2 Law, Environment and Development Journal, Geneva 2007, (<http://www.lead-journal.org/content/07217.pdf>), (februar 2016)
224. Galiani S., Gertler P., Schargrodsky E.: Water for life: The impact of the Privatization of water Services on Child Mortality, Journal of Political Economy, 2005, vol. 113, no.1, (<http://sekhon.berkeley.edu/causalinf/papers/GalianiWater.pdf>), (marec 2016)
225. OECD: Water Governance in the Netherlands, Fit for the Future, 2014 (http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/governance/water-governance-in-the-netherlands_9789264102637-en#page1), (februar 2016).
226. Človeško telo in voda: Strokovna skupina za vode, NIJZ-Center za zdravstveno ekologijo, 2015 (http://www.nijz.si/sites/www.nijz.si/files/datoteke/clovesko_telo_in_voda_30112015.pdf), (januar 2016).
227. Morgan B.: The Regulatory Face of the Human Right to Water, 15 Journal of Water Law, 179-187, University of Bristol, 2004, (<http://seis.bris.ac.uk/~lwbmm/documents/JWL.pdf>), (marec 2016).
228. Substantive issues arising in the implementation of the international covenant on economic, social and cultural rights, General Comment No. 15 (2002), Economic and social council, Geneva 2002, (http://www2.ohchr.org/english/issues/water/docs/CESCR_GC_15.pdf), (februar 2016).
229. UN Committee on Economic, Social and Cultural Rights (CESCR), General Comment No. 15: The Right to Water (Arts. 11 and 12 of the Covenant), 20 January 2003, E/C.12/2002/11, (<http://www.refworld.org/docid/4538838d11.html>), (februar 2016).
230. Negev Coexistence Forum for Civil Equality, The Bedouin-Arabs in the Negev-Naqab Desert in Israel: Response to the Report of the State of Israel on Implementing the Covenant on Civil and Political Rights (CCPR), 2009, (dostopno na: http://tbinternet.ohchr.org/Treaties/CCPR/Shared%20Documents/ISR/INT_CCPR_NGO_I_SR_99_9205_E.pdf), (marec 2016).
231. Varuh človekovih pravic: Prekinitev dobave vode celi večstanovanjski hiši zaradi neplačila posameznikov, 2015 (<http://www.varuh-rs.si/medijsko-sredisce/aktualni-primeri/novice/detajl/prekinitev-dobave-vode-celi-vecstanovanjski-hisi-zaradi-neplacila-posameznikov/?cHash=5726d4231ec0478f14de5f5496a3703d>), (marec 2016).
232. Varuh človekovih pravic: Romom po posredovanju varuhinje zagotovili pitno vodo, 2013 (<http://www.varuh-rs.si/medijsko-sredisce/sporocila-zajavnosti/novice/detajl/dostop-do-pitne-vode-je-temeljna-clovekova-pravica/?cHash=d86bd71302673a2440af129e7869db9b>), (marec 2016).
233. Varuh človekovih pravic: Uresničevanje pravice do vode, 2012 (<http://www.varuh-rs.si/medijsko-sredisce/aktualni-primeri/novice/detajl/uresnicivanje-pravice-do-vode>), (marec 2016).
234. Ministrstvo za zunanje zadeve: Človekove pravice in okolja (http://www.mzz.gov.si/si/zunanja_politika_in_mednarodno_pravo/clovekove_pravice/c

lovekove_pravice_v_zunanji_politiki/tematske_prioritete/clovekove_pravice_in_okolje), (marec 2016).

235. Stalna misija Republike Slovaške pri OZN: Drinking water and sanitation and human right in Slovakia, Geneva 2010, (http://www2.ohchr.org/english/issues/water/iexpert/docs/questionnaires2010/Slovakia_State_Drinkingwaterandsanitationandhumanrightsinslovakia.pdf), (marec 2016).
236. Sloga: Razvojni cilji tisočletja, Platforma NVO za razvojno sodelovanje in humanitarno pomoč, Ljubljana, str. 3-4, (publikacije dostopne na: http://www.milenijskicilji.org/gradiva-razvojni-cilji/cat_view/39-slogine-publikacije.html), (marec 2016).
237. FAOLEX - legislative database of FAO Legal Office, Israel Water Law 5719-1959, (dostopno na: http://faolex.fao.org/cgi-bin/faolex.exe?database=faolex&search_type=link&table=result&lang=eng&format_name=@ERALL&rec_id=000280), (marec 2016).
238. Langford, M.: The United Nations Concept of Water as a Human Right: A New Paradigm for Old Problems?, International Journal of Water Resources Development, Volume 21, Issue 2, 2005, str.: 273-282.
239. Mekorot, Israel national water company, (<http://www.mekorot.co.il/eng/newsite/Pages/default.aspx>), (marec 2016).
240. International Council on Human Rights Policy: Local Government and Human Rights: Doing Good Service, International Council on Human Rights Policy. Versoix, Switzerland, 2005, str. 11, (http://www.ichrp.org/files/reports/11/124_report.pdf), (marec 2016).
241. Evropski ekonomsko-socialni odbor: Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora o sporočilu Komisije o evropski državljanski pobudi »Voda in komunalna ureditev sta človekova pravica! Voda je javna dobrina in ne blago!«, Bruselj, 2014 (<http://www.sops.si/wp-content/uploads/2013/05/Voda-in-komunalna-ureditev-sta-%C4%8Dlovekova-pravica.pdf>), (februar 2016).
242. Evropska komisija: Sporočilo komisije o evropski državljanski pobudi »Voda in komunalna ureditev sta človekova pravica! Voda je javna dobrina in ne blago!« (http://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:9bf48961-b030-11e3-86f9-01aa75ed71a1.0013.04/DOC_2&format=PDF), (februar 2016).
243. Evropski parlament, Odbor za okolje, javno zdravje in varnost hrane, Osnutek poročila o nadaljnji obravnavi evropske državljanske pobude „Pravica do vode“ (<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?language=SL&pubRef=-//EP//NONSGML+COMPARL+PE-539.669+01+DOC+WORD+V0//SL>), (februar 2016).
244. Zetland David: Water Rights and Human Rights: The Poor Will Not Need Our Charity if We Need Their Water, John Hopkins Water magazine, 2010, John Hopkins water institute, (http://water.jhu.edu/index.php/magazine/water-rights-and-human-rights-the-poor-will-not-need-our-charity-if-we-need#_ftn1), (marec 2016).
245. The right to water and sanitation: International timeline, (<http://www.righttowater.info/progress-so-far/international-timeline/>), (marec 2016).

246. Project WaterAid (<http://www.wateraid.org/uk/what-we-do/our-approach>), (marec 2016).
247. UNECE: About the protocol on water and health, (<http://www.unece.org/?id=2975>), (marec 2016).
248. Rijsberman F.: The challenge of Sanitation and water, International water management institute, Copenhagen Consensus, 2004, (dostopno na: <http://www.copenhagenconsensus.com/sites/default/files/cp-waterfinished.pdf>), (marec 2016).
249. Poročilo konference o okolju in razvoju v Riu de Janeiru, junij 1192, objavljen v dokumentu ZN A/CONF.151/26/Rev.1, (dostopno na: <http://www.un.org/documents/ga/conf151/aconf15126-4.htm>), (marec 2016).
250. Sklep št. 1386/2013/EU Evropskega parlamenta in Sveta z dne 20. novembra 2013 o splošnem okoljskem akcijskem programu Unije do leta 2020 »Dobro živeti ob upoštevanju omejitev našega planeta«, dostopno na: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/?uri=CELEX%3A32013D1386>), (februar 2016).
251. Hecht C.: German municipalities take back control of water, Ed.: Kishimoto S., Lobina E., Petitjean O.: Our public water future. The global experience with remunicipalisation, Transnational Institute (TNI), Public Services International Research Unit (PSIRU), Multinationals Observatory, Municipal Services Project (MSP) and the European Federation of Public Service Unions (EPSU), 2015, (<https://www.tni.org/files/download/ourpublicwaterfuture-1.pdf>), (februar 2016).
252. Lime C.: Turning the page on water privatisation in France, Ed.: Kishimoto S., Lobina E., Petitjean O.: Our public water future. The global experience with remunicipalisation, Transnational Institute (TNI), Public Services International Research Unit (PSIRU), Multinationals Observatory, Municipal Services Project (MSP) and the European Federation of Public Service Unions (EPSU), 2015, (<https://www.tni.org/files/download/ourpublicwaterfuture-1.pdf>), (februar 2016).
253. Scanlon J., Cassar A., Nemes N.: Water as a human right?, IUCN, Environmental Law Programme, IUCN environmental policy and law paper; no.051, 2004, (<https://portals.iucn.org/library/efiles/edocs/EPLP-051.pdf>), (marec 2016).
254. UNIS, Izjava strokovnjakinje ZN za človekove pravice, dostop do varne pitne vode in sanitarij, Catarina de Albuquerque, obisk v Sloveniji, 24-28. Maj 2010, (<http://www.unis.unvienna.org/unis/sl/pressrels/2010/unisous030.html>), (marec 2016).
255. Mishra A.: The Right to Water in India: Changing Perceptions, International Journal of Research in Humanities and Social Studies Volume 2, Issue 4, April 2015, (<http://www.ijrhss.org/pdf/v2-i4/1.pdf>), (marec 2016).
256. Havlicek R.: Learning from privatisation of water services in Trencin, Slovakia, Reclaiming Public Water, (p. 201-212), (<https://www.tni.org/files/waterslovakia.pdf>), (marec 2016).
257. Upadhyay V.: Water Rights and the 'New' Water Laws in India Emerging Issues and Concerns in a Rights Based Perspective, 2011,

- (<https://www.idfc.com/pdf/report/2011/Chp-5-Water-Rights-And-The-New-Water-Laws-In-India.pdf>), (marec 2016).
258. Kishimoto S., Lobina E., Petitjean O.: Reclaiming public water through remunicipalisation, Our public water future. The global experience with remunicipalisation, Transnational Institute (TNI), Public Services International Research Unit (PSIRU), Multinationals Observatory, Municipal Services Project (MSP) and the European Federation of Public Service Unions (EPSU), 2015, (<https://www.tni.org/files/download/ourpublicwaterfuture-1.pdf>), (februar 2016).
259. Lobina E.: Calling for progressive water policies, Ed.: Kishimoto S., Lobina E., Petitjean O.: Our public water future. The global experience with remunicipalisation, Transnational Institute (TNI), Public Services International Research Unit (PSIRU), Multinationals Observatory, Municipal Services Project (MSP) and the European Federation of Public Service Unions (EPSU), 2015, (<https://www.tni.org/files/download/ourpublicwaterfuture-1.pdf>), (februar 2016).
260. Splošni komentar št. 14: Pravica do najvišjega dosegljivega standarda zdravja, (dokument ZN E/C.12/2000/4, avgust 2000, dosegljivo na: http://www.nesri.org/sites/default/files/Right_to_health_Comment_14.pdf), (marec 2016).
261. Muller H.: The Right to Water and Sanitation- the South African experience, A presentation at the Consultation with State Actors- Good Practices in Water, Sanitation and Human Rights, UN Geneva 20-21 January 2011, Water Services, DWA, (<http://www2.ohchr.org/english/issues/water/lexpert/docs/StateActors/SouthAfrica.pdf>), (marec 2016).
262. Cieslik T.: Public-Private Partnership in Water Governance, Eaux, pauvreté et crises sociales Water poverty and social crisis, Institut de recherche pour le développement, Collection Colloques et séminaires, Marseille, 2009, (<https://habibayeb.files.wordpress.com/2015/02/eaux-pauvretc3a9-et-crisis-sociales-water-poverty-and-social-crisis-ayeb-ruf.pdf>), (marec 2016).
263. UN, Report of The United Nations Water. Conference Mar del Plata, 14-25 March, 1977. New York. (dostopno na: <http://www.ielrc.org/content/e7701.pdf>), (marec 2016).
264. Albuquerque C.: Realisation of the international human rights to water and sanitation through national legal frameworks: part 2, (<http://www.righttowater.info/wp-content/uploads/Handbook-HRWS-Chapter-1.2-Legal-Framework.pdf>), (marec 2016).
265. Human rights council, Report of the independent expert on the issue of human rights obligations related to access to safe drinking water and sanitation, Catarina de Albuquerque, 2010, (<http://www.ielrc.org/content/e1009.pdf>), (marec 2016).
266. Murthy S. L., Williams M. K.: The Complicated Nature of Stigma Realizing the Human Rights to Water and Sanitation for Bedouins in the Negev, Israel, Submission to the UN Special Rapporteur on the Human Right to Safe Drinking Water and Sanitation, Catarina de Albuquerque, 2012,

- (<http://www.ohchr.org/Documents/Issues/Water/ContributionsStigma/academia/StigmaSubmissionBedouinsIsrael-SMurthyWilliams.pdf>), (marec 2016).
267. UN Human Rights, Ms. Catarina de Albuquerque, Special Rapporteur on the human right to safe drinking water and sanitation; <http://www.ohchr.org/EN/Issues/WaterAndSanitation/SRWater/Pages/CatarinaDeAlbuquerque.aspx>), (marec 2016).
268. Special procedures of the Human Rights Council; <http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/SP/Pages/Welcomepage.aspx>., (marec 2016)
269. United Nations Human Rights Council; <http://www.ohchr.org/en/hrbodies/hrc/pages/hrcindex.aspx>., (marec 2016)
270. Svet Evrope, Ministrstvo za zunanje zadeve; http://www.mzz.gov.si/si/zunanja_politika_in_mednarodno_pravo/svet_evrope/., (marec 2016)
271. Committee on Economic, Social and Cultural Rights; <http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/CESCR/Pages/CESCRIntro.aspx>., (februar 2016)
272. The Human Rights Committee; <http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/CCPR/Pages/CCPRIntro.aspx>., (marec 2016)
273. Poročilo Odbora ministrov državam članicam o Evropski listini o vodnih virih, (<https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=231615>), (april 2016).
274. Obvestilo o vodi št. 9, Povezovanje vodne politike: združevanje vse zakonodaje o vodah v enoten okvir, WISE, (<http://ec.europa.eu/environment/water/participation/pdf/waternotes/WN9-Framework-SL.pdf>); (April 2016).
275. Angelstorf L.: The provision of water in the EU, The difficulty of regulating a market without prevailing guidelines in the light of numerous inconsistent legal regimes, Europa Institute, Basel 2014, (<http://www.right2water.eu/sites/water/files/Masterthesis%20Laura%20Angelstorf.pdf>), (april 2016).
276. Winkler I. T.: Respect, protect, fulfill: the Implementation of the Human Right to Water in South Africa, Water Law at the Crossroads in India, str. 3, (dostopno na: http://ingawinkler.weebly.com/uploads/4/8/6/0/48601803/respect_protect_fulfill.pdf), (marec 2016).
277. Golay C., Cismas I.: Legal opinion: The right to property from a human rights perspective, International Centre for Human Rights and Democratic Development (Rights & Democracy), Geneva Academy, (dostopno na: <http://www.geneva-academy.ch/docs/publications/ESCR/humanright-en.pdf>), (marec 2016).
278. Barlow M.: Blue Covenant: The Global Water Crisis and the Coming Battle for the Right to Water, The New Press, New York 2009.
279. Udovč M.: Varnostne implikacije privatizacije vodnih virov, Fakulteta za družbene vede, diplomsko delo, Ljubljana 2014.

280. The human right to safe drinking water and sanitation in law and policy – a Sourcebook, WASH United, Freshwater Action Network (FAN Global), WaterLex, 2012, (<http://www.waterlex.org/resources/documents/RTWS-sourcebook.pdf>), (februar 2016).
281. Računsko sodišče RS: Revizijsko poročilo, Izvajanje Zakona o vodah, Ljubljana, marec 2013, (dostopno na: [http://www.rs-rs.si/rsrs/rsrs.nsf/l/K6F65FBAE468DCE7CC1257B3A001DCD98/\\$file/MOP_ZV1_SP09-10.pdf](http://www.rs-rs.si/rsrs/rsrs.nsf/l/K6F65FBAE468DCE7CC1257B3A001DCD98/$file/MOP_ZV1_SP09-10.pdf)), (april 2016).
282. Ministrstvo za okolje in prostor: Operativni program oskrbe s pitno vodo za obdobje od 2015 do 2020, Ljubljana 2015, str. 15, (http://www.mop.gov.si/fileadmin/mop.gov.si/pageuploads/osnutki/op_oskrba_pitna_voda_2015_2020.pdf), (marec 2016).
283. The world health organization: The right to water, UN Human Rights, Fact sheet no. 35, Geneva 2010, (<http://www.ohchr.org/Documents/Publications/FactSheet35en.pdf>), (marec 2016).
284. Ford L.: Millennium development goal on safe drinking water reaches target early, The Guardian, 2012, (dostopno na: <http://www.theguardian.com/global-development/2012/mar/06/water-millennium-development-goals>), (marec 2016).
285. Earle A., Goldin J., Kgomotso P.: Domestic Water Provision in the Democratic South Africa – changes and challenge, AWIRU, CiPS, University of Pretoria, september 2005, (<http://www.awiru.co.za/pdf/3Domestic%20water%20provision%20in%20SA%20-%20changes%20and%20challenges.pdf>), (marec 2016)
286. Gabru N.: Some Comments on Water Rights in South Africa, Potchefstroom Electronic Law Journal, 8, 2005, (<http://www.ajol.info/index.php/pelj/article/viewFile/43456/26991>), (februar 2016).
287. World water forum, Kyoto, 2003: 3rd world water forum analysis, str.17-18, (http://www.worldwatercouncil.org/fileadmin/world_water_council/documents/world_water_forum_3/3d_World_Water_Forum_analysis.pdf), (marec 2016).
288. Garcia Quesada M.: Water and Sanitation Services in Europe: Do legal frameworks provide for Good Governance?, UNESCO Centre for Water Law, Policy and Science, University of Dundee, 2011, ([http://www.gwp.org/Global/ToolBox/References/Water%20and%20Sanitation%20Services%20in%20Europe;%20Do%20Legal%20Frameworks%20provide%20for%20Good%20Governance%20\(Dundee,%202011\).pdf](http://www.gwp.org/Global/ToolBox/References/Water%20and%20Sanitation%20Services%20in%20Europe;%20Do%20Legal%20Frameworks%20provide%20for%20Good%20Governance%20(Dundee,%202011).pdf)), (marec 2016).
289. Mauko A., Brezovnik B.: Zakon o gospodarskih javnih službah, Uvodna pojasnila, Inštitut za lokalno samoupravo in javna naročila Maribor, (dostopno na: http://www.lex-localis.info/files/e99c0339-6e82-4a88-a5e8-799af36a6830/306_zgjs.pdf), (april 2016).
290. World Water Council, The right to water, From concept to implementation, France 2006, str. 33-34 (http://www.worldwatercouncil.org/fileadmin/wwc/Library/RightToWater_FinalText_Cover.pdf), (april 2016).

291. Stalk A., Alexandersen K. W.: Management of the Free Basic Water Policy in South Africa, Master Project 2004, Roskilde University, 2004, str. 100, (https://www.dspace.ruc.dk/bitstream/1800/214/1/Management_of_the.pdf), (marec 2016).
292. Hemson D., Dube B.: Water services and public health: the 2000-01 cholera outbreak in KwaZulu-Natal, South Africa, 8. World Congress on Environmental Health, 22-27 February 2004, Durban, South Africa, (<http://www.hsrb.ac.za/en/research-data/ktree-doc/993>), (april 2016).
293. Study on human rights and the access to water contribution of the government of Belgium, (<http://www2.ohchr.org/english/issues/water/contributions/Belgium.pdf>), (april 2016).
294. Priprave na vrh Rio+20, Delovni dokument, Odbor za okolje, varnost hrane in javno zdravje, 2012, str. 2, (http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/envi/dt/893/893910/893910sl.pdf), (marec 2016).
295. Conseil Fédéral du Développement Durable (CFDD), Report annuel 2006, Avis sur la révision de la Constitution concernant le droit à l'eau, str. 10 (<http://www.frddcfd.be/sites/default/files/content/download/files/2006ra.pdf>), (april 2016).
296. Cottle E., Deedat H.: The Cholera Outbreak: A 2000-2002 case study of the source of the outbreak in the Madlebe Tribal Authority areas, uThungulu Region, KwaZulu-Natal. Health Systems Trust, 2000 Durban, (<https://www.citizen.org/documents/cholera.pdf>), (april 2016).
297. Kishimoto S., Lobina E., Petitjean O.: Our public water future. The global experience with remunicipalisation, Transnational Institute (TNI), Public Services International Research Unit (PSIRU), Multinationals Observatory, Municipal Services Project (MSP) and the European Federation of Public Service Unions (EPSU), 2015, (<https://www.tni.org/files/download/ourpublicwaterfuture-1.pdf>), (februar 2016).
298. McKinley, D. 2002: Water is life: The Anti-Privatisation Forum and the struggle against water privatisation, (http://www.sarpn.org/documents/d0000584/P531_McKinley.pdf), (april 2016).
299. Subbaraman R., Murthy L. S.: The right to water in the slums of Mumbai, India, Perspectives, Bull World Health Organ, 93:815–816, 2015, (<http://www.who.int/bulletin/volumes/93/11/15-155473.pdf>), (marec 2016).
300. United Nations: Freshwater country profile, Belgium 2004, str. 10-11, (<http://www.un.org/esa/agenda21/natinfo/countr/belgium/belgiumwater04f.pdf>), (marec 2016).
301. McDonald B., Ruiters G.: Water Privatisation in SADC: The State of the Debate 4, No 4, ESR Review, 2003.
302. Harun I.: The Impact of Privatisation of Water Supply and Services on the fulfilment of Human Water Rights in selected Developing Countries, A Mini-Thesis submitted in partial fulfillment of the requirements for the degree Mphil (Law) in the Faculty of Law, University of the Western Cape, 2010,

- (http://etd.uwc.ac.za/xmlui/bitstream/handle/11394/2949/Harun_MPHIL_2010.pdf?sequence=1), (marec 2016).
303. McKinley T. D.: The Struggle Against Water Privatisation in South Africa, In Reclaiming Public Water: Achievements, Struggles and Visions from Around the World, ed. Transnational Institute (TNI), Porto Alegre: TNI, 2005, str. 181-190, (<https://www.tni.org/files/watersafrica.pdf>), (marec 2016).
304. The Maharashtra water resources regulatory authority act, 2005, 1/1 Law, Environment and Development Journal (2005), p. 80, (dostopno na: <http://www.lead-journal.org/content/05080.pdf>), (marec 2016).
305. RS Državni zbor, Odbor za kmetijstvo, gozdarstvo, prehrano in okolje: Zapis javne predstavitve mnenj »Kako najustrezneje zagotoviti in zavarovati pravico do (pitne) vode«, 2013 (<http://imss.dz-rs.si/imis/5b6cf0690801b333c7ab.pdf>), (januar 2016).
306. RS, Državni zbor, Ustavna komisija, Javna predstavitev mnenj o predlogu za začetek postopka za spremembo Ustave RS z osnutkom ustavnega zakona, 2014 (<http://www.dz-rs.si/wps/portal/Home/deloDZ/seje/evidenca?mandat=VI&type=pmagdt&uid=279AF50EDE93ABE4C1257D090035004F>), (februar 2016).
307. Akandji-Kombe Jean-F.: Positive obligations under the European Convention on Human Rights, Human rights handbooks, No. 7, Council of Europe, Belgium, 2007, ([http://www.echr.coe.int/LibraryDocs/DG2/HRHAND/DG2-EN-HRHAND-07\(2007\).pdf](http://www.echr.coe.int/LibraryDocs/DG2/HRHAND/DG2-EN-HRHAND-07(2007).pdf)), (april 2016).
308. Chambre des Représentants de Belgique, 14 March 2005, Proposition de Résolution 'Accès à l'eau pour chacun', texte adopté par la Commission spéciale mondialisation (Doc. 51 1666/002), (<http://www.lachambre.be/doc/FLWB/pdf/51/1666/51K1666002.pdf>), (april 2016).
309. Chambre des Représentants de Belgique, 11 February 2008, Révision de la Constitution, Révision de l'Article 23 de la Constitution en vue de consacrer le droit à l'eau (déposé par Mme Karine Lalieux, MM. Dirk Van der Maelen et Jean Cornil), Doc. 52 0788/001 (<http://www.lachambre.be/FLWB/PDF/52/0788/52K0788001.pdf>), (april 2016).
310. Visser J., Cottle E., Mettler J.: Realising the right of access to water: Pipe dream or watershed?, Law, democracy & development, 7, 2003, str. 29-30, (<http://www.saflii.org/za/journals/LDD/2003/3.pdf>), (februar 2016).
311. Varone F., Aubin D.: The Evolution of the National Water Regime in Belgium, EUWARENESS, Belgium 2002, (<https://www.uclouvain.be/cps/ucl/doc/espo/documents/Belgie-cs-kaft.pdf>), (marec 2016).
312. Pienaar G. J., Van der Schyff E.: The Reform of Water Rights in South Africa, 3/2 Law, Environment and Development Journal, 2007, (<http://www.lead-journal.org/content/07179.pdf>), (marec 2016).

313. Cerar, prof.dr. Miro, Voda – slovenska življenjska in strateška dobrina, EDUS-INFO, Kolumna, 31.3.2014, (<http://www.edusinfo.si/DnevneVsebine/Kolumna.aspx?id=115492>), (februar 2016).
314. Republika Slovenija, Državni svet, Komisija za državno ureditev, 2014 (http://www.ds-rs.si/sites/default/files/dokumenti/653-48mpredlog_za_zacetek_postopka_za_spremembo_ustavepa_1861-vi.pdf), (januar 2016).
315. Human Rights and Access to Water, Comments by the Federal Republic of Germany, pursuant to op. 1 of Decision 2/104 of the United Nations Human Rights Council, Berlin 2007, (<http://www2.ohchr.org/english/issues/water/contributions/Germany.pdf>), (april 2016).
316. Skupina poslank in poslancev: Predlog za začetek postopka za spremembo Ustave Republike Slovenije z osnutkom Ustavnega zakona, Državni zbor, 2014, (http://voda.svoboda.si/wp-content/uploads/sites/2/2016/02/Ustavna_pobuda-voda1.pdf), (februar 2016).
317. Kako ustrezneje zagotoviti in zavarovati pravico do (pitne) vode, 2013 (<http://www.ds-rs.si/?q=novice/kako-ustrezneje-zagotoviti-zavarovati-pravico-do-pitne-vode>), (januar 2016).
318. Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora o cenovni dostopnosti storitev splošnega gospodarskega pomena: opredelitev, merjenje, izzivi, evropske pobude (mnenje na lastno pobudo), Uradni list Evropske unije, UL C 177, 2014, str. 24-31.
319. Evropski parlament, Odbor za okolje, javno zdravje in varnost hrane: Osnutek poročila o nadaljnji obravnavi evropske državljanske pobude „Pravica do vode“ (2014/2239(INI), Poročevalka: Lynn Boylan, 2015.
320. Smets H.: Charging the poor for drinking water, The experience of continental European countries concerning the supply of drinking water to poor users, Water Academy, France, (dostopno na: <http://www.publicpolicy.ie/wp-content/uploads/Water-for-Poor-People-Lessons-from-France-Belgium.pdf>), (marec 2016).
321. Murthy S. L.: The Human Right(s) to Water and Sanitation: History, Meaning and the Controversy Over-Privatization, Berkeley Journal of International Law, Volume 31 | Issue 1, Article 3, 2013, (<http://scholarship.law.berkeley.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1434&context=bjil>), (marec 2016).
322. WaterAid, Financing Water and Sanitation at Local Levels, 2008, (<http://www.wateraid.org/~media/Publications/financing--water--sanitation--local--levels.pdf>), (marec 2016).
323. Albuquerque C., Roaf V.: On the right track - good practices in realising the rights to water and sanitation, 2012, str. 206, (www.ohchr.org/EN/Issues/WaterAndSanitation/SRWater/Pages/SRWaterIndex.aspx), (marec 2016).
324. Graham Rachel: Water in the UK - public versus private, Open democracy 2014, (<https://www.opendemocracy.net/ourkingdom/rachel-graham/water-in-uk-public-versus-private>), (februar 2016).
325. Albuquerque C., Handbook for realising the human rights to water and sanitation: From policy to practice, (<http://www.righttowater.info/wp-content/uploads/Handbook-HRWS-Chapter-1.1-Legal-Framework1.pdf>), (marec 2016).

326. Smets H.: The implementation of the right to water in French law, *Water Academz*, 2013, str. 2-3, (http://www.google.si/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=4&ved=0ahUKEwih9-f66c_LAhVH1XIKHcOrAvIQFggsMAM&url=http%3A%2F%2Facademie-eau.org%2Fforce_document.php%3Ffichier%3Ddoc_214.pdf%26fichier_old%3DTHE_IMPLEMENTATION_OF.pdf&usg=AFQjCNHlxU8kHIRn3sCh1SeUJqDJet_W-Q&bvm=bv.117218890,d.bGQ), (februar 2016).
327. UN Millennium Development Goals, Goal 7: ensure environmental sustainability, (<http://www.un.org/millenniumgoals/environ.shtml>), (marec 2016).
328. United nations information service: Razvojni cilji tisočletja, (<http://www.unis.unvienna.org/unis/sl/topics/2013/mdg.html>), (marec 2016).
329. Nove biologije: Agenda 21 za Slovenijo, (Dostopno na: http://novebiologije.wikia.com/wiki/Agenda_21_za_Slovenijo), (marec 2016).
330. Koonan S.: Legal implications of Plachimada, a case study, IELRC working paper, 2007 – 05, (dostopno na: <http://www.ielrc.org/content/w0705.pdf>), (marec 2016).
331. Drinking water quality in England, the position after 25 years of regulation, 2015, (<http://dwi.defra.gov.uk/about/annual-report/2014/sum-eng.pdf>), (februar 2016).
332. UK Government, The human right to water, 2006, str. 2, (https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/36540/uk-position-human-right-water.pdf), (april 2016).
333. Rules of procedure for the Water Services Regulation Authority (Ofwat), 28. januar 2016, str. 2, (http://9208a6bdb79020ec0337-99614e491dc8efff25f017339872a32a.r86.cf3.rackcdn.com/wp-content/uploads/2013/10/gud_pro_20160225rulesofprocedure.pdf), (april 2016).
334. Chimbi J.: Rains Lift the Burden of Water Collection on Women and Children in Kenya, *WaterSan Perspective* 2011, (<http://waterjournalistsafrika.com/2011/05/13/rains-lift-the-burden-of-water-collection-on-women-and-children-in-kenya/>), (marec 2016)
335. Krishnakumar A.: People's Battle for a River, *Frontline*, Volume 20 – Issue 22, 2003, str.: 85, (dostopno na: <http://www.frontline.in/static/html/fl2022/stories/20031107001208500.htm>), (marec 2016).
336. Visser J., Cottle E. & Mettler J. : The Free Basic Water Supply Policy: How Effective is it in Realising the Right?, *ESR Review* Vol 3, No. 1, 2002, (dostopno na: http://reference.sabinet.co.za/webx/access/electronic_journals/esrrev/esrrev_v3_n1_a11.pdf), (februar 2016).
337. Solanes B., Gonzales-Villarreal F.: The Dublin Principles for Water as Reflected in a Comparative Assessment of Institutional and Legal Arrangements for Integrated Water Resources Management, Namibia Meeting (November 1996) of the Technical Advisory Committee of the Global Water Partnership, Global Water Partnership/Sida, Sweden 1999, ([http://www.gwp.org/Global/ToolBox/Publications/Background%20papers/03%20The%20Dublin%20Principles%20for%20Water%20as%20reflected%20in%20a%20Comparative%20Assessment%20of%20Institutional%20and%20Legal%20Arrangements%20for%20IWRM%20\(1999\).pdf](http://www.gwp.org/Global/ToolBox/Publications/Background%20papers/03%20The%20Dublin%20Principles%20for%20Water%20as%20reflected%20in%20a%20Comparative%20Assessment%20of%20Institutional%20and%20Legal%20Arrangements%20for%20IWRM%20(1999).pdf)), (marec 2016).
338. Aubin D., Cornut P., Varone F.: Resource Ownership in Drinking Water Production, Comparing Public and Private Operators' Strategies in Belgium, *Governance for Industrial Transformation. Proceedings of the 2003 Berlin Conference on the Human Dimensions of*

- Global Environmental Change, Environmental Policy Research Centre: Berlin. pp. 257 – 276, (<http://userpage.fu-berlin.de/ffu/akumwelt/bc2003/proceedings/257%20-%20276%20aubin.pdf>), (marec 2016).
339. Review of Ofwat and consumer representation in the water sector, Defra, 2011, (https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/69442/ofwat-review-2011.pdf), (februar 2016).
340. Charte de l'environnement de 2004 (<https://www.legifrance.gouv.fr/Droit-francais/Constitution/Charte-de-l-environnement-de-2004>), (marec 2016).
341. Water regulation and Ofwat, Politics.co.uk, 2012, (<http://www.politics.co.uk/reference/water-regulation-and-ofwat>), (februar 2016).
342. New Private Water Supply Regulations – what do they mean for owners and consumers?, Defra, (<http://dwi.defra.gov.uk/consumers/advice-leaflets/pws-newregs.pdf>), (februar 2016).
343. Legislative background to the Private Water Supplies Regulations 2009 Section(E&W), Private water supplies, dwi.defra, 2010, (<http://dwi.defra.gov.uk/stakeholders/guidance-and-codes-of-practice/PWS-Guidance.pdf>), (februar 2016).
344. Legislation of private water supplies and drought, dwi.defra, (<http://dwi.defra.gov.uk/stakeholders/guidance-and-codes-of-practice/pws-drought.pdf>), (februar 2016).
345. Moshman Rachael: The Constitutional Right to Water in Uruguay, Sustainable Development Law & Policy, Issue 1, 2005, (<http://digitalcommons.wcl.american.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1414&context=sdlp>), (februar 2016).
346. Hansia F.: Coca-Cola Forced To Shut Bottling Plant in India, CorpWatch, 2014, (dostopno na: <http://www.corpwatch.org/article.php?id=15963>), (marec 2016).
347. Hall D., Lobina E., de la Motte R.: Making water privatisation illegal: new laws in Netherlands and Uruguay, Public Services International (PSI), 2004, (http://gala.gre.ac.uk/3769/1/PSIRU_9343_-_2004-11-W-crim.pdf), (februar 2016).
348. Evropska Unija: Na kratko o EU; (http://europa.eu/about-eu/basic-information/about/index_sl.htm), (marec 2016)
349. OECD Environmental Performance Reviews: Israel 2011, Water, Part II, Chapter 4, str. 105, (dostopno na: <http://www.water.gov.il/Hebrew/ProfessionalInfoAndData/2012/23-From-OECD-Environmental-Performance-Reviews-Israel-2011-WATER.pdf>), (marec 2016).
350. Vuvh, Inštitut za raziskavo vode: What we know about drinking water in the Slovak Republic, (http://www.vuvh.sk/download/VaV/Vystupy/Letak-EN_web.pdf), (marec 2016).
351. State Comptroller (2012), Annual Report 63a – water rates, pp. 241-284, (v hebrejščini dostopno na: <http://old.mevaker.gov.il/serve/contentTree.asp?bookid=624&id=0&contentid=12798&parentid=undefined&bctype=12797&sw=1280&hw=730>), (marec 2016).
352. OECD: Environmental Performance Reviews: Slovak Republic 2011, OECD, (http://www.minzp.sk/files/informacie/narodny-workshop/epr_final-english-version.pdf), (marec 2016).
353. Delovni dokument o vodi v državah v razvoju, Odbor za socialne zadeve in okolje, 2006,

- (http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_2009/documents/dt/617/617758/617758sl.pdf), (marec 2016).
354. The UN World Water Development Report, 2003 (dostopno na: <http://unesdoc.unesco.org/images/0012/001297/129726e.pdf>), (marec 2016).
355. Spletna stran združenja ponudnikov pitne vode - Vewin: Dutch drinking water: inexpensive yet cost-effective, 2015 (http://www.vewin.nl/english/News/paginas/Dutch_drinking_water_inexpensive_yet_costeffective_12.aspx), (marec 2016).
356. Soršak A.: Milenijski razvojni cilji Združenih narodov in njihovo uresničevanje, Študija primera domorodnih ljudstev Mehike, 2007, str.32, (http://www.unaslovenia.org/sites/default/files/file/sorsak-milenijski_razvojni.pdf), (marec 2016).
357. ARSO: Vključevanje v EU in mednarodno sodelovanje, (http://www.arso.gov.si/varstvo%20okolja/poro%C4%8Dila/poro%C4%8Dila%20o%20stanju%20okolja%20v%20Sloveniji/mednarodno_sodelovanje.pdf), (marec 2016).
358. The Dutch Water act in brief, Helpdesk water, (<http://www.helpdeskwater.nl/secundaire-navigatie/english/legislation/@21831/the-dutch-water-act/>), (marec 2016).
359. Spletna stran združenja ponudnikov pitne vode - Vewin: Drinking Water Act fulfils the wishes of the EU citizens' initiative Right2Water, 2014, (http://www.vewin.nl/english/News/Paginas/Drinking_Water_Act_fulfils_the_wishes_of_the_EU_citizens_initiative_Right2Water__7.aspx), (marec 2016).
360. Obisk podpredsednika Vlade Ljudske republike Kitajske, Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo, 2014, (http://www.mgrt.gov.si/nc/si/medijsko_sredisce/novica/article/11987/10057/), (marec 2016).
361. Pierri Raul: URUGUAY: Referendum Gives Resounding 'No' to the Privatisation of Water, Inter press service 2004, (<http://www.ipsnews.net/2004/11/uruguay-referendum-gives-resounding-no-to-the-privatisation-of-water/>), (februar 2016).
362. WHO: Water, health and human rights, Introduction, (http://www.who.int/water_sanitation_health/humanrights/en/), (marec 2016).
363. UN General Assembly, Report of the Special Rapporteur on the human right to safe drinking water and sanitation, A/HRC/30/39.
364. Santos C., Villareal A.: Uruguay: direct democracy in defence of the right to water, Reclaiming Public Water", 2005, (<https://www.tni.org/files/wateruruguayrev.pdf>), (februar 2016).
365. Sure Frances: Uruguay and Water Privatization, (<http://denjustpeace.org/wordpress/wp-content/uploads/uruguayfeaturefransure.pdf>), (februar 2016).
366. Gale Garrigues Lisa: Uruguay Rejects Water Privatization, YES! Magazine, 2005, (<http://www.yesmagazine.org/issues/media-that-set-us-free/uruguay-rejects-water-privatization>), (februar 2016).
367. Van Geel P.: Innovative practices in the Drinking Water Supply in The Netherlands, Netherlands' State Secretary of Housing, Spatial Planning and the Environment, UNEP/GMEF, Jeju, Republic of South Korea, March 29-31, 2004, <http://www.google.si/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=3&ved=0ahUKEwjQ863Mx->

- HLAhVkoKHT0EAV4QFggmMAI&url=http%3A%2F%2Fwww.unep.org%2FGC%2FGCSS-VIII%2FNetherlandsWatSan.doc&usg=AFQjCNG6EV5m2EpHUZj6NxDxNtHWvwk0IQ&bvm=bv.117868183,d.bGs), (marec 2016).
368. Beveridge, R., Guy, S.: Current status of water sector restructuring in Slovakia, Working Paper, Leibniz Institute for Regional Development and Structural Planning, 2003, Germany, str. 9, (http://www.irs-net.de/forschung/forschungsabteilung-2/intermediaries/WP1_Slovakia.pdf), (marec 2016).
369. An Overview of Water Management in Uruguay, Rights4water, 2015, (<http://rights4water.net/en/articles/83-an-overview-of-water-management-in-uruguay>), (februar 2016).
370. Armeni Chiara: The right to water in Belgium, International Environmental, Law Research Centre, 2008, (<http://www.ielrc.org/content/f0802.pdf>), (februar 2016).
371. Study on human rights and the access to water contribution of the government of Belgium, (<http://www2.ohchr.org/english/issues/water/contributions/Belgium.pdf>), (april 2016).
372. Smets H.: Charging the poor for drinking water, Water Academy, Francija, Public policy.IE, (<http://www.publicpolicy.ie/wp-content/uploads/Water-for-Poor-People-Lessons-from-France-Belgium.pdf>), (marec 2016).
373. Murthy S.L.: Land security and the challenges of realizing the human right to water and sanitation in the slums of Mumbai, India, Health and human rights, volume 14, no. 2, december 2012, (<https://cdn2.sph.harvard.edu/wp-content/uploads/sites/13/2013/06/Murthy-FINAL2.pdf>), (marec 2016).
374. Boyd D.: The Right to Water: A Briefing Note, Inter action council, 2011, (<http://interactioncouncil.org/right-water-briefing-note>), (april 2016).
375. Masi A.: Gallery image, (<http://alexmasi.photoshelter.com/gallery-image/Bedouins-of-Israel-Land-tradition-and-the-struggle-for-human-rights/G0000OqZADMsg9qE/I0000wOUt4X2mmho/C00007m5rulbdnCQ>), (marec 2016).
376. Nasser Nawaj'ah, B'Tselem: Photoblog, (http://www.btselem.org/photoblog/20140219_water), (marec 2016).
377. »Communication on water management in developing countries« (<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2002:0132:FIN:EN:PDF>), (marec 2016).